aventură
spionaj
anticipaţie

HENRI CHARRIÈRE

PAPILLON

EDITURA ARTEMIS

PAPILLON

Apărută în 1969 la Editura Robert Laffont, cartea care l-a făcut celebru pe Henri Charrière, PAPILLON, a văzut nu peste mult timp lumina tiparului şi în limba română, fiind publicată în 1972 de Editura Meridiane în colecția „Delfin”, aflată pe atunci la începuturile sale.

După aproape douăzeci de ani, noua ediție românească, ce deschide o colecție care credem că se va bucura la rândul ei de succes, readuce în atenția cititorilor atât textul tradus în 1972 de Marcel Aderca, cât şi prefața semnată de Modest Morariu. Întrucât în ediția din 1972 au trebuit să fie „tăiate” unele cuvinte, fraze sau chiar episoade considerate pe atunci naturaliste sau licențioase de organele de cenzură, am considerat că se impune revederea atentă a întregului text, cât şi introducerea tuturor fragmentelor eliminate, sarcină pe care şi-a asumat-o, cu profesionalitatea-i recunoscută Pavel Popescu.

HENRI CHARRIÈRE

PAPILLON

Ediție integrală

Traducere de MARCEL ADERCA,
revăzută şi completată de PAVEL POPESCU

Prefață de MODEST MORARIU

PAPILLON
sau voința de libertate

Ce anume a determinat succesul fulgerător şi atât de spectaculos al lui Papillon? Reclama? Bineînțeles, şi reclama, căci în acest secol bombardat de fulgerele multicolore ale neonului publicitar suntem mai aserviți reclamei decât îi place amorului nostru propriu să recunoască, mai ales în societățile ce se intitulează vanitos „de consum”, unde docilitatea publicului la condiționare atinge proporții neverosimile. Un panou hidos lăudând cutare produs inutil şi aşezat în cel mai fermecător peisaj nu indignează ci determină decizii în consumatorul virtual. Pe planul literaturii, ca şi al artei, constatările pot fi şi mai triste, implicațiile atingând zone mai profunde ale ființei. Best-sellers-uri, răsar, best-sellers-uri apun într-o succesiune vertiginoasă, lăsându-ne, adeseori, doar cu o remuşcare pentru prea marea noastră credulitate. O rețea de condiționare bine pusă la punct poate transforma instantaneu un imbecil dintr-un gânditor profund, un escroc într-un tribun şi o demimondenă într-un idol, iar nesăbuitul care riscă să constate impostura înarmat doar cu bunul lui simț riscă în acelaşi timp huiduielile tuturor subtiloizilor stipendiați sau pur şi simplu sărăcuți cu duhul. Marea vocație a secolului nostru, observa Camus, e aservirea, şi nu greşea, din păcate. Evantaiul larg al aservirii începe cu arta care „se poartă” şi poate sfârşi, tragic, cu convingerile pe care trebuie să le abordezi pentru a nu ajunge – cum ne-a demonstrat istoria ultimului război – în lagărul de concentrare, în camerele de gazare sau la balamuc.

Bine lansat, Papillon a urmat aşadar traiectoria celor mai răsunătoare best-sellers-uri şi a fost acceptat cu un entuziasm, ce se cifrează în milioane de exemplare. În spiritul celor spuse mai sus, un astfel de succes poate trezi suspiciuni; le abandonezi însă chiar de la primele pagini ale cărții. De astă dată reclama avea o acoperire, cartea lui Henri Charrière numărându-se printre cazurile de concordanță fericită în ceea ce se pretinde a fi şi ceea ce este în realitate produsul mult lăudat. Publicul care a acceptat-o nu mai era victima unei

mistificări şi desigur că mulți cititori au descoperit în substanța ei exemplul unui refuz transferabil şi pe planurile mai puțin spectaculoase ale existenței lor cotidiene. Pentru că, în fond, asta şi ilustrează autobiografia fostului ocnaş: un refuz – refuzul de a accepta o condiție nedreaptă, susținut de voința îndârjită de a-l înfăptui.

Pe acest plan, integrat în literatura genului, Papillon poate să revendice în ascendența sa livrescă eroi de mare popularitate ca Jean Valjean sau Contele de Monte Cristo. Într-un fel, el reactualizează una dintre ipostazele preferate ale eroului de tip romantic, aceea de victimă protestatară a injustiției.

Cum firesc este ca orice succes să nască şi detractori, aceştia nu au lipsit nici în cazul lui Henri Charrière. Cu pedanterie suficientă şi mărturii discutabile, ei au infirmat teoretic exactitatea cutărui fapt relatat, trăgând concluzii tot atât de meschine ca şi mijloacele lor de investigație. Nu intenționăm să facem inventarul insinuărilor sau al calomniilor, şi nici să aducem contraargumente. Mai mult chiar, argumentul esențial în favoarea cărții l-am putea scoate tocmai presupunând – teoretic – „impostura" integrală. În felul acesta am face abstracție de Charrière – fostul ocnaş care şi-a trăit povestirea, pentru a-l accepta cu elogii pe Charrière – scriitorul. Pentru că cineva capabil să inventeze o asemenea carte, să insufle atât adevăr omenesc şi atâta forță morală celor relatate este, hotărât, un remarcabil scriitor. În definitiv, după ce Robinson Crusoe şi-a dobândit acreditarea universală ca erou literar, cine s-ar mai încumeta să-l judece pe Daniel Defoe pentru că ar fi relatat inexact cazul autentic al recalcitrantului Alexander Selkirk, marinarul abandonat pe o insulă pustie, care i-a servit drept model?

•••

Înainte de a scrie cartea care l-a făcut celebru, Henri Charrière ducea o existență anonimă şi destul de strâmtorată în Venezuela, patria sa de adopțiune, unde reuşise, în sfârşit, să dobândească identitatea socială onorabilă la care aspirase cu atâta energie în anii detențiunii. Niciodată nu visase că va deveni scriitor. Perspectiva nebănuită a acestei ultime şi

senzaționale aventuri i s-a deschis printr-o întâmplare: în luna iulie 1967, trecând pe la librăria franceză din Caracas, descoperă L'Astragale, cartea celebră a unei foste puşcăriaşe, Albertine Sarrazin, ajunsă la un tiraj de 123.000 de exemplare. „Nu-i rău, exclamă viitorul scriitor, dacă fetişcana asta cu osul ei zdrobit, care s-a vânturat dintr-o închisoare într-alta, a vândut 123.000 de cărți, atunci eu o să vând de trei ori pe atâta.”

Primele două caiete le scrise dintr-un condei, de îndată ce termină să citească L'Astragale, apoi, la începutul lui 1968, după ce în prealabil cere câteva opinii, restul volumului, în numai două luni de zile. Cele treisprezece caiete cuprinzând întreaga povestire ajung la Paris în luna septembrie, şi sunt citite de Jean-Pierre Castelnau, acelaşi care împreună cu Jean-Jacques Pauvert o lansase şi pe Albertine Sarrazin. În scrisoarea ce însoțea manuscrisul, autorul cerea ca „cineva de meserie” să îl rescrie. Precauțiunea este inutilă căci textul nu mai necesita o transcriere „literară”. „Ca să spun aşa, ne încredințează chiar Jean-Pierre Castelnau după ce se asigurase de autenticitatea celor relatate consultând cele mai autorizate surse, nici nu m-am atins de carte… Nu am făcut decât să restabilesc punctuația, să completez unele hispanisme prea obscure, să corectez câteva sensuri confuze şi câteva inversiuni datorate folosirii, la Caracas, a trei sau patru limbi învățate oral.” O altă intervenție, de principiu, constă în înlocuirea tuturor numelor proprii.

Odată lansat, Papillon depăşeşte cu mult calculele de tiraj ale autorului. Numai în Franța, cartea înregistrează peste un milion de exemplare, iar tirajul mondial este de şapte milioane.

Atingând dimensiuni homerice, epopeea lui Papillon se întinde pe parcursul a treisprezece ani, din 1931 până în 1944, şi totalizează unsprezece evadări în condiții dintre cele mai spectaculoase şi mii de kilometri străbătuți pe uscat sau pe apă. În cursul primei sale evadări, de pildă, la patruzeci şi trei de zile de la sosirea sa la Saint-Laurent-du-Maroni, parcurge 2.500 de kilometri pe ocean, ajungând, prin Trinidad, până în Columbia. Aici cunoaşte grozăvia carcerelor submarine, dar şi existența însorită printre neîmblânziții

indieni guajiro care îl adoptă, oferindu-i un azil paradiziac şi prietenia lor.

Nenumărate episoade senzaţionale, zeci de fizionomii morale se succed în desfăşurarea acestui film uluitor, pe care memoria autorului îl developează într-un ritm trepidant, cu o extraordinară precizie şi forţă de evocare. Povestitor înnăscut, Charrière păstrează scriind stilul direct al oralităţii, a cărui primă însuşire este spontaneitatea. Niciodată nu ai sentimentul penibil al literaturizării. Naraţia se desfăşoară firesc, fără artificii inutile, susţinută de însăşi substanţa ei. Povestitorul e atât de acaparat de această întoarcere în timpul său pierdut, cele retrăite, acum, la vârsta judecăţii mature, sunt atât de expresive în sine, încât n-are de ce să se lase ispitit de căutarea unor efecte literare a căror tehnică o şi ignoră de altfel. Nefiind scriitor „de meserie", el este ca atare străin de orice influenţe şi am putea spune că se autoinventează ca scriitor. Reuşita lui se naşte tocmai din lipsa oricăror veleităţi, ceea ce îl apără de acel exces de tehnicitate formală căruia îi datorăm astăzi atâtea cărţi plicticoase, foarte la modă şi foarte comentate, care în modul cel mai subtil şi alambicat reuşesc să nu comunice absolut nimic.

Intensitatea trăirilor evocate ca şi plăcerea evocării în sine sunt suficiente pentru a-l face să găsească intuitiv asemenea povestitorilor de odinioară, mijloacele cele mai adecvate. Ca şi aceştia, Charrière trăieşte cu atâta dăruire bucuria de a „spune", încât scapă de obsesiile tehnice, fireşti în măsura în care arta implică obligatoriu o anume artificialitate, dar fatale din clipa când devin scop. Faptul că ignoră „meseria" de scriitor e salvator în cazul său şi se răscumpără prin starea de graţie la care ajunge retrăindu-se. Şi astfel, scriitorul, care s-a născut fără ca el însuşi s-o ştie, depăşeşte scopul strict comercial care îi dăduse primul impuls.

•••

Încercând să degajăm profilul lui Papillon ca erou al propriei sale povestiri, suntem frapaţi de câteva trăsături de caracter esenţiale, în primul rând de onestitatea structurală a personajului, revelată tocmai de mediul în care se manifestă.

Lucid față de el însuşi, Papillon nu încearcă să se reprezinte într-un autoportret îngăduitor de victimă înlăcrimată, şi dacă sentința nedreaptă îl revoltă, aceasta nu îl face să se absolve total în fața propriei sale judecăți: „Dacă am putut fi aruncat pe acest drum al putreziciunii, aceasta e pentru că, trebuie s-o recunosc cinstit, eram un candidat permanent pentru a fi trimis acolo într-o zi. Societatea are dreptul să se apere, dar nu să se răzbune în chip josnic.”

Această onestitate se dovedeşte în multe împrejurări dramatice, atunci când nu acceptă de pildă să-şi redobândească libertatea cu prețul asasinării unor victime nevinovate şi refuză să sprijine răscoala unor scelerați.

Într-o lume care se sinchiseşte prea puțin de codul eticii curente, unde fiecare îşi hotărăşte, mai mult sau mai puțin, comportarea, fondul caracterelor se manifestă fără scrupule, reacțiile sunt de o instinctivitate primară, adeseori de o cruzime lipsită de orice control. Am greşi însă, şi în acest sens există o întreagă literatură, în cadrul căreia am cita, de pildă, Amintirile din casa morților de Dostoievski, dacă i-am considera pe toți aceşti scoşi în afara legii nişte nelegiuiți irecuperabili. Mulți se pierd definitiv, este adevărat, căci închisorile pot fi excelente şcoli profesionale ale delicvescenței, dar mulți, în schimb, ajung să se răscumpere. „Totul este posibil”, o spune chiar eroul nostru răscumpărat. „Un om nu-i pierdut niciodată. Orice ar fi putut făptui, există întotdeauna la un moment dat al vieții sale o şansă de a se răscumpăra, de a deveni un om bun şi folositor comunității.”

Ceea ce îl revoltă în condiția detențiunii sunt aspectele degradante, josnice pe care le poate îmbrăca justiția, faptul că ea privează deseori condamnatul de acea şansă de a-şi răscumpăra vinovăția dându-i sancțiunii caracterul unei răzbunări. Se întâmplă ca tocmai cel pus să supravegheze execuția pedepsei să merite el însuşi un loc printre deținuți, căci felul în care îşi exercită autoritatea este un mod de refulare, a unei criminalități instinctive. În dialogul imaginar pe care îl poartă necontenit cu procurorul său, revolta lui Papillon împrumută la rândul ei accentele unui adevărat rechizitoriu: „Îți interzic să presupui, mâine cum şi mai târziu, că un

temnicer este o ființă normală. Nici un om demn de acest nume nu poate face parte din această tagmă... Astfel, când voi ieşi pe insulă, indiferent pe care voi fi repartizat, nu am să accept nici un compromis cu această rasă. Fiecare se află de altă parte a unei bariere precis trasate. De o parte laşitatea, autoritatea pedantă şi fără suflet, sadismul intuitiv, automatismul în reacții; de cealaltă, eu cu cei din categoria mea, care au făptuit, desigur, delicte grave, dar în care suferința a reuşit să creeze calități incomparabile: milă, bunătate, suferință, sacrificiu, noblețe, curaj.

Cu toată sinceritatea prefer să fiu ocnaş decât temnicer."

Rădăcinile stărilor de fapt pe care le constată în captivitatea lui sunt mai adânci. Fără pretenții de subtilă teoretizare şi fără bibliografie, pornind de la experiența sa de viață şi ghidat de un bun simț nativ, Charrière discerne aceasta în contextul unei civilizații mecanice care ucide sufletul: „Prea mult progres mecanic, o viață zbuciumată, o societate care nu are decât un ideal: noi invenții mecanice, o existență tot mai uşoară şi mai bună. Degustarea descoperirilor ştiinței aşa cum ai linge un şerbet aduce cu sine o lăcomie de confort şi mai desăvârşit şi o luptă constantă pentru a-l dobândi. Toate acestea ucid sufletul, mila, înțelegerea, noblețea. Nu mai avem timp să ne ocupăm de ceilalți şi cu atât mai puțin de nişte puşcăriaşi."

În condițiile captivității, Papillon se numără printre cei care, trăind o experiență morală dramatică, reuşesc să-şi salveze demnitatea şi să nu abandoneze comandamentele omeniei. Treptat, el ajunge să regăsească valorile morale esențiale, pe care le ignora în nepăsarea primei tinereți. Nu-i vorba de o doctrină complicată ci de cele câteva principii elementare pe baza cărora se organizează şi rezistă orice comunitate: bunătatea, generozitatea, noblețea, spiritul de sacrificiu, curajul, solidaritatea, simțul echității. Aşa cum Robinson refăcuse pe insula sa pustie civilizația materială în care voia să se reintegreze, în lumea celor fără de lege Papillon reface, prin actele sale, civilizația morală a lumii care îl abandonase. Pentru că acelei lumi consideră că îi aparține: „Prezența mea fizică nu are nimic de-a face cu prezența mea morală... Eu nu

aparțin ocnei, eu nu sunt asimilat obiceiurilor codeținuților mei, fie chiar şi cei mai intimi prieteni...”

Suprema sa aspirație este o existență întemeiată, pe aceste valori, în sânul societății care, condamnându-l pe viață, l-a izgonit ca pe un irecuperabil: „... oriunde aş trăi, în scurtă vreme voi fi câştigat stima şi încrederea populației şi a autorităților prin felul meu de a trăi care trebuie să fie şi va fi ireproşabil. Mai mult chiar, exemplar”. Şi această aspirație devine legământ atunci când, în sfârşit, îşi dobândeşte libertatea: „Da, voi face imposibilul pentru a fi şi a rămâne cinstit. Singurul neajuns este că nu am muncit niciodată, nu ştiu să fac nimic. Va trebui să fac orice pentru a-mi câştiga existența. Nu va fi uşor, dar voi izbuti, negreşit. Mâine voi fi un om ca ceilalți. Ai pierdut partida, procurorule: am scăpat definitiv de drumul putreziciunii.”

O voință de libertate neînduplecată îl susține, aşa cum se va vedea, în împrejurările cele mai atroce, o voință ce reînarmează speranța ori de câte ori ea şovăie. „Niciodată sufletul meu, spiritul meu nu vor aparține acestui drum degradant...”; „Nu trăiesc decât pentru ca să evadez...”; „Datoria mea de om față de mine însumi nu-i aceea de a-mi face dreptate, ci în primul rând, mai presus de orice, aceea de a trăi, de a trăi pentru a evada...”; „Chiar zdrobit, o evadare este o victorie...”; „Să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc. Să repet asta ori de câte ori voi fi gata, să mă abandonez disperării, de trei ori aceste cuvinte de speranță: «Cât timp există viață există speranță...»”; „Fii bărbat şi gândeşte că niciodată nu trebuie să-ți pierzi speranța...”; „Fatalitatea despre care îmi tot vorbiți nu e acceptabilă decât atunci când eşti neputincios...”; „Nu sunt un disperat, dar absolut deloc...” Iată gândurile şi îndemnurile care revin ca un laitmotiv pe tot parcursul celor treisprezece ani de captivitate.

Un curaj puțin obişnuit întreține această voință, dacă n-ar fi să pomenim decât evadarea rocambolescă de pe Insula Diavolului.

Toate aceste trăsături de caracter fac din Papillon un personaj atrăgător şi, într-o oarecare măsură, un erou pozitiv,

ale cărui aventuri le urmăreşti cucerit de simpatia pe care o inspiră protagonistul şi povestitorul lor.

Dar ce fel de erou pozitiv? Fără limite?

Într-un fel, în întreaga lui viață, în întregul lui şir de peripeții, în întregul lui şir de aventuri ce par uneori ireale şi inumane, Papillon trece pe lângă viață. E adevărat că în toată această luptă, în tot acest zbucium, în toată această încăpățânare de a-i smulge vieții adevăratul ei sens, adică libertatea, Papillon se dovedeşte inegalabil. Dar cunoaşte el oare sensul acesta? Avatarurile şi elanurile lui au în ele ceva gratuit, ceva fortuit, în sensul în care, înălțând un imn libertății, eroul îi cântă cântecul, dar un cântec şoptit doar de buzele lui, cântecul unui solist.

Pentru Papillon libertatea este o libertate pur şi simplu, fără nici un alt atribut. E ceva în lupta lui din acel zbucium al unei păsări închise în colivie care se izbeşte cu încăpățânare de gratiile ei până când reuşeşte să recâştige văzduhul. Papillon are mai degrabă instinctul, intuiția libertății, decât conştiința ei. Mersul lui prin viață are ceva din lungul drum prin pustiu. El păşeşte cu curaj mai departe, dar nimeni nu-l aude, nimeni nu-l vede şi dacă n-am citi paginile acestei cărți nimeni n-ar participa la cântecul libertății lui. Fiindcă Papillon nu se gândeşte la viitor decât în perspectiva lui imediată şi izolată. Pentru el libertatea este una şi gratuită; libertatea lui dar nu şi a altora, libertatea care, odată câştigată, e ca un vis împlinit, dar nimic mai mult.

Sincer cu el însuşi, candidat permanent la ocnă după cum singur mărturiseşte, el este în chip paradoxal, prin însăşi conştiința lui într-un fel asociată, un candidat permanent la libertate din chiar clipa în care înfundă şi reînfundă ocna. Un candidat permanent la libertate, dar numai atât.

Astfel experiența lui este o experiență strict individuală. Nimic din marele freamăt al omenirii nu pătrunde în chip absolut până la el şi nimic sau aproape nimic din el nu se contopeşte cu marele freamăt al omenirii. Neştiind să facă nimic pentru el în afară de lupta neobosită pe care o hrăneşte speranța deznădăjduită a unei libertăți de care ştie că are dreptul să se bucure, el nu înțelege şi nici nu este capabil să

facă ceva pentru ceilalți. Iată de ce, trăind în perspectiva unei libertăți redobândite, din clipa în care o are, el e de fapt un om fără perspective.

Izolat de societate ca ocnaş, el riscă să rămână un izolat şi în libertate şi trebuie să presupunem că era un izolat şi înainte de a-şi fi pierdut libertatea. Experiența lui e deci unică, singulară; ea are mai degrabă caracterul unui fapt divers, măreț doar în amănuntele lui, pe care nu le poate contesta nimeni, dar rupt în fond de ceea ce se cheamă marele concert al vieții societății umane.

•••

Şi totuşi, fără a intra în contradicție cu cele de mai sus, există în povestirea lui Papillon ceva mai mult decât simpla relatare a unor aventuri palpitante, ceva mai solid, care îi asigură rezistența dincolo de zarva efemeră a reclamei şi îi conferă o semnificație care îi dă dreptul la un loc aparte în literatura genului.

Încercând să-l judecăm pe Papillon ca personaj pur literar şi să-l integrăm într-o anumită sferă problematică, ne gândeam mereu la Robinson Crusoe. Era o asociație spontană, puțin sâcâitoare şi aparent obscură. Am meditat adeseori la acest erou al tuturor copilăriilor de mai bine de două secole şi am admirat forța morală cu care refuză să abdice de la condiția sa umană reconstruind pe o insulă pustie civilizația din care hazardul l-a izgonit şi pe care vrea s-o recucerească. Dar atât nu-i încă destul pentru a explica locul său eventual printre marii eroi ai literaturii universale. O frază din prefața lui Defoe la una dintre edițiile din Robinson luminează semnificația mai adâncă a povestirii: „E tot atât de logic să înfăţişezi un anume fel de întemnițare printr-altul cât şi să înfăţişezi orice lucru care există aievea printr-unul care nu există. Dacă aş fi adoptat modul obişnuit de a scrie istoria privată a unui om… tot ce aş fi spus nu v-ar fi distrat câtuşi de puțin…" Ajunge să ne amintim că autorul acestor rânduri a fost el însuşi întemnițat de câteva ori pentru a dezlega semnificația parabolică a aventurilor lui Robinson. Scriitorul stigmatizat îşi lua revanşa demonstrând că exilul poate fi învins. Uşor adaptat, citatul din prefața lui Defoe poate servi

drept epigraf la cartea lui Charrière, punând în lumină semnificaţia de fond de care vorbeam. Cu alte cuvinte, am spune: E tot atât de logic să înfăţişezi un anume fel de întemniţare printr-altul cât şi să înfăţişezi orice lucru posibil printr-unul care există aievea. Faptul real imediat dobândeşte în felul acesta o forţă generalizatoare de parabolă aptă să-şi integreze multiple posibilităţi. Proiectat în această lumină, succesul lui Papillon se explică mai limpede şi capătă o motivare, pentru unii obscură, pentru alţii explicită în secolul nostru, în care oamenii au cunoscut captivităţi mult mai mârşave, mult mai crude decât cea trăită de Papillon. Printr-o reciprocitate firească, poate că niciodată noţiunea de libertate nu a fascinat atât de puternic conştiinţele greu încercate de aventurile de coşmar ce se înlănţuie în istoria acestui secol douăzeci. Povestea unui om care luptă pentru libertatea lui şi o dobândeşte în ciuda tuturor temnicerilor se înscrie într-o aspiraţie universală, iar exemplul reuşitei sale e un îndemn optimist care hrăneşte şi însufleţeşte eterna nevoie de libertate a omenirii.

Toată literatura lumii s-ar putea clasifica în sfera câtorva teme capitale, puţine la număr, fiecare dintre ele oferind în cadrul principiului său unificator un registru amplu şi foarte nuanţat.

Tema captivităţii şi a ieşirii din captivitate se numără printre aceste teme capitale şi închide în posibilităţile sale eroi dintre cei mai diverşi, de la Ulise la Papillon. Căci, în fond, ce este legendarul erou al lui Homer decât un captiv întemniţat în blestemul meschin al unei divinităţi vanitoase, blestem din care va evada în cele din urmă pentru a-şi redobândi prin puterea voinţei libertatea, care înseamnă dreptul de a alege şi se numeşte Itaca, insula sa. Un captiv este şi Don Quijote captivul unei lumi prost făcute din care evadează mânat de visul unei lumi imaginare unde legătura sa cu oamenii trebuie să se refacă pe un alt plan ideal. Doar moartea poate pune capăt neînduplecatelor sale tentative de evadare în care spiritele nemărginite nu sunt capabile să vadă altceva decât o suită de aventuri groteşti; moartea redându-i în ultimele clipe o luciditate derizorie care semnifică, de fapt, raportată la crezul

întregii sale existențe, delirul agoniei. În comparație cu pasionatul hidalgo Robinson se situează pe un plan mai terestru. Englezul pragmatic e lipsit de aura spirituală a spaniolului, dar un principiu comun – refuzul captivității – îi înrudeşte.

Această temă a captivității învinse e transferabilă şi în zone mai puțin evidente, mai lăuntrice să spunem, în raporturile eroului cu el însuşi. Până în clipa când va evada din îndoielile şi deliberările sale paralizante, Hamlet e propriul lui captiv, iar libertatea sa începe o dată cu ruptura ce marchează alegerea şi din care se declanşează acțiunea în numele justiției. Întemnițat în el însuşi este şi K, personajul lui Kafka din Procesul, dar acesta nu încearcă să evadeze, nu poate să evadeze, resemnarea lui nefiind contracarată de puterea de a refuza şi de voința de libertate. El trăieşte astfel o dublă captivitate, o dată închis în puterea absurdă, care îl judecă şi îl condamnă, şi încă o dată în conştiința unui neant lăuntric unde nimic nu poate naşte un țel, o speranță.

La modul său, cu mijloacele sale, Henri Charriére adaugă cu Papillon un caz remarcabil pe o listă foarte lungă.

Prin aventura lui el îşi depăşeşte destinul de ocnaş, afirmă o solidaritate superioară față de sine însuşi, care neagă închisoarea, nu ca instituție socială, din nefericire inevitabilă pentru că altminteri crima nepedepsită ar domni asupra lumii, ci ca instrument al dezumanizării fără drept de răscumpărare, tinzând să readucă, necircumstanțiat, pe toți condamnații la o abstracțiune şi să-i înfunde astfel în mod iremediabil pe „calea putreziciunii”.

Până la aventura sa dramatică, Charriére fusese un rătăcit inconştient în lumea interlopă, amăgit de iluzia unei existențe uşuratice de plăceri imediate. „Greşeala mea, ar putea spune el cu cuvintele altui puşcăriaş celebru metamorfozat de experiența închisorii, aristocraticul şi frivolul Oscar Wilde, a fost aceea de a nu trece niciodată dincolo de copacii a ceea ce mi se părea a fi partea însorită a grădinii şi de a fugi de partea cealaltă din pricina umbrelor şi a obscurității sale.” Şi deşi nu el a fost făptaşul crimei pentru care a fost condamnat, o asemenea existență exclusivă îi oferea toate şansele de a

ajunge şi un criminal autentic. Atât de paradoxale sunt împrejurările vieţii încât, într-un fel, tocmai sentinţa nedreaptă îl salvează dezvăluindu-i prin consecinţele ei adevăratul drum pe care trebuie să-l urmeze. Lumea sumbră a închisorii îl face să descopere nu numai valoarea libertăţii ci şi adevărata sa faţă, căreia îi va rămâne credincios cu toată forţa unei voinţe excepţionale. El dovedeşte astfel că, în adevărul său adânc, omul nu este sortit întemniţării şi descoperă raţiunile existenţei în viaţa exemplară pe care şi-o promite.

Spuneam că în fond n-ar avea nici o importanţă dacă toată povestirea sa ar fi o pură ficţiune şi revenim la această idee, dar pentru a ne contrazice de astă dată. Toate cele povestite s-au petrecut întocmai, toţi oamenii aceia, leproşii generoşi din Insula Porumbeilor şi nefericitul Sylvain, înghiţit sub ochii săi de ţărmul mlăştinos al oceanului, toţi oamenii admirabili sau abjecţi pe care îi întâlneşte povestitorul în lunga sa odisee au existat şi unii încă mai trăiesc. Or, tocmai caracterul atât de concret al aventurilor sale adaugă un element emoţional de care nu mai putem face abstracţie. Evident că şi Ulise, şi Don Quijote, şi Robinson Crusoe au existat aievea; altfel nimeni n-ar fi simţit nevoia să-i inventeze. Din păcate, prejudecata de a separa literatura de viaţa reală ni-i depărtează puţin, uneori, în timp ce lui Papillon, dacă vrei, poţi să-i şi telefonezi. Dar aceasta azi. Presupunând că mâine numele autorului s-ar pierde, Papillon are toate şansele să devină un erou pur literar, cu alte cuvinte să intre şi el în rândul acelor admirabile fantome de care oamenii nu se pot lipsi, fiindcă trezesc în ei răscolitoare ecouri.

MODEST MORARIU

Poporului venezuelean, amărâților lui pescari din golful Paria,
tuturor intelectualilor, militarilor şi celorlalți care
mi-au oferit şansa să renasc,
soției mele, Rita, cea mai bună prietenă a mea.

CUPRINS

Caietul întâi

Calea putreziciunii

CURTEA CU JURI

Palma a fost atât de zdravănă că nu m-am dezmeticit de pe urma ei decât după treisprezece ani. Într-adevăr, nu era o scatoalcă oarecare, şi, ca să mi-o ardă, s-au făcut luntre şi punte.

Suntem în 26 octombrie 1931. De la opt dimineaţa am fost scos din celula pe care o ocup la Conciergerie[1] de-un an de zile. Sunt proaspăt bărbierit, bine înţolit, un costum făcut de-un mare croitor îmi dă aspectul unui om elegant. Cămaşă albă, un papion albastru-deschis, drept ultimă trăsătură de penel a acestei ţinute.

Am douăzeci şi cinci de ani şi arăt de douăzeci. Jandarmii, niţel stingheriţi de înfăţişarea mea de gentleman, se poartă amabil. Mi-au scos până şi cătuşele. Am luat loc toţi şase, cinci jandarmi şi cu mine, pe două bănci într-o sală goală. Afară e o vreme mohorâtă. În faţa noastră, o uşă care comunică desigur cu sala juraţilor, căci ne aflăm la Tribunalul departamentului Sena, la Paris.

Peste câteva clipe voi fi acuzat de omucidere. Avocatul meu, maestrul Raymond Hubert, a venit să-mi strângă mâna: „Nu există nici o probă serioasă împotriva dumitale, am încredere, vom fi achitaţi.” Zâmbesc la acest „vom fi”. De parcă şi el, maestrul Hubert, ar fi chemat în faţa Curţii cu juri ca inculpat şi, în caz de condamnare, ar urma, la rândul lui, s-o ispăşească.

Un aprod deschide uşa şi ne pofteşte să intrăm. Pe uşa cu cele două canaturi larg deschise, încadrat de patru jandarmi, cu plutonierul alături, îmi fac intrarea într-o sală imensă. Ca să-mi ardă palma, au îmbrăcat totul în roşu sângeriu: covorul, perdelele marilor ferestre, până şi robele magistraţilor care, dintr-o clipă într-alta, mă vor judeca.

— Domnilor, Curtea!

---

1 Închisoare în partea medievală a Palatului de Justiţie din Paris. (n.t.)

Pe o uşă, din dreapta, apar unul după altul şase bărbaţi. Preşedintele, apoi cinci magistraţi, cu toca pe cap. Preşedintele se opreşte în faţa scaunului din mijloc, la dreapta şi la stânga se plasează asesorii lui.

O linişte impresionantă domneşte în sală, unde toată lumea a rămas în picioare, inclusiv subsemnatul. Curtea ia loc pe scaun odată cu toţi ceilalţi.

Preşedintele, o mutră rotofeie cu pometi trandafirii, cu înfăţişare severă, mi se uită în ochi fără a lăsa să i se ghicească vreun gând. Îl cheamă Bevin. Mai târziu va conduce dezbaterile cu imparţialitate şi, prin atitudinea lui, va da de înţeles întregii asistenţe că, în calitate de magistrat de carieră, nu e prea convins de sinceritatea martorilor şi a poliţiştilor. Nu, nu-i va reveni nici o răspundere în chestia cu palma, nu va face decât să mi-o servească.

Procuror e magistratul Pradel, un procuror foarte temut de toţi avocaţii baroului. Are tristul renume de a fi principalul furnizor al ghilotinei şi al penitenciarelor din Franţa şi de peste mări.

Pradel reprezintă pedeapsa rostită de societate. E acuzatorul oficial, n-are nimic omenesc în el. Reprezintă Legea, Balanţa, e cel care-o mânuieşte şi care va face totul pentru a o vedea înclinată spre el. Are nişte ochi de vultur, coboară puţin pleoapele şi mă priveşte ţintă, de sus. Mai întâi de la înălţimea scaunului care-l plasează deasupra mea, apoi a propriei sale staturi, un metru optzeci pe puţin, de care e mândru nevoie mare. Nu-şi scoate niciodată mantia roşie, dar îşi pune toca în faţă. Se sprijină în cele două mâini mari ca nişte lopeţi. O verighetă de aur arată că e căsătorit şi, pe degetul mic, drept inel, poartă o caia bine şlefuită.

Se apleacă un pic spre mine ca să mă domine mai straşnic. Pare să-mi spună:

„Mă, şmechere, dacă-ţi închipui că-mi poţi scăpa, te-nşeli. Nimeni nu vede că mâinile mele au gheare, dar unghiile care te vor sfârteca le port frumuşel în suflet. Şi dacă bag spaima în toţi avocaţii, şi sunt socotit printre magistraţi un procuror primejdios, e pentru că nu las niciodată să-mi scape prada.

Nu mă interesează dacă eşti vinovat sau nu; sunt dator doar să fac uz de tot ce e împotriva ta: viața de boem pe care ai dus-o în Montmartre, mărturiile smulse de poliție şi chiar declarațiile polițiştilor. Cu acest talmeş-balmeş dezgustător adunat de judecătorul de instrucție voi reuşi să te fac îndeajuns de respingător pentru ca jurații să te şteargă din rândurile societății."

Aş zice că-l aud cu adevărat vorbindu-mi, foarte clar, doar dacă nu visez, căci sunt de-a binelea impresionat de acest „mâncător de oameni":

„Nu te împotrivi, acuzat, mai ales nu încerca să te aperi: te voi călăuzi spre «calea putreziciunii».

Şi nădăjduiesc că nu te bizui pe jurați! Nu-ți face iluzii. Aceşti doisprezece bărbați nu ştiu ce-i aia viață.

Priveşte-i, înşirați în fața ta. Aşa-i că le vezi pe aceste douăsprezece momâi aduse la Paris dintr-un fund de provincie? Sunt nişte mic-burghezi, nişte pensionari, nişte negustori. Nu merită osteneala să ți-i descriu. N-oi fi având pretenția să-ți înțeleagă cei douăzeci şi cinci de ani ai tăi şi viața pe care-o duci în Montmartre! Pentru ei Pigalle şi place Blanche înseamnă Infernul, şi toți oamenii care-şi duc viața noaptea sunt nişte duşmani ai societății. Toți se mândresc grozav că sunt membri ai Curții cu juri din departamentul Senei. În plus, fii sigur că se perpelesc ştiindu-se nişte mic-burghezi mărginiți.

Iar tu arăți tânăr şi chipeş. Ştii bine că n-o să ezit să te înfățişez ca pe-un Don Juan al nopților din Montmartre. Drept care, de la bun început, pe jurații ăştia ți-i voi face duşmani. Eşti prea bine îmbrăcat, ar fi trebuit să porți haine ponosite. Cu asta ai făcut o mare greşeală de tactică. Nu vezi că te invidiază pentru costumul tău? Ei îşi cumpără haine de gata şi nici măcar în vis nu s-au îmbrăcat pe comandă."

E ora zece şi iată-ne gata să deschidem dezbaterile. În fața mea, şase magistrați, între care un procuror agresiv care-şi va folosi întreaga putere machiavelică, toată inteligența, spre a-i convinge pe aceşti doisprezece naivi, în primul rând, că sunt vinovat şi că doar ocna sau ghilotina pot fi verdictul zilei.

Mă vor judeca pentru uciderea unui proxenet, a unui turnător al tagmei[2] din Montmartre. Nu există nici o dovadă, dar sticleții – care saltă cu câte-un grad ori de câte ori dibăcesc pe făptaşul unui delict – vor susține că vinovatul sunt eu. Neavând dovezi, vor spune că dețin informații „confidențiale” care nu lasă loc nici unei îndoieli. Un martor pregătit de ei, adevărată placă de patefon înregistrată pe Quai des Orfèvres nr. 36[3], pe nume Polein, va constitui elementul principal al acuzării. Cum eu susțin că nu-l cunosc, la un moment dat Preşedintele, foarte imparțial, mă întreabă:

— Spui că martorul acesta minte. În regulă. Dar de ce-ar minți?

— Domnule Preşedinte, de când am fost arestat nu mai închid ochii noaptea, dar nu din remuşcare că l-am asasinat pe Roland Mărunțelul, întrucât nu eu sunt ucigaşul. Tocmai asta încerc să descopăr, motivul pentru care mă acuză acest martor cu atâta înverşunare, aducând noi date ori de câte ori se clatină acuzația, pentru a o întări. Am ajuns, domnule Preşedinte, la concluzia că polițiştii l-au prins cu un delict important şi că au făcut un târg cu el: îți dăm drumul, cu condiția să-l înfunzi pe Papillon.

N-aş fi crezut s-o nimeresc atât de bine. Polein, prezentat juraților drept un om cinstit şi fără nici o condamnare la activul lui, avea să fie arestat câțiva ani după aceea şi condamnat pentru trafic de cocaină.

Maestrul Hubert încearcă să mă apere, dar nu e de talia procurorului. Dar maestrul Bouffay reuşeşte, prin indignarea lui plină de căldură, să-i dea procurorului câteva clipe de furcă. Din păcate nu ține mult, şi dibăcia lui Pradel învinge repede în acest duel. Pe deasupra, îl măguleşte pe jurați, mângâindu-le peste măsură orgoliul de a fi tratați de la egal

---

2 Aici, şi în continuare, cuvântul milieu a fost tradus prin tagmă, în sensul de lume interlopă, de lume a celor care trăiesc în marginea legii sau chiar în afara ei. (n.t.)

3 Sediul Poliției Judiciare din Paris.

la egal şi drept colaboratori de către acest impresionant personaj.

La 11 noaptea partida de şah e terminată. Apărătorii mei sunt şah mat. Iar eu, nevinovatul, sunt condamnat.

Societatea franceză, reprezentată de procurorul Pradel, a eliminat din sânul ei pe viață un tânăr de douăzeci şi cinci ani. Şi fără nici o reducere, mă rog frumos!

Porția copioasă mi-e servită de glasul fără timbru al preşedintelui Bovin.

— Acuzat, ridică-te.

Mă ridic. În sală domneşte o tăcere absolută, toți îşi țin răsuflarea, inima-mi bate ceva mai iute. Jurații se uită la mine sau lasă capul în jos, par ruşinați.

— Acuzat, întrucât jurații au răspuns „da” la toate întrebările în afară de una, privitoare la premeditare, eşti condamnat la muncă silnică pe viață. Ai ceva de spus?

Am rămas nemişcat, atitudinea mea e firească, strâng doar ceva mai tare bara boxei de care mă sprijin.

— Domnule Preşedinte, da, am de spus că sunt întru totul nevinovat şi victimă a unei maşinațiuni a poliției.

Din colțul femeilor elegante, invitate pe sprânceană şi aşezate în spatele Curții, îmi parvine un murmur. Cu glas potolit le spun:

— Linişte, doamnelor cu perle la gât, care ați venit aici să gustați emoții morbide. Farsa e jucată. O omucidere a fost soluționată în chip fericit de poliția şi justiția dumneavoastră, deci e cazul să fiți mulțumite!

— Gardieni, zice Preşedintele, luați-l pe condamnat.

Înainte să dispar, aud o voce strigând:

— Nu-ți face inimă rea, iubitule, o să vin după tine.

E vrednica şi nobila mea Nenette, care-şi urlă dragostea. Cei din tagmă aflați în sală aplaudă. Ştiu foarte bine cum devine cazul cu omuciderea asta şi-mi arată că sunt mândri că nu m-am pus pe trăncănit şi că n-am turnat pe nimeni.

Întorşi în sălița unde stătusem până la dezbateri, jandarmii îmi pun cătuşele, şi unul din ei îşi prinde cu un lănțişor încheietura mâinii stângi de mâna mea dreaptă. Nici un cuvânt. Cer o țigară. Plutonierul îmi oferă una şi mi-o

aprinde. De câte ori o scot sau o duc la gură, jandarmul e nevoit să-şi ridice brațul sau să-l coboare ca să-mi urmeze mişcarea.

Fumez în picioare cam trei sferturi din țigară. Nimeni nu scoate o vorbă. Eu sunt cel care, ridicând ochii la plutonier, îi spun: „Să mergem.”

După ce cobor scările, escortat de vreo duzină de jandarmi, ajung în curtea interioară a Tribunalului. Duba ne aşteaptă. Nu e celulară, ci prevăzută cu bănci, vreo zece la număr. Plutonierul rosteşte: „La Conciergerie.”

LA CONCIERGERIE

Când sosim acolo unde a fost ultimul castel al Mariei-Antoaneta, jandarmii mă încredințează gardianului-şef, care semnează o hârtie, actul de descărcare. Jandarmii pleacă fără să rostească un cuvânt, dar mai înainte, ce surpriză, plutonierul îmi strânge cu căldură mâinile încătuşate. Gardianul-şef mă întreabă:

— Cu cât te-au potcovit?

— Muncă silnică pe viață.

— Nu se poate!

Se uită la jandarmi şi-şi dă seama că-i adevărat. Temnicerul ăsta, de cincizeci de ani, care a văzut atâtea şi care-mi cunoaşte foarte bine dosarul, îmi spune prieteneşte:

— Ce ticăloşi! Au căpiat cu toții!

Îmi scoate încet cătuşele şi are amabilitatea să mă însoțească personal până la una din celulele capitonate, special amenajată pentru cei condamnați la moarte, pentru nebuni, pentru cei foarte periculoşi sau pentru vieţaşi.

— Curaj, Papillon, îmi zice, închizând uşa după el. O să capeți o parte din lucrurile şi alimentele pe care le aveai în cealaltă celulă. Curaj!

— Mulțumesc, dom-şef. Crede-mă, am curaj, şi nădăjduiesc că munca silnică pe viață o să le stea-n gât.

După câteva minute râcâie cineva la uşă.

— Ce e?

Îmi răspunde o voce:

— Nimic. Eu sunt, am atârnat un carton.

— De ce? Ce scrie pe el?

— „Muncă silnică pe viață. De supravegheat îndeaproape”.

Îmi spun: Chiar că-s țicniți. Doar nu-şi închipuie că pietroiul care m-a pocnit în cap o să m-aiurească într-atât încât să mă sinucid? Sunt şi-o să rămân curajos. Am să lupt în ciuda şi împotriva tuturor. Chiar de mâine o pornesc la treabă.

Dimineața, în timp ce-mi beam cafeaua, m-am întrebat: Să fac apel? În ce scop? O să am mai mult noroc în fața altui

tribunal? Şi cât timp o să pierd cu asta? Un an, poate optsprezece luni… Şi pentru ce: ca să m-aleg cu douăzeci de ani în loc de muncă silnică pe viaţă?

Fiind ferm hotărât să evadez, cantitatea nu contează şi-mi vine în minte fraza unui condamnat care l-a întrebat pe preşedintele Curţii cu juri: „Domnule, cât durează în Franţa munca silnică pe viaţă?”

Mă învârtesc prin celula mea. Am trimis o scrisoare prin poşta pneumatică soţiei mele, drept mângâiere, şi alta uneia din surori care a încercat să-şi apere fratele, singură împotriva tuturor.

Gata, cortina s-a lăsat. Ai mei suferă probabil mai mult decât mine, iar sărmanul meu tată, în colţul acela pierdut unde trăieşte, trebuie să fie tare chinuit că are de dus o cruce atât de grea.

Tresar: păi sunt nevinovat! Da, dar în ai cui ochi? Da, dar cine mă crede nevinovat? Îmi zic: Nu te apuca vreodată să spui că eşti nevinovat, prea s-ar face haz pe seama ta. Să te condamne pe viaţă pentru un proxenet şi, colac peste pupăză, să mai şi spui c-a mierlit de mâna altuia, prea ar fi caraghios. Mai bine leagă căţeaua.

Cum în timpul prevenţiei, nici în închisoarea Santé, nici la Conciergerie, nu mi-a trecut niciodată prin minte gândul unei condamnări atât de grele, nu mi-am pus problema cu ce-o fi semănând „calea putreziciunii”.

Bun. În primul rând: să intru în legătură cu indivizi deja condamnaţi, care ar putea deveni tovarăşi de evadare.

Am ales un marsiliez, Dega. Precis c-o să-l văd la frizer. Se duce zilnic să se radă. Cer să merg şi eu. Chiar aşa, de cum sosesc îl văd cu nasul la zid. Îl zăresc tocmai în clipa când îi cedează altuia locul său, pe furiş, ca să aibă mai mult de aşteptat. Mă aşez lângă el, dând pe altul la o parte. Îi şoptesc în grabă:

— Ei, Dega, cum merge?

— Merge, Papi. Mi-au dat cinşpe coţi de pârnaie. Dar tu? Am auzit că te-au înfundat rău.

— Da, muncă silnică pe viaţă.

— Faci apel?

— Nu. Ce ne trebuie nouă e să halim bine şi s-avem condiție fizică. Țin-te tare, Dega, precis o să fie nevoie de muşchi zdraveni. Biştari ai?

— Da, zece bătrâne în lire sterline. Tu?

— N-am.

— Un sfat bun: fă iute rost de nişte lovele; avocat ai? Hubert? E-o găoază, n-o să-ți facă rost de tub. Trimite-ți femeia la Dante, cu tubul garnisit. Să i-l predea lui Dominique Bogătanul, şi-ți garantez că-l capeți.

— Şase, paznicul e cu ochii pe noi.

— Aha, v-ați pus pe trăncănit?

— Oh doar fleacuri, răspunde Dega. Zice că-i bolnav.

— Ce are! Jurați la ficat?

Şi burtosul ăsta de gabor izbucneşte în râs.

Aşa-i viața. Am şi pornit pe „calea putreziciunii". Se râde în hohote, glumind pe seama unui flăcău de douăzeci şi cinci de ani condamnat pe viață.

Am căpătat tubul. E un tub de aluminiu, şlefuit de minune care se desface deşurubându-l exact la mijloc. O parte pătrunde în cealaltă. Înăuntru sunt cinci mii şase sute de franci în bancnote noi. De cum primesc tubulețul ăsta lung de şase centimetri, gros cât degetul mare, îl sărut; da, îl sărut înainte de-a mi-l vârî în anus. Respir adânc, ca să intre bine în colon. E casa mea de bani. Poate să mă dezbrace la piele, să mă pună să desfac picioarele, să tuşesc, să m-aplec pân' la pământ, n-o să ginească nimic. A intrat foarte bine, până sus, în intestinul gros. Face parte din mine. E viața mea, e libertatea pe care-o port în mine… calea spre răzbunare. Hotărât c-o să mă răzbun! Numai la asta mi-e gândul.

Afară e întuneric. Sunt singur în celulă. O lampă puternică din tavan îi îngăduie paznicului să mă vadă printr-o găurică făcută în uşă. Lumina mă orbeşte. Îmi pun batista îndoită pe ochi, căci mă supără foarte tare. Stau lungit pe-o saltea întinsă pe-un pat de fier, fără pernă, şi revăd toate amănuntele acelui proces îngrozitor.

Ajuns aici, ca să se poată înțelege şirul acestei lungi povestiri, ca să fie pricepute pe deplin datele ce-mi vor sluji

drept sprijin în lupta mea, o să trebuiască poate s-o lungesc niţel şi să istorisesc tot ce mi-a trecut de-a binelea prin cap în primele zile, când eram un îngropat de viu:

Ce să fac după evadare? Căci acum, având tubul, nu mă îndoiesc o clipă c-o să evadez.

Mai întâi mă-ntorc cât mai repede la Paris. Polein, martorul mincinos, e primul pe care-l omor. Apoi ăi doi curcani cu pricina. Dar doi curcani nu-i de-ajuns, trebuie să-i curăţ pe toţi. Oricum, cât mai mulţi. Ah! ştiu. De cum sunt liber, mă-ntorc la Paris. O să vâr într-o valiză cât mai mult explozibil. Nu prea ştiu cât: zece, cincisprezece, douăzeci de kilograme. Şi încerc să calculez cât explozibil mi-ar trebui ca să fac multe victime.

Dinamită? Nu, şedita[4] e mai bună. Dar de ce nu nitroglicerină? Bun, e-n regulă, o să mă sfătuiesc cu ăi pricepuţi. Dar curcanii pot fi liniştiţi, pun eu cât trebuie ca să se sature.

Stau mai departe cu ochii închişi şi cu batista pe pleoape. Văd foarte limpede valiza, aparent inofensivă, încărcată cu explozivi, şi ceasornicul bine pus la punct, care o să declanşeze detonatorul. Atenţie, trebuie să explodeze la zece dimineaţa, în sala de rapoarte a Poliţiei Judiciare, pe Quai des Orfèvres, la numărul 36, etajul întâi. La ora aia se strâng acolo pe puţin o sută cinzeci de curcani, să primească ordine şi să asculte raportul. Câte trepte or fi de urcat? N-am voie să greşesc.

Va trebui să cronometrez cât durează ca valiza să ajungă din stradă la destinaţie şi până exact în secunda când urmează să explodeze. Dar cine-o să ducă valiza? În regulă, o să-mi permit eu curajul ăsta. Sosesc cu-n taxi chiar la intrarea Poliţiei Judiciare şi le spun poruncitor celor doi sticleţi de gardă: „Duceţi-mi valiza asta în sala de rapoarte, viu şi eu. Spuneţi-i comisarului Dupont că i-a trimis-o inspectorul-şef Dubois şi că vin imediat.”

---

4 Exploziv pe bază de clorat (de potasiu, de sodiu) şi de dinitrotoluen. (n.t.)

Se vor supune? Dar dacă, din întâmplare, din gloata aia de imbecili, nimeresc tocmai singurii doi isteți ai breslei? S-ar duce totul de râpă. Trebuie să găsesc altceva. Şi caut, caut. Mintea mea n-admite să nu găsesc o soluție cu care să merg la sigur, sută la sută.

Mă scol să beau puțină apă. De-atâtea gânduri, m-a apucat durerea de cap.

Mă culc la loc fără batistă, minutele se scurg încet. Şi lumina aia, lumina aia, Dumnezeule Doamne! Ud batista şi o pun iar pe ochi. Apa rece îmi face bine şi, datorită greutății apei, batista se lipeşte mai bine de pleoape. De-aci înainte o să folosesc mereu acest mijloc.

Orele astea nesfârşite în care-mi ticluiesc viitoarea răzbunare sunt atât de intense încât mă văd acționând exact ca şi cum proiectul ar fi pe cale de înfăptuire. În fiecare noapte, şi chiar o bună parte din zi, mă vântur prin Paris, de parcă evadarea mea ar fi un fapt împlinit. Precis c-o să evadez şi o să mă-ntorc la Paris. Şi, bineînțeles, întâi şi-ntâi, o să-mi prezint nota de plată, în primul rând lui Polein şi apoi curcanilor. Dar jurații? Idioții ăia o s-o ducă mai departe liniştiți? Fosilele alea s-or fi întors acasă, încântate că şi-au făcut datoria cu D mare. Plini de importanță, mândri nevoie mare față de vecini şi de balabusta care-i aşteaptă, nepieptănată, să-şi înfulece supa.

Deci, ce să le fac juraților? Nimic. Sunt nişte imbecili. Nu-s pregătiți să fie judecători. Dacă e un jandarm la pensie sau un vameş, reacționează ca un jandarm sau ca un vameş. Iar dacă-i lăptar, ca un negustor ambulant. Au urmat exact teza procurorului, care i-a jucat pe degete. Nu-s ei de vină. Deci e clar: n-o să le fac nimic.

Aşternând pe hârtie toate aceste gânduri care mi-au trecut prin minte cu atâția ani în urmă şi care revin buluc, îmbulzindu-se cu o claritate extraordinară, îmi dau seama în ce măsură tăcerea desăvârşită, izolarea completă, totală, impusă unui tânăr închis într-o celulă, poate să-i provoace o adevărată viață imaginativă, înainte de a-şi pierde mințile. Atât de intensă, atât de vie, încât omul pur şi simplu se dedublează. Îşi ia zborul şi începe să rătăcească de-a binelea

pe unde i se năzare. Casa lui, taică-său, maică-sa, familia, copilăria, diferitele etape ale vieții sale. Iar apoi, şi mai ales, castelele din Spania pe care le clădeşte mintea lui fecundă, le clădeşte cu o fantezie atât de neînchipuit de vie încât, în această formidabilă dedublare, ajunge să creadă că trăieşte aievea tot ceea ce e pe cale să viseze.

Au trecut treizeci şi şase de ani, şi totuşi penița mea aleargă pe hârtie fără cel mai mic efort de memorie, ca să relateze tot ce-am gândit cu-adevărat în acel moment al vieții.

Nu, n-am să le fac nimic juraților. Dar procurorului? Ah! ăsta n-are voie să-mi scape. Pentru el, de altfel, am o rețetă gata pregătită, de la Alexandre Dumas citire. O să procedez exact ca-n *Contele de Monte-Cristo,* cu individul băgat la beci şi lăsat să crape de foame.

Magistratul, da, e vinovat. Vulturul ăsta împopoțonat în roşu merită din plin să-l lichidez în cele mai grele cazne. Chiar aşa, după Polein şi curcani, o să mă ocup exclusiv de fiara asta. Am să-nchiriez o vilă. Trebuie să aibă un beci foarte adânc, cu ziduri groase şi o uşă foarte grea. Dacă uşa nu e destul de groasă, am s-o căptuşesc chiar eu c-o saltea şi cu câlți. De cum fac rost de vilă, aflu unde e şi-l răpesc. Întrucât zidul va fi prevăzut cu nişte belciuge, îl pun în lanț de cum sosim. Şi după asta, al meu eşti, nenişorule!

Mă aflu în fața lui, îl văd cu o precizie extraordinară sub pleoapele închise. Da, îl privesc aşa cum mă privea el la Curtea cu juri. Scena mi-apare cu atâta claritate încât îi simt căldura respirației pe obraz, căci suntem foarte aproape unul de altul, față-n față, gata să ne-atingem.

Ochii lui de uliu sunt orbiți şi înnebuniți de lumina unui far foarte puternic pe care l-am ațintit asupra lui. Picături mari de sudoare se preling pe fața-i congestionată. Da, îmi aud întrebările, îi ascult răspunsurile. E-un moment pe care-l trăiesc cu intensitate.

— Mă recunoşti, ticălosule? Eu sunt, Papillon, pe care l-ai trimis cu atâta nepăsare la ocnă pe viață. Crezi că făcea să buchiseşti atât amar de ani ca s-ajungi un om cu o instruire superioară, să-ți pierzi nopțile cu dreptul roman şi mai ştiu eu care, să-nveți latineşte şi greceşte, să-ți sacrifici anii

tinereții ca să devii un mare orator? Ca să faci ce, dobitocule? Să creezi o altă lege socială, mai bună? Să convingi mulțimea că pacea e cel mai bun lucru pe lume? Să propovăduieşti filozofia vreunei religii minunate? Sau pur şi simplu să-i influențezi pe ceilalți, prin superioritatea pregătirii tale universitare, pentru a-i face mai buni sau să înceteze de-a mai fi răi? Spune, la ce ți-a folosit ştiința, ca să salvezi nişte oameni sau ca să-i înfunzi? Nici gând de aşa ceva. O singură dorință te face să acționezi! Să urci, să urci întruna. Să urci treptele carierei tale scârboase. Pentru tine gloria înseamnă să fii cel mai straşnic furnizor al ocnei, furnizorul neînfrânt al călăului şi al ghilotinei. Dacă Deibler[5] ar fi cât de cât recunoscător, ar trebui să-ți trimită la fiecare sfârşit de an câte-o ladă cu cea mai fină şampanie. Oare nu mulțumită ție, porc infect ce eşti, a putut să reteze el anul ăsta cinci sau şapte capete în plus? Acum însă eşti în mâna mea, bine legat de zidul ăsta. Îți văd iar zâmbetul, da, aerul biruitor pe care-l aveai când, după rechizitoriu, s-a dat citire condamnării mele. Parc-ar fi fost ieri, şi totuşi sunt ani de-atunci. Câți ani? zece? douăzeci?

Dar ce-i cu mine? De ce zece ani? De ce douăzeci de ani? Vino-ți în fire, Papillon, eşti puternic, eşti tânăr, şi-n măruntaiele tale ai cinci mii şase sute de franci. Doi ani, da, doi ani de muncă silnică, nici o zi mai mult – îmi jur mie însumi.

Hai! nu te prosti, Papillon! Celula asta, liniştea asta te fac să-ți pierzi mințile. N-am țigări. Ultima am fumat-o ieri. O să umblu. La urma urmei, nu-i nevoie să stau cu ochii închişi, nici cu batista pe ei, ca să văd ce-o să se-ntâmple mai departe. Sigur că da, mă scol. Celula are patru metri lungime, adică cinci paşi mici, de la uşă la zid. Încep să umblu, cu mâinile la spate. Şi continui:

— Bun. Aşa cum îți spuneam, revăd foarte limpede zâmbetul tău biruitor. Ei bine, ce-o să ți-l mai preschimb în rânjet! Ai un avantaj, tu asupra mea: eu nu puteam să strig, dar tu poți. Strigă, strigă cât pofteşti, cât poți de tare. Ce-am

5 Executorul pedepselor capitale în 1932. (n.a.)

să-ți fac? Rețeta lui Dumas? Să te las să crapi de foame? Nu, nu-i de-ajuns. Mai întâi o să-ți scot ochii. Aud? Pari încă biruitor, crezi că dacă-ți scot ochii o să ai măcar avantajul să nu mă mai vezi, şi că, pe de altă parte, voi fi eu însumi lipsit de bucuria de a-ți citi reacțiile în pupile. Da, ai dreptate, nu trebuia să ți-i scot, cel puțin nu imediat. Rămâne pentru mai târziu. Am să-ți tai limba, limba asta înfiorătoare, tăioasă ca un cuțit – nu, mai tăioasă ca un brici! Limba asta care se prostituează pentru glorioasa-ți carieră. Aceeaşi limbă care şopteşte cuvinte dulci soției, copiilor, amantei. Tu şi amantă? Mai curând un amant, asta da. Nu poți fi decât un pederast pasiv, lipsit de vlagă. Aşa-i, în primul rând trebuie să termin cu limba ta, căci, după creier, ea e prima vinovată. Mulțumită ei, fiindcă te pricepi atât de bine s-o mânuieşti, i-ai convins pe jurați să răspundă afirmativ întrebărilor puse. Mulțumită ei, i-ai prezentat pe sticleți drept oameni de treabă, gata să-şi dea sufletul ca să-şi facă datoria; mulțumită ei, au fost luate drept bune balivernele martorului. Mulțumită ei, cele douăsprezece momâi m-au socotit cel mai periculos om din Paris. De n-o aveai, de n-aveai limba asta, atât de perfidă, atât de abilă, atât de convingătoare, atât de obişnuită să măsluiască oamenii, faptele şi lucrurile, aş sta şi acum la o masă pe terasa cafenelei din place Blanche, de unde n-ar fi trebuit să mă clintesc. Va să zică aşa rămâne, am să-ți smulg limba; Dar cu ce?

Umblu, umblu, m-apucă amețeala, dar tot mai stăm față-n față… când, deodată, becul se stinge şi o lumină foarte palidă izbuteşte să pătrundă în celula mea prin crăpătura ferestrei.

Ce-i asta? S-a şi făcut dimineață? Mi-am petrecut noaptea răzbunându-mă? Ce repede s-au scurs orele! Noaptea asta, atât de lungă, cât de scurtă a fost!

Stau pe pat şi ascult. Nimic. Tăcerea cea mai deplină. Din când în când, un uşor „tic” la uşă. E paznicul. Încălțat cu pâslari, ca să nu facă zgomot, ridică micuța vizetă de fier spre a-şi lipi ochiul de gaura minusculă prin care poate să mă vadă fără să-l zăresc.

Mecanismul inventat de Republica franceză a ajuns la etapa a doua. Funcționează de minune, întrucât în prima etapă a eliminat un om care putea s-o sâcâie. Dar asta nu-i destul. Omul ăsta n-are voie să moară prea repede, nu trebuie să-i scape printr-o sinucidere. E nevoie de el. Ce s-ar face Administrația penitenciară fără deținuți? Frumos i-ar sta! Deci supraveghem. Trebuie să ajungă la ocnă, acolo va fi de folos dând de lucru altor funcționari. Un nou „tic” la uşă mă face să zâmbesc.

Nu-ți bate capul de pomană, neisprăvitule, n-am să-ți scap. Cel puțin, nu în felul de care ți-e teamă: prin sinucidere.

Doresc un singur lucru, să-mi păstrez cât mai bine sănătatea şi s-o pornesc cât mai repede spre acea Guyana franceză, unde, prin mila Domnului, faceți dobitocia să mă trimiteți.

Colegii tăi, ştiu bine, dragul meu paznic de închisoare cu neîncetatul tău „tic”, nu sunt nişte copii nevinovați. Tu eşti un mieluşel pe lângă caraliii de-acolo. O ştiu de mult, căci Napoleon, când a născocit ocna şi a fost întrebat: „Cine o să-i păzească pe bandiții ăştia?”, a răspuns: „Nişte bandiți mai mari ca ei”. Am avut ocazia să constat mai târziu că întemeietorul ocnei nu mințise.

Clac, clac – în mijlocul uşii mele se deschide un ghişeu de douăzeci de centimetri pe douăzeci. Mi se-ntinde cafeaua şi un rotocol de pâine de şapte sute cincizeci de grame. În calitate de condamnat, nu mai am drept la restaurant, dar, plătind, pot să cumpăr țigări şi ceva alimente la o cantină modestă. Câteva zile încă, pe urmă n-o să mai găsesc nimic. Închisoarea Conciergerie e anticamera recluziunii. Mă delectez cu o țigară *Lucky Strike,* de 6 franci şi 60 pachetul. Am cumpărat două. Îmi cheltuiesc agoniseala, deoarece o să mi-o confişte pentru plata cheltuielilor de judecată.

Print-un bilețel pe care-l găsesc în pâine, Dega mă îndeamnă să cer trimiterea la dezinfectare: „Într-o cutie de chibrituri sunt trei păduchi”. Scot chibriturile şi găsesc păduchii, graşi şi zdraveni. Ştiu ce-nseamnă asta. Am să-i arăt paznicului, drept care o să mă trimită mâine cu toate

boarfele, inclusiv salteaua, într-o sală de aburi pentru stârpirea tuturor paraziților – în afara noastră, bineînțeles. Într-adevăr, a doua zi îl găsesc acolo pe Dega. Nici un paznic în sala de aburi. Suntem singuri.

— Mulțumesc, Dega. Datorită ție am primit tubul.

— Nu te supără?

— Nu.

— De câte ori te duci la closet, spală-l bine înainte să-l pui la loc.

— Da. Cred că e etanş, deoarece bancnotele, îndoite în chip de armonică, sunt în perfectă stare. Şi se fac şapte zile de când îl țiu.

— Înseamnă că-i bun.

— Ce ai de gând, Dega?

— O s-o fac pe nebunul. Nu vreau s-ajung la ocnă. Aci, în Franța, o să fac poate opt sau zece ani. Am relații şi-o să obțin o grațiere de cel puțin cinci ani.

— Câți ani ai?

— Patruzeci şi doi.

— Ai căpiat! Dacă-ți mănânci zece ani din cinşpe, ieşi om bătrân. Ți-e frică de munca silnică?

— Da, mi-e frică de ocnă, nu mi-e ruşine să ți-o spun, Papillon. Vezi tu, în Guyana e groaznic. În fiecare an se curăță optzeci la sută din ei. Un convoi ia locul altuia, şi convoaiele sunt de o mie opt sute până la două mii de oameni. Dacă nu iei lepră, te procopseşti cu febră galbenă sau cu dizenterie, care nu iartă, sau cu oftică, cu friguri de baltă, cu malarie infecțioasă. Dacă scapi de toate astea, ai toate şansele să fii ucis ca să ți se fure tubul sau să mierleşti într-o încercare de evadare. Crede-mă, Papillon, n-o spun ca să te descurajez, dar am cunoscut câțiva ocnaşi care s-au întors în Franța după condamnări mai uşoare, pe cinci sau şapte ani, şi m-am lămurit. Sunt nişte epave. Zac câte nouă luni pe an la spital. Cât despre evadare, n-o ai defel în buzunar, cum îşi închipuie mulți.

— Te cred, Dega, dar mă bizui pe mine şi n-o să fac mulți purici acolo, fii sigur. Sunt marinar, cunosc marea şi fii convins că n-o să treacă mult până evadez. Iar tu unul, te

vezi făcând zece ani de închisoare? Dacă te iartă de cinci, ceea ce nu-i deloc sigur, crezi c-ai să-i poți îndura, că n-ai să-nebuneşti singur cuc? Pentru mine, la ora actuală, în celula asta în care sunt singur, fără cărți, fără să ies, fără să pot vorbi cu cineva, cele douăzeci şi patru de ore ale zilei trebuie să le înmulţeşti nu cu şaizeci de minute, ci cu şase sute, şi încă eşti departe de adevăr.

— Se poate, dar tu eşti tânăr, iar eu am patruzeci şi doi de ani.

— Ascultă, Dega, sincer, de ce ți-e teamă mai mult? Nu de ceilalți ocnaşi?

— Ba da, Papi, sincer. Toți mă ştiu milionar, iar de-aci şi până la a-mi face felul, convinşi că am la mine cincizeci sau o sută de bătrâne, nu-i decât un pas.

— Ascultă, vrei să facem un pact? Tu-mi făgăduieşti că nu încerci s-ajungi la balamuc, iar eu mă leg să fiu mereu lângă tine. O să ne sprijinim unul pe altul. Sunt puternic şi iute, de foarte tânăr am învăţat să mă bat, şi mă pricep de minune să mânuiesc şişul. Cât despre ceilalţi ocnaşi, aşadar, nici o grijă: o să fim mai mult decât respectați, o să fim temuți. Pentru evadare, n-avem nevoie de nimeni. Ai lovele, am lovele, ştiu să mă folosesc de-o busolă şi să conduc o navă. Ce vrei mai mult?

Se uită țintă în ochii mei... Ne îmbrățişăm. Pactul e semnat.

Câteva clipe mai târziu, se deschide uşa. El o ia într-o parte, cu boarfele lui, eu în alta. Nu suntem prea departe unul de altul şi o să putem să ne mai vedem când şi când, la frizer, la doctor, sau în capelă, la slujba de duminică.

Dega a picat în afacerea cu falsificarea bonurilor Apărării Naționale. Un falsificator le făcuse într-un chip foarte original. Decolora bonurile de 500 de franci şi retipărea deasupra, cu măiestrie, titluri de 10.000 de franci. Hârtia era aceeaşi, aşa că băncile şi negustorii le acceptau cu toată încrederea. Treaba mergea de câțiva ani şi Secția financiară a Parchetului nu reuşea defel să-i dea de capăt, până în ziua când îl arestează pe-un anume Brioulet, prins în flagrant delict. Louis Dega trăia liniştit, proprietar al unui bar din

Marsilia, unde se aduna în fiecare noapte crema tagmei din Sud şi unde, ca într-un soi de simpozion internaţional, se regăseau cei mai senzaţionali vântură-lume.

În 1929 era milionar. Într-o noapte apare în bar o femeie elegantă, tânără şi frumoasă. Îl caută pe domnul Louis Dega.

— Eu sunt, doamnă, ce doriţi? Dacă nu vă supăraţi, să trecem în încăperea alăturată.

— Vedeţi, sunt soţia lui Brioulet. E la Paris, închis pentru că ar fi vândut nişte bonuri falsificate. Am dat ochii cu el la vorbitor, la închisoarea Sante, mi-a dat adresa barului şi mi-a zis să vă cer douăzeci de mii de franci ca să plătească avocatul.

Şi iată cum unul dintre cei mai grozavi escroci ai Franţei, Dega, în faţa primejdiei reprezentate de o femeie care ştie ce rol a jucat în afacerea bonurilor, nu găseşte decât tocmai răspunsul pe care nu trebuia să-l dea:

— Doamnă, habar n-am cine-i soţul dumneavoastră, iar dacă vă trebuie bani, n-aveţi decât să faceţi trotuarul. Frumoasă cum sunteţi, o să câştigaţi mai mulţi decât vă trebuie.

Biata femeie, revoltată, o ia la fugă cu ochii în lacrimi. Se duce să-i povestească scena soţului ei. Indignat, a doua zi, Brioulet istorisea totul judecătorului de instrucţie, învinuindu-l pe Dega că-i tipul care furniza bonurile falsificate. O echipă formată din cei mai isteţi copoi ai Franţei e pusă pe urmele lui Dega. O lună mai târziu, Dega, falsificatorul, gravorul şi unsprezece complici sunt arestaţi la aceeaşi oră în locuri diferite şi băgaţi la răcoare. Au fost judecaţi de Curtea de juri a departamentului Senei, iar procesul a durat paisprezece zile. Fiecare acuzat era apărat de-un avocat celebru. Brioulet n-a retractat nimic. În concluzie, pentru nişte amărâţi de douăzeci de mii de franci şi-un cuvânt tâmpit, cel mai faimos escroc din Franţa, ruinat, îmbătrânit cu zece ani, s-a ales cu cincisprezece ani de muncă silnică. Ăsta era omul cu care semnasem un pact pe viaţă şi pe moarte.

Maestrul Raymond Hubert a venit să mă vadă. Nu prea avea chef de vorbă. Nu-i reproşez nimic.

…Unu, doi, trei, patru, cinci stânga-mprejur. Unu, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. De câteva ori fac drumul dus şi întors de la fereastră la uşa celulei mele. Fumez, mă simt lucid, echilibrat, şi-n stare să îndur orice. Îmi promit să nu mă mai gândesc deocamdată la răzbunare.

Să-l lăsăm pe procuror acolo unde l-am lăsat, legat de belciugele din zid, cu fața la mine, fără să mă fi hotărât încă asupra felului în care să-l trimit pe lumea cealaltă.

Deodată, un strigăt, un strigăt de disperare, ascuțit, plin de-o spaimă îngrozitoare, răzbate prin uşa celulei mele. Ce s-o fi întâmplat? S-ar zice că țipă cineva pus la cazne. Şi totuşi aici nu-i poliția judiciară. Nu-i chip să aflu despre ce-i vorba. Țipetele astea în plină noapte m-au răscolit. Cât de puternice trebuie să fie, ca să răzbată prin uşa asta capitonată. O fi vreun nebun. E atât de uşor să-ți pierzi mințile în celulele astea în care nimic n-ajunge până la tine. Vorbesc de unul singur, cu glas tare, mă întreb: „Ce te priveşte? Gândeşte-te la tine, numai la tine şi la noul tău asociat, la Dega.” Mă aplec, mă ridic, apoi îmi trântesc un pumn în piept. Mă doare al dracului, înseamnă că-i în regulă: muşchii brațelor funcționează perfect. Dar picioarele? Poți să le feliciți, umbli de peste şaisprezece ore şi nici măcar n-ai obosit.

Unii au născocit picătura chinezească. Alții au născocit tăcerea. Suprimă orice mijloc de a distrage. Nici cărți, nici hârtie, nici creion, fereastra cu zăbrele groase e complet astupată de scânduri, prin câteva găurele abia se cerne un pic de lumină.

Foarte impresionat de acel țipăt sfâşietor, mă învârtesc ca o fiară în cuşcă. Mă simt părăsit de toți, pur şi simplu îngropat de viu. Da, sunt tare singur, doar câte-un țipăt poate să răzbată până la mine.

Se deschide uşa. Un preot bătrân îşi face apariția. Uite că nu eşti singur, e un preot aici, în fața ta.

— Bună seara, fiule. Iartă-mă că n-am venit până acum, dar eram în concediu. Cum îți merge?

Bunul şi bătrânul preot intră de-a dreptul în celulă şi se aşază pe mizeria mea de pat.

— De unde eşti?

— Din Ardèche.

— Părinţii?

— Mama a murit când aveam unsprezece ani. Tata mă iubea mult.

— Ce ocupaţie avea?

— Învăţător.

— Trăieşte?

— Da.

— De ce vorbeşti de el la trecut, dacă trăieşte?

— Chiar dacă el trăieşte, eu sunt mort.

— Oh! nu vorbi aşa. Ce-ai făcut?

Într-o fracţiune de secundă îmi dau seama cât ar fi de caraghios să-i spun că sunt nevinovat, şi răspund repede:

— Poliţia zice c-am omorât un om, şi dacă aşa zice, înseamnă că-i adevărat.

— Era negustor?

— Nu, proxenet.

— Şi pentru o tărăşenie a tagmei te-au condamnat la muncă silnică pe viaţă? Nu-nţeleg. E vorba de-un asasinat?

— Nu, de omucidere[6].

— De necrezut, sărmanul meu fiu. Ce pot să fac pentru tine? Vrei să ne rugăm împreună?

— Iartă-mă, părinte, n-am primit nici un fel de educaţie religioasă, nu ştiu să mă rog.

— Nu face nimic, fiule, am să mă rog eu pentru tine. Bunul Dumnezeu îi iubeşte pe toţi fiii lui, fie că-s botezaţi, fie că nu. Ai să spui după mine cuvânt cu cuvânt, vrei?

Are nişte ochi atât de blânzi, figura-i dolofană exprimă o bunătate atât de evidentă, că mi-e ruşine să-l refuz şi, văzând c-a îngenuncheat, fac la fel. „Tatăl nostru carele eşti în ceruri...” Mă podidesc lacrimile, şi bunul părinte, care le vede, culege de pe obrazul meu, cu-n deget ca un caltaboş, o lacrimă foarte mare, o duce la buze şi o soarbe.

---

6 *Asasinat* – omor săvârşit cu premeditare; *omucidere* – uciderea unui om, voluntar, involuntar sau din imprudenţă, dar fără premeditare. (n.t.)

— Lacrimile tale, fiule, îmi sunt cea mai mare răsplată pe care mi-o putea da Domnul astăzi prin tine. Îți mulțumesc.

Şi, ridicându-se, mă sărută pe frunte. Şedeam din nou alături, pe pat.

— De când n-ai mai plâns?

— De paisprezece ani.

— Acum paisprezece ani, cu ce prilej?

— În ziua când a murit mama.

Mă apucă de mână şi-mi spune: „Iartă-i pe cei care te-au făcut să suferi atât de mult”.

Îmi smulg mâna şi, dintr-un salt, mă trezesc fără să vreau în mijlocul celulei.

— Ah nu, asta nu! N-am să iert niciodată. Şi vrei să-ți mărturisesc ceva, părinte? Ei bine, fiecare zi, fiecare noapte, fiecare oră, fiecare minut, mi le petrec calculând când, cum, în ce chip o să-i omor pe toți cei care m-au trimis aici.

— O spui şi-o crezi, fiule. Eşti tânăr, foarte tânăr. Cu vârsta vei renunța să pedepseşti şi să te răzbuni.

După treizeci şi patru de ani gândesc ca el.

— Ce pot să fac pentru tine? repetă preotul.

— Un delict, părinte.

— Care?

— Să te duci la celula 37 şi să-i spui lui Dega să facă o cerere prin avocatul lui să fie trimis la centrala din Caen, şi eu am făcut una azi. Trebuie să plecăm degrabă de la Conciergerie la una din închisorile centrale unde se formează convoaiele pentru Guyana. Dacă pierzi primul vapor, trebuie să mai aştepți doi ani în închisoare până pleacă altul. După ce-l vezi, părinte, întoarce-te aici.

— Pe ce motiv?

— Pe motiv, de pildă, că ți-ai uitat cartea de rugăciuni. Aştept răspunsul.

— Şi de ce eşti atât de grăbit să ajungi la oroarea aia numită ocnă?

Mă uit în ochii acestui preot şi sunt convins că nu mă va trăda:

— Ca să evadez mai iute, părinte, îi răspund.

— Dumnezeu te va ajuta, fiule, sunt sigur, şi-ai să-ţi refaci viaţa, o simt. Vezi tu, ai o privire de băiat bun şi un suflet nobil. Am plecat la 37. Aşteaptă răspunsul.

S-a întors foarte repede. Dega e de acord. Preotul mi-a lăsat cartea de rugăciuni până a doua zi.

Ce rază de soare am primit azi! Mi-a luminat toată celula. Mulţumită acestui om.

Dacă există un Dumnezeu, de ce îngăduie să se afle pe pământ făpturi atât de diferite? Procurorul, poliţiştii, oameni ca Polein şi apoi preotul, preotul de la Conciergerie?

Vizita acestui om mi-a făcut bine şi mi-a fost şi de folos.

Rezultatul cererilor nu s-a lăsat aşteptat. O săptămână mai târziu, şapte oameni ne aflam aliniaţi, la patru dimineaţa, pe culoarul închisorii Conciergerie. Caraliii sunt de faţă, toţi în păr.

— Dezbrăcarea!

Ne dezbrăcăm cu toţii încet. E frig, am pielea ca de găină.

— Puneţi-vă efectele în faţa voastră. Stânga-mprejur, un pas înapoi!

Şi fiecare se trezeşte în faţa unui pachet.

— Echiparea!

Cămaşa de bumbac pe care-o purtam câteva clipe mai înainte e înlocuită cu o cămaşă groasă de pânză nealbită, scorţoasă, iar frumosul meu costum, cu un bluzon şi un pantalon de aba. Pantofii au dispărut, şi-n locul lor îmi vâr picioarele într-o pereche de saboţi. Până-n ziua aceea aveam o înfăţişare de om normal. Mă uit la ceilalţi şase: oroare! S-a isprăvit cu personalitatea fiecăruia: în două minute ne-am transformat în ocnaşi.

„Alinierea, la dreapta! Înainte, marş!” Escortaţi de vreo douăzeci de gardieni, ajungem în curte, unde, unul după altul, fiecare e vârât într-un cotlon strâmt al unei maşini celulare. Direcţia Beaulieu, numele închisorii centrale din Caen.

ÎNCHISOAREA CENTRALĂ DIN CAEN

Abia sosiți, suntem introduşi în cabinetul directorului. Tronează în dosul unui birou stil Empire, pe-o estradă înaltă de-un metru.

— Drepți!

Vorbeşte directorul.

— Condamnați, vă aflați aici ca deținuți în aşteptarea plecării la ocnă. Aci e o închisoare pentru condamnații la muncă silnică. Tăcere obligatorie tot timpul, nici un fel de vizite, nici o scrisoare de la nimeni. Supunere ori lichidare. Aveți două uşi la dispoziție: una prin care ajungeți la ocnă, dacă vă purtați bine; alta spre cimitir. Dacă vă purtați rău, e aşa: cea mai mică greşeală se pedepseşte cu şaizeci de zile carceră, numai pâine şi apă. Nimeni n-a rezistat la două pedepse consecutive de carceră. Cine are urechi de auzit să audă!

I se adresează lui Pierrot Nebunu, extrădat din Spania:

— Ce profesie aveai în viața de toate zilele?

— Toreador, domnule director.

Înfuriat de răspuns, directorul urlă: „Umflați-mi-l pe tipul ăsta, ca la cazarmă!” Cât ai clipi, toreadorul e doborât la pământ, bătut cu ciomegele de patru-cinci caralii, luat pe sus în viteză. Îl auzim strigând: „Ticăloşilor, tăbărâți cinci pe unul şi mai dați şi cu bulanele, jigodiilor!” Un „ah!” de animal rănit de moarte, şi-apoi nimic. Doar frecarea de ciment a ceva târât.

După o asemenea scenă, dacă n-ai înțeles, n-o să mai înțelegi niciodată. Dega e lângă mine. Mişcă un deget, unul singur ca să-mi atingă pantalonul. Am priceput ce vrea să-mi spună: „Stai cuminte, dacă vrei s-ajungi viu la ocnă”. Zece minute mai târziu, fiecare din noi (în afară de Pierrot Nebunu, dus la subsol într-o carceră oribilă) se află într-o celulă a sectorului disciplinar din închisoarea centrală.

Norocul a făcut ca Dega să fie în celula vecină cu a mea. Mai înainte fuseserăm prezentați unui soi de monstru roşcovan de vreun metru nouăzeci, sau mai mult, chior, cu o

vână de bou nou-nouță în mâna dreaptă. E starostele, un deținut care îndeplineşte funcția de călău la ordinele gardienilor. E spaima condamnaților. Datorită lui, gardienii au avantajul de a putea ciomăgi şi biciui oamenii fără să se obosească, iar dacă moare vreunul, fără vreo răspundere în ce priveşte Administrația.

Am aflat mai târziu, cu prilejul unui scurt popas la infirmerie, povestea acestei bestii umane. Directorul închisorii centrale merită felicitări că a ştiut să-şi aleagă atât de bine călăul. Individul cu pricina lucra la o carieră de piatră. Într-o bună zi, în orăşelul din Nord în care trăia, hotărăşte să-şi pună capăt zilelor, omorându-şi totodată şi soția. În scopul ăsta face rost de-un cartuş măricel de dinamită. Se culcă, lângă nevastă-sa, într-o odaie de la etajul doi al unei clădiri cu şase etaje. Femeia doarme. Aprinde o țigară şi cu ea dă foc fitilului de la cartuşul de dinamită, pe care-l ține-n mâna stângă, între capul lui şi al nevestei. Explozie înfiorătoare. Rezultat: nevastă-sa trebuie adunată cu făraşul, întrucât s-a făcut fărâme. O parte a clădirii se prăbuşeşte, trei copii şi o bătrână de şaptezeci de ani mor striviți sub dărâmături. Ceilalți locatari se aleg cu răni mai mult sau mai puțin grave.

El, Tribouillard, şi-a pierdut o parte din mâna stângă, rămânând doar cu degetul mic şi jumătate din cel mare, ochiul şi urechea stângă. Are o rană la cap îndeajuns de gravă ca să fie trepanat. Din ziua condamnării e starostele celulelor disciplinare ale închisorii centrale. Tipul ăsta, pe jumătate țicnit, poate să-şi facă mendrele cu nenorociții care pică în raza lui de acțiune.

Unu, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur… unu, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur… Începe nesfârşitul du-te-vino dintre zid şi uşa celulei.

Culcatul în timpul zilei e interzis. La cinci dimineața, un fluierat strident îi trezeşte pe toți. Trebuie să te scoli, să-ți faci patul, să te speli şi să umbli sau să te aşezi pe-un scăunel fixat de zid. Peste zi n-ai dreptul să te culci. O culme a rafinamentului în sistemul penitenciar: patul se ridică şi

rămâne agăţat de zid. Aşa că deţinutul nu se poate lungi şi e mai uşor de supravegheat.

Unu, doi, trei, patru, cinci… Paisprezece ore de umblat. Ca să deprinzi automatismul acestei neîncetate mişcări, trebuie să înveţi să pleci capul, ţinând mâinile la spate, să nu umbli nici prea repede, nici prea încet, să faci paşi de aceeaşi lungime şi să te întorci automat, la un capăt al celulei, pe piciorul stâng, iar la celălalt pe piciorul drept.

…Unu, doi, trei, patru, cinci… Celulele sunt mai luminoase decât la Conciergerie şi se aud zgomotele de afară, cele din sectorul disciplinar, precum şi unele care ne sosesc de pe ogoare. Noaptea se aud fluierăturile sau cântecele plugarilor, care se întorc acasă mulţumiţi c-au tras o duşcă bună de cidru.

De Crăciun am căpătat un cadou: printr-o crăpătură a scândurilor care astupă fereastra zăresc câmpul acoperit tot de zăpadă şi câţiva arbori groşi şi negri luminaţi de o lună plină. S-ar zice că-i o ilustrată de Crăciun. Scuturaţi de vânt, arborii şi-au lepădat mantia de nea, astfel că se disting bine. Se profilează mari pete întunecate, contrastând cu restul peisajului. Pentru toţi a venit Crăciunul, într-o parte a închisorii e chiar sărbătorit. Pentru ocnaşii aflaţi în trecere, Administraţia şi-a rupt de la inimă: avem dreptul să cumpărăm două batoane de ciocolată. Am spus bine: două batoane, nu două tablete. Cele două bucăţi de ciocolată Aiguebelle au reprezentat pentru mine, în 1931, seara de Moş-Ajun.

…Unu, doi, trei, patru, cinci… Represiunea exercitată de Justiţie m-a transformat în pendul, acest du-te-vino într-o celulă reprezintă întregul meu univers. E calculat matematic. Nimic, absolut nimic nu trebuie lăsat în celulă. Mai ales, e interzis ca deţinutul să se poată distra. Dacă m-ar zări privind prin crăpătura din lemnul ferestrei, m-aş pomeni c-o pedeapsă straşnică. De fapt au dreptate, sunt oare în ochii lor altceva decât un cadavru viu? Cu ce drept mi-aş permite să mă bucur de priveliştea naturii?

Zboară un fluture, e albastru-deschis cu o dunguliţă neagră, o albină zumzăie nu departe de el, lângă fereastră.

Ce caută acolo insectele astea? S-ar zice că sunt înnebunite după soarele de iarnă, dacă nu cumva le e frig şi vor să pătrundă în închisoare. Un fluture, iarna, e-un înviat din morți. Cum de nu s-a prăpădit? Şi albina de ce şi-o fi părăsit stupul? Ce îndrăzneală inconştientă să se apropie de acest loc! Noroc că starostele n-are aripi, altfel gâzele n-ar mai avea mult de trăit.

Tribouillard e un sadic fioros şi presimt că o s-o pățesc. Din păcate, nu m-am înşelat. A doua zi după vizita celor două fermecătoare insecte, anunț că-s bolnav. Nu mai pot, mă înăbuş de atâta singurătate, simt nevoia să văd un chip, să aud un, glas, chiar neplăcut, numai glas să fie, să aud ceva.

Gol puşcă în ghețăria coridorului, privind spre perete, cu nasul la patru degete de zid, eram penultimul dintr-un şir de opt, aşteptându-mi rândul la doctor. Voiam să văd lume... ei bine, am reuşit! Starostele mă surprinde în clipa când îi şoptesc câteva cuvinte lui Julot, zis omul cu ciocanul. Reacția roşcovanului ăsta sălbatic a fost îngrozitoare. Cu un pumn în ceafă, aproape că mă dă gata şi, întrucât nu văzusem că mă loveşte, am intrat cu nasu-n zid. Mă podideşte sângele şi, după ce mă ridic, deoarece căzusem, mă scutur şi încerc să pricep ce-i cu mine. Văzând că schițez un gest de protest, huiduma, care atâta aşteptă, mă culcă iar c-un picior în burtă şi începe să dea în mine cu vâna de bou. Julot nu-i în stare să-nghită aşa ceva. Se aruncă asupra lui, se încinge o mardeală teribilă şi, cum Julot e-n inferioritate, gardienii nu mişcă un deget. Am prins să mă ridic, nimeni nu-mi dă vreo atenție. Mă uit în jur, după ceva care s-aducă a armă. Deodată îl zăresc pe doctor, aplecat asupra fotoliului său, încercând să vadă din sala de consultații ce se petrece pe coridor şi, în acelaşi timp, capacul unei oale ridicat de presiunea aburului. Oala asta groasă de smalț se află pe godinul care încălzeşte sala doctorului. Probabil că aburul are rostul să mai curețe aerul.

Şi-atunci, printr-un reflex rapid, apuc oala de toarte, mă frig, dar nu-i dau drumul şi, dintr-o mişcare, zvârl apa clocotită în obrazul starostelui, care nu mă văzuse de ocupat

ce era cu Julot. Un urlet înfiorător iese din gâtlejul individului. A încasat zdravăn. Se tăvăleşte pe jos şi, întrucât poartă trei tricouri de lână, le smulge greu, unul după altul. Când ajunge la al treilea, vine şi pielea totodată. Gulerul maioului e strâmt şi, forţându-se să-l scoată, se duce şi pielea de pe piept, o parte din cea de pe gât şi toată de pe obraz, lipite de maiou. Are arsuri şi la singurul său ochi, aşa că-i orb. În sfârşit se ridică, hidos, sângerând, numai carne vie, iar Julot profită ca să-i ardă un picior zdravăn în boaşe. Malacul cade, începe să verse şi să scoată bale. I-ajunge cu vârf şi îndesat. În ce ne priveşte, cam ştim ce ne-aşteaptă.

Cei doi supraveghetori care au fost de faţă la toată scena nu-s destul de înfipţi ca să ne atace. Sună alarma după întăriri. Ele sosesc de peste tot, şi loviturile de ciomag cad pe noi dese ca grindina. Noroc că-mi pierd repede cunoştinţa, aşa că nu mai simt loviturile.

Mă trezesc două etaje mai jos, gol puşcă, într-o carceră, şiroind de apă. Îmi revin încet. Trec mâna peste trupul îndurerat. Am pe puţin douăsprezece până la cincisprezece cucuie. Cât o fi ceasul? Habar n-am. Aici nu există nici noapte, nici zi, nici o lumină. Aud nişte bătăi în zid, vin de departe.

Toc, toc, toc, toc, toc, toc. Bătăile astea sunt soneria „telefonului”. Dacă vreau să primesc comunicarea trebuie, să bat la rândul meu de două ori în zid. Să bat, dar cu ce? În întuneric nu zăresc nimic cu care aş putea s-o fac. Cu pumnii e imposibil, loviturile lor nu se transmit destul de departe. Mă apropii de locul unde presupun că ar fi uşa, căci e niţeluş mai puţin întuneric. Mă lovesc de zăbrelele pe care nu le văzusem. Carcera, după cât îmi dau seama pe pipăite, e închisă de-o uşă aflată la peste un metru de mine, şi la care mă împiedică să ajung un grilaj, cel pe care-l ating. Astfel, când intră cineva la un deţinut primejdios, acesta nu-l poate atinge, căci e într-o cuşcă. Poţi să-i vorbeşti, să-l uzi, să-i arunci mâncare şi să-l înjuri fără nici un pericol. Dar are şi-un avantaj, nu poţi să-l baţi fără să te expui primejdiei, deoarece ca să-l loveşti trebuie să deschizi grilajul.

Ciocăniturile se repetă din timp în timp. Cine m-o fi chemând? Ar merita să-i răspund, căci riscă mult dacă e prins. Tot umblând, era să vin în bot. Am călcat pe ceva tare şi rotund. Pipăi, e o lingură de lemn. O apuc iute şi mă pregătesc să răspund. Cu urechea lipită de perete, aştept. Toc, toc, toc, toc, toc-stop, toc, toc. – Răspund: toc, toc. Cele două lovituri vor să spună celui care cheamă: E-n regulă, sunt pe recepție. Încep loviturile: toc, toc, toc... literele alfabetului se perindă cu iuțeală... *a b c d e f g h i j k l m n o p, stop.* Se opreşte la litera p. Lovesc o dată tare: toc. Ştie astfel că am recepționat litera p, apoi vine un a, un p, un i, etc. Îmi spune: „Papi, cum îți merge? Te-au lovit rău, eu am un braț rupt.” E Julot.

Ne „telefonăm” vreme de două ore şi mai bine, fără să ne pese că am putea fi surprinşi. Suntem literalmente stăpâniți de furia de a schimba fraze. Îi spun că sunt întreg, că mi-e capul plin de cucuie, dar că n-am nici o rană.

A văzut cum m-au dus jos, tras de-un picior, şi-mi spune că la fiecare treaptă mi se izbea capul, cu o pocnitură, căzând de pe treapta precedentă. El nu şi-a pierdut nici o clipă cunoştința. Crede că Tribouillard are arsuri grave şi că, de pe urma lânii, rănile sunt adânci – e aranjat pe-o bună bucată de timp.

Trei lovituri foarte iuți şi repetate mă înştiințează că se aude un zgomot. Mă opresc. Într-adevăr, câteva clipe mai târziu, se deschide uşa. Cineva strigă la mine:

— În fund, ticălosule! Treci în fundul carcerei şi stai drepți! (E glasul noului staroste.) Mă cheamă Batton, pe-adevăratelea. Vezi că numele se potriveşte cu slujba[7].

Cu o puternică lanternă marinărească, luminează carcera şi pe mine gol puşcă.

— Na, îmbracă-te. Nu mişca de-acolo. Uite apă şi pâine. Nu mânca totul dintr-odată, că douăzeci şi patru de ore nu mai capeți nimic[8].

---

7 *Batton:* ciomag (fr.) (n.t.)

8 Patru sute cincizeci de grame de pâine şi un litru de apă. (n.a.)

Urlă ca un sălbatic, apoi îndreaptă lanterna spre chipul său. Văd că zâmbeşte, dar nu răutăcios. Duce un deget la gură şi-mi arată ţoalele pe care le-a lăsat. Pe coridor se află probabil un gardian şi a vrut să-mi dea de înţeles în felul ăsta că nu mi-e duşman.

Într-adevăr, în rotocolul de pâine găsesc o bucată zdravănă de carne fiartă, iar în buzunarul pantalonului, minune! un pachet de ţigări şi un amnar c-o bucăţică de iască. Aci asemenea daruri valorează un milion. Două cămăşi în loc de una şi nişte izmene de lână care mi-ajung până la glezne. O să-mi amintesc cât oi trăi de acest Batton. Toate astea înseamnă că m-a răsplătit pentru că l-am eliminat pe Tribouillard. Până la incident, nu era decât ajutor de staroste. Acum, datorită mie, devine titular pe postul de mare şef. În definitiv, îmi datorează avansarea şi mi-a dovedit recunoştinţa.

Deoarece trebuie să ai o răbdare nemaipomenită ca să afli de unde vin ciocăniturile, şi întrucât doar starostele poate să cerceteze, gardienii fiind prea puturoşi, îmi fac de cap cu Julot, liniştiţi în ce-l priveşte pe Batton. Cât e ziua de lungă ne trimitem telegrame. Aflu de la el că vom pleca spre ocnă în curând: trei-patru luni.

Două zile mai târziu, am fost scoşi din carceră şi, fiecare între doi gardieni, suntem duşi în biroul directorului. Cu faţa la intrare, trei persoane stau jos în spatele unei mese. E un fel de tribunal. Directorul îndeplineşte funcţia de preşedinte, subdirectorul şi supraveghetorul-şef, de asesori.

— Ah, uite-i pe zmeii mei! Ce-aveţi de spus?

Julot e foarte palid, umflat la ochi, precis că are temperatură. Stă de trei zile cu braţul rupt, probabil că-l doare cumplit.

Julot răspunde încet: „Mi-e braţul rupt”.

— Mă rog, te-ai străduit ca să te-alegi cu braţul rupt. O să-ţi fie de-nvăţătură să mai sări la oameni. Doctorul o să te examineze, când o veni. Nădăjduiesc că mai trece o săptămână până atunci. Aşteptarea asta o să-ţi priască, poate că durerea îţi va sluji la ceva. Doar nu-ţi închipui c-o să chem în mod special un medic pentru un individ de teapa

ta? Aşa c-o s-aştepţi până ce doctorul închisorii centrale o să aibă răgazul să vină, şi te va îngriji. Asta nu-nseamnă că nu vă condamn pe amândoi să staţi la carceră până la noi ordine.

Julot se uită ţintă în ochii mei: „Domnul ăsta bine înţolit nu se prea sinchiseşte de viaţa unor oameni”, pare să-mi spună el.

Întorc din nou capul spre director şi-l privesc. Crede că vreau să vorbesc. Îmi spune: „Şi cu dumneata cum e, nu eşti de acord cu hotărârea asta? Ai ceva împotrivă?”

Răspund: „Absolut nimic, domnule director. Mă încearcă doar nevoia să vă scuip în obraz, dar mă abţin ca să nu-mi murdăresc saliva.”

E atât de năucit că roşeşte şi nu pricepe imediat. Dar gardianul-şef a înţeles. Strigă la supraveghetori:

— Umflaţi-l şi aranjaţi-l! Sper că până-ntr-o oră o să-şi ceară iertare în genunchi. Las’ că-l învăţăm noi! O să-l pun să-mi lingă cizmele, pe faţă şi pe dos. Băteţi-l zdravăn, vi-l dau pe mână.

Doi gardieni îmi răsucesc braţul drept, alţi doi cel stâng. M-au culcat pe jos, cu mâinile duse la spate la nivelul omoplaţilor. Îmi pun cătuşele cu lănţişoare care-mi prind arătătorul stâng de degetul mare de la mâna dreaptă şi supraveghetorul-şef mă ridică de parc-aş fi un animal, trăgându-mă de păr.

Nu-i nevoie să vă povestesc ce mi-au făcut. E de-ajuns să se ştie că m-au lăsat unsprezece zile cu mâinile în cătuşe la spate. Dacă trăiesc, e mulţumită lui Batton. În fiecare zi mi-arunca în carceră rotocolul reglementar de pâine, dar, fără mâini, nu puteam s-o mănânc. Nu izbuteam să muşc din ea nici proptind-o cu capul de grilaj. Dar Batton îmi mai arunca şi bucăţele de pâine cât pentru o îmbucătură, în cantitate suficientă ca să rămân în viaţă. Le adunam grămăjoare cu piciorul, apoi mă culcam pe burtă şi le mâncam ca un câine. Mestecam bine fiecare bucată, să nu irosesc nimic.

În a douăsprezecea zi, când mi-au scos cătuşele, oţelul pătrunsese în carne, care, tumefiată, ascundea sub ea, pe alocuri, metalul.

Gardianul-şef s-a speriat, mai ales c-am leşinat de durere. După ce m-au trezit, am fost dus la infirmerie, unde mi-au pus apă oxigenată. Infirmierul a cerut să mi se facă o injecție, cu antitetanic. Brațele mi-erau anchilozate şi nu-şi puteau relua poziția normală. După o jumătate de oră şi mai bine de fricționare cu ulei camforat, am putut să le las jos.

Sunt readus în carceră şi supraveghetorul-şef, văzând cele unsprezece rotocoale de pâine, îmi zice:

— Ce-ai să te mai ospătezi! Ciudat lucru, n-ai prea slăbit în astea unsprezece zile de post…

— Am băut multă apă, dom' şef.

— Aha! Asta-i, am priceput. Acum să mănânci mult, să te refaci.

Şi pleacă.

Idiot sinistru! Mi-o spusese convins că de unsprezece zile n-am mâncat nimic şi că dacă înfulec totul dintr-odată, mă curăț de indigestie. Să-şi pună pofta-n cui. Spre seară, Batton îmi strecoară tutun şi foițe. Fumez, fumez, suflând fumul în gura sobei care bineînțeles că nu funcționează niciodată. Măcar la asta-i bună.

Mai târziu îl chem pe Julot. Crede că n-am mâncat de unsprezece zile şi mă sfătuieşte s-o iau domol! Mi-e frică să-i spun adevărul, nu cumva vreo lichea să descifreze întâmplător telegrama. I s-a pus brațul în ghips, cu moralul stă bine şi mă felicită c-am rezistat.

După părerea lui, convoiul se apropie. Infirmierul i-a spus că au sosit fiolele cu vaccinurile destinate ocnaşilor înainte de plecare. De obicei, sunt aduse cu o lună înainte. E imprudent Julot, mă întreabă dac-am salvat tubul.

Da, l-am salvat, dar nu se poate descrie ce-am făcut ca să păstrez averea asta. În regiunea anusului am nişte răni înfiorătoare.

Trei săptămâni mai târziu, suntem scoşi din carcere. Ce s-a întâmplat? Avem parte de-un duş formidabil, cu săpun şi apă caldă. Simt că renasc. Julot râde ca un copil şi Pierrot Nebunu radiază fericirea de a trăi.

Abia am ieşit din carceră, habar n-avem despre ce-i vorba. Frizerul n-a vrut să-mi răspundă la scurta întrebare şoptită din vârful buzelor: „Ce s-a întâmplat?”

Un necunoscut c-o mutră pocită îmi spune: „Cred că e-o amnistie pentru încarceraţi. Poate că le e frică de-un inspector care urmează să vină. Principalul e că trăim.” Fiecare e dus într-o celulă obişnuită. La prânz, în prima supă caldă după patruzeci şi trei de zile găsesc o aşchie de lemn. Pe ea e scris: „Pornim peste opt zile. Mâine vaccin.”

Cine mi-o fi trimis-o?

N-am aflat niciodată. Precis că vreun deţinut care a avut amabilitatea să ne informeze. Ştie că-i de-ajuns s-o ştie unul din noi, ca să afle toţi. Cu siguranţă că mesajul mi-a parvenit cu totul întâmplător.

Îl înştiinţez degrabă prin telefon pe Julot: „Transmite mai departe”. Toată noaptea i-am auzit cum îşi telefonau. Eu, după ce mi-am trimis mesajul, m-am oprit. Prea mă simt bine în patul meu. Nu vreau să am necazuri. Iar ideea de a mă întoarce la carceră nu-mi surâde de fel. Azi mai puţin ca oricând.

Caietul al doilea
În drum spre ocnă

SAINT-MARTIN-DE-RÉ

Seara, Batton îmi strecoară trei ţigări Gauloise şi o hârtiuţă pe care scrie: „Papillon, ştiu c-o să rămâi cu amintiri bune despre mine. Sunt staroste, dar încerc să fac cât mai puţin rău deţinuţilor. Am primit slujba asta pentru că am nouă copii şi aştept graţierea cu nerăbdare. Fără să fac prea mult rău, o să încerc să-mi dobândesc graţierea. Adio. Noroc. Convoiul pleacă poimâine.”

Într-adevăr, a doua zi suntem adunaţi în grupe de câte treizeci pe culoarul sectorului disciplinar. Infirmieri veniţi din Caen ne vaccinează împotriva bolilor tropicale. Trei vaccinuri şi doi litri de lapte de fiecare. Dega e lângă mine. Îngândurat. Nu se mai respectă nici un fel de ordin în ce priveşte tăcerea, deoarece ştim că nu ne pot băga la carceră o dată ce-am fost vaccinaţi. Trăncănim în şoaptă sub nasul caraliilor, care nu îndrăznesc să spună nimic din pricina infirmierilor de la oraş. Dega îmi spune:

— Or avea destule maşini celulare să ne ducă pe toţi o dată?

— Cred că nu.

— Saint-Martin-de-Ré e departe, şi dacă duc şaizeci pe zi, o să dureze zece zile, că numai aici suntem aproape şase sute.

— Principalul e c-am fost vaccinaţi. Înseamnă că suntem pe listă şi că vom fi în curând la ocnă. Curaj, Dega. Începe altă etapă. Bizuie-te pe mine, aşa cum mă bizui eu pe tine.

Mă priveşte cu ochi sclipind de satisfacţie, mă prinde de braţ şi repetă: „Pe viaţă şi pe moarte, Papi”.

Cât priveşte convoiul, puţine incidente demne de povestit, afară de faptul că ne sufocam, fiecare în mica-i despărţitură a furgonului celular. Gardienii au refuzat să crape cât de cât uşile, să intre puţin aer. Sosind la La Rochelle, doi dintre tovarăşii noştri de furgon au fost găsiţi morţi, asfixiaţi.

Tot felul de gură-cască adunaţi pe chei – căci Saint-Martin-de-Ré e o insulă şi trebuia să luăm un vapor ca să traversăm braţul de apă – au asistat când i-au găsit pe cei

doi năpăstuiți. De altminteri, fără să ia vreo atitudine. Şi cum jandarmii urmau să ne predea Fortăreței, morți sau vii, au dus cadavrele pe vapor împreună cu noi.

Traversarea n-a durat mult, dar am tras o gură zdravănă de aer marin. Îi spun lui Dega: „Miroase a evadare”. Zâmbeşte. Iar Julot, care era alături, ne spune:

— Da, miroase a cărăbăneală. Eu unul mă-ntorc acolo de unde am evadat cu cinci ani în urmă. M-am lăsat prins ca un dobitoc tocmai când eram gata să-l curăț pe tăinuitorul meu, care mă turnase la proces acum zece ani. Să-ncercăm să rămânem împreună, că la Saint-Martin ne bagă la nimereală câte zece într-o celulă.

Se-nşela Julot. Cum am sosit, l-au chemat pe el şi încă alți doi şi i-au pus separat. Erau trei ocnaşi evadați, prinşi din nou în Franța, şi trimişi la ocnă pentru a doua oară.

În celule, pe grupuri de câte zece, începem un trai de aşteptare. Avem dreptul să vorbim, să fumăm, suntem foarte bine hrăniți. Perioada asta nu-i periculoasă decât în privința tubului. Fără să ştii de ce, eşti chemat pe neaşteptate, dezbrăcat la piele şi cercetat pe îndelete. Mai întâi părțile ascunse ale corpului pân’ la tălpi, apoi țoalele. „Echiparea!” Şi te-ntorci în celulă.

Celula, sala de mese, curtea, unde ne petreceam ore întregi mergând în şir câte unul. Un, doi! Un, doi! Un, doi!… Mergem în grupe de câte o sută cincizeci de deținuți. Coada e lungă, saboții pocnesc. Obligatoriu tăcere absolută. Şi pe urmă: „Rupeți rândurile!” Fiecare se aşază pe jos, se alcătuiesc grupuri, pe categorii sociale. În primul rând vin cei cu-adevărat din tagmă, la care originea nu contează: corsicani, marsiliezi, toulousani, bretoni, parizieni etc. Până şi din Ardèche e unul, ăsta-s eu. Şi trebuie s-o spun spre cinstea Ardèche-ului, că de acolo nu sunt decât doi în convoiul ăsta de o mie nouă sute de oameni: un pândar care şi-a ucis nevasta şi cu mine.

Va să zică: cei din Ardèche sunt oameni cumsecade. Celelalte grupe se formează la întâmplare, căci mai des ajung la ocnă ageamiii decât cei din tagmă. Zilele astea de aşteptare

se cheamă zile de observaţie. Şi chiar aşa e, suntem observaţi în toate privinţele.

Pe când şedeam într-o după-amiază la soare, se apropie de mine un individ. Poartă ochelari, e pipernicit, slab. Încerc să-mi amintesc de el, dar, cu uniformele noastre, e foarte greu.

— Tu eşti Papillon?

Are un pronunţat accent corsican.

— Da, eu sunt. Ce doreşti?

— Vino la closet, îmi spune el. Şi pleacă.

— Ăsta-i un fraier corsican, îmi spune Dega. Precis un bandit din creierii munţilor. Ce-o fi vrând?

— O să aflu.

Mă-ndrept spre closetele instalate în mijlocul curţii şi mă prefac, că urinez. Individul e lângă mine, în aceeaşi poziţie. Îmi spune fără să mă privească:

— Sunt cumnatul lui Pascal Matra. Mi-a zis la vorbitor, că dacă am cumva nevoie de ajutor, să-ţi spun că vin din partea lui.

— Da, sunt prieten cu Pascal. Despre ce-i vorba?

— Nu mai pot să ţin tubul: am dizenterie. Nu ştiu în cine să mă-ncred şi mi-e teamă că mi-l fură sau că-l dibăcesc caraliii. Te implor, Papillon, poartă-l tu câteva zile.

Şi-mi arătă un tub mult mai gros ca al meu. Mi-e frică de-o cursă şi că mă roagă asta ca să ştie dacă am şi eu unul; dacă-i spun că nu pot să ţin două, e clar. Drept care îl întreb cu sânge rece:

— Cât e înăuntru?

— Douăzeci şi cinci de bătrâne.

Nu scot o vorbă, iau tubul, foarte curat de altfel, şi, în faţa lui, mi-l vâr în anus, întrebându-mă dacă poate cineva să suporte două. Habar n-am. Mă ridic, îmi trag pantalonul… e-n regulă, nu mă supără.

— Mă cheamă Ignace Galgani, îmi spune înainte să plece. Mulţumesc, Papillon.

Mă întorc la Dega, îl iau deoparte şi-i povestesc.

— Nu-i prea greu?

— Nu.

— Atunci, asta-i şi basta.

Încercăm să luăm legătura cu cei întorşi din evadare, pe cât posibil cu Julot sau Guittou. Suntem setoşi de informații: cum e acolo; cum eşti tratat; cum te descurci să rămâi împreună cu un prieten etc. Întâmplarea face să dăm de un tip ciudat, un caz aparte. E un corsican născut în ocnă. Taică-său era supraveghetor acolo şi trăia cu maică-sa în Insulele Salvării. Se născuse în Insula Royale, una din cele trei insule, celelalte fiind Saint-Joseph şi Insula Diavolului şi, ce-nseamnă soarta! urma să se întoarcă acolo nu ca fiu de supraveghetor, ci ca ocnaş.

Încasase doisprezece ani de ocnă pentru furt cu efracție. Are nouăsprezece ani, un obraz deschis, o privire limpede şi sinceră. Ca şi Dega, pricep imediat c-a avut ghinion. N-are decât o idee vagă despre tagmă, dar o să ne fie util dându-ne toate informațiile cu putință despre ce ne-aşteaptă. Ne povesteşte cum e viața în Insule, unde a trăit paisprezece ani. De exemplu, ne spune că în Insule a avut drept dădacă un ocnaş vestit, prins cu ocazia unei încăierări cu şişurile, pe Colină[9] pentru ochii frumoşi ai Căştii de Aur[10].

Ne dă sfaturi prețioase: evadarea trebuie pornită de pe Continent, căci din Insule e cu neputință; de asemenea, să nu fii categorisit periculos, căci altfel, de cum te-au debarcat la Saint-Laurent-du-Maroni, portul unde soseşti, te pomeneşti internat pe termen limitat sau pe viață, după felul cum ai fost notat. În general, în Insule sunt internați mai puțin de cinci la sută din cei aduşi. Ceilalți rămân pe Continent. Pe Insule clima e sănătoasă, în timp ce pe Continent, după spusele lui Dega, e o porcărie care dă gata ocnaşul încet-încet, prin tot felul de boli, diferite chipuri de a muri, asasinate etc.

Împreună cu Dega, nădăjduim să nu fim internați în Insule. Dar mi se pune un nod în gât: dacă mă notează ca periculos? Ca viețaş, după chestia cu Tribouillard şi aia cu directorul, stau bine!

9 Montmartre. (n.t.)

10 Porecla eroinei blonde a unei încăierări între apaşi. (n.t.)

Într-o bună zi se stârneşte un zvon: nu vă duceți la infirmerie sub nici un motiv, îi otrăveşte pe cei dovediți prea slabi sau prea bolnavi ca să suporte drumul. Cred că-i o tâmpenie. Într-adevăr, un parizian, Francis la Passo, ne confirmă că-i o scorneală. A fost realmente un otrăvit, dar frate-său, care lucrează la infirmerie, i-a explicat ce s-a petrecut.

Individul otrăvit, mare specialist în case de bani, săvârşise o spargere, zice-se, la ambasada Germaniei, la Geneva sau la Lausanne, în timpul războiului, în folosul serviciilor franceze de informații. Pusese mâna pe nişte documente foarte importante, pe care le predase agenților francezi. Pentru treaba asta, gaborii îl scoseseră din închisoare, unde ispăşea o pedeapsă de cinci ani. Iar începând din 1920, trăi liniştit dând o lovitură sau două pe an. De câte ori era prins, se pornea pe micul lui şantaj cu Biroul Doi[11], care se grăbea să intervină. Numai că de data asta i se înfundase. Îl potcoviseră cu douăzeci de ani şi urma să plece cu noi. Ca să nu fie băgat în convoi, simulase că-i bolnav şi era la infirmerie. O pastilă de cianură – tot după spusele fratelui lui Francis la Passe – pusese capăt tărăşeniei. Casele de bani şi Biroul Doi puteau dormi în linişte.

Curtea asta e plină de poveşti, unele adevărate, altele scornite. Le ascultam oricum, mai trece vremea.

Când mă duc la closet, în curte sau în celulă, Dega trebuie să mă întovărăşească, din pricina tuburilor. Se postează în fața mea în timp ce le meşteresc şi mă fereşte de privirile prea curioase. Chiar c-un singur tub e o întreagă dandana, iar eu port tot timpul două, căci Galgani e din ce în ce mai bolnav. E ceva misterios în treaba asta: tubul pe care-l bag ultimul iese totdeauna la urmă, iar cel introdus primul iese cel dintâi. Habar n-am cum s-or fi răsucind în măruntaie, dar aşa e.

Ieri, la frizer, s-a încercat asasinarea lui Clousiot în timp ce se bărbierea. Două lovituri de şiş lângă inimă. A scăpat ca prin minune. Unul din prietenii lui mi-a istorisit tărăşenia. E

---

11 Serviciul de spionaj şi contraspionaj francez. (n.t.)

o treabă ciudată şi am s-o povestesc într-o zi. Crima asta urma să-ncheie o răfuială. Ăla care n-a izbutit să-l lichideze avea să moară şase ani mai târziu, la Cayenne, înghițind nişte bicromat de potasiu ce-i fusese băgat în porția de linte. Şi-a dat sufletul în chinuri înfiorătoare. Infirmierul care l-a ajutat pe doctor la autopsie ne-a adus o bucată de intestin de vreo zece centimetri. Avea şaptesprezece găuri. Două luni mai târziu ucigaşul său a fost gâtuit în pat. Nu s-a aflat niciodată de cine.

Se împlinesc douăsprezece zile de când suntem la Saint-Martin-de-Ré. Fortăreața e plină ochi. Zi şi noapte, santinelele fac de gardă pe coama zidurilor ei.

La duşuri a izbucnit o încăierare între doi frați. S-au bătut ca chiorii, iar unul din ei a fost băgat în celula noastră. Îi cheamă André Baillard. Nu poate fi pedepsit, îmi spune el, pentru că Administrația e de vină: gardienii au ordin să-i împiedice cu orice preț să se întâlnească. Când le afli povestea, înțelegi de ce.

André asasinase o rentieră, şi frate-său, Emile, păstra lovelele ciordite. Emile pică mesa pentru un furt şi se alege cu trei ani închisoare. Într-o zi, zăcând la carceră cu alți câțiva pedepsiți, furios că frate-său nu i-a trimis bani de țigări, începe să ciripească şi zice c-o să-l înfunde pe André: cică André, zice el, i-a făcut bătrânei de petrecanie, el doar a pus banii la fereală. Drept care când o să iasă, n-o să-i dea nimic. Un deținut dă fuga să-i povestească directorului închisorii cele auzite. Treaba merge repede. André e arestat, iar cei doi frați sunt condamnați la moarte. În sectorul condamnaților la moarte, la închisoarea Santé, celulele lor sunt vecine. Fiecare face câte-o cerere de grațiere. A lui Emile e aprobată în a patruzeci şi treia zi, dar a lui André e respinsă. Totuşi, din umanitate față de André, Emile e menținut în sectorul condamnaților la moarte, şi cei doi frați îşi fac zilnic plimbarea, unul în spatele celuilalt, cu lanțuri la picioare.

În a patruzeci şi şasea zi, uşa lui André se deschide la patru şi jumătate. Sunt toți de față: directorul, grefierul, procurorul care a cerut pedeapsa capitală. A venit clipa

execuției. Dar în momentul când directorul face un pas înainte ca să vorbească, avocatul condamnatului soseşte cu sufletul la gură, urmat de cineva care-i dă procurorului o hârtie. Toți se retrag pe coridor. André are un asemenea nod în gât că nu-şi poate înghiți saliva. Nu se poate, niciodată nu se opreşte o execuție în curs. Şi totuşi aşa e. Abia a doua zi, după ore întregi de spaimă şi frământare, va afla de la avocatul său că în ajunul execuției preşedintele Doumer a fost asasinat de Gorgulov. Dar Doumer nu murise pe loc. Cât a fost noaptea de lungă, avocatul a stat la pândă în fața clinicii, după ce-l informase pe ministrul de justiție că, dacă preşedintele va muri înainte de ora execuției (între patru jumătate şi cinci), va cere o amânare pe motiv că postul de şef al puterii executive e vacant. Doumer a murit la patru şi două minute. Până a înştiințat Cancelariatul, până a sărit într-un taxi cu purtătorul ordinului de amânare, întârziase cu trei minute ca să mai poată opri deschiderea celulei lui André. Pedeapsa celor doi frați a fost comutată în muncă silnică pe viață. Într-adevăr, în ziua alegerii noului preşedinte, avocatul se dusese la Versailles şi, de cum a fost ales Albert Lebrun, i-a prezentat cererea de grațiere. Nu s-a pomenit preşedinte să refuze prima cerere de grațiere ce i se solicită: „Lebrun a semnat, încheie André, aşa că iată-mă, băiețaş, viu şi nevătămat, în drum spre Guyana”. Mă uit la scăpatul ăsta de ghilotină şi-mi spun că, oricât oi fi suferit eu, nu se compară cu calvarul prin care a trecut el.

Totuşi l-am evitat mereu. La gândul c-a omorât o biată bătrână ca s-o prade mi se făcea scârbă. De altfel, a avut baftă tot timpul. Mai târziu, pe Insula Saint-Joseph, avea să-şi asasineze fratele. L-au văzut câțiva ocnaşi. Emile pescuia cu undița, în picioare pe-o stâncă, cu gândul numai la peşte. Zgomotul valurilor, foarte mari, acoperea orice alt sunet. André s-a apropiat de frate-său pe la spate având în mână un băț gros de bambus, de trei metri lungime şi c-o simplă împingere l-a făcut să-şi piardă echilibrul. Locul era înțesat de rechini, aşa că Emile le-a devenit pe dată masa zilei. Absent la apelul de seară, a fost trecut dispărut în cursul unei încercări de evadare, – nu s-a mai vorbit de el. Doar

patru-cinci ocnaşi care adunau nuci de cocos pe-o înălţime a insulei văzuseră cele întâmplate. Bineînţeles c-au aflat cu toţii afară de caralii. André Baillard n-a fost luat niciodată la întrebări.

L-au iertat de regimul penitenciar pentru „purtare bună”, iar la Saint-Laurent-du-Maroni se bucura de un regim de favoare. Avea o celulă micuţă numai a lui. Într-o bună zi, după o ciondăneală cu un alt ocnaş, îl pofti perfid în celula sa şi-l omorî înfigându-i şişul în inimă. Fiind socotit în legitimă apărare, a fost achitat. La desfiinţarea ocnei a fost graţiat, iarăşi pe motiv de „purtare bună”.

Saint-Martin-de-Ré e ticsit de deţinuţi. Două categorii cu totul deosebite: opt sute sau o mie de ocnaşi şi nouă sute de deportaţi. Ca să fii ocnaş trebuie să fi făcut ceva grav sau măcar să fi fost învinuit de un delict grav. Pedeapsa cea mai uşoară e de şapte ani muncă silnică, iar în continuare merge treptat, până la muncă silnică pe viaţă. Cineva graţiat de pedeapsa capitală se alege automat c-o condamnare pe viaţă. Cu deportaţii e altă mâncare de peşte. Cineva poate fi deportat dacă a avut trei până la şapte condamnări. Ce-i drept, sunt cu toţii nişte hoţi incorijibili, şi e normal ca societatea să se apere. Totuşi e ruşinos ca la un popor civilizat să existe ca pedeapsă accesorie deportarea. E vorba de nişte hoţi mărunţi, neîndemânatici, dovadă că-s deseori înhăţaţi şi care se trezesc deportaţi – ceea ce pe vremea mea era totuna cu o condamnare pe viaţă –, care n-au furat, în toată existenţa lor de hoţi, nici zece mii de franci. În asta constă cel mai mare nonsens al civilizaţiei franceze. Un popor n-are dreptul să se răzbune, nici să elimine cu prea multă uşurinţă pe cei care provoacă neplăceri societăţii. E vorba de făpturi care trebuie mai curând îngrijite decât pedepsite într-un chip atât de neomenos.

De şaptesprezece zile suntem la Saint-Martin-de-Ré. Am aflat numele vaporului care ne va duce la ocnă: *La Martinière.* Va lua cu el o mie opt sute şaptezeci de condamnaţi. Cei opt-nouă sute de ocnaşi au fost adunaţi azi-dimineaţă în curtea fortăreţei. Stăm de vreo oră în picioare, în rânduri de câte zece, umplând curtea dreptunghiulară. Se

deschide o uşă şi îşi fac apariţia nişte bărbaţi îmbrăcaţi altfel decât gardienii pe care-i ştim. Poartă haine de croială militară, albastre-deschis, şi sunt bine înţoliţi. Nu aduc nici a jandarmi, nici a soldaţi. Toţi au câte-o centură lată, de care atârnă un toc de revolver. Se vede patul armei. Sunt aproape optzeci. Unii au trese. Toţi sunt arşi de soare, de vârste deosebite, între treizeci şi cinci şi cincizeci de ani. Vârstnicii sunt mai simpatici ca tinerii, care-şi umflă pieptul îngâmfaţi şi dându-şi importanţă. Statul lor major e întovărăşit de directorul fortăreţei Saint-Martin-de-Ré, de un colonel de jandarmi, de trei-patru medici în ţinută colonială şi de doi preoţi în sutane albe. Colonelul de jandarmi ia un megafon şi-l duce la gură. Ne aşteptăm la un „drepţi”, dar nici gând. Strigă:

— Ascultaţi toţi cu atenţie. Din clipa asta treceţi sub răspunderea Ministerului de justiţie, reprezentat de Administraţia penitenciară a Guyanei franceze, al cărui centru administrativ e oraşul Cayenne. Domnule maior Barrot, vi-i predau pe cei opt sute şaisprezece condamnaţi aici de faţă, conform listei pe care v-o înmânez. Vă rog să constataţi că sunt toţi prezenţi.

Imediat începe apelul nominal: „Cutare, prezent; Cutare, etc.”. Asta durează două ore şi-i totul în regulă. Asistăm apoi la schimbul de semnături între cele două administraţii, pe o măsuţă adusă în scopul ăsta.

Maiorul Barrot, care are tot atâtea trese ca şi colonelul, dar cu fir de aur şi nu de argint ca-n jandarmerie, apucă la rândul lui pâlnia:

— Transportaţi, de-aci înainte aşa o să vi se spună: transportatul Cutare sau transportatul numărul cutare, cel care vi se va da. Din clipa asta vă aflaţi sub legislaţia specială a ocnei, a deciziilor ei, a tribunalelor ei interne, care vor lua în privinţa voastră, când va fi cazul, hotărârile respective. Aceste tribunale autonome pot să vă condamne, pentru diferitele delicte săvârşite în ocnă, de la închisoare simplă până la pedeapsa cu moartea. Se-nţelege că aceste pedepse

disciplinare, închisoare şi recluziune[12] vor fi ispăşite în diferite clădiri ale Administrației. Agenții pe care-i aveți în fața voastră se numesc gardieni. Dacă le vorbiți, trebuie să le spuneți: „Domnule gardian”. După ciorbă, fiecare o să capete un sac marinăresc cu hainele de ocnaş. Totul e prevăzut, nu-i voie s-aveți alte efecte afară de astea. Mâine o să vă îmbarcați pe *La Martinière.* O să călătorim împreună. Nu vă amărâți din cauza plecării, o să vă fie mai bine la ocnă decât într-o închisoare din Franța. Aveți voie să vorbiți, să jucați cărți, să cântați şi să fumați, nu-i cazul să vă temeți de bătaie, dacă vă purtați cum trebuie. Vă rog să aşteptați cu răfuielile personale până ajungeți la ocnă. În cursul călătoriei disciplina trebuie să fie foarte severă, nădăjduiesc că înțelegeți. Dacă se află printre voi unii care simt că fiziceşte nu sunt în stare să călătorească, să se prezinte la infirmerie, unde o să-i examineze căpitanii medici care însoțesc convoiul. Vă doresc călătorie plăcută.

Ceremonia s-a încheiat.

— Ei, Dega, ce zici?

— Dragă Papillon, văd c-aveam dreptate când îți spuneam că cel mai mare pericol de înfruntat sunt ceilalți ocnaşi. Fraza aia, când a rostit: „Aşteptați cu răfuielile personale până ajungeți la ocnă”, e grăitoare. Ce de omucideri şi asasinate o să mai fie!

— Nu te-ngriji de asta, ai încredere în mine.

Îl caut pe Francis la Passe şi-i spun:

— Tot mai e frate-tău infirmier?

— Da, el nu-i ocnaş, e deportat.

— Ia legătura cu el cât mai repede şi cere-i un bisturiu. Dacă vrea bani, să-mi spui cât, îi dau cât cere.

Peste două ore mă aflam în posesia unui bisturiu cu mâner zdravăn de oțel. Singurul defect e că-i un pic prea mare, dar e o armă pe cinste.

M-am aşezat foarte aproape de closetele din centrul curții şi am trimis după Galgani să-i dau înapoi tubul, dar nu-i

---

12 Pedeapsă infamantă prin închiderea într-un penitenciar. (n.t.)

uşor de găsit în forfota din curtea asta ticsită de opt sute de oameni. Nici Julot, nici le Guittou, nici Suzini n-au fost zăriți de când am sosit.

Avantajul vieții în comun e că trăieşti, vorbeşti, faci parte dintr-o societate nouă, dacă asta se poate numi societate. Sunt atâtea de spus, de ascultat şi de făcut că nu mai ai timp să gândeşti. Văzând cum se încețoşează trecutul, trecând pe-al doilea plan față de viața de toate zilele, îmi spun că, o dată ce-ai ajuns la ocnă, trebuie să uiți aproape cu totul ce-ai fost, de ce şi cum ai ajuns aici, ca să nu te mai preocupe decât un singur lucru: evadarea. Mă înşelasem, căci treaba pentru care te frământi cel mai mult, şi cea mai importantă, e-n primul rând să-ți aperi pielea. Unde-or fi sticleții, jurații, Curtea cu juri, magistrații, nevastă-mea, taică-meu, prietenii? Sunt acolo cu toții, vii, avându-şi fiecare locşorul în inima mea, dar în febra plecării şi a tot soiul de cunoştințe, s-ar spune că şi-au pierdut din importanță. Dar nu-i decât o impresie. De cum voi dori, în clipa în care creierul meu o să aibă chef să deschidă sertarul fiecăruia, vor fi iarăşi prezenți cu toții.

Iată-l pe Galgani, e adus de braț până la mine, deoarece abia vede, în ciuda lentilelor sale enorme. Pare mai înzdrăvenit. Se apropie şi, fără o vorbă, îmi strânge mâna. Îi spun:

— Aş vrea să-ți dau înapoi tubul. Acum eşti sănătos, în stare să-l ții şi să-l păstrezi. O să am o răspundere prea mare în timpul călătoriei şi, apoi, cine ştie dacă o să fim pe-aproape sau măcar dacă o să dăm ochii unul cu altul la ocnă? Aşa că-i mai bine să-l iei înapoi.

Galgani face o mutră jalnică.

— Hai, vino la closet să-ți dau tubul.

— Nu-l vreau, păstrează-l, ți-l dăruiesc, e-al tău.

— De ce spui asta?

— Nu vreau să fiu omorât pentru el. Prefer să trăiesc fără bani decât să crăp din cauza lui. Ți-l dăruiesc, la urma urmei, n-are nici un rost să-ți rişti viața ca să-mi păzeşti mie biştarii. Dacă tot rişti, măcar să ai un folos.

— Ți-e frică, Galgani. Te-a amenințat cineva? Se bănuieşte că-l ai?

— Da, tot timpul mă pândesc trei arabi. De-aia n-am venit să dau ochii cu tine, să nu miroasă c-am stabilit un contact. Ori de câte ori mă duc la closet, că-i noapte sau zi, una din leprele astea vine să se aşeze lângă mine. M-am străduit să-i fac să vadă, chipurile nebăgându-i în seamă, că n-am aşa ceva, dar tot nu se lasă de pândit. Îşi închipuie că tubul meu e la altcineva, n-au aflat la cine, şi-mi dau târcoale să vadă când o să-l capăt înapoi.

Mă uit la Galgani şi observ că-i îngrozit, obsedat de-a binelea. Îl întreb: „Cam pe unde circulă în curte?” Răspunde: „Pe la bucătărie şi spălătorie”. – „Bine, stai aici, vin îndată. Adică nu, hai cu mine.” Mă-ndrept cu el spre lepre. Am scos bisturiul din bonetă şi-l țin cu lama vârâtă în mâneca dreaptă şi cu mânerul în palmă. Într-adevăr, sosind la locul cu pricina, dau cu ochii de ei. Sunt patru la număr: trei arabi şi un corsican, pe nume Girando. Pricep imediat: ținut la distanță de oamenii tagmei, corsicanul e cel care le-a şoptit leprelor că-i rost de învârteală. Ştie probabil că Galgani e cumnatul lui Pascal Matra şi că musai trebuie să aibă un tub.

— Ei, Mokrane, cum o duci?

— Bine, Papillon. Dar tu?

— Bine pe dracu. Am venit să vă spun că Galgani e prietenul meu. Dacă pățeşte ceva, indiferent ce, pe tine te crestez mai întâi, Girando; pe ăilalți, după. Ia-o cum vrei.

Mokrane se scoală. E înalt ca mine, vreun metru şaptezeci şi patru, şi la fel de spătos. Provocarea l-a stârnit şi-i gata să facă un gest să înceapă mardeala tocmai când scot iute bisturiul, sclipitor de nou ce e, şi, ținându-l strâns, îi spun:

— La prima mişcare te tai ca pe-o găină.

Descumpănit că mă vede înarmat tocmai într-un sector unde te cotrobăie mereu, impresionat de atitudinea mea şi de lungimea lamei, zice:

— M-am sculat ca să vorbim, nu ca să mă bat.

Ştiu că nu-i adevărat, dar e-n interesul meu să nu-l fac de râs față de prietenii săi. Îi ofer un chip elegant de-a scăpa:

— E-n regulă. Dacă te-ai sculat ca să vorbim…

— Nu ştiam că Galgani ți-e prieten. Credeam că-i un ageamiu, Papillon, şi pricepi că, întrucât suntem lefteri, trebuie să facem rost de lovele ca să ne cărăbănim.

— Aşa-i, Mokrane, e firesc. Ai tot dreptul să lupți pentru viața ta. Dar ştii că prietenia-i sfântă. Mută-ți privirea.

Îmi întinde mâna, i-o strâng. Uf! Am scos-o bine la capăt, căci, în definitiv, dacă-l omoram pe tipul ăsta, nu mai plecam mâine. Abia nițel mai târziu am înțeles că făcusem o greşeală. Galgani se-ntoarce cu mine. Îi spun: „Nu vorbi cu nimeni de chestia asta. N-am poftă să mă-njure moş Dega.” Caut să-l conving pe Galgani să ia tubul, îmi zice: „Mâine, înainte de plecare”. În ziua următoare s-a ascuns aşa de bine, c-am pornit spre ocnă cu două tuburi.

În noaptea asta, în celula-n care suntem vreo unsprezece bărbați, nu vorbeşte nimeni. Cam toți se gândesc că-i ultima zi petrecută pe pământul Franței. Fiecare e mai mult sau mai puțin cuprins de nostalgia că părăseşte Franța pentru totdeauna, urmând să-i fie sortit un pământ neştiut, cu un regim neştiut.

Dega nu scoate o vorbă. Şade alături de mine, lângă uşa zăbrelită care dă pe coridor şi de unde vine ceva mai mult aer ca în altă parte. Sunt descumpănit, de-a binelea. Am căpătat informații atât de contradictorii despre ceea ce ne aşteaptă că nu ştiu dacă e cazul să fiu mulțumit, trist sau deznădăjduit.

În celula asta, bărbații din preajma mea sunt cu toții oameni ai tagmei. Doar micul corsican născut în ocnă nu face parte de-adevăratelea din tagmă. Bărbații ăştia sunt toți lipsiți de personalitate. Gravitatea şi importanța clipei le-au cam luat piuitul. Fumul țigărilor iese din celulă ca un nor atras de aerul de pe coridor, iar dacă vrei să nu te usture ochii, trebuie să te aşezi sub negura de fum. Nimeni nu doarme, în afară de André Baillard, lucru îndreptățit, ținând seama că-şi „pierduse” viața. Pentru el, orice s-o întâmpla nu poate fi decât un rai nevisat.

Filmul vieții mele se desfăşoară rapid pe dinaintea ochilor: copilăria în sânul unei familii pline de dragoste, de educație, de bună creştere şi de demnitate; florile de câmp, murmurul

apelor, gustul nucilor, piersicilor şi prunelor aflate din belşug în grădina noastră; mireasma mimozei care înflorea în fiecare primăvară în fața uşii noastre; exteriorul casei noastre şi interiorul, cu purtările alor mei; toate astea mi se perindă repede pe dinaintea ochilor. Filmul ăsta vorbitor în care aud glasul sărmanei mele mame, atât de iubitoare, şi apoi pe-al tatălui meu, întotdeauna blând şi mângâietor, şi lătratul Clarei, cățeaua de vânătoare a tatei, care mă cheamă din grădină să mă joc cu ea: fetele, băieții copilăriei mele, tovarăşii de joacă ale celor mai frumoase clipe din viață mea, filmul ăsta la care asist fără să fi luat hotărârea de a-l vedea, proiecția asta de lanternă magică pornită, în pofida voinței mele, de subconştientul meu, umple cu o caldă emoție noaptea asta în care aşteptam saltul spre marele semn de întrebare al viitorului.

E ora bilanțului. Va să zică: am douăzeci şi şase de ani, sunt sănătos tun, am în măruntaie cinci mii şase sute de franci ai mei şi douăzeci şi cinci de mii de franci ai lui Galgani. Dega, aflat lângă mine, are zece mii. Cred că pot conta pe patruzeci de mii de franci, deoarece, dacă Galgani ăsta nu-i în stare să-şi apere banii aci, cu atât mai puțin va fi în stare pe vapor şi în Guyana. O ştie de altfel, de-aia n-a venit după tub. Înseamnă că pot să contez pe banii ăştia, bineînțeles luându-l pe Galgani cu mine; trebuie să beneficieze de ei, căci sunt banii lui, nu ai mei. O să-i folosesc spre binele lui, dar indirect voi profita şi eu. Patruzeci de mii de franci sunt bani nu glumă, deci o să-mi fie uşor să cumpăr complici, ocnaşi în curs de ispăşire a pedepsei, liberați şi supraveghetori.

Bilanțul e pozitiv. De cum sosesc, trebuie să evadez în tovărăşia lui Dega şi a lui Galgani, e singura problemă care trebuie să mă preocupe. Pipăi bisturiul, bucuros să-i simt răceala mânerului de oțel. Faptul de-a avea o armă atât de straşnică îmi dă siguranță. Am şi văzut cât a fost de folositoare în întâmplarea cu arabii. Pe la trei noaptea, un deținut a înşirat în fața zăbrelelor celulei unsprezece saci marinăreşti din pânză groasă, plini până la refuz, fiecare purtând o etichetă mare. Zăresc una care atârnă pe

dinăuntrul zăbrelelor. Scrie: C... Pierre, treizeci de ani, un metru şaptezeci şi trei, talia patruzeci şi doi, pantofi patruzeci şi unu, numărul X... Acest Pierre C... e Pierrot Nebunu, un bordelez judecat la Paris pentru omucidere şi condamnat la douăzeci de ani muncă silnică.

E un băiat de treabă, un om din tagmă, cinstit şi corect, îl ştiu bine. Din fişa asta văd cât e de migăloasă şi de bine organizată Administrația care conduce ocna. E mai grozav decât la cazarmă, unde efectele îți sunt alese după ochi. Aci totul e înregistrat, aşa că fiecare o să capete efecte pe măsură. După o bucată de pânză aflată la suprafața sacului, văd că ținuta e albă cu dungi roşii verticale. C-un asemenea costum, nu-i chip să treci neobservat.

Mă străduiesc silindu-mi creierul să readucă mutrele de la Curtea cu juri, ale juraților, a procurorului etc. Refuză categoric să m-asculte şi nu izbutesc să obțin de la el decât imagini obişnuite. Îmi dau seama că, pentru a trăi intens scenele de la Conciergerie sau de la Beaulieu, aşa cum le-am trăit, trebuie să fiu singur, cu desăvârşire singur. Constat asta cu uşurare şi înțeleg că viața colectivă care mă aşteaptă va trezi alte nevoi, alte reacții, alte proiecte.

Pierre Nebunu se apropie de zăbrele şi mă întreabă:

— Cum o duci, Papi?

— Bine, dar tu?

— Mă rog, eu unul mi-am dorit dintotdeauna să dau o raită prin America, dar, cum îmi place să joc cărți, n-am reuşit nicicând să pun deoparte banii de drum. Gaborii s-au gândit să-mi ofere călătoria pe daiboj. În regulă, nimic de zis, nu-i aşa, Papillon?

Are un mod firesc de a vorbi, nici urmă de fanfaronadă în spusele lui. Îl simți într-adevăr, sigur pe el.

— Călătoria asta pe daiboj pe care mi-o oferă gaborii ca să dau o raită prin America chiar are avantaje. Mai bine mă duc la ocnă decât să mă potcovească cu cinşpe coți de temniță în Franța.

— Rămâne să vedem cum se termină, Pierrot. Ce zici? După părerea mea, țicnirea într-o celulă sau moartea prin mizerie fiziologică într-o carceră dintr-o temniță oarecare în

Franța e mai rea decât mierlitul de lepră sau de friguri galbene.

— Sunt de-aceeaşi părere, spuse el.

— Uite, Pierrot, asta-i fişa ta.

Se apleacă, o priveşte cu mare atenție ca s-o citească, o silabiseşte.

— Abia aştept să-mi pun costumul ăsta, am chef să desfac sacul şi să mă-mbrac, n-o să-mi zică nimic. La urma urmei, hainele astea-s pentru mine.

— Las-o baltă, Pierre, aşteaptă pân-o fi cazul. N-are rost să-ți bați singur cuie-n talpă. Vreau linişte.

A priceput şi pleacă de la zăbrele. Louis Dega mă priveşte şi-mi spune:

— Puişor, asta-i ultima noapte. De mâine începem să ne depărtăm de frumoasa noastră țară.

— Frumoasa noastră țară are o justiție urâtă, Dega. Poate că vom cunoaşte alte țări, nu atât de frumoase ca a noastră, dar care s-or fi purtând mai omenos cu cei ce-au greşit.

Nu-mi dădeam seama ce mare adevăr rostesc; viitorul avea să-mi arate că nu greşisem. Din nou tăcere.

PLECAREA SPRE OCNĂ

La ora şase, tevatură. Nişte deținuți ne aduc cafeaua, apoi vin patru supraveghetori. Azi sunt îmbrăcați în alb, tot cu revolverul la şold. Au nasturi auriți la tunica de un alb imaculat. Unul are trei trese ca un V pe mâneca stângă, nimic pe umeri.

— Transportați, ieşiți pe coridor doi câte doi. Fiecare să-şi caute sacul respectiv, are numele pe etichetă. Luați sacul şi treceți la perete, cu fața spre coridor şi cu sacul dinainte.

Durează vreo douăzeci de minute până ne aflăm toți aliniați cu sacul dinainte.

— Dezbrăcați-vă, strângeți-vă hainele şi împachetați-le în bluză, le legați cu mânecile ei. Foarte bine. Tu de colo, adună pachetele şi bagă-le în celulă... Începeți îmbrăcarea, vă puneți o izmană, un tricou, un pantalon vărgat de dril, un bluzon de dril, ghete cu ciorapi... S-au îmbrăcat toți?

— Da, domnule supraveghetor.

— Bun. Nu băgați bluzonul de lână în sac, pentru cazul că ar ploua şi ca să vă apere de frig. Sacii pe umărul stâng!... Încolonarea doi câte doi, după mine.

Cu gradatul înainte, cu alți doi alături şi cu al patrulea supraveghetor în coadă, mica noastră coloană se îndreaptă spre curte. În mai puțin de două ore se strâng, aliniați, opt sute zece ocnaşi. Sunt strigați patruzeci de bărbați, printre care eu, Louis Dega, precum şi cei trei recidivişti care evadaseră: Julot, Galgani şi Satini. Ăştia patruzeci sunt aliniați câte zece. În capul coloanei ce se formează, fiecare rând are alături câte-un supraveghetor. Nici urmă de lanțuri sau de cătuşe. La trei metri în fața noastră merg de-andărătelea zece jandarmi. Cu puşca-n mână, privindu-ne, vor străbate astfel întreaga distanță, fiecare călăuzit de câte-un alt jandarm care-l trage de centiron.

Se deschide poarta cea mare a Fortăreței şi coloana porneşte încet. Nişte jandarmi, cu câte-o puşcă sau o puşcă-mitralieră în mână, se alătură convoiului pe măsură ce ieşim din fortăreață, urmându-ne astfel, la o depărtare de vreo doi

metri. Jandarmii țin la distanță o uriaşă gloată de gură-cască, dornici să vadă plecarea spre ocnă. Pe la mijlocul drumului, de la fereastra unei case se aude un şuierat melodios. Ridic capul şi-o văd pe soția mea, Nenette, şi pe prietenul meu, Antoine D… la o fereastră, iar la cealaltă fereastră pe Paula, soția lui Dega, şi pe prietenul său, Antoine Giletti. I-a zărit şi Dega şi, pe toată distanța, cât ne e cu putință, umblăm cu ochii ațintiți spre ferestrele acelea. Avea să fie ultima oară că mi-am văzut soția, ca şi pe prietenul meu, care urma să moară într-un bombardament la Marsilia. Nimeni nu scoate o vorbă, aşa că-i o tăcere desăvârşită. Nici un deținut, nici un supraveghetor, nici un jandarm, nici publicul nu tulbură clipa asta cu-adevărat sfâşietoare, toți îşi dau seama că cei o mie opt sute de oameni o să dispară pe veci din viața de toate zilele.

Urcăm la bord. Noi ăştia, primii patruzeci, suntem duşi în fundul calei, într-un soi de cuşcă înconjurată de zăbrele groase. Pe o bucată de carton scrie: „Sala nr. 1. 40 de bărbați, categorie cu totul specială. Supraveghere neîncetată şi severă.” Fiecare capătă un hamac făcut sul. Se găsesc din belşug inele de agățat hamacurile. Careva mă îmbrățişează, e Julot. El e-nvățat cu chestia asta, a mai făcut drumul acum zece ani. Ştie cum devine cazul, îmi spune:

— Vino-ncoa’ repede. Prinde sacul de inelul de care o să-ți agăți hamacul. Locul ăsta e lângă două hublouri închise, dar în larg o să le deschidă şi oricum o s-avem aici mai mult aer decât în oricare alt loc al cuştii.

Îi fac cunoştință cu Dega. Tocmai vorbeam, când se-apropie un individ. Cu brațul Julot îl opreşte să treacă, şi-i spune: „Fereşte colțul ăsta, dacă vrei s-ajungi viu la ocnă. Ai băgat la cap?” – „Da”, zice ălălalt. – „Ştii de ce?” – „Da” – „Atunci întinde-o.” Tipul se cară. Dega e încântat de demonstrația asta de forță şi o spune pe față: „Cu voi doi n-am grijă”. Julot răspunde: „Cu noi eşti mai în siguranță aici decât într-o vilă c-o fereastră deschisă spre litoral”.

Călătoria a durat optsprezece zile. S-a-ntâmplat o singură chestie: într-o noapte sar toți treziți de-un urlet. L-au găsit pe

unu mort, c-un cuțitoi înfipt în spate. Fusese împuns de jos în sus, iar şişul trecuse mai întâi prin hamac. Era un cosor barosan, avea mai bine de douăzeci de centimetri. Vreo douăzeci şi cinci-treizeci de supraveghetori ne iau pe dată la ochi cu revolverele sau puştile lor, strigând:

— Dezbrăcarea la piele, dați-i zor!

Suntem toți goi puşcă. E clar c-o să ne percheziționeze. Las jos bisturiul, sub talpa piciorului drept, şi mă sprijin mai mult pe stângul, că mă taie. Laba îl acoperă perfect. Intră patru supraveghetori şi încep să scotocească prin încălțări şi veşminte. Şi-au lepădat trăgacele la uşă, dar ăi de-afară ne supraveghează mai departe, cu armele ațintite spre noi. „Cum mişcă unu, s-a curățat”, glăsuieşte un şef. De pe urma cotrobăielii au dibăcit trei şişuri, două piroane de dulgherie, ascuțite, un tirbuşon şi un tub de aur. Şase oameni sunt scoşi pe-o platformă, tot goi. Maiorul Barrot, şeful convoiului, apare întovărăşit de doi medici din colonii şi de căpitanul vasului. De cum ies caraliii din cuşca noastră, ne îmbrăcăm cu toții fără s-aşteptăm să ne-o spună. Mi-am pus bisturiul la loc.

Supraveghetorii s-au retras până la capătul platformei. În mijloc e Barrot; ceilalți stau lângă scară. În fața lor, aliniați, cei şase bărbați goi puşcă în poziție de drepți.

— E-al ăstuia, zice caraliul care ne-a cotrobăit, apucând un şiş şi arătând al cui e.

— E-al meu, aşa e.

— În regulă, zice Barrot. Va face călătoria în celula de deasupra maşinilor.

Îl arată pe fiecare, după cum e vorba de cei cu piroanele, cu tirbuşonul, cu şişurile, şi fiecare recunoaşte ce-i aparține. Fiecare, tot gol, urcă scările însoțit de doi caralii. Pe jos se mai află un şiş şi tubul de aur; ambele sunt ale unuia singur. E-un tânăr de vreo douăzeci şi trei sau douăzeci şi cinci de ani, bine făcut, are pe puțin un metru optzeci, un corp de atlet, ochi albaştri.

— E-al tău, nu-i aşa? întrebă caraliul întinzându-i tubul de aur.

— Da, e al meu.

— Ce-i înăuntru? întreabă maiorul Barrot, care l-a luat.
— Trei sute de lire englezeşti, două sute de dolari şi două diamante de cinci carate.
— Bine, o să vedem.
Îl deschide. Întrucât maiorul e înconjurat de ceilalți, nu se vede nimic, dar îl auzim spunând:
— Exact. Cum te cheamă?
— Salvidia Romeo.
— Eşti italian?
— Da, domnule.
— N-o să fii pedepsit pentru tub, dar pentru cuțit da.
— Vă rog să mă scuzați, dar cuțitul nu-i al meu.
— Vezi-ți de treabă, era într-o gheată de-a ta, zice caraliul.
— Vă repet, cuțitul nu-i al meu.
— Zi aşa, mă faci mincinos?
— Nu, dar vă înşelați.
— Păi atunci, al cui e cuțitul? întrebă maiorul Barrot. Dacă nu-i al tău, al cui e?
— Nu-i al meu, asta-i tot ce ştiu.
— Spune al cui e cuțitul, dacă nu vrei să fii băgat într-o carceră unde-o să te coci, întrucât e deasupra cazanelor.
— Nu ştiu.
— Îți bați joc de mine? Ai un cuțit în gheată şi nu ştii al cui e? Aşa dobitoc mă crezi? Ori e al tău, ori ştii cine l-a vârât acolo. Răspunde!
— Nu-i al meu, şi nu-i cazul să spun al cui e. Nu-s turnător. Am eu mutră de caraliu la ocnaşi?
— Supraveghetor, pune-i cătuşele. O să te coste scump dovada asta de indisciplină.
Cei doi comandanți, de vas şi de convoi, schimbă câteva cuvinte între ei. Căpitanul dă un ordin unui bosman secund, care porneşte spre punte. După câteva clipe se iveşte un marinar breton, un adevărat uriaş, c-o găleată de lemn plină probabil cu apă de mare şi c-o funie groasă cât încheietura mâinii. Îl leagă pe tip de ultima treaptă a scării, în genunchi. Marinarul udă funia în găleată, ş-apoi îl cafteşte tacticos pe amărâtu' ăla, cât poate de tare, peste buci, şale şi spate. Nu scoate-un țipăt măcar, îi curge sânge din pielea bucilor şi a

coastelor. În mijlocul liniştii ăsteia de mormânt, din cuşca noastră ţâşneşte un strigăt de protest:

— Şleahtă de nemernici!

Atât a trebuit ca să se pornească toţi pe zbierat: „Ucigaşilor! Tâlharilor! Lepădăturilor!” Pe măsură ce ne ameninţă tot mai straşnic că ne-mpuşcă, pe-atât urlăm mai tare, până ce ţipă căpitanul:

— Daţi drumul la aburi!

Nişte marinari învârt câteva rotiţe şi ne trezim împroşcaţi cu abur, cu atâta forţă că într-o clipă ne trezim culcaţi pe podea. Ţâşniturile de abur ne-au pocnit în piept. A dat spaima-n toţi. Opăriţii nu îndrăzneau să se vaiete. Treaba a durat mai puţin de-un minut, dar a băgat groaza în noi.

— Bă, căpăţânoşilor, e clar? La prima dovadă de nesupunere dau drumul la abur. Ne-am înţeles? Scularea!

Doar trei tipi au fost opăriţi mai rău. Sunt duşi la infirmerie. Ăl biciuit e lăsat cu noi. Şase ani mai târziu avea să moară încercând să evadeze împreună cu mine.

În astea optsprezece zile de drum aveam vreme să ne lămurim sau să încercăm să ne facem o idee despre ocnă. Nimic n-o să semene a ce ne-am închipuit, cu toate că Julot şi-a dat toată silinţa să ne informeze. De pildă, ştim că Saint-Laurent-du-Maroni e un sat aflat la o sută douăzeci de kilometri de mare, pe malul unui fluviu numit Maroni. Julot ne explică:

— În satul ăla e penitenciarul, centrul ocnei, unde îi triază pe categorii. Deportaţii sunt duşi direct acolo, la o depărtare de o sută cincizeci de kilometri, într-un penitenciar de-i zice Saint-Jean. Ocnaşii sunt imediat împărţiţi în trei grupe: mai întâi ăi foarte periculoşi, pe ăştia îi cheamă chiar din clipa sosirii şi-i vâră în celule în sectorul disciplinar, până o să-i transfere pe Insulele Salvării, unde-i închide pe termen sau pe viaţă. Insulele astea se află la cinci sute de kilometri de Saint-Laurent şi la o sută de kilometri de Cayenne. Sunt trei, şi anume Royale, pe urmă a mai mare, Saint-Joseph, unde e temniţa ocnei, şi Insula Diavolului, a mai mică. Ocnaşii nu sunt trimişi pe Insula Diavolului decât cu totul excepţional. Cei de pe Insula Diavolului sunt politici. Vin pe urmă ăi

periculoşi din grupul al doilea: ăştia rămân în lagărul de la Saint-Laurent, unde-s puşi la grădinărit şi munca câmpului. De câte ori e nevoie, sunt trimişi în lagăre foarte grele, la Camp Forestier, Charvin, Cascade, Golful Roşu, Kilometrul 42, poreclit lagărul morții. Apoi e grupul normal: ăştia lucrează pe lângă Administrație, la bucătărie, fac curățenie în sat sau în lagăr, sau li se dau alte îndeletniciri: ateliere de tâmplărie, vopsitorie, făurărie, electricitate, tapițerie, croitorie, spălătorie etc. Va să zică, momentul hotărâtor e ăla al sosirii: dacă te cheamă şi te bagă în celulă, înseamnă că te internează în Insule, aşa că s-a zis cu speranțele de evadare. Ai o singură posibilitate: să te-alegi rapid c-o rană, să-ți sfarmi genunchii sau să-ți croieşti un buzunar la burtă ca s-ajungi la spital şi să evadezi de-acolo. Faci pe dracu-n patru, numai să nu te trezeşti în Insule. Mai e o chestie: dacă vasul care duce deținuții în Insule nu-i gata de plecare, umbli la biştari şi-i dai infirmierului. Îți face o injecție cu terebentină într-o încheietură sau îți bagă sub piele un fir de păr muiat în urină, şi se infectează. Sau îți face rost de nişte sulf, să-i tragi mirosul în piept, şi se duce pe urmă la doctor şi-i zice că ai 40 de grade. În alea câteva zile de răgaz trebuie s-ajungi neapărat la spital. Dacă nu te cheamă, şi te lasă cu ăilalți în barăcile din lagăr, ai vreme să faci ceva. În cazul ăsta să nu-ți cauți vreo treabă în lagăr. Îl ungi pe contabil să te facă vidanjor ori măturător în sat, sau să lucrezi la joagărul vreunui antreprenor particular. Când ieşi din penitenciar ca să te duci la lucru şi când te-ntorci seara în lagăr, ai timp să intri-n legătură cu nişte ocnaşi eliberați care s-au stabilit în sat sau cu nişte indochinezi, ca să-ți rostuiască evadarea. Să te fereşti de lagărele din jurul satului: pe-acolo mierlesc toți şi repede; sunt lagăre unde nimeni n-a rezistat mai mult de trei luni. În mijlocul junglei, oamenii sunt puşi să taie un metru cub de lemn pe zi.

Cât a durat drumul, Julot ne-a tot spus şi repetat informațiile astea prețioase. El unul e gata. Ştie c-o să-l vâre direct la carceră pentru evadare. Drept care, în tubul lui se află un şiş mititel, de fapt un soi de briceag. De cum soseşte, o să-l scoată şi-o să-şi cresteze încheietura genunchiului.

Coborând de pe vas, o să cadă de pe scară, de față cu toți. Socoteşte că de pe chei o să-l ducă direct la spital. De altfel, treaba o să se petreacă întocmai.

SAINT-LAURENT-DU-MARONI

Supraveghetorii au făcut cu schimbul ca să-şi pună alte haine. Fiecare se-ntoarce îmbrăcat în alb, purtând cască colonială în loc de chipiu. Julot zice: „Sosim”. E o căldură înfiorătoare, căci au închis hublourile. Prin ele se vede jungla. Înseamnă că plutim pe fluviul Maroni. Apa e mocirloasă. Pădurea virgină e verde şi impresionantă. Îşi iau zborul nişte păsări, speriate de sirena vasului. Înaintăm încet, ceea ce ne îngăduie să privim, amănunțit, pe îndelete, vegetația de un verde-închis, exuberantă şi stufoasă. Zărim primele case de lemn, cu acoperişurile lor de tablă. Negri şi negrese au ieşit la poartă, să privească trecerea vasului. S-au obişnuit să-l vadă deşertându-şi încărcătura umană şi de-aia nu fac semne de bun venit. Trei şuierături ale sirenei şi nişte zgomote de elice ne dau de veste c-a ajuns, pe urmă încetează orice zgomot la maşini. Nu se aude nici musca.

Nimeni nu scoate o vorbă. Julot şi-a deschis briceagul şi-şi taie pantalonul la genunchi, desfăcând marginile cusăturilor. Abia pe punte o să-şi taie genunchiul – ca să nu lase vreo dâră de sânge. Supraveghetorii deschind uşa cuştii şi se aşază în rând câte trei. Suntem în rândul patru, Julot e între mine şi Dega. Urcăm pe punte. E ora două după-amiază şi un soare de foc îmi izbeşte capul tuns chilug şi ochii. Aliniați pe punte, suntem călăuziți spre pasarelă. Coloana şovăie la un moment dat, când primii ocnaşi pătrund pe pasarelă, şi atunci îi proptesc lui Julot sacul pe umăr, iar el, cu mâinile libere, întinde pielea genunchiului, înfige briceagul şi taie dintr-o mişcare şapte-opt centimetri de carne. Îmi trece cuțitul şi-şi ține sacul singur. În clipa când ajungem pe pasarelă, îşi dă drumul şi se rostogoleşte până jos. Câțiva îl ridică şi, văzând că-i rănit, cheamă nişte brancardieri. Scena a fost jucată aşa cum prevăzuse: doi bărbați îl duc cu brancarda.

Suntem priviți de o gloată pestriță, curioasă. Negri, mulatri, indieni, indochinezi, nişte albi care arată a epave (probabil ocnaşi eliberați) îi cercetează în ochi pe toți cei ce-

au debarcat, şi care se aşază în rând unul după altul. De cealaltă parte a supraveghetorilor, nişte civili bine înțoliți, femei cu rochii de vară, copii – fiecare cu casca colonială pe cap. Şi ăştia se uită la noii-veniți. De cum ne facem două sute, convoiul se urneşte. Umblăm vreo zece minute şi ajungem la o poartă foarte înaltă din bârne, pe care scrie: „Penitenciarul din Saint-Laurent-du-Maroni. Capacitatea 3 000 de oameni”. Poarta se deschide şi intrăm în rânduri de câte zece. „Un, doi; un doi, înainte marş!” Mulți deținuți ne privesc sosind. S-au cocoțat la ferestre sau pe pietroaie ca să vadă mai bine.

Când ajungem în mijlocul curții, cineva strigă: „Stai! Lăsați sacii jos, în fața voastră. Voi ăştia, împărțiți pălăriile!” Fiecare capătă câte-o pălărie de paie: ne trebuiau, căci şi picaseră vreo doi-trei de insolație. Dega şi cu mine ne uităm unul la altul, deoarece apăruse un caraliu galonat c-o listă. Ne gândim la ce zicea Julot. Îl strigă pe Guittou: „Treci încoace!” Îl încadrează doi supraveghetori şi pleacă. Suzini, la fel, Grasol, aşijderea.

— Jules Pignard!

— Jules Pignard (ăsta-i Julot) e rănit, a fost dus la spital.

— În regulă.

Urmează ăi care vor fi întemnițați în Insule, pe urmă supraveghetorul continuă:

— Atenție la mine. Ăi care s-aud strigați ies din rând cu sacul pe umăr şi se aliniază în fața barăcii ăleia galbene, nr. L. Cutare, prezent etc.

Dega, Carrier şi cu mine ne pomenim aliniați împreună cu ăilalți în fața barăcii. Ni se deschide uşa şi intrăm într-o sală dreptunghiulară, lungă de vreo douăzeci de metri. La mijloc e un loc de trecere de doi metri lățime; la dreapta şi la stânga, o bară de fier se-ntinde de la un capăt la celălalt al sălii. Între bară şi zid sunt întinse nişte pânze care slujesc de pat-hamac, fiecare pânză are o cuvertură. Fiecare se instalează unde vrea. Dega, Pierrot Nebunu, Santori, Grandet şi cu mine ne strângem la un loc şi pe dată se alcătuiesc *gourbi-*

urile[13]. Mă duc în fundul sălii: la dreapta duşurile, la stânga closetele, apă curgătoare ioc. Agăţaţi de zăbrelele ferestrelor, asistăm la cazarea celor care au venit după noi. Louis Dega, Pierrot Nebunu şi cu mine suntem grozav de încântaţi; dacă ne aflăm în comun într-o baracă, se cheamă că n-o să ne interneze. Altfel, după spusele lui Julot, ne-ar fi vârât până acum într-o celulă. Suntem bucuroşi cu toţii până-n clipa când, totul fiind terminat, pe la vreo cinci după-masă, Grandet zice:

— Ciudat lucru, din convoiul ăsta n-au strigat nici unul pentru internare. E de mirare. Mă rog, cu-atât mai bine.

Grandet e tipul care a spart casa de bani a unei închisori centrale, o chestie de care a râs toată Franţa.

La tropice se face noapte sau zi fără asfinţit şi fără zori. Trecerea are loc dintr-odată, la aceeaşi oră tot anul. Întunericul se lasă brusc după-masă la şase şi jumătate. Iar la şase şi jumătate, doi deţinuţi bătrâni aduc două felinare cu petrol pe care le atârnă de-un cârlig prins în tavan şi care dau foarte puţină lumină. Trei sferturi din sală e cufundată-n beznă. La orele nouă dormeam cu toţii, deoarece, de cum s-a terminat cu agitaţia sosirii, leşinăm de căldură. Nici un pic de aer, toţi s-au dezbrăcat la izmene. M-am culcat între Dega şi Pierrot Nebunu. Vorbim pe şoptite până ni se-nchid ochii.

A doua zi de dimineaţă mai e întuneric când sună deşteptarea. Fiecare se scoală, se spală, se îmbracă. Căpătăm cafea şi-un coltuc de pâine. De zid e prinsă o scândură să-ţi pui pe ea pâinea, gamela şi celelalte lucruşoare. La nouă intră doi supraveghetori şi un ocnaş tânăr, îmbrăcat în alb fără dungi. Ăi doi caralii sunt corsicani şi vorbesc pe limba lor cu nişte ocnaşi, judeţi de-ai lor. În vremea asta, infirmierul se plimbă prin sală. Când ajunge la mine, zice:

— Cum o duci, Papi? Nu mă recunoşti?

— Nu.

---

13 Cuvântul *gourbi*, care în limba algeriană înseamnă „colibă”, e folosit de autor (urmând a fi menţinut ca atare şi în traducere) în sensul de „gospodărire la un loc, într-un dormitor comun, a câtorva ocnaşi”. (n.t.)

— Sunt Sierra, ăl din Alger, te-am cunoscut la Dante, la Paris.

— Ah, da, acum ştiu. Dar te-au vârât la ocnă în ’29, suntem în ’33, tot mai eşti aici?

— Da, nu se pleacă aşa uşor. Zi că eşti bolnav. Dar ăsta cine e?

— Un prieten de-al meu, Dega.

— Am să te trec şi pe tine pentru vizita medicală. Papi, tu ai dizenterie. Iar tu, bătrâne, ai crize de astmă. Ne mai vedem la vizita medicală, la unşpe, am de vorbit cu voi.

Îşi continuă drumul şi strigă: „Care eşti bolnav?” Se duce la cei ce ridică degetul şi îi scrie. Când trece din nou prin fața noastră, e însoțit de unul dintre supraveghetori, oacheş şi tare bătrân:

— Papillon, ți-l prezint pe şeful meu, domnul Bartiloni, supraveghetor infirmier. Domnule Bartiloni, ăsta şi cu ăsta sunt prietenii de care v-am vorbit.

— E-n regulă, aranjăm noi treaba la vizita medicală, am eu grijă.

La unsprezece vin să ne cheme. Suntem nouă bolnavi. Străbatem lagărul pe jos printre barăci. Ajungem la o baracă mai nouă, singura vopsită în alb, cu o cruce roşie, intrăm şi dăm într-o sală de aşteptare unde se află vreo şaizeci de bărbați. În fiecare colț al sălii stau câte doi supraveghetori. Sierra îşi face apariția, purtând o bluză de medic imaculată. Zice: „Dumneata, dumneata şi dumneata, poftiți”. Intrăm într-o încăpere care-ți dai imediat seama că-i biroul doctorului. Stă de vorbă pe spanioleşte cu trei bătrâni. Pe unu îl recunosc dintr-o privire: e Fernandez, ăl de-a omorât trei argentinieni la „Cafeneaua Madrid” din Paris. După ce schimbă câteva cuvinte, Sierra îl bagă într-un WC care dă pe sală, apoi vine spre noi.

— Papi, dă-mi voie să te-mbrățişez. Îmi pare bine că-ți pot face un mare serviciu, ție şi prietenului tău: sunteți internați amândoi… Stai! lasă-mă să vorbesc! Papillon, tu eşti viețaş, iar tu, Dega, pe cinci ani. Aveți biştari?

— Da.

— Atunci scoateți fiecare câte cinci sute de franci şi mâine dimineață intrați în spital, tu pentru dizenterie. Dega, tu să bați noaptea la uşă sau, mai bine, careva din voi să-l cheme pe caraliu s-aducă infirmierul zicând că Dega se sufocă. Restul e treaba mea. Papillon, îți cer un singur lucru: dacă o-ntinzi, dă-mi de ştire din timp, ne-ntâlnim. Pentru o sută de franci de căciulă pe săptămână, vă ține o lună la spital. Trebuie lucrat rapid.

Fernandez iese din WC şi-i dă lui Sierra, de față cu noi, cinci sute de franci. Intru şi eu în WC iar când ies nu-i dau o mie, ci o mie cinci sute de franci. Refuză cei cinci sute de franci. Nu vreau să insist. Îmi zice:

— Lovelele astea-s pentru caralii. Eu n-am nici o pretenție. Nu suntem prieteni?

A doua zi, Dega, eu şi Fernandez ne aflam la spital într-o celulă imensă. Dega a fost spitalizat la miezul nopții. Infirmierul sălii e-un bărbat de treizeci şi cinci de ani, îl cheamă Chatal. Sierra i-a explicat toată tărăşenia cu noi trei. Când o să treacă doctorul, o să-i arate o analiză de fecale din care să reiasă că sunt plin de amibe. Cât despre Dega, cu zece minute înainte de vizita medicală, dă foc la nițel sulf de care şi-a făcut rost şi-i inspiră aburii c-un prosop pe cap. Unul din obrajii lui Fernandez e enorm; şi-a înțepat pielea pe dinăuntru şi a suflat cât a putut timp de-o oră. S-a dovedit atât de conştiincios, că umflătura îi acoperă un ochi. Celula e la primul etaj al clădirii, sunt aproape şaptezeci de bolnavi, din care mulți cu dizenterie. Îl întreb pe infirmier unde-i Julot. Zice:

— Chiar în clădirea din față. Vrei să-i spun ceva?

— Da. Spune-i că Papillon şi Dega sunt aici, să vină la fereastră.

Infirmierul intră şi iese din sală când pofteşte. E de-ajuns să bată la uşă şi-i deschide un arab. E unul din cei cu cheile, un ocnaş care-i ajutor de supraveghetor. La dreapta şi la stânga uşii şed trei supraveghetori cu arma pe genunchi. În chip de zăbrele, ferestrele au nişte şine de cale ferată, mă-ntreb cum dracu o să le tăiem. Mă aşez la fereastră.

Între clădirea noastră şi a lui Julot e o grădină plină de flori. Julot se iveşte la fereastră, ține-n mână o tăbliță pe care a scris cu creta: BRAVO. O oră mai târziu, infirmierul mi-aduce o scrisoare de la Julot. Îmi scrie: *„Încerc să trec în sala ta. Dacă dau greş, caută să vii tu la mine. Asta pentru că-n sala voastră aveți duşmani. Va să zică sunteți internați? Curaj, le venim noi de hac.”* Întâmplarea de la închisoarea centrală din Beaulieu, unde am suferit împreună, ne-a legat mult unul de altul. Julot era specialist în ciocane de lemn, de-aia era poreclit „omul cu ciocanul”. Sosea cu maşina la un magazin cu bijuterii, ziua-n amiaza mare, când se aflau în vitrină cele mai frumoase nestemate. Maşina, cu altul la volan, se oprea, cu motorul în funcțiune. Cobora iute înarmat cu un ciocan de lemn, spărgea vitrina c-o lovitură zdravănă, lua cât putea de multe bijuterii şi sărea înapoi în maşina care pornea vâjâind. După ce i-a mers la Lyon, Angers, Tours, Le Havre, a încercat o lovitură la o mare bijuterie din Paris, la trei după-amiază, şterpelind bijuterii în valoare de vreun milion. Nu mi-a povestit niciodată de ce şi cum l-au dibăcit. A luat douăzeci de ani şi a evadat la sfârşitul celui de-al patrulea. După cum ne povestise, a fost arestat când s-a întors la Paris: umbla după tăinuitorul său, ca să-i facă de petrecanie, pentru că nu-i achitase soră-si o mare sumă de bani pe care i-o datora. Tăinuitorul l-a zărit dând târcoale pe strada unde locuia şi a anunțat poliția. Julot a fost prins şi-a pornit iar spre ocnă cu noi.

Se împlineşte o săptămână de când suntem la spital. Ieri i-am dat lui Chatal două sute de franci, taxa săptămânală ca să ne țină pe amândoi la spital. Spre a ne face apreciați, împărțim tutun celor ce n-au. Un ocnaş în vârstă de şaizeci de ani, un marsiliez pe nume Carora, s-a împrietenit cu Dega. I-a devenit sfetnic. Îi zice de câteva ori pe zi că, dacă-i plin de bani şi se află asta în sat (loviturile barosane sunt relatate în ziarele care sosesc din Franța), e mai sănătos să nu evadeze, pentru că ocnaşii eliberați o să-l omoare ca să-i fure tubul. Dega mă ține la curent cu sfaturile bătrânului Carora. De pomană-i spun că bătrânul e precis ramolit, întrucât sunt douăzeci de ani de când e aici, nu-mi dă

crezare. Dega e foarte impresionat de trăncănelile bătrânului şi mă străduiesc din greu să-i ridic moralul.

I-am strecurat un bilețel lui Sierra, să mi-l trimită pe Galgani. Merge repede. Chiar de-a doua zi, Galgani e la spital, dar într-o sală fără zăbrele. Cum fac să-i dau, tubul? Îi spun lui Chatal că trebuie musai să vorbesc cu Galgani, îl las să creadă că-i vorba s-aranjăm o evadare. Zice că poate să-l aducă pentru cinci minute, fix la amiază. La ora când se schimbă garda, o să vină cu el pe verandă, să vorbim la fereastră, şi-asta pe de gratis. Galgani mi-e adus la fereastră la amiază şi-i pun de-a dreptul tubul în mână. Şi-l vâră stând în picioare în fața mea, îi dau lacrimile. Două zile mai târziu îmi trimite o revistă cu cinci hârtii de-o mie de franci şi un singur cuvânt: „Mulțumesc".

Chatal, care mi-a dat revista, a văzut banii. Nu-mi pomeneşte de ei, dar vreau să-i ofer ceva; refuză. Îi spun:

— Vrem s-o întindem. Pleci cu noi?

— Nu, Papillon, am aranjat cu altcineva, o să-ncerc să evadez abia peste cinci luni, când inspectorul o să fie eliberat. Uşcheala o să fie mai bine pregătită şi treaba mai sigură. Întrucât te-au internat, e clar că te grăbeşti, dar aici, cu zăbrelele astea, o să fie tare greu. Nu te bizui pe ajutorul meu, nu vreau să-mi risc locul. Aici aştept liniştit să-mi iasă prietenul.

— E-n regulă, Chatal. În viață trebuie să fii sincer, nu-ți mai suflu o vorbă.

— Dar tot am să-ți duc bilețelele, zice el, şi-am să-ți fac comisioanele.

— Mulțumesc, Chatal.

Astă-noapte s-au auzit rafale de pistol-mitralieră. Am aflat a doua zi c-a evadat tipul cu ciocanul. Să-l ajute Domnul, era băiat bun. S-o fi ivit o ocazie şi o fi profitat. Cu atât mai bine pentru el.

Cincisprezece ani mai târziu, în 1943, eram la Haiti, unde venisem, însoțit de un milionar din Venezuela, să discut cu preşedintele Cazinoului un contract ca să iau în antrepriză jocurile de noroc. Într-o noapte, ieşind dintr-un cabaret unde se băuse şampanie, una din fetele care ne însoțeau, neagră

ca o cioară, dar educată ca o provincială dintr-o bună familie franceză, îmi zice:

— Bunică-mea, care-i preoteasă a cultului „vaudou”, trăieşte cu-n francez bătrân. E-un evadat din Cayenne, se ține de douăzeci de ani cu ea, se-mbată fără încetare, îl cheamă Jules Ciocanu! Aburul băuturii s-a dus într-o clipă.

— Mititico, du-mă imediat la bunica ta.

Îi spune ceva în jargon haitian şoferului de la taxi, care goneşte cu toată viteza. Trecem prin fața unui bar de noapte strălucind cu toate luminile aprinse: „Opreşte”. Intru în bar să cumpăr o sticlă de Pernod, două sticle de şampanie, două sticle de rom haitian. „Dă-i drumul”. Am ajuns la marginea mării, la o căsuță cochetă, albă, cu țigle roşii. Apa mării ajunge aproape până la scări. Fata bate la uşă, bate de zor şi apare întâi o negresă înaltă cu părul complet alb. E îmbrăcată într-un camizol care-i ajunge la glezne. Cele două femei vorbesc în limba lor, bătrâna îmi zice: „Intrați, domnule, casa asta-i a dumneavoastră”. O lampă cu acetilenă luminează o încăpere foarte urâtă, plină cu păsări şi peşti.

— Vreți să-l vedeți pe Julot? Stați că vine. Jules, Jules! Te caută cineva.

Se iveşte un bătrân desculț, îmbrăcat c-o pijama cu dungi albastre, care mi-aminteşte de uniforma de la ocnă.

— Ei, Bulgăraş de Zăpadă, cine mă caută la ora asta? Papillon! Nu, nu se poate! Mă ia în brațe, zice: Adu lampa mai aproape, Bulgăraş de Zăpadă, să-i văd mutra amicului meu. Ba chiar tu eşti, neamule! Chiar tu! Fii dar binevenit. Pereții ăştia, mica mea agoniseală, fata nevesti-mi, totul e al tău. Doar să spui o vorbă.

Bem Pernod-ul, şampania, romul şi, din când în când, Julot se pune pe cântat.

— Băiețaş, aşa-i că i-am tras în piept? Mai tare ca orice aventură. Am străbătut Columbia, Panama, Costa Rica, Jamaica şi, după aia, acum vreo douăzeci de ani, am ajuns aici şi sunt fericit cu Bulgăraş de Zăpadă, cea mai straşnică femeie din câte poate întâlni un bărbat. Când pleci? Ai venit pe mai multă vreme?

— Nu, pentru o săptămână.

— Ce-nvârți pe-aici?

— Vreau să iau în antrepriză la Cazino jocurile de noroc, să-nchei un contract direct cu preşedintele.

— Băiețaş, aş dori să rămâi toată viața cu mine în văgăuna asta de săraci cu duhul, dar dacă te-ai apucat să te-ntâlneşti cu preşedintele, nu aranja nimic cu tipul ăsta, c-o să tocmească pe cineva să te curețe de cum o vedea că-ți merge bine.

— Mulțumesc pentru sfat.

— Iar tu, Bulgăraş de Zăpadă, pregăteşte-ți balul sectei „vaudou” „nu pentru turişti”. Unul pe cinste pentru amicul meu.

Cu alt prilej am să povestesc cum a fost cu balul ăla faimos al sectei „vaudou” – „nu pentru turişti”.

Vorba-i că Julot a evadat, iar eu, Dega şi Fernandez stăm şi aşteptăm. Când şi când mă uit, cică din întâmplare, la zăbrelele de la fereastră. Parcă ar fi şine de cale ferată, nimic de făcut. Mai e şi uşa. Zi şi noapte o păzesc trei supraveghetori înarmați. De când cu evadarea lui Julot, supravegherea s-a înăsprit. Rondurile sunt mai dese, doctorul e mai puțin amabil, Chatal nu intră-n sală decât de două ori pe zi, pentru injecții şi ca să ia temperatura. Trece a doua săptămână, mai scot două sute de franci. Dega vorbeşte de orice în afară de evadare. Ieri mi-a văzut bisturiul şi mi-a zis:

— Tot îl mai ții? De ce?

Răspund cu țâfnă:

— Ca să apăr pielea mea şi a ta, de-o fi cazul.

Fernandez nu-i spaniol, ci argentinian. E-un bărbat chipeş, un adevărat aventurier, dar şi el a fost impresionat de trăncăneala bătrânului Carora. Într-o zi îl aud spunându-i lui Dega: „Se zice că-n Insule clima-i tare sănătoasă, nu ca aici, şi nu-i cald. În sala asta te poți căptuşi c-o dizenterie, e destul să te duci la closet ca să te umpli de microbi.” În sala asta cu şaptezeci de oameni, mor zilnic câte unu-doi de dizenterie. E interesant de notat că toți mor când refluxul e

cel mai scăzut, după-masă sau seara. Nici un bolnav nu moare dimineața. Care-o fi pricina? E-o taină a naturii.

Noaptea asta am stat de vorbă cu Dega. I-am spus că arabul cu cheile are câteodată, noaptea, imprudența să intre în sală şi să ridice cearşaful celor grav bolnavi, care şi-au tras pătura peste cap. Am putea să-l pocnim şi să-i luăm hainele (suntem toți numai în cămaşă şi sandale). De cum m-am îmbrăcat, ies afară, smulg pe neaşteptate arma unuia dintre caralii, îi iau la ochi şi-i bag în celulă, unde-i încui. Pe urmă sărim zidul spitalului, în partea dinspre fluviul Maroni, ne zvârlim în apă şi ne lăsăm în voia valurilor purtați de curent. Mai departe om vedea. Întrucât avem biştari, cumpărăm un vas şi provizii ca s-o pornim în larg. Nici unul nu-i de acord cu ideea asta, în ruptul capului, ba chiar o critică. Văd că i-a părăsit curajul, mă simt tare decepționat, iar zilele trec.

Suntem aici de trei săptămâni fără două zile. Mai avem cel mult zece-cincisprezece zile ca să-ncercăm isprava. Azi, 21 noiembrie 1933, zi de neuitat, pătrunde în sală Sones Clousiot, tipul asupra căruia se făcuse la Saint-Martin o tentativă de asasinat, la frizer. Are ochii închişi, plini de puroi, e aproape orb. De cum pleacă Chatal mă apropii de el. Îmi spune iute că ceilalți internați au pornit spre Insule de cincisprezece zile şi mai bine, dar că pe el l-au uitat. Acum trei zile l-a înştiințat un contabil. Şi-a pus o boabă de ricin în ochi, i s-au umplut cu puroi, şi aşa a putut să vină aici. Abia aşteaptă să plece. Zice că-i gata de orice chiar de un omor de-o fi nevoie, numai să o uşchească. Are trei mii de franci. De cum îşi spală ochii cu apă caldă începe să vadă foarte limpede. Îi povestesc ce am plănuit eu ca s-o întind, zice că merge, numai că trebuie să ieşim doi sau, dacă se poate, chiar trei, ca să-i luăm prin surprindere pe supraveghetori. Am putea să-i doborâm pocnindu-i cu câte-un picior de la pat, pe care să-l demontăm din vreme. După el, chiar văzându-ne cu câte-o puşcă-n mână, supraveghetorii nu vor crede c-o să tragem şi s-ar putea să-i cheme pe ceilalți paznici de gardă din pavilionul alăturat, de unde a evadat Julot, şi care-i la mai puțin de douăzeci de metri.

Caietul al treilea
Prima evadare

EVADAREA DIN SPITAL

Astă-seară l-am luat din scurt pe Dega şi-apoi pe Fernandez. Dega zice că proiectul meu nu-i miroase a bine, că de va fi nevoie o să plătească din gros ca să scape de internare. De-aia mă roagă să-i scriu lui Sierra că i s-a propus aşa ceva, să ne spună dacă-i cu putinţă. Chatal se duce cu biletul şi aduce răspunsul în aceeaşi zi: „Nu dai nimănui vreun ban ca să scapi de internare, e o măsură luată în Franţa şi nici măcar directorul penitenciarului nu poate să te ajute. Dacă nu mai răbdaţi spitalul, încercaţi să ieşiţi exact la o zi după ce va fi plecat vasul *Mana* care face drumul spre Insule."

Se stă opt zile în sectoarele celulare până se pleacă spre Insule, şi poate c-o să fie mai uşor de evadat de acolo decât din sala unde picasem în spital. În acelaşi bilet Sierra îmi spune că, dacă vreau, o să-mi trimită un ocnaş eliberat cu care să vorbesc ca să-mi pregătească barca în spatele spitalului. E un toulonez numit Jésus, cel care a aranjat evadarea doctorului Bougrat cu doi ani în urmă. Ca să dau ochii cu el, trebuie să-mi fac o radioscopie într-un pavilion special cu instalaţiile respective. Pavilionul se află în incinta spitalului, dar cei eliberaţi pot să intre cu o recomandare falsificată pentru raze în ziua respectivă. Mă sfătuieşte să-mi scot tubul înainte de a mă duce la radioscopie, căci doctorul ar putea să-l vadă, dacă se uită mai jos de plămâni. Îi scriu câteva rânduri lui Sierra, spunându-i să-l trimită pe Jésus la raze şi s-aranjeze treaba cu Chatal, să capăt şi eu o recomandare. În aceeaşi seară, Sierra mă anunţă că-i în regulă pentru poimâine la nouă.

A doua zi, Dega îşi cere ieşirea din spital, ca şi Fernandez. *Mana* a plecat în zori. Speră să evadeze din celulele lagărului, le urez noroc, dar nu-mi schimb planul.

Am dat ochii cu Jésus. E un bătrân ocnaş eliberat, uscat ca un ţâr, cu faţa oacheşă, brăzdată de două cicatrice îngrozitoare. Cât timp te priveşte, un ochi îi lăcrimează

mereu. Mutră scârboasă, privire scârboasă. Nu-mi inspiră câtuşi de puţin încredere, viitorul îmi va da dreptate.

Vorbim repede:

— Cu două mii cinci sute de franci pot să-ţi pregătesc o barcă pentru patru, ăl mult cinci oameni. Un butoiaş cu apă, alimente, cafea şi tutun; trei vâsle (lopeţi indienii pătrate), saci goi de făină, un ac şi aţă să-ţi croieşti singur pânzele; o busolă, un topor, un cuţit, cinci litri de tafia (rom de Guyana). În trei zile se-ncheie ultimul pătrar al lunii. Dacă eşti de acord, în a patra zi te aştept noapte de noapte în barcă, de la unşpe la trei, vreme de opt zile. Când intră luna în primul pătrar, am isprăvit cu aşteptatul. Barca o să fie exact în faţa cotului pe care-l face zidul spitalului în partea de jos. Ia-te după zid; cât n-ai dat de vas, nu-l vezi nici de la doi metri.

N-am încredere, totuşi spun da.

— Unde-s biştarii? zice Jésus.

— Ţi-i trimit prin Sierra.

Ne despărţim fără să batem laba. Cam vax afacerea.

La ora trei, Chatal porneşte spre lagăr să-i ducă lui Sierra paralele, două mii cinci sute de franci. Îmi spuneam: „E riscant, dar pot să pun lovelele la bătaie datorită lui Galgani. Măcar de n-ar da ăşti două mii cinci sute de marafeţi pe băutură!”

Clousiot e încântat, se bizuie pe el, pe mine şi pe proiectul nostru. Un singur gând nu-i dă pace: arabul cu cheile se întoarce-n sală nu chiar noapte de noapte, totuşi destul de des şi, ce-i mai important, de obicei devreme. Altă problemă: pe cine să-l luăm al treilea? M-am gândit la un corsican din tagma de la Nisa pe nume Biaggi. E-n ocnă din 1929, băgat în sala asta cu pază straşnică pentru c-a făcut cuiva de petrecanie, în prevenţie pentru omorul ăla. Clousiot şi cu mine ne sfătuim dacă-i cazul să-i spunem, şi când. În timp ce şopteam între noi, se apropie un tânăr de optsprezece ani, frumos ca o fată. Îl cheamă Maturette şi a fost condamnat la moarte, apoi graţiat, ţinând seama de vârsta fragedă – şaptesprezece ani – pentru c-a asasinat un şofer de taxi. Erau doi, unul de şaisprezece, altul de şaptesprezece, iar la

Curtea cu juri, în loc să se acuze reciproc, fiecare din copiii ăştia zicea că el l-a omorât pe şofer. Numai că-n şofer s-a găsit un singur glonț. Purtarea asta a lor la proces a făcut ca cei doi puşti să fie îndrăgiți de toți ocnaşii.

Aşadar, Maturette, efeminat cât cuprinde, se apropie de noi şi, cu glas muieratic, ne cere un foc. Capătă, şi-i mai dăruiesc patru țigări şi o cutie de chibrituri. Îmi mulțumeşte cu un zâmbet seducător, aşteptăm să se îndepărteze. Clousiot îmi zice deodată:

— Papi, suntem salvați. Mârțoaga aia de arab o să intre de câte ori o să vrem şi la ora care o să ne convină, treaba-i aranjată.

— Cum asta?

— Foarte simplu: vorbim cu Maturette să-l agațe. Arabii, ştii şi tu, sunt morți după băiețaşi. Potrivim noi lucrurile aşa ca să vină să-l caute noaptea. Treaba lui să facă tot felul de fasoane, să-i spună că-i e teamă să nu-l ginească cineva, aşa ca arabul să intre-n sală la ora când ne convine.

— Las' pe mine.

Mă-ndrept spre Maturette, mă primeşte c-un surâs ademenitor. Crede că m-a dat gata de cum mi-a zâmbit. Îi spun pe dată: „N-ai ghicit, hai la closet.” Se duce la closet şi acolo-i zic:

— Dacă scapi un cuvânt din ce-o să-ți spun, te-ai ras. Uite ce-i: vrei să faci aşa, aşa şi aşa pentru nişte bani? Cât? Ca să ne serveşti sau vrei să pleci cu noi?

— Vreau să plec cu voi, e bine?

— S-a făcut. Batem laba.

Se duce la culcare, iar eu, după ce schimb câteva cuvinte cu Clousiot, mă culc la rândul meu. Seara, la opt, Maturette stă la fereastră. Nu l-a chemat pe arab, ăsta vine singur. Încep să discute în şoaptă. La zece Maturette se culcă. Noi ne-am culcat de la nouă, dar fără s-adormim. Arabul intră în sală, îi dă ocol de două ori, vede c-a murit unul. Bate la uşă şi după puțin timp intră doi brancardieri care iau mortul. Mortul ăsta o să ne fie de folos, căci va justifica patrulările arabului la indiferent ce oră din noapte. A doua zi, sfătuit de noi, Maturette îi fixează o întâlnire la unsprezece seara.

Arabul cu cheile soseşte la ora respectivă, trece pe la patul lui Maturette, îl trage de picioare să-l trezească, apoi iese. Maturette îl urmează.

La 27 noiembrie 1933 două din picioarele patului sunt gata să fie scoase ca să slujească drept ciomege; la ora patru după-amiază aştept o scrisorică de la Sierra. Chatal, infirmierul, soseşte fără bilet. Îmi spune atât: „Francois Sierra mi-a zis să-ți spun că Jésus te aşteaptă la locul fixat. Noroc.” La opt seara Maturette îi spune arabului:

— Vino după miezul nopții, atunci o să putem sta mai mult împreună.

Arabul zice c-o să vină după miezul nopții. Exact atunci suntem şi noi gata. Arabul intră pe la douăsprezece şi un sfert, se duce drept la patul lui Maturette, îl trage de picioare şi-o porneşte. Maturette se duce cu el. Smulg piciorul patului meu, face un pic de zgomot în cădere. Clousiot procedează la fel fără să se audă nimic. Am să mă postez după uşa camerei unde s-au dus, Clousiot se va îndrepta într-acolo ca să atragă atenția. După o aşteptare de douăzeci de minute, treaba se petrece foarte repede. Arabul iese şi, mirat că-l vede pe Clousiot, zice: Ce stai proțăpit acolo, în mijlocul sălii, la ora asta? Du-te şi te culcă.

În clipa aia îl pocnesc în moalele capului şi cade fără vreun zgomot. Îmi pun degrabă hainele lui, îi încalț pantofii, îl târâm sub un pat şi, până să-l îndesăm acolo, îl mai pocnesc o dată în ceafă. E aranjat.

Nici unul din cei optzeci de oameni aflați în sală n-a mişcat. Mă îndrept repede spre uşă, urmat de Clousiot şi de Maturette, amândoi în cămaşă, şi bat. Supraveghetorul deschide, ridic măciuca: poc! în scăfârlia ălui care-a deschis. Cel din față scapă arma din mână, probabil că ațipise. Până să facă vreo mişcare, îl dobor. Ai mei n-au strigat, al lui Clousiot a făcut: „Ah!” şi s-a prăbuşit. Cei doi ai mei stau leşinați pe scaunele lor, al treilea zace țeapăn cât e de lung. Nu mai suflăm. Avem impresia că „Ah!”-ul ăia l-au auzit toți. Ce-i drept, a răsunat destul de tare, totuşi nu mişcă nimeni. Nu-i băgăm în sală, o luăm din loc cu cele trei puşti. Clousiot în frunte, puştiul la mijloc şi eu la urmă, coborâm scările

slab luminate de-un felinar. Clousiot şi-a aruncat măciuca, eu o am în mâna stângă, iar în dreapta țin o puşcă. Jos, linişte.

E o beznă să-ți bagi degetele-n ochi. Abia de se zăreşte zidul spre fluviu, ne îndreptăm repede într-acolo. Ajunşi la zid, mă ghemuiesc „capră”. Clousiot urcă, se aşază călare pe zid şi-l trage pe Maturette, după aia pe mine. Ne dăm drumul în beznă, de cealaltă parte a zidului. Clousiot cade într-o groapă şi se loveşte la picior, Maturette şi cu mine ajungem cu bine jos. Ne ridicăm amândoi, am aruncat armele înainte de-a sări. Clousiot nu poate să se ridice, zice că şi-a rupt piciorul. Îl las pe Maturette cu Clousiot şi alerg spre cotul zidului, pipăindu-l tot timpul cu mâna. E atât de întuneric că, ajungând la capătul zidului, nu bag de seamă, mâna mi-alunecă în gol şi vin în bot. Aud o voce dinspre fluviu:

— Voi sunteți?

— Da. Jésus?

— Da.

Aprinde un chibrit pe răstimpul unei clipe. L-am reperat, intru-n apă, ajung la el. Sunt doi.

— Urcă-n barcă. Care eşti?

— Papillon.

— În regulă.

— Jésus, trebuie să ne-ntoarcem, prietenul meu şi-a rupt piciorul sărind de pe zid.

— Atunci ține lopata asta şi trage.

Cele trei vâsle se-afundă în apă şi barca uşoară străbate repede cei o sută de metri care ne despart de locul unde or fi probabil ăi doi, că de văzut nu se vede nimic. Strig: „Clousiot!”

— Gura, paştele mamei ei de viață! îl aud pe Jésus. Umflatule, ia scapără bricheta.

Țâşnesc scântei, cei doi le-au văzut. Clousiot îi trage un fluierat lyonez printre dinți: e un fluierat care nu face zgomot, dar se aude bine. Parc-ar fi un fluierat de şarpe. Fluieră fără oprire, aşa că izbutim s-ajungem la el. Umflatul coboară, îl ia pe Clousiot în brațe şi-l urcă în barcă. Maturette se urcă şi

el, apoi Umflatul. Suntem cinci şi apa e la două degete de marginea bărcii.

— Să nu faceți nici o mişcare fără să dați de veste, zice Jésus. Papillon, nu mai vâsli, pune lopata pe genunchi. Trage, Umflatule!

Repede, ajutată şi de curent, barca se pierde în noapte. La un kilometru mai încolo, când trecem prin fața penitenciarului, slab luminat de curentul electric al unui dinam ca vai de lume, ne aflăm în mijlocul fluviului şi zburăm c-o iuțeală de necrezut, purtați de curent. Umflatul şi-a vârât vâsla în barcă. Jésus, cu coada vâslei lipită de coapsă, menține vasul în echilibru. Nu trage, doar cârmeşte. Jésus zice:

— Acum putem să vorbim şi să fumăm. Cred c-a mers bine. Eşti sigur că n-ai omorât pe cineva?

— Aşa cred.

— Fir-ar să fie! M-ai tras în piept, Jésus! zice Umflatul. Mi-ai spus că-i vorba de-o cărăbăneală fără complicații, şi când colo, pe câte înțeleg, o întind nişte internați.

— Aşa-i, Umflatule, e vorba de nişte internați. N-am vrut să-ți spun, altfel nu mi-ai fi dat o mână de ajutor, şi-mi mai trebuia un bărbat. Nu te oftica. Dacă dăm în bară, iau totul asupra mea.

— În cazul ăsta, ține, Jésus. Pentru suta aia de marafeți pe care mi-ai dat-o nu făcea să-mi risc pielea, dacă-i vorba de-un mort, nici s-ajung viețaş, dacă a fost vreunul rănit.

Îi zic:

— Umflatule, vă dăruiesc câte cinci sute de franci.

— Valabil, gagiule. Aşa mai merge. Să fie primit! În sat ne crapă măselele de foame, e mai rău să fii eliberat decât deținut, vorba aia, măcar capeți ceva crăpelniță în fiece zi şi nişte țoale.

— Băi frate, îi zice Jésus lui Clousiot, te doare rău?

— Merge, zice Clousiot. Da' cum facem cu piciorul meu rupt, Papillon?

— Vedem noi. Încotro, Jésus?

— O să v-ascund într-un golfuleț, la treizeci de kilometri de ieşirea în larg. O să stați acolo o săptămână, până se mai

liniştesc caraliii şi poterele. Trebuie să dați impresia c-ați străbătut din prima noapte fluviul Maroni şi-ați intrat în mare. Poterele circulă cu bărci fără motor, sunt ăi mai periculoşi. Focul, vorbitul, tusea vă pot trăda, dacă-s la pândă pe-aproape. Caraliii au bărci cu motor, prea mari ca să intre-n golfuleț, s-ar izbi de fund.

Noaptea se destramă. E aproape patru dimineața când, după îndelungi căutări, dăm în sfârşit de reperul ştiut doar de Jésus şi pătrundem de-a binelea în junglă. Barca striveşte stufărişul, care se ridică din nou după ce trecem, alcătuind o perdea foarte deasă, care ne ascunde. Trebuie să te pricepi la ghicit să ştii că-i destulă apă ca să țină barca. Pătrundem şi ne cufundăm în junglă timp de o oră şi mai bine, dând la o parte crăcile care ne barează trecerea. Ne trezim deodată într-un fel de canal şi ne oprim. Malul e înverzit de iarbă şi curat, copacii sunt uriaşi, iar lumina, e ora şase, nu izbuteşte să le străbată frunzişul. Sub bolta asta impunătoare se aud chirăituri a mii de animale neştiute. Jésus zice:

— Aici o s-aşteptați o săptămână. În a şaptea zi vin să v-aduc de mâncare.

Scoate de sub nişte ierburi dese o pirogă mititică, de vreo doi metri. În ea, două vâsle. Cu asta o să se-ntoarcă la Saint-Laurent, ajutat de flux.

Să ne ocupăm acum de Clousiot, care stă lungit pe mal. A rămas în cămaşă, e cu picioarele goale. Îi cioplim cu toporul nişte scândurele din crengi uscate. Umflatul trage de picior, pe Clousiot îl trec sudorile şi, la un moment dat strigă: „Opreşte! În poziția asta mă doare mai puțin, osul o fi venit la loc!” Îi punem scândurelele şi le legăm c-o sfoară nouă de cânepă aflată în şalupă. Durerea s-a mai uşurat. Jésus cumpărase de la deportați patru pantaloni, patru cămăşi şi patru bluzoane de lână. Maturette şi Clousiot se îmbracă, eu rămân cu hainele arabului. Bem rom. E a doua sticlă pe care-o dăm pe gât de la plecare, noroc că ne mai încălzeşte. Țânțarii ne pişcă neîncetat. Trebuie să sacrificăm un pachet de tutun. Îl punem la muiat într-o tigvă şi ne dăm cu sucul de nicotină pe față, mâini şi picioare. Bluzoanele sunt de

lână, straşnice, şi ne țin de cald în umezeala asta care pătrunde până-n măduva oaselor.

Umflatul zice:

— O-ntindem. Cum e cu miarul de care vorbeai?

Mă duc puțin mai departe şi mă-ntorc c-o hârtie de-o mie, nou-nouță.

— La revedere, nu vă mişcați o săptămână de-aici, zice Jésus. În a şaptea zi ne-ntoarcem. În a opta porniți pe mare. În timpul ăsta, croiți-vă pânzele şi orânduiți lucrurile pe vas, fiecare la locul lui, fixați balamalele cârmei, care nu-i montată. Dacă n-am venit în zece zile, înseamnă că ne-au arestat în sat. Treaba-i groasă pentru c-a fost atacat supraveghetorul şi s-o fi iscat un tărăboi grozav.

Pe de altă parte, Clousiot ne-a spus că n-a lăsat puşca la poalele zidului. A aruncat-o peste zid, şi fluviul e acolo atât de aproape, lucru pe care nu-l ştia, că precis a căzut în apă. Jésus zice că-i bine aşa, deoarece, negăsind-o, poterele o să creadă că suntem înarmați. Cum tocmai ele sunt cele mai periculoase, nu mai e cazul să ne fie frică: au drept arme doar un revolver şi-un soi de baionetă, şi crezând că noi avem puşti, nu se mai aventurează să ne caute. Adio şi n-am cuvinte. În caz că suntem dibăciți şi nevoiți să părăsim barca, va trebui s-o luăm pe fluviu în sus până dăm de jungla fără apă şi, cu busola, s-o ținem întruna spre nord. Sunt mari şanse ca la capătul a două-trei zile de mers să dăm de-un lagăr al morții, numit „Charvein". Acolo o să trebuiască să-i dăm cuiva nişte bani, să-l anunțe pe Jésus că ne aflăm în cutare loc. Cei doi ocnaşi bătrâni pleacă. Câteva minute mai târziu, piroga lor a dispărut, nu se mai aude şi nu se mai vede nimic.

Lumina pătrunde în junglă într-un chip cu totul deosebit. S-ar zice că ne aflăm sub nişte arcade pe care bate soarele, fără să lase să se strecoare vreo rază până jos. Începe să fie cald. Maturette, Clousiot şi cu mine ne trezim că suntem singuri. Primul reflex, pufnim în râs: a mers ca pe roate. Unicul necaz e piciorul lui Clousiot. Zice că, acum, cu gamba înconjurată de crenguțe, e-n regulă. Până una-alta, am putea să-ncălzim nişte cafea. Merge repede, facem un foc şi bem

câte-un sfert de litru de cafea, îndulcită cu zahăr nerafinat. E delicioasă. De ieri seară am cheltuit atâta energie că n-avem tăria să ne mai uităm la lucruri sau să inspectăm barca. Vedem noi mai târziu. Suntem liberi, liberi, liberi. Exact treizeci şi şapte de zile de când am sosit la ocnă. Dacă ţine cărăbăneala, înseamnă că n-a durat mult condamnarea mea pe viaţă. Zic: „Domnule Preşedinte, cât durează în Franţa munca silnică pe viaţă?" Şi mă umflă râsul. Maturette, la fel, e tot vieţaş. Clousiot spune: „Să nu zicem hop până n-am sărit. Mai e până-n Columbia, şi barca asta făcută dintr-un copac ars pare cam slăbuţă ca s-o pornească pe mare."

Nu-i răspund, întrucât, sincer vorbind, am socotit până-n ultima clipă că vasul ăsta e-o pirogă sortită să ne ducă până la adevăratul vas cu care să pornim pe mare. Văzând că m-am înşelat, mi-am ţinut gura, mai întâi ca să nu-mi influenţez camarazii. Pe de altă parte, cum Jésus avea aerul că i se pare totul firesc, nu voiam să dau impresia că nu cunosc vasele folosite în mod obişnuit pentru evadare.

Ne-am petrecut prima zi pălăvrăgind şi luând contact cu lumea asta neştiută a junglei. Maimuţele şi un soi de veveriţe mici fac nişte tumbe fantastice deasupra capetelor noastre. A venit să se adape şi să se scalde o turmă de bachiri, un soi de purceluşi sălbatici. Erau pe puţin două mii. Intră în golf şi înoată, smulgând rădăcinile care atârnă. Un caiman se iveşte de nu ştiu unde şi înhaţă laba unui porc care guiţă ca un bezmetic; atunci porcii se pornesc s-atace caimanul, se bulucesc pe el, încercând să-l muşte de marginea uriaşului bot. La fiecare zvâcnitură din coadă a crocodilului zboară prin aer câte-un porc. Pe unu l-a curăţat, şi pluteşte cu burta-n sus. Tovarăşii lui îl mănâncă pe loc. Golful e plin de sânge. Spectacolul a durat douăzeci de minute, caimanul a tulit-o în apă. Nu l-am mai văzut.

Am dormit bine, şi dimineaţa am făcut cafea. Îmi lepădasem bluzonul ca să mă spăl c-o bucată mare de săpun de Marsilia, găsită în barcă. Maturette mă bărbiereşte numărul doi cu bisturiul meu, apoi pe Clousiot. Maturette n-are barbă. Când iau bluzonul să-l îmbrac, cade din el un păianjen enorm, păros, negru-violet. Are peri foarte lungi,

terminați cu-n fel de bulgăraş ca de platină. Cântăreşte probabil pe puțin cinci sute de grame, e uriaş şi-l strivesc îngrețoşat. Am scos toate lucrurile din barcă, inclusiv butoiaşul cu apă. Apa e vânătă, cred că Jésus a băgat prea mult permanganat, să nu se descompună. În nişte sticluțe închise ermetic se află chibrituri şi cartonaşe date cu fosfor. Busola e o busolă de şcolar, arată numai nordul, sudul, vestul şi estul şi n-are gradații.

Cum catargul n-are decât doi metri jumătate, coasem sacii de făină în formă de trapez, prinzându-i pe margine o sfoară groasă ca să întărim pânza. Meşteresc o mică velă în formă de triunghi isoscel: o s-ajute să ridice botul şalupei pe creasta valurilor.

Când punem catargul, bag de seamă că fundul bărcii nu-i prea zdravăn: gaura în care intră catargul e roasă ca vai de lume. Punând tirfoanele ca să fixez balamalele uşițelor care vor sluji drept suport cârmei, acestea intră ca-n brânză. Barca-i putredă. Ticălosul ăla de Jésus a vrut să ne lichideze. Îmi calc pe inimă şi arăt toate astea ălorlalți doi, n-am dreptul să tac. Ce-i de făcut? Când o să vină Jésus, o să-l silim să ne dea altă barcă, mai solidă.

O să-l dezarmăm, iar eu, înarmat cu cuțitul şi toporul, o să pornesc cu el să căutăm în sat alt vas. E foarte riscant, dar e un risc mai mic decât să porneşti pe mare cu un sicriu. Alimentele, treacă-meargă: există o damigeana cu untdelemn şi nişte cutii pline cu făină de manioc. Cu astea, o ducem mult.

Azi-dimineață am asistat la un spectacol ciudat; o ceată de maimuțe cu chip cenuşiu s-au bătut cu nişte maimuțe cu chip negru şi păros. Cu prilejul încăierării, Maturette s-a ales c-o cracă-n cap şi are un cucui cât o nucă.

Noaptea asta a plouat cu găleata. Ne aflăm aici de cinci zile şi patru nopți. Ne-am adăpostit sub nişte frunze de banan sălbatic. Apa se prelingea pe suprafața lor lăcuită, fără să ne ude câtuşi de puțin, în afară de picioare. Azi-dimineață, în timp ce-mi beau cafeaua, mă gândesc la criminalul ăla de Jésus. A profitat de lipsa noastră de experiență ca să ne vâre pe gât o barcă putredă! Trimite trei oameni la moarte sigură

ca să economisească cinci sute sau o mie de franci. Mă întreb dacă n-o să-i fac de petrecanie după ce-l voi fi silit să-mi facă rost de altă barcă.

Nişte ţipete ca de gaiţă ridică-n picioare tot micul nostru univers, nişte chirăituri atât de ascuţite şi de sâcâitoare că-i spun lui Maturette să ia baioneta şi să vadă despre ce-i vorba. Se întoarce după cinci minute şi-mi face semn să-l urmez. Ajungem într-un loc la vreo sută cincizeci de metri de şalupă şi văd, spânzurat în aer, un fazan sau o gâscă sălbatică de toată frumuseţea, cât doi cocoşi mari. S-a prins într-un laţ şi atârnă cu laba agăţată de-o cracă. Îi tai capul dintr-o lovitură de sabie, să nu-i mai aud chirăiala înfiorătoare. Îl cântăresc în mână, are pe puţin cinci kile şi pinteni ca de cocoş. Ne hotărâm să-l mâncăm, dar, gândindu-ne mai bine, ne spunem că laţul a fost pus acolo de cineva şi c-or mai fi şi altele. Să vedem. Ne întoarcem la locul cu pricina şi găsim ceva ciudat: o adevărată barieră de treizeci de centimetri înălţime, făcută din frunze şi liane împletite, cam la vreo zece metri de golf. Bariera se-ntinde paralel cu apa. Din loc în loc, câte-o portiţă şi, în dreptul ei, camuflată cu nişte rămurele şi un laţ din fir de alamă agăţat cu un capăt de-o cracă îndoită. Pricep imediat că animalul, dând de barieră, o ia de-a lungul ei să găsească o trecere. Când găseşte portiţa, trece, dar îşi prinde laba în firul de alamă şi declanşează craca, drept care rămâne spânzurat până ce-l găseşte stăpânul capcanelor.

Descoperirea asta ne oftică. Bariera pare bine întreţinută, înseamnă că nu-i veche, riscăm să dea cineva peste noi. N-avem voie s-aprindem focul ziua, dar noaptea e puţin probabil să se ivească vânătorul. Hotărâm să facem un tur de gardă, ca să pândim împrejurimile capcanelor. Vasul e ascuns sub nişte ramuri, iar toate lucrurile sunt la fereală în junglă.

Fac de gardă a doua zi la ora zece. Am mâncat noaptea asta fazanul sau gâsca, nu prea ştiu ce era. Supa ne-a mers la inimă, iar carnea, chiar fiartă, era delicioasă. Fiecare a mâncat câte două gamele. Cum ziceam, fac de gardă, dar uit de asta, atras de nişte furnici de manioc, foarte mari, negre;

cară cu toatele bucăți mari de frunze, pe care le duc spre un furnicar uriaş. Furnicile astea sunt de aproape un centimetru şi jumătate lungime şi au picioarele lungi. Fiecare duce câte-o bucată uriaşă de frunză. Le urmăresc până la planta pe care-o golesc de frunze, şi descopăr o întreagă organizare. Sunt mai întâi furnicile tăietoare, care nu fac decât să pregătească bucățile. Astea foarfecă cu repeziciune o frunză enormă ca de banan, o taie în bucăți, toate de aceeaşi mărime, cu o îndemânare neînchipuită, şi bucățile cad la pământ. Jos se află un şir de furnici din acelaşi soi, nițeluş deosebite. Au o dungă cenuşie pe o parte a fălcii. Furnicile astea stau în semicerc şi le supraveghează pe cele cărătoare. Cărătoarele sosesc din dreapta, în şir, şi se duc la stânga, spre furnicar, îşi iau repede povara, până să intre în şir, dar, din când în când, în graba lor de a se aproviziona şi a-şi lua locul în şir, se produce o învălmăşeală. Atunci intervin furnicile-polițai şi împing fiecare lucrătoare la locul pe care trebuie să-l ocupe. Nu-mi dau seama ce greşeală gravă săvârşise o lucrătoare, dar a fost scoasă din rând şi o furnică-jandarm i-a tăiat capul, iar alta trupul în două, în dreptul mijlocului. Două lucrătoare au fost oprite de polițişti, şi-au lăsat jos bucățile de frunză, au săpat groapa cu lăbuțele, şi cele trei părți ale furnicii – capul, pieptul şi trupul – au fost îngropate şi acoperite cu pământ.

INSULA PORUMBEILOR

Priveam atât de pierdut această mică lume, urmărindu-i pe soldaţi, să văd dacă supravegherea lor se exercită până la intrarea în furnicar, c-am fost tare surprins auzind un glas:

— Dacă mişti, te-ai curăţat. Întoarce-te.

E un bărbat gol până la brâu, poartă un şort kaki are cizme roşii de piele. Ţine o puşcă cu două ţevi. E de statură mijlocie şi îndesat, ars de soare. E chel, iar ochii şi nasul îi sunt acoperite de o mască tatuată albastră-închis. Drept în mijlocul frunţii se mai află tatuată o libarcă.

— Eşti înarmat?

— Nu.

— Eşti singur?

— Nu.

— Câţi sunteţi?

— Trei.

— Du-mă la camarazii tăi.

— Nu pot, pentru că unul dintre ei are o puşcă şi nu vreau să te omoare până nu-ţi cunosc intenţiile.

— Ah! Atunci nu mişca şi vorbeşte încet. Voi sunteţi cei trei evadaţi din spital?

— Da.

— Care e Papillon?

— Eu.

— Ei bine, pot să-ţi spun c-ai întors totul pe dos cu evadarea ta! Jumătate din cei eliberaţi zac arestaţi la jandarmerie.

Se apropie de mine şi, aplecând ţeava puştii spre pământ, îmi întinde mâna şi-mi spune:

— Sunt Bretonul cu mască, ai auzit de mine?

— Nu, dar văd că nu eşti poteră.

— Aşa-i, pun capcane aici ca să prind *hocco*[14]. Pe unu l-o fi halit tigrul, dacă nu voi.

— Chiar noi.

— Vrei o cafea?

Dintr-un sac pe care-l poartă-n spate scoate un termos, îmi dă puţină cafea; bea şi el. Îi spun:

— Vino să-mi cunoşti prietenii.

Vine şi se aşază cu noi. Râde pe-nfundate că l-am trombonit pe chestia puştii. Zice:

— M-am prins cu atât mai vârtos cu cât nici o poteră n-a vrut să plece după voi, toţi ştiu c-aţi şters-o c-o puşcă.

Ne spune că se fac douăzeci de ani de când e în Guyana, cinci de când a fost eliberat. Are patruzeci şi cinci. Nu vrea să trăiască în Franţa pentru că a făcut tâmpenia să-şi tatueze masca aia pe obraz. Îi place jungla la nebunie şi nu trăieşte decât de pe urma ei: piei de şarpe, piei de tigru, colecţie de fluturi şi mai ales vânătoarea de hocco viu, pasărea pe care am mâncat-o. O vinde cu două sute, două sute cincizeci de franci. Mă ofer să i-o plătesc, refuză indignat. Iată ce ne povesteşte:

— Pasărea asta sălbatică e un cocoş de junglă. Bineînţeles că n-a văzut în viaţa lui nici găină, nici cocoş, nici oameni. Ei bine, pun mâna pe unu, îl duc în sat şi-l vând cuiva care are o ogradă de păsări, căci e foarte căutat. Nu-i tai aripile, nu-i faci nimic, îl bagi printre păsări seara, când se lasă întunericul, şi dimineaţa, când deschizi uşa, îl găseşti proţăpit acolo, părând să numere găinile şi cocoşii care ies. Le urmează şi, ciugulind ca şi ele, priveşte atent în toate părţile, în jos, în sus, în hăţişurile dimprejur. E un câine de pază fără, pereche. Seara se aşază la uşă şi nu-i de înţeles de unde ştie că lipseşte o găină sau două, fapt e că ştie şi porneşte după ele. Că-i cocoş sau găină, le aduce acasă pocnindu-le zdravăn cu ciocul, să le-nveţe să fie punctuale. Stârpeşte şoareci, şerpi, chiţcani de pădure, păianjeni,

14 Nume (originar din Guyana) al unei păsări din ordinul galinaceelor, zisă şi *cocoş indian* sau *cocoş american*, şi care seamănă cu fazanul. (n.t.)

cârcăieci, şi de cum se zăreşte pe cer vreo pasăre de pradă, trimite toată păsărimea să se ascundă în ierburi, iar el stă gata s-o înfrunte. Nu mai pleacă dintre orătănii.

O asemenea pasăre extraordinară mâncasem noi ca pe-un cocoş oarecare.

Bretonul cu mască ne spune că Jésus, Umflatul şi vreo treizeci de eliberați, zac la zdup la jandarmeria din Saint-Laurent, unde cei de la penitenciar veniseră să vadă dacă recunosc pe vreunul care să fi dat târcoale clădirii din care am şters-o. Arabul e în carcera jandarmeriei. E izolat, acuzat de complicitate. Cele două lovituri care l-au doborât nu i-au provocat nici o rană, pe când caraliii au câte-un mic cucui. „Pe mine nu m-au luat la întrebări, toată lumea ştie că nu mă îndeletnicesc niciodată cu pregătirea vreunei evadări.” Ne spune că Jésus e un ticălos. Când îi pomenesc de şalupă, vrea s-o vadă. Nici n-a văzut-o bine, că sare-n sus:

— Păi individul ăsta v-a trimis la moarte sigură! Piroga asta pluteşte ăl mult o oră pe mare. Cum o saltă un val ceva mai tărişor, se rupe-n două. Nici să nu vă gândiți la plecare, că-i sinucidere curată.

— Şi atunci ce-i de făcut?

— Ai parale?

— Da.

— O să-ți spun ce să faci, ba mai mult chiar, o să-ți dau o mână de ajutor, că meriți. Am să te ajut pe gratis să izbândeşti, tu şi prietenii tăi. Orice-ar fi, nu v-apropiați de sat. Ca să faceți rost de-o barcă faină, vă duceți pe Insula porumbeilor. Acolo se află vreo două sute de leproşi. N-au nici un fel de supraveghetor şi nici un om sănătos nu se duce acolo, nici măcar doctorul. În fiecare zi, la ora opt, li se aduce mâncare, negătită, pentru douăzeci şi patru de ore. Infirmierul spitalului dă celor doi infirmieri, leproşi şi ei, care-i îngrijesc pe bolnavi, câte-o ladă cu medicamente. Nimeni nu pune piciorul pe insulă, nici paznic, nici poteră, nici preot. Leproşii trăiesc în nişte colibe micuțe de paie, meşterite de ei. Se întrunesc într-o sală comună. Cresc găini şi rațe cu care-şi îmbunătățesc hrana zilnică. Oficial n-au voie să vândă nimic în afara insulei, dar fac negoț clandestin

cu Saint-Laurent, Saint-Jean şi cu indochinezii de la Albina din Guyana olandeză. Sunt cu toţii nişte ucigaşi de temut. Rareori se omoară între ei, dar comit multe crime, după ce-au părăsit insula pe furiş, unde se întorc pe urmă să stea la fereală. Plimbările astea le fac cu nişte bărci furate din satul vecin. Cel mai grav delict e să ai o barcă. Caraliii trag în orice pirogă care vine sau pleacă din Insula porumbeilor. Drept care, leproşii îşi scufundă vasele umplându-le cu pietre: când au nevoie de-o ambarcaţiune, se bagă la fund să scoată pietrele şi vasul se ridică la suprafaţă. Sunt oameni de tot felul pe insulă, de toate neamurile şi din toate regiunile Franţei. Pe scurt: piroga ta poate să-ţi slujească doar pe fluviul Maroni, şi asta dacă nu-i prea încărcată! Ca să porneşti în largul mării, trebuie să găseşti altă barcă, şi cel mai bine rezolvi treaba pe Insula porumbeilor.

— Cum facem?

— Îţi spun. Am să te-ntovărăşesc pe fluviu până se zăreşte insula. Singur n-ai găsi-o sau te-ai putea înşela. E la vreo sută cincizeci de kilometri de gura fluviului, înseamnă că trebuie s-o luăm înapoi. Insula asta e la cincizeci de kilometri dincolo de Saint-Laurent. O să te duc cât mai aproape, după aia trec în piroga mea, pe care o s-o remorcăm, şi tu porneşti spre insulă.

— De ce nu vii cu noi pe insulă?

— Ferit-a sfântul, face Bretonul, doar o dată am pus piciorul pe debarcaderul unde soseşte oficial vaporul Administraţiei. Era ziua-n amiaza mare şi tot mi-a fost de-ajuns ce-am văzut. Iartă-mă, Papi, dar cât oi trăi nu mai pun piciorul pe insula asta. Pe de altă parte, nu pot să-mi înving scârba de a sta lângă ei, de a le vorbi şi de a trata cu ei. Ţi-aş face mai mult rău decât bine.

— Când plecăm?

— Când se întunecă.

— Cât o fi ceasul, Bretonule?

— E trei.

— Bun, am să aţipesc un pic.

— Nu, trebuie să încarci şi să pregăteşti totul în barca ta.

— Ba nu, o să mă duc cu barca goală şi-o să mă întorc pe urmă să-l iau pe Clousiot, care rămâne să păzească lucrurile.

— Imposibil, n-ai să mai găseşti nicicând locul ăsta, chiar în plină zi. Iar pe lumină tot n-ai voie să pluteşti pe fluviu. Hăituirea voastră nu s-a încheiat. Fluviul e încă foarte periculos.

Se lasă înserarea. Bretonul s-a dus să-şi aducă piroga, pe care-o leagă de barca noastră. Clousiot se află lângă Breton, care ține vâsla cârmei, Maturette la mijloc, eu în față. Ieşim greu din golf şi când intrăm pe cursul fluviului începe să se întunece. Un soare imens, roşu-cafeniu, aprinde zarea în direcția mării. Mii de văpăi ale unui uriaş foc de artificii se iau parcă la harță între ele ca să fie mai vii, mai roşii între cele roşii, mai galbene între cele galbene, mai tărcate acolo unde culorile se învălmăşesc. La douăzeci de kilometri în fața noastră se vede clar estuarul acestui fluviu maiestuos, care goneşte spre mare licărindu-şi paietele roz-argintii.

Bretonul zice:

— E sfârşitul refluxului. Într-o oră fluxul se va face simțit; vom profita de el ca s-o luăm în sus pe Maroni, aşa c-o să ne împingă, fără să trudim, şi-o să ajungem destul de repede la insulă.

Întunericul ne învăluie dintr-odată.

— Înainte, zice Bretonul. Vâsliți tare ca să ținem mijlocul fluviului. Nu mai fumați.

Vâslele pătrund în apă şi plutim de-a curmezişul curentului, destul de repede – şuit, şuit, şuit. Vâslim în cadență, eu şi Bretonul perfect sincronizați. Maturette face şi el ce poate. Cu cât ne apropiem de mijlocul fluviului, cu atât simțim mai bine cum ne împinge fluxul. Plutim repede, simțim schimbarea la fiecare jumătate de oră. Fluxul devine mai puternic şi ne poartă tot mai iute. După şase ore ne aflăm foarte aproape de insulă, ne îndreptăm țintă spre ea: o pată mare, aproape în mijlocul fluviului, nițeluş spre dreapta: „Acolo e”, zice Bretonul cu glas scăzut. Noaptea nu-i prea întunecoasă, dar e destul de greu să fim zăriți de la distanță ceva mai mare, din pricina negurii care pluteşte la suprafața apei. Ne apropiem. Când distingem mai bine conturul

stâncilor, Bretonul trece în piroga lui, o desprinde grabnic de a noastră şi rosteşte simplu, în şoaptă:

— Noroc, fraţilor!

— Mulţumim.

— N-aveţi de ce.

Vasul, nemaifiind condus de Breton, se îndreaptă de-a latul spre insulă. Încerc să-l îndrept şi să-l întorc, dar nu izbutesc, aşa că, împinşi de curent, intrăm într-o rână în vegetaţia care atârnă-n apă. Ne-am lovit atât de tare, deşi frânam cu vâsla, că, dac-am fi dat de-o stâncă în locul ramurilor şi frunzelor de copaci, piroga s-ar fi făcut praf şi-am fi pierdut totul, alimente, obiecte etc. Maturette sare-n apă, trage barca şi ne trezim alunecând sub o tufă uriaşă. Trage, trage şi legăm barca. Dăm pe gât o duşcă de rom şi urc singur pe mal, lăsându-i pe cei doi prieteni în barcă.

Înaintez cu busola în mână, după ce rup câteva crăci şi las agăţate în câteva locuri bucăţi din sacul de făină pe care le pregătisem înainte de plecare. Zăresc o luminiţă şi disting deodată nişte glasuri şi trei colibe de paie. Mai fac câţiva paşi şi, neştiind cum să mă prezint, hotărăsc să mă dau în vileag. Aprind o ţigară. În clipa când scapără lumina, un căţel se repede la mine lătrând şi sare să mă muşte de picior. „De n-ar fi şi câinele lepros, îmi spun. Prostul de mine, câinii n-au lepră."

— Cine-i acolo? Cine e? Tu eşti, Marcel?

— E un evadat.

— Ce cauţi aici? Vrei să ne jefuieşti? Crezi că suntem prea îndestulaţi?

— Nu, am nevoie de ajutor.

— De pomană sau cu plată?

— Tacă-ţi clanţa, Cucuvaie!

Patru arătări se ivesc din colibă.

— Înaintează binişor, amice, pun rămăşag că eşti tipul cu puşca. Dac-o ai cu tine, pune-o jos, aici n-ai de ce să te temi.

— Eu sunt ăla, dar n-am luat puşca.

Înaintez, sunt aproape de ei, e întuneric şi nu pot să le zăresc trăsăturile. Întind mâna prosteşte, nimeni nu mi-o

apucă. Pricep prea târziu că e un gest care nu se face pe-aici: nu vor să mă molipsească.

— Să intrăm în colibă, zice Cucuvaie.

Bojdeuca e luminată de o lampă de ulei pusă pe masă.

— Ia loc.

Mă aşez pe un scaun de paie fără spătar. Cucuvaie mai aprinde trei lămpi cu ulei şi pune una din ele pe o masă exact în fața mea. Fumul pe care-l degajă fitilul lămpii ăsteia cu ulei de cocos are un miros respingător. Eu stau jos, ei cinci în picioare, nu le deosebesc chipurile. Al meu e luminat de lampă, pentru că mă aflu exact la nivelul ei, chiar asta voiau. Cel care i-a spus Cucuvăii să-şi țină gura zice:

— Țiparule, du-te şi întreabă la casa comună dacă vor să-l ducem acolo. Vino iute cu răspunsul, şi vezi mai ales dacă Toussaint e de acord. Aici n-avem ce-ți da de băut, prietene, afară de cazul că vrei să înghiți nişte ouă.

Aşază în fața mea un coş din paie împletite, plin cu ouă.

— Nu, mulțumesc.

În dreapta mea, foarte aproape, ia loc unul din ei şi abia atunci văd pentru prima oară chipul unui lepros. E înfiorător, mă silesc cât pot să nu întorc privirea şi nici să las să se vadă ce impresie-mi face. Nasul e complet mâncat, atât osul, cât şi carnea, a rămas o gaură exact în mijlocul feței. Am zis bine; nu două găuri, ci una singură, mare cât o monedă de doi franci. Buza inferioară, spre dreapta, e mâncată şi lasă la vedere, dezgoliți, trei dinți foarte lungi şi galbeni, care se zăresc cum intră în osul maxilarului superior, complet descărnat. N-are decât o ureche. Pune pe masă o mână învelită într-un bandaj. E mâna dreaptă. Cu cele două degete rămase la mâna stângă ține o țigară groasă şi lungă, precis c-a răsucit-o singur, dintr-o frunză de tutun pe jumătate crudă, pentru că țigara e verzuie. N-are pleoapă decât la ochiul stâng, la dreptul i-a căzut, iar de la ochi pleacă o rană adâncă spre înaltul frunții, pentru a se pierde în chica-i căruntă şi stufoasă.

Cu glas foarte răguşit, îmi zice:

— O să te-ajutăm, camarade, trebuie să treacă timp ca să ajungi ca mine, şi-asta nu vreau.

— Mulțumesc.

— Mă cheamă Jean Neînfricatu', sunt orăşean de mahala. Eram mai chipeş, mai sănătos şi mai voinic ca tine când am sosit la ocnă. Iată ce-am ajuns în zece ani.

— Nu te tratezi?

— Ba da. Mi-e mai bine de când fac injecții cu ulei de *choumogra*[15]. Uite. Întoarce capul şi mi-arată partea stângă: În partea asta se usucă.

Mă cuprinde o milă nesfârşită şi schițez gestul de a-l atinge pe obrazul stâng în semn de prietenie. Se dă înapoi şi-mi spune:

— Îți mulțumesc că vrei să mă atingi, dar să nu pui niciodată mâna pe-un bolnav, nici să nu mănânci sau să bei din gamela lui.

N-am văzut în viața mea decât un singur chip de lepros, al celui care a avut curajul să se lase privit.

— Unde-i camaradul?

În pragul uşii, umbra unui omuleț doar ceva mai înalt decât un pitic:

— Toussaint şi ceilalți vor să-l vadă. Du-l la centru.

Jean Neînfricatu' se ridică şi-mi spune: „Vino după mine”. Plecăm cu toții pe întuneric, vreo patru-cinci în față, eu alături de Jean Neînfricatu', alții în spate. Când sosim, după trei minute, pe-un tăpşan, un ciot de lună luminează soiul ăsta de piață. E vârful teşit al insulei. În mijloc, o casă. Două ferestre luminate. În fața uşii ne aşteaptă vreo douăzeci de oameni, ne îndreptăm spre ei.

Când ajungem la uşă, se dau la o parte să ne facă loc. E o sală dreptunghiulară, de zece metri lungime pe vreo patru metri lățime, cu un soi de vatră în care ard buşteni, înconjurată de patru pietre uriaşe, toate de aceeaşi înălțime. Sala e luminată de două lămpi barosane de vânt cu petrol. Pe un taburet şade un bărbat fără vârstă, cu fața albă. În

---

15 Corect, chaulmoogra. Ulei extras din semințele unei plante sud asiatice şi folosit în tratamentul leprei, reumatismului, sifilisului şi unor boli ale pielii. (n.t.)

spatele lui, aşezaţi pe o bancă, cinci-şase oameni. Are ochii negri şi-mi spune:

— Sunt Toussaint Corsicanul, tu eşti probabil Papillon.

— Da.

— Ştirile circulă repede la ocnă, la fel de repede pe cât te mişti. Unde-i puşca?

— A fost aruncată în fluviu.

— Unde?

— În faţa zidului spitalului, exact unde am sărit.

— Va să zică se poate recupera?

— Cred că da, apa nu-i adâncă acolo.

— De unde ştii?

— A trebuit să intrăm în apă ca să-l ducem pân-la barcă pe prietenul meu, că se rănise.

— Ce-a păţit?

— Şi-a scrântit piciorul.

— Cum l-ai ajutat?

— Am tăiat nişte crăci şi i-am pus piciorul într-un soi de atele.

— Îl doare?

— Da.

— Unde e?

— În barcă.

— Ziceai c-ai venit să ceri ajutor, ce fel de ajutor?

— O barcă.

— Vrei să-ţi dăm o barcă?

— Da, am cu ce s-o plătesc.

— E-n regulă. Ţi-o vând pe-a mea, e grozavă şi nou-nouţă, am furat-o săptămâna trecută la Albina. Nu-i o barcă, e un transatlantic. Îi lipseşte un singur lucru: chila[16]. N-are chilă, dar în două ore îţi montăm una pe cinste. Are tot ce-i trebuie: o cârmă completă cu eche, un catarg de patru metri dintr-un lemn fără moarte şi o velă nou-nouţă din pânză de in. Cât dai?

— Spune tu preţul, nu ştiu ce valoare au lucrurile aici.

---

16 Piesă de rezistenţă aşezată pe axa longitudinală a fundului unei nave. (n.t.)

— Trei mii de franci, dacă poți să plătești, dacă nu, du-te la noapte să cauți pușca și în schimbul ei primești vasul.

— Nu, prefer să plătesc.

— În regulă, târgul e încheiat. Purice, fă niște cafea!

Purice, mărunțelul care-a venit după mine, se îndreaptă spre o tăblie fixată de zid deasupra focului, ia o gamelă care sclipește de nouă și de curată ce e, toarnă-n ea cafea dintr-o sticlă și o pune la foc. După câteva clipe ia gamela de pe foc, toarnă cafea în câteva căni de-un sfert, așezate lângă pietre, iar Toussaint se apleacă și trece cănile oamenilor din spatele lui. Purice îmi întinde gamela spunându-mi: „Bea fără teamă; gamela asta e folosită doar pentru ăi aflați în trecere. Nici un bolnav nu bea din ea”.

Iau gamela și beau, apoi o pun pe genunchi. În clipa aceea bag de seamă că de gamelă e lipit un deget. Până să-nțeleg despre ce-i vorba, îl aud pe Purice spunând:

— Poftim, iar mi-a căzut un deget! Unde naiba o fi?

— E aici, îi zic eu arătând gamela.

Îl dezlipește și-l aruncă în foc, îmi dă gamela înapoi și zise:

— Poți să bei, că eu am lepră uscată. Mă desfac bucată cu bucată, dar nu putrezesc, nu sunt molipsitor.

Mi-ajunge la nări un miros de carne friptă, îmi spun: „O fi degetul”.

Toussaint zise:

— O să fii nevoit să stai aici până seara, când începe refluxul. Trebuie să-ți anunți prietenii. Du-l pe rănit într-o colibă, strânge tot ce-i în barcă și scufund-o. Nu poate să te ajute nimeni, înțelegi de ce.

Mă duc în grabă la ai mei, îl luăm pe Clousiot și-l ducem într-o colibă. O oră mai târziu, totul e mutat și lucrurile din pirogă rânduite cu grijă. Purice ne roagă să-i dăruim piroga și o vâslă. I-o dau, o s-o scufunde într-un loc știut de el.

Noaptea a trecut repede. Ne aflăm toți trei în colibă, culcați pe așternuturi noi trimise de Toussaint. Au sosit împachetate-n hârtie groasă de ambalaj. Lungiți pe așternuturile astea, le dau lui Clousiot și lui Maturette amănunte despre cele petrecute de la sosirea mea pe insulă

şi târgul încheiat cu Toussaint. Clousiot scoate pe gură, fără să se gândească, o prostie cât el de mare:

— Uşcheala costă va să zică şase mii cinci sute de franci. Am să-ți dau jumătate, Papillon, adică alea trei bătrâne pe care le am.

— Nu-i cazul să facem socoteli armeneşti. Câtă vreme am parale, plătesc. După aia, om vedea.

Nici un lepros nu trece pragul colibei. Se luminează de ziuă, Toussaint îşi face apariția:

— Bună ziua. Puteți ieşi liniştiți. Aici nu vine nimeni să vă deranjeze. Avem un tip pe culmea insulei, postat într-un cocotier să vadă dacă circulă bărci de-ale caraliilor pe fluviu. N-a văzut nimic de soiul ăsta. Câtă vreme flutură-n vânt o cârpă albă, înseamnă că totu-i în regulă. Dac-ar vedea ceva, ar coborî să dea de ştire. Puteți să vă culegeți singuri nişte papaya[17] şi să mâncați dacă aveți poftă.

Îi spun:

— Ce-i cu chila, Toussaint?

— O s-o meşterim dintr-o scândură de la uşa infirmeriei. E din lemn solid. Din două scânduri facem chila. Am şi urcat şalupa pe platou profitând de întunericul nopții. Vino s-o vezi.

Ne ducem. E o şalupă splendidă, lungă de cinci metri, nou-nouță, cu două banchete din care una găurită prin care se vâră catargul. E grea, şi trebuie să trudim mult, eu şi Maturette, ca s-o întoarcem. Vela şi frânghiile sunt noi de tot. De o parte şi de alta are cârlige de atârnat lucrurile, printre care butoiaşul cu apă. Ne punem pe treabă. La amiază, o chilă care se întinde subțiindu-se din spate spre partea dinainte e fixată solid cu nişte şuruburi lungi şi cu cele patru tirfoane pe care le aveam.

Leproşii, aşezați în cerc jur împrejurul nostru, se uită la noi cum lucrăm fără să scoată o vorbă. Toussaint ne explică cum trebuie făcută treaba şi-i dăm ascultare. Fața lui Toussaint pare normală, n-are nici o rană, dar când vorbeşte

---

17 Fruct comestibil al unui arbore exotic, de forma şi mărimea unui pepene galben. (n.t.)

băgăm de seamă că numai o parte a feței se mişcă, cea stângă. Mi-o spune singur, şi-mi mai spune că are lepră uscată. Bustul şi brațul drept sunt şi ele paralizate şi se aşteaptă să paralizeze curând şi piciorul drept. Ochiul drept e fix parc-ar fi de sticlă, vede cu el, dar nu-l poate mişca. Nu pomenesc aici numele nici unui lepros. Poate că cei care i-au iubit sau i-au cunoscut n-au aflat niciodată chipul înfiorător în care s-au descompus încă de vii.

În timp ce lucrez, stau de vorbă cu Toussaint. Nimeni altcineva nu vorbeşte. O singură dată doar, când mă pregăteam să iau câteva balamale, pe care le smulseseră de la o mobilă din infirmerie, ca să întăresc chila, unul din ei a spus: „Nu le lua încă, lasă-le acolo. M-am tăiat la mână când am smuls o balama şi s-au mânjit de sânge, deşi le-am şters.” Un lepros a turnat pe ele nişte rom şi i-a dat foc în două rânduri: „Acum, zice omul, poți să le foloseşti”. În timp ce lucrăm, Toussaint se adresează unui lepros: „Ai evadat de câteva ori, explică-i pe îndelete lui Papillon cum să facă, nici unul din ăştia trei n-a mai şters-o”. Îmi explică de îndată:

— Astă-seară refluxul e foarte devreme. Marea începe să se retragă la trei. Când se lasă întunericul, pe la şase, te pomeneşti c-un curent foarte puternic care în mai puțin de trei ore te duce vreo sută de kilometri spre vărsarea fluviului. Cam pe la nouă e cazul să te opreşti. Trebuie să te legi zdravăn de-un copac din junglă şi să aştepți cele şase ore ale fluxului, asta înseamnă cam până la trei din noapte. Să nu pleci la ora aia, căci curentul nu se retrage de-ajuns de repede. Porneşte pe mijlocul fluviului la patru şi jumătate. Ai o oră şi jumătate până se luminează de zi ca să străbați cincizeci de kilometri. În ora asta şi jumătate se hotărăşte totul. La ora şase, în clipa când se luminează, trebuie să fi pătruns în mare. Chiar dacă te văd caraliii, n-au cum să te urmărească, pentru că înseamnă să ajungă la gura fluviului exact când începe fluxul. O să le fie imposibil să treacă, pe când tu o să fii deja dincolo. Viața ta depinde de avansul ăsta de-un kilometru, pe care-o să-l ai când o să dea cu ochii de tine. Aici nu văd decât o velă, ce-aveai în pirogă?

— O velă şi-un foc[18].

— Ăsta-i un vas greu, poate să ia un foc şi-o trincă. Mergi cu toate pânzele sus, perpendicular pe valuri, marea-i totdeauna agitată la estuar. Pune-ți prietenii să se lungească pe fundul vasului, să-i mărească stabilitatea, iar tu ține zdravăn cârma. Nu-ți lega de picior frânghia velei, trece-o prin belciugul special de pe vas şi înfăşoar-o o dată în jurul pumnului. Dacă vezi că vântul măreşte tangajul unui val mare şi că începi să te apleci, gata să te răstorni, îi dai drumul şi-o să vezi că vasul îşi recapătă imediat echilibrul. Într-o împrejurare din asta nu te opri, lasă vela liberă şi ia vântul în plin cu trinca şi focul. Abia când dai de mare o să ai răgazul să-l pui pe puşti să coboare pânza, s-o aducă la bord şi s-o porneşti mai departe după ce-o ridici iar. Ştii drumul?

— Nu. Ştiu doar că Venezuela şi Columbia sunt spre nord-vest.

— Aşa-i, dar bagă bine de seamă să nu fii zvârlit pe coastă. Guyana olandeză, din fața noastră, înapoiază evadații, Guyana engleză aşijderea. Trinidad nu te predă, dar te sileşte s-o iei din loc după cincisprezece zile. Venezuela te predă, după ce te-a pus să lucrezi la drumuri un an sau doi.

Sunt numai urechi. Îmi spune c-o şterge şi el din când în când, dar fiind lepros, îl expediază înapoi galop. Recunoaşte că n-a ajuns niciodată mai departe de Georgetown, în Guyana engleză. Lepra lui nu se vede decât la picioare, unde i-au căzut toate degetele. E desculț. Toussaint mă pune să repet toate sfaturile ce mi-au fost date; o fac fără greş. În clipa aceea, Jean Neînfricatu' zice: „Câtă vreme trebuie să se-ndrepte spre larg?" Îi iau înainte cu răspunsul:

— Trei zile țin direcția nord-nord-est. Având în vedere deriva, înseamnă c-o s-o țin nord-nord, iar în a patra zi mă îndrept spre nord-vest, asta înseamnă direct vest.

— Bravo, zise leprosul. Eu, ultima oară, n-am ținut-o decât două zile spre nord-est, drept care m-am trezit în Guyana engleză. Dac-o ții trei zile spre nord, treci la nord de

18 Pânză triunghiulară în partea din față a unei nave. (n.t.)

Trinidad sau de Barbados, şi nici nu ştii când treci de Venezuela, aşa că te pomeneşti la Curaçao sau în Columbia.

Jean Neînfricatu' zice:

— Toussaint, cu cât i-ai vândut barca?

— Cu trei mii, zise Toussaint. E scump?

— Nu, nu de asta am întrebat. Doar aşa, ca să ştiu. Ai cu ce plăti, Papillon?

— Da.

— Îți mai rămân ceva bani?

— Nu, asta-i tot ce am, trei mii în cap, banii lui Clousiot, prietenul meu.

— Toussaint, îți dau revolverul meu, zise Jean Neînfricatu'. Vreau să-i ajut pe flăcăii ăştia. Ce-mi dai pe el?

— O bătrână, zise Toussaint. Şi eu vreau să-i ajut.

— Vă mulțumim pentru toate, zise Maturette, uitându-se la Jean Neînfricatu'.

— Mulțumim, zise Clousiot.

În clipa aceea mă ruşinez c-am mințit şi spun:

— Nu, nu pot să primesc asta, n-are nici un rost.

Mi se uită în ochi şi zise:

— Ba da, are rost. Trei mii de franci sunt multe parale şi totuşi, la prețul ăsta, Toussaint pierde pe puțin două bătrâne, căci vă dă un vas straşnic. Trebuie să v-ajut şi eu cu ceva.

Se petrece atunci o scenă mişcătoare: Cucuvaie pune jos o pălărie şi iată-i pe leproşi aruncând în ea bancnote şi monezi. Se ivesc leproşi de peste tot şi fiecare pune câte ceva. Mă năpădeşte ruşinea. Şi totuşi nu pot să spun că mai am bani! Ce-i de făcut! Dumnezeule, sunt pe cale să comit o faptă infamă ca răspuns la atâta măreție: „Vă rog, nu faceți o asemenea jertfă". Un negru din Tombuctu, complet mutilat – are două cioturi drept mâini, nici un singur deget – zice: „Banii nu ne-ajută să trăim. Primeşte-i fără să te ruşinezi. Banii nu ne servesc decât ca să jucăm sau ca să le mârlim pe leproasele care vin când şi când din Albina." Cuvintele astea îmi iau o piatră de pe inimă şi mă împiedică să mărturisesc că am bani.

Leproşii au pus la fiert două sute de ouă. Le aduc într-o ladă însemnată cu o cruce roşie. E lada primită dimineaţa cu medicamentele zilei. Mai aduc două broaşte ţestoase vii, de cel puţin treizeci de kile fiecare, bine legate pe spate, frunze de tutun şi două sticle pline cu chibrituri şi cartonaşe date cu fosfor, un sac cu cel puţin cincizeci de kile de orez, doi saci cu mangal, un primus, cel de la infirmerie, şi o damigeană cu benzină. Toată comunitatea asta năpăstuită e înduioşată de păţaniile noastre şi vor să contribuie cu toţii la reuşită. Ai zice că-i vorba de evadarea lor. Barca a fost trasă în apropiere de locul unde sosim. Au numărat banii din pălărie: opt sute zece franci. Mai trebuie să-i dau lui Toussaint doar o mie două sute. Clousiot îmi dă tubul lui, îl deschid de faţă cu toţi.

Conţine o hârtie de o mie şi patru a cinci sute de franci, îi dau lui Toussaint o mie cinci sute de franci, el îmi dă restul trei sute, apoi îmi spune:

— Poftim, ia revolverul, ţi-l fac cadou. Aţi jucat totul pe-o carte, n-ar trebui să daţi greş în ultima clipă din lipsa unei arme. Sper să n-ai nevoie să-l foloseşti.

Nu ştiu cum să-i mulţumesc, lui în primul rând, şi celorlalţi. Infirmierul a pregătit o cutiuţă cu vată, alcool, aspirină, feşi, iod, o pereche de foarfeci şi nişte leucoplast. Un lepros aduce nişte scândurele bine geluite şi subţiri, şi două benzi Velpeau în ambalajul lor, noi-nouţe. Le oferă cu simplitate ca să înlocuiesc scândurelele de la piciorul lui Clousiot.

Pe la cinci începe să plouă. Jean Neînfricatu' îmi spune:

— Aveţi baftă din plin. Nu-i pericol să fiţi văzuţi, puteţi să plecaţi de îndată şi să câştigaţi o jumătate bună de oră. În felul ăsta o să fiţi mai aproape de gura fluviului când o s-o porniţi mai departe la patru şi jumătate dimineaţa.

Îi spun:

— Cum fac să ştiu cât e ceasul?

— O să-ţi spună mareea, după cum urcă sau coboară.

Lansăm vasul la apă. E cu totul altceva decât piroga, depăşeşte nivelul apei cu peste patruzeci de centimetri, încărcat cu toate lucrurile, plus noi trei. Catargul înfăşurat

în pânză stă culcat, având în vedere c-o să-l montăm abia la ieşirea din fluviu. Potrivim cârma cu tija ei de siguranță şi echea, precum şi o pernă de liane pe care să şed. Cu ajutorul păturilor am încropit un culcuş pe fundul bărcii pentru Clousiot, care n-a vrut să-şi schimbe pansamentul. Se află la picioarele mele, între mine şi butoiaşul cu apă. Maturette se aşază la fund, în partea dinainte. Capăt pe dată o senzație de siguranță, pe care n-o avusesem nici o clipă cu piroga.

Plouă întruna, trebuie s-o iau pe fluviu în jos pe la mijloc, nițeluş la stânga, înspre malul olandez. Jean Neînfricatu' zice:

— Adio, valea!

— Noroc! zice Toussaint, dând bărcii un picior zdravăn.

— Mulțumesc, Toussaint, mulțumesc, Jean, mii de mulțumiri tuturor!

Ne facem foarte repede nevăzuți, luați de refluxul ăsta ce-a şi început de două ore şi jumătate şi care are o iuțeală de necrezut.

Plouă întruna, nu vedem nici la zece metri. Ştiind că ceva mai jos sunt două insulițe, Maturette stă în față, aplecat, privind țintă drept înainte, să nu ne izbim de stâncile lor. S-a lăsat întunericul. Un copac gros care coboară fluviul o dată cu noi, noroc că mai încet, ne stânjeneşte o clipă cu ramurile lui. Ne desprindem repede şi-o întindem mai departe cu cel puțin treizeci pe oră. Fumăm, bem rom. Leproşii ne-au dat zece sticle de Chianti, învelite în împletituri de paie, pline cu rom. Lucru ciudat, nici unul din noi nu pomeneşte de groaznicele răni pe care le văzusem la unii leproşi. Vorbim de-un lucru: bunătatea, generozitatea lor, spiritul lor de echitate, bafta pe care am avut-o că l-am întâlnit pe Beronul mascat care ne-a călăuzit până la Insula porumbeilor. Plouă tot mai tare, m-am udat până la piele, dar bluzoanele alea de lână sunt atât de grozave că țin de cald chiar dacă-s leoarcă de apă. Nu ne e frig. Doar mâna cu care manevrez echea mi-amorțeşte din pricina ploii.

— În clipa asta, spune Maturette, coborâm cu peste patruzeci pe oră. De cât timp crezi c-am plecat?

— Îți spun, zise Clousiot. Aşteaptă un pic: de trei ore şi cincisprezece minute.

— Ai căpiat? De unde ştii?

— Am numărat de la plecare din trei sute în trei sute de secunde şi de fiecare dată am rupt o bucată de carton. S-au făcut treizeci şi nouă de cartoane. A cinci minute fiecare, face trei ore şi un sfert de când plutim în josul fluviului. Dacă n-am greşit, în cincisprezece-douăzeci de minute ne oprim din coborât, o s-o luăm înapoi.

Împing bara la dreapta ca să străbat fluviul pieziş şi să mă apropii de malul râpos dinspre Guyana olandeză. Curentul s-a oprit până s-ating hăţişul. Nu mai lunecăm în jos, nici nu urcăm. Plouă întruna. Nu mai fumăm, nu mai vorbim, doar şoptim: „Ia vâsla şi lopătează”. Eu însumi vâslesc ţinând bara imobilizată sub coapsa dreaptă. Încet-încet intrăm în hăţiş, tragem de crăci şi ne adăpostim sub ele. Ne aflăm în umbra formată de vegetaţie. Fluviul e cenuşiu, învăluit în ceaţă. Dacă n-ai ţine seama de flux şi reflux, n-ar fi chip să spui încotro e marea şi încotro fluviul.

PLECAREA CEA MARE

Fluxul o să dureze şase ore. Plus o oră jumătate cât trebuie s-aşteptăm refluxul, am vreme să dorm şapte ore, deşi sunt foarte agitat. Trebuie să dorm, când o s-ajung în larg cine ştie când voi mai avea răgaz? Mă lungesc între butoi şi catarg. Maturette pune o pătură drept acoperământ între barcă şi butoi, şi dorm, dorm, bine adăpostit. Nimic nu-mi tulbură somnul ăsta de plumb, nici vreun vis, nici ploaia, nici poziția incomodă. Dorm, dorm până-n clipa când mă trezeşte Maturette:

— Papi, socotim c-a venit momentul, sau e pe-aproape. Refluxul a început de mult.

Vasul e îndreptat spre mare şi curentul lunecă – tare repede sub degetele mele. Nu mai plouă, luna nouă ne îngăduie să vedem clar, la vreo sută de metri, fluviul ducând cu el ierburi, copaci, forme negre. Încerc să zăresc linia care separă fluviul de mare. Acolo unde ne aflăm nu-i vânt. O fi suflând în mijlocul apei? O fi puternic? Ieşim de sub hățişul junglei, lăsând vasul prins cu un laț de o rădăcină groasă. Doar privind spre cer pot ghici unde-i malul, unde se termină fluviul, unde începe marea. Am coborât mai mult decât ne închipuiam şi am impresia că ne aflăm la mai puțin de zece kilometri de gura fluviului. Îi tragem o duşcă de rom. Ne sfătuim: ridicăm catargul aici? Da, îl ridicăm şi stă foarte bine fixat în fundul sabotului său şi-n gaura din bancă. Ridic vela fără s-o întind, o las înfăşurată în jurul catargului. Trinca şi focul sunt pregătite să le ridice Maturette când o să cred că-i cazul. Ca să manevrezi vela, e de-ajuns să desfaci frânghia care-o ține lipită de catarg; eu am să fac asta, din locul în care mă aflu. Maturette e-n față c-o vâslă, eu la urmă cu alta. Trebuie să ne desprindem cu multă forță şi foarte repede de malul spre care ne împinge curentul, lipindu-ne de el.

— Atenție. Înainte, să ne-ajute Dumnezeu!

— Să ne-ajute Dumnezeu, repetă Clousiot.

— Mă las în voia lui, zise Maturette.

Ne desprindem. Cu forțe unite, vâslim de zor, vâr lopata adânc şi trag, Maturette de asemenea. N-a fost greu. Nu ne-am depărtat nici măcar cu douăzeci de metri de mal, şi-am şi coborât o sută mulțumită curentului. De-odată se face simțit şi vântul, care ne împinge spre mijlocul fluviului.

— Ridică trinca şi focul, amândouă bine încordate!

Vântul se năpusteşte în ele, iar barca se cabrează ca un bidiviu şi țâşneşte ca o săgeată. Cred că-i mai târziu decât ora plănuită, căci fluviul se luminează dintr-odată ca ziuă. Distingem cu uşurință, la vreo doi kilometri, coasta franceză la dreapta şi, la vreun kilometru la stânga, coasta olandeză. În față se văd foarte limpede mieluşeii valurilor.

— Paştele şi dumnezeii! Am greşit ora, zise Clousiot. Crezi c-o să avem timp să ieşim?

— Nu ştiu.

— Ia uite ce înalte sunt valurile şi ce mai creste albe! O fi început refluxul?

— Imposibil, văd nişte chestii care plutesc în jos.

Maturette zice:

— N-o să putem ieşi, n-o s-ajungem la timp.

— Tacă-ți clanța şi şezi lângă scota focului şi a trincăi. Iar tu, Clousiot, leagă cățeaua!

Pan-iiuu… Pan-iiuu… Se trage în noi cu o carabină, împuşcătura a doua am localizat-o perfect. Nu-i vorba câtuşi de puțin de caralii, se trage din Guyana olandeză. Ridic vela, se umflă cu atâta forță că n-a lipsit mult să mă zboare din locul meu, trăgându-mă de încheietura mâinii. Vasul s-a înclinat cu peste patruzeci şi cinci de grade. Trec cât pot de mult sub vânt, nu-i greu, mai şi prisoseşte. Pan-iiuu, pan-iiuu, pan-iiuu, şi gata. Suntem purtați mai mult spre coasta franceză decât spre cea olandeză, precis că de-aia or fi încetat împuşcăturile.

Gonim c-o viteză amețitoare, împinşi de-un vânt îndrăcit. Înaintăm atât de repede că mă trezesc zvârlit în mijlocul estuarului în aşa fel că-n câteva minute o s-ating coasta franceză. Se zăresc foarte limpede nişte bărbați care aleargă spre țărm. Fac încet volta sub vânt, cât mai încet cu putință, trăgând cât pot de scota velei. Stă dreaptă în fața mea, focul

face singur volta şi trinca la fel. Vasul se-ntoarce pe trei sferturi, slăbesc pânza şi ieşim din estuar cu vântul în plin din spate. Uf! s-a făcut! Zece minute mai târziu, primul val al mării încearcă să ne stăvilească trecerea, îl sărim uşor, şi şuit-şuit-ul pe care-l făcea vasul pe fluviu se transformă în tac-i-tac-i-tac. Talazurile, deşi destul de înalte, le trecem cu uşurința unui puşti care sare capra. Tac-i-tac, vasul saltă şi coboară fără să trepideze, fără să zdruncine. Nimic în afară de plescăitul valurilor izbind coca.

— Ura! ura! am ieşit! strigă Clousiot cât îl ține gura.

Şi ca s-arunce lumină peste izbânda energiei noastre asupra elementelor naturii, bunul Dumnezeu ne trimite un strălucitor răsărit de soare. Valurile se succed toate în aceeaşi cadență. Îşi micşorează înălțimea pe măsură ce pătrundem în mare. Apa e tare mocirloasă. În față, spre nord, o zărim neagră, mai târziu va fi albastră. N-am nevoie să mă uit la busolă: soarele îmi bate pe umărul drept, mă avânt drept înainte, în bătaia vântului, dar cu vasul mai puțin înclinat, căci am slăbit scota velei şi e umflată numai pe jumătate, fără să fie întinsă. Începe marea aventură.

Clousiot se ridică. Vrea să-şi salte capul şi trupul ca să vadă bine. Maturette îl ajută să se instaleze cât mai comod în fața mea cu spatele rezemat de butoiaş. Îmi răsuceşte o țigară, o aprinde, mi-o dă şi fumăm toți trei.

— Dă-ncoa rachiul, să cinstim ieşirea-n larg, zice Clousiot.

Maturette toarnă nişte porții zdravene în trei cănițe de metal şi ciocnim. Maturette e aşezat la stânga mea, ne uităm unii la alții. Chipurile le sunt iluminate de fericire, al meu o fi la fel. Clousiot mă întreabă:

— Căpitane, încotro mergeți, rogu-vă?

— Spre Columbia, dacă ne-ajută Cel de sus.

— Cel de sus o să ne-ajute, paştele şi dumnezeii! face Clousiot.

Soarele urcă degrabă şi nu-i o problemă să ne uscăm. Cămaşa de la spital e transformată într-un burnuz cum poartă arabii. Muiată-n apă, ține răcoare la cap şi te fereşte de insolație. Marea e de-un albastru de opal, valurile au trei metri şi sunt foarte lungi, ceea ce ne ajută să călătorim

confortabil. Vântul se menține puternic şi ne îndepărtăm rapid de țărmul pe care, când şi când, îl privesc cum se estompează în zare. Cu cât ne îndepărtăm, cu atât blocul ăsta verde ne destăinuie mai clar tainele marginilor sale dantelate. Tocmai priveam înapoi, când un val luat greşit mă cheamă la ordine, amintindu-mi totodată de răspunderea față de viața camarazilor mei şi a mea.

— Pun la fiert nişte orez, zise Maturette.

— Eu o să țin primusul, zice Clousiot, şi tu cratița.

Damigeana cu benzină e bine proptită, în față de tot, unde nu-i voie de fumat. Orezul cu untură miroase grozav. Îl mâncăm de cum e luat de pe foc, amestecat cu două cutii de sardele. În plus, o cafea pe cinste. „O înghițitură de rom?” Refuz, e prea cald. De altfel, nu sunt băutor. Clousiot îmi răsuceşte tot timpul țigări şi mi le aprinde. Prima masă la bord a decurs bine. Judecând după poziția soarelui, presupunem că e zece dimineața. Ne aflăm abia de cinci ore în larg şi cu toate astea simțim că sub noi apa e foarte adâncă. Valurile au mai scăzut şi plutim tăindu-le fără să se mai izbească de coca vasului. E o zi splendidă. Îmi dau seama că, peste zi, n-ai nevoie tot timpul de busolă. Din când în când, situez soarele în raport cu acul busolei şi mă ghidez după el, e foarte uşor. Reverberația soarelui îmi oboseşte ochii. Îmi pare rău că nu mi-a dat prin gând să-mi fac rost de nişte ochelari de soare.

Deodată, Clousiot îmi spune:

— Ce baftă pe mine că te-am întâlnit la spital!

— Nu numai tu, şi eu am avut baftă c-ai venit. Mă poartă gândul la Dega, la Fernandez... dac-ar fi spus „da”, erau acum cu noi.

— Nu-i sigur, zise Clousiot. Ar fi fost mai greu să-l ai pe arab la dispoziție în sală exact la ora potrivită.

— Da, Maturette ne-a fost de mare folos, şi mă felicit că l-am luat cu noi, pentru că e foarte devotat, curajos şi îndemânatic.

— Mulțumesc, spuse Maturette, şi vă mulțumesc la amândoi deopotrivă că, în ciuda vârstei şi a purtării, ați avut,

încredere în mine. O să fac în aşa fel să fiu totdeauna la înălţime.

Spun apoi:

— Şi François Sierra, atât de mult aş fi vrut să fie aici, ca şi Galgani…

— Aşa cum s-au potrivit lucrurile, Papillon, nu era cu putinţă. Dacă Jésus ar fi fost cinstit şi ne-ar fi dat un vas ca lumea, i-am fi putut aştepta în ascunzătoare – Jésus i-ar fi ajutat să evadeze şi i-ar fi adus. În sfârşit, te cunosc cu toţii şi ştiu bine că, dacă n-ai pornit în căutarea lor, e pentru că n-ai putut.

— Apropo, Maturette, cum se face că te aflai în sala aia de strictă supraveghere a spitalului?

— Nu ştiam că fusesem trecut printre internaţi. M-am prezentat la vizita medicală pentru că mă durea în gât şi ca să mă plimb, şi doctorul, când m-a văzut, mi-a zis: „Văd pe fişa ta că eşti internat în insule. De ce?” „Nu ştiu, domnule doctor. Ce va să zică aia *internat?*” „Bun. Nimic. La spital.” Şi m-am trezit băgat la spital, asta-i tot.

— A vrut să-ţi facă un serviciu, zice Clousiot.

— Cine ştie de ce-o fi făcut-o, doctorul. Probabil că acum îşi spune: „Protejatul meu, cu mutra lui de copil nevinovat, nu era tocmai naiv, din moment ce s-a cărăbănit”.

Vorbim tot felul de prostii. Spun:

— Cine ştie dacă o să-l mai întâlnim pe Julot, omul cu ciocanul. Precis că-i departe, afară de cazul că stă şi acu pitit în junglă.

Clousiot zice:

— Eu unul, când am şters-o, am lăsat un bilet sub pernă: „Plecat fără adresă”.

Izbucnim cu toţii în hohote de râs.

Navigăm cinci zile fără nici o păţanie. Peste zi îmi serveşte drept busolă soarele, datorită drumului est-vest pe care-l străbate. Noaptea folosesc busola. În dimineaţa zilei a şasea ne salută un soare strălucitor, marea s-a liniştit dintr-odată, nu departe de noi zărim peşti zburători. Sunt obosit mort. Azi-noapte, ca să n-adorm, Maturette mă ştergea pe faţă cu o rufă muiată în mare şi tot aţipeam. Atunci Clousiot mă ardea

cu țigara lui. Marea fiind ca oglinda, am hotărât să dorm! Coborâm vela şi focul, păstrăm doar trinca şi adorm buştean pe fundul vasului, bine ocrotit de soare de pânza întinsă deasupra mea. Mă trezesc scuturat de Maturette, care-mi spune:

— E amiază sau unu, dar te trezesc pentru că vântul s-a răcorit, iar zarea, din partea de unde bate vântul, e neagră de tot.

Mă ridic şi-mi reiau locul. Focul, singurul care-a rămas, ne ajută să lunecăm pe marea netedă. În spatele meu, la răsărit, e întuneric beznă, vântul se răcoreşte din ce în ce. Trinca şi focul sunt de-ajuns ca să plutim foarte repede. Pun să lege zdravăn vela înfăşurată de catarg.

— Țineți-vă bine, vine furtuna.

Încep să ne stropească picături mari. Bezna aceea înaintează spre noi c-o viteză amețitoare, în mai puțin de-un sfert de oră a ajuns de pe linia orizontului până foarte aproape. Gata, a sosit. Un vânt de-o violență nemaiauzită se năpusteşte asupra noastră. Ca prin farmec, valurile se formează c-o iuțeală de necrezut, toate cu creste înspumate, nici urmă de soare, plouă cu găleata, nu se mai vede nimic, iar valurile, izbindu-se de vas, mi-aruncă în obraz împroşcături biciuitoare. E-o vijelie, prima mea vijelie, s-a dezlănțuit întreaga fanfară a naturii, cu tunetele, fulgerele, ploaia, valurile, vântul care urlă sălbatic deasupra noastră, în jurul nostru.

Vasul, purtat ca un pai, urcă şi coboară la nişte înălțimi uluitoare şi în hăuri atât de adânci de-ai zice că nu mai ieşi de-acolo. Şi totuşi, în ciuda acestor formidabile cufundări, vasul se ridică, urcă pe creasta altui val, şi tot urcă şi coboară. Țin bara cu amândouă mâinile şi, socotind că-i bine să mă-mpotrivesc nițeluş unui val de fund, mai înalt, pe care-l văd apropiindu-se, în clipa când virez să-l tai, precis că prea devreme, iau multă apă. S-a umplut toată barca. Cu siguranță că sunt peste şaptezeci şi cinci de centimetri de apă. Plin de draci, fără să vreau, vin de-a latul unui val, treabă extrem de periculoasă, şi vasul se aplecă atât de tare,

gata-gata să se răstoarne, că zvârle chiar el afară o bună parte din apa pe care-a luat-o.

— Bravo! strigă Clousiot. Vezi ceva meserie, Papillon! Ți-ai golit repede bărcuța.

Spun:

— Da, ai văzut?

Dac-ar şti că din pricina lipsei mele de experiență era să ne ducem la fund răsturnându-ne-n larg! Iau hotărârea să nu mai lupt cu sensul valurilor, nu mă mai preocup de direcția pe care trebuie s-o urmez, ci caut doar să mențin mai bine vasul în echilibru. Înfrunt valurile pieziş, cobor de bunăvoie cu ele şi mă înalț o dată cu marea. Îmi dau repede seama de importanța acestei descoperiri şi că am suprimat astfel nouăzeci la sută din primejdie. Ploaia încetează, vântul suflă mai departe turbat, dar acum pot să văd limpede înainte şi înapoi. În spate, cerul s-a luminat, în față e negru, ne aflăm la mijloc între cele două extreme.

Pe la ora cinci, totul s-a terminat. Soarele străluceşte din nou deasupra noastră, vântul suflă normal, valurile sunt mai mici, ridic pânza şi pornim iarăşi, mulțumiți de noi. Cei doi tovarăşi golesc vasul de apa rămasă pe fund cu ajutorul unor crătiți. Scoatem păturile: prinse de catarg, se vor usca degrabă mulțumită vântului. Orez, făină, ulei, o cafea dublă şi o porție zdravănă de rom. Soarele asfințeşte şi luminează din plin marea asta albastră, alcătuind un tablou de neuitat: tot cerul e brun-roşcat, discul soarelui, parțial cufundat în mare, proiectează lungi limbi galbene, deopotrivă spre cer şi spre cei câțiva nori albi, cât şi spre mare: valurile care se înalță sunt albastre spre fund, apoi verzi, cu crestele roşii, trandafirii sau galbene, după culoarea razei care le atinge.

Mă cuprinde o plăcută senzație de tihnă puțin obişnuită şi, o dată cu ea, impresia că mă pot bizui pe mine. Am scos-o bine la capăt, şi furtuna asta scurtă mi-a fost de mare folos. Singur am învățat cum să procedez în asemenea cazuri. O să înfrunt noaptea cu o seninătate deplină.

— Ei, Clousiot, ai văzut figura cu scosul apei?

— Bătrâne, de n-o făceai şi ne mai izbea un val de-a latul, eram la fund. Eşti un as.

— Ai învățat treaba asta la marină? întreabă Maturette.

— Da, vezi că tot servesc la ceva lecțiile de la marina de război.

Probabil c-am fost purtați mult în derivă. Cine ştie cât de mult ne-am îndepărtat în patru ore, cu un vânt şi cu nişte valuri ca astea? Trebuie s-o iau spre nord-vest ca să-ndrept abaterea, aşa-i. Noaptea se lasă brusc de îndată ce soarele a dispărut în mare, trimițându-şi ultimele scânteieri, de data aceasta liliachii, din focul lui de artificii.

Vreme de încă şase zile navigăm fără bătaie de cap, dacă nu punem la socoteală cele câteva răstimpuri de furtună şi de ploaie, care n-au depăşit niciodată trei ore. E zece dimineața. Nici un fir de vânt, marea-i absolut calmă. Dorm de aproape patru ore. Când mă trezesc, simt că-mi ard buzele. Pielea de pe ele s-a dus, ca şi de pe nas. Mi s-a luat şi pielea de pe mâna dreaptă, e carne vie. Maturette la fel, ca şi Clousiot. Ne dăm cu ulei pe față şi pe mâini de două ori pe zi, dar nu ajută: soarele de la tropice îl usucă degrabă.

După soare, trebuie să fie vreo două. Mănânc şi, marea fiind liniştită, ne apucăm apoi să facem umbră cu pânza. Vin peşti în jurul ambarcației, acolo unde Maturette a spălat vasele. Iau baioneta şi-i spun lui Maturette să arunce câteva boabe de orez, care de altminteri, de când s-a udat, a început să fermenteze. Unde cade orezul, peştii se strâng şi vin până la suprafață, iar cum unul din ei aproape c-a scos capul afară, îi ard o lovitură zdravănă, şi iată-l cu burta-n sus. E un peşte de zece kile. Îl curățăm şi-l fierbem în apă şi sare. L-am mâncat seara, cu făină de manioc.

Se împlinesc unsprezece zile de când ne aflăm pe mare. În tot timpul ăsta n-am zărit decât un singur vapor, foarte departe, la orizont. Încep să mă-ntreb unde naiba om fi. În largul mării, asta-i sigur, dar unde față de Trinidad sau de oricare altă insulă britanică. Vorbeşti de lup... Într-adevăr, drept în fața noastră, e-un punct negru care se măreşte treptat. O fi un vapor sau vreo şalupă de larg? Greşeală, nu venea spre noi. E un vapor, îl distingem bine acum, de-a latul. Ce-i drept, se apropie, dar pieziş, nu în direcția noastră. Nefiind vânt, pânzele atârnă jalnic, cu siguranță că

n-am fost zăriți. Deodată, auzim urletul unei sirene, urmat de trei salve, apoi își schimbă ruta și iată-l venind drept spre noi.

— Numai de nu s-ar apropia prea mult, zice Clousiot.

— Nici un pericol, e o mare ca untdelemnul.

E un petrolier. Pe măsură ce se apropie, distingem tot mai bine oamenii de pe punte. E normal să se întrebe ce-or fi căutând indivizii ăia aici în larg, cu coaja lor de nucă. Se apropie încetișor, îi vedem clar acum pe ofițerii de pe bord și alți membri ai echipajului, bucătarul, apoi zărim cum sosesc pe punte niște femei în rochii pestrițe și bărbați în cămăși colorate. Ne dăm seama că sunt pasageri. Pasageri pe-un petrolier, mi se pare neobișnuit. Petrolierul se apropie domol și căpitanul ni se adresează în engleză.

— Where are you coming from? (De unde veniți?)

— *French Guyane.* (Din Guyana Franceză.)

— Vorbiți franțuzește? întreabă o femeie.

— Da, doamnă.

— Ce căutați în larg?

— Mergem unde ne-o duce Cel de sus.

Doamna vorbește cu căpitanul și spune:

— Căpitanul vă roagă să urcați pe bordul vasului, o să ridice și ambarcația.

— Spuneți-i că-i mulțumim, dar că ne simțim foarte bine pe vasul nostru.

— De ce nu vreți să fiți ajutați?

— Pentru că suntem niște evadați și nu mergem în direcția dumneavoastră.

— Încotro vă duceți?

— Spre Martinica și de-acolo mai departe. Unde ne aflăm?

— În larg.

— Încotro s-o luăm ca s-ajungem în Antile?

— Știți să citiți o hartă marinărească britanică?

— Da.

O clipă mai târziu, ne sunt coborâte cu o funie: o hartă britanică, niște cartușe de țigări, pâine, o friptură din pulpă de berbec.

— Uită-te la hartă!

Mă uit şi întreb:

— Trebuie s-o iau spre vest un sfert sud ca să dau de Antilele britanice, aşa-i?

— Da.

— Cam câte mile?

— În două zile veți fi acolo, zise căpitanul.

— La revedere, mulțumiri tuturor!

— Căpitanul vasului vă felicită pentru curajul vostru marinăresc!

— Mulțumim, adio!

Şi petrolierul porneşte încetişor, aproape că ne şterge, mă îndepărtez de el de teama vârtejului stârnit de elice, şi-n clipa asta un matelot mi-aruncă o caschetă de marinar. Cade drept în mijlocul bărcii. Pe cap cu cascheta asta, pe care-i o tresă din fir de aur şi-o ancoră, ajungem două zile mai târziu la Trinidad, fără să se mai fi întâmplat ceva.

TRINIDAD

Păsările ne-au înştiinţat că ne apropiem de pământ cu mult înainte de a-l fi văzut. La şapte şi jumătate dimineaţa vin să se rotească în jurul nostru. „Am sosit, bătrâne! Am sosit! Prima parte a evadării, cea mai grea, am isprăvit-o cu bine. Trăiască libertatea!” Fiecare îşi manifestă bucuria prin exclamaţii copilăreşti. Feţele ne sunt unse cu untul de cacao ce ne-a fost dăruit de cei de pe vapor ca să ne alinăm arsurile. Pe la nouă zărim pământul. Un vânt răcoros, fără a fi puternic, ne împinge c-o viteză mulţumitoare pe o mare nu prea agitată.

Abia pe la ora patru după-amiază zărim amănuntele unei insule lungi, pe marginea căreia se găsesc mici grupe de case albe. Culmea e plină de cocotieri. Nu putem desluşi încă dacă-i cu adevărat o insulă sau o peninsulă, nici dacă sunt locuite casele. Trebuie să mai treacă peste o oră până zărim nişte oameni care aleargă în direcţia plajei spre care ne-ndreptăm. În mai puţin de douăzeci de minute s-a adunat o mulţime pestriţă. Tot sătucul s-a strâns pe mal să ne primească. Aveam să aflăm mai târziu că se numeşte San Fernando.

La trei sute de metri de ţărm arunc ancora, care se agaţă imediat. Am făcut asta pe de o parte ca să văd cum reacţionează acei oameni şi pe de alta ca să nu se găurească vasul când o să dea de uscat dacă fundul e de coral. Strângem pânzele şi aşteptăm. O barcă mică se îndreaptă spre noi, cu doi negri care lopătează şi un alb cu cască colonială.

— Bun sosit la Trinidad, rosteşte albul într-o franceză curată.

Negrii râd cu gura până la urechi.

— Mulţumim, domnule, pentru frumoasele dumneavoastră cuvinte. Fundul e de coral sau de nisip?

— De nisip, puteţi înainta fără grijă.

Ridicăm ancora la bord şi, încet-încet, valurile ne împing spre ţărm. Nici n-am atins-o bine că zece oameni intră în apă

şi, dintr-o mişcare, trag vasul pe uscat. Se uită la noi, ne ating cu gesturi mângâietoare, femeile negre, *coolie,* sau hinduse ne invită prin gesturi. Fiecare vrea să locuim la el, îmi explică albul pe franţuzeşte. Maturette ia o mână de nisip şi o duce la gură s-o sărute. Gestul dezlănţuie un adevărat delir. Albul, căruia i-am vorbit de starea lui Clousiot, îl transportă foarte aproape de plajă, în casa lui. Ne spune că putem lăsa totul până a doua zi pe vas, că nimeni n-o să se atingă de nimic. Toată lumea îmi zice *captain,* râd de acest botez. Îmi spun cu toţii*: „Good captain, long ride on small boat* (bun căpitan, cursă lungă pe vapor mic)!”

Se lasă întunericul şi după ce rog ca vasul să fie împins ceva mai departe şi să fie legat de-un altul mult mai mare, culcat pe plajă, îl întovărăşesc pe englez până la el acasă. E un bungalow aşa cum poate fi văzut oriunde pe pământ englezesc; câteva trepte de lemn, o uşă cu o sită metalică. Intru după englez, Maturette mă urmează. Cum intru, îl văd, instalat într-un fotoliu, cu piciorul rănit pe-un scaun, pe Clousiot, care face pe grozavul faţă de-o doamnă şi de-o fată.

— Soţia şi fiica mea, spune domnul. Am un fiu student în Anglia.

— Fiţi bineveniţi în casa asta, spune doamna în franceză.

— Luaţi loc, domnilor, spune fata, care ne oferă două fotolii de răchită.

— Mulţumim, doamnelor, nu vă deranjaţi pentru noi.

— De ce? Ştim de unde veniţi, fiţi fără grijă, şi vă repet: bun-venit în casa asta.

Domnul e avocat, se numeşte Master Bowen, îşi are *buffet*-ul (biroul) în capitală, la patruzeci de kilometri, la Port of Spain, capitala insulei Trinidad. Căpătăm ceai cu lapte, pâine prăjită, unt, dulceaţă. A fost prima noastră seară de oameni liberi, n-o voi uita niciodată. Nici un cuvânt despre trecut, nici o întrebare indiscretă, doar câte zile am făcut pe mare şi cum a decurs călătoria; dacă Clousiot are dureri mari şi dacă dorim ca poliţia să fie înştiinţată de a doua zi sau vrem să mai aşteptăm o zi înainte de a o înştiinţa; dacă avem părinţi în viaţă, neveste şi copii. Dacă vrem să le scriem, o să ne pună ei scrisorile la poştă. Ce să mai spun: o primire

excepțională, atât din partea populației pe plajă, cât şi din partea acestei familii pline de atenții de nedescris față de nişte evadați.

Master Bowen cere prin telefon sfatul unui medic, care-i spune să-i fie adus rănitul la clinica sa, mâine după-amiază, pentru o radiografie ca să vadă ce-i de făcut. Master Bowen telefonează la Port of Spain comandantului Armatei Salvării, *Salvation Army.* Acesta-i spune că o să ne pregătească o cameră la hotelul Armatei Salvării, putem veni când poftim, să ne păzim bine vasul dacă e-n stare bună, căci vom avea nevoie de el ca să plecăm mai departe. Întreabă dacă e vorba de ocnaşi sau deportați, i se răspunde că-i vorba de ocnaşi. Faptul că suntem ocnaşi pare-se că i-a plăcut avocatului.

— Vreți să faceți o baie şi să vă bărbieriți? mă întreabă fata. Vă rog să nu refuzați, nu ne deranjează cu nimic. În baie veți găsi nişte lucruri de îmbrăcăminte, care nădăjduiesc c-o să vă vină bine.

Mă duc la baie, mă îmbăiez, mă bărbieresc şi ies ferches, îmbrăcat cu un pantalon gri, o cămaşă albă, pantofi de tenis şi ciorapi albi.

Un hindus bate la uşă, ține un pachet sub braț şi-l dă lui Maturette, spunându-i că băgaseră de seamă că eu sunt cam de statura avocatului şi că n-am nevoie de altceva ca să mă îmbrac, dar că el, micul Maturette, n-ar putea găsi haine, căci nimeni în casa avocatului, nu e aşa scund. Se înclină în fața noastră, cum fac musulmanii, şi se retrage. Față de atâta bunătate, ce să mai spui? Emoția pe care am resimțit-o nu poate fi descrisă. Clousiot s-a culcat primul, după care noi cinci am schimbat o sumedenie de păreri despre tot felul de lucruri. Ceea ce le frământa mai mult pe aceste fermecătoare femei era cum socotim să procedăm ca să ne refacem viața. Nimic despre trecut, totul referitor la prezent şi viitor. Master Bowen regreta că la Trinidad nu-i îngăduit să se instaleze evadați pe insulă. Mi-a explicat că solicitase în mai multe rânduri această măsură pentru diverşi cetățeni, dar nu se dăduse nici o aprobare.

Fata vorbeşte o franceză foarte curată, ca şi tatăl ei, fără accent sau vreo greşeală de pronunție. E blondă, pistruiată,

ca vârstă între şaptesprezece şi douăzeci de ani, n-am îndrăznit s-o întreb. Îmi spune:

— Sunteți foarte tineri şi aveți viața înainte, nu ştiu de ce-ați fost condamnați, şi nici nu vreau să ştiu, dar faptul c-ați îndrăznit să vă avântați pe mare cu un vas atât de mic pentru a străbate un drum atât de lung şi de periculos dovedeşte că sunteți gata să riscați oricât ca să fiți liberi, şi asta-i foarte meritoriu.

Am dormit până la opt dimineața. Când ne trezim, găsim masa pusă. Cele două femei ne spun pe tonul cel mai natural că Master Bowen a plecat la Port of Spain şi că o să se întoarcă decât după-amiază, cu informațiile necesare ca să acționeze în favoarea noastră.

Omul ăsta, care pleacă de acasă lăsând în ea trei ocnaşi evadați, ne dă o lecție fără egal, voind să ne spună: Sunteți nişte oameni ca toți oamenii; vedeți câtă încredere am în voi, dacă, la douăsprezece ore după ce v-am cunoscut, vă las singuri în casă cu soția şi fata mea. Felul ăsta mut de a ne spune: Stând de vorbă cu voi trei, am constatat că sunteți nişte oameni pe deplin demni de încredere, aşa că, fiind convins că n-ați fi în stare, nici cu fapta, nici cu gestul, nici cu vorba, să vă comportați la mine nedemn, vă las în căminul meu ca pe nişte vechi prieteni – purtarea asta ne-a mişcat profund.

Nu sunt un intelectual care să-ți poată zugrăvi, cititorule – dacă într-o bună zi aceste rânduri ar avea cititori – cu intensitatea necesară, cu o însuflețire destul de puternică, emoția, formidabila impresie de respect față de noi înşine, nu: de reabilitare, dacă nu de viață nouă. Acest botez imaginar, această baie de puritate, această înălțare a făpturii mele deasupra mocirlei în care zăceam, felul ăsta de a mă face să mă trezesc de pe o zi pe alta cu o adevărată responsabilitate au reuşit să facă din mine, într-un chip atât de simplu, un alt om în locul acelui individ cu complexe de ocnaş, care chiar liber îşi aude lanțurile zornăind şi crede clipă de clipă că-l supraveghează cineva, încât tot ce-am văzut, ce-am pățit şi am suportat, tot ce-am îndurat, tot ceea ce mă împoldea să devin un om corupt, descompus,

periculos în orice moment, aparent ascultător, cu pasivitate, dar teribil de primejdios în revolta lui, toate astea au dispărut, ca prin farmec. Îți mulțumesc, maestre Bowen, avocat al maiestății-sale, îți mulțumesc c-ai făcut din mine alt om într-un răstimp atât de scurt!

Foarte blonda fiică, cu ochi la fel de albaştri ca marea care ne înconjură, şade alături de mine sub cocotierii casei tatălui său. Nişte bougainvillia roşii, galbeni şi violeți, înfloriți, dau acestei grădini elementul de poezie necesar clipei de față.

— Domnule Henri (îmi spune „domnule”. De câtă vreme nu mi s-a mai spus „domnule”!), aşa cum v-a zis ieri papa, o nedreaptă lipsă de înțelegere a autorităților britanice face ca, din păcate, să nu puteți rămâne aici. Ele, vă acordă, doar cincisprezece zile ca să vă odihniți şi să porniți mai departe pe mare. Azi-dimineață devreme m-am dus să vă văd vasul; e cam slab şi cam micuț pentru călătoria atât de lungă care vă aşteaptă. Sperăm că veți ajunge la un popor mai ospitalier decât al nostru şi mai înțelegător. În cazuri din astea, toate insulele britanice au acelaşi mod de a proceda. Dacă în viitoarea voastră călătorie veți suferi mult vă rog să nu purtați pică poporului care trăieşte în insulele astea; el nu-i răspunzător de felul acesta de a vedea lucrurile, sunt ordine venite din Anglia, date de oameni care nu vă cunosc. Adresa tatii e Queen Street 101, Port of Spain, Trinidad. Vă rog, dacă Domnul va îngădui s-o faceți, să ne scrieți câteva rânduri ca să aflăm de soarta voastră.

Sunt atât de emoționat că nu ştiu ce să răspund. Doamna Bowen se apropie de noi. E o femeie foarte frumoasă, de vreo patruzeci de ani, cu un păr blond-castaniu şi ochi verzi. Poartă o rochie albă, foarte simplă, cu un cordon alb şi cu nişte sandale verde-deschis.

— Domnule, soțul meu nu va fi aci decât la ora cinci. E pe cale să vă obțină plecarea spre capitală fără escortă polițienească, cu maşina lui. Vrea să vă scutească totodată de petrecerea primei nopți la postul de poliție din Port of Spain. Prietenul vostru rănit va fi dus direct la clinica unui prieten medic, iar dumneavoastră doi veți sta la hotelul Armatei Salvării.

Maturette ne întâlneşte în grădină, s-a dus s-arunce o privire vasului, care e înconjurat, îmi spune el, de nişte gură-cască. Nu s-au atins de nimic. Cercetând vasul, câțiva au găsit un glonț înfipt sub cârmă, careva a cerut permisiunea să-l smulgă drept amintire. A răspuns: *„Captain, captain”*. Hindusul a priceput că trebuie să ceară învoirea căpitanului. Îmi spune:

— De ce nu dați drumul broaştelor țestoase?

— Aveți broaşte țestoase? întrebă fata. Hai să la vedem.

Ne ducem la vas. Pe drum, o tânără hindusă m-a luat pur şi simplu de mână. *„Good afternoon”*, bună după-amiaza, ne spune toată această lume pestriță. Scot cele două broaşte țestoase:

— Ce facem? Le aruncăm în mare? Sau vreți să le țineți în grădina voastră?

— În bazinul din fundul curții e apă de mare. O să le punem în bazin, în felul ăsta o să am o amintire de la voi.

— În regulă.

Împart oamenilor de acolo tot ce se află pe vas, în afară de busolă, tutun, butoiaş, cuțit, baionetă, topor, pături şi revolver, pe care-l ascund între pături – nu l-a văzut nimeni.

La ora cinci soseşte Master Bowen:

— Domnilor, totul s-a aranjat. Am să vă duc chiar eu în capitală. Îl lăsăm mai întâi pe rănit la clinică şi pe urmă ne ducem la hotel.

Îl instalăm pe Clousiot pe canapeaua din spate a maşinii. Tocmai îi mulțumeam fetei, când mama ei soseşte c-o valiză şi ne spune:

— Vă rugăm să primiți câte ceva de la soțul meu, vi le oferim din toată inima.

Ce să mai spui în fața unei asemenea omenii?

— Vă mulțumim, mii de mulțumiri.

Şi pornim cu maşina, care are volanul la dreapta. La şase fără un sfert sosim la clinică. Se numeşte Saint-George. Câțiva infirmieri îl duc pe Clousiot, întins pe-o brancardă, într-o sală unde un hindus şade pe patul său. Soseşte doctorul, dă mâna cu Bowen, pe urmă şi cu noi, nu vorbeşte franțuzeşte, dar ne transmite că Clousiot va fi bine îngrijit şi

că putem veni oricând să-l vedem. Traversăm oraşul cu maşina lui Bowen. Ne minunăm văzându-l luminat, cu maşinile, cu bicicletele sale. Albi, negri, galbeni, induşi, *coolies,* merg cot la cot pe trotuarele acestui oraş Port of Spain, în întregime din lemn. Ajunşi la Armata Salvării, un hotel care are doar parterul din piatră, restul din lemn, bine situat într-a piaţă iluminată unde am putut citi *Fish Market* (Piaţa de peşte), căpitanul Armatei Salvării ne primeşte întovărăşit de întregul lui stat-major, femei şi bărbaţi. Căpitanul o rupe un pic pe franţuzeşte, toţi ne spun câteva cuvinte în limba engleză, pe care nu le înţelegem, dar feţele sunt atât de zâmbitoare, privirile atât de cordiale, încât ştim că ne spun lucruri plăcute.

Suntem conduşi într-o cameră de la etajul al doilea, cu trei paturi – al treilea prevăzut pentru Clousiot – şi baie, cu săpun şi prosop, la dispoziţia noastră. După ce ne-a arătat camera, căpitanul ne spune: Dacă vreţi să mâncaţi, cina se ia în comun la ora şapte, deci peste o jumătate de oră.

— Nu, nu ne e foame.

— Daca vreţi să faceţi o plimbare prin oraş, aveţi aci doi dolari antilezi să luaţi o cafea sau un ceai, sau să mâncaţi o îngheţată. Vedeţi să nu vă rătăciţi. Când vreţi să vă întoarceţi, întrebaţi de drum spunând doar *„Salvation army, please.”*

Peste zece minute ne aflăm pe stradă, umblăm pe trotuare, ne lovim de oameni, nimeni nu se uită la noi, nimeni nu ne dă atenţie, respirăm adânc, gustând cu emoţie primii paşi liberi într-un oraş. Această neîntreruptă încredere de a ne lăsa liberi într-un oraş destul de mare ne reconfortează şi ne dă nu numai încredere în noi înşine, dar şi deplina conştiinţă c-ar fi imposibil să trădăm încrederea care ni s-a arătat. Maturette şi cu mine umblăm încet în mijlocul mulţimii. Simţim nevoia să ne izbim de oameni, să fim înghiontiţi, să ne asimilăm mulţimii ca să facem parte din ea. Intrăm într-un bar şi cerem nişte bere. Pare o nimica toată să spui: *„Two beers, please”,* da, e atât de firesc. Ei bine, totuşi ni se pare fantastic ca o hindusă *coolie,* cu scoica de aur în nas, să ne ceară, după ce ne-a servit: *„Half a*

dollar, sir” (Jumătate dolar, domnule!). Zâmbetul ei cu nişte dinți ca perlele, ochii ei mari de-un negru-violet, uşor oblici, părul ei negru ca smoala revărsat pe umeri, bluza pe jumătate deschisă, lăsând să se întrevadă nişte sâni de toată frumusețea, lucrurile astea neînsemnate, atât de fireşti în ochii tuturor, ni se par fantastic de feerice. Vezi-ți de treabă, Papi, nu-i adevărat, nu poate să fie adevărat ca dintr-un cadavru viu, dintr-un viețaş, să te transformi atât de repede în om liber!

Plata a făcut-o Maturette, n-a rămas decât c-o jumate de dolar. Berea e delicios de răcoritoare şi el îmi zice:

— Mai luăm una?

Această a doua porție de băutură mi se pare ceva nelalocul său.

— I-ascultă, n-a trecut nici o oră de când te afli în deplină libertate şi te-a apucat pofta să te-mbeți?

— Oh! te rog, Papi, nu exagera! De la două sticle de bere şi până să mă fac praf e cale lungă.

— Poate că ai dreptate, dar găsesc că nu se cuvine să ne repezim la plăcerile pe care ni le oferă clipa. Cred că trebuie să le savurăm încet-încet, nu asemenea unor căpcăuni. Mai întâi banii ăştia nu sunt ai noştri.

— Da, adevărat, ai dreptate. O să-nvățăm să fim liberi picătură cu picătură, e mai salon.

Ieşim şi coborâm pe strada cea mare, Watters Street, bulevard principal care străbate oraşul de la un capăt la celălalt, şi, fără să ne dăm seama, atât suntem de uimiți de tramvaiele care trec, de măgăruşii cu şaretele lor, de automobile, de reclamele strălucitoare ale cinematografelor şi barurilor, de privirile tinerelor negrese sau hinduse care se uită la noi zâmbitoare, ne trezim în port. Privim vapoarele cu toate luminile aprinse, vapoare de turism cu denumiri seducătoare: *Panama, Los Angeles, Boston, Quebec;* vapoare de mărfuri: *Hamburg, Amsterdam, Londra,* şi, aliniate de-a lungul cheiului, lipite unele de altele, baruri, cabarete, restaurante ticsite de bărbați şi femei, care beau, cântă, se iau la harță chirăind. Deodată, o nevoie, irezistibilă mă îndeamnă să mă amestec în mulțimea asta, vulgară poate,

dar atât de însufleţită. Pe terasa unui bar, rânduite la gheaţă, stridii, arici de mare, raci, scoici, o întreagă expoziţie de moluşte şi crustacee care-l aţâţă pe trecător. Mese acoperite cu feţe de mese în carouri roşii şi albe, cele mai multe ocupate, te invită să iei loc. Fete cu pielea maroniu-deschisă, cu profil delicat, mulatre fără nici o trăsătură negroidă, mulate în corsaje de toate culorile, adânc decoltate, te solicită şi mai mult să te înfrupţi din tot ce vezi. Mă apropii de una din ele şi-i spun:

— *French money good?* (Banii francezi sunt buni?), arătându-i o bancnotă de o mie de franci.

— *Yes, I change for you.* (Da. Îi schimb pentru dumneata).

— *OK.* (În regulă).

Ia bancnota şi dispare în sala înţesată de lume. Se înapoiază.

— *Come here.* (Vino).

Mă duce la casă, unde se află un indochinez.

— Dumneata francez?

— Da.

— Schimb o mie franci?

— Da.

— Numai dolari antilezi.

— Da.

— Paşaport?

— N-am.

— Legitimaţie de marinar?

— Nu.

— Acte de imigrare?

— N-am.

— Bun.

Îi spune două vorbe fetei, ea se uită prin sală, se duce la un individ gen marinar care poartă o caschetă ca a mea, cu o tresă din fir de aur şi o ancoră şi-l aduce la casă. Indochinezul zice:

— Legitimaţia?

— Poftim.

Şi, impasibil, indochinezul completează o fişă de schimb de o mie de franci pe numele necunoscutului, îl pune să

semneze, iar femeia îl ia de braț şi-l duce înapoi la masă. Precis că individul habar n-are despre ce-i vorba, eu primesc două sute cincizeci de dolari antilezi, din care cinzeci de dolari în hârtii de unu şi doi dolari. Îi dau un dolar fetei, ieşim afară şi, luând loc la o masă, ne pornim pe o orgie de moluşte şi crustacee udate de-un delicios vin alb sec.

Caietul al patrulea
Prima evadare
(Urmare)

TRINIDAD

Revăd, de parc-ar fi ieri, acea primă noapte de libertate în oraşul acela englezesc. Colindăm peste tot, beţi de lumină, cu inimile înfierbântate, simţind la fiecare pas sufletul acestei mulţimi fericite şi surâzătoare care-şi revarsă încântarea. Un bar plin de marinari şi de acele femeiuşti ale tropicelor care-i aşteaptă ca să-i jumulească. Numai că fetele astea n-au nimic josnic, nimic care s-aducă a femei din anumite cartiere ale Parisului, portului Le Havre sau Marsiliei. E altceva, cu totul diferit. În locul acelor chipuri prea sulemenite, purtând semnele viciului, luminate de ochi febrili plini de viclenie, întâlneşti fete cu pielea de toate culorile, de la cele de culoarea ciocolatei cu lapte şi cu părul lins, la indiana sau la javaneza ai cărei părinţi s-au cunoscut pe plantaţiile de cacao sau de trestie de zahăr, sau la *coolie,* metise de indochinezi şi indieni, cu o scoică de aur în nas, *llapana* cu profil roman, cu faţa arămie luminată de doi ochi enormi negri, strălucitori, cu gene foarte lungi, bombându-şi pieptul adânc decoltat de parc-ar spune: „Priveşte ce sâni perfecţi am"; toate aceste gagicuţe, fiecare cu flori de diferite culori în păr, exteriorizează dragostea, aţâţă dorinţele, fără nimic murdar, mercantil; nu dau impresia unei îndeletniciri, ci că se amuză de-adevăratelea, şi înţelegi că pentru ele nu banul e principalul în viaţă.

Ca doi cărăbuşi care se izbesc de lămpi, Maturette şi cu mine umblam poticnindu-ne din bar în bar. Ajungând într-o piaţetă scăldată-n lumină, văd cât e ceasul la orologiul unei biserici sau unui templu. E două. Două noaptea! Iute, să ne întoarcem degrabă. Am abuzat de situaţie. Căpitanul Armatei Salvării şi-o fi făcut o părere cam ciudată despre noi. Să ne-ntoarcem repede. Opresc un taxi care ne ia *two dollars* (doi dolari). Plătesc şi intrăm foarte ruşinaţi în hotel. În hol, o femeie ostaş în Armata Salvării, blondă, foarte tânără, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani, ne primeşte cu amabilitate. Nu pare nici mirată, nici şocată că ne întoarcem atât de târziu. După câteva cuvinte în engleză, pe care le

bănuim prieteneşti şi cordiale, ne dă cheia camerei şi ne urează noapte bună. Ne culcăm. În valiză am găsit o pijama. Când să sting lumina, Maturette îmi spune:

— Oricum, am putea să-i mulțumim bunului Dumnezeu că ne-a dat atâtea lucruri într-un timp atât de scurt. Ce zici, Papi?

— Mulțumeşte-i din partea mea bunului tău Dumnezeu, e-un tip pe cinste. Cum bine ai spus, a fost grozav de generos cu noi. Noapte bună.

Şi sting lumina.

Învierea asta, întoarcerea asta din mormânt, ieşirea din cimitirul în care zăceam îngropat, tot şirul ăsta de emoții şi baia din noaptea asta, care m-a readus la viață în mijlocul altor ființe, m-au tulburat într-atât că nu izbutesc s-adorm. În caleidoscopul care mi se perindă pe dinapoia pleoapelor, imaginile, întâmplările, tot amestecul ăsta de senzații, le percep fără ordine cronologică şi mi se-nfățişează clar dar cu totul dezlânat: Curtea cu juri, închisoarea Conciergerie, după aia leproşii, pe urmă Saint-Martin-de-Ré, Tribouillard, Jésus, furtuna... Într-un dans fantasmagoric, s-ar spune că tot ce-am trăit de-un an de zile ține morțiş să apară concomitent în galeria amintirilor. Degeaba încerc să izgonesc aceste imagini, nu reuşesc. Cel mai caraghios e faptul că sunt amestecate cu guițatul porcilor, cu chirăitul *hocco*-ului, cu şuieratul vântului, cu zgomotul valurilor, totul învăluit în muzica viorilor monocorde din care cântau hinduşii cu câteva clipe mai înainte în diversele baruri prin care-am trecut.

Adorm, în sfârşit, în zorii zilei. Pe la ora zece, bătăi în uşă. E Master Bowen, zâmbitor.

— Bună ziua, prieteni. Încă în pat? V-ați întors târziu. V-ați distrat bine?

— Bună ziua. Da, ne-am întors târziu, vă rog să ne scuzați.

— Oh, n-aveți de ce! E firesc după tot ce-ați îndurat. Era şi cazul să profitați din plin de prima voastră noapte de oameni liberi. Am venit să vă însoțesc la postul de poliție. Trebuie să vă prezentați la poliție să declarați oficial că ați

intrat în țară clandestin. După formalitatea asta, o să ne ducem să-l vedem pe prietenul vostru. Dimineață devreme i s-au făcut radiografiile. Rezultatul se dă mai târziu.

După un spălat rapid, coborâm în sala de la parter, unde ne aşteaptă Bowen, în tovărăşia căpitanului.

— Bună ziua, prieteni, ne spune căpitanul într-o franțuzească stricată.

— Bună ziua la toată lumea!

O gradată din Armata Salvării ne întreabă:

— V-a plăcut Port of Spain?

— Oh, da, doamnă! Ne-am simțit bine.

O ceşcuță de cafea, şi pornim spre postul de poliție. Mergem pe jos, e la vreo două sute de metri. Toți polițiştii ne salută şi ne privesc fără vreo curiozitate deosebită. Intrăm într-un birou sobru şi impunător, după ce-am trecut prin fața a două santinele de culoarea abanosului, în uniforme kaki. Un ofițer de vreo cincizeci de ani, cu cămaşă şi cravată kaki, plin de insigne şi de medalii, se ridică în picioare. E în şort şi ne spune pe franțuzeşte:

— Bună ziua. Luați loc. Până să vă înregistrez declarația oficial, aş dori să stăm puțin de vorbă. Ce vârstă aveți?

— Douăzeci şi şase de ani, şi nouăsprezece ani.

— Pentru ce-ați fost condamnați?

— Pentru omucidere.

— Ce pedeapsă vi s-a dat?

— Muncă silnică pe viață.

— Înseamnă că nu-i vorba de omucidere, ci de asasinat.

— Nu, domnule, eu pentru omucidere.

— Eu pentru asasinat, spune Maturette. Aveam şaptesprezece ani.

— La şaptesprezece ani eşti conştient de ceea ce faci, spune ofițerul. În Anglia, dacă fapta ar fi fost dovedită; v-ar fi spânzurat. E-n regulă, nu-i cazul ca autoritățile engleze să-şi dea părerea despre justiția franceză. Dar cu ce nu suntem de acord e cu trimiterea condamnaților în Guyana franceză. Ştim că-i o pedeapsă neomenoasă şi nedemnă de o țară civilizată ca Franța. Dar, din păcate, nu puteți rămâne la Trinidad, nici în vreo altă insulă englezească. E cu neputință.

De aceea vă rog să fiţi corecţi şi să nu încercaţi să vă amânaţi plecarea prin vreun subterfugiu, vreo boală sau alt pretext. Vă veţi putea odihni în libertate la Port of Spain timp de cincisprezece până la optsprezece zile. Se pare că aveţi un vas bun. O să pun să fie adus aici, în port. Dacă vor fi necesare unele reparaţii, le vor face tâmplarii Marinei Regale. O să căpătaţi la plecare toate alimentele necesare, precum şi o busolă şi o hartă maritimă. Nădăjduiesc că veţi fi primiţi în ţările Americii de Sud. Nu vă duceţi în Venezuela, căci v-ar aresta şi obliga să munciţi la drumuri până să vă predea autorităţilor franceze. Dacă un om a săvârşit o greşeală gravă, nu înseamnă că trebuie considerat ca definitiv pierdut. Sunteţi tineri şi sănătoşi, arătaţi a fi simpatici, nădăjduiesc aşadar că, după cele ce aţi avut de îndurat, n-o să vă socotiţi învinşi pe vecie. Chiar simplul fapt că v-aţi prezentat aici dovedeşte contrariul. Mă bucur că sunt unul din cei care o să v-ajute să deveniţi oameni de treabă şi cu simţul răspunderii. Vă urez noroc. Dacă aveţi vreo problemă, telefonaţi la numărul ăsta, o să vi se răspundă pe franţuzeşte.

Sună, vine un civil să ne ia. Într-o sală în care câţiva poliţişti şi civili bat la maşină, un civil dactilografiază declaraţia noastră.

— De ce-aţi venit la Trinidad?

— Ca să ne odihnim.

— De unde veniţi?

— Din Guyana franceză.

— Cu prilejul evadării aţi comis vreun delict, aţi provocat rănirea sau moartea cuiva?

— N-am rănit grav pe nimeni.

— De unde ştiţi?

— Am aflat înainte de plecare.

— Vârsta dumneavoastră, situaţia penală conform legilor franceze? (etc.) Domnilor, dispuneţi de cincisprezece până la optsprezece zile ca să vă odihniţi aci. În vremea asta sunteţi complet liberi să faceţi ce vreţi. Anunţaţi-ne dacă vă mutaţi. Sunt sergentul Willy. Asta-i cartea mea de vizită, cu două numere de telefon: primul, cel oficial de la poliţie, al doilea, numărul meu de acasă. Indiferent ce vi s-ar întâmpla, dacă

aveți nevoie de ajutorul meu, chemați-mă imediat. Ştim că încrederea pe care v-o acordăm e îndreptățită. Sunt convins că vă veți comporta aşa cum trebuie.

Peste câteva minute, Master Bowen ne însoțeşte la clinică. Clousiot e bucuros că ne vede. Nu-i povestim nimic despre noaptea petrecută în oraş. Îi spunem doar că suntem liberi să mergem unde poftim. E atât de mirat că ne întreabă:

— Fără escortă?

— Da, fără escortă.

— Ia te uită, ciudați mai sunt *rosbifii*[19] ăştia!

Bowen, care ieşise în întâmpinarea doctorului, se întoarce cu el. Îl întreabă pe Clousiot:

— Cine ți-a redus fractura înainte de-a fi legat piciorul în scândurele?

— Eu şi încă cineva care nu-i aici.

— Ați procedat atât de bine că nu mai trebuie spart osul. Peroneul fracturat a fost potrivit corect. Trebuie doar pus în ghips, cu o scăriță, ca să poți umbla un pic. Preferi să rămâi aici sau să pleci cu camarazii dumitale?

— Să plec cu ei.

— Ei bine, mâine dimineață ai voie să te alături lor.

Nu mai ştiu cum să-i mulțumim. Master Bowen şi doctorul se retrag şi petrecem sfârşitul dimineții şi o parte din după-amiază cu prietenul nostru. Suntem în culmea bucuriei a doua zi, când ne regăsim toți trei în camera noastră de la hotel, cu fereastra deschisă şi cu ventilatoarele în funcțiune ca să împrospăteze aerul. Ne felicităm reciproc pentru felul cum arătăm şi pentru aspectul pe care ni-l dau noile veşminte. Văzând că încep să vorbească despre trecut, le spun:

— Gata cât mai repede cu trecutul, să privim spre prezent şi viitor. Încotro pornim? Columbia? Panama? Costa Rica? Ar trebui să-i cerem părerea lui Bowen despre țările unde avem şanse să fim primiți.

---

19 Poreclă dată englezilor din pricina tenului lor roşcovan aducând a fleică de vacă la grătar (rostbeef). (n.t.).

Îl sun pe Bowen la birou, nu e acolo. Chem acasă la el, la San Fernando, şi-mi răspunde fiica. După câteva amabilităţi îmi spune:

— Domnule Henri, lângă hotel, în Fish Market, sunt autobuze care merg la San Fernando. Ce-ar fi să petreceţi după-amiaza la noi? Veniţi, vă aştept.

Şi iată-ne pe toţi trei în drum spre San Fernando. Clousiot e măreţ în costumul lui semi-militar, brun-roşcat.

Întoarcerea în casa asta care ne-a primit cu atâta bunătate ne emoţionează pe toţi trei. S-ar părea că cele două femei ne înţeleg emoţia, căci spun deodată:

— Iată-vă iarăşi la voi acasă, dragi prieteni. Aşezaţi-vă cum vă vine mai bine.

Şi-n loc să ne spună, „domnule”, ni se adresează mereu pe numele mic: „Henri, dă-mi te rog zahărul: André (pronumele lui Maturette), să-ţi mai dau *pudding?”*

Doamnă şi domnişoară Bowen, nădăjduiesc că Dumnezeu vă va fi recompensat pentru marea bunătate pe care ne-aţi arătat-o şi că sufletele voastre nobile, care ne-au dăruit atâtea bucurii delicate, n-au avut parte, în tot restul vieţii, decât de-o nespusă fericire.

Stăm de vorbă cu ele şi întindem o hartă pe masă. Distanţele sunt mari: o mie două sute de kilometri până la primul port columbian, Santa Maria; două mii o sută de kilometri până la Panama; două mii cinci sute până la Costa Rica. Soseşte Master Bowen:

— Am telefonat la toate consulatele, şi am o veste bună: puteţi face o escală de câteva zile la Curaçao, ca să vă odihniţi. În Columbia nu există vreo dispoziţie referitoare la evadaţi. După câte ştie consulul, în Columbia n-au pătruns niciodată evadaţi dinspre mare. Nici în Panama sau în vreo altă parte.

— Ştiu un loc unde aţi fi în siguranţă, zice Margaret, fiica lui Master Bowen. Dar e foarte departe, cel puţin trei mii de kilometri.

— Unde? întreabă taică-său.

— Hondurasul britanic. Guvernatorul mi-e naş.

Mă uit la prietenii mei şi le spun:

— Direcția Hondurasul britanic.

E o posesiune britanică, mărginită la sud cu Republica Honduras, iar la nord cu Mexicul.

Ne petrecem după-amiaza, ajutați de Margaret şi de mama ei, cu trasarea rutei. Prima etapă: Trinidad – Curaçao, o mie de kilometri. A doua etapa: de la Curaçao la o insulă oarecare aflată în drumul nostru. A treia etapă Hondurasul britanic.

Cum nu se ştie ce se poate întâmpla pe mare, pe lângă alimentele pe care ni le va da poliția, hotărâm să luăm, într-o ladă separată, nişte conserve de rezervă: carne, legume, marmeladă, peşte etc. Margaret ne spune că supermagazinul „Salvattori” ne-ar dărui bucuros conservele astea.

— În caz de refuz, adaugă ea cu simplitate, vi le cumpărăm noi, mama şi cu mine.

— Nu, domnişoară.

— Nu ne contrazice, Henri.

— Dar nu se poate, avem bani şi ar fi urât să profităm de bunătatea voastră, când ne e foarte uşor să cumpărăm singuri alimentele astea.

Barca se află la Port of Spain, la apă, sub un adăpost al marinei de război. Ne despărțim făgăduind să mai facem o vizită înainte de marea plecare. În fiecare seară pornim la plimbare foarte punctual la ora unsprezece. Clousiot se aşază pe-o bancă din piața cea mai însuflețită, iar Maturette sau eu, cu rândul, îi ținem tovărăşie pe când celălalt hoinăreşte prin oraş. Se împlinesc zece zile de când suntem aici. Clousiot umblă destul de uşor mulțumită scăriței prinse sub ghips. Am învățat să mergem în port cu tramvaiul. Ne ducem acolo deseori după-amiaza şi regulat seara. Suntem cunoscuți şi adoptați în câteva baruri din port. Polițiştii de gardă ne salută, toată lumea ştie cine suntem şi de unde venim, nimeni nu face vreodată o aluzie la ceva. Dar am băgat de seamă, că barurile unde suntem cunoscuți ne marchează mai ieftin ce mâncăm sau bem decât marinarilor. Acelaşi lucru cu damezele. De obicei când se aşază la mesele marinarilor, ofițerilor sau turiştilor, beau tot timpul şi se străduiesc să-i pună pe cheltuieli cât mai mari. În barurile unde se dansează, ele nu dansează niciodată cu cineva, dacă

nu le-a oferit mai întâi câteva pahare de băutură. Dar cu noi se poartă cu totul altfel. Stau lungi răstimpuri la masa noastră şi trebuie să insişti ca să bea câte ceva. Dacă acceptă, n-o fac ca să-şi dea pe gât faimosul păhărel, ci iau o bere sau un whisky cu sifon. Toate astea ne fac multă plăcere, căci e un fel indirect de a ne spune că ne cunosc situația şi că sunt cu tot sufletul alături de noi.

Barca a fost revopsită şi i s-a adăugat un bordaj[20] înalt de zece centimetri. Chila a fost întărită. Nici o nervură interioară n-a avut de suferit, vasul e intact. Catargul a fost înlocuit cu altul mai înalt, dar mai uşor decât primul; focul şi trinca, din saci de făină, cu o pânză faină, galben-brună. La Marină, un căpitan de vas mi-a dat o busolă cu roza vânturilor (ei îi zic compas) şi mi-a explicat cum pot afla aproximativ, cu ajutorul hărții, unde mă aflu. Ca s-ajungem la Curaçao, ruta merge vest un sfert nord.

Căpitanul de vas mi-a prezentat un ofițer de marină, comandant al vasului-şcoală *Tarpon*, care m-a întrebat dacă aş vrea să mă îmbarc a doua zi pe la opt dimineața şi să ies puțin din port. Nu înțeleg în ce scop, dar îi făgăduiesc. A doua zi sunt la Marină la ora stabilită cu Maturette. Un marinar urcă cu noi pe vas şi ies din port ajutat de-un vânt favorabil. După două ore, pe când executam manevrele obişnuite de intrare în port, se îndreptă spre noi un vas de război. Pe punte, aliniați, echipajul şi ofițerii, toți în uniforme albe. Trec pe lângă noi şi strigă: „Uraaa!”, ne dau ocol, ridicând şi coborând de două ori drapelul. E un salut oficial, a cărui semnificație n-o înțeleg. Ne întoarcem la Marină, unde nava de război a şi tras la debarcader. Noi amarăm la chei. Marinarul ne face semn să-l urmăm, urcăm la bord, unde comandantul navei ne primeşte în vârful pasarelei. O şuierătură modulată salută sosirea noastră şi, după ce

---

20 Fâşie metalică sau de lemn care înveleşte coastele şi traversele unei nave. (n.t.)

suntem prezentați ofițerilor, trecem prin fața elevilor şi subofițerilor aflați în poziție de drepți. Comandantul le adresează câteva cuvinte pe englezeşte, după care toți rup rândurile. Un ofițer tânăr îmi dă explicații: comandantul le-a spus elevilor din echipaj ce mult respect ni se cuvine din partea marinarilor pentru faptul c-am străbătut o cale atât de lungă cu ambarcația asta mică şi că o să străbatem una mai lungă şi mai periculoasă. Îi mulțumim ofițerului pentru o cinste atât de mare. Ne dăruieşte trei impermeabile marinăreşti, care aveau să ne fie tare folositoare. Sunt nişte impermeabile negre cu fermoare mari, prevăzute cu glugă.

Cu două zile înainte de plecare, Master Bowen ne face o vizită şi ne roagă, din partea prefectului de poliție, să luăm cu noi trei deportați care fuseseră arestați cu o săptămână în urmă. După versiunea lor, deportații ăştia au fost debarcați pe insulă şi tovarăşii lor au plecat mai departe spre Venezuela. Nu-mi place treaba, dar am fost tratați cu prea multă noblețe ca să refuzăm să-i luăm pe cei trei oameni la bord. Cer să-i văd înainte de-a da răspunsul. O maşină a poliției vine să mă ia. Intru să-i vorbesc prefectului, ofițerul care ne-a interogat la sosire. Sergentul Willy serveşte de interpret.

— Cum o duceți?

— Bine, mulțumesc. Am vrea să ne faceți un serviciu.

— Dacă e posibil, cu plăcere.

— Se află în închisoare trei francezi deportați. Au stat câteva săptămâni în insulă clandestin şi pretind că tovarăşii lor i-ar fi părăsit aici şi ar fi plecat mai departe. Părerea noastră e că şi-au scufundat vasul, dar susțin cu toții că nici unul nu ştie să conducă o ambarcație. Socotim că-i un pretext, ca să capete un vas. Trebuie să plece de-aici: ar fi regretabil să mă văd în situația de a-i preda comisarului de pe primul vapor francez în trecere.

— Domnule prefect, o să fac tot posibilul, dar întâi aş vrea să stau de vorbă cu ei. Vă dați seama că-i periculos să iei la bord trei necunoscuți.

— Înțeleg. Willy, dă ordin să-i scoată pe cei trei francezi în curte.

Vreau să fiu singur cu ei, astfel că-l rog pe sergent să se îndepărteze.

— Sunteți deportați?

— Nu, ocnaşi.

— De ce-ați afirmat că sunteți deportați?

— Ne-am gândit c-o să prefere pe cineva care a comis delicte uşoare decât unul grav. Ne-am dat seama c-am greşit. Dar tu cine eşti?

— Am fost în ultimul convoi, dar voi?

— Convoiul din 1929.

— Iar eu în ăl din '27, zice al treilea.

— Uite ce-i: prefectul mă roagă să vă iau la bord, şi-aşa suntem trei. Spune că dacă nu primesc, cum nici unul din voi nu ştie să conducă o navă, va fi silit să vă predea primului vapor francez în trecere. Ce părere aveți?

— Din motive personale, nu mai vrem să călătorim pe mare. Eventual ne prefacem că plecăm cu voi, tu ne debarci în capătul insulei şi te cărabăneşti mai departe.

— Nu pot să fac asta.

— De ce?

— Pentru că nu vreau să răspund c-o măgărie la amabilitatea dovedită față de noi.

— Neamule, cred c-ar trebui să dai întâietate unor ocnaşi, nu rosbifilor.

— De ce?

— Pentru că eşti ocnaş.

— Da, dar sunt atâtea soiuri de ocnaşi că s-ar putea ca între mine şi voi să fie o deosebire mai mare decât între mine şi *rosbifi,* depinde cum priveşti lucrurile.

— Va să zică o să-i laşi să ne predea autorităților franceze?

— Nu, dar nici n-o să vă debarc înainte de Curaçao.

— N-am curaj s-o iau de la capăt, zice unul.

— Ştiți ceva? Uitați-vă mai întâi la vas. Poate c-ați venit cu unul prăpădit.

— Bine, o să-ncercăm, spun ceilalți doi.

— În regulă. O să cer prefectului să vă lase să vedeți vasul.

Întovărăşiţi de sergentul Willy, ne ducem în port. Cei trei tipi par să mai fi prins ceva curaj după ce-au văzut vasul.

O NOUĂ PLECARE

Două zile mai târziu plecăm, noi trei şi cei trei necunoscuţi. Nu ştiu cum au aflat, dar vreo duzină de fete din baruri asistă la plecare, ca şi familia Bowen şi căpitanul de la Armata Salvării. Cum una din ele mă sărută, Margaret îmi spune râzând:

— Henri, te-ai logodit aşa de iute? Nu eşti serios!

— La revedere tuturor. Nu, adio! Dar să ştiţi că ne-aţi rămas la inimă şi n-o să vă uităm niciodată.

Pornim la patru după-amiază, traşi de-un remorcher. Am ieşit repede din port, nu fără să ne fi şters o lacrimă şi să fi privit până în ultima clipă grupul care a venit ne spună adio şi care flutură batiste mari albe. Nici nu s-a desprins bine cablul care ne leagă de remorcher şi cu toate pânzele sus, straşnic umflate de vânt, despicăm primele valuri din milioanele pe care le vom străbate până s-ajungem la destinaţie.

Sunt două cuţite la bord, unul la mine, altul la Maturette.

Securea e lângă Clousiot, ca şi *maceta*[21]. Suntem siguri că nici unul din ceilalţi nu e înarmat. Am luat măsuri să nu doarmă niciodată în timpul călătoriei, în acelaşi timp, mai mult de unul din noi. Pe la asfinţitul soarelui, nava-şcoală vine să ne întovărăşească aproape o jumătate de oră. Salută şi pleacă.

— Cum te cheamă?

— Leblond.

— Ce convoi?

— Din ’27.

— Pedeapsa?

— Douăzeci de ani.

— Dar tu?

— Kargueret. Convoiul din ’29, cinşpe ani, sunt breton.

— Eşti breton şi nu ştii să conduci un vas?

---

21 Un soi de sabie scurtă, cu lama lată, fără gardă folosită în junglă pentru tăierea lianelor (din spaniola machete). (n.t.)

— Nu.

— Pe mine mă cheamă Duflis, sunt din Angers. Vieţaş pentru o vorbă idioată spusă juraţilor. Fără asta încasam ăl mult zece ani. Convoiul din ’29.

— Care vorbă?

— Uite, mi-am omorât muierea cu-n fier de călcat. Când cu procesul, un jurat m-a întrebat de ce-am lovit-o cu fierul de călcat. Nu ştiu cum mi-a venit, dar i-am răspuns c-am omorât-o cu fierul de călcat pentru că nu călca bine. Şi pentru fraza asta idioată, zicea avocatul, m-au potcovit aşa de rău.

— De unde aţi plecat?

— Dintr-un lagăr de muncă forestier, zis Cascade, la optzeci de kilometri de Saint-Laurent. N-a fost greu să plecăm, ne bucuram de multă libertate. Am pornit-o în cinci, simplu ca bună ziua.

— Cum cinci? Unde-s ceilalţi doi?

O tăcere stânjenită. Clousiot zice:

— Băiete, suntem între bărbaţi, şi dacă suntem laolaltă, trebuie să ştim. Vorbeşte.

— O să vă spun, zice bretonul. Am plecat de-adevăratelea cinci, dar ăi doi din Cannes care lipsesc ne spuseseră că sunt pescari de coastă. Nu dăduseră nici un ban pentru evadare şi ziceau că munca lor la bord face mai mult decât nişte parale. Numai că pe drum am băgat de seamă că nici unul nici altul n-avea habar de navigaţie. Era să ne înecăm de vreo douăzeci de ori. Am ţinut-o pe lângă coastă, am dat mai întâi de Guyana olandeză, după aia de cea engleză şi la urmă de Trinidad. Între Georgetown şi Trinidad l-am lichidat pe ăl care spunea c-ar putea fi căpitanul fugarilor. Individul merita să moară, căci pentru ca să plece pe dea moaca îi trombonise pe toţi cu priceperea lui la de-ale marinei. Ălălalt a crezut c-o să-l omorâm şi pe el şi s-a aruncat singur în mare, pe vreme rea, părăsind cârma vasului. Ne-am descurcat cum am putut. Ambarcaţia a luat de câteva ori apă, ne-am izbit de o stâncă şi am scăpat ca prin minune. Pe cuvântul meu de bărbat că tot ce-am spus e adevărul gol-goluţ.

— Adevărat, spun ceilalți doi. Aşa s-a întâmplat, şi toți trei am fost de acord să-l lichidăm pe individ. Ce spui de treaba asta, Papillon?

— Nu sunt în măsură să fiu judecător.

— Dar, stăruie bretonul, tu ce-ai fi făcut în locul nostru?

— Rămâne de văzut. Ca să judeci drept un caz ca ăsta, trebuie să fi trăit clipa, altfel nu ştii de partea cui e adevărul.

Clousiot zice:

— Eu unul l-aş fi omorât, pentru că era o minciună care putea să coste viața tuturor.

— Bine, să nu mai vorbim de asta. Dar am impresia că v-a fost o frică de moarte, că frica nu v-a părăsit nici acum şi că vă aflați pe mare numai de nevoie, aşa-i?

— Oh, da! răspund ei în cor.

— Aici, să fim înțeleşi, fără panică, orice s-ar întâmpla. Sub nici un motiv, nimănui nu-i permis s-arate pe față că-i e frică. Cu i-e frică să tacă mâlc. Vasul e bun, a făcut dovada. Avem o încărcătură mai mare ca înainte, dar e mai înalt cu zece centimetri. Plusul e compensat din plin.

Fumăm, bem cafea. Ne-am ghiftuit bine înainte de plecare şi am hotărât să nu mai mâncăm decât a doua zi de dimineață.

Suntem în 9 decembrie 1933, acum patruzeci şi două de zile s-a pornit evadarea, în sala „blindată” a spitalului din Saint-Laurent. Asta o aflăm de la Clousiot, contabilul asociației noastre. Am trei lucruri prețioase în plus decât la plecare: un ceas etanş de oțel cumpărat la Trinidad, o busolă adevărată în cutia ei dublă de suspensie, foarte precisă, cu roza vânturilor, şi nişte ochelari negri de celuloid. Clousiot şi Maturette au câte-o caschetă fiecare.

Trei zile se scurg fără buclucuri, afară doar de faptul că în două rânduri am dat peste nişte cete de delfini, ne-au trecut sudorile de spaimă, căci un grup de opt au început să se joace cu vasul. Treceau pe dedesubt, mai întâi în lungime, reapărând exact în fața vasului. Uneori îl atingeam pe câte unul. Dar ceea ce ne impresionează cel mai mult e următorul joc: trei delfini în formație de triunghi, unul în față şi doi paralel în spate, se năpustesc drept asupra noastră, spre

partea din față, cu o viteză nebună. În clipa când ar trebui să ne lovească de-a binelea, se scufundă, reapărând la dreapta şi la stânga vasului. Cu toate că vântul e foarte puternic şi că plutim cu pânzele umflate, se deplasează mult mai repede ca noi. Jocul ăsta durează ore întregi, e înnebunitor. E destul să facă cea mai mică greşeală cu socotelile lor ca să ne răstoarne. Cei trei noi n-au scos o vorbă, dar făcea să le vezi mutrele descompuse.

La miezul celei de-a patra nopți se dezlănțuie o furtună înfiorătoare. A fost într-adevăr ceva înspăimântător. Păcătoşenia era că valurile nu urmau aceeaşi direcție. Adesea se izbeau între ele. Anumite valuri erau adânci, altele scurte, de nu mai înțelegeai nimic. Nu crâcnea unul, afară de Clousiot, care-mi striga din când în când: „Dă-i înainte, frățioare! Îi vii de hac şi ăstuia, ca şi ălorlalte!” sau: „Păzea, vine unul din spate!” Lucru rar, când şi când talazurile soseau pieziş, vuind şi pline de spumă. În regulă, le apreciam viteza şi prevedeam foarte bine unghiul de atac. Şi, fără nici o logică, mă pomeneam deodată cu un val în coada vasului, exact din sensul opus. În câteva rânduri valurile s-au prăvălit peste umerii mei şi, bineînțeles, o bună parte din apă pătrundea în vas. Cei cinci bărbați, cu crătiți şi cutii în mână, scoteau apa fără răgaz. Cu toate astea, vasul nu s-a umplut niciodată mai mult decât pe sfert, aşa că n-am fost în pericol să ne ducem la fund. Bâlciul ăsta a durat o jumătate de noapte, aproape şapte ore. Din cauza ploii n-am zărit soarele decât pe la opt.

Furtuna odată potolită, soarele proaspăt al dimineții, strălucind cu toată puterea, a fost salutat de toți cu bucurie, inclusiv de mine. Înainte de toate, o cafea. O cafea cu lapte Nestlé în clocot, nişte pesmeți marinăreşti, tari ca piatra, dar care, muiați în cafea, devin delicioşi. Lupta cu furtuna din timpul nopții m-a sleit, nu mai pot, şi cu toate că vântul mai suflă tare, iar valurile sunt mari şi nedisciplinate, îl rog pe Maturette să-mi țină puțin locul. Vreau să dorm. N-au trecut nici zece minute de când m-am culcat, că Maturette se lasă izbit de-a latul, şi vasul se umple pe trei sferturi. Totul pluteşte: cutii, lampa de gătit, pături… Ajung la cârmă cu

apa până la brâu, şi am exact răgazul s-o apuc ca să evit un val spart care vine drept spre noi. Dintr-o mişcare a cârmei mă întorc cu spatele la val, care n-a mai putut să pătrundă în barcă şi ne-a împins foarte tare, la peste zece metri de locul izbiturii.

Toți golesc vasul de apă. Oala cea mare, mânuită de Maturette, scoate cincisprezece litri o dată. Nimeni nu stă să recupereze ceva, n-au decât o idee fixă: să scoată, să scoată, cât mai iute apa asta care îngreunează vasul atât de mult şi-l împiedică să se apere bine de valuri. Trebuie să recunosc că cei trei s-au comportat bine, iar bretonul, văzându-şi cutia luată de apă, s-a hotărât singur, fără să şovăie, ca să uşureze barca, să desprindă butoiul cu apă, pe care l-a zvârlit fără mare greutate peste bord. În două ore totul era uscat, dar pierdusem păturile, primusul, lampa de gătit, sacii cu mangal, damigeana cu benzină şi butoiul cu apă, acesta cu bună ştiință.

E amiază când, vrând să-mi pun alt pantalon, observ că şi valijoara mea a fost luată de apă, precum şi două impermeabile din trei. În fundul vasului am găsit două sticle de rom. Tutunul s-a dus sau e ud, frunzele au dispărut, ca şi cutia lor din tablă albă etanşă. Spun:

— Fraților, mai întâi o duşcă de rom, o porție barosană, şi după aia deschideți lada de rezervă, să vedem pe ce ne putem bizui. Avem sucuri de fructe, e-n regulă. Vom fixa rații pentru băut. Avem cutii cu biscuiți dulci, goliți una şi meşteriți din ea o lampă de gătit. O să punem cutiile de conserve pe fundul vasului şi-o să facem foc cu scândurile lăzii. Eram îndreptățiți să ne temem, dar acum primejdia a trecut. Fiecare trebuie să se stăpânească şi să fie la înălțimea evenimentelor. Din clipa asta, nimeni n-are voie să zică: Mi-e sete; nimeni n-are voie să zică: Mi-e foame; şi nimeni n-are voie să zică: Am chef să fumez. De acord?

— Da, Papi, de acord.

Toți s-au comportat bine şi Providența a slăbit vântul, îngăduindu-ne să pregătim o supă din carne conservată de vită. O gamelă plină cu supa asta în care muiem pesmeții ostăşeşti ne bagă-n burtă o pernă bună şi caldă, de-ajuns ca

să aşteptăm ziua de mâine. Am făcut un piculeț de ceai verde pentru fiecare. În lada neatinsă am găsit un cartuş de țigări. Sunt douăzeci şi patru de pachețele de câte opt țigări. Ceilalți cinci hotărăsc că doar eu voi fuma, ca să pot sta treaz şi, ca să nu-şi facă loc invidia, Clousiot refuză să-mi dea câte-o țigară gata aprinsă, dar îmi oferă foc. Grație acestui spirit de înțelegere, n-are loc nici un fel de incident neplăcut.

Se fac şase zile de când am plecat şi încă n-am avut răgaz să dorm. Cum în seara asta e o mare ca untdelemnul, dorm, dorm buştean aproape cinci ore. Mă trezesc la zece seara. Aceeaşi mare liniştită. Ceilalți au mâncat fără mine şi găsesc un fel de *polenta*[22] foarte bine făcută din mălai, la cutie desigur, pe care-o mănânc cu câțiva cârnați afumați. Un deliciu. Ceaiul e aproape rece, nu face nimic. Aprind o țigară şi aştept ca vântul să binevoiască a se porni.

Noaptea e minunată, cerul plin de stele. Steaua Polară scânteiază din plin şi doar Crucea Sudului o întrece în luminozitate. Se zăresc clar Carul Mare şi Carul Mic. Nici un nor, şi o lună plină înălțată binişor pe bolta înstelată. Bretonul dârdâie. Şi-a pierdut haina şi e-n cămaşă. Îi împrumut impermeabilul. Începem cea de-a şaptea zi.

— Fraților, nu putem fi prea departe de Curaçao. Îmi face impresia că am luat-o puțin prea la nord, de-aci înainte o țin direct spre vest, n-am voie să nu dau peste Antilele olandeze. Ar fi grav acum, când nu mai avem apă dulce şi am pierdut toate alimentele în afară de rezervă.

— Avem încredere în tine, Papillon, spune bretonul.

— Da, avem încredere în tine, repetă în cor ceilalți. Fă cum vrei.

— Mulțumesc.

Cred că-i bine ce-am hotărât. Vântul se lasă aşteptat toată noaptea şi abia pe la patru dimineața plecăm mai departe cu ajutorul unei brize faine. Briza asta, care se va intensifica în timpul dimineții, bate treizeci şi şase de ore destul de tare ca vasul să înainteze straşnic şi cu nişte valuri atât de mici că nici nu le simțim.

---

22 Mămăligă. (n.t.).

CURAÇAO

Pescăruşii. Mai întâi ţipetele lor, căci e noapte, apoi ei înşişi, rotindu-se în jurul vasului. Unul se lasă pe catarg, îşi ia zborul, se întoarce. Manejul ăsta durează peste trei ore, până în zorii luminaţi de-un soare strălucitor. Nimic la orizont care să ne indice uscatul. De unde naiba s-or fi ivit aceşti pescăruşi şi aceşti goelanzi[23]? Cât e ziua de lungă scormonim cu ochii în zadar. Nici cel mai mic semn că uscatul ar fi pe aproape. Luna plină se înalţă în clipa când soarele asfinţeşte, şi luna asta tropicală e atât de strălucitoare încât reverberaţia ei mă supără. Nu mai am ochelarii negri, au fost luaţi de faimosul val, o dată cu toate caschetele. Pe la opt seara zărim la orizont, foarte-foarte departe în lumina asta lunară, o linie neagră.

— Precis că-i pământul! spun cel dintâi.

— Da, aşa-i.

Pe scurt, toţi sunt de acord că se vede o linie întunecată care trebuie să fie uscatul. Tot restul nopţii rămân cu faţa pironită spre umbra asta care se precizează încet-încet. Sosim. Cu un vânt puternic fără nori şi valuri înalte, dar lungi şi disciplinate, ne îndreptăm spre ea cu toată viteza. Masa asta neagră nu-i cu mult peste nivelul mării şi nimic nu indică dacă ţărmul e format din faleze, din stânci, sau dacă e o plajă. Luna, pe punctul de a trece de cealaltă parte a acestui uscat, face o umbră care mă împiedică să văd ceva, exceptând, la nivelul apei, un lanţ luminos, mai întâi continuu, apoi fragmentat. Mă apropii, mă apropii, apoi, cam la un kilometru, arunc ancora. Vântul e puternic, vasul se roteşte pe loc şi ţine piept valului care-l loveşte de fiecare dată din spate. Ne cam zgâlţâie, e foarte incomod. Bineînţeles că pânzele sunt coborâte şi înfăşurate. Am fi putut să aşteptăm până se luminează în poziţia asta neplăcută dar sigură, din păcate însă, de-odată se desprinde ancora. Ca să conduci un vas, trebuia să se deplaseze, altfel nu-i chip să-l

---

23 Specie de pescăruşi (n.t.)

manevrezi. Montăm focul şi trinca, dar, ciudat lucru, ancora nu prinde pe dată. Camarazii mei trag frânghia la bord, dar, fără ancoră, s-a pierdut. În ciuda strădaniilor mele, valurile ne apropie atât de primejdios de stâncile acestui țărm, că hotărăsc să ridic vela şi să pornesc tare spre pământ, de bunăvoie. Mă dovedesc atât de grozav cu manevra asta, că ne trezim înțepeniți între două stânci, cu încheieturile vasului sfărâmate. Nimeni nu strigă „salvați-vă”, dar când se apropie valul următor, ne azvârlim cu toții pe el şi ajungem la mal de-a dura, burduşiți, dar în viață. Doar pe Clousiot, cu ghipsul lui, l-au caftit mai rău valurile. Are brațul, chipul şi mâinile însângerate, pline de zgârieturi. Noi ceilalți, câteva lovituri la genunchi, la mâini şi la glezne. Mie îmi sângerează o ureche, julită cam tare de-o stâncă. Oricum, suntem cu toții în viață, la adăpost de valuri, pe uscat. Când se luminează de zi, recuperăm impermeabilul şi mă întorc pe vas, care începe să se desfacă. Reuşesc să smulg compasul prins în cuie pe banca din spate. Nici țipenie de om, nici acolo, nici prin preajmă. Privim spre locul cu luminile alea faimoase, e un şir de lămpi sortite să indice pescarilor, aşa cum aveam să aflăm mai târziu, că locul e primejdios. Pornim pe jos spre interiorul uscatului. Nu sunt decât cactuşi, nişte cactuşi uriaşi, şi măgari. Ajungem la un puț, foarte obosiți pentru că, făcând cu schimbul, câte doi trebuie să-l care pe Clousiot, alcătuind cu brațele un soi de scaun. În jurul puțului, schelete de măgari şi de capre. Puțul e secat, aripile morii care-l făceau cândva să funcționeze se rotesc în gol fără să scoată apă. Nici un suflet de om, numai măgari şi capre.

Înaintăm până în dreptul unei căsuțe ale cărei uşi deschise ne invită să intrăm. Strigăm: „Hei! hei!” – Nimeni. Pe şemineu, un sac de pânză legat cu un şnur, îl iau şi, când să-l deschid, se rupe şnurul. E plin de florini, monedă olandeză. Ne aflăm aşadar pe teritoriul olandez: Bonaire, Curaçao sau Aruba. Punem sacul la loc fără să luăm nimic, găsim nişte apă, din care bea fiecare pe rând cu un polonic. Nimeni în casă. Nimeni împrejur. Plecăm şi înaintăm încet,

din pricina lui Clousiot, când un Ford hodorogit ne barează trecerea.

— Sunteți francezi?

— Da.

— Urcați-vă în maşină.

Îl instalăm pe Clousiot pe genunchii a trei camarazi care stau în spate. Eu mă aşez lângă şofer, Maturette lângă mine.

— Ați naufragiat?

— Da.

— S-a înecat cineva?

— Nu.

— De unde veniți?

— Trinidad.

— Dar mai înainte?

— Din Guyana franceză.

— Ocnaşi sau deportați?

— Ocnaşi.

— Sunt doctorul Naal, proprietarul acestei fâşii de pământ, o peninsulă lipită de Curaçao. Peninsula asta e poreclită Insula Măgarilor. Măgarii şi caprele trăiesc aici mâncând cactuşi plini de ghimpi lungi. Ghimpii ăştia au fost botezați de popor „duduile din Curaçao.”

Spun:

— Nu-i prea măgulitor pentru adevăratele dudui din Curaçao.

Tipul, înalt şi gras, râde zgomotos. Fordul înaintează gâfâind şi, cu un şuierat de astmatic, se opreşte singur. Spun, arătând nişte turme de măgari:

— Dacă maşina a obosit, are cine să ne tragă.

— Am un fel de hamuri în portbagaj, dar totul e să poți pune mâna pe doi din ei şi să-i înhami. Nu-i uşor.

Grăsanul saltă capota şi constată imediat că un hop zdravăn a desprins o sârmă care merge la bujii. Până să se urce la loc în maşină, priveşte împrejur, pare îngrijorat. Plecăm mai departe şi, după ce-o luăm pe nişte drumuri pline de şleauri, ajungem la o barieră albă care închide trecerea. E aici o căsuță albă. Vorbeşte în olandeză cu un negru cu pielea foarte deschisă şi curat îmbrăcat, care-n

fiecare clipă spune: *„Ya master, ya master”.* După care ne zice:

— I-am poruncit să vă țină tovărăşie şi să vă dea de băut, dacă vă e sete, până mă întorc. Vă rog să coborâți.

Coborâm şi ne aşezăm pe iarbă, la umbră. Fordul paradit o ia din loc. N-a făcut bine cincizeci de metri, că negrul ne spune în *papiamento,* jargon Olandez din Antile, alcătuit din cuvinte englezeşti, olandeze, franțuzeşti şi spaniole, că stăpânul lui, doctorul Naal, a plecat s-aducă poliția, căci îi e tare frică de noi, că i-a zis să fie cu ochii-n patru pentru că suntem nişte hoți evadați. Iar amărâtul ăsta de mulatru nu mai ştie ce să facă pentru a ne fi pe plac. Ne pregăteşte o cafea foarte slabă, dar care, pe căldura asta, ne prinde bine. Aşteptăm mai mult de o oră, când se arată un camion tip dubă celulară, cu şase polițişti în uniforme semănând cu cele nemțeşti, şi-o maşină decapotabilă cu şofer în uniformă de polițist şi trei domni, ultimul fiind doctorul Naal.

Coboară din maşină, iar unul dintre ei, cel mai scund, cu o mutră de preot, proaspăt ras, ne spune:

— Sunt şeful siguranței din insula Curaçao. Ca urmare a răspunderii pe care o port, sunt obligat să vă arestez. Ați comis vreun delict de când ați sosit pe insulă, şi care anume? Şi care din voi?

— Domnule, suntem nişte ocnaşi evadați. Venim din Trinidad şi n-au trecut decât câteva ore de când ni s-a sfărâmat vasul de stâncile țărmului. Sunt căpitanul acestui mic grup şi pot să afirm că nici unul din noi n-a comis nici cel mai mic delict.

Comisarul se întoarce spre bondocul doctor Naal şi îi vorbeşte în olandeză. În timp ce discută amândoi, soseşte un omuleț pe bicicletă. Vorbeşte iute şi zgomotos, atât doctorului Naal, cât şi comisarului.

— Domnule Naal, de ce i-ați spus acestui om că suntem hoți?

— Pentru că omul pe care-l vedeți aci m-a înştiințat, înainte de-a vă întâlni, că, pitit în dosul unui cactus, v-a văzut intrând şi ieşind din casa lui. Omul ăsta e un salariat de-al meu care vede de o parte din măgari.

— Şi pentru c-am intrat în casă înseamnă că suntem hoţi? E stupid ce spuneţi, domnule, n-am luat decât nişte apă, socotiţi că asta e furt?

— Dar punga cu florini?

— Punga am deschis-o, e drept, şi chiar i-am rupt şnurul deschizând-o. N-am făcut altceva decât să mă uit ce fel de monede sunt, ca să ştiu în ce ţară mă aflu. Am pus cu toată grija banii şi punga exact unde erau, pe placa unui şemineu.

Comisarul se uită în ochii mei şi, întorcându-se brusc spre omul cu bicicleta, i se adresează cu multă asprime. Doctorul Naal face un gest şi vrea să spună ceva. Foarte sever şi în stil nemţesc, comisarul îl împiedică să intervină. Comisarul suie omuleţul lângă şoferul maşinii sale, urcă şi el întovărăşit de doi poliţişti şi pleacă. Naal şi cetăţeanul celălalt, sosit cu el, intră în casă împreună cu noi.

— Vă sunt dator o explicaţie, ne spune el: omul acesta a zis că punga a dispărut. Până să vă percheziţioneze, comisarul l-a interogat pe tipul ăsta, bănuind că minte. Dacă sunteţi nevinovaţi, sunt dezolat de incident, dar nu-i vina mea.

După mai puţin de-un sfert de oră maşina se întoarce şi comisarul îmi zice:

— Aţi spus adevărul, omul ăsta e un mincinos ordinar. Va fi pedepsit pentru că voia să vă facă un mare rău.

În timpul, ăsta, cetăţeanul e îmbarcat în dubă, se urcă şi ceilalţi cinci şi, când să mă sui şi eu, comisarul mă opreşte şi-mi spune:

— Ia loc în maşina mea, lângă şofer.

O luăm înaintea camionului şi-l pierdem foarte repede din vedere. Mergem pe şosele bine asfaltate, apoi intrăm într-un oraş cu case în stil olandez. Totul sclipeşte de curăţenie şi majoritatea oamenilor merg pe bicicletă. Sute de persoane circulă astfel pe două roţi dintr-o parte în alta a oraşului. Pătrundem în postul de poliţie. Dintr-un birou mare, unde se găsesc câţiva ofiţeri de poliţie, toţi în alb, fiecare c-o trusă pentru scris, trecem într-o altă încăpere cu aer condiţionat. Aici e răcoare. Un bărbat înalt şi solid, blond, de vreo patruzeci de ani, şade într-un fotoliu. Se ridică şi vorbeşte în

olandeză. După ce se termină schimbul de cuvinte, comisarul spune pe franțuzeşte:

— Vă prezint pe comandantul-şef al poliției din Curaçao. Domnule comandant, omul acesta e un francez, şeful grupului de şase indivizi pe care i-am arestat.

— Bine, domnule comisar. Bun venit la Curaçao în calitate de naufragiați. Care e numele dumitale?

— Henri.

— E-n regulă, Henri, ai pățit ceva tare neplăcut în chestia cu punga, dar incidentul ăsta te favorizează totodată, căci dovedeşte fără urmă de îndoială că eşti om cinstit. O să capeți o sală luminoasă şi o cuşetă, ca să te odihneşti. Cazul dumitale va fi supus guvernatorului, care va da ordinele corespunzătoare. Comisarul şi eu însumi vom interveni în favoarea dumitale.

Îmi întinde mâna şi ieşim. În curte, doctorul Naal îmi cere scuze şi-mi promite să intervină pentru noi. Două ore mai târziu, suntem închişi cu toții într-o sală foarte mare, dreptunghiulară, cu vreo duzină de paturi şi, la mijloc, o masă lungă de lemn cu bănci. Cu dolarii din Trinidad, îl rugăm pe-un polițist, prin fereastra zăbrelită, să ne cumpere tutun, foiță şi chibrituri. Nu ne ia banii şi nu-nțelegem ce zice.

— Negrul ăsta de abanos, spune Clousiot, are o mutră de încuiat. N-o să vedem nici un tutun.

Mă duc să bat la uşă, care în aceeaşi clipă se deschide. Un nichipercea, gen *coolie,* cu un costum gri tip deținut şi-un număr pe piept ca să nu fie confundat, ne spune:

— Bani țigări.

— Nu. Tutun, chibrituri şi foiță.

Se întoarce după câteva minute cu toate şi cu o oală mare aburită cu ciocolată sau cacao. Bea fiecare câte-un castron mare din cele aduse de deținut.

După-amiază sunt chemat şi dus iarăşi la biroul comandantului de poliție.

— Guvernatorul mi-a dat ordin să vă las liberi în curtea închisorii. Spune camarazilor dumitale să nu încerce să evadeze, urmările ar fi grave pentru toți. Dumneata, în

calitate de căpitan, poţi pleca în oraş două ore în fiecare dimineaţă, de la zece la douăsprezece, şi în fiecare după-amiază de la trei la cinci. Ai bani?

— Da. Englezeşti şi franţuzeşti.

— Un poliţist în civil te va însoţi unde doreşti în timpul acestor plimbări.

— Ce se va întâmpla cu noi?

— Vom încerca, cred, să vă îmbarcăm unul câte unul pe nişte petroliere ale diferitelor naţiuni. Curaçao are una din cele mai mari rafinării din lume, prelucrează petrolul din Venezuela, aşa că-n fiecare zi intră şi ies între douăzeci şi douăzeci şi cinci de petroliere din toate ţările. Ar fi soluţia visată pentru voi, căci aţi sosi în ţările respective fără nici o problemă.

— Cam în ce ţări? Panama, Costa Rica, Guatemala, Nicaragua, Mexic, Canada, Cuba, Statele Unite şi ţări cu legislaţie engleză?

— Imposibil, nici în Europa nu-i cu putinţă. Fiţi calmi, aveţi încredere, lăsaţi-ne să găsim mijlocul de-a vă ajuta să porniţi pe calea cea bună a unei vieţi noi.

— Mulţumesc, domnule comandant.

Relatez toate acestea cu cea mai mare exactitate camarazilor mei. Clousiot, cel mai afurisit dintre noi, mă întreabă:

— Ce impresie ai, Papillon?

— Nu ştiu încă, mi-e teamă că ne tromboneşte ca să fim cuminţi, să nu evadăm.

— Mă tem c-ai dreptate, zice el.

Bretonul crede în minunatul plan de care mi s-a vorbit. Tipul cu fierul de călcat jubilează zicând:

— Nu tu barcă, nu tu aventură, asta-i ceva sigur. Fiecare soseşte într-o ţară oarecare, c-un petrolier barosan şi-ajunge oficial în bârlogul lui.

Leroux e de aceeaşi părere.

— Dar tu, Maturette?

Ţâncul ăsta de nouăsprezece ani, micuţul fraier transformat întâmplător în ocnaş, puştiul cu trăsături mai delicate decât o femeie rosteşte cu glasul său blând:

— Credeți că polițaii ăștia cu capete pătrate o să ticluiască pentru fiecare din noi acte de identitate dubioase sau false? Mira-m-aş. În cel mai bun caz, o să-nchidă ochii ca să ne-mbarcăm clandestin unui câte unul pe un petrolier gata de plecare, asta-i tot. Dar şi atunci, ar face-o ca să se descotorosească de noi fără să-i doară capul. Asta-i părerea mea. Nu cred în basmul ăsta.

Ies foarte rar, un pic dimineața, să fac unele cumpărături. E-o săptămână de când suntem aici, şi nimic nou. Începe să ne calce pe nervi. Într-o după-amiază zărim trei preoți înconjurați de polițişti care vizitează celulele şi sălile una după alta. Se opresc îndelung la celula cea mai apropiată de noi, unde se află un negru acuzat de viol. Bănuind c-o să vină şi la noi, ne întoarcem cu toții în sală şi ne aşezăm, fiecare pe patul lui. Într-adevăr, intră toți trei, însoțiți de doctorul Naal de comandantul poliției şi de un gradat îmbrăcat în alb, care trebuie să fie ofițer de marină.

— Monseniore, iată-i pe francezi, spune pe franțuzeşte comandantul poliției. Au avut o comportare exemplară.

— Vă felicit, copiii mei. Să ne aşezăm pe bănci în jurul mesei ăsteia, o să putem vorbi mai bine.

Se aşază cu toții, inclusiv însoțitorii episcopului. E adus un taburet care se afla în fața uşii, în curte, şi e aşezat în capul mesei. În felul ăsta episcopul îi vede bine pe toți.

— Aproape toți francezii sunt catolici, care din voi nu e?

Nimeni nu ridică mâna. Gândesc că preotul de la Conciergerie aproape că m-a botezat şi că trebuie să mă consider şi eu catolic.

— Prieteni, de neam sunt francez, mă numesc Irénée de Bruyne. Strămoşii mei erau protestanți hughenoți refugiați în Olanda pe vremea când Caterina de Medicis îi fugărea ca să-i omoare. Sunt aşadar de sânge francez, episcop la Curaçao, oraş unde există mai mulți protestanți decât catolici, dar unde catolicii sunt deosebit de credincioşi şi practicanți. Care vă e situația?

— Aşteptăm să fim îmbarcați unul după altul pe nişte petroliere.

— Câți au plecat în felul ăsta?

— Deocamdată nici unul.

— Hm! ce spuneți de asta, domnule comandant? Vă rog să-mi răspundeți în limba franceză, o vorbiți foarte bine.

— Monseniore, guvernatorul a vrut cu adevărat să-i ajute pe oamenii ăştia folosind această formulă, dar trebuie s-o spun cu toată sinceritatea că nici un căpitan de vas n-a acceptat încă să ia vreunul, în special pentru că n-au paşaport.

— Cu asta trebuie început. Guvernatorul n-ar putea să dea fiecăruia un paşaport excepțional?

— Nu ştiu. Nu mi-a vorbit niciodată despre aşa ceva.

— Poimâine voi rosti o slujbă pentru voi. Vreți să veniți mâine după-masă să vă spovediți? Vă voi spovedi personal spre a vă ajuta ca bunul Dumnezeu să vă ierte păcatele. Ați putea să mi-i trimiteți la catedrală la ora trei?

— Da.

— Aş dori să vină cu un taxi sau cu o maşină particulară.

— Îi voi însoți eu însumi, monseniore, zice doctorul Naal.

— Mulțumesc, fiule. Copiii mei, nu vă făgăduiesc nimic. Decât un singur lucru, şi adevărat: din clipa asta mă voi strădui să vă fiu cât mai util cu putință.

Văzând că Naal îi sărută inelul, şi bretonul după el, atingem uşor cu buzele inelul episcopal şi-l însoțim până la maşina lui parcată în curte.

A doua zi, toți se spovedesc episcopului. Am rămas ultimul.

— Hai, fiule, începe cu păcatul cel mai greu.

— Părinte, în primul rând nu sunt botezat, dar un preot de la o închisoare din Franța mi-a zis că, botezați sau nu, toți suntem fiii lui Dumnezeu.

— Avea dreptate. Bine. O să ieşim din confesional şi ai să-mi spui totul.

Îi povestesc cu de-amănuntul viața mea. Vreme îndelungată, cu răbdare, foarte atent, mă ascultă fără să mă întrerupă. Îmi ia mâinile în mâinile sale şi mă priveşte adeseori în ochi, iar uneori, la împrejurările greu de mărturisit, lasă ochii-n jos ca să m-ajute în spovedanie.

Blând, foarte blând, păstrându-mi mai departe mâinile în mâinile sale, îmi vorbeşte atât de suav că e aproape o şoaptă:

— Vezi tu, fiule, de n-ai fi avut de urcat această Golgotă, niciodată n-ai fi putut să te înalţi atât de sus şi să te apropii atât de tare de adevărul lui Dumnezeu. Am să-ţi spun mai mult: oamenii, sistemele, angrenajele acestei înfiorătoare maşini care te-au strivit, creaturile fundamental rele care te-au torturat în diferite chipuri şi ţi-au provocat neajunsuri, ţi-au făcut cel mai mare serviciu cu putinţă. Au trezit în tine o nouă făptură, mai presus de prima, iar azi, dacă ai simţul onoarei, al bunătăţii, al milei, şi energia necesară ca să învingi toate obstacolele şi să devii o fiinţă superioară, le-o datorezi lor. Acele gânduri de răzbunare, de a-l pedepsi pe fiecare după răul pe care ţi l-a făcut, nu pot rodi într-un om ca tine. Tu trebuie să fii un salvator al oamenilor, iar nu să trăieşti pentru a face rău, chiar de-ai avea convingerea că ar fi îndreptăţit. Dumnezeu a fost mărinimos cu tine spunându-ţi: „Ajută-te şi te voi ajuta”. Şi a făcut-o pe deplin, îngăduindu-ţi chiar să salvezi şi pe alţii. Îndeosebi, nu crede că toate acele păcate pe care, le-ai făptuit ar fi atât de grave. Există o sumedenie de oameni cu o înaltă poziţie socială care s-au făcut vinovaţi de fapte mult mai grave ca ale tale. Numai că ei n-au avut prilejul, în pedeapsa aplicată de justiţia oamenilor, să se înalţe precum ai făcut tu.

— Mulţumesc, părinte. Mi-aţi făcut un bine uriaş, pentru toată viaţa. N-am să-l uit niciodată.

Îi sărut mâinile.

— Vei pleca mai departe, fiule, şi vei avea de înfruntat noi primejdii. Aş vrea să te botez înainte de plecare. Ce părere ai?

— Părinte, pentru moment lasă-mă aşa cum sunt. Tatăl meu m-a crescut în afara religiei. E un om cu suflet de aur. Când s-a prăpădit mama, a ştiut să găsească, pentru a mă iubi şi mai mult, gesturi, vorbe, atenţii de mamă. Cred că, dacă m-aş boteza, aş comite un fel de trădare faţă de el. Dă-mi răgazul să fiu pe deplin liber, cu o identitate precisă, cu o viaţă normală, pentru ca, atunci când îi voi scrie, să-l întreb dacă pot, fără a-l mâhni, să renunţ ia filozofia lui şi să mă botez.

— Te înţeleg, fiule. Te binecuvântez şi-l rog pe Cel de sus să te apere.

— În această predică, monseniorul Irénée de Bruyne s-a zugrăvit singur, din cap până-n picioare, îmi spuse doctorul Naal.

— Fără îndoială, domnule doctor. Şi acum, ce-aveţi de gând să faceţi?

— Îl voi ruga pe guvernator să dea ordin Vămii să-mi acorde prioritate la prima vânzare a navelor confiscate de la contrabandişti. O să veniţi cu mine ca să vă daţi părerea şi să-l alegeţi pe cel care vă convine. În rest, cu alimentele şi îmbrăcămintea, o să fie uşor.

De când cu predica episcopului primim regulat vizite, seara mai ales, pe la şase. Sunt oameni care vor să ne cunoască. Iau loc pe băncile mesei, fiecare aduce câte-un pachet pe care-l pune pe pat şi-l lasă acolo fără să spună: „V-am adus ceva". Pe la orele două după-amiază, vin regulat nişte călugăriţe însoţite de stareţă, care vorbeşte franceza foarte bine. Coşul lor e întotdeauna plin de bunătăţi preparate de ele. Maica stareţă e încă tânără, sub patruzeci de ani. Nu i se vede părul, vârât într-o bonetă albă, dar are ochi albaştri şi sprâncene blonde. Se trage dintr-o familie olandeză de vază (după câte spune doctorul Naal) şi a scris în Olanda pentru a se găsi un alt mijloc decât cel de a ne reexpedia pe mare. Petrecem împreună momente foarte plăcute şi în câteva rânduri m-a pus să istorisesc evadarea noastră. Uneori mă roagă s-o povestesc direct călugăriţelor care o întovărăşesc şi care vorbesc franţuzeşte. Şi dacă uit sau sar peste un amănunt, mă cheamă blând la ordine:

— Henri, nu te grăbi. Ai sărit întâmplarea cu *hocco-ul*… De ce uiţi azi furnicile? E foarte importantă chestia cu furnicile, pentru că mulţumită lor a dat de voi Bretonul cu mască!

Le povestesc pe toate pentru că sunt clipe atât de plăcute, atât de desăvârşit opuse tuturor celor trăite, de parcă o lumină cerească ar pogorî în chip ireal asupra acestui drum al putreziciunii pe cale de dispariţie.

Am văzut nava, un vas straşnic, de opt metri lungime, cu o chilă pe cinste, un catarg foarte înalt şi vele uriaşe. Cu

adevărat construit pentru curse de contrabandă. E complet echipat, dar plin de sigiliile de ceară ale Vămii. Un domn porneşte licitaţia cu şase mii de florini, circa o mie de dolari. Pe scurt, ne e adjudecat pentru şase mii de florini, după câteva cuvinte şoptite acelui domn de doctorul Naal.

În cinci zile suntem gata. Proaspăt vopsit, ticsit de merinde frumos rânduite în cală, vasul acesta pe jumătate prevăzut cu punţi e un dar regesc. Şase valize, una de fiecare, cu haine noi, pantofi, tot felul de veşminte, sunt băgate într-o pânză impermeabilă, apoi aşezate în ruful vasului.

ÎNCHISOAREA DIN RIO HACHA

Pornim în zori. Doctorul şi călugăriţele au venit să ne spună la revedere. Ne desprindem uşor de chei, vântul ne ia în primire degrabă şi plutim normal. Soarele se înalţă strălucitor, ne aşteaptă o zi fără bătaie de cap. Bag de seamă imediat că vasul are prea multe vele şi prea puţin lest. Mă hotărăsc să fiu prudent. Înaintăm cu toată viteza. Vasul ăsta e un pur sânge în ce priveşte viteza, dar sensibil şi nervos. O iau spre vest. Am hotărât să-i debarcăm clandestin pe coasta columbiană pe cei trei indivizi care ni s-au alăturat la Trinidad. Nici nu vor s-audă de-o călătorie lungă, spun că au încredere în mine, dar câtuşi de puţin în vreme. Într-adevăr, după buletinele meteorologice din ziarele citite în închisoare, ne aşteptăm la vreme proastă şi chiar la uragane.

Recunosc că-i dreptul lor şi cădem de acord să-i debarc pe-o peninsulă nelocuită, numită Guajira. Noi ceilalţi trei vom pleca mai departe spre Hondurasul britanic. Vremea e splendidă, iar noaptea înstelată care urmează acestei zile radioase ne uşurează proiectul de debarcare datorită unei semiluni strălucitoare. Înaintăm drept spre coasta columbiană, arunc ancora şi sondăm des ca să vedem dacă pot debarca. Din păcate, apa e foarte adâncă şi trebuie să ne apropiem primejdios de mult de-un ţărm stâncos, ca fundul să fie la mai puţin de un metru şi jumătate adâncime. Ne dăm mâna, fiecare din ei coboară, reuşeşte să stea în picioare, apoi, cu valiza pe cap, înaintează spre uscat. Urmărim manevra atenţi şi cu un pic de tristeţe. Camarazii ăştia s-au purtat bine cu noi, au fost la înălţimea tuturor împrejurărilor. Păcat că părăsesc vasul. În timp ce se apropie de ţărm, vântul încetează complet. Ei drăcie! numai să nu ne fi văzut careva din localitatea însemnată pe hartă cu numele de Rio Hacha! E primul port în care există autorităţi poliţieneşti. Să sperăm că nu. Îmi face impresia că am depăşit cu mult punctul indicat, ţinând seama de micul far aflat pe limba de pământ pe lângă care am trecut.

Aşteptăm, aşteptăm... Cei trei au dispărut, după ce ne-au transmis un ultim adio fluturându-şi batistele albe. Vântul, trăsni-l-ar! De-ar începe odată să bată, ca să ne desprindem de pământul ăsta columbian, care e un semn de întrebare pentru noi! Într-adevăr, nu ştim dacă îi predau sau nu pe deținuții evadați. Toți trei preferăm certitudinea pe care ne-o oferă Hondurasul britanic în locul incertitudinii Columbiei. Abia la trei după-amiază începe să bată vântul şi putem pleca. Ridic toate pânzele şi, înclinată poate nițel cam mult, şalupa pluteşte sprintenă timp de peste două ore, când o vedetă plină de oameni se îndreaptă țintă spre noi şi trage în aer focuri de armă ca să oprim. Mă năpustesc înainte fără să mă supun, încercând să ajung în larg ca să ies din apele teritoriale. Cu neputință. Puternica vedetă ne ajunge din urmă în mai puțin de o oră şi jumătate şi, luați la ochi de zece bărbați înarmați, suntem siliți să ne predăm.

Soldații sau polițiştii ăştia care ne-au oprit au cu toții nişte mutre aparte: un pantalon soios, odinioară alb, tricouri de lână care precis că n-au fost spălate vreodată, găurite, toți desculți, cu excepția „maiorului", mai bine îmbrăcat şi mai curat. Sunt prost îmbrăcați, dar înarmați până-n dinți: o cartuşieră plină de gloanțe drept centură, puşti de război bine întreținute şi, pe deasupra, o teacă în care e vârât un pumnal uriaş, cu mânerul la îndemână. Cel căruia îi spun „maior" are o mutră de metis asasin. Poartă un revolver cât toate zilele, spânzurat şi el de o centură înțesată de gloanțe. Deoarece nu vorbesc decât spaniola, nu înțelegem ce spun, dar nici privirea, nici gesturile, nici tonul glasului lor nu sunt simpatice, totul e duşmănos.

Mergem pe jos din port până la închisoare, străbătând localitatea, care e într-adevăr Rio Hacha, încadrați de şase golani plus trei care merg la doi metri distanță, cu armele îndreptate spre noi. Sosirea nu e aşadar dintre cele mai simpatice.

Ajungem în curtea unei închisori împrejmuite de-un zid scund. Vreo douăzeci de deținuți bărboşi şi murdari, aşezați sau în picioare, ne aruncă deopotrivă priviri duşmănoase. „Vamos, vamos." Pricepem că înseamnă: „Haideți, haideți".

Ceea ce nu ne e deloc uşor deoarece Clousiot, deşi îi merge mult mai bine, calcă totuşi pe scăriţa piciorului său pus în ghips şi nu poate să umble repede. „Maiorul”, care a rămas în urmă, ne ajunge, cu busola şi impermeabilul sub braţ. Mănâncă din pesmeţii şi ciocolata noastră, şi pricepem de îndată că vom fi jefuiţi de tot ce avem. Nu ne înşelăm. Suntem închişi într-o sală murdară, având o fereastră cu zăbrele groase. Pe jos, scânduri, prevăzute într-o parte cu un soi de pernă de lemn: sunt paturile. „Francezi, francezi”, ne spune la fereastră un deţinut după plecarea poliţiştilor, care ne-au încuiat.

— Ce vrei?

— Francezi, nu bun, nu bun!

— Nu bun, ce?

— Poliţia.

— Poliţia?

— Da, poliţia nu bun.

Şi dispare. S-a lăsat întunericul, sala e luminată de-o lampă electrică probabil de slab amperaj, căci dă o lumină chioară. Ţânţarii ne ţârâie în urechi şi ni se vâră în nas.

— Bine ne-am mai aranjat! O să ne coste scump c-am acceptat să-i debarcăm pe camarazii noştri.

— Ce să-i faci, nu ştiam. Dar am păţit-o mai ales pentru că nu era vânt.

— Te-ai apropiat prea mult, zise Clousiot.

— Las-o moartă! Nu e momentul să ne învinuim sau să-i învinuim pe alţii, trebuie să fim cot la cot, mai uniţi ca oricând.

— Iartă-mă, ai dreptate, Papi. Nu-i nimeni de vină.

Oh! prea ar fi nedrept ca, după atâtea strădanii, evadarea să se încheie aici, atât de jalnic. N-am fost percheziţionaţi. Am în buzunar tubul, mă grăbesc să mi-l pun. Clousiot şi-l pune şi el pe-al lui. Am făcut bine că le-am păstrat. De altfel, e-un portofel etanş şi mic, uşor de păstrat. După ceasul meu e opt seara. Ni se aduce zahăr nerafinat de culoare cafenie, o bucată cât pumnul de fiecare, şi trei porţii dintr-un soi de pastă de orez fiert în apă cu sare. *„Buenas noches!”* „Asta o fi însemnând: noapte bună”, zice Maturette. A doua zi la şapte

ni se serveşte în curte o cafea excelentă în nişte căni de lemn. Pe la opt trece maiorul. Îl rog să mergem la vas să luăm lucrurile. Sau n-a priceput, sau se face. Cu cât mă uit mai bine la el, cu atât găsesc că are o mutră de asasin. Poartă în stânga o sticluță într-un toc de piele, o scoate, o destupă, trage o duşcă, scuipă şi-mi întinde sticla. În fața acestui prim gest amabil, o iau şi beau. Noroc că n-am apucat să înghit decât foarte puțin, e foc cu gust de spirt denaturat. O scuip degrabă şi mă îneacă tusea, în timp ce el, corcitura asta de indian şi negru, râde în hohote!

La zece sosesc câțiva civili îmbrăcați în alb şi cu cravată. Sunt vreo şase sau şapte şi intră într-o clădire care pare să fie direcțiunea închisorii. Suntem chemați. Stau cu toții pe scaune în semicerc într-o sală unde tronează un tablou mare al unui ofițer alb cu multe decorații: *Presidente Alfonso Lopez de Columbia.* Unul din domni îi face semn lui Clousiot să ia loc, vorbindu-i în franceză, noi rămânem în picioare. Individul din centru, slab, cu nas acvilin şi ochelari cu lentile fără rame, începe să-mi ia interogatoriul. Interpretul nu traduce nimic şi-mi spune:

— Domnul care a vorbit şi care o să-ți ia interogatoriul e judecătorul oraşului Rio Hacha, ceilalți sunt notabilități, prieteni de-ai lui. Eu, care slujesc de traducător, sunt un haitian, conduc lucrările de electrificare din acest departament. Cred că printre aceşti oameni, deşi n-o declară, unii înțeleg un pic franceza, poate chiar judecătorul.

Judecătorul e impacientat de acest preambul şi-şi începe interogatoriul în spaniolă. Haitianul traduce pe rând întrebările şi răspunsurile.

— Sunteți francezi?

— Da.

— De unde veniți?

— Curaçao.

— Şi mai înainte?

— Trinidad.

— Şi mai înainte?

— Martinica.

— Minți. Consulul nostru din Curaçao a fost înştiințat, acum o săptămână şi mai bine, să supravegheze coasta pentru că şase evadați din penitenciarul Franței vor încerca să debarce la noi.

— În regulă. Suntem nişte evadați din penitenciar.

— Guyanezi aşadar?

— Da.

— Dacă o țară atât de nobilă ca Franța v-a trimis atât de departe şi v-a pedepsit cu atâta asprime, înseamnă că sunteți nişte bandiți foarte periculoşi.

— S-ar putea.

— Hoți sau asasini?

— Ucigaşi.

— *Matador,* totuna. Aşadar sunteți nişte *matadori.* Unde sunt ceilalți trei?

— Au rămas la Curaçao.

— Iar minți. I-ați debarcat la şaizeci de kilometri de aici, într-o regiune numită Castillete. Au fost arestați, din fericire, şi vor fi aici peste câteva ore. Vasul l-ați furat?

— Nu, l-am primit în dar de la episcopul din Curaçao.

— În regulă. O să fiți deținuți aici până ce-o să hotărască guvernatorul ce să facem cu voi. Pentru delictul de-a fi debarcat trei complici pe teritoriul columbian, încercând să plecați apoi mai departe pe mare, condamn la trei luni de închisoare pe căpitanul vasului, pe dumneata, şi la o lună şi jumătate pe ceilalți. Purtați-vă bine, dacă nu vreți să vă alegeți cu pedepse corporale aplicate de polițişti, care sunt oameni foarte aspri. Ai ceva de spus?

— Nu. Aş vrea doar să-mi strâng lucrurile şi alimentele de pe vas.

— Totul a fost confiscat de vamă, afară de câte un pantalon, o cămaşă, o haină şi o pereche de pantofi de fiecare. Restul e confiscat şi nu stărui: nu-i nimic de făcut, asta-i legea.

Ne retragem în curte. Judecătorul e asaltat de nefericiții deținuți ai regiunii: „Domnule doctor, domnule doctor!” Trece prin mijlocul lor, plin de importanță, fără să răspundă şi fără să se oprească.

Iese cu notabilitățile din închisoare şi dispare.

După o oră sosesc ceilalți trei într-un camion cu şapte-opt bărbați înarmați. Coboară plouați ca vai de ei, cu valizele în mână. Ne întoarcem cu ei în sală.

— Ce greşeală gogonată am făcut şi v-am mai băgat şi pe voi! spune bretonul. Suntem de neiertat, Papillon. Dacă vrei să mă omori, eşti liber, o mişcare nu fac să mă apăr. Nu suntem oameni, suntem nişte rahați. Ne era frică de mare, ei bine, după cele ce-am aflat despre Columbia şi columbieni pot să spun că primejdiile mării erau floare la ureche pe lângă ce ne paşte de la nişte indivizi de teapa ăstora. Din lipsa vântului le-ați picat în labă?

— Da, bretonule. N-am de omorât pe nimeni, toți am căzut în greşeală. N-aveam decât să refuz să vă debarc şi nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Eşti prea bun, Papi.

— Nu, sunt drept.

Le povestesc interogatoriul.

— În sfârşit, poate că guvernatorul o să ne pună în libertate.

— Vezi să nu! Cum s-ar zice: să sperăm, speranța te-ajută să trăieşti.

După părerea mea, autoritățile acestei văgăuni pe jumătate civilizate nu pot lua vreo hotărâre în cazul nostru. Numai un for superior are dreptul să decidă dacă putem să rămânem în Columbia, dacă e cazul să fim predați Franței sau reîmbarcați pe vasul nostru ca să plecăm mai departe. Ar fi culmea ca oamenii ăştia, cărora nu le-am cauzat nici un prejudiciu, să ia cea mai gravă hotărâre, căci în definitiv n-am comis nici un delict pe teritoriul lor.

Se încheie săptămâna de când suntem aici. Nici o schimbare, afară doar de faptul că se vântură ideea de a ne transfera, bine păziți, într-un oraş mai important, la două sute de kilometri, Santa Marta. Polițiştii ăştia cu mutre de pirați nu şi-au schimbat atitudinea față de noi. Ieri n-a lipsit mult să mă lovească unul cu puşca pentru că-mi luasem înapoi săpunul de la spălător. Stăm tot în sala asta înțesată de țânțari, din fericire un pic mai curată decât am găsit-o,

mulțumită lui Maturette şi bretonului, care o spală în fiecare zi. Încep să deznădăjduiesc. Neamul ăsta de columbieni, amestec de indieni cu negri, de indieni cu spanioli, care au fost pe timpuri stăpânii acestei țări, mă face să-mi pierd speranța. Un deținut columbian îmi împrumută un număr vechi al unui ziar din Santa Marta. În pagina întâi, cele şase fotografii ale noastre şi dedesubt comandantul poliției, cu pălăria lui enormă de fetru, cu o țigară-n gură şi fotografia unui grup de vreo zece polițişti înarmați cu puşcoacele lor. Pricep că arestarea a fost romanțată, iar rolul jucat de ei, umflat. S-ar spune că întreaga Columbie a fost salvată prin arestarea noastră de un pericol înfiorător. Şi totuşi bandiții din poză sunt mai simpatici decât polițiştii. Bandiții au mai curând înfățişarea unor oameni cinstiți, în timp ce polițiştii, să-mi fie cu iertare! Începând cu comandantul, să nu mai vorbim! Ce-i de făcut? Am învățat câteva cuvinte spaniole: a evada, *fugarse;* deținut, *preso;* a ucide, *matar;* lanț, *cadena;* cătuşe, *esposas;* bărbat, *hombre;* femeie, *mujer.*

EVADARE DIN RIO HACHA

În curte e-un tip care poartă tot timpul cătuşe şi cu care mă împrietenesc. Tragem din aceeaşi ţigară, o ţigară lungă şi subţire, foarte tare, vorba e că fumez. Am înţeleg că face contrabandă între Venezuela şi insula Araba. E acuzat c-ar fi omorât nişte paznici de coastă şi aşteaptă să fie judecat. În anumite zile e extraordinar de calm, iar în altele, nervos şi agitat. Reuşesc să constat că e calm după ce a primit vizite şi când mestecă nişte frunze pe care le capătă. Într-o zi îmi dă şi mie o jumătate de frunză, şi mă lămuresc pe dată. Limba, cerul gurii şi buzele îmi devin insensibile. Sunt frunze de coca[24]. Bărbatul ăsta de treizeci şi cinci de ani, cu braţe păroase şi cu pieptul acoperit de-un păr creţ foarte negru, trebuie să aibă o forţă puţin obişnuită. Picioarele-i goale au tălpile atât de bătătorite că deseori smulge din ele câte-un ciob de sticlă sau câte-un cui care s-au înfipt fără s-ajungă la carne.

„Fuga, tu şi cu mine", îi spun într-o seară contrabandistului. Cu prilejul unei vizite făcute de haitian îi cerusem un dicţionar francez-spaniol. A înţeles tipul, şi mi-a făcut semn c-ar vrea să evadeze, dar cătuşele! E vorba de nişte cătuşe americane sistem lacăt. Sunt prevăzute cu o găurică pentru cheie, care e desigur plată. Cu o sârmă turtită la capăt, bretonul îmi meştereşte un şperaclu. După câteva încercări, deschid uşor cătuşele noului meu prieten. Noaptea e singur într-o calabozo (celulă), ale cărei zăbrele sunt destul de groase. La noi zăbrelele sunt subţiri, cu siguranţă că putem să le depărtăm. Înseamnă că nu va trebui tăiată decât o bară, cea a lui Antonio – aşa se numeşte columbianul: Antonio.

— Cum facem rost de-un *sacette* (fierăstrău)?

— *Plata* (bani).

— *Cuanto* (cât)?

— O sută de pesos.

---

24 Arbust ale cărui frunze conţin cocaină (n.t.)

— Dolari?

— Zece.

Pe scurt, contra a zece dolari pe care-i dau devine posesorul a două bomfaiere. Îi explic desenând pe pământul din curte că, de câte ori taie nițel, trebuie să amestece pilitura de fier cu aluatul găluştelor de orez pe care le primim, şi să astupe bine crestătura. În ultima clipă, până să intre înăuntru, îi deschid o cătuşă. De-o să i le controleze, n-are decât să apese pe ea ca să se închidă de la sine. Au trecut trei nopți până ce-a tăiat bara. Îmi spune că-n mai puțin de-un minut termină cu tăiatul şi că precis poate s-o îndoaie cu mâna. Va veni să mă ia.

Plouă deseori, de aceea îmi spune c-o să vină în *primera noche de iluvia* (prima noapte de ploaie). În noaptea asta plouă cu găleata. Camarazii sunt la curent cu proiectele mele, nimeni nu vrea să mă urmeze; după părerea lor, regiunea unde doresc s-ajung e prea departe. Vreau să mă duc la capătul peninsulei columbiene, la frontiera cu Venezuela. Pe harta noastră scrie că regiunea se numeşte Guajira şi că-i un teritoriu disputat, nici columbian, nici venezuelean. Columbianul zice că *eso es la tierra de los indios* (e pământul indienilor) şi că acolo nu există nici un fel de poliție, nici columbiană, nici venezueleană. Câțiva contrabandişti trec pe-acolo. E periculos, căci indienii guajiros nu permit să pătrundă pe teritoriul lor vreun om civilizat. Cu cât te afunzi mai adânc în ținutul lor, devin tot mai periculoşi. Pe coastă sunt indieni pescari care, prin intermediul altor indieni, ceva mai civilizați, fac negoț cu satul Castillete şi cu un cătun, la Vela. Antonio nu vrea să se ducă acolo. Se pare că tovarăşii lui sau el însuşi au omorât câțiva indieni cu prilejul unei încăierări, într-o zi când vaporul, încărcat cu mărfuri de contrabandă, fusese nevoit să se refugieze pe țărmul teritoriului lor. Dar Antonio îşi ia obligația să mă ducă foarte aproape de Guajira, apoi va trebui să-mi continui, drumul singur. Toate astea, inutil s-o mai spun, s-au lămurit foarte anevoie între noi, pentru că Antonio foloseşte cuvinte care nu figurează în dicționar. Aşadar, în noaptea asta plouă cu găleata. Mă aflu lângă

fereastră. Din prici am desprins mai demult o scândură. O s-o folosim ca să depărtăm zăbrelele. Am făcut o probă acum două nopți şi-am constatat, că cedează uşor.

— *Listo* (gata).

Mutra lui Antonio îşi face apariția, lipită de bare. Dintr-o smucitură, ajutat de Maturette şi de breton, bara nu numai că se deplasează, dar se şi desprinde de jos. Camarazii mă ridică, mă împing, şi-mi dau câteva palme peste buci până să dispar. Palmele astea reprezintă strângerea de mână a prietenilor mei. Ne aflăm în curte. Ploaia torențială face un zgomot infernal căzând pe acoperişurile de tablă. Antonio mă ia de mână şi mă trage până în dreptul zidului. Escaladarea lui e o joacă, n-are decât doi metri. Mă tai totuşi la mână într-unul din cioburile de sticlă înfipte în creasta lui, nu-i nimic, la drum. Blestematul de Antonio e-n stare să nimerească drumul în toiul ploii ăsteia, din cauza căreia nu vedem nici la trei metri. Foloseşte prilejul ca să străbată de-a dreptul tot satul, apoi urmăm un drum între junglă şi coastă. Noaptea, foarte târziu, se zăreşte o lumină. Ne obligă să facem un ocol lung prin junglă, din fericire nu prea deasă, şi revenim la drum. Umblăm pe ploaie până ia ivirea zorilor. La plecare mi-a dat o frunză de coca pe care-o mestec aşa cum am văzut că făcea el în închisoare. Când se face ziuă, nu sunt obosit de fel. Oare mulțumită frunzei? Cu siguranță. În pofida luminii, mergem mai departe. Din timp în timp se culcă pe jos, lipindu-şi urechea de pământul îmbibat de apă şi plecăm mai departe.

Are un fel ciudat de a umbla. Nici nu aleargă, nici nu păşeşte, face un soi de salturi mici succesive, toate de aceeaşi lungime, bălăngănindu-şi brațele de parcă ar vâsli prin aer. Probabil c-a auzit ceva, căci mă trage în hățiş. Plouă întruna, într-adevăr, prin fața noastră trece un tăvălug tras de-un tractor bătătorind drumul.

E zece şi jumătate dimineața. Ploaia a stat, soarele s-a înălțat pe cer. Intrăm în junglă după ce-am parcurs mai mult de un kilometru prin iarbă, nu pe drum. Lungiți sub un arbust foarte stufos, înconjurați de o vegetație deasa şi plină de ghimpi, cred că nu-i cazul să ne temem de ceva, şi totuşi

Antonio nu mă lasă să fumez, nici să vorbesc în şoaptă. Văzându-l că înghite fără oprire zeamă de frunze, fac ca el, dar cu mai multă moderație. Îmi arată un buzunăraş cu peste douăzeci de frunze. Dinții lui minunați lucesc în umbră când râde fără zgomot. Fiind năpădit de țânțari, Antonio a mestecat o țigară de foi şi cu saliva plină de nicotină ne-am uns fața şi mâinile. De atunci ne lasă-n pace. E şapte seara. S-a lăsat întunericul, dar luna luminează drumul prea tare. Îşi pune degetul pe cifra nouă a ceasornicului şi zice: *lluvia* (ploaie). Pricep c-o să plouă la ora nouă. Într-adevăr, la nouă şi douăzeci începe ploaia, plecăm mai departe. Ca să rămân în rând cu el; am învățat să merg sărind şi să vâslesc cu brațele. Nu-i greu, înaintezi mai iute decât mergând repede şi totuşi nu alergi. În timpul nopții a trebuit să intrăm de trei ori în junglă, ca să lăsăm să treacă un turism, un camion şi o brişcă trasă de doi măgari. Grație acestor frunze, când se face ziuă, nu simt oboseala. Ploaia încetează la ora opt, şi atunci procedăm la fel; mergem încet prin iarbă un kilometru şi mai bine, apoi intrăm în junglă să ne-ascundem. Necazul cu frunzele astea e că nu mai dormi. N-am închis ochii de când am plecat. Pupilele lui Antonio sunt atât de dilatate că nu se mai vede irisul. Ale mele or fi la fel.

E nouă seara. Plouă. S-ar spune că ploaia n-aşteaptă decât ora asta ca să pornească. Aveam să aflu mai târziu că la tropice, când ploaia începe la o anumită oră, se va porni zilnic pe tot pătrarul lunii la aceeaşi oră, oprindu-se de asemenea în fiecare zi cam tot la aceeaşi oră. Noaptea asta, când o pornim din nou, auzim nişte țipete, apoi zărim câteva luminițe. „Castillete”, zice Antonio. Dracul ăsta de om mă ia de mână fără şovăire, reintrăm în junglă şi după ce mergem din greu vreme de peste două ore, regăsim iarăşi drumul. Umblăm, mai degrabă sărim, tot restul nopții şi o bună parte a dimineții. Soarele a uscat hainele de pe noi. Se fac trei zile de când suntem uzi de ploaie, trei zile de când nu am mâncat decât o bucată de zahăr nerafinat, în prima zi. Antonio pare aproape sigur că n-o să întâlnim indivizi cu intenții rele. Merge nepăsător şi de câteva ore n-a mai pus urechea la pământ. În clipa când drumul urmează linia plajei, Antonio

rupe o cracă. Când o scoate e mânjită de un lichid gălbui, de culoarea gălbenuşului de ou. Chiar aşa-i, îl ajut să facă o gaură scormonind nisipul cu mâinile şi se ivesc curând vreo trei-patru sute de ouă de broască țestoasă de mare. N-au coajă, doar o pieliță deasupra. Adunăm vreo sută în cămaşa pe care şi-a scos-o Antonio. Părăsim plaja şi trecem drumul ca să reintrăm în junglă. Nevăzuți de nimeni, începem să mâncăm, numai gălbenuşul, zice Antonio. Dintr-o muşcătură a dinților de lup, taie pielița care înveleşte oul, lasă să se scurgă albuşul şi suge apoi gălbenuşul, el unul, eu unul. Desface o grămadă întreagă de ouă, înfulecând unul şi pasându-mi altul. Ghiftuiți, ne lungim fiecare cu haina sub cap drept pernă. Antonio zice:

— *Mañana tú sigues sólo dos días más. De mañana en adelante no hay policias.* (De mâine îți continui drumul, singur încă două zile. Începând de mâine nu vor mai fi polițişti).

Dăm de ultimul post de frontieră: Îl recunoaştem după lătratul câinilor şi după o căsuță luminată din belşug. Totul ocolit cu măiestrie, datorită lui Antonio. Umblăm după aceea toată noaptea fără să ne mai ferim. Drumul nu-i lat, e o potecă, totuşi umblată, întrucât e lipsită de iarbă. Are vreo cincizeci de centimetri lărgime şi se întinde de-a lungul junglei, dominând plaja de la o înălțime de vreo doi metri. Pe alocuri se văd întipărite urme de potcoave – de cai şi de măgari. Antonio se aşază pe o rădăcină groasă şi-mi face semn să m-aşez şi eu. Soarele dogoreşte. Ceasul meu arată unsprezece, după soare e amiază; un bețişor înfipt în pământ nu lasă nici o umbră. Înseamnă că-i amiază şi-mi potrivesc ceasul. Antonio îşi deşartă săculețul cu frunze de coca: sunt şapte. Îmi dă patru şi opreşte trei. Mă îndepărtez un pic pătrund în junglă, mă întorc cu o sută cincizeci de dolari din Trinidad şi şaizeci de florini, şi-i întind. Mă priveşte foarte mirat, pune mâna pe bancnote, nu înțelege de ce sunt atât de noi şi cum de nu s-au udat, de vreme ce nu m-a văzut vreodată uscându-le. Îmi mulțumeşte, cu toți banii în mână, stă mult pe gânduri, apoi ia şase hârtii de cinci florini, adică treizeci de florini, şi-mi înapoiază restul. Degeaba insist, nu

vrea să primească mai mult. În clipa asta se petrece ceva cu el. Hotărâse să ne despărţim, dar acum dă impresia că ar vrea să mă mai întovărăşească o zi. Îmi dă să înţeleg că după aia o să facă stânga-mprejur. În regulă, plecăm după ce mai înghiţim nişte gălbenuşuri de ou şi ne aprindem câte-o ţigară – treabă care se dovedeşte foarte obositoare, deoarece trebuie să izbim două pietre una de alta, timp de peste o jumătate de oră, ca să ia foc puţin muşchi uscat.

La capătul a trei ore de mers, zărim un bărbat călare, care se îndreaptă direct spre noi. Poartă o uriaşă pălărie de paie, cizme, în loc de pantalon un soi de slip de piele, o cămaşă verde şi o haină spălăcită, tot verde, tip uniformă militară. Drept armă, o carabină foarte frumoasă şi un revolver uriaş la brâu.

— Caramba! Antonio, hijo mio (fiul meu).

Antonio îl recunoscuse pe călăreţ de la mare depărtare, nu-mi spusese nimic, dar era vădit că ştia cine e. Vlăjganul ăsta bronzat, în vârstă de cel puţin patruzeci de ani, descalecă şi se bat amândoi pe umeri. Felul ăsta de-a se îmbrăţişa aveam să-l regăsesc ulterior pretutindeni.

— Cine-i ăsta?

— *Compañero de fuga* (tovarăş de evadare), un francez.

— Încotro te duci?

— Cât mai aproape de pescarii indieni.

— Vrea să treacă prin teritoriul indian, să intre în Venezuela şi acolo să găsească un mijloc de-a se întoarce la Aruba sau Curaçao.

— Indian Guajiro rău, zice omul. Nu eşti înarmat, *toma* (ţine).

Îmi dă un pumnal în teacă de piele şi mâner din os şlefuit. Ne aşezăm la marginea potecii. Mă descalţ, îmi sângerează picioarele. Antonio şi călăreţul vorbesc repede, e clar că nu le place intenţia mea de a străbate Guajira. Antonio îmi face semn să încalec: cu ghetele legate pe umeri, o să rămân desculţ să-mi vindec rănile. Înţeleg toate astea din semne. Călăreţul încalecă, Antonio îmi strânge mâna şi, nu ştiu cum, mă trezesc pornind galop în spatele prietenului său. Galopăm o zi şi o noapte. Din când în când ne oprim, îmi

pasează o sticlă de anason din care beau câte-un pic. În zorii zilei se opreşte. Soarele se înalță, îmi dă o bucată de brânză tare ca piatra cu doi pesmeți marinăreşti, şase frunze de coca, şi-mi dăruieşte un săculeț special în care să le țin, etanş, care se prinde la brâu. Mă îmbrățişează bătându-mă pe umeri, cum l-am văzut procedând cu Antonio, încalecă iarăşi şi porneşte într-un galop dezlănțuit.

INDIENII

Umblu până la ora unu după-amiază. S-a terminat cu jungla, nu se zăreşte nici un copac. Marea scânteiază, argintată, sub soarele arzător. Merg desculț, cu ghetele atârnând călare pe umărul stâng. În clipa când hotărăsc să mă culc, zăresc parcă în depărtare cinci-şase copaci, sau stânci, mult încoace de plajă. Încerc să apreciez distanța: zece kilometri, poate. Bag în gură jumate de frunză mare şi, în timp ce mestec, pornesc mai departe, mergând destul de vioi. După o oră identific cele cinci sau şase obiecte: sunt nişte colibe acoperite cu stuf sau paie, ori cu frunze de-un castaniu-deschis. Dintr-una iese fum. Apoi zăresc nişte oameni. M-au văzut şi ei. Percep strigătele şi semnele pe care le face un grup în direcția mării. Observ atunci patru bărci, care se apropie grabnic de plajă şi din care debarcă vreo zece indivizi. S-au strâns cu toții în fața caselor şi mă privesc. Văd limpede bărbați şi femei în pielea goală, având doar un soi de apărătoare pentru sex. Înaintez încet spre ei. Trei se sprijină în arcuri şi țin câte-o săgeată. Nici un gest, nici de duşmănie, nici de prietenie. Un câine începe să latre şi se repede la mine furios. Mă muşcă aproape de călcâi, plecând cu o bucată de pantalon… Când atacă iar, i se înfige în spate o săgeată mică, ivită nu ştiu de unde (am aflat pe urmă: dintr-o sarbacană), o ia la goană chelălăind şi pare să intre într-o casă. Mă apropii şchiopătând, căci m-a muşcat zdravăn. Mă aflu la numai zece metri de grup. Nimeni nu s-a mişcat, nici n-a vorbit, copiii stau în spatele mamei lor. Trupurile sunt bronzate, goale, muşchiuloase, superbe. Femeile au sâni drepți şi tari, cu sfârcuri enorme. Una singură are sâni mari care atârnă.

Dintre bărbați, unul are o înfățişare atât de măreață, trăsături atât de fine, rasa lui, de-o incontestabilă noblețe, se manifestă atât de limpede, că mă îndrept spre el. N-are nici arc, nici săgeți. Suntem de aceeaşi înălțime, are părul tăiat frumos, cu un breton bogat până la nivelul sprâncenelor. Urechile îi sunt acoperite de părul care, în spate, ajunge până la lobul urechii, negru ca smoala, aproape violet. Ochii

au o culoare cenuşie. N-are un fir de păr nici pe piept, nici pe braţe, nici pe picioare. Coapsele-i arămii sunt muşchiuloase, ca şi gambele, armonioase şi fine. E desculţ. Mă opresc la trei metri de el. Face doi paşi şi se uită ţintă în ochii mei. Examenul ăsta durează două minute. Chipul lui, pe care nu se clinteşte nici un muşchi, pare o statuie de bronz cu ochi oblici. Apoi zâmbeşte şi-mi atinge umărul. Atunci se apropie cu toţii să mă atingă, iar o tânără indiană mă ia de mână şi mă trage la umbra unei colibe. Acolo îmi ridică un crac al pantalonilor. Ne înconjoară cu toţii, formând un cerc. Un bărbat îmi întinde o ţigară aprinsă, o iau şi încep să fumez. Râd cu toţii de felul cum fumez, căci la ei femeile şi bărbaţii fumează ţinând capătul aprins în gură. Muşcătura nu mai sângerează, dar s-a dus o bucată de carne cât o monedă mică. Femeia smulge firele de păr, apoi, după ce m-a depilat bine, spală rana cu apă de mare, adusă de-o mică indiană. În timp ce toarnă apa, apasă ca să sângereze. Nu-i mulţumită, râcâie fiecare urmă de colţ, după ce-a mărit-o cu un fier ascuţit. Mă silesc să stau neclintit, deoarece toţi sunt cu ochii pe mine. Altă indiană tânără vrea să-i dea o mână de ajutor, dar o îmbrânceşte cu putere. La gestul ăsta se pornesc toţi pe râs. A vrut să-i arate celeilalte, înţeleg eu, că-i aparţin exclusiv, şi de-aia râd cu toţii. Apoi se apucă să taie cei doi craci ai pantalonilor, mult peste genunchi. Pregăteşte pe o piatră nişte alge de mare aduse de cineva, le pune pe rană şi le leagă cu fâşii rupte din pantalonii mei. Satisfăcută de opera ei, îmi face semn să mă scol.

Mă scol, îmi scot haina. În clipa aceea fata observă că am un fluture tatuat în partea de jos a gâtului. Se uită apoi, descoperind şi alte tatuaje, mă dezbracă ea însăşi de cămaşă, ca să vadă mai bine. Cu toţii, bărbaţi şi femei, se arată foarte interesaţi de tatuajele pe care le am pe piept: la dreapta, un ostaş al unei companii disciplinare din Calvi; la stânga, capul unei femei; în dreptul stomacului, un bot de tigru; pe şira spinării, un marinar răstignit, iar pe toată lăţimea şalelor, o vânătoare de tigri cu vânători, palmieri, elefanţi şi tigri. De cum au zărit tatuajele, bărbaţii dau femeile deoparte şi pipăie, privesc îndelung, cu migală, fiecare tatuaj. După şef,

fiecare îşi dă cu părerea. Din clipa aceea sunt definitiv adoptat de bărbați. Femeile mă adoptaseră din primă clipă, când şeful zâmbise şi mă bătuse pe umăr.

Intrăm în cea mai mare dintre colibe, unde rămân complet buimăcit. Coliba e făcută din lut bătătorit de culoare cărămizie. Are opt uşi, e rotundă şi-înăuntru sunt agățate într-un colț, de şarpantă, hamacuri de lână pură în culori vii. În mijloc, o piatră rotundă şi teşită; în jurul acestei pietre şlefuite de culoare cafenie, pietre joase pe care să te aşezi. Pe perete, câteva puşti cu două țevi, o sabie militară şi, agățate pretutindeni, arcuri de toate mărimile. Remarc de asemenea o uriaşă carapace de broască țestoasă, în care s-ar putea culca un bărbat, o vatră încropită din pietre de formă neregulată, bine potrivite unele peste altele într-un tot omogen, fără pic de ciment. Pe masă, o jumătate de tigvă cu doi-trei pumni de perle pe fundul ei. Mi se dă de băut, dintr-o cană de lemn, un suc de fructe fermentat, dulce-acrişor, foarte bun, apoi, pe-o frunză de banan, mi se aduce un peşte de cel puțin două kile, fript pe jeratic. Sunt poftit să mănânc, şi mănânc tacticos. După ce termin peştele ăsta delicios, fata mă ia de mână şi mă duce la plajă, unde mă spăl pe mâini şi pe gură cu apă de mare. Apoi ne întoarcem. Stăm aşezați în cerc, cu tânăra indiană lângă mine, ea ținându-şi mâna pe şoldul meu. Prin semne şi vorbe încercăm să aflăm câte ceva unii despre alții.

Şeful se scoală dintr-o mişcare, se duce în fundul colibei, se întoarce c-o bucată de piatră albă şi începe să deseneze pe masă. Mai întâi nişte indieni în pielea goală şi satul lor, apoi marea. La dreapta satului indian, case cu ferestre, bărbați şi femei îmbrăcați. Bărbații țin o puşcă sau o bâtă. La stânga, alt sat, bărbații au puşcă şi pălărie, mutre antipatice, femeile sunt îmbrăcate. După ce m-am uitat bine la desene, şeful bagă de seamă c-a uitat ceva şi schițează un drum care leagă satul indian de cel din dreapta şi altul la stânga, spre celălalt sat. Pentru a-mi arăta cum sunt situate față de satul lui, desenează înspre partea venezueleană, la dreapta, un soare constând dintr-un cerc şi nişte linii care pornesc în toate direcțiile, iar înspre satul columbian, un soare tăiat la orizont

de-o linie şerpuită. Cu neputinţă să te-nşeli: într-o parte soarele răsare, în cealaltă parte asfinţeşte. Tânărul şef îşi priveşte opera cu mândrie şi, rând pe rând, privesc cu toţii. Când vede c-am înţeles ce voia să spună, ia creta şi face linii peste cele două sate, numai al lui rămâne intact. Pricep: vrea să-mi spună că oamenii din cele două sate sunt răi, că nu vrea să aibă de-a face cu ei şi că numai satul lui e bun. Mie-mi spune?

Masa e ştearsă cu o cârpă de lână udă. După ce s-a uscat, îmi pune-n mână bucata de cretă şi e rândul meu să-mi relatez povestea în desene. E mai complicată decât a lui. Desenez un bărbat cu mâinile legate şi alţi doi bărbaţi înarmaţi care-l privesc, apoi acelaşi bărbat alergând şi cei doi urmărindu-l cu armele îndreptate spre el. Reproduc de trei ori aceeaşi scenă, dar de fiecare dată sunt un pic mai departe de urmăritorii mei şi, în ultima, poliţiştii s-au oprit, în timp ce eu fugeam mai departe spre satul lor, pe care-l desenez cu indienii, cu câinele şi, în faţa tuturor, şeful cu braţele-ntinse spre mine.

Desenul meu trebuie să fi fost destul de reuşit, căci, după discuţii destul de îndelungate între bărbaţi, şeful desface braţele aşa cum îl desenasem eu. Înţeleseseră.

În aceeaşi noapte fata m-a dus în coliba ei, unde locuiesc şase indiene şi patru indieni. A desfăcut un hamac splendid de lână pestriţă, în care ar putea dormi comod două persoane de-a latul. M-am întins în hamac, dar în lung, pe când ea s-a culcat în alt hamac, de-a latul. M-am răsucit ca ea, drept care a venit să se culce lângă mine. Îmi atinge trupul, urechile, ochii, gura, cu degetele ei lungi şi subţiri, dar foarte aspre, pline de răni cicatrizate, mici, dar brăzdate, pricinuite de corali, când se scufundă să pescuiască scoici cu perle. Când, la rândul meu, o mângâi pe faţă, îmi apucă mâna, foarte mirată s-o simtă netedă, fără bătături. După ora asta petrecută în hamac, ne sculăm şi ne ducem la coliba cea mare a şefului. Mi-au dat nişte puşti să mă uit la ele, de calibru 12 şi 16, model Saint-Etienne. Au şase lăzi pline cu alice zero-zero!

Indiana e de statură mijlocie, are ochi cenuşii ca şeful, un profil de-o mare finețe. Părul, care-i ajunge până la şolduri, şi-l poartă împletit, cu cărare la mijloc. Are nişte sâni extraordinar de frumoşi, ridicați, în formă de pară. Sfârcurile sunt mai negre decât pielea arămie, şi foarte lungi. Sărutul ei e un fel de muşcătură uşoară, nu ştie să sărute. Am învățat-o repede să sărute ca în lumea civilizată. Când umblăm, nu vrea în ruptul capului să meargă alături de mine, rămâne în urmă. Una din colibe e nelocuită şi în stare proastă. Ajutată de celelalte femei, potriveşte acoperişul din frunze de cocos şi repară zidul cu bucăți de lut roşu foarte argilos. Indienii au tot soiul de fiare ascuțite: cuțite, pumnale, macete, topoare, săpăligi şi o furcă cu dinți de fier. Au recipiente din aramă, din aluminiu, stropitoare, crătiți, o tocilă de şmirghel, cuptor, butoaie de fier şi de lemn. Hamacuri din cale-afară de mari, din lână pură, împodobite cu ciucuri împletiți, şi cu desene în culori violente, roşu ca sângele, albastru-indigo, negru ca smoala, galben-canar. Casa e curând gata şi fata începe să aducă lucruri pe care le primeşte de la alte indiene (până şi hamuri de măgar), un cerc pus pe-un trepied de fier pentru făcut focul, un hamac, în care ar încăpea patru adulți de-a latul, pahare, oale de tablă, tingiri etc.

Ne giugiulim reciproc de aproape cincisprezece zile de când am sosit, dar a refuzat cu îndârjire să meargă până la capăt.

Nu înțeleg, întrucât ea mi-a făcut avansuri, dar la o adică, se opune. Niciodată nu poartă vreo îmbrăcăminte, afară de apărătoarea aceea prinsă c-un şnuruleț care-i încinge talia zveltă; fesele sunt complet goale. Ne-am instalat fără nici un fel de ceremonie în căsuță, care are trei uşi, una în mijlocul cercului, cea principală, şi alte două față î-n față. Pe cercul casei rotunde, cele trei uşi formează un triunghi isoscel. Uşile astea îşi au fiecare rostul lor: eu ies şi intru numai pe cea dinspre nord. Ea iese şi intră numai pe cea dinspre sud. N-am voie să intru şi să ies pe uşa ei; ea n-are voie să se folosească de uşa mea. Uşa cea mare e pentru prieteni, eu sau ea neputând intra pe aici decât însoțiți de oaspeți.

Abia după ce ne-am instalat în casă mi s-a dăruit. Nu vreau să intru în amănunte, dar s-a dovedit o iubită înfocată şi cu o intuiție desăvârşită, care mi s-a încolăcit de trup ca o liană. Când nu ne vede nimeni, o pieptăn şi-i împletesc părul. E fericită când o pieptăn, chipul ei exprimă o plăcere nespusă şi totodată teama de a ne surprinde cineva; m-a făcut să înțeleg că nu se cuvine ca un bărbat să-şi pieptene soția, nici s-o sărute într-un anumit fel pe gură sau pe sâni.

M-am instalat aşadar în casă cu Lali, aşa o cheamă. Mă surprinde faptul că nu foloseşte niciodată tigăi sau tingiri de fier ori de aluminiu, nu bea niciodată dintr-un pahar, pregăteşte totul în crătiți sau oale de lut meşterite de mâna indienilor.

Ne spălăm servindu-ne de ciurul stropitorii. Nevoile ni le facem în mare.

Asist la deschiderea scoicilor pentru găsirea perlelor. E o treabă făcută de femeile cele mai vârstnice. Fiecare pescuitoare tânără are săculețul ei. Perlele găsite în scoici sunt împărțite în felul următor: o parte pentru şef, care reprezintă comunitatea, o parte pentru pescuitor, o jumătate parte pentru deschizătoarea scoicilor şi o parte şi jumătate pentru pescuitoare. Dacă aceasta locuieşte cu familia, îi dă perlele unchiului ei, fratele tatălui său. N-am înțeles niciodată de ce unchiul e primul care intră în casa tinerilor ce se vor căsători, apucă brațul femeii şi-l petrece pe după mijlocul bărbatului, petrecând brațul bărbatului pe după mijlocul femeii, cu arătătorul vârât în buric. După care pleacă.

Asist aşadar la deschiderea scoicilor, dar nu la pescuit, căci n-am fost poftit în vreo barcă. Pescuitul are loc departe de țărm, la vreo cinci sute de metri. În anumite zile, Lali se întoarce zgâriată toată pe coapse sau pe coaste de corali. Se întâmplă ca tăieturile să sângereze. Striveşte atunci nişte alge marine şi le freacă de răni.

Nu fac nimic până nu sunt poftit prin semne. Nu intru în casa şefului, dacă cineva sau el însuşi nu mă duce acolo de mână. Lali bănuieşte că trei indiene tinere, de vârsta ei, vin să se culce în iarbă cât mai aproape de uşa casei noastre,

încercând să vadă sau să audă ce facem când suntem singuri.

L-am văzut ieri pe indianul care asigură legătura între sat şi prima aşezare columbiană, la doi kilometri de postul de grăniceri. Satul se numeşte La Vela. Indianul are doi măgari şi e înarmat cu o carabină Winchester cu repetiție, n-are nimic pe el afară de apărătoarea pe care o poartă cu toții. Nu ştie boabă spaniolă, cum dracu o fi procedând ca să facă troc? Cu ajutorul unui dicționar scriu pe-o hârtie: *Agujas* (ace), tuş albastru şi roşu şi ață de cusut, pentru că şeful îmi cere adeseori să-l tatuez. Acest indian de legătură e scund şi uscățiv. Are o rană îngrozitoare care porneşte din josul pieptului şi se termină pe umărul drept. Rana s-a cicatrizat, de-a lungul ei a rămas o îngroşare cât un deget.

Perlele sunt puse într-o cutie de trabucuri. Cutia e împărțită în compartimente, iar perlele sunt aşezate în ele după mărime. Când pleacă indianul, şeful îmi îngăduie să-i însoțesc o bucată de drum. În chip naiv, ca să fiu nevoit să mă întorc, şeful îmi împrumută o puşcă cu două țevi şi şase cartuşe. E încredințat că-n felul ăsta mă obligă să mă întorc, că doar n-o să plec cu ceva ce nu-mi aparține. Măgarii nefiind încărcați, indianul încalecă pe unul, eu pe celălalt. Călătorim toată ziua pe drumul pe care-am apucat ca să vin încoace, dar la vreo trei-patru kilometri de postul de grăniceri indianul lasă marea în urmă şi se afundă în inima regiunii.

Pe la ora cinci ajungem la marginea unui râu unde se află cinci case de indieni. Vin cu toții să mă vadă. Indianul vorbeşte, vorbeşte şi iar vorbeşte, până-n clipa când apare un tip cu ochii, părul, nasul, întreaga înfățişare a unui indian, în afară de culoarea pielii. E albă-palidă şi are ochi roşii ca de albinos[25]. Poartă un pantalon kaki. Pricep acum că indianul din satul meu nu se duce niciodată mai departe. Indianul alb îmi spune:

---

25 *Albinism:* anomalie congenitală constând din absența totală sau parțială a pigmenților din piele. Se caracterizează prin aspectul alb-gălbui mat al tegumentelor şi prin culoarea roşietică a irisului şi a coroidei. (n.t.)

— *Buenos días.* (Bună ziua.) *Tú eres el matador que se fue con Antonio?* (Tu eşti ucigaşul care a evadat împreună cu Antonio?) *Antonio es compadre mio de sangre.* (Antonio e fratele meu de sânge).

Pentru a deveni „frați de sânge”, doi bărbați procedează în felul următor: îşi leagă alături câte-un braț, şi trece fiecare cu un cuțit peste brațul celuilalt, făcând o tăietură. Apoi îşi mânjesc reciproc brațele cu sângele celuilalt şi-şi ling mâna stropită de sânge.

— Qué quieres? (Ce vrei?)

— *Agujas, linia china roja y azul.* (Ace, tuş roşu şi albastru.) *Nada mas.* (Nimic altceva.)

— *Tú lo tendrás de aquí a un cuarto de luna.* (Le vei avea de azi într-un pătrar de lună.)

Vorbeşte spaniola mai bine ca mine şi-ți dai seama că ştie să ia contact cu lumea civilizată, să organizeze schimbul de mărfuri, apărând cu îndârjire interesele rasei sale. La plecare îmi dă o salbă din monede de argint columbiene, un argint foarte alb. Îmi spune că e pentru Lali.

— *Vuelva a verme* (Mai vino să mă vezi), îmi spune indianul alb.

Şi ca să fie sigur că mă întorc, îmi dă un arc.

Mă înapoiez singur şi n-apuc să fac jumătate din drum c-o zăresc pe Lali însoțită de una din surorile ei, foarte mică, în vârstă de vreo doisprezece-treisprezece ani. Lali trebuie să aibă cam şaisprezece-optsprezece. Repezindu-se la mine ca o zănatecă, îşi vâră unghiile în pieptul meu, căci îmi acoperisem fața cu palmele, apoi mă muşcă sălbatic de gât. Folosindu-mi toată puterea, abia reuşesc s-o imobilizez. Se potoleşte brusc. Urc mica indiană pe măgar, iar eu vin din urmă, ținând-o pe Lali pe după mijloc. Ne întoarcem agale în sat. Pe drum, omor o cucuvaie. Am tras în ea fără să ştiu ce vietate e, doar văzând nişte ochi care sclipeau în beznă. Lali ține morțiş s-o ia şi o agață de şaua măgăruşului. Sosim în zori. Sunt atât de obosit că vreau să mă spăl. Lali mă spală, apoi, de față cu mine, îi scoate soră-si apărătoarea, o spală, după care se spală şi ea.

Când se întorc amândouă, mă găsesc stând jos şi aşteptând să fiarbă apa pe care o pusesem la încălzit ca s-o beau cu lămâie şi zahăr. Se petrece atunci ceva ce-am înţeles abia mult mai târziu. Lali îşi împinge sora între picioarele mele, îmi ia braţele petrecându-mi-le în jurul mijlocului ei; bag de seamă că sora cea mică e fără apărătoare şi că poarta salba pe care i-o dădusem lui Lali. Nu ştiu cum să ies din situaţia asta atât de delicată, dar, cu blândeţe, dau fata la o parte, o iau în braţe şi-o culc în hamac, îi scot salba şi-o atârn de gâtul lui Lali. Lali se culcă lângă sora ei, iar eu lângă Lali. După cum am înţeles abia mult mai târziu, Lali credea că iau informaţii în vederea plecării, că s-ar putea să nu fiu fericit cu ea, şi că sora ei ar fi eventual în stare să mă reţină. Mă trezeşte mâna mângâietoare a lui Lali pe ochii mei. E foarte târziu, unsprezece dimineaţa. Fata a dispărut, Lali mă priveşte duios, cu ochii ei mari, cenuşii, şi mă muşcă blând de colţul gurii. Îmi explică, bucuroasă, că a priceput c-o iubesc şi că, dacă doream să plec, nu se datora faptului că n-aş găsi-o atrăgătoare.

În faţa casei stă aşezat un indian, vâslaşul bărcii folosite de Lali. Înţeleg c-o aşteaptă. Îmi zâmbeşte şi închide ochii c-o mimică foarte nostimă, explicându-mi că ştie: Lali doarme. M-aşez lângă el, îmi vorbeşte de lucruri pe care nu le pricep. E extraordinar de muşchiulos, tânăr, lat în spate ca un atlet. Se uită îndelung la tatuajele mele, le examinează, apoi îmi face semn c-ar dori să-l tatuez. Dau din cap că da, s-ar părea însă că nu mă crede în stare. Lali îşi face apariţia. S-a uns cu ulei pe tot corpul. Ştie că nu-mi place, dar îmi dă să înţeleg că pe vremea asta înnorată apa trebuie să fie foarte rece. Toată această mimică, jumătate în glumă, jumătate în serios, e atât de amuzantă c-o pun s-o repete de câteva ori, prefăcându-mi că nu înţeleg. Când îi cer s-o ia de la început, face o mutră care exprimă cât se poate de clar: „Eşti prost sau sunt eu *torpe* (tare de cap) când îţi explic de ce m-am dat cu ulei?”

Şeful trece prin faţa noastră cu două indiene care duc e uriaşă şopârlă verde, de cel puţin patru-cinci kile, iar el, un arc şi nişte săgeţi. Chiar acum a vânat-o şi mă pofteşte să viu

mai târziu s-o mănânc. Lali îi spune ceva, iar el mi-atinge umărul şi-mi arată marea. Înţeleg că, dacă vreau, pot să mă duc cu Lali. Plecăm toţi trei, Lali, obişnuitul ei tovarăş de pescuit şi eu. O bărcuţă foarte uşoară, din lemn de plută, e lăsată la apă cu uşurinţă. Intră amândoi în apă ducând barca pe umăr şi înaintează spre larg. Intrarea în barcă decurge ciudat: indianul urcă primul, în spate, cu o vâslă enormă în mână. Lali, în apă până la piept, ţine barca în echilibru şi o împiedică s-o ia înapoi spre plajă; mă urc şi m-aşez la mijloc, iar Lali sare-n barcă chiar în clipa când, c-o lovitură de vâslă, indianul ne împinge spre larg. Valurile sunt tot mai mari pe măsură ce ne depărtăm. La cinci-şase sute de metri de ţărm întâlnim un soi de canal unde au şi început să pescuiască două bărci. Lali şi-a legat coadele pe cap cu ajutorul a cinci cureluşe de piele roşie, trei de-a latul, două de-a lungul, prinse la rândul lor de gât. Cu un cuţit mare în mână, Lali se ţine după bara de fier de vreo cincisprezece kilograme care serveşte drept ancoră şi pe care bărbatul a aruncat-o la fund. Vasul rămâne ancorat, dar nu stabil, la fiecare val urcă şi coboară.

Vreme de peste trei ore, Lali se scufundă şi revine la suprafaţă; fundul mării nu se zăreşte, dar după cât face până acolo, adâncimea trebuie să fie de vreo cincisprezece-optsprezece metri. De fiecare dată are scoici în sac, iar indianul le deşartă în barcă. În astea trei ore, Lali nu s-a urcat în barcă. Ca să se odihnească, se ţine de marginea ei vreo cinci-zece minute. Am schimbat de două ori locul de pescuit fără ca Lali să treacă în barcă. În locul al doilea, sacul e adus cu scoici mai multe şi mai mari. Ne înapoiem pe uscat. Lali s-a suit în barcă şi valurile ne împing repede spre ţărm. Bătrâna indiană aşteaptă. Lali şi cu mine o lăsăm să ducă scoicile pe nisipul uscat, împreună cu indianul. După ce s-au uscat toate scoicile, Lali n-o lasă pe bătrână să le deschidă, ea e cea care începe. Cu vârful cuţitului, deschide repede vreo treizeci până să găsească o perlă. Inutil să vă spun c-am înfulecat pe puţin două duzini de scoici. Probabil că-i frig la fund, întrucât carnea e rece. Lali scoate încetişor o perlă, cât un bob de năut, deci măricică. Cum mai

străluceşte perla asta! Natura a dăruit-o cu tot felul de efecte de lumină, fără ca prin asta să fie ţipătoare. Lali ia perla între degete, o bagă în gură, o ţine o clipă, apoi o scoate şi mi-o bagă mie în gură. Mişcându-şi fălcile de câteva ori îmi dă să înţeleg că vrea s-o sparg în dinţi şi s-o înghit. Rugămintea ei când vede că refuz e atât de înduioşătoare, că-i fac pe voie: sparg perla în dinţi şi înghit bucăţelele. Mai desface patru-cinci scoici şi mi le dă să le înfulec, dorind ca întreaga perlă să pătrundă de-a binelea în mine. Ca un copil, după ce m-a întins pe nisip, îmi deschide gura să vadă dacă nu mi-a rămas ceva resturi printre dinţi. Plecăm, lăsându-i pe ceilalţi doi să-şi continue munca.

Se face o lună de când sunt aici. Nu mă pot înşela, căci însemn data zilnic pe-o hârtie. Acele au sosit de mult, împreună cu tuşul roşu, albastru şi violet. Am găsit la şef trei brice Sollingen. Nu le foloseşte niciodată, indienii sunt imberbi. Cu unul îşi taie părul puţin câte puţin. L-am tatuat pe Zato, şeful, pe braţ. I-am desenat un indian cu cască şi pene de toate culorile. E încântat şi mi-a dat să înţeleg că nu vrea să tatuez pe nimeni până n-o să-i fac un tatuaj mare pe piept. Vrea un tigru ca al meu, cu colţi uriaşi. Mă pufneşte râsul, nu ştiu să desenez destul de bine încât să fac un bot atât de straşnic. Lali mi-a depilat tot trupul. Cum vede un fir de păr, îl smulge şi mă freacă cu o algă de mare pe care a terciuit-o, amestecând-o cu cenuşă. Părul creşte ulterior mai greu, am impresia.

Neamul ăsta de indieni se numeşte Guajira. Trăiesc pe litoral şi pe-o întindere de pământ până la poalele munţilor. În munţi se află alţi indieni, numiţi Motilones. Mulţi ani mai târziu am avut de-a face cu ei. Aşa cum am arătat, indienii Guajiros au, indirect, contact cu civilizaţia prin intermediarul care se ocupă de troc. Cei de pe litoral îi oferă indianului alb perlele şi broaştele lor ţestoase. Broaştele ţestoase sunt furnizate vii, şi ajung să cântărească până la vreo sută cincizeci de kilograme. Niciodată nu ating greutatea şi dimensiunile broaştelor ţestoase din Orenoc sau din Maroni, care au până la patru sute de kilograme şi a căror carapace are uneori doi metri lungime pe un metru şi ceva în partea

cea mai lată. Dacă le culci pe spate, broaştele țestoase nu izbutesc să se întoarcă. Am văzut cum erau duse unele vii, după ce rămăseseră trei săptămâni culcate pe spate fără să mănânce sau să bea. Cât priveşte marile şopârle verzi, sunt foarte gustoase. Au o carne delicioasă, albă şi fragedă, iar ouăle lor, coapte în nisip, la soare, sunt la fel de bune. Doar înfățişarea lor e mai puțin apetisantă.

Ori de câte ori pescuieşte, Lali aduce acasă perlele care se cuvin şi mi le dă mie. Le pun într-o cupă de lemn fără să le sortez, laolaltă cele mari, mijlocii şi mici. Am pus însă deoparte, într-o cutie de chibrituri, două perle trandafirii, trei negre şi şapte de-un cenuşiu metalic extraordinar de frumoase. Mai am şi o perlă mare barocă, de forma unui bob de fasole, cât o fasole albă sau roşie de-a noastră. Perla asta barocă are trei culori suprapuse şi, în funcție de lumină, una din ele e mai evidentă decât celelalte, stratul negru, stratul cenuşiu-albăstrui sau cel argintiu cu reflexe trandafirii. Mulțumită perlelor şi câtorva broaşte țestoase, tribul nu duce lipsă de nimic. Doar că au lucruri fără vreo utilitate, fiind lipsiți de altele care le-ar putea fi de folos. De pildă, nu găseşti o oglindă în tot tribul. A trebuit să scot dintr-un vas, probabil naufragiat, o scândură pătrată cu latura de vreo patruzeci de centimetri, nichelată pe o parte, ca să mă pot bărbieri şi privi.

Felul în care mă port cu prietenii mei e simplu: nu fac nimic de natură să micşoreze autoritatea sau reputația de înțelepciune a şefului şi mai ales a unui indian foarte bătrân care trăieşte izolat la patru kilometri în interiorul regiunii, înconjurat de şerpi, cu două capre şi vreo duzină de oi şi miei. E vrăjitorul diferitelor cătune ale neamului Guajiros. Datorită acestei purtări nu sunt invidiat de nimeni, nici privit cu ochi răi. La capătul celor două luni toți mă consideră ca pe unul de-ai lor. Vrăjitorul mai are şi vreo douăzeci de găini. Întrucât în cele două cătune pe care le ştiu nu există nici capre, nici găini, nici oi, nici miei, înseamnă că faptul de-a avea animale domestice e un privilegiu al vrăjitorului. În fiecare dimineață, pe rând porneşte câte-o indiană, purtând pe cap un coş împletit, să-i ducă peşte şi scoici de mare abia

pescuite. Îi mai duce şi un soi de plăcinte de mălai făcute în aceeaşi dimineață şi prăjite pe nişte pietre în jurul cărora arde focul. Câteodată se întoarce cu ouă şi lapte covăsit. Când vrăjitorul vrea să mă duc la el, îmi trimite personal trei ouă şi un cuțit de lemn bine lustruit. Lali mă însoțeşte până la jumătatea drumului şi mă aşteaptă la umbra unor cactuşi curioşi. Când m-am dus prima oară, mi-a pus cuțitul de lemn în mână şi mi-a făcut semn să merg încotro îmi arăta cu brațul.

Bătrânul indian trăieşte într-o murdărie respingătoare, într-un cort făcut din piei de vită, cu partea păroasă înăuntru. În mijloc, trei pietre cu un foc care arde probabil mereu. Nu doarme într-un hamac, ci într-un fel de pat încropit din crengi, la o înălțime de peste un metru. Cortul e destul de mare, vreo douăzeci de metri pătrați. N-are pereți, doar câteva crengi în partea dinspre care bate vântul. Am văzut doi şerpi, unul lung de aproape trei metri, gros cât brațul, altul de vreun metru, cu un V galben pe cap, şi-mi spun: „Ce de găini şi de ouă or fi înfulecând şerpii ăştia!" Nu pricep cum de se adăpostesc, sub acelaşi cort, capre, găini, oi, până şi-un măgar. Bătrânul indian mă cercetează de-a fir-a-păr, mă pune să-mi dau jos pantalonii transformați de Lali în şort şi, când rămân gol puşcă, mă pofteşte să stau pe-o piatră, lângă foc. Aruncă-n foc nişte frunze verzi care scot fum mult şi miros a mentă. Fumul mă învăluie, gata să mă înăbuş, dar nu tuşesc aproape de fel şi stau aşa vreo zece minute. Îmi arde apoi pantalonii şi-mi dă două apărători ca ale indienilor, una din piele de miel şi alta din piele de şarpe, moale ca o mănuşă. Îmi petrece pe braț o brățară de cureluşe împletite din piele de capră, de miel şi de şarpe. E lată de zece centimetri şi se prinde cu o cureluşă din piele de şarpe pe care poți s-o strângi sau s-o slăbeşti.

La glezna stângă, vrăjitorul are o rană ulcerată, cât o monedă de doi franci, care foieşte de musculițe. Din când în când le goneşte, iar dacă-l sâcâie prea tare, presară nişte cenuşă pe rană. Vrăjitorul mă simpatizează şi, tocmai când mă pregătesc să plec, îmi dă un cuțit de lemn, mai mic decât cel pe care mi-l trimite când vrea să mă vadă. Lali avea să-mi

explice mai târziu că, atunci când o să vreau să-l văd, va trebui să-i trimit cuțitaşul ăsta, iar dacă va fi de acord să mă duc, îmi va trimite unul mare. Plecând de la acest foarte bătrân indian, observ cât de brăzdate îi sunt fața uscățivă şi gâtul. Gura-i ştirbă nu mai are decât cinci dinți, trei jos şi doi sus, în față. Ochii, migdalați ca ai tuturor indienilor, au nişte pleoape atât de grele că, închizându-i, se formează parcă două bile rotunde. Nici urmă de gene sau sprâncene, dar părul e aspru şi negru ca smoala, atârnându-i pe umeri, şi tăiat foarte drept la capăt. Ca toți indienii, poartă breton până în dreptul sprâncenelor.

Depărtându-mă, mă simt stingherit cu bucile goale. Îmi par caraghios. În fine, ce să mai vorbim, aşa-i evadarea asta! Pe indieni n-ai voie să-i iei peste picior şi pentru libertate mai treci cu vederea unele necazuri. Lali se uită la apărătoare şi râde cât o ține gura, are dinți tot aşa de frumoşi ca şi perlele pe care le pescuieşte. Cercetează brățara şi cealaltă apărătoare din piele de şarpe. Ca să afle dacă am stat în fum, mă miroase. În paranteză fie spus, indienii au un miros foarte dezvoltat.

M-am obişnuit cu viața asta şi-mi dau seama că n-am voie s-o duc prea mult aşa, căci s-ar putea să-mi piară pofta să mai plec. Lali nu mă scapă din ochi, ar dori să iau parte mai activ la viața obştească. De pildă, m-a văzut plecând la pescuit, ştie că vâslesc foarte bine şi că mânuiesc cu îndemânare barca cea mică şi uşoară. De la asta şi până la a dori ca eu să fiu cel care conduce barca la pescuit nu-i decât un pas. Numai că nu mă împac cu treaba asta. Lali e cea mai bună scufundătoare dintre fetele satului, barca ei aduce de fiecare dată cele mai numeroase şi mai mari scoici, scoase adică mai din adânc. Mai ştiu de asemenea că tânărul pescar care-i cârmeşte barca e fratele şefului. Mergând eu cu Lali, el ar fi în pierdere, înseamnă că nu trebuie s-o ascult. Când Lali mă vede dus pe gânduri, porneşte iarăşi după sora ei, care dă fuga veselă şi intră-n casă pe uşa mea. Treaba asta o fi însemnând ceva cu totul deosebit. De pildă, ele sosesc împreună la uşa cea lată, dinspre mare. Acolo se despart, Lali face un ocol, intră pe uşa ei, iar Zoraima, fata, pe uşa

mea. Zoraima are nişte sâni mici, abia cât două mandarine, şi nu poartă părul lung. E tăiat în pătrat în dreptul bărbiei, bretonul de pe frunte coboară mai jos de sprâncene şi ajunge aproape până la pleoape. De fiecare dată când vine astfel, chemată de sora ei, se îmbăiază amândouă şi, când intră, îşi scot apărătorile şi le atârnă de hamac. Fata pleacă de fiecare dată foarte mâhnită că nu m-am iubit cu ea. Deunăzi, când stăteam toți trei culcați, cu Lali la mijloc, aceasta s-a sculat şi, când s-a întors să se culce, m-a lăsat lipit de trupul gol al Zoraimei.

Tânărul indian, tovarăş de pescuit cu Lali, s-a rănit la genunchi, are o tăietură foarte adâncă şi lată. Bărbații l-au dus la vrăjitor, de unde s-a întors cu un plasture de argilă albă. Azi-dimineață am plecat aşadar la pescuit cu Lali. Am procedat exact ca celălalt în privința pornirii şi a mers foarte bine. Vâslind, o duc pe Lali puțin mai departe ca de obicei. Nu mai poate de bucurie că mă vede cu ea în barcă. Înainte de scufundare se unge cu ulei. Presupun că la fund, care se vede negru ca smoala, apa o fi foarte rece. Trei aripioare de rechin trec destul de aproape, i le arăt, dar Lali nici nu se sinchiseşte. E zece dimineața, soarele străluceşte. Are sacul înfăşurat pe brațul stâng, cuțitul în teaca lui, bine prins de mijloc, plonjează fără să împingă barca cu picioarele. Cu o repeziciune uluitoare, se face nevăzută la fundul apei, în întuneric. Prima ei scufundare o fi avut rostul unei explorări, întrucât are puține scoici în sac. Îmi vine o idee. În barcă e un ghem mare de cureluşe din piele. Fac un nod dublu sacului, i-l dau lui Lali şi desfăşor ghemul când se pregăteşte de scufundare. Trage după ea cureluşa. Probabil c-a priceput, căci după un lung răstimp urcă la suprafață fără sac. Se ține de barcă, să-şi mai tragă sufletul, şi-mi face semn să trag sacul. Trag, trag, dar la un moment dat rămâne agățat, de vreun coral desigur. Se scufundă şi-l desface, sacul soseşte pe jumătate plin, îl deşert în barcă. În dimineața aceea, din opt scufundări la cincisprezece metri, aproape c-am umplut barca. Când se urcă Lali, lipsesc doar două degete ca să ia apă. Încerc să ridic ancora, dar barca e atât de încărcată de scoici că ne paşte primejdia să ne

răsturnăm, aşa că desprindem funia ancorei şi o legăm de capătul unei vâsle care va pluti până o să ne întoarcem. Ajungem la țărm fără altă pățanie.

Bătrâna ne aşteaptă, iar indianul ei se află pe plajă, acolo unde deschid scoicile ori de câte ori pescuiesc. E bucuros c-am strâns atâtea scoici. Lali pare să-i explice cum am făcut cu legatul sacului, drept care se ridică mai uşor la suprafață şi totodată poate să vâre mai multe scoici. Indianul se uită cum am legat sacul şi cercetează atent dublul nod. Îl desface şi-l reface foarte bine de la prima încercare. Apoi, mă priveşte mândru nevoie mare.

Deschizând scoicile, bătrâna găseşte treisprezece perle; Lali, care de obicei nu-i de față la operația asta şi aşteaptă ca să i se aducă partea cuvenită, a rămas acum până la deschiderea ultimei scoici. Mănânc cel puțin trei duzini, Lali cinci sau şase. Bătrâna face împărțeala. Perlele sunt cam de aceeaşi mărime, cât un bob zdravăn de mazăre. Face o grămăjoară de trei perle pentru şef, apoi trei perle pentru mine, de două perle pentru ea, de cinci perle pentru Lali. Lali ia cele trei perle şi mi le dă. Le iau şi le întind indianului rănit. Nu vrea să le primească, dar îi desfac palma şi i-o închid cu perlele în ea. Atunci primeşte. Soția şi fiica sa priveau scena de la distanță şi, tăcute cum stăteau, încep deodată să râdă şi ni se alătură. Dau o mână de ajutor să-l ducem pe pescar până la coliba lui.

Scena asta s-a repetat timp de aproape două săptămâni. De fiecare dată dau pescarului perlele. Ieri am păstrat o perlă din cele şase care mi se cuveneau. Ajuns acasă, am silit-o pe Lali s-o mănânce. Era înnebunită de fericire şi a cântat toată după-amiaza. Din când în când mă duc să-l văd pe indianul alb. Îmi spune să-l strig Zorillo, ceea ce în spaniolă înseamnă „vulpe mică”. Îmi zice că şeful vrea să ştie de ce nu-i tatuez botul de tigru; pentru că nu ştiu să desenez bine, îi explic eu. Cu ajutorul dicționarului, îi cer să-mi aducă o oglindă dreptunghiulară cât pieptul meu, hârtie transparentă, o pensulă fină şi o sticlă de cerneală, nişte hârtie-carbon şi, dacă nu găseşte aşa ceva, un creion cu mină foarte groasă. Îl mai rog să-mi aducă nişte haine pe măsura mea şi să le țină

la el împreună cu trei cămăşi kaki. Aflu că poliţiştii i-au pus întrebări despre mine şi despre Antonio. Le-a spus că trecusem munţii spre Venezuela şi că Antonio a murit de pe urma unei muşcături de şarpe. Mai ştie că francezii sunt în închisoarea din Santa Marta.

În casa lui Zorillo se găsesc aceleaşi lucruri de tot soiul ca şi în casa şefului: o sumedenie de oale din argilă decorate cu desene dragi indienilor, vase de ceramică foarte artistice, atât prin formele, cât şi prin desenele şi coloritul lor; hamace superbe din lână pură, unele complet albe, altele colorate, cu ciucuri; piei tăbăcite de şerpi, de şopârle, de broaşte râioase enorme; coşuri împletite din liane albe şi altele din liane colorate. Toate aceste obiecte, spune el, sunt făcute de indieni din acelaşi neam ca al tribului meu, dar care trăiesc în interiorul junglei, cale de douăzeci şi cinci de zile. De acolo provin frunzele de coca, din care-mi dă mai bine de douăzeci. Când m-o cuprinde urâtul, o să mestec una. Îmi iau, rămas bun de la Zorillo, întrebându-l dacă poate să-mi aducă tot ce şi-a însemnat, plus câteva ziare sau reviste în spaniolă, întrucât am învăţat mult în două luni cu ajutorul dicţionarului meu. N-are veşti despre Antonio, ştie doar c-a avut loc o nouă ciocnire între paznici şi contrabandişti. Cinci paznici şi un contrabandist au fost omorâţi, vasul n-a fost capturat. Niciodată n-am văzut în sat vreo picătură de alcool, afară de băutura aia fermentată făcută din fructe. Zărind o sticlă de anason, îl rog să mi-o dea. Refuză. Dacă vreau, pot s-o beau la el, dar nu s-o iau cu mine. Albinosul ăsta e un înţelept.

Mă despart de Zorillo şi plec călare pe-un măgar pe care mi l-a împrumutat, şi care se va întoarce acasă a doua zi singur. Iau cu mine doar o pungă mare de bomboane de toate culorile, învelite în foiţă, şi şaizeci de pachete de ţigări. Lali mă aşteaptă la peste trei kilometri de sat, cu sora ei, nu-mi face nici o scenă şi acceptă să mergem alături, înlănţuiţi. Din când în când se opreşte şi mă sărută la modul civilizat, pe gură. Când sosim, dau cu ochii de şef şi-i ofer bomboanele şi ţigările. Şedem în faţa uşii, privind spre mare. Luăm din băutura fermentată păstrată rece în ulcioare de lut. Lali se

află în dreapta mea, cu brațele în jurul coapsei mele, iar sora ei în stânga, în aceeaşi poziție. Ronțăie bomboane. Punga e pusă alături, deschisă, iar femeile şi copiii se servesc cu sfială. Şeful împinge capul Zoraimei spre mine şi-mi dă să înțeleg că ar vrea să fie soția mea ca şi Lali. Lali explică prin semne, cuprinzându-şi sânii cu mâinile, şi arătând apoi că Zoraima are sâni mici, că de asta n-o vreau. Ridic din umeri şi râd cu toții. O văd pe Zoraima tare nefericită. Atunci o iau în brațe şi-i mângâi sânii, fata e-n culmea fericirii. Fumez câteva țigări, indienii încearcă şi ei, le aruncă repede şi-şi reiau trabucul, cu partea aprinsă în gură. O iau pe Lali de braț ca să plecăm, după ce-am dat binețe tuturor. Lali merge în spatele meu, iar Zoraima o urmează. Fierbem pe jeratic câțiva peşti mari, un adevărat ospăț. Am pus pe jar o langustă de cel puțin două kile. Mâncăm cu plăcere carnea asta fragedă.

Am primit oglinda, foița şi hârtia de copiat, un tub de clei pe care nu-l cerusem, dar care-mi poate fi de folos, câteva creioane cu mină groasă, semidure, o călimară şi o pensulă subțire. Prind oglinda de-o sfoară, ca să-mi vină până-n dreptul pieptului, când stau aşezat. În oglindă apare limpede capul de tigru, cu toate amănuntele şi de aceeaşi mărime. Lali şi Zoraima se uită la mine, curioase şi interesate. Urmez liniile cu pensula; cum însă cerneala se scurge, recurg la clei: amestec cleiul cu cerneala. Din clipa asta totul merge bine. În trei şedințe de câte-o oră reuşesc să obțin pe oglindă copia exactă a capului de tigru.

Lali a plecat după şef, Zoraima îmi ia mâinile şi le pune pe sânii ei; pare atât de amărâtă şi de înamorată, ochii îi sunt atât de plini de dorință şi de dragoste încât, fără să ştiu ce fac, o iubesc acolo, pe jos, în mijlocul colibei. A gemut un pic, dar trupul ei, încordat de plăcere, se încolăceşte de mine şi nu mai vrea să-mi dea drumul. Mă desprind cu blândețe şi plec să mă scald în mare, căci m-am umplut de pământ. Vine după mine şi ne îmbăiem împreună. O spăl pe spate, ea mă spală pe picioare şi pe brațe, şi ne întoarcem spre casă. Lali şade acolo unde stătusem culcați; când intrăm înțelege totul. Se ridică, îşi încolăceşte brațele de gâtul meu şi mă sărută

tandru, apoi îşi ia sora de braţ şi o pune să iasă pe uşa mea, se întoarce şi iese pe uşa ei. Aud nişte bătăi, ies şi văd pe Lali, pe Zoraima şi alte două femei care încearcă să găurească zidul c-o bucată de fier. Pricep că vor face a patra uşă. Ca să spargă zidul fără să crape în altă parte, îl udă cu stropitoarea. În scurtă vreme uşa e gata. Zoraima aruncă gunoiul afară. De aci înainte doar ea va ieşi şi va intra pe uşa asta, n-o va mai folosi pe-a mea niciodată.

Şeful a venit însoţit de trei indieni şi de fratele său, al cărui picior e aproape cicatrizat. Priveşte desenul din oglindă şi se priveşte pe sine. E uluit văzând tigrul atât de bine desenat şi văzându-şi propriul chip. Nu înţelege ce vreau să fac. Totul s-a uscat, astfel că pun oglinda pe masă, hârtia transparentă deasupra şi încep să copiez. Treaba merge foarte repede, e foarte uşor. Creionul semi-dur urmează fidel toate liniile. În mai puţin de jumătate de oră, sub privirile curioase ale tuturor, obţin un desen la fel de perfect ca originalul. Unul după altul, fiecare ia foaia şi-o examinează, comparând tigrul de pe pieptul meu cu cel din desen. O pun pe Lali să se culce pe masă, o ud uşor c-o cârpă umedă, îi pun pe pântece o foaie de calc şi, deasupra, hârtia pe care tocmai am desenat. Trag câteva linii, şi uimirea tuturor celor de faţă atinge culmea când văd întipărită pe pântecele lui Lali o mică parte din desen. Abia acum înţelege şeful că toată strădania asta e pentru el.

Fiinţele care n-au ipocrizia unei educaţii de om civilizat reacţionează firesc, de cum pricep despre ce-i vorba. Sunt pe dată mulţumiţi sau nemulţumiţi, veseli sau trişti, interesaţi sau indiferenţi. Superioritatea indienilor puri de felul acestor Guajiros sare-n ochi. Ne depăşesc în toate privinţele, căci dacă-l îndrăgesc pe careva, tot ce au e al lui şi, la rândul lor, când primesc cea mai mică atenţie de la persoana respectivă, în forul lor interior, suprasensibil, sunt profund emoţionaţi. Am hotărât să trec cu briciul peste liniile principale, astfel încât în prima şedinţă contururile desenului să fie definitiv fixate cu un prim tatuaj. După aceea am să le înţep cu trei ace prinse de-un beţişor. A doua zi mă pornesc pe treabă.

Zato e culcat pe masă. După ce copiez desenul de pe foiță pe-o altă hârtie albă, mai rezistentă, fac pe pielea lui – pregătită dinainte cu nişte lapte de argilă albă, care am aşteptat să se usuce – un decalc, cu un creion cu mină dură. Şeful e întins pe masă, încordat, fără să se clintească sau să-şi mişte capul, într-atât se teme ca nu cumva să se strice desenul pe care i-l arăt în oglindă. Încep să trec cu briciul peste liniile trase. Curge foarte puțin sânge, şi-l şterg mereu. După ce-am terminat şi trasarea asta a conturului, şi desenul a fost înlocuit de nişte linioare fine, roşii, îi mânjesc tot pieptul cu tuş albastru. Tuşul impregnează bine pielea, fiind îndepărtat de sânge doar acolo unde am tăiat nițel cam adânc, dar aproape tot desenul iese minunat. Opt zile mai târziu, Zato are pe piept botul de tigru, căscat, cu limba trandafirie, colții albi, nasul şi mustățile negre, ca şi ochii. Sunt mulțumit de isprava făcută: e mai frumoasă decât a mea şi culorile sunt mai vii. După căderea cojilor, mai fac câtorva înțepături în unele locuri. Zato e atât de mulțumit că i-a cerut lui Zorillo şase oglinzi, câte una pentru fiecare colibă, şi două pentru a lui.

Se scurg zilele, săptămânile, lunile. Suntem în aprilie, se fac patru luni de când mă aflu aici. Sunt sănătos tun. Mă simt în puteri, şi picioarele mele, învățate să meargă desculțe, îmi îngăduie să străbat mari distanțe fără să obosesc când plec la vânătoare de şopârle. Am uitat să spun că, după prima vizită făcută vrăjitorului, l-am rugat pe Zorillo să-mi aducă tinctură de iod, apă oxigenată, vată, feşi, pilule de chinină şi stovarsol[26]. Văzusem la spital un ocnaş cu un ulcer la fel de mare ca al vrăjitorului. Chatal, infirmierul, pisa o pilulă de stovarsol şi i-o presăra pe rană. Am primit cele cerute, plus o alifie adusă de Zorillo din proprie inițiativă. Îi trimisesem vrăjitorului cuțitaşul de lemn, iar el îmi răspunsese trimițându-mi-l pe-al lui. Mi-a trebuit foarte mult timp şi-a fost tare greu să-l conving să se lase îngrijit. Dar după câteva vizite, ulcerul s-a micşorat pe jumătate, apoi şi-a continuat singur tratamentul şi, într-o bună zi, mi-a trimis

26 Preparat pe bază de arsenic. (n.t.)

cuțitul mare de lemn ca să viu să văd că s-a vindecat pe deplin. Nimeni n-a aflat vreodată că eu îl vindecasem.

Nevestele mele nu mă slăbesc o clipă. Când Lali e dusă la pescuit, Zoraima stă cu mine. Dacă Zoraima pleacă să culeagă scoici, îmi ține tovărăşie Lali.

Lui Zato i s-a născut un fecior. Când au început durerile, soția lui a pornit spre plajă, s-a ascuns după nişte pietroaie ca să n-o vadă nimeni, iar o altă nevastă a lui Zato i-a adus un coş cu plăcinte, apă dulce şi *papelon* – zahăr nerafinat de culoare cafenie, în formă de căpățâni – de câte două kilograme. Probabil că a născut pe la patru după-amiază, căci la asfințitul soarelui chiuia venind spre sat, ținând copilul ridicat deasupra capului. Chiar până să sosească ea, Zato aflase că are un băiat. Înțeleg că, dacă ar fi fost fată, în loc să-şi ridice copilul şi să țipe de bucurie, ar fi sosit tăcută, purtând copilul în brațele neridicate. Lali îmi explică toate astea prin gesturi. Indiana înaintează, apoi se aşază, după ce-a ridicat copilul. Zato întinde brațele chiuind, dar fără să se clintească. Drept urmare, ea se scoală şi mai înaintează câțiva metri, ridică plodul în aer, chiuie şi se aşază iar. Zato chiuie din nou şi întinde brațele. Procedează aşa de vreo cinci-şase ori pe ultimii treizeci-patruzeci de metri. Zato tot nu se clinteşte din pragul colibei. Stă în fața uşii mari, cu toți ceilalți la dreapta şi la stânga sa. Mama s-a oprit, nu mai e decât la cinci-şase paşi, ridică plodul cu brațele întinse şi chiuie. Atunci Zato porneşte, ia copilul de subsuori, îl ridică la rândul său cu brațele-ntinse, se întoarce spre răsărit şi chiuie de trei ori, săltându-l de fiecare dată. Apoi îşi culcă plodul pe brațul drept, îl duce la piept şi îi pune capul la subsuoară, ascunzându-l sub brațul stâng. Intră pe uşa cea mare a colibei fără să se mai uite înapoi. Îl urmează cu toții, mama intră ultima. S-a băut tot vinul fermentat aflat în casă.

Toată săptămâna stropeşte cineva dimineața şi seara prin fața colibei lui Zato, după care bărbații şi femeile bătătoresc pământul cu călcâiele. Se formează astfel un cerc foarte mare de pământ argilos, roşu, perfect bătătorit. A doua zi ridică un cort încăpător din piele de vită şi presupun c-o să aibă loc o serbare. Sub cort se găsesc oale mari de lut, umplute cu

băutura lor preferată, cel puțin douăzeci de vase uriaşe. Indienii aşază nişte pietre şi, în jurul lor, grămezi de lemne uscate şi verzi, care sporesc zilnic. Majoritatea lemnelor au fost aduse cu mult timp înainte de apa mării, sunt uscate, albe şi lustruite. Unele trunchiuri de copaci, foarte mari, au fost scoase din valuri, cine ştie de când. Pe pietre au înălțat două furci de lemn de aceeaşi înălțime: vor alcătui o frigare uriaşă. Patru broaşte țestoase întoarse pe spate, peste treizeci de şopârle, unele mai mari ca altele, vii, cu unghiile labelor legate în aşa fel ca să n-o poată lua din loc, două oi – toate aceste vietăți aşteaptă să fie sacrificate şi mâncate. Sunt pe puțin două mii de ouă de broască țestoasă.

Într-o dimineață sosesc vreo cincisprezece călăreți, numai indieni, cu coliere la gât, pălării foarte mari de paie, purtând apărători pentru sex şi având coapsele, gambele, picioarele şi bucile goale, dar cu o haină din piele întoarsă de oaie, fără mâneci. Au la brâu pumnale cât toate zilele, doi poartă câte-o armă de vânătoare cu două țevi, şeful are o carabină cu repetiție şi totodată o haină superbă cu mâneci de piele neagră şi un centiron plin cu gloanțe. Caii sunt splendizi, mici, dar foarte nervoşi, vânăt-rotați cu toții. În spate, pe crupă, duc o legătură de ierburi uscate. Şi-au anunțat sosirea de departe trăgând focuri de armă, dar, galopând năprasnic, au ajuns repede. Şeful seamănă grozav de bine cu Zato şi cu fratele lui, doar că-i ceva mai vârstnic. Descalecă de pe calul său pursânge, se îndreaptă spre Zato şi se bat reciproc pe umăr. Pătrunde singur în casă şi se întoarce urmat de indian şi cu plodul în brațe. Ținându-l ridicat în brațe, îl arată tuturor, apoi face acelaşi gest ca şi Zato: după ce l-a ținut cu fața spre răsărit. Îl ascunde la subsuoară, acoperindu-l cu antebrațul stâng, şi se întoarce în casă. De-abia atunci descalecă toți călăreții, priponindu-şi caii ceva mai încolo, fiecare cu-n sac de nutreț atârnat de gât. Indienele sosesc pe la amiază, într-o căruță uriaşă trasă de patru cai, cu Zorillo drept vizitiu. În căruță se găsesc cel puțin douăzeci de indiene, toate tinere, şi şapte-opt copii, numai băieți.

Până să sosească Zorillo, am fost prezentat tuturor călăreţilor, începând cu şeful. Zato mi-atrage atenţia că la piciorul stâng are degetul mic răsucit şi încălecat peste cel de-alături. Fratele lui prezintă aceeaşi malformaţie, iar şeful care a sosit, de asemenea. Mi-arată apoi sub braţul fiecăruia aceeaşi pată neagră, un fel de aluniţă.

Înţeleg că cel care a sosit îi e rudă. Tatuajele lui Zato stârnesc o mare admiraţie, îndeosebi botul de tigru. Toate indienele care-au sosit au desene de toate culorile pe trup şi pe faţă. Lali prinde de gâtul câtorva şiraguri alcătuite din bucăţi de coral, iar de-al altora, şiraguri făcute din tot felul de cochilii. Mi-atrage atenţia o indiancă încântătoare, mai înaltă decât celelalte, majoritatea acestora fiind de statură mijlocie. Are un profil de italiancă, s-ar spune o camee. Părul e negru-violet, ochii foarte verzi, ca de jad, imenşi, cu gene foarte lungi şi sprâncene frumos arcuite. Poartă părul tăiat ca indienele, cu breton şi cărare la mijloc, ca să cadă în dreapta şi-n stânga obrazului, acoperind urechile. E retezat drept, cam la zece centimetri sub nivelul gâtului. Sânii ei marmoreeni sunt apropiaţi la bază şi au linii armonioase.

Lali îmi face cunoştinţă cu ea şi-o aduce la noi, împreună cu Zoraima şi c-o altă indiană foarte tânără, care vine cu nişte păhărele fără picior şi un soi de pensule. Într-adevăr, vizitatoarele urmează să le picteze pe indienele din satul meu. Admir capodoperele pe care le pictează frumoasa fată pe trupul lui Lali şi al Zoraimei. Pensulele lor sunt făcute dintr-un beţişor cu-n smoc de lână în vârf, pe care-l moaie în tot felul de culori. Îmi iau atunci pensula şi, pornind de la buricul lui Lali, pictez o plantă cu două ramuri, fiecare ajungând sub câte-un sân, apoi nişte petale trandafirii, iar pe sfârcul sânului dau cu galben. S-ar zice că-i un soi de floare pe jumătate deschisă, cu pistilul ei. Celelalte trei vor să le fac şi lor câte una. Trebuie să-i cer voie lui Zorillo. Îl chem, şi-mi spune că pot să le pictez cum vreau, de vreme ce ele sunt de acord. Mamă, ce de trăznăi am mai născocit! Vreme de două ore am pictat toţi sânii tinerelor indiene venite în vizită şi pe ai altora. Zoraima a vrut să aibă exact aceleaşi desene ca Lali. În timpul ăsta, indienii au pus oile la frigare, două

broaşte țestoase sunt fripte, îmbucătățite pe jeratic. Au carnea roşie şi frumoasă, ca de vacă.

Stau aşezat sub cort lângă Zato şi tatăl său. Bărbații mănâncă într-o parte, femeile într-alta, afară de acelea care ne servesc. Serbarea se încheie noaptea, foarte târziu, c-un soi de dans. În scopul ăsta, un indian cântă dintr-un fluier de lemn care scoate nişte sunete stridente, cam monotone, lovind şi două tobe din piele de oaie. Mulți indieni şi indiene s-au îmbătat, dar n-a avut loc nici un incident neplăcut. Vrăjitorul a venit călare pe-un măgar. Se uită cu toții la cicatricea trandafirie care i-a rămas de la ulcer, ulcerul pe care i-l cunoşteau prea bine. De asta şi rămân surprinşi văzând că s-a închis. Numai Zorillo şi cu mine ştim cum devine cazul. După cum îmi explică Zorillo, şeful tribului care a venit e tatăl lui Zato şi i se spune Justo, adică Cel drept. El judecă pricinile dintre oamenii tribului său şi pe ale altor triburi din neamul Guajiro. Îmi mai spune că, în caz de neînțelegeri cu un alt neam de indieni, Iapus, se întrunesc să discute dacă-i cazul să pornească război sau să încheie gâlceava prin bună înțelegere. Când un indian e ucis de un indian din alt trib, se învoiesc, spre a evita războiul, ca ucigaşul să plătească mortul celuilalt trib. Plata se ridică uneori până la două sute de boi, căci în munți şi la poalele lor, triburile au o mulțime de vaci şi de boi. Din păcate, nu le vaccinează niciodată împotriva febrei aftoase, aşa că epidemiile fac prăpăd printre animale. Pe de altă parte e-un bine, spune Zorillo, căci altfel s-ar înmulți prea mult. Vitele astea nu pot fi vândute oficial în Columbia sau în Venezuela, trebuie să rămână numai pe teritoriul indian, de teamă c-ar răspândi febra aftoasă în cele două țări. Dar, mă informează Zorillo, în munți are loc o intensă contrabandă de vite.

Şeful vizitator, Cel drept, îmi transmite prin Zorillo să-l vizitez în satul lui unde se pare că sunt vreo sută de colibe. Îmi spune să viu cu Lali şi cu Zoraima, că ne va da o colibă, şi să n-aduc nimic, căci voi găsi tot ce-mi trebuie; doar sculele pentru tatuaj, ca să-i pictez şi lui un tigru. Îşi scoate cureluşa de piele neagră de la încheietura mâinii şi mi-o dă. După spusele lui Zorillo, e un gest de mare importanță,

înseamnă că mi-e prieten şi că n-o să aibă puterea să-mi refuze vreo dorinţă. Mă întreabă dacă vreau un cal, îi spun că da, dar că nu pot să-l primesc, fiindcă aici nu prea se găseşte iarbă. Zice că Lali sau Zoraima pot să se ducă de câte ori o să fie nevoie, până la o distanţă de jumătate zi călare. Ne explică încotro, şi spune că acolo creşte o iarbă înaltă şi bună. Primesc să-mi dea calul, pe care zice c-o să mi-l trimită curând.

Profit de vizita asta lungă a lui Zorillo ca să-i spun că am încredere în el, că nădăjduiesc să nu mă trădeze dezvăluind ideea mea de-a pleca în Venezuela sau în Columbia. Îmi descrie primejdiile primilor treizeci de kilometri din jurul graniţelor. După informaţiile primite de la contrabandişti, coasta venezueleană e mai periculoasă decât cea columbiană. Pe de altă parte, m-ar putea însoţi chiar el spre Columbia, aproape până la Santa Marta, adăugând că făcuse deja drumul şi că, după el, Columbia era mai nimerită. Ar fi de părere să-mi cumpăr alt dicţionar, sau mai degrabă nişte manuale de limbă spaniolă, care cuprind fraze tip. Dacă m-aş deprinde să mă bâlbâi cu vocea tare, zice el, ar fi un mare avantaj, căci oamenii şi-ar pierde răbdarea ascultându-mă şi ar duce chiar ei frazele până la capăt, fără să acorde prea mare atenţie accentului şi pronunţiei. Treaba-i hotărâtă, îmi va aduce cărţi, o hartă cât mai amănunţită şi îşi mai ia obligaţia să-mi vândă perlele, când va fi cazul, pe bani columbieni. Zorillo îmi mai spune că, asta fiindu-mi dorinţa, indienii, în cap cu şeful, îmi vor ţine partea în ce priveşte hotărârea mea de a pleca. O să le pară rău, dar o să înţeleagă că-i normal să încerc să mă întorc la ai mei. Mai greu o să fie cu Zoraima şi mai ales cu Lali. Şi una, şi alta, dar mai ales Lali, sunt de-a binelea în stare să mă cureţe cu-n glonţ de puşcă. Pe de altă parte, aflu tot de la Zorillo ceva ce nu ştiam: Zoraima e însărcinată. Nu observasem nimic, aşa că rămân uluit.

Serbarea a luat sfârşit, toţi au plecat, cortul de piele a fost dat jos, totul e ca înainte, cel puţin în aparenţă. Am primit calul, un vânăt-rotat superb, c-o coadă lungă aproape până la pământ şi c-o minunată coamă de-un cenuşiu platinat.

Lali şi Zoraima nu sunt deloc mulţumite şi m-a chemat vrăjitorul să-mi spună că amândouă l-au întrebat dacă s-ar întâmpla ceva de i-ar da calului nişte sticlă pisată, ca să moară. Le-a spus să nu facă una ca asta, pentru că am drept apărător nu ştiu ce sfânt indian, aşa că sticla pisată s-ar muta în pântecul lor. Crede c-a trecut pericolul, adaugă el, dar că nu-i sigur. Trebuie să deschid bine ochii. Şi-n privinţa mea? Nu, zice el. Dacă or vedea că mă pregătesc de-adevăratelea să plec, tot ce-ar putea face, mai ales Lali, ar fi să mă omoare cu un foc de puşcă. Să încerc să le conving să mă lase să plec, spunând c-o să mă-ntorc? Nici gând, nu cumva să dau de înţeles c-aş vrea să plec.

Vrăjitorul mi-a putut spune toate astea întrucât îl chemase în aceeaşi zi pe Zorillo, care a făcut pe tălmaciul. Situaţia e prea gravă ca să nu-mi iau toate măsurile de precauţie, încheie Zorillo. Mă întorc acasă. Zorillo a venit şi a plecat de la vrăjitor pe alt drum. În sat nimeni nu ştie că vrăjitorul m-a chemat deodată cu Zorillo.

Se împlinesc şase luni de când am sosit şi sunt nerăbdător să plec. Într-o zi, întorcându-mă acasă, le găsesc pe Lali şi Zoraima aplecate asupra hărţii. Încearcă să înţeleagă ce reprezintă desenele alea. Le nelinişteşte desenul cu săgeţile care arată cele patru puncte cardinale. Sunt descumpănite, dar îşi închipuie că hârtia asta are o mare însemnătate în legătură cu viaţa noastră.

Pântecele Zoraimei a început să crească binişor. Lali e niţeluş invidioasă şi insistă să ne iubim la orice oră din zi sau din noapte, în orice loc prielnic. Zoraima vrea şi ea să ne iubim, noroc că numai noaptea. I-am făcut o vizită Celui drept, tatăl lui Zato. Lali şi Zoraima au venit cu mine. Am folosit desenul, păstrat din fericire, ca să-i copiez pe piept botul de tigru. În şase zile a fost gata, întrucât primele coji au căzut repede; se spălase cu apă în care pusese o bucăţică de var nestins. Cel drept e-atât de mulţumit, că se priveşte în oglindă de câteva ori pe zi. Cât am stat acolo a sosit şi Zorillo. I-am îngăduit să-i vorbească Celui drept de intenţiile mele, deoarece doream să-mi dea alt cal. Caii indienilor Guajiros, vânăt-rotaţi, nu există în Columbia, dar Cel drept are trei cai

cu pielea roşcată, care sunt columbieni. Cel drept trimite după cai de cum a aflat ce-am de gând. Aleg unul care-mi pare mai liniştit şi porunceşte să i se pună o şa, scăriţe şi-o zăbală de fier, căci caii lor n-au şa, iar zăbala e de os. Echipându-mă după obiceiul columbian, Cel drept îmi dă nişte hăţuri de piele, cafenii, şi-i numără lui Zorillo, de faţă cu mine treizeci şi nouă de monede de aur de câte-o sută de pesos. Zorillo o să le păstreze şi-o să mi le dea când o să plec. Vrea să-mi dea carabina Winchester, cu repetiţie, refuz şi de altfel Zorillo afirmă că nu pot pătrunde în Columbia înarmat. Atunci Cel drept îmi dă două săgeţi cât un deget învelite în lână şi închise într-o cutiuţă de piele. Zorillo zice că sunt săgeţi otrăvite, date c-o otravă foarte puternică şi foarte rară.

Zorillo n-a avut şi nici n-a văzut vreodată săgeţi otrăvite. O să le ţină la el până o să plec. Nu ştiu cum să-mi arăt recunoştinţa faţă de mărinimia Celui drept. Îmi spune c-a aflat prin Zorillo câte ceva din viaţa mea şi că partea pe care n-o cunoaşte trebuie să fie bogată-n întâmplări, întrucât sunt un bărbat din cap până-n picioare; că vede pentru prima oară un alb, că înainte îi socotea pe toţi duşmani, dar că acum o să-i iubească şi-o să caute să mai cunoască un om ca mine.

— Gândeşte-te bine, zice, înainte să te duci undeva unde ai mulţi duşmani, în vreme ce aici n-ai decât prieteni.

Îmi mai spune că Zato şi cu el o să aibă grijă de Lali şi de Zoraima, că odrasla Zoraimei se va bucura de toată cinstea, dacă-i băiat, se-nţelege, în sânul tribului.

— N-aş vrea să pleci. Rămâi şi ţi-o voi da pe frumoasa indiană pe care ai cunoscut-o la serbare. E fecioară şi te iubeşte. Ai putea să rămâi aici cu mine. O să capeţi o colibă mare, şi vacile şi boii pe care ţi i-ai dori.

Mă despart de omul ăsta minunat şi mă întorc în satul meu. Cât a ţinut drumul, Lali n-a scos o vorbă. Şade în spatele meu, pe calul roşcat. Şaua i-a rănit coapsele, dar n-a spus o vorbă. Zoraima şade în spatele unui indian, care a luat-o pe calul lui. Zorillo a plecat spre satul său pe-un alt drum. Peste noapte se face răcoare. Pun pe umerii lui Lali haina din piele de oaie primită de la Cel drept. Mă lasă să i-o

îmbrac fără să rostească un cuvânt şi fără vreun gest. Acceptă haina şi-atât. Deşi calul a luat-o mai repejor la trap, nu mă ține de mijloc ca de obicei. Ajunşi în sat, când mă duc să-l salut pe Zato, ea porneşte cu calul, îl priponeşte, c-o legătură de fân dinainte, fără să-i scoată şaua sau zăbala. După ce stau de vorbă vreo oră cu Zato, mă întorc acasă.

Când sunt trişti, chipul indienilor, şi mai ales al indienelor, e de nepătruns, nici un muşchi nu le joacă pe față, privesc mâhniți, dar nu plâng niciodată. Se întâmplă să geamă, dar nu să plângă. Mişcându-mă, am lovit fără să vreau pântecele Zoraimei; a țipat de durere. Mă scol, de teamă să n-o izbesc iar, şi mă culc în alt hamac. E un hamac care atârnă până aproape de pământ, mă întind în el şi simt că l-a atins cineva. Mă prefac că dorm. Lali se aşază pe-un trunchi de copac şi mă priveşte nemişcată. O clipă mai târziu, simt prezența Zoraimei: are obiceiul să se parfumeze zdrobind flori de portocal, cu care-şi freacă pielea. Florile astea le capătă prin troc, în nişte săculețe, de la o indiană care vine când şi când în sat. La trezire, le găsesc tot acolo, nemişcate. Soarele s-a înălțat pe cer, e aproape opt. Le conduc la plajă şi mă întind pe nisipul uscat. Lali se aşază, ca şi Zoraima. Mângâi sânii şi pântecele Zoraimei, rămâne stană de piatră. O întind pe Lali pe nisip şi-o sărut, ține buzele strânse. Pescarul a venit s-o ia pe Lali. A înțeles de cum i-a văzut chipul, se îndepărtează. Sunt tare mâhnit că nu ştiu ce să fac, în afară de faptul că le mângâi şi le sărut ca să le arăt că le iubesc. Nici una nu scoate vreun cuvânt. Mă simt de-a dreptul tulburat de atâta durere doar gândindu-mă la ce-o să însemne viața lor după ce voi pleca.

Azi-dimineață i-am surprins pentru prima oară un gest de gelozie lui Lali față de Zoraima. Îi mângâiam pântecele Zoraimei, pe când ea îmi muşca uşor urechea. Stăteam culcați pe plajă, într-un loc ferit, pe nisipul fin. A venit Lali, şi-a luat sora de braț, i-a trecut cu mâna peste pântecele umflat, apoi peste pântecele ei, neted şi drept. Zoraima s-a ridicat şi i-a cedat locul alături de mine, ca şi cum i-ar fi spus: ai dreptate.

Cele două femei îmi pregătesc de mâncare, zilnic, dar ele nu mănâncă nimic. Sunt trei zile de când n-au băgat nimic în gură. Am luat calul şi era să fac o greşeală gravă, prima în mai bine de cinci luni: am pornit spre vrăjitor fără să-i fi cerut voie. Mi-am dat seama pe drum şi, în loc să mă duc la el, am trecut în sus şi-n jos prin fața cortului său, la o distanță de vreo două sute de metri. M-a zărit şi mi-a făcut semn să viu. I-am explicat, cum m-am priceput, că Lali şi Zoraima nu mai mănâncă. Îmi dă un soi de nucă pe care s-o pun în apa de băut. Mă întorc şi bag nuca în oala cea mare. Au băut de câteva ori, dar tot n-au mâncat. Lali nu mai pescuieşte. După patru zile de post negru a făcut azi o adevărată nebunie: s-a dus înot, fără barcă, la vreo două sute de metri de țărm şi mi-a adus treizeci de scoici ca să le mănânc. Disperarea lor mută mă tulbură atât de mult că aproape nu mai mănânc nici eu. Treaba asta durează de şase zile. Lali s-a culcat, are febră. În şase zile a supt câteva lămâi, şi cu asta basta. Zoraima mănâncă o dată pe zi, la amiază. Nu mai ştiu ce să fac. Stau jos alături de Lali. E culcată pe-un hamac pe care l-am păturit ca un soi de saltea, priveşte țintă în tavan fără să se clintească. Mă uit la ea, mă uit la Zoraima cu pântecele ei țuguiat, şi fără să prea ştiu de ce, mă pornesc pe plâns. De mila mea, de a lor? Dumnezeu ştie! Plâng, lacrimile grele îmi curg pe obraji. Zoraima le vede, începe să geamă, şi-atunci Lali întoarce capul şi observă că plâng. Se ridică dintr-o săritură şi mi se aşază între picioare, gemând încetişor. Mă sărută şi mă mângâie. Zoraima mi-a cuprins umerii cu brațul, Lali începe să vorbească, să vorbească, iar Zoraima îi răspunde. Pare să-i facă reproşuri lui Lali. Lali ia o bucată de zahăr nerafinat cât un pumn, mi-arată c-o dizolvă în apă şi-o dă pe gât din două înghițituri. Pleacă apoi cu Zoraima, şi le aud trăgând calul, pe care-l găsesc gata înşeuat când ies, cu zăbala pusă şi cu hățurile prinse de oblâncul şeii. Iau pentru Zoraima cojocul de oaie, iar Lali aşază pe şa un hamac împăturit. Zoraima urcă prima, foarte în față, aproape pe coama calului, eu la mijloc şi Lali în spate. Sunt atât de buimăcit, că plec fără să-l înştiințez pe şef.

Lali trage de hățuri, deoarece, crezând c-o să mergem la vrăjitor, luasem direcția asta. Nu, Lali trage de hățuri şi zice: „Zorillo”. O să ne ducem la Zorillo. Pe drum, ținându-mă strâns de mijloc, mă sărută de câteva ori pe ceafă. Țin hățurile, cu stânga, iar cu dreapta o mângâi pe Zoraima. Ajungem la satul lui Zorillo chiar în momentul când el se întoarce din Columbia cu trei măgari şi un cal, peste măsură de încărcați. Intrăm în casă, Lali vorbeşte prima, apoi Zoraima.

Şi iată ce-mi explică Zorillo: până-n clipa când am început să plâng, Lali credea că sunt un alb care nu-i dă nici o importanță. Ştia Lali c-o să plec, dar mă socotea viclean ca un şarpe, căci nu i-o spusesem niciodată şi nici nu-i dădusem de înțeles. Zice că-i profund dezamăgită, îşi închipuia c-o indiană ca ea poate ferici un bărbat, că un bărbat mulțumit nu pleacă, şi se gândea că nu mai are rost să trăiască după o despărțire atât de brutală. Zoraima spune acelaşi lucru, şi-n plus se teme ca feciorul ei să nu-i semene lui taică-său: un om lipsit de cuvânt, prefăcut şi care ar avea de la soțiile sale pretenții atât de greu de satisfăcut, că ele, gata să-şi dea viața pentru el, n-ar reuşi să-l înțeleagă. De ce s-o ocolesc, de parc-ar fi câinele care mă muşcase la sosire? Răspund:

— Ce-ai face, Lali, dacă tatăl tău ar fi bolnav?

— M-aş duce la el călcând şi pe spini, ca să-l îngrijesc.

— Ce-ai face dacă te-ar fi hăituit ca pe-o fiară, ca să te ucidă, în ziua când te-ai putea apăra?

— Mi-aş căuta duşmanul pretutindeni, ca să-l îngrop atât de adânc încât nici să nu se mai poată răsuci în groapă.

— După ce-ai isprăvi cu treburile astea ce-ai face dacă ai avea două soții minunate care te aşteaptă?

— M-aş înapoia călare.

— Asta voi face şi eu, fii sigură.

— Dar dacă o să fiu bătrână şi urâtă când te întorci?

— Mă întorc cu mult înainte să fii urâtă şi bătrână.

— Da, ți-a curs apă din ochi, asta n-ai putut s-o faci înadins. Aşa că poți să pleci când doreşti, dar să pleci ziua-n amiaza mare, de față cu toți, nu ca un tâlhar. Trebuie să

pleci aşa cum ai venit, la aceeaşi oră a după-amiezii, îmbrăcat din cap până-n picioare. Să laşi vorbă cine să aibă grijă de noi. Zato e şeful, dar alt bărbat trebuie să vegheze asupra noastră. Casa rămâne casa ta, aşa trebuie să spui, şi că nici un bărbat n-are voie să-i calce pragul, afară de fiul tău; dacă cel pe care-l poartă Zoraima în pântece e bărbat. De aia, Zorillo trebuie să fie de faţă când o să pleci. Ca să rostească tot ce-o să ai de spus.

Am dormit la Zorillo. A fost o noapte încântătoare, plină de duioşie şi de tandreţe. Şoaptele, vorbele rostite de buzele celor două fiice ale naturii aveau accente de dragoste atât de tulburătoare că m-au mişcat profund. Ne-am întors călare toţi trei, binişor, din pricina pântecelui Zoraimei. Am să plec la o săptămână după luna nouă, căci Lali vrea să-mi spună dacă-i sigură că e însărcinată. Luna trecută n-a văzut sânge. I-e teamă că se-nşeală, dar dacă nu vede sânge nici luna asta înseamnă că-i gravidă. Zorillo o s-aducă toate hainele pe care o să le pun pe mine: o să mă îmbrac aici, după ce voi fi vorbit ca unul din tribul Guajiro, adică gol. În ajun va trebui să ne ducem toţi trei la vrăjitor. O să ne spună dacă acasă va fi cazul să închidem uşa mea sau s-o lăsăm deschisă. Această întoarcere lentă, din pricina pântecelui Zoraimei, n-a fost câtuşi de puţin tristă. Ambele preferă să ştie, decât să se trezească părăsite şi caraghioase în faţa femeilor şi a bărbaţilor din sat. După ce-o să nască Zoraima, o să-şi ia un pescar ca să scoată multe perle, pe care o să mi le păstreze. Lali o să rămână zilnic mai mult la pescuit, ca să fie şi ea ocupată. Îmi pare rău că n-am învăţat mai mult de vreo duzină de cuvinte guajiro. Aş avea să le spun atâtea lucruri care nu pot fi comunicate cu ajutorul unui tâlmaci. Sosim. Primul lucru pe care trebuie să-l fac e să mă întâlnesc cu Zato, ca să-i dau de înţeles că-mi cer scuze c-am plecat fără să-i spun. Zato e la fel de nobil ca şi tatăl său. Până s-apuc să vorbesc, îmi pune mâna pe gât şi-mi zice: *Uilu* (taci). În vreo douăsprezece zile o să fie lună nouă. Cu alea opt cât mai trebuie s-aştept pe urmă, înseamnă că-n douăzeci de zile voi fi pe drum.

În timp ce privesc iarăşi harta, modificând unele amănunte în legătură cu străbaterea satelor, mă duce gândul la cele spuse de Cel drept. Unde aş putea fi mai fericit ca aici, unde mă iubeşte toată lumea? Nu-mi fac oare eu însuşi un rău întorcându-mă în lumea civilizată? Viitorul o va spune.

Cele trei săptămâni au trecut ca prin farmec. Lali a avut dovada că-i însărcinată, aşa încât întoarcerea mea va fi aşteptată de doi sau trei copii. De ce trei? Lali spune că mama ei a avut de două ori gemeni. Am fost la vrăjitor. Nu, uşa nu trebuie închisă. Trebuie doar pusă o cracă de-a curmezişul. Hamacul în care dormim toți trei trebuie agățat de tavanul colibei. Ele vor trebui să doarmă întotdeauna împreună, căci alcătuiesc o singură făptură. Apoi ne cere să şedem lângă foc, pune frunze verzi şi ne învăluie în fum mai mult de zece minute. Am plecat acasă, aşteptându-l pe Zorillo, care soseşte într-adevăr în aceeaşi seară. Ne-am petrecut toată noaptea sporovăind în jurul focului, în fața colibei mele. Prin mijlocirea lui Zorillo spuneam fiecărui indian câte-un cuvânt amabil, la care răspundea şi el ceva. În zori m-am retras cu Lali şi cu Zoraima. Toată ziua am făcut dragoste. După-amiază are loc plecarea. Rostesc, iar Zorillo tălmăceşte:

— Zato, şef măreț al acestui trib care m-a primit în sânul lui, care mi-a dat totul, îți cer îngăduința să lipsesc.

— De ce vrei să-ți părăseşti prietenii?

— Pentru că trebuie să-i pedepsesc pe cei care m-au hăituit ca pe-o fiară. Mulțumită ție am putut să mă adăpostesc în satul tău, să trăiesc fericit, să mănânc bine, să am prieteni nobili, femei care mi-au încălzit sufletul. Dar asta nu trebuie să transforme un om ca mine într-un animal care, dând de-un culcuş cald şi bun rămâne acolo toată viața de teamă c-ar avea de suferit luptând. Mă duc să-mi înfrunt duşmanii, pornesc spre tatăl meu, care are nevoie de mine. Aici îmi las inima, în soțiile mele, Lali şi Zoraima, în copii, rodul unirii noastre. Coliba mea e a lor şi a copiilor care se vor naşte. Nădăjduiesc ca tu, Zato, de-ar uita cineva, să i-o reaminteşti. Te mai rog ca, în afară de grija pe care le-o vei purta tu, să-mi proteguiască zi şi noapte familia un bărbat pe

nume Usli. V-am iubit pe toți mult şi-am să vă iubesc întotdeauna. O să mă străduiesc să mă întorc cât mai repede. Dacă voi muri făcându-mi datoria, gândul meu se va îndrepta spre Lali, Zoraima şi copiii mei, şi spre voi, indieni Guajiros, care sunteți familia mea.

Intru în colibă urmat de Lali şi de Zoraima. Îmi pun o cămaşă şi pantaloni kaki, şosete, cizme.

Mult timp am privit în urmă să văd fiecare colțişor al acestui sat idilic unde mi-am petrecut şase luni din viață. Tribul ăsta Guajira, atât de temut de alte triburi, ca şi de albi, mi-a fost un refugiu unde să-mi trag sufletul, un adăpost neasemuit împotriva răutăților oamenilor. Am găsit aici dragoste, tihnă, seninătate şi măreție. Adio, Guajiros, indieni sălbatici ai peninsulei columbo-venezuelene. Din fericire, întinsele voastre pământuri sunt contestate şi lipsite de orice amestec din partea celor două civilizații care vă înconjoară. Felul vostru sălbatic de-a trăi şi de-a vă apăra m-a învățat ceva de mare însemnătate, că-i mai bine să fii un indian sălbatic decât un magistrat licențiat în litere.

Adio, Lali şi Zoraima, femei neasemuite, cu reacții atât de fireşti, dezinteresate şi spontane, şi care în momentul plecării, cu-n gest simplu, mi-ați pus într-un săculeț de pânză toate perlele care se găseau în colibă. O să mă întorc. E lucru sigur, nu încape îndoială. Când? Cum? Nu ştiu, dar îmi făgăduiesc c-o să mă întorc.

Spre sfârşitul după-amiezii, Zorillo încalecă şi-o pornim spre Columbia. Port o pălărie de paie. Merg ținându-mi calul de căpăstru. Toți indienii tribului, fără nici o excepție, îşi acoperă fața cu brațul stâng şi întind spre mine brațul drept. Mi-arată astfel că nu vor să mă vadă plecând, că-i doare prea mult, şi întind brațul, cu mâna-n aer, schițând gestul, să mă rețină. Lali şi Zoraima mă însoțesc vreo sută de metri. Credeam c-o să mă sărute, când, deodată, pornesc în goană urlând spre casa noastră, fără să se mai uite înapoi.

Caietul al cincilea

Întoarcerea la civilizație

ÎNCHISOAREA DIN SANTA MARTA

Nu-i greu de ieşit de pe teritoriul Guajirei indiene şi depăşim fără bătaie de cap posturile grănicereşti de la La Vela. Mergând călare, am putea să străbatem în două zile distanța care mi-a luat atâta timp cu Antonio. Dar nu-i vorba numai de posturile astea grănicereşti, extrem de periculoase, ci şi de porțiunea de peste o sută douăzeci de kilometri până la Rio Hacha, satul de unde am evadat.

Cu Zorillo alături, am făcut prima încercare de conversație într-un fel de han unde găseşti băutură şi mâncare, cu un civil columbian. N-am scos-o prea rău la capăt şi, aşa cum mi-a spus Zorillo, bâlbâiala e de mare folos ca să-ți ascunzi accentul şi felul de-a vorbi.

Plecăm mai departe spre Santa Marta. Zorillo o să mă lase la jumătatea drumului, şi-n dimineața asta o s-o pornească înapoi.

Zorillo m-a părăsit. Am hotărât împreună să ia calul. Într-adevăr, dacă ai un cal înseamnă că ai un domiciliu, că stai într-un sat oarecare, cu alte cuvinte, înseamnă riscul de-a fi obligat să răspunzi la nişte întrebări încuietoare: „Îl ştii pe cutare? Cum îl cheamă pe primar? Ce mai face doamna X?”.

Nu, e preferabil ca mai departe să merg pe jos, să călătoresc cu camionul sau cu autobuzul şi, după Santa Marta, cu trenul. Pentru toată lumea trebuie să fiu *forastero* (străin) de regiunea asta, ca să n-aibă importanță unde şi ce lucrez.

Zorillo mi-a schimbat trei monede de aur de o sută de pesos. Mi-a dat o mie de pesos. Un muncitor priceput câştigă între opt şi zece pesos pe zi, deci am din ce trăi destulă vreme numai cu banii ăştia. M-am suit într-un camion care merge până foarte aproape de Santa Marta, un port destul de important, la vreo sută douăzeci de kilometri de locul unde m-a lăsat Zorillo. E un camion plecat după capre sau după iezi, nu prea ştiu bine.

La fiecare şase sau zece kilometri se află câte-o cârciumă. Şoferul coboară şi mă invită. El mă invită, dar eu plătesc. De

fiecare dată dă pe gât câte cinci-şase pahare dintr-o băutură care arde ca focul, în timp ce eu mă prefac că beau unul. După vreo cincizeci de kilometri e beat criță. E atât de cherchelit că greşeşte şoseaua şi-o ia pe-un drum plin de noroi unde se împotmoleşte camionul. Columbianul nu-şi face sânge rău: se culcă în partea dinapoi a camionului şi mă pofteşte să dorm în cabină. Nu ştiu ce să fac. Trebuie să mai fie vreo patruzeci de kilometri până la Santa Marta. Prin faptul că sunt cu el nu mă ia nimeni la întrebări şi, oricât de des ne-am opri, tot merg mai repede decât pe jos.

Aşadar, spre dimineață mă hotărăsc să dorm. S-a luminat de ziuă, e aproape şapte. Se apropie o căruță cu doi cai. Nu poate să treacă din cauza camionului. Cel cu căruța îl trezeşte pe şofer, adică pe mine, întrucât mă aflam în cabină. Bâlbâindu-mă, joc rolul cuiva trezit brusc din somn care nu prea ştie ce-i cu el.

Şoferul se trezeşte şi discută cu căruțaşul. Încercăm de câteva ori, dar nu izbutim să scoatem camionul. A intrat în noroi până la osii, nu-i chip de făcut ceva. În căruță se află două călugărițe îmbrăcate-n negru, cu cornetele în cap, şi trei fetițe. După multe discuții, cei doi bărbați se înțeleg să smulgă nişte tufişuri, astfel încât căruța, cu o roată pe drum şi alta pe partea defrişată, să străbată porțiunea asta blocată, de vreo douăzeci de metri.

Ținând fiecare câte-o *maceta* (cuțit de tăiat trestia de zahăr, unealtă nelipsită cuiva care pleacă la drum), încep să taie frunzişul care i-ar putea stânjeni, iar eu pun crengile în mijlocul drumului ca să le micşorez înălțimea şi să feresc în acelaşi timp căruța, care riscă să se-nfunde în noroi. După vreo două ore, porțiunea de trecere e gata. Mulțumindu-mi, călugărițele mă întreabă unde merg. Spun:

— Santa Marta.

— Dar n-ați luat-o bine, trebuie să vă-ntoarceți cu noi. Vă lăsăm foarte aproape de Santa Marta, la opt kilometri.

Mi-e cu neputință să refuz, ar părea nefiresc. Pe de altă parte, aş fi vrut să spun c-o să rămân să-l ajut pe camionar, dar gândindu-mă la greutatea de-a rosti atâtea cuvinte, prefer să le spun: *Gracias, gracias.* (Mulțumesc, mulțumesc.)

Şi iată-mă în căruţă, la spate, cu fetiţele; cele două călugăriţe au luat loc pe banchetă, lângă căruţaş.

Plecăm, şi străbatem destul de repede cei cinci-şase kilometri făcuţi din greşeală cu camionul.

De cum ajungem la drum bun, îi dăm bătaie şi pe la amiază ne oprim la un han să mâncăm. Cele trei fetiţe şi căruţaşul la o masă, iar cele două călugăriţe cu mine la masa alăturată. Călugăriţele sunt tinere, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani, cu pielea foarte albă. Una e spaniolă, cealaltă irlandeză. Irlandeza întreabă cu blândeţe:

— Nu sunteţi de pe-aici, aşa-i?

— Ba da, din Baranquilla.

— Nu, nu sunteţi columbian, aveţi părul prea blond şi faţa e bronzată de soare. De unde veniţi?

— Din Rio Hacha.

— Ce făceaţi acolo?

— Electrician.

— Ah! am un prieten la Societatea de electricitate, îl cheamă Pérez, e spaniol. Îl ştiţi?

— Da.

— Mă bucur.

Aproape de sfârşitul mesei, se scoală să se spele pe mâini şi irlandeza se întoarce singură. Se uită la mine şi zice apoi în franceză:

— N-am să vă denunţ, dar colega mea spune că v-a văzut fotografia în ziar. Sunteţi francezul care a evadat din închisoarea de la Rio Hacha, nu-i aşa?

Dacă aş nega, ar fi şi mai grav.

— Da, soră. Vă rog să nu mă denunţaţi. Nu sunt un nemernic, cum s-a afirmat. Cred în Dumnezeu, şi-l respect.

Soseşte spaniola, cealaltă îi spune: „Da”. Îi răspunde foarte repede la o întrebare, n-am înţeles. Par să stea pe gânduri, se scoală şi se duc iarăşi la toaletă. În alea cinci minute cât lipsesc, reacţionez repede. Să plec până se întorc, să rămân? De fapt, dac-au de gând să mă denunţe, e totuna, întrucât, dacă plec, o să mă dibăcească destul de repede. Prin locurile astea nu se găseşte o *selva* (junglă) prea deasă, iar căile de acces spre oraş precis c-o să fie păzite de îndată.

O să mă las în voia sorții, care până acum nu mi-a fost potrivnică.

Se întorc zâmbitoare, numai lapte şi miere. Irlandeza mă întreabă de nume.

— Enrique.

— E-n regulă, Enrique, ai să vii cu noi până la mănăstirea unde ne ducem, la opt kilometri de Santa Marta. Dacă mergi în căruță cu noi, n-ai de ce să te temi. Să nu scoți o vorbă, toată lumea o să creadă că eşti un muncitor care lucrează la mănăstire.

Călugărițele plătesc ce-am mâncat. Cumpăr un cartuş cu douăsprezece pachete de țigări şi o aprinzătoare cu amnar. Pornim. Cât ține drumul, călugărițele nu-mi mai zic nimic, şi-mi pare bine, căruțaşul n-o să observe că vorbesc greşit. Către sfârşitul după-amiezii ne oprim la un han mare. În față e un autobuz pe care scrie: „Rio Hacha-Santa Marta". Am chef să-l iau. Mă apropii de călugărița irlandeză şi-i spun ce-am de gând.

— E foarte periculos, zice ea, până la Santa Marta sunt cel puțin două posturi de poliție, unde li se cere pasagerilor *cédula* (legitimația), dar nu dacă-i vorba de-o căruță.

Îi mulțumesc din inimă şi-mi trece spaima care mă stăpânea de când mă recunoscuseră. Dimpotrivă, am avut o baftă grozavă că le-am întâlnit pe călugărițele astea. Au grăit adevărat, pe seară ajungem la un post de poliție (în spaniolă *alcabale*), unde e cercetat un autobuz care venea de la Santa Marta îndreptându-se spre Rio Hacha. Stau în căruță lungit pe spate, cu pălăria de paie pe față, făcându-mă că dorm. O fetiță de vreo opt anişori, cu capul sprijinit de umărul meu, doarme de-a binelea. Când ajungem acolo, căruțaşul opreşte caii exact între autobuz şi postul de poliție.

— *Cómo están por aquí?* (Ce mai faceți?) întreabă călugărița spaniolă.

— *Muy bien, Hermana.* (Foarte bine, soră.)

— *Me alegro, vamonos, muchanos.* (Îmi pare bine, să mergem, copii.)

Şi pornim, liniştiți.

La zece seara, alt post, puternic luminat. S-au oprit două şiruri de maşini de toate soiurile. Un şir vine dinspre dreapta, al nostru din stânga. Poliţiştii cer să fie deschise valizele şi se uită în ele. Văd o femeie pe care-au obligat-o să coboare, şi căreia îi scotocesc prin poşetă. E dusă la postul de poliţie. Probabil că n-are *cédula.* Dacă-i aşa, nu-i nimic de făcut. Vehiculele trec unul după altul. Întrucât sunt pe două şiruri, nu ni se poate face favoarea să trecem. Din lipsă de spaţiu, trebuie să te resemnezi şi s-aştepţi. Mă văd pierdut. În faţa noastră e-un autobuz mic ticsit de călători. Sus, pe acoperiş, valize şi papornițe burduşite. În spate, un soi de plasă mare plină de boccele. Patru poliţişti pun călătorii să coboare. Autobuzul are o singură uşă, în faţă. Bărbaţii şi femeile coboară. Femeile îşi ţin plozii în braţe. Se urcă la loc în maşină unul câte unul.

— Cédula, Cédula!

Fiecare arată câte-un cartonaş cu poza sa.

Niciodată nu mi-a pomenit Zorillo de aşa ceva. De-aş fi ştiut, poate c-aş fi încercat să fac rost de-o legitimaţie falsă. Dac-oi trece de postul ăsta, o să dau oricât ca să-mi procur o *cédula* până să mă duc de la Santa Marta la Baranquilla, oraş foarte important pe coasta atlantică: două sute cincizeci de mii de locuitori, zice dicţionarul.

Doamne, că mult mai durează treaba la autobuzul ăla! Irlandeza se întoarce spre mine:

— Fii liniştit, Enrique.

M-a supărat rău cu vorbele astea nesocotite; precis că le-a auzit vizitiul.

I-a venit şi căruţei noastre rândul să avanseze, în lumina asta puternică. M-am hotărât să stau în capul oaselor, îmi trece prin minte că, stând lungit, aş da impresia că m-ascund. Mă reazem de loitra căruţei şi privesc înapoia călugăriţelor. Nu pot fi văzut decât din profil şi mi-am tras pălăria pe ochi, dar fără să exagerez.

— *Cómo están todos por aqui?* (Ce mai faceţi?) repetă călugăriţa spaniolă.

— *Muy bien, Hermanas. Y cómo viajan tan tarde?* (Foarte bine, surorilor. Dar cum de călătoriţi atât de târziu?)

— *Por una urgencia, por eso no me detengo. Somos muy apuradas.* (E-un caz urgent, aşa că vă rog să nu ne reţineţi. Suntem foarte grăbite.)

— *Váyanse con Dios, Hermanas.* (Mergeţi cu Dumnezeu, surorilor.)

— *Gracias, hijos. Qne Dios les proteje.* (Vă mulţumim, fiilor. Domnul să vă binecuvânteze.)

— *Amén* (Amin), spun poliţiştii.

Şi trecem liniştiţi, fără să ni se mai pună vreo întrebare. Emoţiile ultimelor minute le-o fi răscolit călugăriţelor stomacul, întrucât după o sută de metri opresc căruţa ca să coboare şi să rămână câteva clipe în junglă. Pornim mai departe. Aprind o ţigară. Sunt atât de emoţionat încât, atunci când se urcă irlandeza, îi şoptesc:

— Mulţumesc, soră.

Îmi răspunde:

— N-ai pentru ce, dar am tras o asemenea spaimă că ne-am stricat stomacul.

Pe la miezul nopţii ajungem la mănăstire. Un zid înalt, o poartă mare. Căruţaşul a plecat să-şi bage caii şi căruţa în grajd, iar cele trei fetiţe sunt duse înăuntrul mănăstirii. Pe peronul curţii are loc o discuţie aprinsă între sora portăreasă şi cele două călugăriţe. Irlandeza îmi spune că nu vrea s-o trezească pe Maica Stareţă ca să-i ceară pentru mine permisiunea să dorm în mănăstire. S-a dus, am scăpat ocazia. Ar fi trebuit să profit imediat de chestia asta ca s-o pornesc spre Santa Marta, din moment ce ştiam că n-am de făcut decât opt kilometri.

O greşeală pe care aveam s-o plătesc cu şapte ani de ocnă.

În cele din urmă, după ce-au trezit-o pe Maica Stareţă, mi s-a dat o cameră la etajul doi. De la fereastră văd luminile oraşului. Zăresc farul şi luminile de poziţie. Din port iese o matahală de vapor.

Adorm, iar când aud bătându-mi-se la uşă, soarele s-a ridicat binişor. Am visat ceva groaznic. Lali îşi deschidea pântecul de faţă cu mine şi copilul nostru ieşea bucăţele-bucăţele.

Mă bărbieresc şi mă spăl repede. Cobor. În capul scării o zăresc pe sora irlandeză, care mă primeşte zâmbind uşor.

— Bună dimineața, Henri. Ai dormit bine?

— Da, soră.

— Vino, te rog, în biroul Stareței noastre, vrea să te vadă.

Intrăm. Înapoia unui birou e aşezată o femeie. Un chip extrem de sever, al unei persoane de vreo cincizeci de ani, poate chiar mai mult, mă priveşte cu nişte ochi negri lipsiți de bunăvoință.

— *Señor, sabe usted habla español?* (Domnule, vorbiți spaniola?)

— *Muy poco.* (Foarte puțin.)

— *Bueno, la Hermana va servir de intérprete.* (Bine, sora va servi drept tălmaci.)

— Sunteți francez, mi s-a spus.

— Da, Maică Stareță.

— Ați evadat din închisoarea de la Rio Hacha?

— Da, Maică Stareță.

— Când asta?

— Acum vreo şapte luni.

— Ce-ați făcut între timp?

— Am stat printre indieni.

— Poftim? Dumneavoastră, cu indienii Guajiros? Nu-i cu putință. Sălbaticii ăştia n-au primit niciodată pe cineva pe teritoriul lor. Închipuiți-vă că nici un misionar n-a putut să pună piciorul acolo. Nu admit un asemenea răspuns. Unde ați stat? Spuneți adevărul.

— Maică Stareță, am stat printre indieni, am şi-o dovadă.

— Ce dovadă?

— Nişte perle pescuite de ei.

Desfac săculețul, care-i prins cu ace de haina mea, la mijlocul căptuşelii, şi i-l dau. Îl deschide şi scoate un pumn de perle.

— Câte perle sunt?

— Nu ştiu, vreo cinci-şase sute.

— Asta nu-i o dovadă. Poate că le-ai furat de undeva.

— Maică Stareță, ca s-aveți conştiința împăcată, dacă doriți, rămân aici cât va fi nevoie ca să vă informați dacă s-au

furat nişte perle. Am bani. Pot să-mi plătesc întreţinerea. Vă promit că nu mă mişc din odaie până nu vă răzgândiţi.

Mă priveşte ţintă. Într-o clipă îmi trece prin minte că şi-o fi spunând: „Dar dacă evadezi? Ai evadat din închisoare, de-aici îţi dai seama că-i mai uşor.”

— Vă las săculeţul cu perle, e tot ce am. Sunt sigur că-i în mâini bune.

— Bine, suntem înţeleşi. Nu-i nevoie să stai închis în odaia dumitale. Dimineaţa şi după-amiaza, când călugăriţele mele sunt la capelă, poţi să cobori în grădină. O să mănânci la bucătărie cu oamenii de serviciu.

Întrevederea asta m-a mai liniştit. Când urc spre odaia mea, călugăriţa irlandeză mă duce la bucătărie. O ceaşcă mare de cafea cu lapte, pâine neagră foarte proaspătă şi unt. Călugăriţa asistă la micul meu dejun fără să scoată o vorbă şi fără să se aşeze, stă-n picioare în faţa mea. Pare îngrijorată. Îi spun:

— Mulţumesc, soră, pentru tot ce-ai făcut pentru mine.

— Henri, aş fi vrut să fac mai mult, dar de-aci înainte nu mai pot, prietene.

Şi cu aceste cuvinte părăseşte bucătăria.

Postat în faţa ferestrei, privesc oraşul, portul, marea. Ogoarele din jur sunt bine cultivate. Nu pot să scap de impresia că mă pândeşte un pericol. Impresia asta e atât de puternică încât hotărăsc să-mi iau tălpăşiţa la noapte. Perlele ducă-se, să le păstreze Maica Stareţă pentru mănăstire sau pentru ea. N-are încredere în mine şi de altfel n-am voie să-mi trag singur clapa: ar fi de mirare să nu ştie franţuzeşte o catalană, o Stareţă a unei mănăstiri, adică o femeie cu carte. În concluzie: la noapte o şterg.

Chiar aşa: după-amiază o să cobor în curte, să dibăcesc un loc pe unde aş putea să sar zidul. Pe la ora unu mi se bate în uşă:

— Henri, vino să mănânci.

— Mulţumesc, cobor îndată.

M-am aşezat la masa din bucătărie, dar abia apucasem să mă servesc cu nişte carne şi cartofi fierţi, că se deschide uşa

şi-şi fac apariţia, înarmaţi cu puşti, patru poliţişti în uniforme albe şi-un gradat cu revolverul în mână.

— *No te mueva, o te mato!* (Nu te clinti că te ucid!) Îmi pun cătuşele.

Călugăriţa irlandeză dă un ţipăt şi leşină. O ridică două călugăriţe din bucătărie.

— *Vamos* (să mergem), zice şeful.

Mă însoţeşte în cameră. Cotrobăie prin bocceaua mea şi dă peste cele treizeci şi şase de piese de aur de câte o sută de pesos care-mi mai rămăseseră, dar lasă neatinsă cutiuţa cu cele două săgeţi. O fi crezut că sunt creioane. Cu o satisfacţie vădită, şeful îşi vâră-n buzunar monezile de aur. Plecăm. În curte e-o rablă de maşină.

Cei cinci poliţişti şi cu mine ne îndesăm în hodoroagă şi plecăm în goană, conduşi de-un şofer în uniformă de poliţist, negru ca tăciunele. Sunt năucit, nu protestez; încerc să-mi păstrez demnitatea. Nu-i cazul să ceri milă sau iertare. Fii bărbat şi gândeşte-te că nu trebuie să-ţi pierzi vreodată speranţa. Toate astea îmi trec rapid prin minte. Iar când cobor din maşină, sunt atât de hotărât s-arăt a bărbat şi nu a cârpă, şi reuşesc atât de bine, încât ofiţerul care mă ia la întrebări începe prin a spune: „Are ceva stofă francezul ăsta, nu pare impresionat c-am pus mâna pe el”. Intru în biroul lui. Îmi scot pălăria şi m-aşez fără să fi fost poftit, cu bocceaua între picioare.

— *Tu sabes hablar español?* (Vorbeşti spaniola?)

— *Non.* (Nu.)

— *Llame el zapatero.* (Cheamă-l pe cizmar).

Peste câteva clipe soseşte un omuleţ c-un şorţ albastru, ţinând un ciocan de cizmar.

— Tu eşti francezul care a evadat din Rio Hacha acum un an?

— Nu.

— Minţi.

— Nu mint. Nu sunt francezul care a evadat din Rio Hacha acum un an.

— Scoate-i cătuşele. Dă jos haina şi cămaşa.

Ia o hârtie şi-o priveşte. Sunt trecute toate tatuajele.

— Îți lipsește degetul mic de la mâna stângă. Așa-i. Înseamnă că tu ești.

— Nu, nu poate să fie vorba de mine, pentru că eu n-am plecat acum un an. Eu am plecat acum șapte luni.

— Tot aia.

— Poate pentru dumneata, pentru mine nu.

— Am priceput: ai toate caracteristicile unui ucigaș. Fie că ești francez sau columbian, toți ucigașii *(matadores)* sunt la fel – de neîmblânzit. Nu sunt decât comandantul adjunct al acestei închisori. Nu știu ce-o să se hotărască în privința ta. Deocamdată o să te bag laolaltă cu foștii tăi camarazi.

— Care camarazi?

— Francezii pe care i-ai adus în Columbia.

Îi urmez pe polițiști, sunt dus într-o celulă ale cărei zăbrele dau spre curte. Îmi regăsesc toți cei cinci prieteni. Ne îmbrățișăm.

— Credeam c-ai șters-o definitiv, bătrâne, zice Clousiot.

Maturette se smiorcăie ca un puști. Ăilalți trei au încremenit. Acum, că i-am regăsit, parcă mai prind putere.

— Dă-i drumul și povestește.

— Pe urmă. Cum e cu voi?

— Suntem aici de trei luni.

— Se poartă bine cu voi?

— Așa și-așa. O să ne mute la Baranquilla, e vorba ca acolo să ne predea autorităților franceze.

— Ce șleahtă de ticăloși! E rost de evadat?

— Nici n-ai sosit bine că te și gândești la evadare!

— I-ascultă, ai căpiat? Crezi că mă las așa, cu una cu două? Sunt tot timpul cu ochii pe voi?

— Ziua nu cine știe ce, dar noaptea se face de gardă special pentru noi.

— Câți?

— Trei supraveghetori.

— Cum o duci cu piciorul?

— E-n regulă, nici măcar nu șchiopătez.

— Vă ține tot timpul închiși?

— Nu, ne mai plimbăm prin curte, două ore dimineața și trei după-masa.

— Cum se prezintă deținuții columbieni?
— Se zice că unii sunt foarte periculoşi, atât ca hoți cât şi ca ucigaşi.

După-amiază mă aflam în curte, stăteam de vorbă mai la o parte cu Clousiot, când mă strigă un polițist. Mă duce în acelaşi birou ca şi azi-dimineață. Dau de comandantul închisorii însoțit de cel care m-a interogat. Locul de onoare e ocupat de un cetățean balaoacheş, aproape negru. După culoare aduce mai mult a negru decât a indian. Are părul scurt, cârlionțat, ca negrii. Pare să aibă vreo cinzeci de ani, nişte ochi negri şi răi. O mustață tăiată foarte-foarte scurt, buze groase, o gură fremătând de mânie. Poartă o cămaşă descheiată, fără cravată, în partea stângă, panglica verde-albă a vreunei decorații. E şi cizmarul aici.

— Francezule, ai fost prins la şapte luni după ce-ai evadat. Ce-ai făcut în timpul ăsta?
— Am fost la Guajiros.
— Nu-ți bate joc de mine că pun să-ți ardă câteva.
— Am spus adevărul.
— Nimeni n-a trăit vreodată la indieni. Numai în anul ăsta au omorât peste douăzeci şi cinci de paznici de coastă.
— Nu, paznicii au fost omorâți de contrabandişti.
— De unde ştii?
— Am stat şapte luni acolo. Indienii Guajiros nu-şi părăsesc niciodată pământurile.
— Bine, s-ar putea să fie adevărat. De unde ai şterpelit cele treizeci şi şase de monede de o sută de pesos?
— Sunt ale mele. Mi le-a dat şeful unui trib din munți, numit Cel drept.
— De unde să aibă un indian o asemenea avere şi cum de ți-a dat-o?
— Păi, domnule director, s-a semnalat vreun furt de monezi de aur de-o sută de pesos?
— E drept, nu s-a semnalat, în rapoarte nu figurează aşa ceva. Dar tot o să cercetăm.
— Chiar vă rog, s-ar dovedi că nu mint.
— Francezule, ai săvârşit o greşeală gravă evadând din închisoarea de la Rio Hacha, şi una şi mai gravă ajutând să

evadeze un om ca Antonio, care urma să fie împuşcat pentru uciderea câtorva paznici de coastă. Între timp am aflat că eşti tu însuţi căutat de justiţia franceză, că ai de ispăşit o condamnare pe viaţă. Eşti un ucigaş periculos. În consecinţă, n-o să-mi asum riscul să evadezi iarăşi dacă te las cu ăilalţi francezi. O să stai la carceră până ce-o să pleci la Baranquilla. Ai să-ţi capeţi monezile de aur, dacă nu reiese c-au fost furate.

Sunt mânat până la o scară care duce la subsol. După ce cobor peste douăzeci şi cinci de trepte dăm de-un coridor foarte slab luminat din care se fac nişte cuşti, la dreapta şi la stânga. Se deschide o carceră şi sunt împins înăuntru. Când se închide uşa care dă pe coridor, din podeaua de lut cleios urcă un miros de mortăciune. Sunt chemat din toate părţile. În fiecare gaură zăbrelită se află unul, doi sau trei deţinuţi.

— *Francés, Francés! Que ha hecho? Por qué está aquí?* (Ce-ai făcut? De ce eşti aici?) Ştii că astea-s carcerele morţii?

— Gura! Să vorbească el! răcneşte un glas.

— Da, sunt francez. Mă aflu aici pentru c-am evadat de la închisoarea din Rio Hacha.

Spaniola mea păsărească e înţeleasă perfect de ei.

— Ascultă aici, francezule: în fundul carcerei tale e o scândură. E pentru dormit. La dreapta e-o cutie cu apă. N-o risipi, în fiecare dimineaţă ţi se dă doar foarte puţină şi degeaba mai ceri pe urmă. La stânga ai o găleată să-ţi faci nevoile. Acoper-o cu haina. Aici n-ai nevoie de haină, e prea cald, dar acoperă-ţi găleata, să nu pută prea tare. Aşa facem cu toţii.

Mă apropii de zăbrele, încerc să le desluşesc chipurile. Nu-i zăresc decât pe cei doi din faţă, lipiţi de zăbrele, cu picioarele afară. Unul e-un tip de indian spaniolizat, aduce cu primii poliţişti care m-au arestat la Rio Hacha; celălalt, un negru foarte deschis la culoare, e tânăr şi chipeş. Negrul mi-atrage atenţia că în carcere apa se ridică la fiecare maree. Să nu mă înspăimânt, nu se ridică niciodată mai sus de brâu. Şobolanii care s-or urca pe mine, să nu-i prind cu mâna, să-i pocnesc cu ceva. Să nu-i prind niciodată cu mâna, ca să nu mă muşte. Îl întreb:

— De când eşti în carcera asta?
— De două luni.
— Dar ceilalţi?
— Nu se stă mai mult de trei luni. Ăl care nu-i scos după trei luni înseamnă că-i sortit să moară aici.
— De cât timp e-aici ăl mai vechi?
— De opt luni, dar nu mai are mult. De-aproape o lună nu mai poate să se ridice decât în genunchi. Nu mai poate să stea în picioare. O să moară înecat într-o zi cu maree mai înaltă.
— Patria asta a ta e-o ţară de sălbatici?
— N-am zis niciodată c-am fi civilizaţi. Nici patria ta nu-i mai brează, dacă te-a condamnat la muncă silnică pe viaţă. Aici, în Columbia, sau te-alegi cu douăzeci de ani sau te condamnă la moarte. Niciodată însă la muncă silnică pe viaţă.
— Vezi de treabă, peste tot e la fel.
— Ai omorât mulţi?
— Nu, unul singur.
— Nu se poate. Pentr-un singur om nu te-alegi cu atât.
— Pe cuvântul meu.
— Vezi că patria ta e la fel de sălbatică?
— Bine, n-o să ne luăm acu la harţă care patrie, a ta sau a mea, e mai burtă. Ai dreptate. Poliţia e la fel de ticăloasă peste tot. Dar tu, ce-ai făcut?
— Am omorât un bărbat, pe fiu-său şi pe nevastă-sa.
— De ce?
— L-au dat pe frăţiorul meu scroafei să-l mănânce.
— Nu se poate. Ce oroare!
— Frăţiorul meu avea cinci ani şi arunca toată ziua cu pietre în copilul lor, l-a lovit de câteva ori la cap.
— Nu-i un motiv.
— Aşa am zis şi eu când am aflat.
— Cum ai aflat?
— Frăţiorul meu dispăruse de trei zile şi, căutându-l, am găsit o sandală de-a lui în gunoi. Gunoiul fusese scos din grajdul unde stătea scroafa. Scotocind prin gunoi, am găsit un ciorăpel alb plin de sânge. Am priceput. Înainte de i-am

omorât, femeia a mărturisit. Le-am zis să-şi rostească rugăciunea înainte de i-am împuşcat. Cu primul foc am zdrobit picioarele tatălui.

— Bine ai făcut că i-ai omorât. Cât o să iei?

— Douăzeci de ani, cel mult.

— De ce te-a băgat la carceră?

— L-am pocnit pe-un polițai rudă cu ei. Era aici, la închisoarea asta. L-au scos. Nu mai e aici, acu stau cuminte.

Se deschide uşa de pe coridor. Intră un paznic cu doi deținuți care poartă, agățat de două prăjini, un butoi de lemn. În spatele lor, în fund, se zăresc alți doi paznici, înarmați. Scot din fiecare carceră gălețile care servesc drept privată şi le deşartă în butoi. Un miros de urină şi de excremente otrăveşte aerul în asemenea hal că te sufoci. Nimeni nu scoate o vorbă. Când ajung la mine, cel care-mi ia găleata lasă să-i cadă un pachețel. Îl împing repede mai încolo, în întuneric, cu piciorul. După ce pleacă, găsesc înăuntru două pachete de țigări, o aprinzătoare cu iască şi-un bilețel pe care scrie ceva pe franțuzeşte. Aprind mai întâi două țigări şi le arunc celor doi din față. Apoi îmi strig vecinul, care, întinzând brațul, prinde țigările şi le pasează celorlalți deținuți. După împărțeală aprind o țigară şi încerc să citesc la lumina care vine de pe coridor. Nu izbutesc. Fac atunci din hârtia care învelea pachetul un sul subțire şi, după câteva încercări reuşesc s-o aprind cu iasca. Citesc degrabă:

„Curaj, Papillon, bizuie-te pe noi. Fii atent. Mâine o să capeți hârtie şi creion ca să ne scrii. Suntem cu tine până la moarte."

Simt inima bătându-mi de emoție. Ce bine-mi fac cele câteva cuvinte! Nu sunt singur, şi mă pot bizui pe prietenii mei.

Nimeni nu vorbeşte. Toată lumea fumează. Din împărțirea țigărilor am aflat că suntem nouăsprezece în carcerele astea ale morții. Iată-mă aşadar din nou pe calea putreziciunii, şi vârât de data asta până-n gât! Micile călugărițe ale bunului Dumnezeu erau nişte călugărițe ale Diavolului. Cu toate acestea, precis că nici irlandeza, nici spaniola nu m-au

turnat. Ah! ce mai dobitocie să mă-ncred în călugărițele alea! Nu, nu ele. Poate căruțaşul? De vreo două-trei ori am făcut imprudența să vorbim franțuzeşte. O fi auzit? Ce importanță mai are. De data asta te-ai ras, şi de-adevăratelea. Călugărițe, căruțaş sau Maică Stareță, rezultatul e acelaşi.

S-a zis cu mine în carcera asta infectă care cică se inundă de două ori pe zi. Căldura e atât de înăbuşitoare că-mi scot mai întâi cămaşa, apoi pantalonul. Îmi scot ghetele şi agăț totul de zăbrele.

Când te gândeşti c-am făcut două mii cinci sute de kilometri ca s-ajung aici! Straşnică treabă! Doamne Dumnezeule! Tu, care ai fost atât de darnic cu mine, oare mă vei părăsi? Poate că te-am supărat, căci în definitiv îmi dăduseşi libertatea, cea mai sigură, cea mai frumoasă, îmi dăduseşi o obşte care mă adoptase pe deplin. Mi-ai dat nu una, ci două femei admirabile. Şi soarele, şi marea şi o colibă unde eram cu adevărat un şef. O viață-n mijlocul naturii. O existență primitivă, dar cât de plăcută şi de liniştită. Acest dar unic pe care mi-l făcuseşi, de-a fi liber, fără polițai, fără magistrat, fără invidioşi sau ticăloşi în jurul meu. Iar eu n-am ştiut să-l apreciez cum merita. Marea aceea atât de albastră, uneori atât de verde, alteori aproape neagră, răsăriturile şi amurgurile care scăldau totul într-o tihnă senină, netulburată, felul acela de a trăi fără bani, unde nu-mi lipsea nimic din ceea ce contează pentru un bărbat, toate astea le-am călcat în picioare, le-am disprețuit. Ca să plec încotro? Spre nişte orânduiri care nu vor să ştie de mine. Spre nişte ființe care nu-şi dau măcar osteneala să afle ce se mai poate salva din mine. Spre o lume care mă respinge, care-mi refuză orice speranță. Spre nişte colectivități care nu se gândesc decât la un lucru: să mă distrugă prin orice mijloc.

Când vor afla c-am fost prins, cele douăsprezece momâi din juriu, scârnăvia aia de Polein, sticleții şi procurorul o să se bucure nevoie mare. Nu-ncape îndoială c-o să se găsească un ziarist să transmită ştirea în Franța.

Dar ai mei? Cine ştie cât or fi fost de bucuroşi când i-au înştiințat jandarmii c-am evadat, că feciorul său, fratele lor a

scăpat din mâinile călăilor! Acum, aflând c-am fost prins, o să sufere a doua oară.

N-am făcut bine renegându-mi tribul. Da, pot să spun „tribul meu”, pentru că mă îndrăgiseră cu toții. N-am făcut bine, şi-mi merit soarta. Şi totuşi… Doar n-am evadat ca să sporesc numărul indienilor din America de Sud. Mărite Doamne, înțelege că sunt dator să-mi reiau viața într-o societate civilizată şi să demonstrez că pot face parte din ea fără să reprezint un pericol. E adevăratul meu destin – cu sau fără ajutorul Tău.

Va trebui să dovedesc că pot, sunt – şi voi fi – o făptură normală, dacă nu chiar mai bună decât ceilalți indivizi ai indiferent cărei colectivități sau țări.

Fumez. Apa începe să urce. Mi-a ajuns cam până la glezne. Strig:

— Negrule, cât rămâne apa-n celulă?

— Depinde de forța mareei. O oră, cel mult două.

Aud câțiva deținuți strigând: *„Está llegando (Vine)!”*

Încet, foarte încet, apa urcă. Metisul şi negrul s-au cocoțat pe zăbrele. Picioarele le-atârnă pe coridor şi stau cu brațele înlănțuite de bare. Aud un zgomot în apă; e-un şobolan de canal, cât un cotoi. Încearcă să urce pe zăbrele. Pun mâna pe-o gheată şi când ajunge în dreptul meu, îi ard o lovitură zdravănă în cap. Se prăbuşeşte pe coridor chițăind.

Negrul zice:

— Francezule, te-ai pus pe vânat. Nu mai termini, dacă vrei să-i omori pe toți. Urcă pe grilaj, agață-te de zăbrele şi stai liniştit.

Îi urmez sfatul, dar zăbrelele mă taie, nu pot să rezist mult în poziția asta. Iau haina de pe găleata-privată, o leg de zăbrele şi mă strecor pe ea. Am alcătuit un soi de scaun care-mi îngăduie să suport mai bine poziția deoarece acum aproape că şed.

Invazia asta de apă, de şobolani, de cârcăieci şi de răcuşori micuți aduşi de apă e treaba cea mai respingătoare, cea mai deprimantă pe care trebuie s-o îndure o făptură omenească. O oră şi mai bine după aceea, când s-a retras apa, rămâne un mâl vâscos înalt de peste un centimetru. Îmi

pun ghetele, ca să nu mă bălăcesc în mâzga asta. Negrul mi-aruncă o bucată de scândură de vreo zece centimetri şi-mi spune să-mping mâlul pe coridor, începând de la scândura pe care urmează să dorm, şi apoi dinspre fundul carcerei spre intrare. Treaba asta îmi ia pe puţin o jumătate de oră şi mă împiedică să mă gândesc la altele. E şi asta ceva. Până la mareea următoare n-o să mai pătrundă apa, adică vreme de exact unsprezece ore, pentru că ultima oră e cea a inundaţiei. Ca să vină din nou apă trebuie socotite cele şase ore în care mareea se retrage şi cele cinci când urcă din nou. Fac următoarea reflecţie, niţeluş ridicolă:

— Papillon, eşti sortit să ai de-a face cu mareele mării. Că vrei sau că nu vrei, luna are pentru tine o mare importanţă, pentru tine şi pentru viaţa ta. Mulţumită mareelor, fluxului şi refluxului, ai putut ieşi cu uşurinţă din fluviul Maroni, când ai evadat de la ocnă. Calculând ora mareei, ai plecat din Trinidad şi din Curaçao. Te-au arestat la Rio Hacha pentru că mareea n-a fost destul de puternică să te îndepărtezi mai repede, iar acum eşti permanent la discreţia acestei maree.

Printre cei care vor citi aceste pagini, de vor fi tipărite vreodată, se vor găsi poate unii să le fie un pic milă de mine aflând ce-a trebuit să-ndur în carcerele astea columbiene. Vor fi dintre cei buni la suflet. Ceilalţi, veri cu cele douăsprezece momâi care m-au condamnat, sau fraţi de-ai procurorului, vor spune: „Aşa i se cade, dacă rămânea la ocnă n-ar fi păţit nimic”. Ei bine, vreţi să vă spun ceva, atât vouă celor buni la suflet, cât şi vouă, momâilor? Nu sunt disperat câtuşi de puţin, şi-o să vă mai zic şi altceva: prefer să zac în carcerele astea ale bătrânei fortăreţe columbiene, clădite de Inchiziţia spaniolă, decât în Insulele Salvării, unde ar fi trebuit să fiu acum. Aici mai am încă multe de încercat ca să mă cărăbănesc şi, chiar în cloaca asta împuţită, mă aflu totuşi la două mii cinci sute de kilometri de ocnă. Vor trebui să caşte bine ochii pentru a mă sili să fac calea întoarsă. Regret doar tribul meu Guajira, pe Lali şi pe Zoraima, şi libertatea aceea în sânul naturii, fără confortul omului civilizat, dar şi fără poliţie, închisoare, şi cu-atât mai puţin carcere. Îmi spun că sălbaticilor mei nu le-ar fi trecut

niciodată prin minte să pună la asemenea chinuri pe vreun duşman, îndeosebi pe-un om ca mine, care n-a păcătuit cu nimic faţă de columbieni.

Mă întind pe scândură şi fumez două-trei ţigări în fundul celulei, ca să nu mă vadă ceilalţi fumând. Înapoindu-i negrului scândurica, i-am aruncat o ţigară aprinsă, iar el a făcut la fel, din jenă faţă de ceilalţi. Amănuntele astea, care par un fleac, sunt de mare preţ pentru mine, dovedindu-mi că noi, drojdia societăţii, am păstrat măcar o fărâmă de bună-cuviinţă.

Aici nu-i ca la închisoarea Conciergerie. Pot să visez şi să vagabondez prin spaţiu fără a fi nevoit să-mi pun o batistă pe ochi ca să-i feresc de-o lumină prea crudă.

Cine-o fi înştiinţat poliţia că locuiesc la mănăstire? O, de-aş afla într-o zi, ştiu c-ar plăti-o! După care îmi spun: „Lasă prostiile, Papillon! Gândeşte-te la câte ai de făcut în Franţa să te răzbuni, doar n-ai venit în fundul ăsta de ţară ca să faci rău! Precis că persoana în cauză o să fie pedepsită de viaţa însăşi, iar de va fi să te-ntorci odată, n-o s-o faci ca să te răzbuni, ci spre bucuria lui Lali şi Zoraimei şi poate a copiilor pe care i-au zămislit cu tine. De vei reveni pe meleagurile astea, o s-o faci pentru ele şi pentru toţi indienii Guajiros care te-au onorat primindu-te printre ei ca pe unul de-ai lor. Sunt încă pe calea putreziciunii, dar, deşi zac deocamdată în fundul unei carcere subterane, mă aflu, cu sau fără voia altora, în plină evadare şi pe calea libertăţii. Asta-i cu neputinţă de tăgăduit.”

Am căpătat hârtie, un creion, două pachete de ţigări. Mă aflu aici de trei zile. Ar trebui să spun de trei nopţi, pentru că aici e noapte veşnică. În timp ce-aprind o ţigară „Piel Roja”, nu pot decât să admir devotamentul cu care se ajută deţinuţii între ei. Columbianul care-mi pasează pachetul riscă extrem de mult. Dacă-i prins, precis că face o cură în carcerele astea. Nu se poate să n-o ştie, iar faptul că vrea să m-ajute în calvarul pe care-l îndur nu-i numai un semn de curaj, ci şi de nobleţe rară. Cu acelaşi sistem al hârtiei aprinse citesc: *„Papillon, ştim că te ţii tare. Bravo! Dă-ne veşti despre tine. Noi, cum ne ştii. A venit să te vadă o călugăriţă*

care vorbeşte franţuzeşte; n-au lăsat-o să stea de vorbă cu noi, dar un columbian ne-a zis c-a avut răgazul să-i spună că francezul se află în carcerele morţii. Ea a răspuns: O să mai viu. Asta-i tot. Te-mbrăţişează prietenii tăi.”

N-a fost uşor să le răspund, dar pân’ la urmă am izbutit să scriu: „Mulţumiri pentru toate. E-n regulă, mă ţin tare. Scrieţi-i consulului francez, poate iese ceva din asta. Legătura s-o facă mereu acelaşi, să fie pedepsit la o adică unul singur. Nu v-atingeţi de vârfurile săgeţilor. Trăiască evadarea!”

EVADAREA DE LA SANTA MARTA

Am fost scos din peştera aia scârboasă abia după douăzeci şi opt de zile, la intervenția consulului belgian la Santa Marta, un anume Klausen. Negrului, pe nume Palacios, şi care ieşise la trei săptămâni după sosirea mea, îi dăduse prin cap să-i spună maică-si, cu prilejul unei vizite, să-l înştiințeze pe consulul belgian că-n carcerele alea zace un belgian. Îi venise ideea într-o duminică văzând că un deținut belgian e vizitat de consul.

Într-o bună zi, aşadar, sunt dus în biroul comandantului care-mi spune:

— Eşti francez, de ce faci reclamații la consulul belgian?

În birou, un domn îmbrăcat în alb, de vreo cinzeci de ani, cu părul blond, aproape alb şi c-o față rotofeie, proaspătă şi trandafirie, şedea într-un fotoliu, cu o servietă de piele pe genunchi. Pricep imediat despre ce-i vorba.

— Dumneavoastră spuneți c-aş fi francez. Sunt un evadat, recunosc, căutat de justiția franceză, dar sunt belgian.

— Ah! Vedeți? zice omulețul cu mutră de popă.

— De ce n-ai spus până acum?

— Pentru mine n-avea nici o importanță în ce vă priveşte, căci în definitiv n-am săvârşit nici un delict pe teritoriul dumneavoastră, afară de faptul c-am evadat, lucru firesc pentru orice deținut.

— *Bueno,* am să te pun la un loc cu camarazii dumitale. Dar, Señor Consul, vă atrag atenția că la prima încercare de evadare, îl trimit înapoi. Duceți-l la frizer, apoi puneți-l la un loc cu complicii săi.

— Vă mulțumesc, domnule consul, spun eu pe franțuzeşte, vă mulțumesc mult că v-ați deranjat pentru mine.

— Dumnezeule! Cât trebuie să fi suferit în carcerele acelea înfiorătoare! Hai, pleacă degrabă, să n-apuce animalul ăsta să se răzgândească. Am să mai viu să te văd. La revedere.

Frizerul nu era acolo şi am fost dus alături de prietenii mei: Aveam probabil o mutră de groază, căci spuneau tot timpul:

— Ăsta nu eşti tu! Nu se poate! Cum de te-au adus ticăloşii în halul ăsta? Vorbeşte, spune-ne ceva. Ai orbit? Ce-ai la ochi? De ce-i tot închizi şi deschizi?

— Nu pot să mă obişnuiesc cu lumina. E prea tare, ochii mi s-au învățat cu întunericul.

M-aşez privind spre interiorul celulei:

— Aşa-i mai bine.

— Miroşi a mortăciune, de necrezut! Până şi trupul îți miroase a mortăciune!

M-am dezbrăcat la piele, şi camarazii mi-au pus lucrurile lângă uşă. Brațele, spinarea, coapsele, picioarele mi-erau pline de pişcături roşii, ca alea făcute de ploşnițele de la noi, şi de muşcături ale răcuşorilor pitici care înotau în apa mareelor. Arătam înfiorător, n-aveam nevoie de oglindă ca să-mi dau seama. Cei cinci ocnaşi, care văzuseră atâtea, amuțiseră tulburați de-a mă vedea în halul ăla. Clousiot cheamă un polițist şi-i spune că, chiar dacă nu-i frizer, e apă în curte. I se răspunde să aştepte ora plimbării.

Ies gol puşcă. Clousiot duce hainele curate cu care o să mă îmbrac. Maturette m-ajută să mă spăl de mai multe ori cu săpunul ăsta negru, din partea locului. Cu cât mă spăl, cu atât iese mai mult jeg. În sfârşit, după câteva săpuneli şi clăteli, mă simt curat. Mă usuc în cinci minute la soare şi mă îmbrac. Soseşte frizerul. Vrea să mă radă-n cap, dar îi spun:

— Nu. Tunde-mă normal şi bărbiereşte-mă. O să-ți plătesc.

— Cât?

— Un peso.

— Fă treabă bună, zice Clousiot, şi capeți doi pesos.

Spălat, bărbierit, tuns ca lumea, cu haine curate pe mine, simt că renasc. Prietenii mei nu mai încetează cu întrebările:

— Dar apa, până unde venea? Dar şobolanii? Dar cârcăiecii? Dar noroiul? Dar răcuşorii? Dar rahatul din tinete, şi morții pe care-i scoteau? Muriseră de moarte bună sau se spânzuraseră, ori i-au „sinucis” polițiştii?

Întrebările nu mai conteneau şi de-atâta vorbă mi se făcuse sete. În curte era un negustor de cafea. Timp de trei ore, cât am stat în curte, am băut pe puţin zece cafele tari, îndulcite cu *papelón* (zahăr nerafinat). Cafeaua aia îmi părea cea mai bună băutură din lume. Negrul din carcera de vizavi a venit să-mi dea bună ziua. Îmi lămureşte pe şoptite povestea cu consulul belgian şi cu maică-sa. Îi strâng mâna. E foarte mândru că de la el se trage ieşirea mea din carceră. Pleacă fericit, spunându-mi:

— Mai vorbim mâine. De-ajuns pentru azi.

Celula prietenilor mei mi se pare un palat. Clousiot are un hamac al lui, l-a cumpărat cu banii săi. Mă obligă să dorm în el. Mă întind de-a latul. Îl văd mirat şi-i explic că, dacă se culcă în lungime, înseamnă că nu ştie să folosească un hamac.

Mâncatul, băutul, dormitul, jocul de dame şi de cărţi, cu cărţi de joc spaniole, vorbitul pe spanioleşte între noi şi cu poliţiştii şi deţinuţii columbieni, ca să învăţăm bine limba, toate treburile astea ne umpleau ziua şi chiar o parte a nopţii. E greu să te culci de la nouă seara. Atunci dau năvală amănuntele evadării de la spitalul Saint-Laurent din Santa Marta, se ivesc, defilează pe dinaintea ochilor mei şi vor urmarea. Filmul nu se poate opri aici, trebuie să continue, o să continue, bătrâne. Să-mi recapăt numai forţele şi te-asigur c-o să mai fie episoade, crede-mă! Mi-am găsit săgeţile şi două frunze de coca, una complet uscată, alta încă puţin verde. O mestec pe cea verde. Toţi mă privesc uluiţi. Le explic prietenilor mei că din frunzele astea se prepară cocaina.

— Faci mişto de noi!

— Gustă.

— Da, aşa-i, amorţeşte limba şi buzele.

— Se vând pe-aici?

— Habar n-am. Clousiot, cum faci să apară din când în când nişte biştari?

— Am schimbat la Rio Hacha şi de-atunci am avut întotdeauna bani, oficial.

— Eu, spun, am la comandant treizeci şi şase de monezi de aur de-o sută de pesos şi fiecare monedă face trei sute de pesos. Într-una din zilele astea am s-aduc vorba.

— Sunt nişte linge-blide, măi degrabă încearcă să faci un târg.

— E o idee.

Duminică am vorbit cu consulul belgian şi cu deținutul belgian. Deținutul ăsta a comis un abuz de încredere față de-o societate americană cu plantații de banane. Consulul spune că va căuta să ne ocrotească. A completat o fişă în care declar că m-am născut la Bruxelles din părinți belgieni. I-am vorbit de călugărițe şi de perle. Dar el e protestant, nu cunoaşte nici călugărițele, nici preoții, doar puțin pe episcop. Cât despre monezi, mă sfătuieşte să nu le cer. E prea mare riscul. Va trebui să-l înştiințăm cu douăzeci şi patru ore înainte de plecăm spre Baranquilla, şi le vei putea cere în prezența mea, spune el, pentru că, dacă am înțeles bine, există martori".

— Da.

— Dar acum să nu ceri nimic, ar fi în stare să te vâre iar în carcerele alea groaznice, şi poate chiar să te omoare. Monezile acelea de aur de-o sută de pesos reprezintă într-adevăr o mică avere. Nu valorează trei sute de pesos, cum crezi, ci cinci sute de pesos fiecare, va să zică o sumă mare. Nu-i bine să pui oamenii la încercare. Cu perlele e altceva. Dă-mi răgazul să reflectez.

Îl întreb pe negru dacă ar vrea să evadeze cu mine şi cum crede c-ar fi mai bine să facem. Pielea lui deschisă a devenit cenuşie când a auzit că-i vorba de uşcheală.

— Te implor, omule. Nici nu te gândi la aşa ceva. Dacă o dai în bară, te-aşteaptă cea mai îngrozitoare moarte înceată. Ai avut o porție. Aşteaptă s-ajungi altundeva, la Baranquilla. Aci ar fi curată sinucidere. Vrei să mori? Stai liniştit, omule. În toată Columbia nu-i altă carceră ca aia în care-ai zăcut. De ce rişti aici?

— Da, dar aici zidul nu-i prea înalt, trebuie să fie relativ uşor.

— *Hombre, facil o no* (Omule, uşor sau greu), nu te bizui pe mine. Nici pentru evadare, nici pentru vreo mână de ajutor. Nici măcar pentru discutat despre asta. Şi pleacă îngrozit, spunându-mi: Francezule, nu eşti în toate minţile, te-ai ţicnit dacă-ţi trec prin cap asemenea idei aici, la Santa Marta.

În fiecare dimineaţă şi-n fiecare după-amiază mă uit la deţinuţii columbieni care se află aci pentru fapte grave. Toţi au mutre de asasini, dar îi simţi că-s cu botul pe labe. Spaima de-a fi băgaţi în carcerele alea îi paralizează. Acum vreo patru-cinci zile, am văzut ieşind din carceră un lungan cu-n cap mai înalt ca mine, poreclit „El Caimán". Se spune că-i extrem de primejdios. Stau de vorbă cu el, apoi, după vreo trei-patru plimbări, îi spun:

— *Caimán, quieres fugarte commigo?* (Vrei să evadezi cu mine?)

Mă priveşte de parc-aş fi Necuratul şi-mi spune:

— Ca să mă-ntorc de unde am venit, dacă dăm greş? Nu, mulţumesc. Mai bine-mi strâng mama de gât decât să mă-ntorc acolo.

A fost ultima mea încercare. Niciodată n-o să mai suflu cuiva vreo vorbă despre evadare.

După-amiază îl văd trecând pe comandantul închisorii. Se opreşte, se uită la mine, apoi îmi spune:

— Cum merge?

— Merge, dar ar merge şi mai bine dac-aş avea monezile de aur.

— De ce?

— Pentru c-aş putea să-mi iau un avocat.

— Vino cu mine.

Mă duce în biroul lui. Suntem singuri. Îmi oferă o ţigară – nu e rău – mi-o aprinde – din ce în ce mai bine.

— Ştii destulă spaniolă ca să-nţelegi şi să răspunzi limpede vorbind rar?

— Da.

— Bun. Zici c-ai vrea să vinzi cele douăzeci şi şase de monede.

— Nu, cele treizeci şi şase de monede.

— Ah! da! da! Şi cu banii ăştia să-ți iei un avocat? Dar numai noi ştim de monedele astea.

— Ba nu, mai ştiu sergentul şi ăi cinci care m-au arestat, şi comandantul adjunct care le-a luat până să vi le dea. Mai e şi consulul meu.

— Ah! Ah! *Bueno.* E chiar preferabil s-o ştie cât mai mulți, în felul ăsta lucrăm pe față. Ştii, ți-am făcut un mare serviciu. Mi-am ținut gura, n-am cerut informații de la diverse servicii polițieneşti ale țărilor prin care ai trecut, ca să aflu dacă au cunoştință de vreun furt de monezi.

— Ar fi trebuit s-o faceți.

— Nu, pentru binele tău era preferabil să n-o fac.

— Vă mulțumesc, domnule comandant.

— Vrei să ți le vând?

— Cu cât?

— Mă rog, cu cât ai zis că ți s-a dat pe trei din ele: trei sute de pesos. Îmi dai o sută de pesos de fiecare monedă pentru serviciul pe care ți l-am făcut. Ce zici?

— Nu. Îmi înapoiezi monezile zece câte zece şi-am să-ți dau nu o sută, ci două sute de pesos de fiecare. Merită ținând seama de tot ce-ai făcut pentru mine.

— Francezule, eşti prea şmecher. Eu sunt un biet ofițer columbian, cam credul şi cam prostuț, în timp ce tu eşti deştept şi, cum am mai spus, tare şmecher.

— Bine, atunci ce oferi?

— Mâine îl aduc pe cumpărător aici, în biroul meu. Vede monezile, face o ofertă, şi juma-juma. Aşa sau nimic. Te trimit la Baranquilla cu monezile, sau le păstrez pentru anchetă.

— Nu, uite ultimul cuvânt: omul vine aici, priveşte monezile şi ce trece de trei sute cincizeci de pesos de bucată e al tău.

— *Está bien* (Bine), *tú tienes mi palabra* (pe cuvântul meu). Dar unde o să pui atâția bani?

— Când o fi să luăm banii, îl chemi pe consulul belgian. O să-i dau pentru avocat.

— Nu, fără martor.

— Nu rişti nimic, îți dau în scris că mi-ai restituit cele treizeci şi şase de monezi. Spune da, şi dacă te porți corect față de mine, îți mai propun o afacere.

— Care?

— Acordă-mi încredere. E la fel de bună ca prima şi la asta o să ai cincizeci la sută.

— *Cual es?* (Despre ce-i vorba?) Spune-mi.

— Aranjează repede treaba de mâine, iar seara, când banii mei vor fi în siguranță la consul, am să-ți vorbesc de cealaltă afacere.

Întrevederea a fost lungă. Când m-am întors în curte, satisfăcut, prietenii mei intraseră deja în celulă.

— Ei, cum a mers?

Le povestesc toată discuția. Ne tăvălim de râs în pofida situației noastre.

— Ce mai vulpoi, individul! Dar l-ai tras în piept. Crezi c-o să țină?

— Pun rămăşag o sută de pesos contra două sute că-i al meu. Nu pariază nimeni?

— Nu, şi eu cred că l-ai priponit.

Toată noaptea stau pe gânduri. Prima afacere o să țină. A doua – o să fie-n culmea fericirii să înhațe perlele – ține şi asta. Rămâne a treia. A treia... e că-i ofer tot ce-am încasat, dacă mă lasă să fur un vas din port. Vasul aş putea să-l cumpăr cu banii din tub. Rămâne de văzut dacă rezistă ispitei. Ce risc? După primele două afaceri nici măcar nu poate să mă pedepsească. Să vedem. Să nu vinzi pielea ursului, şi aşa mai departe. Ai putea s-aştepți până la Baranquilla. Da' de ce? Într-un oraş mai mare e şi închisoarea mai mare, deci mai bine păzită şi cu ziduri mai înalte. Ar trebui să-mi reiau traiul cu Lali şi cu Zoraima: evadez cât mai grabnic, aştept acolo câțiva ani, plec în munți cu tribul care are vite şi-atunci iau legătura cu venezuelienii. Evadarea asta trebuie să iasă bine cu orice preț. Toată noaptea fac tot felul de combinații, cum aş putea duce la bun sfârşit a treia afacere.

A doua zi, treaba merge repede. La nouă dimineața sunt căutat ca să dau ochii c-un domn care m-aşteaptă la

comandant. Când sosesc, poliţistul rămâne afară şi mă trezesc în faţa unui cetăţean de aproape şaizeci de ani, purtând un costum gri-deschis, cu o cravată gri. Pe masă, o pălărie de fetru gri cu boruri late, gen cowboy. O perlă mare albastră-cenuşie iese din cravată ca dintr-o cutie de bijuterii. Bărbatul ăsta slab şi uscăţiv nu-i lipsit de oarecare eleganţă.

— Bună ziua, domnule.

— Vorbiţi franţuzeşte?

— Da, sunt libanez de origine. Văd că aveţi nişte monezi de aur de o sută de pesos, mă interesează. Sunteţi de acord să căpătaţi cinci sute pe fiecare?

— Nu, şase sute cinzeci.

— Nu sunteţi bine informat, domnule! Preţul maxim e de cinci sute cincizeci bucata.

— Uitaţi ce-i, întrucât le luaţi pe toate, vi le dau cu şase sute.

— Nu, cinci sute cincizeci.

Pe scurt, ne înţelegem la cinci sute optzeci. Târgul e încheiat.

— *Qué han dicho?* (Ce-aţi spus?)

— Târgul a fost încheiat, domnule comandant, la cinci sute optzeci. Vânzarea o să aibă loc după-amiază.

Pleacă. Comandantul se scoală şi-mi spune:

— Foarte bine, deci care-i partea mea?

— Două sute cincizeci de fiecare monedă. Vezi, îţi dau de două ori şi jumătate mai mult decât voiai să câştigi, o sută de pesos de bucată.

Zâmbeşte şi zice:

— Cum e cu cealaltă afacere?

— Mai întâi să fie aici consulul după-amiază, să încaseze banii. După ce-o să plece, o să-ţi vorbesc de a doua afacere.

— Va să zică e adevărat că e şi a doua?

— Pe cuvântul meu de onoare.

— *Bien, ojalá.* (De-ar fi adevărat.)

La ora două, consulul şi libanezul sunt aici. Acesta din urmă îmi dă douăzeci de mii opt sute de pesos. Înmânez douăsprezece mii şase sute consulului şi opt mii două sute optzeci comandantului. Îi dau comandantului o chitanţă cum

că mi-a restituit cele treizeci şi şase de monezi de o sută de pesos din aur. Rămânem singuri, comandantul şi cu mine. Îi istorisesc scena cu Maica Stareţă.

— Câte perle sunt?

— Cinci-şase sute.

— E-o hoaţă, Stareţa asta. Ar fi trebuit să ţi le restituie, sau să ţi le trimită, sau să le predea poliţiei. Am s-o denunţ.

— Nu, o să te duci la ea şi-o să-i dai o scrisoare din partea mea, scrisă pe franţuzeşte. Până să pomeneşti de scrisoare, să-i ceri să cheme irlandeza.

— Pricep: irlandeza o să citească ce i-ai scris pe franţuzeşte şi o să-i traducă. E-n regulă. Am plecat.

— Aşteaptă scrisoarea.

— A, aşa-i! Jose, pregăteşte trăsura cu doi poliţişti! strigă el prin uşa întredeschisă.

Mă instalez la biroul comandantului şi scriu următoarele pe-o hârtie cu antetul închisorii:

„Doamnei Stareţe a mănăstirii. Prin bunăvoinţa bunei şi miloasei călugăriţe irlandeze.

Când Domnul m-a călăuzit la domnia-voastră, unde credeam că voi primi ajutorul la care orice năpăstuit are dreptul după legea creştinească, v-am încredinţat un săculeţ cu perle, proprietatea mea, ca să vă încredinţaţi că n-o să plec clandestin de sub acoperişul care ocroteşte un lăcaş al Domnului. O fiinţă josnică a socotit de datoria ei să mă denunţe poliţiei, care n-a întârziat să mă aresteze la domnia-voastră. Nădăjduiesc că sufletul abject care a săvârşit acest gest nu e un suflet care să aparţină vreuneia din fiicele Domnului sălăşluind în casa domniei-voastre. N-aş putea să vă spun că sunt gata să iert un asemenea suflet ticălos, ar însemna să mint. Dimpotrivă, voi înălţa o rugă fierbinte ca Dumnezeu sau unul din sfinţii săi să pedepsească fără milă pe vinovatul sau vinovata unui atare păcat atât de monstruos. Vă rog, Maică Stareţă, să înmânaţi comandantului Cesario săculeţul cu perle pe care vi l-am încredinţat. El mi-l va restitui, sunt convins, cu sfinţenie. Scrisoarea de faţă vă va sluji drept chitanţă.

Primiți, vă rog, etc.”

Mănăstirea fiind la opt kilometri de Santa Marta, trăsura se înapoiază după o oră şi jumătate. Comandantul trimite după mine.

— S-a făcut. Numără-le să vezi dacă nu lipseşte vreuna.

Le număr. Nu ca să-mi dau seama dacă lipseşte vreuna, căci nu ştiam câte sunt, ci pentru a afla câte perle se găsesc acum în mâinile acestui nespălat: cinci sute şaptezeci şi două.

— E-n regulă?

— Da.

— *No falia?* (Nu lipseşte nimic?)

— Nu. Acum, povesteşte.

— Când am ajuns la mănăstire, Stareța era în curte. Cei doi polițişti m-au încadrat, şi-am zis:

„Doamnă, din motive foarte serioase, pe care probabil că le bănuiți, trebuie să-i vorbesc călugăriței irlandeze în prezența dumneavoastră”.

— Şi pe urmă?

— Călugărița i-a citit Stareței scrisoarea tremurând. Aceasta n-a spus nimic. A lăsat capul jos, a deschis sertarul biroului ei şi mi-a zis: „Iată săculețul neatins, cu perlele. Dumnezeu să-l ierte pe cel ce s-a făcut vinovat de-o asemenea nelegiuire față de acel om. Spune-i că ne rugăm pentru el.” Asta-i, *Hombre!* încheie radios comandantul.

— Când vindem perlele?

— *Mañana* (mâine). Nu te-ntreb de unde le ai, acum ştiu că eşti un *matador* (ucigaş) periculos, dar mai ştiu că în acelaşi timp eşti un om de cuvânt şi un om cinstit. Ține, ia şunca, sticla de vin şi pâinea asta franțuzească, să prăznuieşti cu prietenii tăi ziua asta de neuitat.

— Bună seara.

Şi iată-mă sosind c-o sticlă de Chianti de doi litri, c-o şuncă afumată de aproape trei kile şi cu patru franzele lungi franțuzeşti. E o masă sărbătorească. Şunca, pâinea şi vinul scad văzând cu ochii. Toată lumea mănâncă şi bea cu poftă.

— Crezi că un avocat o să poată să ne-ajute cu ceva!

Mă pufneşte râsul. Până şi la amărâţii ăştia s-a prins gargara cu avocatul!

— Nu ştiu. E de studiat şi trebuie să cerem o consultaţie până să plătim.

— Cel mai bine, spune Clousiot, ar fi să nu plătim decât dacă câştigăm.

— Bine-bine, dar trebuie să găsim un avocat care să fie de-acord cu propunerea asta.

Nu mai scot o vorbă. Mi-e un pic ruşine.

A doua zi se întoarce libanezul.

— E foarte complicat, zice el. Perlele trebuie sortate mai întâi după mărime, apoi după strălucire, apoi după formă: de văzut dacă sunt perfect rotunde sau baroce[27].

Pe scurt, nu numai că-i complicat, dar libanezul zice că trebuie să aducă încă un eventual cumpărător, mai priceput ca el. În patru zile am isprăvit. Le cumpără cu treizeci de mii de pesos. În ultima clipă am reţinut o perlă roz şi două perle negre, ca să le dăruiesc soţiei consulului belgian. Ca nişte negustori sadea, profită de treaba asta ca să-mi spună că cele trei perle valorează ele singure cinci mii de pesos. Le păstrez totuşi.

Consulul belgian a acceptat perlele cu mare greutate. O să-mi păstreze cei cincisprezece mii de pesos. Înseamnă că am douăzeci şi şapte de mii de pesos. Acum se pune problema să duc la bun sfârşit cea de-a treia afacere.

Cum să procedez? Un muncitor priceput câştigă în Columbia între opt şi zece pesos pe zi. Va să zică cei douăzeci şi şapte de mii de pesos reprezintă o sumă serioasă. O să bat fierul cât e cald. Comandantul a pus mâna pe douăzeci şi trei de mii de pesos. Plus ăştia douăzeci şi şapte de mii, înseamnă că se-alege cu cinzeci de mii de pesos.

— Domnule comandant, câţi bani trebuie pentru o negustorie cu care s-o duci mai bine decât câştigi aici?

— Pentru o negustorie temeinică trebuie între patruzeci şi cinci şi şaizeci de mii de pesos, bani gheaţă.

— Şi cât scoţi? De trei ori cât câştigi? De patru ori?

---

27 De formă neregulată. (n.t.)

— Mai mult. Scoţi de cinci-şase ori peste ce câştig eu.

— Şi de ce nu te faci negustor?

— Mi-ar trebui de două ori mai mulţi bani decât am.

— Ascultă, domnule comandant, am o a treia afacere să-ţi propun.

— Lasă joaca.

— Ba da, vorbesc serios. Vrei cei douăzeci şi şapte de mii de pesos pe care-i am? Sunt ai tăi când pofteşti.

— Cum?

— Lasă-mă să plec.

— Ascultă, francezule, ştiu că n-ai încredere în mine. Poate că înainte erai îndreptăţit. Dar acum când, mulţumită ţie, am scăpat de mizerie, când pot să-mi cumpăr o casă şi să-mi trimit copiii la o şcoală cu plată, să ştii că-ţi sunt prieten. Nu vreau să te jefuiesc, nici să fii ucis; aici nu pot să te-ajut cu nimic, nici pentru o avere. Nu pot să te-ajut să evadezi cu şanse de reuşită.

— Şi dacă-ţi dovedesc contrariul?

— Atunci vedem noi, dar gândeşte-te bine.

— Domnule comandant, ai vreun prieten pescar?

— Da.

— Ar fi capabil să mă scoată-n larg şi să-mi vândă barca?

— Nu ştiu.

— Cam cât preţuieşti barca?

— Două mii de pesos.

— Dacă-i dau lui şapte mii şi ţie douăzeci de mii, e-n regulă?

— Francezule, mie mi-ajung zece mii, păstrează ceva şi pentru tine.

— Aranjează treaba.

— Pleci singur?

— Nu.

— Câţi?

— Trei cu totul.

— Dă-mi răgaz să vorbesc cu prietenul meu, pescarul.

Sunt uluit cum s-a schimbat tipul faţă de mine. În ciuda mutrei sale de asasin, mai zace şi câte ceva frumos în sufletul lui.

Stau de vorbă în curte cu Clousiot şi cu Maturette. Îmi spun să fac cum mă taie capul, ei sunt gata să mă urmeze. Felul cum îmi încredinţează vieţile lor îmi dă o mare satisfacţie. N-o să abuzez, o să fiu extrem de prevăzător, căci mi-am luat o mare răspundere. Dar trebuie să-i înştiinţez şi pe ceilalţi camarazi ai noştri. Tocmai am isprăvit o partidă de domino. E aproape nouă seara. Sunt ultimele momente când ne mai putem bea cafeaua. Strig: *„Cafetero!”* şi ni se servesc şase cafele fierbinţi.

— Am de vorbit cu voi. Uite ce-i. Cred c-o să mă pot cărăbăni iarăşi. Din păcate, nu putem pleca decât trei. E firesc să plec cu Clousiot şi cu Maturette, cei cu care am evadat din ocnă. Dacă vreunul din voi are ceva împotrivă s-o spună deschis, sunt gata să-l ascult.

— Nu, zice bretonul, e drept aşa din toate punctele de vedere. Mai întâi pentru că aţi plecat din ocnă împreună. Apoi, dac-aţi ajuns în situaţia asta, e din vina noastră, c-am vrut să debarcăm în Columbia. Papillon, îţi mulţumim totuşi că ne-ai cerut părerea. Dar eşti întru totul îndreptăţit să procedezi aşa. Să v-ajute Dumnezeu, că dacă pun mâna pe voi, e moarte sigură, şi-n condiţii nu prea nostime.

— Ştim, rostesc laolaltă Clousiot şi Maturette.

Comandantul m-a chemat după-amiază să vorbim.

Prietenul lui e de acord. Întreabă ce vrem să luăm pe vas.

— Un butoiaş de cinzeci de litri cu apă dulce, douăzeci şi cinci de kile de mălai şi şase litri de untdelemn. Asta-i tot.

— *Carajo!* exclamă comandantul. Doar n-o s-o porneşti în larg cu atât de puţine lucruri?

— Ba da.

— Eşti un tip grozav, francezule.

S-a aranjat. E hotărât să facă şi a treia afacere. Adaugă glacial:

— O fac, fie că mă crezi sau nu, pentru copiii mei, şi-n al doilea rând pentru tine. Meriţi pentru curajul de care dai dovadă.

Ştiu că-i adevărat şi-i mulţumesc.

— Cum faci să nu se prea observe că mergem pe blat?

— Răspunderea ta n-o să fie în joc. O să plec noaptea, când va fi de gardă comandantul adjunct.

— Ce-ai plănuit?

— De mâine scoți un polițist din garda de noapte. După trei zile mai scoți unul. Când rămâne doar unul, instalezi o gheretă în fața celulei, iar eu o să sar pe fereastra din dos. Cât despre lumina din jurul zidului, trebuie să găseşti mijlocul de-a provoca un scurt-circuit. Asta-i tot ce-ți cer. Poți să provoci un scurt-circuit aruncând o sârmă de cupru lungă de-un metru, legată de două pietre, peste cele două sârme care duc la stâlpul de pe şirul lămpilor ce luminează partea de sus a zidului. Cât priveşte pescarul, vasul să fie legat cu un lanț al cărui lacăt să-l fi forțat în aşa fel încât să nu-mi pierd vremea deschizându-l, pânzele gata să fie ridicate şi trei vâsle mari ca să viu sub vânt.

— Dar are-un motoraş, zice comandantul.

— Ah! atunci cu-atât mai bine! Să pună motorul la punctul mort, ca şi cum l-ar încălzi, şi să intre în prima cafenea să ia un păhărel. Când o să ne vadă sosind, să se posteze, îmbrăcat c-un impermeabil negru, la capătul vasului.

— Şi banii?

— O să tai în două cei douăzeci de mii de pesos ai tăi, fiecare bancnotă va fi tăiată la jumătate. Cei şapte mii de pesos o să-i plătesc pescarului anticipat. Ție o să-ți dau dinainte jumătățile bancnotelor, iar celelalte jumătăți o să le capeți de la un francez care rămâne, am să-ți spun eu care.

— N-ai încredere în mine? Păcat.

— Nu, nu-i vorba de încredere, dar s-ar putea să faci o greşeală cu scurt-circuitul, şi-atunci n-o să-ți plătesc, căci fără scurt-circuit nu pot să plec.

— Bine.

Totul e gata. Prin mijlocirea comandantului, i-am dat pescarului cei şapte mii de pesos. Se împlinesc cinci zile de când nu mai e decât o santinelă. Ghereta e instalată şi aşteptăm ploaia care nu vine. Bara a fost tăiată cu nişte fierăstraie pe care ni le-a dat comandantul, crestătura e bine astupată şi, pe deasupra, camuflată de-o colivie cu un

papagal care a învățat să suduie pe franțuzeşte. Stăm ca pe jar. Comandantul are jumătățile bancnotelor. Aşteptăm în fiecare noapte. Nu plouă. Comandantul urmează să provoace, la o oră după începerea ploii, un scurt-circuit sub zid; în partea exterioară. Nimic, nimic, nici un strop de ploaie în acest anotimp, e de necrezut. Cel mai mic norişor zărit din zori printre zăbrele ne umple de speranță, şi apoi – nimic. Să înnebuneşti şi alta nu. Se fac şaisprezece zile de când totul e gata, şaisprezece nopți de veghe, cu sufletul la gură. Într-o duminică dimineață, comandantul vine personal să mă caute în curte şi mă duce în biroul lui. Îmi restituie pachetul cu jumătățile de bancnote şi trei mii de pesos în hârtii întregi.

— Ce-i asta?

— Francezule, nu mai ai decât noaptea asta. Mâine la ora şase plecați la Baranquilla. Nu-ți înapoiez decât trei mii de pesos din banii pescarului, pentru că a cheltuit restul. Dacă dă Dumnezeu să plouă la noapte, pescarul o să te-aştepte, şi când o să pleci cu barca, o să-i dai banii. Am încredere în tine, prietene, ştiu că n-are de ce să-mi fie teamă.

N-a plouat.

EVADĂRI DE LA BARANQUILLA

La ora şase dimineaţa, opt soldaţi şi doi caprari întovărăşiţi de un locotenent ne pun cătuşele şi o pornim spre Baranquilla, într-un camion militar. Străbatem cei o sută optzeci de kilometri în trei ore şi jumătate. La zece dimineaţa suntem la închisoarea numită „80”, calle Medellin, la Baranquilla. Atâtea strădanii ca să n-ajungem la Baranquilla, şi iată-ne aici! E un oraş mare. Principalul port columbian la Atlantic, dar situat în interiorul estuarului unui fluviu, rio Magdalena. În ce priveşte închisoarea, e mare: patru sute de deţinuţi şi aproape o sută de paznici. E organizată ca orice altă închisoare din Europa. Două ziduri de pază înalte de peste opt metri.

Suntem primiţi de statul-major al închisorii, în frunte cu Don Gregorio, directorul. Închisoarea e alcătuită din patru curţi, două de o parte, două de alta, despărţite de-o capelă lungă unde se face slujba şi care serveşte şi de vorbitor. Suntem băgaţi în curtea celor mai periculoşi. La percheziţie au găsit cei douăzeci şi trei de mii de pesos şi săgeţile. Socot de datoria mea să-l previn pe director că sunt otrăvite, ceea ce nu contribuie la reputaţia noastră de băieţi de treabă.

— Au şi săgeţi otrăvite, francezii ăştia!

Faptul de-a ne afla în această închisoare din Baranquilla constituia momentul cel mai periculos al aventurii noastre. Într-adevăr, aici vom fi predaţi autorităţilor franceze. Da, Baranquilla, care se reduce pentru noi la uriaşa ei închisoare, reprezintă punctul crucial. Nici un sacrificiu nu e prea mare pentru a evada. Trebuie să joc totul pe-o carte.

Celula noastră se află în mijlocul curţii. De altfel nu e o celulă, ci o cuşcă: un acoperiş de ciment sprijinit pe nişte drugi groşi de fier, iar într-unul din colţuri se găsesc closetele şi spălătoarele. Ceilalţi deţinuţi, vreo sută la număr, sunt repartizaţi în nişte celule săpate în cele patru ziduri ale acestei curţi de douăzeci de metri pe patruzeci, cu gratiile înspre curte. Deasupra fiecărei gratii e un fel de streaşină din tablă ca să nu intre ploaia în celulă. În cuşca asta centrală

nu suntem decât noi, cei şase francezi, expuşi zi şi noapte privirii deținuților, dar mai ales a paznicilor. Ziua ne-o petrecem în curte, de la şase dimineața la şase seara. Intrăm şi ieşim din celulă după pofta inimii. Putem să vorbim, să ne plimbăm, chiar şi să mâncăm în curte.

Două zile după sosirea noastră, suntem băgați toți şase în capelă în prezența directorului, a câtorva polițişti şi a vreo şapte-opt ziarişti fotografi.

— Ați evadat din ocna franceză de la Guyana?

— N-am tăgăduit-o niciodată.

— Pentru ce delicte ați fost condamnați atât de aspru?

— Asta nu contează. Principalul e că n-am comis nici un delict pe teritoriul columbian şi că națiunea dumneavoastră nu numai că ne refuză dreptul de-a ne reface viața, dar mai slujeşte şi drept vânători de oameni, drept jandarmi ai guvernului francez.

— Columbia socoteşte că nu vă poate primi pe teritoriul ei.

— Dar eu şi alți doi camarazi ai mei eram şi suntem ferm hotărâți să nu trăim în țara asta. Am fost arestați toți trei în largul mării, nicidecum pe punctul de-a debarca pe teritoriul ăsta. Dimpotrivă, ne străduim din toate puterile să ne îndepărtăm de el.

— Francezii, spune un ziarist de la un ziar catolic, sunt aproape toți catolici, ca şi noi, columbienii.

— S-ar putea ca dumneavoastră să vă numiți catolici, dar felul de-a vă purta nu prea aduce a creştinism.

— Ce aveți să ne reproşați?

— Că lucrați în colaborare cu paznicii de ocnă care ne urmăresc. Mai mult chiar, că le faceți treaba. Că ne-ați luat barca împreună cu tot ce ne aparținea, şi care era a noastră de-adevăratelea, ne-o dăruiseră catolicii de pe insula Curaçao, reprezentați cu atâta noblețe de episcopul Irénée de Bruyne. Nu putem fi de acord că nu vreți să faceți o încercare în ce priveşte eventuala noastră readucere pe calea cea dreaptă şi, culmea, că ne împiedicați să plecăm mai departe, prin propriile noastre mijloace, într-o țară care şi-ar asuma poate acest risc. Asta-i inadmisibil.

— Ne purtați pică nouă, columbienilor?

— Nu propriu-zis columbienilor, ci sistemului lor poliţist şi judiciar.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Că orice greşeală poate fi îndreptată când există bunăvoinţă. Lăsaţi-ne să plecăm în larg spre o altă ţară.

— O să încercăm să căpătaţi aprobarea asta.

Ne întoarcem în curte şi Maturette îmi spune:

— Ei, te-ai prins? Acum s-a zis cu iluziile, bătrâne! Am dat de dracu şi n-o să fie uşor să găsim o scăpare.

— Iubiţilor, nu ştiu dacă, uniţi, am fi mai tari, dar cred că fiecare ar trebui să facă după cum îl taie capul. În ce mă priveşte, trebuie să evadez din faimosul ăsta „80”.

Joi sunt chemat la vorbitor şi dau cu ochii de-un bărbat bine îmbrăcat, de circa patruzeci şi cinci de ani. Mă uit la el. Seamănă ciudat de mult cu Louis Dega.

— Tu eşti Papillon?

— Da.

— Eu sunt Joseph, fratele lui Louis Dega. Am citit ziarele şi am venit să te văd.

— Îţi mulţumesc.

— L-ai văzut acolo pe frate-meu? Îl cunoşti?

Îi povestesc amănunţit odiseea lui Dega până când ne-am despărţit la spital. Îmi spune că fratele său se află în Insulele Salvării, ştire care i-a parvenit din Marsilia. Vizitele au loc în capelă, joia şi duminica. Îmi spune că la Baranquilla trăiesc vreo duzină de francezi, veniţi împreună cu nevestele lor, să-şi caute norocul. Sunt peşti cu toţii. Într-un cartier „rezervat” al oraşului, vreo douăzeci de dameze menţin înaltele tradiţii ale prostituţiei franceze, cu eleganţă şi meşteşug. De la Cairo în Liban, din Anglia până-n Australia, de la Buenos Aires la Caracas, de la Saigon la Brazzaville, acelaşi tip de bărbaţi şi femei cultivă pe faţa pământului o meserie veche de când lumea, meseria lor, prostituţia, şi modalitatea de a trăi bine de pe urma ei.

Chestia pe care mi-o spune Joseph Dega mă pune-n fund: „nenea” ăştia din Baranquilla sunt îngrijoraţi: li-e teamă ca nu cumva sosirea noastră la puşcăria de-aici să le tulbure pacea şi să prejudicieze negoţul lor atât de înfloritor. Într-

adevăr, dacă unul sau mai mulți dintre noi evadează, poliția o să-i caute neapărat în „zona” franceză, chiar dacă fugitul n-a dat niciodată pe-acolo, cerând ajutor. Aşa stând lucrurile, poliția riscă să descopere o groază de alte matrapazlâcuri: acte false, autorizații de rezidență perimate sau măsluite, să umble la buletinele de identitate sau la dreptul de şedere. Ca atare, anumite dame, dar chiar şi bărbați, riscă neplăceri cu carul.

Iată-mă, deci, bine informat. Îmi mai spune că-mi stă la dispoziție pentru indiferent ce şi că o să vină să mă vadă în fiecare joi şi duminică. Îi mulțumesc acestui băiat cuminte care mi-a dovedit mai târziu că promisiunile sale erau sincere. Apoi aflu de la el că, după câte spun ziarele, s-ar fi aprobat cererea Franței de a fi extrădați.

— Ei bine, domnilor, am multe noutăți pentru voi.

— Ce? exclamă toți cinci în cor.

— Mai întâi, că nu-i cazul să ne facem iluzii. Extrădarea e lucru hotărât. O să vină un vapor special din Guyana franceză să ne ia de-aici şi să ne ducă înapoi de unde am plecat. Apoi, că prezența noastră le dă dureri de cap caraşilor noştri conaționali, confortabil instalați aici în oraş. Nu-i vorba de cel care m-a vizitat. Ăstuia i se rupe, dar colegii de breaslă se tem că dacă unul din noi evadează, o să aibă necazuri.

Toată lumea izbucneşte în râs. Cred că glumesc. Clousiot zice:

— Domnu peşte Cutărică, mă rog frumos, pot evada?

— Destul cu băşcălia. Dacă târfele lor vin să ne viziteze, le spunem să nu mai dea pe aici. S-a-nțeles?

— Înțeles.

Cum am mai spus, în curtea noastră se află vreo sută de deținuți columbieni. Printre ei sunt oameni de toate culorile, de la negrul african al senegalezilor la pielea de culoarea ceaiului a creolilor noştri martinichezi; de la cărămiziul indienilor de tip mongol, cu părul lins, negru-violet, până la cel mai curat alb. Stabilesc legături, încerc să-mi dau seama de însuşirile şi de voința de evadare a câtorva mai pe sprânceană. Majoritatea sunt în situația mea: temându-se de

o pedeapsă pe termen lung sau fiind deja pe cale s-o ispăşească, trăiesc tot timpul cu gândul la evadare.

Pe coama celor patru ziduri ale acestei curți dreptunghiulare se află o potecă de patrulare, puternic luminată noaptea. În fiecare colț al zidului se găseşte un turnuleț unde se adăposteşte o santinelă. Astfel, zi şi noapte sunt de serviciu patru santinele, plus una în curte, la uşa capelei, singura neînarmată. Hrana e suficientă şi unii deținuți vând ceva de-ale gurii sau cafea ori sucuri de fructe din partea locului: portocale, ananas, papaia, etc. aduse de-afară. Din când în când, aceşti mici negustori cad victimă câte unui furt cu arma-n mână, săvârşit cu o iuțeală de necrezut. Până să priceapă ce se-ntâmplă, se trezesc c-un prosop mare ținut strâns pe față ca să nu poată țipa, şi c-un cuțit proptit în şale sau în gât, care ar pătrunde adânc la cea mai mică mişcare. Victima e jefuită de banii încasați cât ai zice peşte. Îndepărtarea prosopului e însoțită de-un pumn în ceafă. Orice s-ar întâmpla nimeni nu scoate o vorbă. Câteodată, negustorul îşi adună marfa, – cică închide dugheana – şi porneşte în căutarea celui pe care-l bănuieşte. Dacă-l află, se-ncinge o bătaie întotdeauna cu şişurile.

Doi manglitori columbieni vin să-mi propună ceva. Sunt numai urechi. Se spune că-n oraş ar fi nişte polițişti hoți. Când fac de pază într-un sector, îşi înştiințează complicii, să vină să fure pe-acolo.

Cei doi îi ştiu pe toți şi zic că, în timpul săptămânii, doar printr-o vitregie a sorții nu s-ar nimeri măcar unul din polițiştii ăştia să facă de gardă la uşa capelei. Ar fi bine să fac rost de-un revolver cu prilejul unei vizite. Polițistul hoț s-ar învoi destul de uşor să fie, chipurile, forțat să bată la uşa de ieşire din capelă, care dă spre un mic post de gardă, cu patru cel mult şase paznici. Luându-i pe nepusă masă, cu pistolul în mână, n-o să ne poată împiedica s-ajungem în stradă. Şi n-ar mai rămâne decât să ne pierdem în mulțimea care forfoteşte prin oraş.

Ideea nu-mi prea surâde. Ca să-l poți ascunde, revolverul trebuie să fie mic, cel mult de calibru 6,35. Cu o jucărie ca

asta rişti să nu-i intimidezi îndeajuns pe paznici. Sau unul din ei se pierde cu firea, şi am fi nevoiţi să-l omorâm. Refuz.

Dorinţa de acţiune nu mă frământă numai pe mine, ci şi pe amicii mei. Doar că-n unele zile, când se mai pleoştesc, sunt de-acord ca vaporul care-o să vină după noi să ne găsească în închisoare. De-aci şi până să se declare înfrânţi nu-i decât un pas. Discută până şi felul în care o să fim pedepsiţi şi trataţi acolo.

— Mi s-a făcut lehamite de tâmpeniile voastre. Când o să mai aveţi chef să trăncăniţi despre ce v-aşteaptă, băgaţi-vă în vreun colţ, să nu v-aud. Cu soarta de care vorbiţi nu se împacă decât un impotent. Sunteţi impotenţi? E vreunul cu boaşele tăiate? Dacă-i aşa, daţi-mi de ştire. Ascultaţi ce vă spun, fraţilor: când mă gândesc la evadare, înţeleg evadarea tuturor. Îmi storc creierii făcând tot felul de socoteli, dar asta pentru că mă gândesc să ne uşchim cu toţii. Şase oameni, nu-i glumă. Iar în ce mă priveşte, vă spun drept, dacă văd că n-am făcut nimic şi-i prea aproape ziua, e simplu: omor un poliţist columbian ca să câştig timp. N-o să mă predea Franţei dacă le lichidez un poliţist. Şi-atunci o să am răgaz. Iar întrucât atunci o să fiu de unul singur, o s-o şterg mai uşor.

Columbienii pregătesc un alt plan, destul de bine ticluit. În ziua slujbei, duminica dimineaţa, capela e întotdeauna plină de vizitatori şi de deţinuţi. Mai întâi ascultăm liturghia cu toţii, iar când se încheie slujba, în capelă rămân deţinuţii la care vine câte cineva. Columbienii îmi cer să mă duc duminica la slujbă, să observ cum se petrec lucrurile, ca să pună treaba la punct pentru duminica următoare. Îmi propun să fiu capul răscoalei, dar refuz cinstea asta: nu-i cunosc de-ajuns pe participanţi.

Răspund de cei patru francezi. Bretonul şi tipul cu fierul de călcat nu vor să ia parte. E simplu, n-au decât să nu vină la capelă. Duminică, noi şi cei patru vârâţi în treaba asta o să asistăm la slujbă. Capela e dreptunghiulară, în fund, altarul, la mijloc, de fiecare parte, două uşi care dau în curţi. Uşa principală, care dă în încăperea postului de pază, e barată de-un grilaj în spatele căruia sunt paznicii, vreo

douăzeci la număr. În sfârşit, în dosul lor, uşa care dă în stradă. Deoarece capela geme de oameni, paznicii lasă grilajul deschis, iar în timpul slujbei stau în picioare cot la cot. Cu vizitatorii urmează să sosească doi bărbați şi nişte arme. Armele o să le-aducă nişte femei, purtându-le între coapse. O să le paseze bărbaților după ce va fi intrat toată lumea. Arme de calibru mare: 38 sau 45. Capul răscoalei o să primească un revolver barosan de la o femeie care o s-o şteargă imediat. De cum o răsuna a doua oară clopoțelul ministrantului – ăsta-i semnalul – o pornim la atac. Eu o să îndrept un cuțitoi spre gâtul directorului, Don Gregorio, spunându-i: *„Da la orden de nos dejar pasar, si no, te mato.* (Dă ordin să ne lase să trecem, altfel te omor.)”

Un altul va proceda la fel cu preotul. Ceilalți trei, fiecare din altă direcție, o să-şi îndrepte armele spre polițiştii aflați în picioare în fața grilajului de la intrarea principală în capelă. Ordinul e ca primul care nu-şi aruncă arma să fie împuşcat. Cei neînarmați o să iasă cei dintâi. Preotul şi directorul vor sluji drept acoperire a ultimilor. Dacă totul merge normal, armele polițiştilor o să zacă pe jos. Cei cu revolvere o să-i vâre în capelă. La ieşire o să închidem mai întâi grilajul, apoi uşa de lemn. Postul de pază va fi gol, pentru că toți polițiştii sunt obligați să asiste la slujbă, stând în picioare. Afară, la vreo cinzeci de metri, o să ne-aştepte un camion, prevăzut cu o scăriță în spate, ca să urcăm mai iute. Camionul o s-o ia din loc abia după ce se va fi urcat capul răscoalei, care trebuie să fie ultimul. După ce asist la desfăşurarea slujbei, spun că sunt de acord. Totul s-a petrecut aşa cum mi-a povestit Fernando.

Joseph Dega n-o să vină duminică. Ştie el de ce. O să facă rost de un taxi fals, ca să nu ne urcăm în camion, şi-o să ne ducă la o ascunzătoare, pe care tot el o s-o pregătească. Toată săptămâna sunt foarte agitat şi aştept cu nerăbdare s-o pornim la treabă. Fernando a reuşit să-şi procure un revolver pe altă cale. E un revolver calibru 45 al Gărzii civile columbiene, o armă într-adevăr de temut. Joi, una din prietenele lui Joseph a venit să mă vadă. E foarte drăguță şi-mi spune că taxiul o să fie galben, nu-i chip să-l confunzi.

— O.K. Mulțumesc.

— Noroc.

Mă sărută tandru pe amândoi obrajii şi-mi pare nițeluş emoționată.

— *Entra, entra.* Umple-se capela asta spre a fi auzit glasul Domnului, rosteşte preotul.

Clousiot e gata la fix. Lui Maturette îi lucesc ochii-n cap, iar celălalt nu se dezlipeşte de mine nici c-un pas. Foarte calm, mă duc la locul meu. Don Gregorio, directorul, e acolo, pe scaun, lângă o femeie grasă. Stau în picioare rezemat de perete. La dreapta mea e Clousiot, la stânga ceilalți doi, îmbrăcați corect, ca să n-atragem atenția trecătorilor dacă vom izbuti s-ajungem în stradă. Cuțitul meu e deschis, lipit de antebrațul drept. E ținut de-un elastic gros şi acoperit de manşeta cămăşii kaki, bine încheiată lângă pumn. În clipa ieşirii cu sfintele daruri, când lasă toți capetele jos de parc-ar căuta ceva, ministrantul, după ce-a atins o dată iute clopoțelul, trebuie să-l mai sune clar de trei ori. Semnalul nostru e-al doilea clinchet. Fiecare ştie ce are de făcut.

Primul clinchet, al doilea... Mă arunc asupra lui Don Gregorio, îndreptând cuțitul spre gâtul său gros şi zbârcit. Preotul strigă: *Misericordia, no me mata.* (Îndurare, nu mă omorâți.) Fără să-l văd, îi aud pe ceilalți trei poruncind paznicilor să-şi arunce puştile. Treaba merge bine. Îl apuc pe Don Gregorio de gulerul frumosului său costum şi-i spun:

— *Sigue y no tengas miedo, no te haré daño.* (Urmează-mă fără frică, nu-ți fac nimic.)

Preotul e ținut la respect de un brici îndreptat spre beregata sa, aproape de grupul meu. Îl aud pe Fernando:

— *Vamos, Francés, vamos a la salida.* (Hai, francezule, hai spre ieşire.)

Bucuros de izbândă, de succes, îi împing pe toți ai mei spre uşa care dă în stradă, când răsună deodată două focuri de armă. Fernando se prăbuşeşte, unul dintre cei înarmați aşijderea. Mai înaintez totuşi un metru, dar paznicii s-au ridicat şi ne închid trecerea cu puştile lor. Noroc că între ei şi noi sunt câteva femei. Ele îi împiedică să tragă. Alte două

focuri de armă, urmate de-un foc de revolver. Al treilea camarad înarmat e doborât după ce-a apucat să tragă un foc cam la întâmplare, căci a rănit o fată. Don Gregorio, palid ca un mort, îmi spune:

— Dă-mi cuțitul.

I-l dau. N-ar mai fi avut nici un rost să continui lupta, în mai puțin de treizeci de secunde situația fusese răsturnată.

După o săptămână şi mai bine, am aflat că răscoala eşuase din pricina unui deținut din altă curte, care căsca gura la slujbă din afara capelei. La câteva secunde după ce-am pornit la treabă, a dat de veste santinelelor de pe zidul de pază. De pe zidul ăsta de peste şase metri au sărit în curte santinelele, una de o parte a capelei, a doua de cealaltă parte, şi printre gratiile uşilor laterale, au tras mai întâi în cei doi care, urcați pe-o bancă, îi amenințau cu armele pe polițişti. Al treilea a fost doborât câteva secunde mai târziu, intrând în unghiul lor de tragere. A urmat o „corrida” de toată frumusețea. Eu am rămas lângă director, care dădea ordine strigând. Şaisprezece de-ai noştri, printre care cei patru francezi, ne-am regăsit într-o carceră, puşi în fiare, la pâine şi apă.

Don Gregorio a primit vizita lui Joseph. Directorul m-a chemat şi mi-a explicat că, la rugămintea acestuia, o să fiu dus iarăşi în curte, alături de camarazii mei. Mulțumită lui Joseph, la zece zile după răscoală, eram din nou cu toții-n curte, inclusiv columbienii, şi în aceeaşi celulă. Sosind acolo, propun să păstrăm câteva minute de tăcere în amintirea lui Fernando şi a celor doi prieteni ai săi, morți în timpul încăierării. Cu prilejul uneia din vizite, Joseph m-a lămurit că a făcut chetă printre peşti; strângând cinci mii de pesos cu care l-a putut unge pe Don Gregorio. Prin gestul lor, „caraşii” au crescut considerabil în ochii noştri.

Şi-acum? Ce să mai născocesc? Doar n-o să mă declar învins, aşteptând sosirea vaporului fără să întreprind nimic!

Culcat în spălătorul comun, la adăpost de soarele ucigător, pot să observ, fără să atrag atenția, activitatea santinelelor pe zidul de pază. În timpul nopții, din zece în zece minute, strigă fiecare cu rândul: „Santinele, drepți!” În

felul ăsta, şeful postului poate să verifice dacă doarme vreuna din cele patru. Când una nu răspunde, alta repetă ordinul până ce i se dă ascultare.

Cred c-am găsit o hibă. Într-adevăr, din fiecare mirador, în cele patru colțuri ale zidului de pază, atârnă o cutie legată de-o sfoară. Când santinela vrea o cafea, îl cheamă pe *cafetero*, care îi toarnă o cafea, două în cutie, după care e suficient să tragă sfoara. Iar miradorul din extrema dreaptă are un fel de turelă. În câteva secunde aş putea sări zidul care dă în stradă. O singură problemă: neutralizarea santinelei. Cum?

O văd ridicându-se şi făcând câțiva paşi pe zidul de pază. Îmi face impresia c-o supără arşița şi că se străduieşte să n-adoarmă. Asta-i, drăcia dracului! e musai să doarmă. O să-mi pregătesc mai întâi frânghia şi, dacă găsesc un cârlig zdravăn, o adorm şi-mi încerc norocul. În două zile împletesc o frânghie de aproape şapte metri, din toate cămăşile de pânză tare pe care le-am dibăcit, kaki mai ales. Cârligul l-am găsit relativ uşor: suportul uneia din streşinile fixate la uşile celulelor ca să le ferească de ploaie. Joseph Dega mi-a adus o sticlă cu un somnifer foarte puternic. Din recomandări reiese că se iau doar zece picături. Sticla conține aproape şase linguri mari de supă. Obişnuiesc santinela să-i fac cinste cu câte-o cafea. Lasă jos cutia şi-i trimit de fiecare dată câte trei cafele. Deoarece toți columbienii se dau în vânt după alcool, şi cum somniferul aduce la gust cu anasonul, fac rost de-o sticlă cu anason. Îi spun santinelei:

— Vrei o cafea à la française?

— Cum e asta?

— C-un pic de anason.

— Să-ncerc, s-o gust mai întâi.

Câteva santinele au gustat din cafeaua mea cu anason şi acum, când le ofer câte-o cafea, îmi spun:

— A la française?

— Dacă vrei…

Şi pac! le torn anason.

A sosit ora cea mare. Suntem la amiază, într-o sâmbătă. E o căldură groaznică. Prietenii mei ştiu că n-o să fie timp de-

ajuns pentru doi, dar un columbian cu nume arab, Ali, zice c-o să urce după mine. Sunt de-acord. În felul ăsta n-o să se spună că un francez a fost complice, fiind pedepsit ulterior. Pe de altă parte, nu pot să am la mine frânghia şi cârligul, întrucât santinela va avea vreme îndeajuns să mă observe când o să-i dau cafeaua. După părerea noastră, în cinci minute o să fie K.O. E „fără cinci”. Chem santinela.

— Cum merge?

— Bine.

— Bei o cafea?

— Da, *à la française,* e mai bună.

— Stai aşa, mă duc să ți-o aduc.

Mă îndrept spre *cafetero:* „Două cafele”. În cutie am şi vărsat toată sticla cu somnifer. Dacă nici cu asta nu cade lat! Ajung în dreptul santinelei şi-o fac dinadins să mă vadă cum torn anasonul.

— Îți place?

— Da.

Mai pun un pic, apoi vărs totul în cutie şi o ridică imediat.

Trec cinci minute, zece minute, un sfert de oră, douăzeci de minute! Nici gând s-adoarmă. Ba mai mult, în loc să se aşeze, face câțiva paşi, cu arma-n mână, dus şi întors. Şi totuşi a băut pân’ la fund. Iar la unu se schimbă garda.

Îi urmăresc mişcările de parc-aş sta pe jeratic. Nu se cunoaşte că-i drogat. Ah! Se clatină. Se aşază în fața gheretei, cu puşca între picioare. Capul i se lasă pe umăr. Prietenii mei şi vreo doi-trei columbieni, care ştiu de tărăşenia asta, îi urmăresc reacțiile la fel de înfrigurați ca mine.

— Gata, îi spun columbianului. Frânghia!

Se pregăteşte s-o arunce, când santinela se ridică, lasă să-i scape puşca, se întinde şi face câțiva paşi pe loc. Columbianul s-a oprit la timp. Mai sunt optsprezece minute până la schimbarea gărzii. Încep deodată să mă rog în gând lui Dumnezeu: „Mai ajută-mă, Doamne, o dată! Te implor, nu mă părăsi!” Dar zadarnic îl invoc pe acest Dumnezeu al creştinilor, uneori atât de puțin înțelegător, mai ales cu mine, care-s ateu.

— E culmea! zice Clousiot, apropiindu-se de mine. Formidabil cum de n-adoarme vita asta!

Santinela dă s-apuce puşca şi, în clipa când se apleacă s-o ridice, cade cât e de lungă, ca fulgerată, pe creasta zidului de pază. Columbianul zvârle cârligul, dar nu se agaţă şi cade. Îl aruncă a doua oară. Iată că s-a prins. Trage un pic de el să vadă dacă rezistă. Îl verific şi eu şi, când să mă sprijin cu piciorul de zid ca să încep urcuşul, îl aud pe Clousiot:

— Şase! Vine schimbul!

Am exact răgazul s-o iau din loc până să mă zărească. Mânaţi de acel instinct de apărare şi de camaraderie al deţinuţilor, columbieni fac repede cerc în jurul meu şi mă amestecă în grupul lor. Umblăm de-a lungul zidului, lăsând frânghia spânzurată. Un paznic din schimbul de gardă observă dintr-o ochire cârligul şi santinela prăvălită, cu puşca alături. Aleargă doi-trei metri şi apasă pe butonul de alarmă, convins c-a avut loc o evadare.

Adormitul e luat cu o brancardă. Sunt peste douăzeci de poliţişti pe creasta zidului. Don Gregorio e cu ei şi dă dispoziţie să se tragă frânghia. Ţine cârligul în mână. După câteva clipe, cu armele îndreptate spre noi, poliţiştii încercuiesc curtea. Se face apelul, la fiecare nume, cel strigat trebuie să intre în celula sa. Să vezi şi să nu crezi! nu lipseşte nimeni. Ne închid pe toţi, cu cheia, fiecare în celula lui.

Al doilea apel şi control, celulă cu celulă. Nu, n-a dispărut nimeni. Pe la ora trei suntem din nou lăsaţi să ieşim în curte. Aflăm că santinela doarme buştean şi că n-a fost chip s-o trezească. Complicele meu columbian e la fel de dărâmat ca şi mine. Era atât de convins c-o să izbutim! Blestem produsele americane, căci somniferul era american.

— Ce facem?

— *Hombre,* ca de la început!

E tot ce găsesc să-i spun. Crede că vreau să spun: de luat de la capăt adormind o santinelă, în timp ce eu gândeam: să căutăm altă idee. Îmi spune:

— Crezi că paznicii ăştia sunt atât de dobitoci ca să mai vrea vreunul o cafea *à la française?* Oricât aş fi de amărât, nu mă pot opri să pufnesc în râs.

— Precis, omule!

Polițistul a dormit trei zile şi patru nopți. Când se trezeşte, în cele din urmă, declară bineînțeles că eu l-am adormit cu cafeaua *à la française.* Don Gregorio mă cheamă şi mă confruntă cu el. Şeful corpului de gardă vrea să mă lovească cu sabia. Fac o săritură până-n colțul încăperii şi-l sfidez. Ridică sabia: Don Gregorio se vâră între noi, se alege c-o lovitură zdravănă în umăr şi se prăbuşeşte. Are clavicula fracturată. Urlă atât de tare că ofițerul nu se mai ocupă decât de el. Îl ridică de jos. Don Gregorio strigă după ajutor. Toți funcționarii civili dau fuga din birourile învecinate. Ofițerul, alți doi polițişti şi santinela pe care-o adormisem se păruiesc cu vreo zece civili care vor să-l răzbune pe director. În această busculadă, câțiva sunt uşor răniți. Singurul care n-are nimic sunt eu. Important acum nu mai e cazul meu, ci al directorului şi al ofițerului. Locțiitorul directorului, care a fost transportat la spital, mă conduce înapoi în curte.

— De tine vedem noi mai târziu, francezule.

A doua zi, directorul, cu umărul în ghips, îmi cere o declarație scrisă împotriva ofițerului. Declar cu plăcere tot ce vrea. Povestea cu somniferul e dată complet uitării. Nu-i mai interesează, norocul meu.

După câteva zile, Joseph Dega propune să organizeze o acțiune din afară. Deoarece i-am spus că evadarea de noapte e cu neputință din pricina luminii puternice care bate pe creasta zidului, caută o şmecherie ca să întrerupă curentul. Un electrician îi dă o idee: să lase-n jos întrerupătorul unui transformator aflat în afara închisorii. Eu va trebui să mituiesc santinela care face de gardă înspre stradă, ca şi pe cea din curte, de la uşa capelei. A mers mai greu decât mi-am închipuit. Mai întâi a trebuit să-l conving pe Don Gregorio să-mi restituie zece mii de pesos, pe motiv că-i trimit familiei prin intermediul lui Joseph, „obligându-l” bineînțeles, să accepte două mii de pesos ca să cumpere un cadou soției sale. Apoi, după ce l-am dibăcit pe cel care organizează schimburile şi orele de gardă, a trebuit să-l mituiesc şi pe el. O să capete trei mii de pesos, dar nu vrea să se bage în tocmeala cu celelalte două santinele. E treaba

mea să le găsesc şi să mă descurc cu ele. După aceea să-i comunic numele lor, iar el le va fixa garda indicată de mine.

Mi-a trebuit mai bine de-o lună ca să pregătesc evadarea asta. În sfârşit, totul e pus la punct, minut cu minut. Cum nu-i cazul să mă feresc de polițistul din curte, o să tăiem bara cu un bomfaier montat. Am trei pânze de fierăstrău. Columbianul cu cârligul a fost înştiințat. O să-şi taie bara în câteva locuri. În noaptea cu pricina, unul din prietenii lui, care face pe nebunul de câtva timp, o să bată într-o tinichea şi-o să cânte cât îl ține gura. Columbianul ştie că santinela n-a vrut să discute decât de evadarea a doi francezi, zicând că, dacă vede un al treilea urcând zidul, trage în el. Vrea să-şi încerce totuşi norocul şi-mi spune că, dacă ne cățărăm în întuneric, bine lipiți unul de altul, santinela n-o să poată vedea că-s unul sau doi. Clousiot şi Maturette au tras la sorți să afle care o să plece cu mine. A câştigat Clousiot.

Iată şi noaptea fără lună. Sergentul şi cei doi polițişti au încasat jumătate din bancnotele care revin fiecăruia. De data aceasta n-a mai fost nevoie să le tai, erau deja înjumătățite. Urmează să capete celelalte jumătăți de la soția lui Joseph Dega.

Se stinge lumina. Ne punem pe treabă cu bomfaierul. În mai puțin de zece minute, bara e tăiată. Cu pantaloni şi cămăşi de culoare închisă, ieşim din celulă. Columbianul ni se alătură din mers. E gol, n-are decât un slip negru. Mă cațăr pe grilajul uşii de la carceră *(calabozo)*, înfiptă în zid, ocolesc copertina, arunc cârligul aflat la capătul unei frânghii de trei metri. Mă aflu pe creasta zidului în mai puțin de trei minute fără să fi făcut vreun zgomot. Lungit pe burtă, îl aştept pe Clousiot. E întuneric beznă. Deodată zăresc, sau mai curând ghicesc o mână întinsă, o apuc şi trag. Se produce un zgomot înfiorător. Clousiot a trecut între copertină şi zid, agățându-şi catarama de la cureaua pantalonului de tabla acoperişului. Bineînțeles, auzind zgomotul, încetez să mai trag. Tinicheaua a amuțit, îl trag din nou pe Clousiot, socotind că s-a desprins, şi-n vacarmul pe care-l face tinicheaua aia, îl ridic şi-l urc pe creasta zidului.

De la celelalte posturi pornesc împuşcături, dar nu de la al meu. Îngroziţi de focurile astea de armă, sărim greşit în strada care-i la nouă metri mai jos, pe când în dreapta e-o altă stradă, doar la cinci metri sub noi. Rezultatul: Clousiot îşi rupe iarăşi piciorul drept. Nici eu nu mă mai pot ridica, mi-am frânt ambele picioare. Aveam să aflu mai târziu că-i vorba de oasele calcanee. Columbianul şi-a luxat un genunchi. Focurile de arme scot garda în stradă. Suntem înconjuraţi, la lumina unei uriaşe lanterne electrice, cu puştile îndreptate spre noi. Plâng de ciudă. Colac peste pupăză, poliţiştii nu mă cred când le spun că nu pot să mă scol. Mă întorc în închisoare târându-mă în genunchi, sub loviturile de baionetă care curg cu nemiluita. Clousiot umblă sărind într-un picior, columbianul aşijderea. Sângele îmi curge şiroaie dintr-o rană la cap pricinuită de-o lovitură cu patul puştii.

Împuşcăturile l-au trezit pe Don Gregorio care, din fericire era de gardă în noaptea aceea, dormea în biroul său. Fără intervenţia lui, am fi mierlit sub ploaia loviturilor de puşcă şi baionetă. Cel care dă în mine mai cu sete e tocmai sergentul mituit ca să-i treacă de gardă pe cei doi paznici complici. Don Gregorio pune capăt mardelii ăsteia sălbatice. Ameninţă că-i dă în judecată dacă ne rănesc grav. Cuvântul ăsta fermecat îi paralizează pe toţi.

A doua zi, piciorul lui Clousiot e pus în ghips la spital. Columbianului izbit la genunchi îi reduce luxaţia un deţinut-lecuitor şi i se pune o faşă Velpeau. Peste noapte, picioarele mi s-au umflat, fiecare e cât o căpăţână de om, sunt roşii şi negre de sânge, groaznic de tumefiate, aşa că doctorul îmi spune să le vâr în apă sărată călduţă, apoi mi se pun de trei ori pe zi lipitori. Când se umflă de sânge, lipitorile se desprind singure şi sunt băgate în oţet să dea sângele afară. Şase puncte de cusătură au închis rana de la cap.

Un ziarist hămesit după ştiri publică un articol despre mine. Povesteşte c-am fost capul răscoalei din capelă, c-am „otrăvit” o santinelă şi că-n cele din urmă am organizat o evadare colectivă cu complici din afară, având în vedere că s-a întrerupt lumina în tot cartierul, umblând cineva la

transformator. „Să sperăm că Franța ne va scăpa cât mai grabnic de gangsterul ei numărul Unu”, încheie el articolul.

Joseph a venit să mă vadă, întovărăşit de Annie, soția lui. Sergentul şi cei trei polițişti s-au dus câte unul să capete celelalte jumătăți ale bancnotelor. Annie mă întreabă ce să facă. Îi spun să plătească, deoarece s-au ținut de cuvânt. Nu-i vina lor c-am dat greş.

De-o săptămână sunt plimbat prin curte într-o roabă de fier care-mi serveşte drept pat. Stau lungit, cu picioarele ridicate şi sprijinite pe-o fâşie de pânză întinsă între două bucăți de lemn fixate vertical de brațele roabei. E singura poziție în care nu sufăr prea mult. Nu-mi pot sprijini de nimic picioarele enorme, umflate şi congestionate de sânge închegat, nici când stau culcat. În poziția asta mă dor ceva mai puțin. La vreo cincisprezece zile după ce mi-am scrântit picioarele, s-au dezumflat pe jumătate şi sunt dus la radiografie. Am ambele calcanee fracturate. M-am ales cu picioare plate pe toată viața.

Ziarul de azi anunță că la sfârşitul lunii va sosi vaporul cu care urmează să plecăm; aduce cu el o escortă de polițişti francezi. Se numeşte *Mana,* adaugă ziarul. Suntem în 12 octombrie. Ne rămân optsprezece zile, trebuie jucată ultima carte. Dar care, cu picioarele mele rupte?

Joseph e disperat. Cu prilejul vizitei îmi spune că toți francezii din colonie sunt consternați văzând cât de mult am luptat pentru libertate şi că au rămas doar câteva zile până să fiu predat autorităților franceze. Cazul meu a zguduit profund întreaga colonie. Resimt o mare mângâiere la gândul că aceşti bărbați şi femeile lor sunt sufleteşte alături de mine.

Am renunțat la ideea de-a omorî un polițist columbian. Nu mă pot hotărî să iau viața unui om care nu mi-a făcut nimic. S-ar putea să aibă un tată sau o mamă pe care-i ajută, soție, copii. Zâmbesc la gândul că ar trebui să găsesc un polițist mârşav şi fără familie. L-aş putea bunăoară întreba: „Dacă te omor, n-o să-ți ducă nimeni dorul?”

În dimineața asta de 13 octombrie m-a cuprins urâtul. Mă uit la o fărâmă de acid picric pe care, de-aş înghiți-o, m-aş alege c-o gălbenare. Dacă mă bagă-n spital, aş putea pune

eventual la cale să fiu răpit de nişte indivizi plătiţi de Joseph. A doua zi, 14 octombrie, sunt mai galben ca o lămâie. Don Gregorio vine să mă vadă în curte, stau la umbră, pe jumătate culcat în roabă, cu picioarele ridicate. Iute, de-a dreptul, fără vreo precauţie, pornesc la atac:

— Ai zece mii de pesos dacă mă trimiţi la spital.

— O să încerc, francezule. Nu, nu atât pentru cei zece mii de pesos, cât pentru că mi-e necaz văzând cum te mai lupţi zadarnic pentru libertate. Dar nu cred c-o să te ţină la spital, pe chestia articolului din ziar. O să le fie frică.

Peste un ceas, doctorul mă trimite la spital. Nici măcar nu m-au dat jos. Am fost coborât din ambulanţă pe-o brancardă şi la două ore după un examen amănunţit şi o analiză de urină eram iarăşi în închisoare, fără să fi coborât din brancardă.

Suntem în ziua de 19, joi. Annie, nevasta lui Joseph, a venit întovărăşită de soţia unui corsican. Mi-au adus ţigări şi ceva dulciuri. Prin vorbele lor afectuoase cele două femei mi-au făcut un bine imens. Lucrul cel mai plăcut, manifestarea prieteniei lor curate, a transformat de-a binelea acea zi „amară” într-o după-amiază însorită. N-o să pot spune niciodată cât de bine mi-a făcut solidaritatea francezilor din colonie cât timp am zăcut în închisoarea „80”. Nici cât de îndatorat îi rămân lui Joseph Dega, care a mers până acolo încât şi-a riscat libertatea şi situaţia ca să mă ajute să evadez.

Dar un cuvânt rostit de Annie mi-a dat o idee. În timpul discuţiei îmi spune:

— Dragă Papillon, ai făcut tot ceea ce era omeneşte posibil încercând să-ţi recapeţi libertatea. Soarta a fost tare crudă cu dumneata. Nu-ţi mai rămâne decât s-arunci în aer închisoarea!

— Şi de ce nu? De ce n-aş arunca în aer închisoarea asta veche? Aş face un serviciu columbienilor. Dac-o arunc în aer, poate că se hotărăsc să construiască una nouă, mai igienică.

Îmbrăţişându-le pe aceste tinere şi fermecătoare femei, de la care-mi luam rămas bun pentru totdeauna, îi spun lui Annie:

— Roagă-l pe Joseph să-mi facă o vizită duminică.

Duminică 22 octombrie, Joseph e la mine.

— Ascultă, fă ce ştii ca să-mi aducă cineva joi un cartuş de dinamită, un detonator şi un fitil Bickford. În ce mă priveşte, am să fac rost de-un draibăr şi de trei burghie pentru cărămizi.

— Ce-ai de gând?

— S-arunc în aer zidul. Făgăduieşte cinci mii de pesos taxiului fals de care-a fost vorba, s-aştepte zilnic în spatele străzii Medellin, de la opt dimineața la şase seara. O să capete cinci sute de pesos pe zi dacă nu se întâmplă nimic şi cinci mii de pesos dacă se întâmplă ceva. Prin spărtura pe care o s-o facă dinamita o s-ajung până la taxi în cârca unui vlăjgan columbian, şi după aia e treaba lui. Dacă aranjezi cu taxiul fals, trimite cartuşul. Dacă nu, s-a zis orice speranță.

— Las' pe mine, zice Joseph.

La ora cinci sunt dus pe brațe în capelă. Am spus că vreau să mă rog de unul singur. Cer să vină Don Gregorio să mă vadă. Vine.

— *Hombre,* n-au mai rămas decât opt zile până ce-o să pleci.

— De-aia v-am chemat aici. Aveți cincisprezece mii de pesos care-s banii mei. Vreau să-i dați prietenului meu înainte de plecare, ca să-i trimită familiei mele. Vă rog să acceptați trei mii de pesos, pe care vi-i dăruiesc din toată inima pentru că n-ați îngăduit niciodată să fiu maltratat de soldați. Mi-ați face un serviciu dacă mi i-ați da o zi, cu o rolă de hârtie gumată, ca să-i aranjez până joia viitoare, să-i dau prietenului meu gata pregătiți.

— În regulă.

Se întoarce şi-mi dă, tot din cei tăiați în două, douăsprezece mii de pesos. Şi-a reținut cei trei mii.

Întors în închisoare cu roaba, îl chem deoparte pe columbian – cel care a pornit ultima oară cu mine. Îi împărtăşesc proiectul meu şi-l întreb dacă se crede în stare să mă ducă-n cârcă douăzeci-treizeci de metri, până la taxi. Îmi promite categoric. În privința asta, treaba-i aranjată. Acționez ca şi cum aş fi sigur că Joseph o să reuşească. Mă

vâr sub spălător luni cu noaptea-n cap, iar Maturette, care îndeplineşte împreună cu Clousiot rolul de „şofer” al roabei mele, pleacă să-l aducă pe sergentul căruia îi dădusem cei trei mii de pesos şi care mă mardise atât de sălbatic când cu ultima evadare.

— Domnule sergent Lopez, aş dori să-ți vorbesc.

— Ce vrei?

— Îți dau două mii de pesos pentru un draibăr foarte puternic, cu trei viteze şi şase sfredele pentru cărămizi. Două groase de-o jumătate de centimetru, două de-un centimetru şi două de-un centimetru şi jumătate.

— N-am bani să le cumpăr.

— Uite cinci sute de pesos.

— O să le capeți mâine, marți, când se schimbă garda, la ora unu. Pregăteşte ăi două mii de pesos.

Marți am totul la ora unu, în coşul gol din curte, un coş pentru hârtii care se goleşte la schimbarea gărzii. Pablo, vlăjganul columbian, ia toate lucrurile cerute şi le ascunde.

Joi, în 26, la vizită, ia-l pe Joseph de unde nu-i. Către sfârşitul orei de vizită sunt chemat. E un bătrân francez, numai zbârcituri, care vine din partea lui Joseph.

— În jimbla asta e tot ce-ai cerut.

— Uite două mii de pesos pentru taxi. O să capete cinci sute de pesos pe zi.

— Şoferul taxiului e un bătrân peruan dintr-o bucată. Nici o grijă în privință lui. *Ciao.*

— Ciao.

Într-o pungă mare de hârtie, pentru ca jimbla să n-atragă atenția, au băgat țigări, chibrituri, cârnați afumați, un salam, un pachet de unt şi o sticlă de ulei negru. În timp ce scotoceşte în pachet, îi dau paznicului de la poartă un pachet de țigări, chibrituri şi doi cârnați. Zice:

— Dă-mi şi o bucată de pâine.

Asta mai lipsea!

— Nu, pâinea cumpără-ți-o. Uite cinci pesos, pâinea n-o să ajungă pentru noi şase.

Uf! Cât pe ce s-o pățesc. Ce idee să-i ofer cârnați tipului! Roaba se îndepărtează grabnic de polițistul ăsta, care-şi vâra

nasul peste tot. M-a uimit atât de mult cerându-mi pâine că mă mai trec şi-acum sudorile.

— Focul de artificii are loc mâine. Toate sunt înăuntru, Pablo. Gaura trebuie făcută exact sub streaşină gheretei. Poliţistul de sus n-o să te poată vedea.

— Dar s-ar putea s-audă.

— M-am gândit şi la asta. Dimineaţa, la zece, partea asta a curţii e-n umbră. Trebuie să se-apuce un tinichigiu să îndrepte o foaie de tablă proptind-o de zid, la câţiva metri de noi, în văzul tuturor. Dacă-s doi, e şi mai bine. O să le dau câte cinci sute de pesos. Găseşte-mi oamenii.

Îi găseşte.

— Doi amici de-ai mei o să ciocănească tabla fără întrerupere. Santinela n-o să poată dibui zgomotul făcut de sfredel. Numai că tu cu roaba ta, trebuie să stai ceva mai încolo de streaşină şi să pălăvrăgeşti cu francezii. În felul ăsta m-ascunzi un pic de santinela din celălalt colţ.

Într-o oră gaura e gata. Datorită loviturilor de ciocan pe tablă şi a uleiului pe care-l toarnă un ajutor pe sfredel, santinela nu miroase nimic. Cartuşul e vârât în gaură, detonatorul fixat, douăzeci de centimetri de fitil. Cartuşul e fixat cu argilă. Ne dăm înapoi. Dacă totul merge bine, explozia o să facă o spărtură în zid. Santinela o să cadă cu gheretă cu tot, iar eu, trecând prin spărtură în cârca lui Pablo, o s-ajung la taxi. O să se descurce şi ceilalţi. Logic vorbind, Clousiot şi Maturette, chiar dacă ies după noi, o să ajungă mai iute decât mine la taxi.

Cu o clipă înainte de aprinderea fitilului, Pablo dă de ştire unui grup de columbieni.

— Dacă vreţi să evadaţi, peste câteva clipe se face o gaură în zid.

E-n regulă, poliţiştii o să dea năvală şi-o să tragă în ultimii, cei mai la vedere.

Aprindem fitilul. O explozie de toată frumuseţea zguduie cartierul din temelii. Ghereta vine de-a berbeleacul, cu poliţist cu tot. Zidul s-a ales cu crăpături zdravene peste tot, atât de mari că se vede strada de partea cealaltă, dar nici o spărtură nu-i destul de largă ca să putem trece prin ea. Nu-i

una ca lumea, şi-abia acum recunosc că sunt pierdut. Soarta vrea neapărat să mă întorc acolo, la Cayenne.

Harababura de după explozie e de nedescris. Peste cincizeci de poliţişti îşi fac apariţia în curte. Don Gregorio ştie cui trebuie să-i mulţumească pentru povestea asta.

— *Bueno* (bine), franţuzule. Cred că asta a fost ultima oară.

Şeful pazei face spume la gură de mânie. Nu poate porunci să fie lovit un rănit, culcat într-o roabă, iar eu, ca să-i scot din cauză pe ceilalţi, declar sus şi tare c-am făcut totul singur. Şase paznici în faţa zidului crăpat, şase în curtea închisorii, alţi şase afară, în stradă, o să facă-n permanenţă de gardă până ce-o să repare zidarii stricăciunile. Din fericire, santinela care a căzut din gheretă n-a păţit nimic.

ÎNAPOIEREA LA OCNĂ

Trei zile mai târziu, la 30 octombrie, la unsprezece dimineața, doisprezece supraveghetori de-ai ocnei, îmbrăcați în alb, vin să ne ia în primire. Înainte de plecare, o mică ceremonie oficială: fiecare trebuie să fie identificat şi recunoscut. Au adus cu ei fişele noastre antropometrice, fotografii, amprente, mă rog, tot dichisul. Odată verificată identitatea, consulul francez se apropie să semneze un document pentru judecătorul de district, cel însărcinat să ne predea oficial Franței. Toți cei de față sunt mirați de modul amical cu care se poartă supraveghetorii. Nici o duşmănie, nici un cuvânt aspru. Cei trei, mai vechi pensionari ai ocnei decât noi, cunosc câțiva caralii cu care discută şi glumesc ca nişte vechi prieteni. Şeful escortei, maiorul Boural, mă întreabă cum o duc cu sănătatea, se uită la picioarele mele şi-mi spune c-o să fiu îngrijit la bord, că-n grupul care a venit să ne ia se află un infirmier priceput.

Călătorind în fundul calei, în nava aia prăpădită, am dus-o greu îndeosebi din pricina căldurii înăbuşitoare şi a caznei de-a fi legați doi câte doi de acele *barres de justice*[28] datând de pe vremea galerelor din Toulon. Un singur incident de semnalat: vaporul a fost nevoit să se aprovizioneze cu cărbuni la Trinidad. Aflați în port, un ofițer de marină englez a cerut să ni se scoată lanțurile. Se pare că-i interzis să ții oamenii legați pe bordul unui vas. Am profitat de acest incident spre a pălmui pe-un alt ofițer inspector englez. Doream să fiu arestat şi dat jos de pe vas. Ofițerul îmi zice:

— N-am să te arestez şi n-am să te dau jos de pe vas pentru delictul grav pe care l-ai comis. Vei fi mult mai pedepsit înapoindu-te la ocnă.

Nici un chilipir. Orice-aş face, asta mi-e soarta, să mă întorc la ocnă. E păcat de Dumnezeu, dar astea unsprezece luni de evadări, cu tot soiul de lupte îndârjite, s-au încheiat

---

28 Bare de fier pe care lunecă lanțurile prinse de picioarele deținuților pedepsiți. (nota ed. fr.)

jalnic. Şi cu toate astea, în ciuda zarvei acestor numeroase aventuri, înapoierea la ocnă, cu toate amarnicele ei urmări, nu poate şterge neuitatele clipe pe care le-am trăit.

Lângă portul ăsta Trinidad de care ne depărtăm, la câţiva kilometri, locuieşte neasemuita familie Bowen. N-am trecut prea departe de Curaçao, unde trăieşte un om de vază, episcopul acestei regiuni, Irénée de Bruyne. Cu siguranţă că ne-am apropiat şi de teritoriul indienilor Guajiros, unde am cunoscut dragostea cea mai curată în dezlănţuirea ei pătimaşă, sub înfăţişarea ei firească şi spontană. Toată puritatea de care sunt capabili copiii, felul neprihănit de-a vedea lucrurile la vârsta asta privilegiată, le-am găsit la acele indiene pline de voinţă, înzestrate din belşug în ce priveşte înţelegerea, dragostea simplă şi puritatea.

Şi leproşii din Insula porumbeilor! ocnaşii aceia năpăstuiţi, atinşi de o boală îngrozitoare şi care au avut totuşi forţa să găsească în inima lor nobleţea necesară spre a ne veni în ajutor!

Până şi consulul belgian, de-o asemenea bunătate spontană şi Joseph Dega, care, fără să mă cunoască, a riscat atât de mult pentru mine! Toţi aceşti oameni, toate aceste făpturi pe care le-am cunoscut în vremea evadării îndreptăţesc strădania de-a o fi săvârşit. Chiar dacă a dat greş, evadarea mea e o victorie, de n-ar fi decât faptul că mi-am îmbogăţit sufletul cunoscând aceşti oameni excepţionali. Nu, nu-mi pare rău că am făcut-o.

Iată fluviul Maroni şi apele sale mocirloase. Ne aflăm pe puntea vasului *Mana.* Soarele tropicelor a şi început să pârjolească pământul. E ora nouă dimineaţa. Revăd estuarul şi refacem încet drumul pe unde plecasem atât de repede. Camarazii mei nu scot o vorbă. Supraveghetorii sunt mulţumiţi c-am sosit. Marea a fost agitată în timpul călătoriei şi mulţi din ei răsuflă acum uşuraţi.

26 noiembrie 1934

La debarcader, o lume nebună. Simţim curiozitatea cu care sunt aşteptaţi cei cărora nu le-a fost frică s-o pornească

atât de departe. Fiind duminică, e şi o distracţie pentru lumea care n-are prea multe asemenea prilejuri. Îi aud pe oameni spunând.

— Cel rănit e Papillon. Ăsta-i Clousiot. Ălălalt, Maturette…

Şi-aşa mai departe.

În lagărul penitenciarului, şase sute de oameni sunt aşezaţi pe grupe în faţa barăcii lor. Pe lângă fiecare grupă, supraveghetori. Primul pe care-l recunosc e Francois Sierra. Plânge ca un copil, fără să se ascundă de ceilalţi. Stă cocoţat pe-o fereastră a infirmeriei şi mă priveşte. Simţi că mâhnirea lui e sinceră. Ne oprim în mijlocul lagărului. Comandantul lagărului ia un portavoce:

— Transportaţi, vă puteţi da seama de inutilitatea evadării. Orice ţară vă arestează ca să vă predea Franţei. Nimeni nu vă doreşte. E preferabil aşadar să stai liniştit şi să te porţi bine. Ce-i aşteaptă pe aceşti cinci oameni? O condamnare grea, pe care vor trebui s-o execute la Recluziunea de pe Insula Saint-Joseph şi, pentru restul pedepsei, internarea pe viaţă în Insulele Salvării. Iată ce-au câştigat evadând. Sper că aţi înţeles. Supraveghetori, duceţi-i pe aceşti oameni în sectorul disciplinar.

După câteva minute, ne aflăm într-o celulă specială din sectorul supravegheat în mod deosebit. De cum sosesc, cer să-mi fie îngrijite picioarele, încă foarte umflate. Clousiot spune că ghipsul de la picior îi provoacă dureri. Să-ncercăm… Măcar de ne-ar trimite la spital! Francois Sierra soseşte cu supraveghetorul său.

— Ăsta-i infirmierul, zice caraliul.

— Cum o duci, Papi?

— Sunt bolnav, vreau să mă duc la spital.

— O să încerc să te internez, dar după câte ai făcut pe-acolo, nu prea cred c-o să se poată, la fel şi-n privinţa lui Clousiot.

Îmi masează picioarele, mă unge c-o alifie, controlează ghipsul lui Clousiot şi pleacă. N-am putut să ne spunem nimic, deoarece erau caraliii acolo, dar ochii lui exprimau atâta duioşie că m-am simţit foarte mişcat.

— Nu-i rost de nimic, îmi spune el a doua zi, în timp ce-mi face un masaj. Vrei să te trec în sala comună? Noaptea îți prinde lanțuri la picioare?

— Da.

— Atunci e mai bine să treci în sala comună. Şi-acolo o să-ți pună lanțuri, dar n-ai să mai fi singur. În momentul de față, izolat, trebuie să te simți groaznic.

— În regulă.

Da, singurătatea e în momentul de față şi mai greu de îndurat ca înainte. Mă aflu într-o asemenea stare de spirit că nici nu mai e nevoie să închid ochii ca să hoinăresc la fel de bine în trecut, ca şi în prezent. Şi întrucât nu pot să umblu, închisoarea îmi pare mult mai rea ca altădată.

Ah! Iată-mă iarăşi pe „calea putreziciunii”. Şi totuşi reuşisem să mă descotorosesc de ea foarte repede şi zburam pe mare spre libertate, spre fericirea de-a putea să fiu iarăşi om, spre răzbunare de asemenea. Nu-i cazul să uit ce-mi datorează trioul alcătuit din Polein, sticleți şi procuror. Cât despre valiză, nu-i nevoie s-o înmânez sticleților de la uşa poliției judiciare. Voi sosi îmbrăcat în uniforma funcționarilor de la „Wagons-lits Cook”, cu frumoasa lor şapcă pe cap. Pe valiză, o etichetă mare: *Comisar de Divizie Benoit, Quai des Orfèvres, 36, Paris (Seine).* O să duc personal valiza sus, în sala de rapoarte, şi n-o să dau greş, căci o să calculez mecanismul să nu se declanşeze decât după ce-o şterg. Găsirea soluției mi-a luat o piatră de pe inimă. În ce-l priveşte pe procuror, am timp să-i smulg limba. N-am stabilit încă în ce fel, dar treaba e ca şi făcută. O să i-o smulg bucată cu bucată.

Acum însă prima problemă e să-mi îngrijesc picioarele. Trebuie să pot umbla cât mai curând. N-o să fiu judecat, decât peste trei luni, şi în trei luni multe se întâmplă. O lună ca să pot umbla, o lună ca să pun lucrurile la punct, şi am onoarea să vă salut, domnilor. Direcția Hondurasul britanic. Dar de data asta nu mai pune nimeni laba pe mine.

Ieri, la trei zile după întoarcerea noastră, am fost dus în sala comună. Patruzeci de oameni aşteaptă aici să fie judecați de tribunalul militar. Unii acuzați de furt, alții de jaf,

de incendiere intenționată, de omucidere, de tentativă de omucidere, de asasinat, de tentativă de evadare, de evadare şi chiar de antropofagie. Suntem câte douăzeci de fiecare parte a stănoagei de lemn, legați cu toții de aceeaşi bară de fier, lungă de peste cincisprezece metri. La şase seara, piciorul stâng al fiecăruia e prins de bara comună cu o verigă de fier. La şase dimineața ne scot inelele astea groase, şi cât e ziua de lungă putem să şedem sau să ne plimbăm, să jucăm dame, să stăm de vorbă pe-un fel de coridor lat de doi metri şi lung cât toată sala. Peste zi n-am timp să mă plictisesc. Toți vin să mă vadă, în grupuri mici, să le istorisesc evadarea. Sar în sus când le spun c-am părăsit de bunăvoie tribul indienilor Guajiros, pe Lali şi pe Zoraima.

— După ce umblai, frate? exclamă un parizian ascultând povestirea. După tramvaie? Ascensoare? Cinematografe? Lumină electrică şi curentul de înaltă tensiune folosit la scaunul electric? Sau voiai să faci baie în fântâna din place Pigalle? Cum adică, băiete! continuă şmecherul, ai două muieri, una mai mişto ca alta, trăieşti gol în mijlocul naturii c-o întreagă bandă de nudişti simpatici, haleşti, bei, vânezi; ai marea, soarele, nisipul cald, până şi perlele le capeți pe dea moaca, şi nu găseşti ceva mai bun de făcut decât să laşi baltă toate astea ca s-o iei din loc? Încotro? Zi! Ca să treci strada în fugă, să nu te calce maşinile, ca să fii nevoit să-ți plăteşti chiria, croitorul, lumina şi telefonul, iar dacă ți s-a făcut de-o maşină mică, să faci spargere, sau să munceşti ca un dobitoc pentru vreun patron, câştigând cât să nu mori de foame? Nu te-nțeleg, omule! Erai în cer şi te-ntorci de bunăvoie în iad, unde, pe lângă grijile vieții, mai trebuie să te fereşti de toți gaborii din lume care te vânează! E adevărat c-ai încă sânge de franțuz tinerel şi n-ai avut când să vezi cum te ofileşti. Nici eu, cu ăi zece ani de ocnă ai mei, nu mai pot să te-nțeleg. În sfârşit, oricum, fii binevenit printre noi, şi întrucât ai desigur intenția s-o iei de la capăt, te poți bizui pe ajutorul nostru. Nu-i aşa, prieteni? Sunteți de acord?

Camarazii sunt de acord, şi le mulțumesc tuturor.

Se vede de la o poştă că sunt oameni de temut. În promiscuitatea în care trăim e greu ca unul sau altul să nu-

şi dea seama de existența tuburilor cu bani. În timpul nopții, când toată lumea e legată de bară, e uşor să omori nestingherit pe careva. E de-ajuns ca-n timpul zilei să dai ceva biştari temnicerului să lase veriga întredeschisă. În felul acesta, noaptea, cel interesat îşi desface veriga, făptuieşte ce şi-a pus în gând şi se întoarce liniştit să se culce, având desigur grijă să închidă bine veriga. Fiind indirect complice, temnicerul nu scoate o vorbă.

Se împlinesc trei săptămâni de când m-am întors. Au trecut destul de repede. Încep să merg câțiva paşi ținându-mă de bară pe coridorul care desparte cele două rânduri de priciuri. Fac primele încercări. Săptămâna trecută, la instrucție, am dat cu ochii de cei trei caralii de la spital pe care-i doborâsem şi dezarmasem. Sunt tare încântați că ne-am întors şi speră că într-o bună zi vom pica într-un loc unde sunt ei de serviciu, căci după evadarea noastră s-au ales toți trei cu pedepse aspre: suprimarea concediului de şase luni în Europa; suprimarea suplimentului colonial al salariului pe timp de un an. Inutil să spun că întâlnirea noastră n-a fost prea cordială. Comunicăm aceste amenințări la instrucție, ca să se ia note de ele.

Temnicerul arab s-a comportat mai bine. N-a spus decât adevărul, fără să exagereze şi uitând rolul jucat de Maturette. Căpitanul-judecător de instrucție a stăruit mult să afle cine ne-a procurat vasul. I-am făcut o impresie proastă înşirându-i tot soiul de basme, de pildă că ne-am fi meşterit singuri nişte plute etc.

Având în vedere atacarea supraveghetorilor, ne spune că va face tot posibilul să ne-alegem, eu şi Clousiot, cu câte cinci ani, iar Maturette cu trei.

— Şi pentru că te numeşti Papillon[29], te asigur că-ți voi tăia aripile şi n-ai să mai ai cu ce-ți lua zborul.

Tare mă tem că aşa va fi.

Nu mai sunt decât două luni până ce-o s-ajung în fața tribunalului. Mor de ciudă că nu mi-am vârât în tub vreo două vârfuri otrăvite de săgeată. Dacă le aveam, poate că aş

---

29 Fluture. (în lb. franceză)

fi putut să joc totul pe-o carte în sectorul disciplinar. Acum fac zilnic progrese. Umblu din ce în ce mai bine. Francois Sierra vine regulat, dimineața şi seara, să mă maseze cu ulei camforat. Aceste masaje-vizite îmi fac grozav de bine, la picioare şi moralmente. Tare-i bine să ai un prieten!

După cum am băgat de seamă, evadarea asta atât de îndelungată ne-a creat un deosebit prestigiu în rândul ocnaşilor. Sunt sigur că printre ei ne aflăm într-o securitate deplină. Nu riscăm să fim asasinați spre a fi jefuiți. Marea majoritate n-ar accepta treaba asta, şi precis că vinovații ar fi ucişi. Toți, fără excepție, ne respectă şi au chiar o anumită admirație. Iar prin faptul c-am îndrăznit să-i punem jos pe caralii, trecem drept oameni capabili de orice. E foarte plăcut să te simți în siguranță.

Umblu în fiecare zi un pic mai mult şi, deseori, mulțumită unei sticluțe pe care mi-o lasă Sierra, se găsesc oameni care se oferă să-mi maseze nu numai labele picioarelor, ci şi muşchii gambelor, pe care această lungă nemişcare i-a atrofiat.

UN ARAB MÂNCAT DE FURNICI

În sala asta se află doi bărbați tăcuți, nu vorbesc cu nimeni. Veşnic lipiți unul de altul, nu discută decât între ei, cu un glas atât de scăzut că nimeni nu poate s-audă ceva. Într-o zi ofer unuia o țigară americană dintr-un pachet pe care mi l-a adus Sierra. Îmi mulțumeşte, apoi îmi spune:

— Francois Sierra e prieten cu tine?

— Da, e cel mai bun prieten al meu.

— Poate că-ntr-o zi, dac-o merge prost, o să-ți trimitem moştenirea noastră prin mijlocirea lui.

— Ce moştenire?

— Prietenul meu şi cu mine am hotărât că dacă ne ghilotinează, să-ți pasăm tubul nostru, să te-ajute să evadezi din nou. I-l vom da atunci lui Sierra, să ți-l transmită el.

— Crezi că vă condamnă la moarte?

— Aproape sigur, sunt prea puțini sorți să scăpăm.

— Dacă-i aşa de sigur că vă condamnă la moarte, de ce sunteți în sala asta comună?

— Cred că le e teamă c-o să ne sinucidem, dacă ne lasă singuri într-o celulă.

— Da, s-ar putea. Dar ce-ați făcut?

— L-am vârât într-un cuib de furnici carnivore pe-un gardian, să-l mănânce. Ți-o spun pentru că, din păcate, au dovezi. Am fost prinşi asupra faptului.

— Şi unde s-a petrecut asta?

— La kilometrul 42, în lagărul morții, după golful Sparouine.

Camaradul lui s-a apropiat de noi, e originar din Toulouse. Îi ofer o țigară americană. Se aşază lângă prietenul lui, în fața mea.

— N-am cerut nimănui vreodată părerea, spuse noul sosit, dar aş fi curios să ştiu ce gândeşti despre noi.

— Cum vrei să-ți spun, fără să ştiu nimic, dacă ai avut sau nu dreptul să laşi un om viu, fie şi-un gardian, pradă furnicilor? Ca să-mi dau părerea, trebuie să aflu toată treaba, de la A la Z.

— Am să-ți povestesc, spune cel din Toulouse. Lagărul de la kilometrul 42, la patruzeci şi doi de kilometri de Saint-Laurent, e un lagăr forestier. Acolo ocnaşii sunt obligați să taie în fiecare zi un metru cub de lemn tare. În fiecare seară trebuie să te afli în junglă, lângă lemnul pe care l-ai tăiat, orânduit cum se cuvine. Supraveghetorii, însoțiți de arabii temniceri, vin să controleze dacă ți-ai făcut norma. Când e recepționat, fiecare ster de lemn e însemnat cu vopsea roşie, verde sau galbenă, după zilele săptămânii. Nu-l primesc decât dacă sunt bucăți din lemn tare. Ca să dea de capăt, oamenii lucrează în echipe de câte doi. Deseori n-am reuşit să ne facem treaba până la capăt. Atunci, ne băgau seara la carceră, nemâncați, şi dimineața, tot nemâncați, eram trimişi la muncă, să facem sterul zilnic, plus ce-a rămas din ajun. Muncă de câine până crapi. Cu cât trecea vremea, cu atât eram mai slabi şi mai puțin în stare să facem norma. Colac peste pupăză, ne-au trimis un paznic special, nu un supraveghetor, ci un arab. Venea cu noi pe şantier, se aşeza comod, cu vâna de bou între picioare, şi ne-njura tot timpul. Mânca plescăind tare, ca să ne facă poftă. Pe scurt, un chin neîncetat. Aveam două tuburi cu câte trei mii de franci fiecare, ca să evadăm. Într-o bună zi ne-am hotărât să-l mituim pe arab. Situația s-a înrăutățit. Noroc c-a crezut că n-avem decât un tub. Sistemul lui era simplu: pentru cincizeci de franci, de pildă ne lăsa să şterpelim, din lemnele recepționate în ajun bucăți care scăpaseră nevopsite, şi-n felul acesta ne facem sterul zilnic. Azi aşa, mâine aşa, ba câte cincizeci, ba câte o sută, ne-a uşurat de aproape două mii de franci. Tocmai când ajunsesem cu treaba la zi, l-au mutat pe arab. Crezând că n-o să ne denunțe după ce ne-a jecmănit de atâtea parale, am căutat în junglă lemne nerecepționate, ca să facem aceeaşi treabă ca atunci când ne păzea arabul. Într-o zi, ăsta ne-a urmărit pas cu pas, pe furiş, să vadă dacă şterpelim lemne. După care ieşi din ascunzătoare: „Ah! Ah! Furat mai departe lemn şi nu plătit! Dacă nu dai cinci sute franci la mine, te denunț.” Crezând că-i vorba numai de-o amenințare, refuzăm. A doua zi vine iar: „Plăteşti sau astă seară eşti la carceră”. Refuzăm iarăşi. După-masă se întoarce

însoțit de câțiva caralii. A fost ceva de groază, Papillon! După ce ne-a dezbrăcat la piele, ne-a dus la sterii de unde luasem lemnele şi, urmăriți de aceşti sălbatici, loviți de arab cu vâna de bou, am fost siliți, în pas alergător, să ne facem sterii şi să-i completăm pe toți cei din care şterpelisem. „Corrida” asta a ținut două zile, fără mâncare şi fără băutură. Uneori cădeam. Balaoachoşul ne ridica lovindu-ne cu piciorul sau cu vâna de bou. Pân’ la urmă ne-am lungit la pământ, eram la capătul puterilor. Ştii ce-a fost în stare să facă pentru ca să ne sculăm? A luat unul din cuiburile acelea, ca ale viespilor sălbatice, locuite de muşte zise „de foc”. A rupt craca pe care atârna cuibul şi l-a fărâmat deasupra noastră. Înnebuniți, de durere, nu numai că ne-am ridicat, dar am început să alergăm ca scoşi din minți. Ar fi-n zadar să-ți spun ce-am suferit. Ştii cât e de dureroasă o înțepătură de viespe. Închipuie-ți cincizeci-şaizeci de înțepături. Muştele astea înțeapă mult mai cumplit ca viespile. Ne-au ținut într-o carceră, cu pâine şi apă, timp de zece zile, fără nici o îngrijire. Chiar dând cu urină deasupra, arsurile ne-au chinuit trei zile-n şir. Am rămas fără ochiul stâng unde se îngrămădiseră vreo zece muşte. Când ne-au adus îndărăt în lagăr, ceilalți condamnați au hotărât să ne ajute, dându-ne fiecare câte-o bucată de lemn tare, tăiat la aceeaşi mărime. Asta însemna aproape un ster, şi era un mare ajutor, căci nu mai aveam de făcut decât un ster amândoi. Am izbutit, cu greu, dar am izbutit. Încet-încet, am prins iar puteri. Mâncam mult. Şi-ntâmplător ne-a venit ideea să ne răzbunăm pe gardian cu ajutorul furnicilor. Căutând nişte lemn tare, am dat într-un desiş peste un uriaş cuib de furnici carnivore devorând o căprioară cât o capră. Gardianul continua să dea câte-o raită pe unde lucram şi într-o bună zi îl culcăm la pământ, pocnindu-l în cap, apoi îl tragem lângă cuibul de furnici. Îl dezbrăcăm la piele şi-l legăm de copac, culcat pe jos în formă de jumătate de covrig, cu mâinile şi picioarele prinse zdravăn cu nişte frânghie care slujea la legatul sterilor. Cu securea, îl crestăm în câteva locuri. Înainte de asta, îi umplusem gura cu un smoc de iarbă ca să nu poată zbiera şi petrecusem o cârpă pe deasupra. Furnicile

n-au atacat decât după ce am îndesat o cracă în furnicarul lor şi-am scuturat ce se lipise de ea peste trupul balaoacheşului. Mult timp nu le-a trebuit. Peste vreo jumate de oră, furnicile porniseră la asalt cu miile. Ai văzut vreodată furnici carnivore, Papillon?

— Nu, niciodată. Doar din cele mari, negre.

— Astea-s micuțe de tot şi roşii cum e sângele. Smulg bucățele microscopice de carne şi le cară spre furnicar. Dacă noi am suferit ce-am suferit din pricina viespilor, închipuie-ți ce-a putut pătimi ăsta, decorticat de viu de miile şi miile de furnici. Agonia lui a durat două zile întregi şi o dimineață. După douăzeci şi patru de ore nu mai avea ochi.

Recunosc că răzbunarea noastră a fost cruntă, dar ține seama ce ne-a făcut el. E-o minune că mai suntem în viață. Bineînțeles că-l căutau peste tot, iar ceilalți temniceri arabi, ca şi caraliii, bănuiau că n-am fi străini de dispariția lui. Într-un alt hățiş săpam zilnic câte puțin, să facem o groapă în care să-i punem rămăşițele. Tot nu izbutiseră să dea de arab, până ce un caraliu ne-a ginit pregătind groapa. Când plecam la lucru, ne urmărea să vadă cât am mai săpat. Asta ne-a dus la pierzanie.

Într-una din dimineți, imediat după sosirea la lucru; îl detaşăm pe arab, încă plin de furnici dar aproape doar schelet, dar în momentul în care-l târam spre groapă (de dus nu-l puteam duce altfel fiindcă riscam să fim ciupiți până la sânge de furnici), am fost surprinşi de trei arabi, ajutoare de caralii, şi de doi gardieni. Asta pândeau ei, răbdători şi bine ascunşi: îngropăciunea.

Asta ne fuse! Fireşte, am pretins oficial că-ntâi l-am omorât şi după aia l-am dat la furnici. Acuzarea însă, bazându-se pe raportul medicului legist, a pretins că nu a existat nici o rană mortală şi că l-am lăsat să fie devorat de viu.

Gardianul care o făcea pe apărătorul nostru (aşa-i obiceiul acolo, caraliii se dau avocați); ne-a spus că dacă versiunea noastră e acceptată, ne-am putea salva capetele. De nu, amin cu noi! Sincer vorbind, nu prea avem mari speranțe. D-

aia, eu şi prietenul meu te-am ales moştenitor, fără să ți-o spunem.

— Nădăjduiesc să nu moştenesc nimic de pe urma voastră, o doresc din toată inima.

Aprindem câte o țigară şi văd că se uită la mine de parcă m-ar întreba: „Ei, n-ai de gând să vorbeşti?”

— Uite ce-i, fraților, văd c-aşteptați să răspund la ce m-ați întrebat înainte de a-mi povesti întâmplarea: cum judec eu ca om, cazul vostru. O ultimă întrebare, care nu-mi va influența câtuşi de puțin hotărârea: „Care-i părerea majorității din sala asta şi de ce nu vorbiți cu nimeni?”

— Majoritatea socotesc c-ar fi trebuit să-l omorâm, dar nu să-l dăm furnicilor de viu. Cât despre tăcerea noastră, nu vorbim cu nimeni pentru că s-a ivit o dată prilejul să evadăm, răsculându-ne, şi ei n-au făcut-o.

— Iată acum părerea mea, fraților. Ați procedat bine plătindu-i cu vârf şi îndesat; chestia cu viespile sau cu muştele „de foc” e de neiertat. Dacă o să vă ghilotineze, în ultima clipă gândiți-vă intens la un singur lucru: „Îmi taie capul, asta o să dureze treizeci de secunde, de când mă leagă, mă vâră sub ghilotină şi până cade cuțitul. Agonia lui a durat însă şaizeci de ore. Sunt în câştig”. În ce-i priveşte pe cei din sală, nu ştiu dacă aveți dreptate. S-ar putea ca voi să fi crezut în ziua aceea că o răscoală deschide calea unei evadări în comun, pe când ceilalți să fi fost de altă părere. Pe de altă parte, într-o răscoală poți fi pus oricând în situația de-a ucide fără s-o fi vrut dinainte. Numai că, din toți cei care sunt aici, cred că singurii care-şi riscă pielea sunteți voi. Fraților, orice situație specială duce neapărat la reacții diferite.

Mulțumiți de cele discutate, ăi doi amărâți se retrag, reluându-şi traiul în tăcerea pe care au rupt-o pentru mine.

FUGA CANIBALILOR

„L-au halit pe Picior-de-lemn!”… „O tocăniță de picior-de-lemn, una-a-a!”… Sau, un glas, maimuțărind vocea unei femei: „Maestre, o bucățică de gagiu, dar bine friptă şi fără piper, te rog!”

E rar ca-n vreuna din nopțile adânci să nu auzi strigându-se una ori alta din frazele astea, când nu sunt toate trei deodată.

Clousiot şi cu mine ne tot întrebam cui şi de ce sunt adresate, în plină noapte, aceste cuvinte.

În după-amiaza asta mi s-a oferit cheia misterului. Istorisirea aparține chiar unuia dintre protagonişti, îl cheamă Marius de La Ciotat, specialist în case de bani. Aflând că l-am cunoscut pe taică-su, Tintin, nu i-a mai fost teamă să stea de vorbă cu mine.

După ce i-am povestit câte ceva despre evadarea mea, l-am întrebat cum era şi firesc: „Dar tu?”

— Oh, mi-a răspuns, eu unul sunt băgat într-o chestie nasoală de tot. Frică mi-e că pentru o simplă evadare să nu mă căptuşesc cu cinci ani. Am participat la ceea ce se cheamă acu „fuga canibalilor”. Ceea ce auzi tu strigându-se uneori noaptea: „L-au halit pe…” ori: „O tocăniță de…” e la adresa fraților Graville.

Plecaserăm în şase de la Kilometrul 42. Din grup făceau parte Dédé şi Jean Graville, doi frați, lyonezi, unul de treizeci şi altul de treizeci şi cinci de ani, un napolitan din Marsilia, eu, La Ciotat, apoi un tip din Angers cu un picior de lemn şi un tinerel de douăzeci şi trei de ani care-i servea de fetiță. Am ieşit cu bine din Maroni, dar odată ajunşi în mare n-am mai putut redresa barca şi, după câteva ore, eram azvârliți pe coasta Guyanei olandeze.

Nu s-a putut salva nimic din naufragiu, nici alimentele şi nici altceva. Ne-am pomenit în plină junglă, din fericire cu țoalele pe noi. Trebuie să-ți spun că-n locul acela nu există plajă şi că marea pătrunde de-a dreptul în pădurea virgină. E

un hățiș teribil, de nestrăbătut, copaci doborâți, frânți, dezrădăcinați de mare, groaznic de încâlciți între ei.

După o zi întreagă de mers, dăm în sfârşit de pământ tare. Ne separăm în trei echipe: cei doi Graville, eu şi cu Guesepi, şi Picior-de-lemn cu gagicuța lui. Ca să n-o lungesc, plecați în direcții diferite, ne reîntâlnim, după douăsprezece zile, frații Graville, Guesepi şi cu mine, aproape exact în locul unde ne-am despărțit. Peste tot numai mlaştină, imposibil de găsit vreo trecere. De prisos să-ți descriu cum arătam. Treisprezece zile trăisem halind doar rădăcini şi muguri. Morți de foame şi complet sleiți de puteri, am hotărât ca eu şi cu napolitanul să răzbatem cu ultimele noastre forțe până la malul mării şi să agățăm într-un copac, cât mai sus cu putință, o cămaşă ca să ne predăm primului vas de pază costieră olandez care desigur, nu va întârzia să apară. Cei doi Graville, după ce se vor odihni câteva ceasuri, urmau să ne caute. N-ar fi fost greu pentru că ne înțeleseserăm să ne marcăm drumul cu crengi rupte.

Or, nu trece prea mult timp, şi-l văd venind pe tipul cu piciorul de lemn, dar de unul singur.

— Unde-i puştiul?

— L-am lăsat departe de aici, că nu mai putea merge.

— Eşti o jigodie că l-ai părăsit singur.

— Ba el a vrut să plec, s-o iau pe urma lăsată.

În momentul acela, Dédé observă că unicul picior al tipului e încălțat cu gheata puştiului.

— Şi pe deasupra, l-ai mai şi lăsat desculț şi i-ai luat încălțarea! Bravo ție! Pari şi-n formă, n-arăți ca noi. Se vede bine c-ai mâncat.

— Da, am dat peste o maimuță, din cele mari, rănită.

— Cu atât mai bine pentru tine, zice Dédé şi se scoală, cu şişu-n mână, fiindcă îl încerca o bănuială văzând traista tipului plină.

— Desfă traista! Ce-ai acolo?

Înăuntru, o halcă de carne.

— Ce-i asta?

— O bucată din maimuță.

— Ticălosule! L-ai ucis pe puşti ca să-l mănânci!

— Nu, Dédé, mă jur, a murit de oboseală şi-am mâncat şi eu un pic. Iartă-mă...

N-a apucat să sfârşească şi-avea deja cuțitul în burtă. Apoi, scotocindu-l, se descoperă şi o punguță din piele cu nişte chibrituri şi o scăpărătoare.

De furie că înainte de a se despărți individul n-a împărțit frățeşte chibriturile pe care le avea sau, poate, de foame, ce ştiu eu, aprinde focul şi se apucă să-l halească.

Guesepi pică în plin ospăț. Îl poftesc. Guesepi refuză. Fiind pe malul mării, mâncase, cruzi, nişte crabi şi nişte peştişori. Asistă aşadar, însă fără să participe, la spectacolul celor doi Graville punând pe jeratic alte bucățele de carne, ba chiar folosind piciorul de lemn ca să alimentele focul. Deci, atunci şi a doua zi, Guesepi i-a văzut pe Graville mâncându-l pe nenorocit, ba a remarcat chiar şi părțile alese: pulpa, coapsa şi cele două buci.

Eu, continuă Marius, eram în continuare pe țărmul mării când Guesepi a venit să mă caute. Am umplut o pălărie cu peştişori şi crabi şi ne-am dus să-i frigem la focul fraților Graville. N-am văzut leşul, îl târâseră pesemne ceva mai încolo, dar am zărit mai multe bucăți de carne, aşezate pe cenuşă, lângă foc.

Trei zile mai târziu, o navă a pazei de coastă ne culegea şi ne preda penitenciarului de la Saint-Laurent-du-Maroni.

Guesepi n-a ştiut să-şi țină gura. Povestea o cunosc acum toți cei din sala asta, ba chiar şi gardienii. Tocmai de aia ți-am istorisit-o şi eu. De aici li se trag – cei doi Graville sunt infecți ca fire – şi bancurile pe care le auzi noaptea.

Oficial, suntem acuzați de evadare agravată de antropofagie. Nenorocirea e că, pentru a mă apăra, ar trebui să acuz, ori aşa ceva e cu neputință. La proces, vom nega cu toții, inclusiv Guesepi. Vom zice că au dispărut în junglă. Iată, Papillon, care-i situația mea.

— Te plâng, băiatule, pentru că, într-adevăr, nu te poți apăra decât acuzând pe alții.

O lună mai târziu, Guesepi era ucis, noaptea, cu o lovitură de cuțit drept în inimă. Nici măcar nu s-a pus întrebarea cine-ar putea fi făptaşul.

Iată adevărata poveste a canibalilor care au mâncat un om frigându-l la flacăra propriului său picior de lemn, după ce acest om mâncase, la rându-i, pe puştiul care-l întovărăşea.

Noaptea m-am culcat în altă parte. Am luat locul cuiva care a plecat şi, rugându-i pe toți să se dea mai încolo, mă aflu lângă Clousiot.

Din locul în care stau întins, aşezându-mă în capul oaselor, deşi piciorul stâng mi-e prins de bară printr-o verigă, pot să văd ce se petrece în curte.

Supravegherea este atât de riguroasă că rondurile nu urmează un anumit ritm. Ele se succed fără întrerupere şi, indiferent când, altele sosesc din direcția contrară.

Picioarele mele se prezintă foarte bine şi mă dor numai când plouă. Aşadar, aş putea să întreprind iarăşi ceva, dar cum? Sala asta n-are ferestre, doar nişte zăbrele uriaşe, dintr-o bucată, pe toată lățimea, care ajung până la tavan. E aşezată în aşa fel că vântul dinspre nord-est pătrunde în voie. Deşi am stat o săptămână întreagă să pândesc, n-am găsit nici o hibă în ce priveşte supravegherea exercitată de gardieni. Pentru prima dată sunt aproape gata să recunosc că vor izbuti să mă-nchidă în Recluziunea de pe Insula Saint-Joseph.

Mi s-a spus că e înfiorătoare. E poreclită „Mâncătoarea de oameni”. Altă informație: de optzeci de ani, de când există, n-a reuşit nimeni să evadeze de-acolo.

Această semiacceptare de-a fi pierdut partida mă îndeamnă, fireşte, să privesc spre viitor. Am douăzeci şi opt de ani, iar căpitanul care va face instrucția cere cinci ani de recluziune. Va fi greu să scap cu mai puțin. Aşadar, voi avea treizeci şi trei de ani când voi ieşi din Recluziune.

Mai am încă mulți bani în tub. Deci, dacă nu evadez, ceea ce-i probabil, ținând seama de cele ştiute, va trebui măcar să-mi păstrez sănătatea. Cinci ani de izolare completă sunt greu de suportat fără să înnebuneşti. Aşa încât mă bizui pe faptul că, bine hrănit, îmi voi disciplina din prima zi mintea conform unui program bine stabilit şi variat. Să evit cât mai mult înălțarea unor castele în Spania şi mai ales visele de răzbunare. Mă pregătesc deci, de pe-acum, să ies învingător

din înspăimântătoarea pedeapsă care mă aşteaptă. Da, n-o să le meargă. Voi ieşi din Recluziune puternic şi în deplină stăpânire a facultăţilor mele fizice şi morale.

Simt că mi-a priit faptul c-am stabilit planul ăsta de conduită şi că accept cu seninătate cele ce mă aşteaptă. Adierea care pătrunde în sală mă mângâie înaintea tuturor şi-mi face într-adevăr bine.

Clousiot simte că nu vreau să vorbesc. Drept care nu-mi tulbură liniştea, şi fumează mult – asta-i tot. Zăresc câteva stele şi-i spun:

— Vezi stelele din locul unde te afli?

— Da, răspunde el, aplecându-se un pic. Prefer să nu mă uit la ele, că prea mi-amintesc stelele din timpul evadării.

— Nu-ţi face inimă rea, o să le revedem cu miile cu altă ocazie.

— Când? Peste cinci ani?

— Clousiot, anul pe care l-am trăit, toate întâmplările prin care am trecut, oamenii pe care i-am cunoscut, nu merită oare cinci ani de recluziune? Ai fi preferat să nu evadezi şi să fii în Insule de la sosire? Ţinând seama de ce ne aşteaptă, şi precis că n-o să ne fie moale, îţi pare rău c-ai evadat? Spune sincer, regreţi?

— Papi, uiţi un lucru de care eu n-am avut parte: cele şapte luni pe care le-ai trăit printre indieni. De-aş fi fost cu tine, aş gândi la fel, dar eu am zăcut în închisoare.

— Iartă-mă, am uitat, bat câmpii.

— Nu, nu baţi câmpii, şi află că-mi pare totuşi foarte bine de evadarea noastră, pentru că şi eu am trăit clipe de neuitat. Mă gândesc însă cu groază la ce mă aşteaptă în celulele „Mâncătoarei de oameni”. Cinci ani sunt aproape cu neputinţă de făcut.

Îi explic atunci ce-am hotărât să fac şi-l simt că reacţionează cât se poate de bine. Mă bucur să-mi văd prietenul prinzând iarăşi puteri. Mai sunt cincisprezece zile până ne vom prezenta în faţa tribunalului. După unele zvonuri, comandantul care va prezida tribunalul militar e cunoscut ca un om aspru, dar, pare-se, foarte drept. Nu

înghite prea uşor gogoşile Administraţiei. E totuşi o veste bună.

Clousiot şi cu mine, căci Maturette e-n celulă de la sosire, am refuzat s-avem drept avocat un supraveghetor. Ne-am înţeles să vorbesc eu pentru toţi trei şi să susţin singur întreaga apărare.

SENTINŢA

În dimineaţa asta, bărbieriţi şi tunşi proaspăt, îmbrăcaţi în haine noi, cu dungi roşii, încălţaţi cu pantofi, aşteptăm în curte momentul de a fi aduşi în faţa tribunalului. Sunt cincisprezece zile de când lui Clousiot i s-a scos ghipsul. Umblă normal, n-a rămas şchiop.

Tribunalul militar a început să lucreze de luni. Ne aflăm în dimineaţa zilei de sâmbătă, au trecut aşadar cinci zile cu diverse procese: procesul celor cu furnicile a ţinut zi întreagă. Amândoi au fost condamnaţi la moarte, n-am mai dat ochii cu ei. Fraţii Graville n-au umflat decât patru ani (lipsa probelor de antropofagie). Procesul lor a durat mai bine de o jumătate de zi. Pentru restul de crime s-au dat cinci sau patru ani.

În general, în cele paisprezece cazuri judecate, sentinţele au fost aspre, dar drepte, nu exagerate.

Tribunalul îşi începe lucrările la şapte şi jumătate. Ne aflăm în sală când îşi face apariţia un maior, în uniformă de meharist[30], însoţit de-un bătrân căpitan de infanterie şi de un locotenent, care vor servi drept asesori.

La dreapta completului de judecată, un supraveghetor gradat, un căpitan, reprezentând Administraţia, acuzarea.

— Dosarul Charrière, Clousiot, Maturette.

Suntem la o distanţă de aproximativ patru metri de completul de judecată. Am răgazul să analizez minuţios trăsăturile înăsprite de deşert ale chipului acestui maior de vreo patruzeci-patruzeci şi cinci de ani, cu tâmplele cărunte. Deasupra splendizilor ochi negri, care ne privesc ţintă, nişte sprâncene stufoase. E militar din cap până-n picioare. Privirea lui nu-i câtuşi de puţin veninoasă. Ne scrutează, ne cântăreşte în câteva secunde. Ochii mei să uită fix într-ai săi, apoi, intenţionat, îi las în jos.

---

30 Militar din trupele sahariene care se deplasează calare pe dromader. (n.t.)

Căpitanul Administrației trage prea tare în noi, asta-l va face să piardă partida. Califică drept tentativă de asasinat scoaterea momentană din luptă a supraveghetorilor. În ce-l priveşte pe arab, afirmă că-i o minune c-a mai rămas în viață după numeroasele lovituri primite. Mai comite o greşeală spunând că suntem ocnaşii care, de când există ocna, au dus la cea mai mare distanță în țări străine dezonoarea Franței: „Până în Columbia! două mii cinci sute de kilometri, domnule preşedinte, au parcurs aceşti oameni. Trinidad, Curaçao, Columbia, toate aceste națiuni au auzit desigur bârfele cele mai mincinoase asupra administrației penitenciare franceze. Cer două condamnări fără contopire de pedepse, adică în total opt ani: cinci ani pentru tentativă de omor, pe de o parte, şi trei ani pentru evadare, pe de altă parte. Asta pentru Charrière şi Clousiot. În ce-l priveşte pe Maturette, cer numai trei ani pentru evadare, deoarece reiese din anchetă că n-a participat la tentativa de asasinat."

Preşedintele: „Tribunalul ar fi interesat, să audă o relatare cât de scurtă a acestei odisee atât de lungi".

Povestesc, făcând uitat episodul Maroni, călătoria noastră pe mare până la Trinidad. Fac o descriere a familiei Bowen şi a amabilităților ei. Citez vorbele şefului poliției din Trinidad: „N-avem căderea să judecăm Justiția franceză, dar nu putem fi de acord cu ea în privința trimiterii deținuților în Guyana, şi de aceea vă ajutăm"; Curaçao, părintele Irénée de Bruyne, incidentul cu punga de florini, apoi Columbia, de ce şi cum am ajuns acolo. Foarte pe scurt, o mică expunere a vieții mele în mijlocul indienilor. Maiorul m-ascultă fără să mă întrerupă, îmi cere doar unele amănunte în plus despre viața mea printre indieni, perioadă care-l interesează în cel mai înalt grad. Apoi asupra închisorilor columbiene, în special asupra carcerei din Santa Maria.

— Mulțumesc, relatarea dumitale a lămurit şi totodată a interesat Curtea. Vom face o pauză de cincisprezece minute. Nu-i văd pe apărătorii voştri, unde sunt.

— N-avem apărători. V-aş ruga să-mi permiteți să susțin eu apărarea camarazilor mei şi a mea.

— Se poate, regulamentul o îngăduie.

— Vă mulțumesc.

După un sfert de oră, şedința reîncepe. Preşedintele:

— Charrière, tribunalul acceptă să susții apărarea dumitale şi a camarazilor dumitale. Îți atragem totuşi atenția că tribunalul îți va retrage cuvântul dacă vei dovedi lipsă de respect față de reprezentantul Administrației. Te poți apăra în toată libertatea, dar folosind expresii cuviincioase. Ai cuvântul.

— Rog tribunalul să respingă întru totul delictul de tentativă de asasinat. E neverosimil, şi am s-o dovedesc: Anul trecut eu aveam douăzeci şi şapte de ani, iar Clousiot treizeci. Eram în deplinătatea forțelor noastre, proaspăt sosiți din Franța. Eu sunt înalt de un metru şaptezeci şi patru, el are un metru şaptezeci şi cinci. I-am lovit pe arab şi pe supraveghetori cu picioarele de fier ale paturilor. Nici unul din cei patru nu s-a ales cu răni grave. Înseamnă c-au fost loviți cu multă băgare de seamă, dorind, aşa cum s-a şi întâmplat, să-i punem jos făcându-le cât mai puțin rău. Supraveghetorul acuzator a uitat să spună, sau nu ştie, că drugii de fier fuseseră înveliți în cârpe ca să nu omorâm cumva pe vreunul din ei. Completul de judecată, alcătuit din militari de carieră, ştie perfect ce face un om puternic lovind pe cineva în cap doar cu latul baionetei. Imaginați-vă deci ce se poate face cu piciorul unui pat de fier. Atrag atenția tribunalului că nici unul din cei patru atacați n-a fost spitalizat. Fiind condamnați la muncă silnică pe viață, cred că delictul de evadare e mai puțin grav decât pentru cineva condamnat la o pedeapsă minimă. La vârsta noastră e foarte greu să te împaci cu ideea de-a nu mai intra niciodată în rândul oamenilor. Apelez pentru toți trei la indulgența tribunalului.

Maiorul se consultă în şoaptă cu cei doi asesori, apoi loveşte cu ciocanul în masă.

— Acuzați, ridicați-vă!

Aşteptăm toți trei, țepeni ca nişte pari.

Preşedintele:

— Tribunalul, respingând acuzația de tentativă de asasinat, n-are de pronunțat, deci, nici o sentință, nici măcar

de absolvire[31]. Pentru delictul de evadare sunteți găsiți vinovați de gradul doi. Pentru acest delict tribunalul vă condamnă la doi ani de recluziune.

Rostim într-un glas:

— Vă mulțumim, domnule maior.

Şi adaug:

— Mulțumim tribunalului.

În sală, caraliilor care asistau la proces nu le venea să-şi creadă urechilor.

Când ne întoarcem în clădirea unde se află camarazii noştri, toți sunt mulțumiți la aflarea veştii, nimeni nu e invidios. Dimpotrivă. Până şi cei care-au încasat din gros ne felicită sincer c-am avut baftă.

Francois Sierra a venit să mă sărute. E-n culmea fericirii.

---

31 Sentință care declarând vinovat un inculpat, îl absolvă de acuzare, vina lui nedând lor la pronunțarea vreunei pedepse (n.t.)

Caietul al şaselea
Insulele salvării

SOSIREA PE INSULE

Mâine urmează să ne îmbarcăm cu destinația: Insulele Salvării. În ciuda luptei purtate, iată-mă, de data aceasta, la doar câteva ore de internarea pe viață. Mai întâi voi avea de făcut doi ani de recluziune în Insula Saint-Joseph. Sper că voi dezminți porecla pe care i-au dat-o ocnaşii: „Mâncătoarea de oameni”.

Am pierdut partida, dar n-am sufletul unui învins.

Trebuie să fiu bucuros că n-am de făcut decât doi ani în această închisoare a unei alte închisori. Aşa cum mi-am făgăduit-o, nu mă voi lăsa uşor pradă elucubrațiilor cărora le dă naştere izolarea completă. Am găsit remediul ca să scap de ele. De la bun început, trebuie să mă consider liber şi sănătos, ca un ocnaş oarecare de pe Insule. Voi avea treizeci de ani la ieşire.

Pe Insule evadările sunt foarte rare, ştiu. Dar, chiar numărați pe degete, există oameni care au evadat. Ei bine, eu unul o să evadez, e sigur. Peste doi ani o să evadez din Insule, îi tot spun lui Clousiot, aşezat lângă mine.

— Dragul meu Papillon, e foarte greu să te doboare cineva, şi te invidiez pentru credința asta a ta că odată ai să fii liber. Se face un an de când tot pui la cale evadări şi n-ai renunțat nicicând. Nici n-ai zbârcit-o bine c-o evadare, că şi pui alta la cale. Mă mir că aici n-ai încercat nimic.

— Frate, aici nu-i decât un singur chip: instigarea la răscoală. Dar pentru asta n-am răgazul trebuincios ca să-i stăpânesc pe toți indivizii ăştia năzuroşi. Eram gata s-o provoc, dar m-am temut că mă înghite. Cei patruzeci de oameni de aici sunt toți vechi ocnaşi. Calea putreziciunii a pus stăpânire pe ei, reacționează altfel decât noi. De pildă: „ăi cu furnicile”, cel care a turnat otravă în ciorbă şi care ca să omoare un om, nu s-a dat în lături să otrăvească alți şapte care nu-i căşunaseră cu nimic.

— Păi, în Insule o să găseşti acelaşi soi de oameni.

— Da, dar din Insule voi evada fără să am nevoie de nimeni. O să plec singur sau cel mult c-un camarad. Zâmbeşti, Clousiot, de ce?

— Zâmbesc pentru că nu te dai niciodată bătut. Într-atât arzi de nerăbdare să te vezi la Paris, plătind cu vârf şi îndesat celor trei amici ai tăi, încât n-ai să recunoşti niciodată că nu se poate înfăptui ceea ce doreşti atât de mult.

— Las-o baltă, Clousiot, pe mâine. Da, dăm noi de afurisitele astea de Insule ale Salvării! Prima întrebare: de ce s-or fi chemând ale Salvării insulele astea ale pierzaniei?

Şi întorcându-i spatele lui Clousiot, îmi plec puțin mai mult fața spre adierea nopții.

A doua zi, cu noaptea-n cap, pornim spre Insule. Douăzeci şi şase de oameni pe bordul unei vechituri de patru sute de tone, *Tanon,* vas de coastă care face naveta Cayenne – Insule – Saint-Laurent şi înapoi. Ne leagă doi câte doi, prinzându-ne cu un lanț la picioare şi ni se pun cătuşe. Două grupe de câte opt inşi în față, fiecare supravegheată de patru caralii, cu arma-n mână. Plus un grup de zece în spate cu şase caralii şi cei doi şefi de escortă. Toată lumea se află pe puntea vasului ăstuia prăpădit, gata să se scufunde la prima furtună.

Hotărât să nu reflectez în timpul acestei călătorii, vreau să mă distrez. Drept care, doar ca să-l sâcâi spun tare celui mai apropiat supraveghetor, care are o mutră de înmormântare:

— Cu lanțurile pe care ni le-ați pus, n-o să prea fie chip de scăpare dacă se scufundă barca asta putredă, ceea ce n-ar fi greu în starea în care se află, în caz că se iscă vreo furtună.

Trezit brusc, gardianul reacționează aşa cum prevăzusem:

— Puțin ne pasă dacă vă înecați. Avem ordin să vă punem în lanțuri, şi cu asta basta. Răspund ăi care dau aceste ordine. Noi suntem acoperiți oricum.

— Ai dreptate, domnule supraveghetor, cu lanțuri sau fără lanțuri, dacă sicriul ăsta se desface pe drum, ne ducem cu toții la fund.

— Oh! ştiți, zice idiotul, e mult de când vasul face drumul ăsta şi nu i s-a întâmplat niciodată nimic.

— Desigur, dar tocmai pentru că vasul există prea de mult e gata pregătit, fără doar şi poate, să pățească oricând ceva.

Reuşisem ceea ce voiam: să zgâlţâi tăcerea aceea generală care mă călca pe nervi. Tema a fost reluată imediat de supraveghetori şi ocnaşi.

— Da, prăpădenia asta de vas e periculoasă, şi pe deasupra ne mai şi vâră-n lanţuri. Fără lanţuri am mai avea, poate, o şansă.

— Oh, totuna. Cu uniforma, cizmele şi puşca noastră, nu suntem nici noi uşori.

— Puşca nu contează, în caz de naufragiu te lepezi iute de ea, zice altul.

Văzând că s-a prins, mai bag un fitil:

— Unde sunt bărcile de salvare? Nu văd decât una mititică, pentru cel mult opt oameni. Intră comandantul, echipajul, şi gata, s-a umplut. Restul, aleluia!

Şi atunci se porneşte discuţia pe-un ton ridicat.

— Aşa-i, nu-s de nici unele şi vasul e într-aşa un hal că nu-i de gândit o asemenea lipsă de răspundere, să obligi nişte capi de familie să-şi rişte viaţa ca să însoţească nişte canalii.

Întrucât mă aflu în grupul de pe puntea pupa, cei doi şefi ai convoiului călătoresc lângă noi. Unul din ei se uită la mine şi zice:

— Tu eşti Papillon, cel întors din Columbia?

— Da.

— Nu mă mir c-ai ajuns atât de departe, pari să te pricepi la marină.

Răspund cu îngâmfare:

— Da, foarte bine.

Li se cam lungesc mutrele. Colac peste pupăză, comandantul coboară de pe pasarelă, căci tocmai am ieşit din estuarul fluviului Maroni şi, fiind locul cel mai periculos, a trebuit să vadă personal de timonă. Acum a trecut-o altuia. Deci, acest comandant, negru ca tăciunele, mic şi gras, cu un obraz destul de tânăr, întreabă unde sunt flăcăii care au ajuns până-n Columbia pe-un trunchi de copac.

— Acela, ăsta şi celălalt de-alături, zice şeful convoiului.

— Cine era căpitan? întreabă piticul.

— Eu, domnule.

— Ei bine, flăcăule, ca marinar te felicit. Eşti un om şi jumătate. Stai! şi bagă mâna în buzunarul de la haină: Primeşte pachetul ăsta de tutun cu foiță. Fumează-l în sănătatea mea.

— Mulțumesc, domnule comandant. Şi eu trebuie să vă felicit c-aveți curajul să navigați pe dricul ăsta, o dată sau de două ori pe săptămână.

Râde în hohote, punând capac celor pe care dorisem să-i sâcâi.

Îmi spune:

— Ah! ai dreptate! De mult trebuia aruncată la gunoi rabla, dar proprietarii aşteaptă să se scufunde ca să încaseze asigurarea.

Drept care închei cu o înțepătură:

— Noroc că se găseşte o barcă de salvare pentru echipaj şi pentru dumneavoastră.

— Da, e-un noroc, spune comandantul pe negândite înainte de-a se face nevăzut pe scară.

Discuția asta pe care-o stârnisem cu bună ştiință a făcut să treacă uşor patru ore şi mai bine. Fiecare avea ceva de spus şi vorbăria s-a întins, nu ştiu cum, până în partea din față a vasului.

Marea nu-i agitată azi, la zece dimineața, dar vântul nu înlesneşte călătoria. Mergem spre nord-est, adică împotriva valurilor şi a vântului. Ceea ce face sigur ca tangajul să fie mai puternic decât în mod obişnuit. Câtorva supraveghetori şi ocnaşi le e rău. Noroc că cel de care sunt înlănțuit e învățat cu marea, căci nimic nu-i mai neplăcut decât să verse cineva lângă tine. Tipul e-un adevărat şmecher parizian. A intrat la ocnă în 1927. Se află aşadar de şapte ani în Insule. E relativ tânăr, treizeci şi opt de ani.

— Îmi zice Titi Belotă, asta-i specialitatea mea, belota. De altminteri, pe Insule, din asta trăiesc. Cât e noaptea de lungă, belota la doi franci punctul. Se urcă mult cu anunțul. Dacă faci două sute de puncte c-o figură de valet, gagiul îți plăteşte patru sute de franci, plus ceva pentru celelalte puncte.

— Va să zică sunt mulți bani pe Insule?

— Cred şi eu, frățioare Papillon! Insulele-s pline de tuburi ticsite de biştari. Unii vin cu tuburi; alții dau cinzeci la sută să capete parale cu ajutorul unor supraveghetori vârâți în afacerile astea. Se vede că eşti prospătură, bătrâne. Nu prea ştii cum devine cazul.

— Nu, nu ştiu absolut nimic din ce-i pe Insule. Ştiu numai că de-acolo e tare greu de evadat.

— De evadat? zice Titi. Nici nu face să-ți bați gura. De şapte ani de când mă aflu în Insule au fost două evadări, şi rezultatul: trei morți şi doi arestați. Nimeni n-a reuşit. De-aia nici nu-s mulți amatori să-şi încerce bafta.

— De ce-ai fost pe continent?

— Am fost la raze, să văd dacă n-am ulcer.

— Şi n-ai încercat să evadezi din spital?

— Ți-ai găsit! Tu ai stricat totul, Papillon. Şi, colac peste pupăză, am picat tocmai în sala din care ai evadat tu. Aşa că țin-te supraveghere! Cum se apropia vreunul de fereastră să ia puțin aer, îl sileau s-o şteargă de-acolo. Iar când întrebai de ce, ți se răspundea: „Pentru cazul că ți-ar trece prin cap să faci ca Papillon”.

— Ia spune, Titi, cine-i tipul ăla înalt care stă lângă şeful convoiului? Vreun turnător?

— Ce, eşti sonat? Individul e foarte respectat de toată lumea. E-un fazan, dar ştie să se poarte ca unul de-al nostru: nu face prietenie cu canalii, nu umblă după vreun loc mai bun, stă-n banca lui de ocnaş. Ştie să dea un sfat ca lumea, e-un camarad pe cinste şi nu se trage de şireturi cu sticleții. Nici preotul sau doctorul n-au putut să-l folosească la ceva. Prostănacul ăsta, care se poartă după cum vezi de parc-ar face parte din tagmă, se trage din Ludovic ai XV-lea. Aşa-i, amice, e conte, conte sadea, se numeşte contele Jean de Bérac. Cu toate astea, când a venit aici, a durat mult şi bine pân’ ce-au început să-l stimeze oamenii, că fusese vârât la ocnă pentru o treabă tare mârşavă.

— Ce-a făcut?

— Deh, şi-a aruncat copilul în apă de pe-un pod, şi cum țâncul picase într-un loc cu apa joasă, a avut tăria să

coboare, să-l ridice şi să-l azvârle într-o bulboană mai adâncă.

— Phii! Cum s-ar zice, şi-a omorât copilul de două ori.

— Un amic de-al meu, care-i contabil şi care i-a văzut dosarul, zice că tipul ar fi fost terorizat de neamul lui ciocoiesc. Iar maică-sa o aruncase-n stradă, ca pe-o câţea, pe mama copilului, care era fată-n casă la castelul ei. După părerea prietenului meu, băiatul era ţinut sub papuc de-o mamă trufaşă, pretenţioasă, care atât l-a umilit pentru că a cutezat el, un conte, să facă amor c-o slujnicuţă, că nu mai ştia pe ce lume se află când şi-a aruncat ţâncul în apă, după ce-i spusese maică-si că l-a dus la Asistenţa publică.

— La cât l-au condamnat?

— A luat doar zece coţi. Vezi bine, Papillon, că nu-i un tip ca noi. Contesa, grijulie de onoarea casei, o fi explicat magistraţilor că uciderea plodului unei slujnice nu-i un delict prea grav când e săvârşit de-un conte care vrea să salveze renumele familiei sale.

— Şi care-i concluzia?

— Ei bine, concluzia mea de umil ştrengar parizian, e următoarea: liber şi fără buclucuri în perspectivă, acest Jean de Bérac era un boiernaş educat astfel încât, fiind important un singur lucru, sângele albastru, ceilalţi nu contau şi nu meritau osteneala să le dea vreo atenţie. Poate că nu-i socotea chiar robi, dar în orice caz nu dădea multe parale pe ei. Monstrul de egoism şi de ifose care era mă-sa l-a măcinat şi terorizat în aşa hal c-a ajuns după chipul şi asemănarea familiei. Domnul ăsta, care-şi închipuia odinioară că are dreptul primei nopţi, abia la ocnă a devenit nobil de-a binelea, în adevăratul înţeles al cuvântului. Pare curios, dar abia acum e contele Jean de Bérac.

Insulele Salvării, pentru mine o „necunoscută”, nu vor mai fi astfel peste câteva ore. Ştiu că-i foarte greu să evadezi de acolo. Dar nu imposibil. Trăgând în piept cu nesaţ vântul din larg, îmi spun: „Când oare se va transforma vântul ăsta din faţă într-un vânt din spate cu prilejul unei evadări?”

Sosim. Iată Insulele! Alcătuiesc un triunghi. Royale şi Saint-Joseph reprezintă baza, iar Insula Diavolului, vârful.

Soarele care asfinţeşte le luminează cu toată putere, strălucind aşa cum nu vezi decât la tropice, încât pot fi cercetate pe-ndelete. Mai întâi e Insula Royale, cu o cornişă plată de jur împrejurul unui gurgui înalt de peste două sute de metri. Vârful e neted. Totul seamănă de minune c-o pălărie mexicană cu vârful retezat care a fost aşezată pe mare. Peste tot, cocotieri foarte înalţi şi foarte verzi. Căsuţe cu acoperişuri roşii fac ca insula asta să fie neobişnuit de atrăgătoare, iar cel care n-ar şti ce se petrece pe ea şi-ar dori să trăiască acolo toată viaţa. Un far, aflat pe platou, luminează probabil în timpul nopţii, pentru ca pe timp de furtună vasele să nu se lovească de stânci. Acum, că ne-am apropiat, disting cinci clădiri mari şi lungi. Aflu de la Titi că vin mai întâi două săli uriaşe în care trăiesc patru sute de ocnaşi. Apoi sectorul de reprimare, cu celulele şi carcerele sale, înconjurate de-un zid înalt, de culoare albă. A patra clădire e spitalul ocnaşilor, iar a doua, al supraveghetorilor. Peste tot, răspândite pe costişe, căsuţe cu acoperişuri de ţiglă trandafirie în care trăiesc supraveghetorii. Mai departe de noi, dar foarte aproape de vârful Insulei Royale, e Insula Saint-Joseph. Mai puţini cocotieri, mai puţină verdeaţă şi, în vârful platoului, o hardughie uriaşă, care se vede foarte clar de pe mare. Pricep imediat: Recluziunea, iar Titi Belotă confirmă. Mi-arată, mai jos, clădirile lagărului în care trăiesc ocnaşii cu pedepse obişnuite. Aceste clădiri sunt aproape de mare. Miradoarele cu crenelurile lor se detaşează foarte vizibil. Şi apoi alte căscioare, toate dichisite, cu pereţii zugrăviţi în alb şi cu acoperişuri roşii.

Vasul pătrunzând dinspre sud în intrarea spre Insula Royale, nu mai vedem mica Insulă a Diavolului. După cele zărite mai înainte, e o stâncă uriaşă, acoperită de cocotieri, fără vreo clădire importantă. Câteva case la malul mării, zugrăvite în galben, cu acoperişuri fumurii. Aveam să aflu mai târziu că sunt casele în care trăiesc deportaţii politici.

Ne pregătim să intrăm în portul Insulei Royale, bine adăpostit de-un dig imens alcătuit din mari blocuri de piatră. Lucrare a cărei construcţie trebuie să fi costat multe vieţi de ocnaşi.

După trei şuierături de sirenă, *Tanon* aruncă ancora la vreo două sute cinzeci de metri de chei. Acest chei, solid construit din ciment şi pietre lustruite de mare, e foarte lung şi înalt de peste trei metri. Clădiri vopsite în alb, mai în spate, se înşiră paralel cu el. Citesc, scrise cu negru pe fond alb, titlurile: „Post de Pază” – „Serviciul Bărcilor” – „Brutărie” – „Administraţia Portului”.

Se zăresc ocnaşi care privesc vasul. N-au haine vărgate, poartă cu toţii, pantaloni şi-un fel de bluzoane albe. Titi Belotă îmi spune că, pe Insule, cei care au bani îşi pot comanda „pe măsură”, la croitori, costume foarte suple şi chiar de-o anumită eleganţă, confecţionate din saci de făină de pe care s-au scos literele. Aproape nimeni, zice el, nu poartă uniforma de ocnaş.

O barcă se apropie de *Tanon.* Un supraveghetor la cârmă, doi supraveghetori înarmaţi la stânga şi la dreapta; în spate, şase ocnaşi în picioare, goi pân' la brâu, în pantaloni albi, vâslesc cu nişte rame uriaşe. Străbat distanţa repede. Remorchează o barcă încăpătoare, gen barcă de salvare, goală. Are loc acostarea. Coboară mai întâi şefii convoiului, care iau loc în spate. Doi supraveghetori înarmaţi se aşază apoi în faţă. Cu picioarele desprinse din lanţuri, dar tot cu cătuşe, intrăm doi câte doi în barcă; cei zece din grupul meu, apoi cei opt din grupul din faţă. Vâslaşii trag la rame. Mai au de făcut un drum cu cei rămaşi. Debarcăm pe chei şi aşteptăm; aliniaţi în faţa clădirii pe care serie „Administraţia Portului”. Nici unul din noi n-are vreun pachet. Fără să le pese de caralii, transportaţii ne vorbesc cu glas tare, de la o distanţă prudentă, de cinci-şase metri. Câţiva transportaţi din convoiul meu mă salută prieteneşte. Cesari şi Essari, doi bandiţi corsicani pe care i-am cunoscut la Saint-Martin, îmi spun că sunt vâslaşi, în serviciul portului. În clipa asta îşi face apariţia Chapar, cel cu cazul de la Bursa din Marsilia, pe care l-am cunoscut în libertate în Franţa. Fără să se sinchisească de ceva, de faţă cu caraliii îmi spune:

— Nu fi necăjit, Papillon! Bizuie-te pe prietenii tăi, la Recluziune n-o să duci lipsă de nimic. Cât ţi-au dat?

— Doi ani.

— În regulă, trec repede, şi-ai să vii aici cu noi, o să vezi, nu-i rău pe-aici.

— Mulţumesc, Chapar. Dar Dega?

— E contabil la ăi de sus, mă mir că nu-i aici. O să-i pară rău că nu te-a văzut.

În clipa asta soseşte Galgani. Se îndreaptă spre mine, paznicul vrea să-l împiedice să treacă, dar trece totuşi, zicând:

— Doar n-o să mă opriţi acum să-mi sărut fratele, asta-i bună!

Mă sărută, spunând:

— Poţi să contezi pe mine.

După care se retrage.

— Tu ce faci?

— Sunt factor, vagmistru.

— Şi merge?

— Trăiesc liniştit.

Sunt debarcaţi şi ultimii, şi ni se alătură. Ni se scot cătuşele. Titi Belotă, de Bérac şi câţiva necunoscuţi ies din grup. Un supraveghetor le spune: „Hai, daţi-i drumul spre lagăr”. Aceştia au cu toţii sacul cu efectele de ocnaş. Fiecare îşi pune sacul pe umăr şi-o pornesc pe-un drum care duce probabil în vârful insulei. Comandantul insulelor soseşte însoţit de şase supraveghetori. Se face apelul. Nu lipseşte nimeni. Escorta noastră se retrage.

— Unde-i contabilul? întreabă condamnatul.

— Iată-l că vine, domnule şef.

Îl văd sosind pe Dega, îmbrăcat frumos, în alb, purtând o haină cu nasturi, întovărăşit de-un supraveghetor; amândoi au câte-un registru mare sub braţ. Îi scot pe oameni din rânduri, unul câte unul, cu noua lor clasificare:

— Tu, recluzionarul cutare, matricola de transportat numărul X, vei fi matricola recluzionară Z.

— Cât?

— X ani.

Când vine rândul meu, Dega mă sărută de câteva ori. Comandantul se apropie.

— El e Papillon?

— Da, domnule comandant, spune Dega.
— Poartă-te bine la Recluziune. Doi ani trec repede.

RECLUZIUNEA

O barcă e gata. Din nouăsprezece recluzionari, zece pleacă cu prima barcă. Sunt chemat să plec. Calm, Dega zice:

— Nu, ăsta pleacă cu ultima cursă.

De când am sosit mă tot mir de felul cum vorbesc ocnaşii. Nici urmă de disciplină şi au aerul că-i doare-n cot de caralii. Stau de vorbă cu Dega, care a venit lângă mine. Mi-a şi aflat toată povestea, şi pe aceea a evadării. Nişte indivizi care erau cu mine la Saint-Laurent au venit pe Insule şi i-au istorisit totul. Nu mă compătimeşte, e prea isteț ca s-o facă. O singură frază, rostită din toată inima:

— Meritai să reuşeşti, fiule. Rămâne pe data viitoare!

Nici nu mi-a urat măcar: curaj. Ştie că am.

— Sunt contabil general şi mă aflu în relații bune cu comandantul. Ține-te tare la Recluziune. Am să-ți trimit tutun şi de-ale mâncării. N-o să duci lipsă de nimic.

— Papillon, plecarea!

E rândul meu.

— La revedere la toți. Mulțumesc pentru cuvintele voastre de îmbărbătare.

Urc în barcă. După douăzeci de minute, acostăm la Saint-Joseph. Am avut răgazul să observ că nu sunt decât trei supraveghetori înarmați la bord, față de şase ocnaşi care vâslesc şi zece recluzionari. Ar fi o joacă dacă am aranja să punem mâna pe barca asta. La Saint-Joseph, comitet de recepție. Se înfățişează doi comandanți, cel al penitenciarului de pe insulă şi comandantul Recluziunii. Pe jos, încadrați, urcăm drumul spre Recluziune. Nici un ocnaş pe tot parcursul. Intrând pe marea poartă de fier, deasupra căreia scrie RECLUZIUNE DISCIPLINARĂ, pricepem imediat toată seriozitatea acestei închisori. După poarta asta şi cele patru ziduri înalte se află mai întâi o clădire mică, pe care scrie: „Administrație-Direcție", şi alte trei clădiri – A, B, C. Suntem introduşi în clădirea Direcției. O sală rece. După alinierea celor nouăsprezece pe două rânduri, comandantul Recluziunii ne spune:

— Recluzionari, după cum ştiţi, acesta e un aşezământ de pedepsire a delictelor comise de oameni deja condamnaţi la ocnă. Aici nu încercăm să vă îndreptăm. Ştim că-i zadarnic. Dar căutăm să vă punem cu botul pe labe. Există o singură regulă: nu se scoate o vorbă. Tăcere absolută. Telefonând[32], riscaţi o pedeapsă foarte aspră. Dacă nu sunteţi grav bolnavi, nu vă înscrieţi la vizita medicală, deoarece o vizită medicală nejustificată atrage după sine o pedeapsă. E tot ce-am avut să vă spun. Ah! fumatul e strict interzis. Hai, supraveghetori, percheziţionaţi-i bine, şi fiecare în câte-o celulă. Charrière, Clousiot şi Maturette să nu fie în aceeaşi clădire. Domnule Santori, ai grijă personal de treaba asta.

După zece minute sunt închis în celula mea, 234, din clădirea A. Clousiot este la B şi Maturette la C. Ne-am luat rămas-bun din priviri. Intrând aici, ne-am dat imediat seama că, dacă vrem să mai ieşim vii, trebuie să ne supunem acestui regulament neomenos. Îi văd plecând pe tovarăşii mei din evadarea aceea atât de lungă, camarazi mândri şi curajoşi, care m-au însoţit cu dârzenie şi nu s-au plâns niciodată, nici nu s-au căit de cele săvârşite cu mine. Mi se strânge inima, căci, după paisprezece luni de luptă cot la cot pentru a ne cuceri libertatea, ne simţim toţi trei legaţi pe vecie de-o prietenie fără margini.

Cercetez celula în care am fost vârât. Niciodată n-aş fi putut să presupun, nici să-mi închipui, că o ţară ca a mea, Franţa, mamă a libertăţii în lumea întreagă, ţară care a dat la iveală Drepturile omului şi ale cetăţeanului, ar putea să aibă, fie şi-n Guyana franceză, pe-o insulă pierdută din Atlantic, mare cât o batistă, o instalaţie de reprimare atât de barbară ca Recluziunea din Saint-Joseph. Închipuiţi-vă o sută cincizeci de celule alăturate, fiecare rezemată de-o altă celulă, spate-n spate, cu cei patru pereţi foarte groşi străpunşi doar de-o uşiţă de fier cu ferestruica ei. Pe uşă, deasupra fiecărei ferestruici, stă scris: „Se interzice deschiderea acestei uşi fără ordin de sus”. La stânga, un prici

32 E vorba de sistemul prin care comunică între ei deţinuţii, ciocănind în pereţii celulelor. (n.t.)

c-o pernă de lemn, acelaşi sistem ca la Beaulieu: priciul se ridică şi se agață de perete; o pătură; un bloc de ciment, în fund, într-un colț, drept scaun; o măturică; o cană de-un sfert, tip militar, o lingură de lemn, o placă verticală de fier care ascunde o tinetă metalică, legată de ea cu un lanț. (Poate fi trasă de afară, spre a fi golită, şi dinăuntru, spre a-ți face nevoile.) Trei metri înălțime. Drept tavan, nişte drugi uriaşi de fier, groşi cât o şină de tramvai, încrucişați în aşa fel încât să nu poată trece vreun obiect puțin mai măricel. Apoi, mai sus, adevăratul acoperiş al clădirii, la vreo şapte metri de pământ. Trecând pe deasupra celulelor situate spate-n spate, şi depăşindu-le, un drum de pază lat de vreun metru, cu balustradă de fier. Doi supraveghetori merg fără întrerupere de la un capăt pân' la jumătate, unde se întâlnesc şi fac stânga-mprejur. Impresia e groaznică. Până la pasarelă pătrunde o lumină destul de puternică. Dar în fundul celulei, chiar ziua-n amiaza mare, abia de zăreşti ceva. Imediat încep să umblu în aşteptarea fluierului sau a mai ştiu eu ce, ca să las jos priciul. Pentru a nu face nici cel mai mic zgomot, deținuți şi paznici poartă pâslari. Îmi spun de îndată: „Aici, la 234, o să încerce să trăiască Charrière, zis Papillon, fără să-şi piardă mințile pe răstimpul unei condamnări la doi ani, adică şapte sute treizeci de zile. Îi revine sarcina să dezmintă porecla Mâncătoare de oameni purtată de Recluziunea asta."

Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. Tocmai a trecut caraliul prin dreptul tavanului meu. Nu l-am auzit venind, l-am văzut. Pac! Se aprinde un bec, dar foarte sus, spânzurat de tavanul superior, la o distanță de peste şase metri. Pasarela e luminată, celulele se află-n întuneric. Umblu, pendulul e din nou în mişcare. Dormiți în tihnă, momâilor de la Curtea cu juri care m-ați condamnat, dormiți, în tihnă, cred că de-ați fi ştiut unde mă trimiteți, v-ar fi fost lehamite să deveniți complicii unei asemenea pedepse. O să-mi fie tare greu să nu-mi las imaginația s-o ia razna. Aproape imposibil. Cred c-ar fi mai bine s-o îndrept spre imagini nu prea deprimante decât s-o țin în frâu.

Chiar aşa-i, suntem înştiinţaţi printr-un fluierat c-avem voie să coborâm priciurile. Aud o voce groasă zicând:

— Pentru cei noi, aflaţi că din clipa asta, cine vrea are voie să lase jos priciurile şi să doarmă.

Nu reţin decât cuvintele: „Cine vrea”. Aşa că umblu mai departe, momentul e prea important ca să dorm. Trebuie să mă deprind cu această cuşcă, cu tavanul deschis.

Un, doi, trei, patru, cinci, am prins de îndată ritmul pendulului; capul plecat, mâinile la spate, distanţa dintre paşi exact cât trebuie, ca o pendulă care oscilează, umblu dintr-o parte într-alta la nesfârşit, ca un somnambul. Când ajung la capătul fiecărui al cincilea pas, nici nu văd zidul, îl ating uşor făcând stânga-mprejur, neobosit, în acest maraton care n-are punct de sosire, nici vreo durată precisă până se termină.

Da, Papi, aşa-i. „Mâncătoarea asta de oameni”, nu-i o joacă. Iar umbra caraliului, proiectată pe zid, face un efect ciudat. Dacă te uiţi la el ridicând capul, e şi mai deprimant: te simţi ca un leopard într-o groapă, observat de sus de vânătorul care l-a capturat. Impresia e groaznică, şi vor trebui să treacă luni de zile ca să mă obişnuiesc cu ea.

Fiecare an are trei sute şaizeci şi cinci de zile; doi ani: şapte sute de zile, dacă nu e vreun an bisect. Zâmbesc la gândul ăsta. Că sunt şapte sute treizeci de zile sau şapte suie treizeci şi una, tot un drac, nu-i aşa? De ce tot un drac? Nu, nu e acelaşi lucru. O zi în plus înseamnă douăzeci şi patru de ore în plus, iar douăzeci şi patru de ore e mult. Şapte sute treizeci de zile a câte douăzeci şi patru de ore înseamnă mult mai mult. Câte ore o fi făcând? Sunt oare în stare să socotesc în gând? Cum să procedez? E cu neputinţă. De ce? Ba se poate. Ia să vedem. O sută de zile, astea fac două mii patru sute de ore. Înmulţit cu şapte, e foarte uşor, face o dată şaisprezece mii opt sute de ore şi mai rămân treizeci de zile a douăzeci şi patru de ore, care fac şapte sute douăzeci de ore. Total: şaisprezece mii opt sute plus şapte sute douăzeci trebuie să facă, dacă n-am greşit, şaptesprezece mii cinci sute douăzeci de ore. Dragă domnule Papillon, ai şaptesprezece mii cinci sute douăzeci de ore de omorât în

această cuşcă fabricată special, cu zidurile ei netede, pentru fiare sălbatice. Câte minute am de petrecut aici? Nu prezintă nici un interes, zău aşa, orele mai treacă-meargă, dar minutele? Să nu exagerăm. De ce nu şi secundele? Că are sau nu vreo importanță, nu asta mă interesează. Trebuie umplute cu ceva aceste zile, aceste ore, aceste minute, singur, cu mine însumi! Cine-ar putea să fie la dreapta? Dar la stânga? Dar în spate? Cei trei oameni, dacă celulele sunt ocupate, se întreabă probabil şi ei: cine a intrat la 234?

Un zgomot surd, a căzut ceva în celulă în spatele meu. Ce-ar putea să fie? Să fi avut vecinul meu îndemânarea să-mi arunce vreun lucruşor printre zăbrele? Încerc să zăresc ce anume o fi. Văd neclar, ceva lung şi subțire. În clipa când vreau s-o apuc, chestia asta pe întuneric mai mult o ghicesc decât o văd, începe să mişte şi porneşte repede spre zid. De cum a mişcat, am zvâcnit deodată înapoi. A ajuns la zid, începe să se cațere un pic, apoi alunecă jos. Peretele e atât de neted că n-are de ce să se agațe ca să urce. O las să încerce de trei ori, iar a patra oară, când cade, o strivesc cu călcâiul. Sub pâslar simt ceva moale. Ce-ar putea să fie? Mă uit cât pot de aproape, lăsându-mă în genunchi şi, în sfârşit, reuşesc să văd: e un cârcăiac uriaş, lung de peste douăzeci de centimetri şi lat de două degete. Mă cuprinde o asemenea greață că nu pun mâna să-l zvârl în tinetă. Îl împing cu piciorul sub prici. Oi vedea mâine, la lumină. O să am răgazul să văd destui cârcăieci; cad de pe acoperişul cel mare. Aveam să mă deprind să-i las să mi se plimbe pe trupul gol, fără să-i apuc sau să-i deranjez când stau lungit. Aveam să am totodată prilejul să aflu cu câtă suferință se plăteşte o greşeală de tactică atunci când cârcăiacul se află pe tine. O înțepătură a acestei jivine scârboase îți provoacă o febră straşnică timp de douăsprezece ore şi o usturime îngrozitoare vreo şase ore.

În tot cazul, o să fie o distracție, o să-mi mai schimbe gândurile. Când o mai cădea vreun cârcăiac şi-o să fiu treaz, îl voi sâcâi mai mult cu măturica sau o să mă joc cu el, lăsându-l să se ascundă, ca după câteva clipe să încerc să-l dibăcesc.

Un, doi, trei, patru, cinci… Linişte totală. Nu sforăie nimeni pe aici? Nu tuşeşte nimeni? Ce-i drept, e o căldură sufocantă. Şi asta-i noaptea! Ce-o să fie ziua! Sunt hărăzit să trăiesc cu cârcăiecii. Când urca apa în carcera subterană din Santa Marta, veneau o mulțime, erau mai mici, dar oricum din aceeaşi familie. La Santa Marta eram inundați zilnic, e-adevărat, dar vorbeam, strigam, ascultam cum cântă sau țipă ori o iau razna nebunii, vremelnici sau definitivi. Nu era acelaşi lucru. De-ar fi să aleg aş alege Santa Marta. N-are nici o logică ceea ce spui, Papillon. Acolo toți socoteau că un om poate să reziste cel mult şase luni, pe când aici sunt o grămadă care au făcut patru ani, cinci ani sau chiar mai mult. Că-s condamnați să-i facă, e una; să-i facă de-adevăratelea, e cu totul altceva. Câți se sinucid? Nu înțeleg cum s-ar putea sinucide. Ba da, e posibil. Nu-i uşor, dar te poți spânzura. Îți meştereşti o funie din pantaloni. Legând măturica de-un capăt şi urcându-te pe prici, poți trece funia peste o bară. Dacă faci treaba asta lipit de zidul pe unde trece drumul de pază, caraliul probabil că n-o să vadă funia. Şi, exact când trece, te-arunci în gol. Până se întoarce caraliul, ai dat ortul popii. De altfel, se vede treaba că nici nu s-or fi grăbind cu coborâtul şi cu deschisul carcerei, ca să te dezlege. Să deschidă carcera? N-are voie. Stă scris pe uşă: „Se interzice deschiderea uşii fără ordin de sus”. Aşa încât, nici o teamă, cel ce vrea să se sinucidă are tot timpul până să-l dezlege „din ordin de sus”.

Povestesc toate astea, deşi nu sunt poate, deosebit de palpitante şi interesante pentru oamenii cărora le plac istorioarele captivante şi cu mardeli. Aceştia pot sări un număr de pagini, dacă se plictisesc. Totuşi, aceste prime impresii, aceste prime gânduri care mă asaltau când am luat contact cu noua mea celulă, aceste reacții ale primelor ore după îngroparea mea, cred că trebuie să le redau cât mai fidel cu putință.

E mult de când umblu. Deosebesc un murmur în noapte, schimbarea gărzii. Cel dintâi era înalt şi uscat, ăsta-i mic şi gras. Îşi târâie pâslarii. Frecătura se aude la distanță de două celule în sus şi în jos. Spre deosebire de camaradul lui, ăsta

face ceva zgomot. Continui să umblu. Trebuie să fie târziu. Cât o fi ceasul? Mâine voi putea să măsor timpul. Întrucât ferestruica trebuie să se deschidă de patru ori pe zi, am să ştiu aproximativ ce oră e. În timpul nopţii, ştiind la cât începe prima gardă şi cât durează, voi dispune de o unitate de măsură bine precizată: prima, a doua, a treia gardă etc.

Un, doi, trei, patru, cinci... Îmi reiau automat interminabila plimbare şi, ajutat de oboseală, mă avânt lesne spre retrăirea trecutului. În contrast, desigur, cu întunericul celulei, mă aflu în plin soare, întins pe plaja tribului meu. Vasul în care pescuieşte Lali se leagănă la o depărtare de două sute de metri, pe marea aceea neasemuită, verde ca opalul. Râcâi nisipul cu picioarele. Zoraima mi-aduce un peşte mare, fript pe jeratic, învelit cu grijă într-o frunză de banan, ca să stea cald. Bineînţeles că-l mănânc cu degetele, în timp ce ea, aşezată turceşte, se uită la mine. E foarte mulţumită văzând ce uşor se desfac bucăţile mari de carne şi citeşte pe chipul meu satisfacţia de-a mă delecta cu o mâncare atât de gustoasă.

Nu mai sunt în celulă. Nici nu mai ştiu ce-i aia Recluziune, Saint-Joseph sau Insule. Mă tăvălesc pe nisip, îmi curăţ mâinile frecându-le de coralul acela fin de-ai jura că-i făină. Apoi intru în mare, să-mi clătesc gura cu apa aceea atât de limpede şi atât de sărată. Iau apă-n palme şi mă stropesc pe faţă. Frecându-mă pe gât, constat că părul mi-a crescut lung. Când o să se întoarcă Lali, o s-o pun să-l taie. Petrec toată noaptea în mijlocul tribului. Desfac apărătoarea Zoraimei şi facem dragoste acolo, pe nisip, în plin soare, mângâiat de briza mării. Geme drăgăstos, aşa cum obişnuieşte să facă de câte ori îi place. Poate că vântul poartă până la urechile lui Lali aceste acorduri de dragoste. În tot cazul, nu se poate ca Lali să nu ne vadă, să nu ne zărească înlănţuiţi, e prea aproape să nu-şi dea seama limpede că ne iubim. Aşa-i, ne-o fi văzut, căci barca se întoarce la mal. Se dă jos surâzând. La întoarcere şi-a desfăcut cozile, petrecându-şi degetele lungi prin părul ud, pe care vântul şi soarele acestei zile minunate încep să-l usuce. Mă îndrept spre ea. Mă ia de mijloc cu braţul drept şi

mă zoreşte să plecăm de la plajă ca să intrăm în colibă. Cât ține drumul, îmi spune mereu prin semne: „Şi eu, şi eu”. De cum intrăm, mă împinge spre un hamac, împăturit pe jos în chip de cuvertură, şi uit în ea de existența lumii. Zoraima e foarte isteață, n-a vrut să intre decât după ce şi-a făcut socoteala că s-o fi terminat cu zbenguielile noastre. S-a întors abia când ghiftuiți de dragoste, mai stăteam întinşi în pielea goală pe hamac. Vine să se aşeze lângă noi, bătând-o pe soră-sa uşurel cu palma pe obraz şi repetându-i un cuvânt care o fi însemnând desigur: lacomă. Apoi, pudică, ne dă apărătorile, mie şi lui Lali, cu gesturi de castă gingăşie. Mi-am petrecut toată noaptea la Guajira. N-am dormit absolut deloc. Nici măcar nu m-am lungit pentru ca închizând ochii, să zăresc printre pleoape scenele pe care le-am trăit. Umblând fără încetare, ca într-un soi de hipnoză, fără vreun efort de voință, m-am simțit transportat din nou în acea zi încântătoare, trăită cu aproape şase luni în urmă.

Becul se stinge şi se zăreşte că se face ziuă după lumina care invadează penumbra celulei, izgonind acel soi de ceață plutitoare care învăluie tot ce se află în jurul meu. Un fluierat. Aud cum se pocnesc priciurile de zid, până şi sunetul făcut de cârligul vecinului din dreapta, când îl prinde de belciugul fixat, în zid. Vecinul meu tuşeşte şi aud cum cad picături de apă. Cum te speli aici?

— Domnule supraveghetor, cum te speli aici?

— Recluzionar, întrucât nu ştiai, te iert. N-ai voie să vorbeşti cu supraveghetorul de gardă, te alegi cu o pedeapsă grea. Ca să te speli, te urci pe tinetă, turnându-ți din cană cu o mână, cu cealaltă te speli. Nu ți-ai desfăcut pătura?

— Nu.

— Trebuie să fie în ea un ştergar de pânză.

Asta-i bună! N-ai voie să vorbeşti cu santinela de gardă? Sub nici un motiv? Şi dacă suferi cumplit de mai ştiu eu ce? Dacă simți că te cureți? Un cardiac, o criză de apendicită, o criză de astm deosebit de puternică? E interzis să strigi după ajutor chiar când te afli în pericol de moarte? E culmea! Ba nicidecum, e firesc. Prea ar fi simplu să faci gălăgie când te lasă nervii, c-ai ajuns la capătul puterilor. Măcar ca s-auzi

nişte glasuri, măcar ca să ţi se vorbească, măcar ca s-auzi: „Crăpi, dar taci din gură”. Din cei vreo două sute cincizeci de tipi de pe-aici tot s-ar găsi vreo douăzeci să stârnească de douăzeci de ori pe zi indiferent ce discuţie spre a-şi elibera creierul, ca printr-o supapă, de presiunea exagerată a gazului!

E cu neputinţă ca un psihiatru să fi avut ideea de a construi cuştile astea de lei: un medic nu s-ar dezonora într-atât. Regulamentul de funcţionare nu poate fi nici el opera unui medic. Dar cei doi care au realizat acest ansamblu, atât arhitectul cât şi funcţionarul care au pus la punct în toate amănuntele ispăşirea pedepsei, sunt nişte monştri respingători, doi psihologi înrăiţi şi vicleni, plini de-o ură sadică faţă de deţinuţi.

Din carcerele închisorii centrale din Beaulieu, la Caen, oricât de adânci ar fi fost, două etaje sub pământ, putea să se strecoare, să ajungă într-o bună zi până la urechile publicului ecoul torturilor sau al tratamentului odios în care era supus cutare sau cutare dintre cei pedepsiţi.

Ca dovadă că-i aşa, când mi s-au scos cătuşele, am văzut cu adevărat pe chipul gardienilor teama, desigur teama să n-aibă neplăceri.

Dar aici, în această Recluziune a ocnei, unde pot pătrunde numai funcţionarii Administraţiei, sunt foarte liniştiţi, nu pot să păţească nimic.

Clac, clac, clac, clac – s-au deschis toate ferestruicile. Mă apropii de-a mea, arunc o privire, după aia scot un pic nasul şi apoi tot capul; pe coridor văd la dreapta şi la stânga o mulţime de capete. Am priceput imediat că, de cum se deschid ferestruicile, fiecare scoate repede capul. Cel din dreapta mă priveşte fără ca ochii lui să exprime ceva. Abrutizat de onanie, fără îndoială. Bietul său chip de idiot lipsit de expresie e livid şi slinos. Cel din stânga mă întreabă iute:

— Cât?

— Doi ani.

— Eu, patru. Am făcut unu. Numele?

— Papillon.

— Eu, Georges, Jojo din Auvergne. Unde te-au găbjit?

— La Paris, dar tu?

N-are timp să răspundă: cafeaua, urmată de-un rotocol de pâine, soseşte la cele două celule dinainte. Trage capul înapoi. Fac la fel. Întind gamela, e umplută cu cafea, după care mi se dă gogoloiul regulamentar de pâine. Pentru că nu mă mişc destul de repede să-l apuc, la închiderea ferestruicii el alunecă şi cade. În mai puțin de-un sfert de oră se reinstalează tăcerea. Probabil că mâncarea se împarte în două locuri, pe fiecare coridor, că prea merge repede. La prânz, o ciorbă cu o bucată de carne fiartă. Seara, mâncare de linte. Vreme de doi ani, felurile astea nu diferă decât seara: linte, fasole roşie, mazăre, năut, fasole albă şi orez cu grăsime. La prânz nu se schimbă nimic.

La fiecare cincisprezece zile scoatem cu toții capul prin ferestruică şi ne bărbiereşte un ocnaş, cu o maşină de tuns numărul zero.

Se împlinesc trei zile de când sunt aici. Mă preocupă ceva. La Royale prietenii mi-au zis c-o să-mi trimită de mâncare şi tutun. N-am primit până acum nimic, şi mă întreb de altfel cum ar putea face o asemenea minune. Aşa că nu sunt chiar atât de mirat. Trebuie să fie foarte periculos să fumezi şi, oricum, e-un lux. Să mănânci, da, asta-i ceva vital, pentru că ciorba de la prânz e-o zeamă caldă cu două-trei frunzulițe de verdeață şi o bucățică de carne fiartă de vreo sută de grame. Seara, un polonic de apă în care înoată câteva boabe de fasole sau alte legume uscate. Ca să fiu sincer, am mai puține bănuieli în ce priveşte Administratorul, că nu ne dă o rație mulțumitoare, cât referitor la recluzionarii care împart şi pregătesc mâncarea. Mi-a venit ideea asta constatând că seara împarte legumele un tânăr din Marsilia. El vâră polonicul până-n fundul cazanului, şi-atunci capăt mai multe legume decât apă. Ceilalți, dimpotrivă, nu vâră polonicul până-n fund şi iau de la suprafață după ce-au amestecat un pic, deci m-aleg cu multă zeamă şi puține legume. Subalimentarea asta este extrem de primejdioasă. Pentru a avea voință e necesară o anumită forță fizică.

Se mătură pe coridor, am impresia că se mătură cam mult în fața celulei mele. Se aude hârşâitul măturii stăruind la uşă. Mă uit atent şi zăresc o bucată de hârtie albă care dă să se strecoare. Pricep degrabă că mi-a vârât ceva sub uşă, dar că n-a putut împinge mai mult. Aşteaptă s-o trag ca să măture mai departe. Trag hârtia, o despăturesc. E-un bilet scris cu cerneală fosforescentă. Aştept până trece caraliul şi citesc grăbit:

„Papi, începând de mâine vei găsi zilnic în tinetă cinci țigări şi o nucă de cocos. Mestecă bine nuca de cocos când o mănânci, dacă vrei să-ți priască. Înghite miezul. Fumează dimineața când se golesc tinetele. Niciodată după cafeaua de dimineață, ci la ciorba de la prânz, îndată după ce-ai mâncat, şi seara la legume. Alăturat, ai o bucățică de mină de creion. Ori de câte ori ai nevoie de ceva, scrie pe hârtiuța alăturată. Când măturătorul îşi freacă mătura de uşa ta, râcâie cu degetele. Dacă râcâie şi el, strecoară biletul. Nu-l vârî niciodată până nu răspunde la râcâiala ta. Vâră-ți hârtiuța în ureche, să nu fii nevoit să scoți tubul, iar mina pune-o oriunde în partea de jos a zidului celulei. Curaj. Te îmbrățişăm. Ignace-Louis.”

Galgani şi Dega sunt cei care mi-au trimis mesajul. Simt cum mi se pune un nod în gât: ideea că am prieteni atât de credincioşi, atât de devotați, mă înfierbântă. Cu şi mai multă încredere în viitor, sigur c-am să ies teafăr din mormântul ăsta, pornesc cu pas vioi şi sprinten: un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur etc. Şi-n timp ce umblu îmi spun: câtă noblețe, câtă dorință de a face bine e în aceşti doi oameni. Riscul e desigur foarte mare: unul îşi periclitează poate postul de contabil, iar celălalt postul de factor. E într-adevăr măreț ce fac pentru mine, fără a mai pomeni de faptul că-i poate costa foarte scump. Câți oameni trebuie să fi mituit ca s-ajungă din Insula Royale până la mine, în carcera „mâncătoarei de oameni”!

Cititorule, trebuie să ştii că o nucă de cocos uscată e plină de ulei. Sâmburele ei tare şi alb e atât de încărcat de ulei încât, spărgând şase nuci de cocos şi nefăcând altceva decât să moi miezul în apă caldă, a doua zi pluteşte deasupra un

litru de ulei. Acest ulei, grăsime de-a cărei lipsă suferi în cel mai înalt grad cu regimul de aici, e totodată bogat în vitamine. O nucă de cocos pe zi înseamnă aproape sănătatea asigurată. Cel puțin nu te deshidratezi, nici nu te prăpădeşti de mizerie fiziologică. Azi se împlinesc peste două luni de când primesc de mâncare şi de fumat, fără vreun bucluc. Sunt cu ochii-n patru când fumez, trăgând fumul adânc în piept, dându-l apoi afară puțin câte puțin şi bătând aerul cu mâna dreaptă în chip de evantai, ca să dispară fumul.

Ieri s-a petrecut ceva ciudat. Nu ştiu dacă am procedat bine sau rău. Un supraveghetor de gardă pe pasarelă s-a aplecat peste balustradă uitându-se în celula mea. A aprins o țigară, a tras câteva fumuri şi apoi a lăsat-o să cadă în celula mea. După aceea a plecat. L-am aşteptat să treacă din nou, pentru a călca ostentativ pe țigară. A reacționat printr-o extrem de scurtă oprire: de cum şi-a dat seama de gestul meu, a plecat mai departe. I s-o fi făcut milă de mine, sau i-o fi fost ruşine de Administrația căreia îi aparține? Să fi fost o cursă? Nu ştiu, şi asta mă sâcâie. Când suferi devii ultrasensibil. Dacă respectivul supraveghetor a simțit câteva secunde nevoia să fie bun, n-aş vrea să-l fi jignit prin gestul meu de dispreț.

Într-adevăr, mă aflu aici de mai bine de două luni. După părerea mea, Recluziunea asta e singura unde n-ai nimic de învățat. Nu se pot face nici un fel de învârteli. M-am antrenat foarte bine în ce priveşte dedublarea. Am un sistem ce nu dă greş. Ca să hoinăresc de-a binelea printre stele, ca să-mi vină uşor să retrăiesc diferite etape ale vieții mele de aventurier sau de copil, sau ca să înalț castele în Spania cu un realism uimitor, trebuie mai întâi să fiu tare obosit. Trebuie să umblu ore întregi fără să m-aşez, fără oprire, gândindu-mă-n chip firesc la indiferent ce. Apoi, când sunt de-a binelea zdrobit, mă lungesc pe prici, pun capul pe-o jumătate a păturii, iar cu cealaltă jumătate îmi acopăr fața. În felul acesta, aerul şi-aşa rărit al celulei mi-ajunge cu greu la gură şi la nas, filtrat prin pătură. Treaba asta se vede că-mi provoacă în plămâni un fel de asfixie, capul începe să-mi vâjâie. Mă-năbuş din pricina căldurii şi a lipsei de aer şi atunci o pornesc deodată

în zbor. Ah! călătoriile astea ale minții mi-au oferit nişte senzații de nedescris. Am cunoscut nopți de dragoste mult mai intense decât pe vremea când eram liber, mai tulburătoare, cu mult mai multe senzații decât cele autentice, decât cele trăite cu adevărat. Da, această facultate de-a călători în spațiu îmi îngăduie să fiu cu mama, moartă acum şaptesprezece ani. Mă joc cu rochia ei şi ea îmi mângâie părul buclat, pe care-l lăsase să crească foarte lung la vârsta de cinci ani, ca al unei fetițe, îi mângâi degetele lungi şi fine, cu pielea moale ca mătasea. Face haz de neînfricata-mi dorință de-a sări în râu, cum făceau băieții mari, într-o zi când ne plimbam. Cele mai mici amănunte ale pieptănăturii ei, luminoasa duioşie a ochilor ei limpezi şi scânteietori, blândele ei cuvinte: „Riri, puişorule, fii cuminte, foarte cuminte, pentru ca mămica ta să te iubească mult. Mai târziu, când ai să fii ceva mai mare, ai să sari şi tu în râu, de foarte, foarte sus. Deocamdată eşti prea mic, comoara mea. Vine ea, va veni foarte repede, chiar mult prea repede, ziua când ai să fii mărişor."

Şi, mână-n mână, plimbându-ne de-a lungul râului, ne întoarcem acasă. Mă aflu cu adevărat în casa copilăriei mele. E atât de real încât mă văd acoperind ochii mamei cu amândouă mâinile, ca să nu poată citi notele şi să continue, totuşi, să cânte la pian. Sunt acolo, aidoma, nu e nici o închipuire. Mă aflu acolo cu ea, cățărat pe-un scaun, în dosul taburetului rotitor pe care stă, şi-mi apăs foarte tare mânuțele ca să-i închid ochii mari. Degetele ei sprintene continuă să alerge pe clape, ca să ascult *Văduva veselă* până la capăt.

Nici tu, procuror neomenos, nici voi, polițişti de-o cinste îndoielnică, nici Polein, ticălosul care şi-a cumpărat libertatea cu prețul unei mărturii false, nici cele douăsprezece momâi îndeajuns de cretine ca să accepte teza procurorului şi felul său de-a interpreta cele petrecute, nici caraliii de la Recluziune, demni asociați ai „mâncătoarei, de oameni", nimeni, absolut nimeni, nici măcar zidurile groase, nici distanța la care se află această insulă pierdută din Atlantic, nimic, absolut nimic de ordin moral sau material nu

va putea împiedica călătoriile astea, fermecător poleite în trandafiriul fericirii când m-avânt spre stele.

Am greşit când, socotind timpul cât o să rămân singur cu mine, n-am pomenit decât de „ore-timp”. M-am înşelat. Există momente care trebuie, măsurate ca „minute-timp”. De pildă, golirea tinetelor are loc după împărțirea cafelei şi a pâinii – aproximativ o oră mai târziu. Când s-o înapoia tineta goală, o să găsesc nuca de cocos, cele cinci țigări şi câteodată o scrisorică fosforescentă. Atunci număr minutele, nu întotdeauna, dar adesea. E destul de uşor, căci îmi potrivesc pasul în aşa fel încât să coincid cu o secundă şi, transformându-mi trupul în pendulă, la fiecare cinci paşi, în clipa când fac stânga-mprejur, spun în gând: unu. Când ajung la doisprezece înseamnă c-a trecut un minut. Să nu credeți cumva că mă cuprinde spaima la gândul că s-ar putea să nu capăt nuca de cocos, care înseamnă de fapt viața, sau țigările, nespusa plăcere de a fuma în mormântul ăsta de zece ori în douăzeci şi patru de ore, căci fumez o țigară în două reprize. Nu, mă cuprinde uneori un fel de groază în clipa când se împarte cafeaua, temându-mă, fără vreun motiv anume, să nu fi pățit ceva cei care, riscându-şi tihna, m-ajută cu atâta generozitate. De aceea aştept, şi nu mă simt uşurat decât văzând nuca de cocos. E acolo, aşadar totul e în regulă, în ceea ce-i priveşte.

Orele, zilele, săptămânile, lunile trec încet, foarte încet. Se împlineşte aproape un an de când sunt aici. Exact, unsprezece luni şi douăzeci de zile, timp în care n-am vorbit cu cineva mai mult de patruzeci de secunde – frânturi de cuvinte, mai mult şoptite decât articulate. Am purtat totuşi o discuție cu glas tare. Răcisem şi tuşeam zdravăn. Gândindu-mă că o treabă ca asta ar justifica o consultație medicală, cer să fiu trecut pe lista bolnavilor.

Iată şi doctorul. Spre marea mea mirare, se deschide ferestruica. Se iveşte un cap prin deschizătură.

— Ce ai? Ce te doare? Bronşită? Întoarce-te. Tuşeşte.

Doamne Dumnezeule! e-o glumă? Şi totuşi *e adevărul gol-goluț.* S-a găsit un medic din armata colonială care să mă examineze printr-o ferestruică, să mă răsucească la un

metru de uşă, aplecându-şi urechea prin deschizătură pentru auscultaţie. Pe urmă zice:

— Scoate braţul.

Eram gata să-l scot când, dintr-un fel de respect faţă de mine însumi, spun acelui medic ciudat:

— Vă mulţumesc, domnule doctor, nu vă deranjaţi până într-atât. Nu merită.

Şi am avut tăria de caracter să-i dau de înţeles că nu-i iau examenul în serios.

— Cum vrei, avu el cinismul să-mi răspundă.

Şi plecă. Din fericire, c-ar fi putut să-mi sară ţandăra.

Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. Umblu, umblu, neobosit, fără oprire, azi umblu furios, picioarele-mi sunt încordate, nu relaxate ca de obicei. De parcă, după cele ce s-au întâmplat, aş simţi nevoia să calc ceva în picioare. Ce-aş putea călca în picioare? Umblu pe ciment. Da' de unde, calc în picioare o grămadă de lucruri, mergând astfel. Calc în picioare laşitatea acestui doctor, care, pentru a fi pe placul Administraţiei, se pretează la treburi atât de scârboase. Calc în picioare indiferenţa unei categorii de oameni faţă de suferinţa şi durerea altei categorii de oameni. Calc în picioare ignoranţa poporului francez, lipsa lui de interes sau de curiozitate, de a şti unde sunt duşi şi cum sunt trataţi oamenii încărcaţi pe vasele care pleacă, o dată la doi ani, din Saint Martin-de-Ré. Îi calc în picioare pe ziariştii cronicilor criminalistice care, după ce-au scris nişte articole incendiare despre un om, în legătură cu o anumită crimă, după câteva luni nici nu-şi mai aduc aminte c-a existat. Îi calc în picioare pe preoţii catolici care au primit spovedanii, care ştiu ce se întâmplă în ocna franceză şi care tac chitic. Calc în picioare sistemul unui proces care se transformă într-o întrecere oratorică între cel care acuză şi cel care apără. Calc în picioare organizaţia Ligii Drepturilor Omului şi ale Cetăţeanului, care nu ridică glasul să strige: *Opriţi ghilotina voastră neînsângerată,* suprimaţi sadismul colectiv al funcţionarilor Administraţiei! Calc în picioare faptul că nici un organism sau vreo asociaţie nu-i ia vreodată la întrebări pe responsabilii acestui sistem spre a

afla cum şi de ce, pe calea asta a putreziciunii, dispar, la fiecare doi ani, optzeci la sută din cei trimişi. Calc în picioare buletinele de deces ale medicinii oficiale: sinucideri, mizerie fiziologică, moarte prin subalimentație cronică, scorbut, tuberculoză, demență furioasă, ramolisment. Şi câte oare mai calc în picioare? În tot cazul, după cele petrecute, nu mai sunt în stare să umblu normal, la fiecare pas parcă zdrobesc câte ceva.

Un, doi, trei, patru, cinci… şi orele, scurgându-se lent, îmi potolesc prin oboseală revolta mută.

Încă zece zile şi voi fi făcut exact jumătate din pedeapsa cu recluziunea. Chiar că-i o aniversare straşnică, merită să fie sărbătorită, căci, în afară de gripa asta păcătoasă, sunt sănătos tun. N-am înnebunit, nici nu sunt pe cale să mă țicnesc. Sunt sigur, absolut sigur că voi fi viu şi echilibrat şi la sfârşitul anului care începe.

Sunt trezit de nişte voci înăbuşite. Aud:

— E complet uscat, domnule Durand. N-ai observat până acum?

— Nu ştiu, domnule şef. S-a spânzurat în colțul dinspre pasarelă, oi fi trecut de multe ori fără să-l văd.

— Asta n-are importanță, dar recunoaşte: e ciudat că nu l-ai văzut.

Vecinul meu din stânga s-a sinucis. Asta-i tot ce înțeleg. L-au luat. Uşa se închide. Regulamentul a fost respectat cu strictețe, întrucât uşa a fost deschisă şi închisă în prezența unei „autorități superioare”, şeful Recluziuni căruia îi recunosc glasul. E al cincilea care dispare din preajma mea. În zece săptămâni.

A venit şi ziua aniversării. Am găsit în tinetă o cutie de lapte condensat Nestlé. E o nebunie din partea prietenilor mei. Costă o sumă uriaşă şi şi-au pus pielea-n saramură ca să mi-o trimită. Am avut aşadar o zi de triumf asupra sorții vitrege. În consecință mi-am făgăduit să nu-mi las gândurile s-o ia razna. Sunt la Recluziune. A trecut un an de când am sosit şi mă simt în stare să evadez şi mâine, dacă s-ar ivi prilejul. E un bilanț pozitiv, şi sunt mândru de el.

Fapt neobişnuit, prin măturătorul de după-amiază primesc un bilețel de la prietenii mei: „Curaj. Nu mai ai de făcut decât un an. Ştim că eşti sănătos. Noi o ducem bine ca de obicei. Te îmbrățişăm. Louis-Ignace. Dacă poți, trimite imediat câteva cuvinte prin cel care ți-a dat biletul.”

Scriu pe-o hârtiuța albă care însoțea biletul: „Mulțumesc pentru toate. Sunt zdravăn şi mulțumită vouă, sper să fiu la fel peste un an. Puteți să-mi dați ştiri despre Clousiot, Maturette?” Într-adevăr, măturătorul se întoarce, râcâie la uşa mea. Îi trec repede hârtiuța; care dispare cât ai clipi. Toată ziua aceea şi o parte din noapte am fost pe pământ şi în starea în care mi-am făgăduit în repetate rânduri să fiu. Încă un an, şi voi fi dus într-una din insule. Royale sau Saint-Joseph? O să mă îmbăt vorbind, fumând şi pregătind imediat viitoarea evadare.

A doua zi o iau de coarne pe prima din cele trei sute şaizeci şi cinci care-mi rămân de făcut, încrezător în soarta mea. Am avut dreptate referitor la următoarele opt luni. Dar într-a noua s-a încurcat treaba. Într-o dimineață, la golirea tinetei, ăl de-mi aducea nuca de cocos a fost prins cu mâța-n sac în clipa când împingea tineta înapoi, după ce vârâse înăuntru nuca de cocos şi cele cinci țigări.

Incidentul era atât de grav încât vreme de câteva minute a fost uitată regula tăcerii. Loviturile pe care le primea amărâtul se auzeau foarte limpede. Apoi, horcăitul unui om lovit de moarte. Ferestruica mea se deschide şi capul congestionat al unui gardian îmi strigă:

— Nici o grijă, ce-i al tău e pus deoparte!

— Adio şi n-am cuvinte, idiotule!

N-am putut să nu-i răspund, turbam de furie de când auzisem cum s-au purtat cu nenorocitul ăla.

Asta se petrecuse la ora şapte. Abia la unsprezece a venit după mine o delegație având în frunte pe comandantul adjunct al Recluziunii. A fost deschisă uşa aceea care se închisese acum douăzeci de luni în urma mea şi nu mai fusese clintită de-atunci. Stăteam în fundul celulei, cu cana de tablă de-o litră în mână, în poziție de apărare, ferm hotărât să-i mardesc cât mai zdravăn, din două motive: întâi,

ca să nu mă lovească nepedepsiţi nişte gardieni, şi-n al doilea rând, ca să-mi pierd cunoştinţa cât mai repede. Dar nici gând de aşa ceva.

— Recluzionar, ieşi afară.

— Dacă vreţi să mă bateţi, să ştiţi c-o să mă apăr, aşa că n-are rost să ies ca să m-atacaţi din toate părţile. Mai bine stau aici, să-l miruiesc pe primul care m-atinge.

— Charrière, n-o să fii bătut.

— Cine-mi garantează asta?

— Eu, comandantul adjunct al Recluziunii.

— Aveţi cuvânt de onoare?

— Nu mă insulta, e zadarnic. Îţi dau cuvântul meu de onoare că n-o să fii bătut. Hai, ieşi afară.

N-am lăsat cana din mână.

— Poţi s-o păstrezi, dar n-o să-ţi trebuiască.

— Bine, e-n regulă.

Ies din celulă. Înconjurat de şase supraveghetori şi de comandantul adjunct, străbatem tot coridorul. Când ajung în curte, mă cuprinde ameţeala şi nu-mi pot ţine deschişi ochii, orbiţi de lumină. Zăresc în sfârşit căsuţa unde fusesem primiţi. Sunt vreo duzină de supraveghetori. Fără să fiu îmbrâncit, mă bagă în sala „Administraţiei". Pe jos, plin de sânge, geme un om. Văzând că ceasul din perete arată ora unsprezece, îmi spun: „De patru ore îl tortureazǎ pe amărâtul ăsta". Comandantul stă la birou, comandantul adjutant se aşază lângă el.

— Charrière, de când primeşti mâncare şi ţigări?

— V-o fi spus el.

— Eu te întreb pe dumneata.

— Sufăr de amnezie, nu mai ştiu nici ce s-a întâmplat ieri.

— Îţi baţi joc de mine?

— Nu, mă mir că nu scrie în dosarul meu. Am rămas c-o amnezie după o lovitură-n cap.

Comandantul e atât de surprins de răspuns că-l aud spunând:

— Întreabă la Royale dacă există vreo menţiune în sensul ăsta în ceea ce-l priveşte.

În timp ce se telefonează, continuă:

— Dar asta ştii, că te cheamă Charrière?

— Asta da. Şi repede, ca să-l aiuresc şi mai mult, rostesc ca un automat: Mă numesc Charrière, m-am născut în 1906 în departamentul Ardèche şi-am fost condamnat la muncă silnică pe viaţă la Paris, Sena.

Comandantul face nişte ochi cât cepele, simt că vrăjeala s-a prins.

— Ţi-ai primit cafeaua cu pâine azi-dimineaţă?

— Da.

— Ce legumă vi s-a servit aseară?

— Nu ştiu.

— Va să zică, de-ar fi să te cred, n-ai nici un pic de memorie?

— Câtuşi de puţin dacă-i vorba de cele întâmplate. Dar am memoria chipurilor. De pildă, ştiu că de dumneavoastră am fost primit, dar habar n-am când.

— Va să zică, nu ştii nici cât ţi-a mai rămas de făcut din pedeapsă?

— Din munca silnică pe viaţă? Bănuiesc că până mor.

— Nu, din condamnarea la recluziune.

— Sunt condamnat la recluziune? De ce?

— Asta-i culmea! Paştele şi dumnezeii! Nu mă face să-mi ies din sărite. Doar n-o să spui c-ai uitat că te-ai ales cu doi ani pentru evadare. Vezi c-o păţeşti!

Acum îi pun capac:

— Pentru evadare? Domnule comandant, sunt un om serios şi cu simţul răspunderii. Veniţi cu mine, să-mi controlaţi celula, şi n-o să mai spuneţi c-am evadat.

În clipa aceea îi zice un gardian:

— Domnule comandant, aveţi legătura cu Insula Royale.

Pune mâna pe receptor:

— Nu figurează nimic? Ciudat, pretinde că suferă de amnezie. Din ce cauză? O lovitură în cap… Am priceput, e-un simulant. Văd eu… Bine, scuzaţi-mă, domnule comandant, o să verific. La revedere. Da, o să vă ţin la curent.

— I-ascultă, actorule, dă să-ţi văd capul. Ah! Da, e o cicatrice destul de lungă. Cum se face că după lovitura asta ţi-aminteşti că ţi-ai pierdut memoria? Aud?

— Nu pot să vă explic, constat doar că mi-aduc aminte de lovitură, de faptul că mă cheamă Charrière şi aşa mai departe.

— În definitiv, ce-ai de gând să spui sau să faci?

— Păi tocmai asta se discută aici. M-aţi întrebat de când mi se trimit de-ale gurii şi ţigări. Iată răspunsul meu definitiv: nu ştiu dacă e prima sau a mia oară. Din pricina amneziei mele nu vă pot răspunde. Asta-i tot, faceţi cum doriţi.

— Ce doresc eu e foarte simplu. Vreme îndelungată ai mâncat prea mult, ei bine, o să slăbeşti un pic. Îi suprimaţi masa de seară până la sfârşitul pedepsei.

În aceeaşi zi capăt o scrisorică la al doilea măturat. Din păcate, n-o pot citi, nu-i fosforescentă. Peste noapte aprind o ţigară rămasă din ajun şi care le-a scăpat la percheziţie, atât era de bine ascunsă în prici. Trăgând tare din ţigară, izbutesc să descifrez la lumina ei: „Vidanjorul şi-a ţinut gura. A spus că era abia a doua oară că-ţi aducea de mâncare, din proprie iniţiativă. Că a făcut-o pentru că te cunoştea din Franţa. Nimeni n-o să fie luat la întrebări pe Insula Royale. Curaj".

Iată-mă aşadar lipsit de nuca de cocos, de ţigări şi de ştiri de la prietenii mei din Insula Royale. Colac peste pupăză, mi-au suprimat masa de seară. Mă obişnuisem să nu sufăr de foame şi, în plus, cele zece şedinţe de fumat îmi mai umpleau ziua şi o parte din noapte. Nu mi-e gândul numai la mine, ci şi la amărâtul pe care l-au stâlcit în bătaie din pricina mea. Să sperăm că nu va fi pedepsit cu prea multă cruzime.

Unu, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur… Unu, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur. N-o să-ţi vină prea uşor cu regimul ăsta crâncen, şi poate c-ar fi bine să schimbi tactica, ţinând seama de faptul c-o să mănânci atât de puţin. De pildă, să stai culcat cât mai mult, ca să nu consumi energie. Cu cât mă mişc mai puţin, cu atât cheltuiesc mai puţine calorii. Peste zi va trebui să şed ore întregi. Trebuie să mă deprind cu un fel de viaţă radical deosebit. Patru luni înseamnă o sută douăzeci de zile. Cu noul regim de viaţă, cât o să dureze până să mă anemiez serios? Cel puţin două luni. Va să zică m-aşteaptă două luni hotărâtoare.

De cum o să fiu lipsit de vlagă, bolile o să găsească un teren extrem de prielnic. Mă hotărăsc să stau lungit de la şase seara la şase dimineața. O să umblu de la cafea până ce se strâng tinetele, vreo două ore. La prânz, după ciorbă, aproximativ două ore. În total, patru ore de mers. În rest, aşezat sau culcat.

O să fie greu să-mi iau zborul fără să fiu obosit. O să încerc totuşi.

Azi, după ce mi-am petrecut o bună bucată din timp gândindu-mă la prietenii mei şi la amărâtul care a fost maltratat atât de crâncen, încep să mă antrenez pentru traiul ăsta nou. Izbutesc destul de bine, cu toate că orele-mi par mai lungi, iar picioarele, care ore întregi nu mai funcționează, par că-s pline de furnici.

Se fac zece zile de când durează regimul acesta. Acum mi-e foame tot timpul. Am şi început să simt un soi de oboseală permanentă care a pus stăpânire pe mine. Nuca aceea de cocos îmi lipseşte grozav de mult, țigările ceva mai puțin. Mă culc foarte devreme şi evadez de-a binelea, destul de repede, din celula mea. Ieri am fost la Paris, la restaurantul *Le Rat Mort,* unde beam şampanie cu nişte prieteni: Antonio Londonezul – originar din Baleare, dar vorbind franceza ca un parizian şi engleza ca un adevărat ingliş. A doua zi, la cafeneaua *Marronnier* pe boulevard de Clichy, îşi omora un prieten cu cinci focuri de revolver. Printre cei din tagmă prietenia se transformă repede în ură înverşunată. Da, ieri am fost la Paris, dansând în sunetele acordeonului la balul de la *Petit Jardin,* pe avenue de Saint-Ouen, cu o clientelă alcătuită numai din corsicani şi marsiliezi. Toți prietenii îmi trec pe dinaintea ochilor în călătoria asta plăsmuită, atât de reali că nu mă îndoiesc nici de prezența lor, nici de prezența mea în toate aceste locuri unde am petrecut nopți atât de frumoase.

Aşadar, fără să umblu prea mult, cu regimul ăsta alimentar foarte redus, ajung la acelaşi rezultat ca atunci când mă străduiam să obosesc. Imaginile trecutului mă smulg din celula mea cu o asemenea putere încât trăiesc de-a binelea mai multe ore de libertate decât de recluziune.

Nu mai am de făcut decât o lună. Se împlinesc trei luni de când nu mănânc decât un coltuc de pâine şi la prânz o ciorbă caldă fără legume, cu respectiva fărâmă de carne fiartă. Foamea permanentă mă face să cercetez bucata de carne imediat ce-o capăt, să văd dacă nu-i cumva, numai piele, cum se întâmplă adeseori.

Am slăbit mult şi-mi dau seama cât de importantă a fost – ca să-mi păstrez sănătatea şi echilibrul în această teribilă excludere din viață – nuca de cocos pe care am avut norocul s-o primesc douăzeci de luni la rând.

Sunt tare nervos în dimineața asta, după ce mi-am băut cafeaua. M-am lăcomit să mănânc jumătate din pâine, lucru pe care nu-l fac niciodată. În mod obişnuit o tai în patru bucăți mai mult sau mai puțin egale, pe care le mănânc la şase dimineața, la prânz, la şase seara, iar ultima bucată noaptea. „De ce faci una ca asta?” mă dojenesc singur. „Tocmai când ai ajuns la mal greşeşti atât de grav?” – „Mi-e foame şi mă simt lipsit de vlagă.“ – „Nu fi atât de pretențios. Cum să fii puternic? Cu mâncarea asta? Important – şi-n privința asta ai învins – e că eşti slab, e drept, dar nu bolnav. Cu puțin noroc, logic vorbind, «mâncătoarea de oameni» o să piardă partida cu tine”. Mă aşez, după cele două ore de mers, pe blocul de ciment care-mi slujeşte drept scaun. Încă treizeci de zile, adică şapte sute douăzeci de ore, după care se va deschide uşa şi mi se va spune:

— Recluzionar Charrière, ieşi. Ți-ai încheiat doi ani de recluziune.

Iar eu, ce-o să spun? Cam aşa:

— Da, mi-am încheiat cei doi ani de calvar.

Ba nu, ia stai! Dacă e de față comandantul căruia i-ai jucat festa cu amnezia, trebuie să continui – calm:

— Cum, sunt grațiat, plec în Franța? Munca silnică pe viață a luat sfârşit?

Numai ca să-i vezi mutra şi să-l convingi că postul la care te-a condamnat e-o nedreptate. „Zău aşa, ce-i cu tine? Nedreptate sau nu, mult îi pasă comandantului dacă s-a înşelat. Ce importanță are asta pentru un om cu asemenea mentalitate? N-oi fi având acum pretenția să aibă remuşcări

că te-a pedepsit pe nedrept? Îți interzic să presupui, mâine sau mai târziu, că un păzitor de ocnaşi e o ființă normală. Nici un om demn de acest nume nu poate să facă parte din breasla asta. Te înveți cu orice în viață, chiar şi să fii un ticălos de-a lungul întregii tale cariere. Poate doar când o fi c-un picior în groapă, de frica lui Dumnezeu – dacă e credincios să devină temător şi să se căiască. Nu, nu că ar avea remuşcări pentru porcăriile pe care le-a comis, ci de teamă ca la judecata de apoi să nu fie el însuşi condamnat.

Aşa că, pierind pe insulă, oricare ar fi insula unde vei fi trimis, să nu accepți – şi asta să-ți fie limpede de pe-acum – nici un fel de compromis cu acest soi de oameni. Fiecare se găseşte de o parte sau alta a unei bariere, trasate precis. De o parte, laşitatea, autoritatea pedantă lipsită de suflet, sadismul intuitiv, cu reacții automate; de cealaltă parte, eu şi oamenii de teapa mea, care au comis delicte grave, desigur, dar în care suferința a izbutit să dea la iveală calități incomparabile: milă, bunătate, spirit de sacrificiu, noblețe, curaj.

Cu toată sinceritatea, prefer să fiu ocnaş decât păzitor de ocnaşi.

Doar douăzeci de zile. Mă simt tare slăbit. Am băgat de seamă că bucata mea de pâine e întotdeauna din seria celor mici. Cine s-o fi înjosind într-atât încât să-mi aleagă bucata de pâine? De câteva zile, ciorba mea nu mai e decât o zeamă chioară încălzită, iar aşa-zisa bucată de carne e un os cu foarte puțină carne sau o fărâmă de piele. Mi-e teamă c-o să mă îmbolnăvesc. A devenit o obsesie. Sunt atât de slab că nu mai e nevoie să fac nici un efort pentru ca, treaz fiind, să visez orice. Mă îngrijorează oboseala asta adâncă, însoțită de-o deprimare gravă. Încerc să reacționez şi cu mare greutate izbutesc să suport cele douăzeci şi patru de ore zilnice. Aud râcâit la uşă. Trag repede biletul. E fosforescent. De la Dega şi Galgani. Citesc: *„Scrie-ne câteva rânduri. Foarte îngrijorați de starea sănătății sale. Încă nouăsprezece zile, curaj – Louis, Ignace.”*

Alăturat, o bucățică de hârtie şi un vârf de creion. Scriu: *„Mă țin tare, sunt foarte slab – Mulțumesc – Papi.”*

Mătura se freacă iarăşi de uşa mea, aşa că trimit biletul. Cele câteva cuvinte, fără ţigări, fără nucă de cocos, reprezintă pentru mine mult mai mult. Dovada asta de prietenie, atât de minunată, atât de statornică, îmi dă lovitura de bici de care aveam nevoie. Afară se ştie ce-i cu mine, şi dacă m-aş îmbolnăvi, precis că prietenii mei s-ar duce la doctor, să-l convingă să mă îngrijească aşa cum trebuie. Au dreptate: numai nouăsprezece zile, sunt aproape de capătul acestei curse istovitoare contra morţii şi a nebuniei. N-am să mă îmbolnăvesc. Trebuie să fac cât mai puţine mişcări, ca să nu cheltuiesc caloriile indispensabile. O să suprim cele două ore de mers de dimineaţă şi cele două de după-amiază. E singurul mijloc ca să rezist. Drept care stau culcat toată noaptea, timp de douăsprezece ore, iar celelalte douăsprezece, aşezat pe blocul de piatră. Din când în când mă ridic, fac câteva flexiuni şi mişcări cu braţele, apoi mă reaşez. Doar zece zile încă.

Tocmai mă preumblu prin Trinidad, viorile javaneze cu o coardă mă leagănă în acordurile lor tânguitoare, când un urlet înfiorător, neomenesc, mă readuce la realitate. Urletul vine dintr-o celulă aflată în spatele meu, sau cam aşa ceva, foarte aproape. Aud:

— Ticălosule, ia pofteşte aici, în groapa mea. Nu te-ai săturat păzindu-mă de sus? Nu-ţi dai seama că pierzi jumătate din spectacol cu lumina asta chioară?

— Tacă-ţi gura, că de nu încasezi o pedeapsă de-o să te usture! zise caraliul.

— Ah, ah! Mor de râs, imbecilule! Ce-o fi mai usturător decât tăcerea asta de moarte? Pedepseşte-mă cât pofteşti, mardeşte-mă dacă-ţi face plăcere, călău scârbos ce eşti, n-ai să afli nicicând ceva asemănător cu tăcerea la care mă obligi! Nu, nu, nu! Nu mai vreau, nu mai rabd să nu vorbesc! De trei ani trebuia să-ţi spun că te bag în mă-ta, idiotule! Şi de tâmpit ce sunt, de frica unei pedepse, am aşteptat treizeci şi şase de luni ca să te-njur! Mi-e greaţă de tine şi de toţi ai tăi, şleahtă împuţită de caralii ce sunteţi!

Câteva clipe mai târziu, se deschide uşa şi aud:

— Nu, nu aşa! Pune-i-o de-a-ndoaselea, e mai bine!

Şi amărâtul urlă:

— Pune-mi cămaşa de forţă cum pofteşti, scârnăvie! De-a-ndoaselea dacă vrei, strânge-o până mă gâtuieşti, trage tare de şnur, propteşte-ţi genunchii. Tot o să-ţi spun că mă-ta e-o scroafă şi că de-aia n-a putut să iasă din ea decât o lepădătură, un maldăr de băligar.

I-o fi pus probabil un căluş, că nu mai aud nimic. Uşa s-a închis. Scena trebuie să-l fi emoţionat pe tânărul paznic, căci după câteva minute, se opreşte în dreptul celulei mele şi zice:

— Se vede treaba c-a înnebunit.

— Crezi? Păi tot ce-a spus mi se pare bine gândit.

Caraliul rămâne tablou, şi-mi aruncă, plecând mai departe:

— Bine, atunci poate că faci şi dumneata la fel!

Incidentul ăsta m-a readus din insula cu oameni cumsecade, mi-a întrerupt visul despre viori, sânii indienelor, portul Port of Spain, ca să mă readucă la trista realitate a Recluziunii.

Au mai rămas zece zile, adică mai am de îndurat două sute patruzeci de ore.

Tactica de-a nu mă mişca dă roade, sau poate faptul că zilele se scurg liniştit, sau mulţumită scrisorii de la prietenii mei. Probabil însă că mă simt mai puternic pentru că m-am trezit făcând o comparaţie: mai am două sute patruzeci de ore până să fiu eliberat din Recluziune, sunt slăbit, dar mintea mi-a rămas neatinsă, energiei mele nu-i lipseşte decât un pic de forţă fizică pentru a funcţiona din nou perfect. În timp ce colea, în spatele meu, la o distanţă de doi metri, despărţit printr-un zid, un nefericit de ocnaş intră în prima fază a nebuniei, poate pe cel mai jalnic făgaş, cel al violenţei. Nu mai are mult de trăit, căci revolta lui oferă prilejul de a fi ghiftuit până la saturaţie cu tratamente riguros studiate spre a-l ucide cât mai ştiinţific cu putinţă. Îmi reproşez că mă simt mai bine din pricină că altul este înfrânt. Mă întreb dacă nu sunt şi eu unul dintre acei egoişti care pe timp de iarnă, bine încălţaţi, bine înmănuşaţi, la căldurică într-o haină de blană văd defilând prin faţa lor mulţimile de pălmaşi rebegiţi de frig, prost îmbrăcaţi, sau măcar cu

mâinile învinețite de gerul dimineții, şi care comparându-se cu această turmă ce aleargă să prindă primul metrou sau autobuz, se simt mult mai la cald ca înainte şi se bucură de blana lor mai dihai ca oricând. Totul în viață e deseori chestie de comparație. E adevărat, am de făcut zece ani de închisoare, dar Papillon are muncă silnică pe viață. E adevărat, sunt viețaş, dar am douăzeci şi opt de ani; el s-a ales cu cincisprezece ani de închisoare, dar are cincizeci de ani.

Hai, mă apropii de sfârşit şi sper să mă simt bine în toate privințele în mai puțin de şase luni, ca sănătate, moral, energic, pus la punct pentru o evadare spectaculoasă. S-a vorbit de prima, a doua va fi gravată pe pietrele unuia din zidurile ocnei. N-am nici o îndoială. Voi pleca, e sigur. În mai puțin de şase luni.

E ultima noapte pe care o petrec la Recluziune. Acum şaptesprezece mii cinci sute opt ore am intrat în celula 234. Uşa mi-a fost deschisă o singură dată, pentru a fi condus în fața comandantului, ca să mă pedepsească. În afară de vecinul meu cu care schimb câteva silabe vreme de câteva secunde pe zi, mi s-a vorbit de patru ori. O dată când mi s-a spus că la sunetul fluierului am voie să las priciul jos – în prima zi. O dată doctorul: „Întoarce-te, tuşeşte”. O conversație mai lungă şi mai însuflețită cu comandantul. Şi deunăzi, patru cuvinte cu supraveghetorul emoționat de bietul nebun. Nu-i prea exagerat ca diversitate! Mă culc liniştit fără să mă gândesc la altceva decât: mâine se va deschide definitiv această uşă. Mâine voi vedea soarele, iar dacă mă vor trimite pe Insula Royale, voi respira aerul mării. Mâine începi să-ți isprăveşti oficial pedeapsa de muncă silnică pe viață. Asta numeşti tu libertate? Ştiu, ştiu, dar ca viață nu se compară cu cea pe care am îndurat-o. Cum o să-i găsesc oare pe Clousiot şi pe Maturette?

La ora şase capăt cafeaua şi pâinea. Îmi vine să spun: „Păi eu ies astăzi. Ați greşit.“ Mi-aduc deodată aminte că sunt „amnezic”, şi cine ştie dacă, recunoscând astfel că l-am trombonit pe comandant, n-ar fi în stare să mă bage pe loc la carceră pe treizeci de zile. Oricum, după lege, urmează să ies

din Recluziunea Celulară din Saint-Joseph astăzi, 26 iunie 1936. Peste patru luni împlinesc treizeci de ani.

Ora opt. Am mâncat tot coltucul de pâine. O să găsesc de mâncare în lagăr. Se deschide uşa. Comandantul adjunct şi doi supraveghetori sunt de faţă.

— Charrière, ţi-ai încheiat pedeapsa, suntem în 26 iunie 1936. Urmează-ne.

Ies. Ajuns în curte, soarele strălucea de pe-acum îndeajuns ca să mă orbească. Simt un fel de slăbiciune. Picioarele îmi sunt moi şi-mi joacă pete negre prin faţa ochilor. Şi totuşi n-am parcurs decât vreo cinzeci de metri, din care treizeci la soare.

Ajungând în faţa pavilionului „Administraţie”, dau cu ochii de Maturette şi de Clousiot. Maturette e un adevărat schelet, cu obrajii scofâlciţi şi cu ochii înfundaţi în orbite. Clousiot e lungit pe-o brancardă. E palid şi miroase deja a mort. Îmi spun: „Nu-s prea chipeşi prietenii mei. Aşa oi fi arătând şi eu?” Abia aştept să mă văd într-o oglindă. Le spun:

— Ei, e-n regulă?

Nici un răspuns. Repet:

— E-n regulă?

— Da, zice încet Maturette.

Îmi vine să-i spun că, pedeapsa cu recluziunea fiind terminată, avem voie să vorbim. Îl sărut pe Clousiot pe obraz. Îi sclipesc ochii şi zâmbeşte:

— Adio, Papillon, îmi spune el.

— Nu, nu aşa!

— Mă curăţ, s-a isprăvit.

Peste câteva zile urma să moară la spitalul de pe Insula Royale. Avea treizeci şi doi de ani şi fusese trimis la ocnă pe douăzeci de ani pentru furtul unei biciclete, furt pe care nu-l săvârşise. Dar soseşte comandantul.

— Să intre Maturette, şi dumneata, Clousiot, v-aţi purtat bine. Aşa că vă trec pe fişă: „Purtare bună”. Dumneata, Charrière, deoarece ai comis o greşeală gravă, îţi trec ceea ce meriţi: „Purtare rea”.

— Mă iertaţi, domnule comandant, ce greşeală am comis?

— Chiar nu-ți aminteşti că s-au găsit țigările şi nuca de cocos?
— Sincer vă spun că nu.
— Ia să vedem, la ce regim eşti de patru luni?
— Din ce punct de vedere? În privința mâncării? La fel ca la început.
— Ah! asta-i culmea! Ce-ai mâncat aseară?
— Ca de obicei, ce mi s-a dat. Ce ştiu eu? Nu-mi aduc aminte. Poate fasole sau orez cu grăsime, sau vreo altă legumă.
— Aşadar, mâncai seara?
— Se-nțelege! Credeți că-mi vărsăm gamela?
— Nu, nu-i vorba de asta, las-o baltă. În regulă, retrag calificativul de „purtare rea”. Completează-i altă fişă de ieşire, domnule X… Îți trec „purtare bună”, e-n regulă?
— Aşa da. N-am făcut nimic ca să n-o merit.
Şi cu această ultimă frază ieşim din birou.
Poarta cea mare a Recluziunii se deschide pentru a ne lăsa să trecem. Escortați de un singur supraveghetor, coborâm încet drumul care duce spre lagăr. Vedem de sus marea care străluceşte de reflexe argintii şi de spumă.
Insula Royale e-n față, plină de verdeață şi de acoperişuri roşii. Insula Diavolului, austeră şi sălbatică. Cer supraveghetorului îngăduința să stau jos câteva minute. Zice da. Ne aşezăm, unul la dreapta şi celălalt la stânga lui Clousiot, şi ne prindem de mână, fără măcar să ne dăm seama. Acest contact stârneşte în noi o emoție lăudată şi, fără un cuvânt, ne îmbrățişăm. Supraveghetorul zice:
— Haideți, flăcăi. Trebuie să coborâm.
Şi încet, foarte încet, coborâm până în lagăr, unde intrăm unul lângă altul, ținându-ne mai departe de mână, urmați de doi brancardieri care-l duc pe prietenul nostru intrat în agonie.

VIAŢA PE INSULA ROYALE

Abia ajunşi în curtea lagărului, suntem înconjurați cu o atenție binevoitoare de toți ocnaşii. Îi regăsesc pe Pierot Nebunul, Jean Sartrou, Colondini, Chissilia. Trebuie să ne ducem toți trei la infirmerie, ne spune supraveghetorul. Escortați de vreo douăzeci de amici, traversăm curtea pentru a intra la infirmerie. În câteva minute, Maturette şi cu mine ne trezim c-o duzină de pachete de țigări şi de tutun, cafea cu lapte foarte caldă, ciocolată făcută din cacao pură. Fiecare vrea să ne dea câte ceva. Infirmierul îi face lui Clousiot o injecție cu ulei camforat şi una cu adrenalină, pentru inimă. Un negru uscățiv zice: „Infirmierule, dă-i lui vitaminele mele, are mai multă nevoie decât mine". E într-adevăr emoționantă demonstrația asta de bunătate solidară față de noi. Pierre Bordelezul îmi spune:

— Ai nevoie de ceva biştari? Până pleci pe Insula Royale am timp să fac o chetă.

— Nu, foarte mulțumesc, am. Dar de unde ştii că plec la Royale?

— De la contabil. Toți trei. Cred chiar c-o să fiți internați în spital.

Infirmierul e un bandit muntean din Corsica. Îl cheamă Essari. Mai târziu l-am cunoscut bine, o să istorisesc odată povestea lui, e într-adevăr interesantă. Cele două ore la infirmerie au trecut foarte repede. Am mâncat şi am băut pe săturate. Ghiftuiți şi mulțumiți, plecăm spre Insula Royale. Clousiot a stat aproape tot timpul cu ochii închişi, în afară de clipele când mă apropiam de el şi-i puneam mâna pe frunte. Atunci deschidea ochii deja tulburi şi-mi spunea:

— Prietene Papi, suntem prieteni adevărați.

— Mai mult decât atât, suntem frați, îi răspundeam.

Însoțiți de-un singur supraveghetor, pornim. La mijloc, brancarda cu Clousiot: Maturette şi cu mine, de o parte şi de alta. La poarta lagărului, toți ocnaşii ne spun la revedere şi ne urează noroc. Le mulțumim, în ciuda protestelor lor. Pierrot Nebunul mi-a atârnat de gât o desagă, plină cu tutun,

țigări, ciocolată şi cutii de lapte Nestle. Maturette a primit şi el una. Nu ştie cine i-a dat-o. Doar infirmierul Fernandez şi un supraveghetor ne însoțesc până la chei. Ne înmânează fiecăruia câte-o fişă pentru spitalul din Insula Royale. Pricep că, fără să-i mai ceară părerea medicului, ne internează cu de la el putere. Iată şi barca. Şase vâslaşi, doi supraveghetori înarmați la spate şi altul la cârmă. Unul din vâslaşi e Chapar, cel cu afacerea de la Bursa din Marsilia. E-n regulă, la drum. Ramele pătrund în apă şi, în timp ce vâsleşte, Chapar mă-ntreabă:

— E-n regulă, Papi? Primeai regulat nuca de cocos?

— Nu, în ultimele patru luni deloc.

— Ştiu, s-a-ntâmplat un bucluc. Individul s-a ținut tare. Nu ştia decât de mine, dar n-a ciripit.

— Ce-a pățit?

— A mierlit.

— Cum aşa, de ce?

— După spusele unui infirmier, se pare că i-au paradit ficatul c-o lovitură de picior.

Coborâm pe cheiul Insulei Royale, cea mai mare dintre cele trei insule. Orologiul de la brutărie arată ora trei. Soarele ăsta de după-amiază e foarte puternic, mă orbeşte şi mă-ncinge serios. Un supraveghetor cheamă doi brancardieri. Doi ocnaşi, nişte matahale, impecabil îmbrăcați în alb, fiecare cu brățară de forță din piele neagră, îl ridică pe Clousiot ca pe-un fulg, iar noi, Maturette şi cu mine, păşim în urma lui. Un supraveghetor, cu câteva hârtii în mână, vine după noi.

Drumul, de peste patru metri lățime, e pietruit. Greu de urcat. Din fericire, cei doi brancardieri se opresc când şi când, aşteptând să-i ajungem. Atunci m-aşez pe brațul brancardei, în dreptul capului lui Clousiot şi-l mângâi uşurel pe frunte şi pe creştet. De fiecare dată îmi zâmbeşte, deschide ochii şi-mi spune:

— Dragul meu Papi!

Maturette îl ia de mână.

— Tu eşti, puştiulică? şopteşte Clousiot.

Pare nespus de fericit că ne simte în preajma lui. Când ne mai oprim o dată, aproape de sosire, întâlnim un grup de corvoadă care merge la lucru. Aproape toți sunt ocnaşi din convoiul meu. Fiecare, în trecere, ne spune o vorbă bună. Sosind pe platou, în fața unei clădiri pătrate şi albe, vedem, aşezate la umbră, cele mai de seamă notabilități ale Insulelor. Ne apropiem de maiorul Barrot, poreclit „Aşchie”, şi de alți şefi ai penitenciarului. Fără să se scoale în picioare şi fără vreo formalitate, maiorul ne spune:

— Ei, n-a fost prea greu la Recluziune? Dar ăla de pe brancardă, cine e?

— E Clousiot.

Se uită la el, apoi spune:

— Duceți-i la spital. Când vor ieşi de-acolo, să mi se dea o notă cu caracterizarea lor, înainte de a-i trimite în lagăr.

La spital, într-o sală mare, bine luminată, suntem instalați în paturi foarte curate, cu cearşafuri şi perne. Primul infirmier cu care dau ochii e Chatal, infirmierul sălii sever supravegheate de la Saint-Laurent-du-Maroni. Se ocupă imediat de Clousiot şi dă ordin unui supraveghetor să cheme doctorul. Acesta soseşte pe la ora cinci. După un examen lung şi minuțios, îl văd că dă din cap c-un aer nemulțumit. Îi scrie o rețetă, apoi se-ndreaptă spre mine.

— Nu prea suntem prieteni, Papillon şi cu mine, îi zice el lui Chatal.

— Mă mir, domnule doctor, e-un băiat de treabă.

— Poate, dar s-a dovedit căpățânos.

— Cu ce prilej?

— Cu prilejul unei vizite medicale la Recluziune.

— Domnule doctor, îi spun, asta numiți dumneavoastră vizită medicală, să mă examinați printr-o ferestruică?

— E-un ordin al Administrației, să nu se deschidă uşa unui condamnat.

— Foarte bine, domnule doctor, dar sper că dumneavoastră nu sunteți decât pus la dispoziția Administrației şi că nu faceți parte din ea.

— Mai vorbim noi despre asta altă dată. Am să încerc să vă înzdrăvenesc, pe prietenul dumitale şi pe dumneata. Cât despre celălalt, mi-e teamă că-i prea târziu.

Chatal îmi povesteşte că, bănuit c-ar pregăti o evadare, a fost internat în Insule. Îmi face totodată cunoscut că Jésus, cel care mă trădase cu prilejul evadării, a fost asasinat de un lepros. Nu cunoaşte numele leprosului şi mă întreb de n-o fi cumva unul din cei care ne-au venit în ajutor cu atâta generozitate.

Viața ocnaşilor din Insulele Salvării e cu totul diferită de ceea ce ne-am fi putut închipui. Majoritatea sunt extrem de periculoşi, din mai multe motive: în primul rând, toată lumea mănâncă bine, căci se face negoț cu ce vrei şi ce nu vrei: alcool, țigări, cafea, ciocolată, zahăr, carne, legume proaspete, peşte, langustine[33], nuci de cocos etc. Aşa încât sunt toți sănătoşi tun, clima e foarte sănătoasă. Doar cei condamnați pe diverse termene mai au speranță să fie eliberați, în timp ce vieţaşii – ce-au avut şi ce-au pierdut! – sunt periculoşi cu toții. Toată lumea e vârâtă până-n gât în negoțul zilnic, ocnaşi şi supraveghetori. E un mişmaş nu prea uşor de înțeles. Neveste de-ale supraveghetorilor umblă după ocnaşi tineri care să le facă treburile gospodăriei – devenindu-le de cele mai multe ori şi amanți. Li se spune „băieți de casă”. Unii sunt grădinari, alții bucătari. Categoria asta a transportaților face legătura între lagăr şi locuințele gardienilor. „Băieții de casă” nu sunt văzuți cu ochi răi de ceilalți ocnaşi, căci mulțumită lor se poate face tot felul de negoț. Dar nici nu sunt categorisiți drept ocnaşi curați. Nici un om din adevărata tagmă nu acceptă să se înjosească făcând asemenea treburi. Nici de-a fi temniceri, nici de-a lucra la popota supraveghetorilor. Dimpotrivă, plătesc cu bani grei slujbele în care n-au treabă cu paznicii: vidanjori, măturători de frunze, bivolari, infirmieri, grădinari ai penitenciarului, măcelari, brutari, vâslaşi, factori poştali, paznici ai farului. Toate aceste slujbe sunt ocupate de adevărații ocnaşi. Un adevărat ocnaş nu munceşte niciodată

33 Un fel de homari (n.t.)

la corvezile de întreţinere a zidurilor, la drumuri, la scări, la plantaţiile de cocotieri, adică la corvezile în plin soare sau sub supravegherea caraliilor. Se lucrează de la şapte dimineaţa până la prânz şi de la două la şase după-amiaza.

Toate astea dau o privire de ansamblu asupra acestui amestec de oameni atât de deosebiţi între ei, care trăiesc în comun, deţinuţi şi gardieni, un târguşor în toată puterea cuvântului, unde totul se comentează, unde totul se judecă, unde toată lumea se studiază şi se observă.

Dega şi Galgani au venit să-şi petreacă duminica împreună cu mine, la spital. Am mâncat peşte cu mujdei de usturoi, ciorbă de peşte, cartofi, brânză, cafea, vin alb. Am luat masa în camera lui Chatal: el, Dega, Galgani, Maturette, Grandet şi eu. M-au rugat să le povestesc toată evadarea, în cele mai mici amănunte. Dega s-a hotărât să nu mai încerce nici o evadare. Aşteaptă din Franţa o graţiere prin care să i se scadă cinci ani. Cu cei trei pe care i-a făcut în Franţa şi cu cei de aici, nu mai rămân decât patru ani. S-a resemnat să-i facă. Galgani, în ce-l priveşte, pretinde că se ocupă de el un senator corsican.

Vine rândul meu. Îi întreb care sunt locurile cele mai prielnice, aci, pentru o evadare. Se dezlănţuie o furtună de proteste. Lui Dega nici prin gând nu i-a trecut, şi nici lui Galgani. În ce-l priveşte, Chatal crede că o grădină are unele avantaje pentru pregătirea unei plute. Cât despre Grandet, mă informează că e fierar la „întreţinere”. E un atelier, zice el, unde găseşti de toate: zugravi, tâmplari, fierari, zidari, instalatori – vreo sută douăzeci de oameni. Lucrează la întreţinerea clădirilor Administraţiei. Dega, care e contabil general, mă poate plasa unde vreau. Rămâne să aleg. Grandet îmi propune să facem juma-juma (e staroste al jocului de cărţi), în aşa fel încât cu ce scot de la cartofori să pot trăi bine fără să-mi cheltuiesc banii din tub. Aveam să aflu mai târziu că-i foarte interesant, dar extrem de periculos.

Duminica a trecut cu o iuţeală surprinzătoare. „S-a şi făcut de cinci, zice Dega, care are un ceas frumos, trebuie să ne întoarcem în lagăr.” La plecare, Dega îmi dă cinci sute de

franci pentru pocher, căci se-ncing uneori partide straşnice în sala noastră. Grandet îmi dăruieşte un cuțit grozav, chiar de el călit. E-o armă de temut.

— Să umbli întotdeauna înarmat, ziua şi noaptea.

— Dar cum rămâne cu percheziţiile?

— Majoritatea celor care fac percheziţii sunt temniceri arabi. Când cineva e socotit periculos, au ei grijă să nu găsească la el vreo armă, chiar de-au simţit-o la pipăit.

— Ne vedem în lagăr, zice Grandet.

Până să plece, Galgani spune că mi-a şi rezervat un loc în colţul lui şi că o să facem parte din acelaşi *gurbi* (membrii unui *gurbi* mănâncă laolaltă şi banii fiecăruia sunt ai tuturor). Dega nu doarme în lagăr, ci într-o cameră din clădirea Administraţiei.

Iată-ne de trei zile aici. Petrecându-mi nopţile mai mult la căpătâiul lui Clousiot, încă nu m-am lămurit cum se trăieşte în această sală a spitalului, unde suntem vreo şaizeci la număr. Mai târziu, lui Clousiot fiindu-i rău, e izolat într-o cameră unde se mai află un bolnav grav. Chatal l-a îndopat cu morfină. Se teme că n-o să mai apuce dimineaţa.

În sală sunt câte treizeci de paturi, de o parte şi de alta a unui interval lat de trei metri, aproape toate ocupate. Lumina e dată de două lămpi cu petrol. Maturette îmi spune:

— Colo se joacă pocher.

Mă îndrept spre jucători. Sunt patru.

— Pot să intru al cincilea?

— Da, ia loc. Deschiderea e de cel puţin o sută de franci. Ca să joci trebuie să ai de trei ori deschiderea, adică trei sute de franci. Poftim fise de trei sute de franci.

Îi dau lui Maturette două sute de franci să-i ţină el. Un parizian, pe nume Dupont, îmi spune:

— Jucăm după sistemul englezesc, fără joker. Îl ştii?

— Da.

— Atunci dă cărţile, începe tu.

Iuţeala cu care joacă oamenii ăştia e de necrezut. Cel care pluseazǎ trebuie s-o facă foarte repede, altfel starostele jocului zice: „Ai plusat prea târziu” şi trebuie să plăteşti sec. Am dat aici de-o nouă categorie de ocnaşi: cartoforii. Trăiesc

de pe urma jocului, ca să joace, jocul a devenit viața lor. Nu-i interesează nimic altceva. Uită totul: ce-au fost, cu ce pedeapsă s-au ales, ce-ar putea face ca să-şi schimbe viața. Fie că au drept partener un individ de treabă sau nu, se sinchisesc de-un singur lucru: să joace.

Am jucat toată noaptea. Ne-am oprit la cafea. Am câştigat o mie trei sute de franci. Mă îndrept spre patul meu, când Paulo mă ajunge din urmă şi mă roagă să-i împrumut două sute de franci ca să continue cu o belotă în doi. Îi trebuie trei sute şi n-are decât una. Îi spun:

— Poftim, ține trei sute. Mergem juma-juma.

— Mulțumesc, Papillon, eşti cu adevărat cel de care am auzit. Rămânem prieteni.

Îmi întinde mâna, i-o strâng, şi pleacă plin de voie bună.

Clousiot a murit azi-dimineață. Într-un moment de luciditate, cu o zi înainte, l-a rugat pe Chatal să nu-i mai dea morfină:

— Vreau să mor treaz, aşezat în pat, cu prietenii mei la căpătâi.

E strict oprit să intri în camerele de izolare, dar Chatal o face pe barba lui şi prietenul nostru a putut să moară în brațele noastre. I-am închis ochii. Maturette era sfârşit de durere.

— Ne-a părăsit tovarăşul aventurii noastre atât de frumoase. L-au azvârlit la rechini.

Când am auzit vorbele astea: „L-au azvârlit la rechini” am înghețat. Într-adevăr, în Insule nu există cimitir pentru ocnaşi. Când moare unul, e aruncat în mare la ora şase, la asfințit, între Saint-Joseph şi Royale, într-un loc unde mişună rechinii.

Moartea prietenului meu mă face să nu mai suport spitalul. Îi trimit vorbă lui Dega că voi ieşi poimâine. Îmi răspunde printr-o scrisorică: „Roagă-l pe Chatal să-ți dea cincisprezece zile de odihnă în lagăr, să ai răgazul să-ți alegi ocupația care-ți place”. Maturette va mai rămâne în spital un timp. Chatal o să-l ia poate ajutor de infirmier.

De cum ies din spital sunt condus la Administrație, în biroul maiorului Barrot zis „Aşchie”.

— Papillon, îmi spune el, înainte de-a te trimite în lagăr, doream să stau puțin de vorbă cu dumneata. Ai un bun prieten aici, contabilul meu general, Louis Dega. Părerea lui e că nu meriți caracterizările care ne vin din Franța și că-i firesc, considerându-te condamnat pe nedrept, să fii un revoltat permanent. Trebuie să-ți spun că în privința asta nu sunt întru totul de acord cu el. Ce-aș dori să știu e următorul lucru: în ce stare de spirit te afli acum?

— Mai întâi, domnule maior, ca să vă răspund, puteți să-mi spuneți ce caracterizări se află în dosarul meu?

— Citește-le singur.

Și-mi întinde o fișă galbenă, pe care scria cam așa: *„Henri Charrière, zis Papillon, născut la 16 noiembrie 1906, la… departamentul Ardèche, condamnat pentru omucidere voluntară la muncă silnică pe viață de Curtea cu juri, Sena. Periculos din toate punctele de vedere, trebuie supravegheat îndeaproape. Nu i se vor da îndeletniciri de favoare.*

Închisoarea centrală din Caen: Deținut incorijibil. Capabil să ațâțe și să conducă o revoltă. Trebuie supravegheat permanent.

Saint-Martin-de-Ré: Individ disciplinat, dar cu foarte multă influență asupra camarazilor săi. Va încerca să evadeze de oriunde.

Saint-Laurent-du-Maroni: A comis o agresiune sălbatică împotriva a trei supraveghetori și a unui temnicer ca să evadeze din spital. Readus din Columbia. Purtare bună în prevenție. Condamnat la o pedeapsă ușoară: doi ani de recluziune.

Recluziunea din Saint-Joseph: Purtare bună până la eliberare."

— Cu așa ceva, dragă Papillon, spune directorul când îi restitui fișa, nu ne simțim prea liniștiți avându-te ca pensionar. Vrei să încheiem un pact?

— De ce nu? Depinde de pact.

— Dumneata ești un om care va face desigur totul ca să evadeze, oricât de greu ar fi. S-ar putea chiar să reușești. Numai că eu mai rămân doar cinci luni director. Știi cât îl costă o evadare pe comandantul Insulelor? Un an de soldă

obişnuită, adică pierde complet indemnizaţia pentru colonii; concediul se amână cu şase luni şi e scurtat cu trei. Şi, în funcţie de concluziile anchetei, dacă s-a făcut vinovat de vreo neglijenţă, s-ar putea să piardă o tresă. Vezi dar că nu-i de glumă. Pe de altă parte, făcându-mi meseria cinstit, nu pot să te bag într-o celulă sau la carceră numai pentru că ai fi capabil să evadezi. Doar dacă ţi-aş născoci vreo vină, dar nu vreau să fac aşa ceva. În consecinţă, aş prefera să-mi dai cuvântul de onoare că n-ai să încerci să evadezi până ce-o să plec din Insule. Cinci luni.

— Domnule maior, vă dau cuvântul meu de onoare că n-am să plec cât veţi fi aici, dacă nu durează mai mult de şase luni.

— Plec chiar în mai puţin de cinci luni, e absolut sigur.

— Foarte bine, întrebaţi-l pe Dega, o să vă spună că sunt om de cuvânt. În schimb, va rog şi eu ceva.

— Ce anume?

— În timpul celor cinci luni cât trebuie să rămân aici să pot căpăta îndeletnicirile de care aş fi putut beneficia mai târziu, şi poate chiar să fiu mutat pe altă insulă.

— În regulă, suntem înţeleşi. Dar rămâne strict între noi.

— Da, domnule maior.

Îl cheamă pe Dega, care-l convinge că locul meu nu e alături de cei cu bună purtare, ci cu oamenii tagmei, în clădirea celor periculoşi, unde se află toţi prietenii mei. Mi se dă sacul cu toate ţoalele de ocnaş, iar maiorul mai vâră în el câţiva pantaloni şi bluze albe confiscate de la croitori.

Iată-mă deci îndreptându-mă spre lagărul central cu doi pantaloni albi impecabili, noi-nouţi, şi trei bluzoane, cu o pălărie de pai de orez, însoţit de-un caraliu. Ca să ajungi din mica clădire, a Administraţiei în lagăr trebuie să străbaţi tot platoul. Trecem prin faţa spitalului supraveghetorilor, de-a lungul unui zid de patru metri care împrejmuieşte tot penitenciarul. După ce-am înconjurat aproape tot dreptunghiul ăsta uriaş, ajungem la poarta principală. „Penitenciarul Insulelor – Secţiunea Royale.” Uriaşa poartă e din lemn, larg deschisă. Are o înălţime de vreo şase metri. Două posturi de pază cu câte patru supraveghetori fiecare.

Un gradat şade pe-un scaun. Nici un fel de puşcă: toţi au revolvere. Văd de asemenea vreo cinci-şase temniceri arabi.

Când ajung sub portic, ies gardienii. Şeful, un corsican, zice: „Uite unu nou, ăsta-i de soi”. Temnicerii se pregătesc să mă percheziţioneze, dar îi opreşte: „Nu-l sâcâiţi, lăsaţi-i catrafusele în pace. Intră, Papillon. În clădirea specială te-aşteaptă desigur mulţi prieteni. Eu sunt Sofrani. Bine ai venit.”

— Mulţumesc, domnule şef.

Intru într-o curte imensă cu trei clădiri mari. Merg după supraveghetor, care mă duce într-una din ele. Deasupra uşii o inscripţie: „Clădirea A – Grupul Special”. În faţa uşii larg deschise, supraveghetorul strigă:

— Gardianul barăcii!

Îşi face apariţia un ocnaş bătrân.

— Uite unu nou, zice şeful, şi pleacă.

Intru într-o sală dreptunghiulară foarte mare, unde-şi duc viaţa o sută douăzeci de oameni. Ca şi în prima baracă, la Saint-Laurent, o bară de fier străbate fiecare din laturile lungi, fiind întreruptă doar de spaţiul uşii, unde se găsesc nişte gratii care nu se închid decât noaptea. Între zid şi bara asta stau întinse, foarte rigid, nişte pânze care servesc drept pat, botezate hamacuri, deşi n-aduc a aşa ceva. Sunt foarte comode şi igienice. Deasupra, fiecăreia sunt fixate două scânduri, pe care îţi poţi aşeza lucrurile: una pentru rufărie, alta pentru alimente, gamelă etc. Între şirurile de hamace, un spaţiu de trei metri lăţime, „promenada”. Oamenii trăiesc şi aici în mici comunităţi: *gurbiuri.* Sunt *gurbiuri* de numai doi, dar şi de zece.

Nici n-am intrat bine că din toate părţile sosesc ocnaşi îmbrăcaţi în alb:

— Papi, vino aici.

— Nu, vino cu noi.

Grandet îmi ia sacul şi zice:

— O să facă *gurbi* cu mine.

Îl urmez. Îmi instalează pânza puternic întinsă, care-mi poate servi drept pat.

— Poftim, uite o pernă de puf, bătrâne, zice Grandet.

Regăsesc o mulțime de prieteni. Mulți corsicani și marsiliezi, câțiva parizieni, toți prieteni din Franța sau tipi cunoscuți la Santé, la Conciergerie sau în convoi. Mirat că-i văd acolo, îi întreb:

— Nu sunteți la lucru la ora asta?

Toți fac haz.

— Ah! o să ne imiți în curând. În clădirea asta nimeni nu lucrează mai mult de-o oră pe zi. După aia se întoarce în *gurbi.*

Primirea e într-adevăr plină de căldură. Să sperăm c-o să țină. Dar în scurtă vreme îmi dau seama de-un lucru pe care nu-l prevăzusem: în ciuda celor câteva zile petrecute la spital, trebuie să mă reînvăț cu traiul în mijlocul unei colectivități.

Asist la ceva ce nu mi-aş fi închipuit. Intră un tip, îmbrăcat în alb, ducând o tavă acoperită cu o pânză albă impecabilă şi începe să strige:

— Carne de friptură, cine vrea friptură?

Ajunge în cele din urmă la noi, dă la o parte pânza albă, şi apar, ca într-o măcelărie din Franța, o mulțime de bucăți de carne aranjate pe-o tavă. Se vede treaba că Grandet e client zilnic, nici nu-l mai întreabă dacă vrea, ci doar câte anume:

— Cinci.

— Muşchi sau spată?

— Muşchi. Cât costă? Fă-mi socoteala, acu e unu în plus.

Vânzătorul scoate un carnet şi începe să socotească:

— O sută douăzeci şi cinci de franci cu totul.

— Ține banii şi-o luăm de la început.

După ce pleacă tipul, Grandet îmi spune:

— Aici, dacă n-ai lovele, te-ai curățat. Dar există un sistem ca să ai mereu: învârteala.

Ocnaşii numesc „învârteală” felul în care se descurcă fiecare ca să facă rost de bani. Bucătarul lagărului vinde sub formă de fripturi carnea destinată deținuților. Când o primeşte de la bucătărie, pune deoparte cam jumătate din ea. După bucata respectivă, pregăteşte fripturi, tocană sau rasol. O parte e vândută supraveghetorilor prin mijlocirea nevestelor, o parte ocnaşilor care au cu ce s-o cumpere.

Bineînțeles că bucătarul dă o parte din câştigul realizat astfel supraveghetorului de la bucătărie. Prima clădire unde se prezintă cu marfa e întotdeauna cea a grupului Special A, clădirea noastră.

Aşadar, prin „învârteală” se înțelege bucătarul care vinde carnea şi untura; brutarul care vinde pâine împletită şi cornuri, destinate supraveghetorilor; măcelarul care vinde carnea pe sub mână; infirmierul care vinde fiole de medicamente; contabilul care ia bani ca să capeți cutare sau cutare slujbă, sau ca să te scutească de-o corvoadă; grădinarul care vinde zarzavaturi proaspete şi fructe; ocnaşul de la laborator care vinde rezultate de analize, mergând până acolo că fabrică falşi tuberculoşi, falşi leproşi, enterite etc; manglitorii de pe lângă casele supraveghetorilor, şi care vând ouă, păsări, săpun de Marsilia; „băieții de casă” combinați cu stăpâna casei unde lucrează, şi care aduc ce li se cere: unt, lapte condensat, lapte praf, cutii cu ton, sardele, brânzeturi şi, bineînțeles, vinuri şi băuturi alcoolice (astfel, în *gurbiul* meu găseşti oricând o sticlă de coniac şi țigări englezeşti sau americane); la fel, cei care au dreptul să pescuiască şi care vând peştele şi langustinele.

Dar cea mai grozavă învârteală şi cea mai periculoasă e cea de staroste al jocului de cărți. Conform rânduielii statornicite, într-o clădire cu o sută douăzeci de oameni nu pot fi mai mult ca trei-patru starosti. Cel care vrea să se ocupe de aşa ceva se înfățişează într-o noapte, când partida e-n toi, şi zice:

— Vreau să fiu staroste de joc.

I se răspunde:

— Nu.

— Toți ziceți nu?

— Atunci vreau locul lui Cutare.

Cel numit a înțeles. Se scoală, se îndreaptă spre mijlocul sălii, şi urmează un duel cu şişurile. Învingătorul devine staroste. Starostele îşi reține cinci la sută din fiecare pont. Jocul de cărți e un prilej şi pentru alte învârteli. De pildă, a celui care pregăteşte păturile puse pe jos, a celui care închiriază nişte scăunele pentru jucătorii care nu pot sta

turcește, a celui care vinde țigări. Acesta așază pe pătură câteva cutii goale de trabucuri, umplute cu țigări franțuzești, englezești, americane, sau chiar răsucite de mână. Fiecare are prețul ei și jucătorul își ia singur țigara pe care-o vrea, punând banii în cutie la mare fix. Mai e și cel care pregătește lămpile cu petrol, veghind să nu fileze prea tare. Sunt lămpi meșterite din cutii de lapte cu capacul găurit ca să treacă un fitil cufundat în petrol și care trebuie adeseori mucărit. Pentru nefumători sunt pregătite bomboane și dulciuri preparate prin învârteli speciale. În fiecare clădire se află unul sau doi cafegii. Acoperită cu doi saci de iută și pregătită arăbește, cafeaua stă caldă toată noaptea. Din când în când, cafegiul trece prin sală și oferă cafea sau cacao ținută caldă într-un fel de marmită norvegiană de fabricație proprie.

În sfârșit, mai e negustoria de mărunțișuri. Un soi de învârteală artizanală. Unii prelucrează carapacele broaștelor țestoase prinse de pescari. O carapace are treisprezece plăci de baga, care pot cântări până la două kilograme. Artistul face din ea brățări, cercei, mărgele, țigarete, piepteni și mânere de perie. Am văzut chiar un sipețel din baga galbenă, o adevărată minune. Alții sculptează nuci de cocos, coarne de bou, de bivol și lemn de abanos în formă de șerpi. Unii meșteresc din abanos obiecte de mare artă, fără un cui, îmbinate doar cu ajutorul canelurilor. Cei mai îndemânateci lucrează în bronz. Ca să nu mai vorbim de pictori.

Uneori se asociază câteva talente ca să realizeze un singur obiect. De pildă, un pescar prinde un rechin. Îi lucrează botul, cu maxilarul deschis, cu toți dinții bine șlefuiți, și drepți. Un ebenist meșterește o ancoră în miniatură, din lemn lucios cu nervuri mărunte, ales în așa fel ca să poată fi pictat. Botul deschis e fixat pe această ancoră pe care un altul pictează Insulele Salvării înconjurate de mare. Subiectul cel mai des utilizat e următorul: se văd vârful Insulei Royale, canalul și Insula Saint-Joseph. Soarele care asfințește și-aruncă razele pe albastrul mării. Pe apă, o barcă cu șase ocnași în picioare, goi până la brâu, cu vâslele ridicate la verticală, și trei gardieni, cu puști-mitraliere în mână, în spate. În față, doi bărbați ridică un sicriu din care alunecă,

înfăşurat într-un sac de făină, trupul unui ocnaş mort. Se zăresc rechini la suprafața apei, aşteptând cadavrul cu botul deschis. Jos, în dreapta tabloului, stă scris: „Înmormântare la Royale – şi data”.

Toate aceste produse de artizanat sunt vândute prin locuințele supraveghetorilor. Cele mai frumoase sunt cumpărate adesea anticipat sau comandate. Restul se vând pe bordul vapoarelor care trec pe-aici. E domeniul vâslaşilor. Mai sunt şi farsorii, cei care iau un vas vechi de-un sfert, uzat şi deformat, pe care gravează cuvintele: „Acest vas a aparținut lui Dreyfus – Insula Diavolului – data”. La fel cu lingurile şi gamelele. Marinarii bretoni se lasă păcăliți de-un alt şiretlic: indiferent ce obiect, numai să scrie pe el „Sezenec”.

Acest negoț permanent aduce o mulțime de bani pe Insule, şi supraveghetorii au tot interesul să-i dea frâu liber. Lăsându-l pe fiecare cu învârteala lui, ocnaşii sunt mai uşor de manevrat şi se deprind cu noua lor viață.

Dintre toți aceşti oameni, nici trei la sută nu caută să evadeze din Insule. Nici măcar vieţaşii. Singurul sistem constă în a încerca prin toate mijloacele să fii scos din lagăr şi trimis pe continent, la Saint-Laurent, Kourou sau Cayenne. Asta nu-i priveşte decât pe cei condamnați pe diferite termene. Pentru vieţaşi e cu neputință, în afară de cazul că săvârşesc o crimă. Într-adevăr, dacă-l omori pe careva, eşti trimis la Saint-Laurent pentru a fi adus în fața tribunalului. Cum însă ca s-ajungi acolo trebuie să faci mărturisiri, rişti cinci ani de recluziune pentru omucidere, fără să ştii dacă ai să poți profita de scurta şedere în sectorul disciplinar din Saint-Laurent – trei luni cel mult – pentru a putea evada.

Se mai poate încerca scoaterea din lagăr pe motive medicale. Dacă ți se pune diagnosticul de tuberculoză, eşti trimis în lagărul pentru „tuberculoşi, numit „Noul Lagăr”, la optzeci de kilometri de Saint-Laurent.

Mai poate fi vorba şi de lepră sau dizenterie cronică. E relativ uşor să obții un asemenea diagnostic, dar există un risc îngrozitor: şederea într-un pavilion special, izolat, timp

de aproape doi ani, cu bolnavii respectivi. De la a te preface că eşti lepros şi până la a te îmbolnăvi de lepră, de la faptul că ai plămâni bolnavi până la a pleca tuberculos, nu-i decât un pas foarte uşor de făcut. Cât despre dizenterie, e şi mai greu să nu te molipseşti.

Iată-mă, aşadar, instalat în clădirea A, cu cei o sută douăzeci de camarazi ai mei. Trebuie să te înveți cu traiul în acest mediu, unde eşti repede categorisit. În primul rând, trebuie să afle fiecare că e riscant să te atace. De cum începi să fii temut, urmează să te faci respectat pentru felul în care te porți cu caraliii, n-ai voie să accepți anumite îndeletniciri, trebuie să refuzi anumite corvezi, să nu recunoşti niciodată autoritatea temnicerilor, să nu te supui niciodată, chiar riscând un conflict cu un supraveghetor. Dacă ai jucat cărți toată noaptea, nici măcar nu ieşi la apel. Gardianul barăcii (clădirii ăsteia i se spune „baracă”) strigă: „Bolnav la pat”. În celelalte două „barăci”, supraveghetorii se duc câteodată să-l ia pe cel care s-a declarat „bolnav” şi-l obligă să fie de față la apel. Asta nu se întâmplă în clădirea căpățânoşilor. În concluzie, de la mic la mare, toți urmăresc mai presus de orice ca-n ocnă să domnească liniştea.

Prietenul meu Grandet, cu care sunt în *gurbi,* e un marsiliez de treizeci şi cinci de ani. Foarte înalt şi slab ca un ogar, dar foarte puternic. Suntem prieteni încă din Franța. Ne vizitam la Toulon, ca şi la Marsilia şi Paris.

E un celebru spărgător de case de bani. Om bun, da poate să fie foarte periculos. Azi sunt aproape singur în sala asta uriaşă. Şeful cabanei mătură şi şterge cu cârpa podeaua de ciment. Văd un tip care repară un ceasornic, c-o şmecherie de lemn la ochiul stâng. Deasupra hamacului său, o scândură de care sunt spânzurate vreo treizeci de ceasornice. Individul pare să aibă cam treizeci de ani, dar e cu părul complet alb. Mă apropii de el şi mă uit cum lucrează, apoi încerc să înjgheb o conversație. Nici măcar nu mă priveşte şi nu scoate o vorbă. Plec nițeluş jignit şi ies în curte să m-aşez lângă spălător. Dau de Titi Belotă, pe cale să se antreneze cu nişte cărți de joc noi-nouțe. Degetele lui îndemânatice amestecă în toate felurile cele treizeci şi două de cărți, cu o

repeziciune uluitoare. Fără să înceteze cu mişcările lui de prestidigitator, îmi spune:

— Ei, bătrâne, cum merge? Te simți bine la Royale?

— Da, dar azi mă plictisesc de moarte. O să încep să lucrez câte ceva, în felul ăsta o să mai ies din lagăr. Am vrut să stau de vorbă cu un tip care repară ceasuri, dar nici n-a catadicsit să-mi răspundă.

— Vezi bine, Papi, pe ăsta-l doare-n cot de ceilalți. Nu ştie decât de ceasornicele lui. Restul, praful şi pulberea! E-adevărat că, după câte a pățit, are tot dreptul să fie într-o ureche. Nici nu putea să nu fie. Fă socoteala că tânărul ăsta – putem să-i zicem tânăr, că n-are nici treizeci de ani – a fost condamnat la moarte acu un an, c-ar fi violat-o, chipurile, pe nevasta unui caraliu. Aiurea. O coțcăia de mult pe nevasta unui supraveghetor-şef breton. Muncind la ei ca „băiat de casă”, ori de câte ori bretonul era de serviciu de zi, ceasornicarul se culca cu gagică-sa. Numai că au făcut o greşeală: damicela nu-l mai lăsa să spele şi să calce rufele. Le spăla şi le călca ea, dar încornoratului de bărbatu-său, care-o ştia puturoasă, i s-a părut asta nu ştiu cum, şi-a început să intre la bănuieli. Da' n-avea nici o dovadă a belelei care căzuse pe capul lui. Şi atunci a ticluit o şmecherie, să-i prindă cu mâța-n sac şi să-i omoare pe amândoi. Dar n-a pus la socoteală reacția pațachinei. Într-o bună zi, a părăsit serviciul de gardă la abia două ore de când îl începuse şi l-a rugat pe supraveghetor să-i ție tovărăşie până acasă, pe motiv că vrea să-i dea o şuncă pe care a primit-o din ținutul lui de baştină. A intrat uşurel pe poartă, dar nici n-a apucat să deschidă bine uşa căsuței, că un papagal s-a pornit să turuie: „Uite-l pe tata!” cum avea obiceiul ori de câte ori se întorcea caraliul acasă. De îndată, muierea a început să strige: „Mă violează! Ajutor!” Cei doi caralii pătrund în cameră în clipa când muierea se smulge din brațele ocnaşului care, surprins, sare pe fereastră, în timp ce încornoratul trage în el. Se alege c-un glonț în umăr în timp ce muierea îşi zgârie sânii şi obrajii şi-şi rupe halatul. Ceasornicarul cade, şi-n clipa când bretonul voia să-l lichideze, celalalt caraliu îi smulge arma din mână. Trebuie

să-ți spun că acest al doilea caraliu era corsican, pricepuse imediat că şeful lui i-a spus baliverne şi că ăla n-a fost viol cum nu e el popă. Dar corsicanul nu putea să-i spună asta bretonului. Şi se preface convins că-i vorba de-un viol. Ceasornicarul e condamnat la moarte. Până aici bătrâne, nimic extraordinar. Abia de-acu încolo devine interesant. Pe Insula Royale, în sectorul pedepsiților, se află o ghilotină, cu fiecare piesă pusă bine într-o încăpere anume. În curte, cele cinci lespezi pe care vine aşezată sunt bine fixate şi nivelate. În fiecare săptămână, călăul şi ajutoarele sale, doi ocnaşi, montează ghilotina cu cuțitul şi tot calabalâcul şi taie vreo două trunchiuri de banan. Să fie oamenii siguri că e-n stare bună de funcționare. Ceasornicarul savoiard se afla, cum ziceam, într-o celulă a condamnaților la moarte împreună cu alți patru condamnați, trei arabi şi un sicilian. Toți cinci aşteptau răspunsul la cererea lor de grațiere, făcută de supraveghetorii care-i apăraseră. Într-o dimineață e înălțată ghilotina şi se deschide brusc uşa savoiardului. Călăii s-aruncă asupra lui, îi leagă picioarele c-o funie şi tot cu ea îi prind încheieturile mâinilor. Îi răscroiesc gulerul cu nişte foarfeci, după care, cu paşi mărunți, străbat în slaba lumină a zorilor vreo douăzeci de metri. Probabil ştii, Papillon, că odată ce-ai ajuns în fața ghilotinei, te afli în fața unei scânduri verticale pe care te leagă cu nişte curele. Îl leagă aşadar şi dau s-aplece scândura, cu capul în afara ei, când soseşte actualul comandant, „Aşchie”, care-i totdeauna obligat să asiste la execuție. Ține un felinar antivânt cât toate zilele şi, în clipa când luminează scena, îşi dă seama că idioții de caralii au greşit: erau cât pe-aci să-i taie capul ceasornicarului, care-n ziua aceea n-avea ce să caute acolo. „Opriți! Opriți!” strigă Barrot. E-atât de emoționat, că nu-i în stare să mai scoată o vorbă. Zvârle cât colo felinarul antivânt, îmbrânceşte pe toată lumea, caralii şi călăi, şi-l dezleagă cu mâna lui pe savoiard. Până la urmă izbuteşte să ordone: „Infirmier, du-l înapoi în carceră. Ai grijă de el, stai alături, gardian, dă-i nişte rom. Şi voi, dobitocilor, aduceți-l pas alergător pe Rencasseu, că pe el îl executăm azi, şi nu pe altcineva!” A doua zi, savoiardul era cu tot părul alb cum l-ai

văzut azi. Avocatul lui, un caraliu din Calvi, a făcut o nouă cerere de grațiere la ministerul justiției, relatând incidentul. Ceasornicarul a fost grațiat şi condamnat la muncă silnică pe viață. De-atunci nu face altceva decât repară ceasornicele caraliilor. E pasiunea lui. Le controlează îndelung, de aia spânzură atâtea ceasornice de tabloul lui de observație. Pricepi acu că are dreptul să fie oleacă țăcănit, aşa-i?

— Nici vorbă, Titi, după un şoc ca ăsta, are tot dreptul să nu fie prea sociabil. Îl compătimesc din toată inima.

Pe zi ce trece mai aflu câte ceva despre viața asta nouă. Baraca A e cu adevărat o adunătură de indivizi fioroşi, atât în ce priveşte trecutul lor, cât şi prin felul cum reacționează în viața de toate zilele. Tot nu lucrez: aştept un loc de vidanjor care, după trei sferturi de oră de muncă, mă va lăsa liber pe insulă cu dreptul de-a pleca la pescuit.

Azi-dimineață, la apelul pentru corvoada de plantare a cocotierilor e chemat Jean Castelli. Iese din rând şi întreabă:

— Cum adică? Sunt trimis la muncă, eu?

— Da, dumneata, răspunde caraliul corvezii. Ia hârlețul ăsta.

Castelli îl măsoară din ochi:

— I-ascultă, trebuie să fii un țărănoi din Auvergne ca tine, ca să ştii să umbli cu drăcovenia asta. Eu sunt corsican din Marsilia. În Corsica uneltele sunt zvârlite cât colo, iar la Marsilia nici măcar nu se ştie că există. Ține-ți hârlețul şi lasă-mă în pace.

Tânărul caraliu, nepus încă în temă, cum am aflat mai târziu, ridică hârlețul la Castelli, cu mânerul în sus. Într-un singur glas, cei o sută douăzeci de oameni strigă:

— Canalie, nu te-atinge de el că te curățăm!

— Rupeți rândurile! strigă Grandet şi, fără să ținem seama de poziția de atac luată de caralii, intrăm cu toții în baracă.

„Baraca B” a pornit spre locul de muncă. „Baraca C” aşijderea. Se strâng o duzină de caralii şi, lucru rar, închid uşa zăbrelită. Peste o oră, de o parte şi de alta a uşii se află patruzeci de caralii cu pistoale-mitralieră în mână. Comandantul adjunct, gardianul-şef, supraveghetorul-şef, supraveghetorii – s-au adunat cu toții acolo, afară de maior

plecat la ora şase, înainte de conflict, într-o inspecție pe Insula Diavolului.

Comandantul adjunct spune:

— Dacelli, strigă oamenii, unul câte unul.

— Grandet.

— Prezent.

— Afară.

Iese afară, în mijlocul celor patruzeci de gardieni. Dacelli îi spune:

— Pleci la muncă.

— Nu pot.

— Refuzi?

— Nu, nu refuz, sunt bolnav.

— De când? La primul apel nu te-ai declarat bolnav.

— Azi-dimineață nu eram bolnav, acum sunt.

Primii şaizeci strigați răspund exact la fel, unul după altul. Unul singur merge până la nesupunere. Probabil c-avea de gând să fie trimis la Saint-Laurent, ca s-ajungă în fața tribunalului militar. Când e întrebat: „Refuzi?”, răspunde:

— Da, refuz categoric.

— De ce?

— Pentru ca-mi vine să borăsc când vă văd. Refuz categoric să lucrez pentru nişte tâmpiți ca voi.

Încordarea ajunsese la culme. Caraliii, îndeosebi cei tineri, nu răbdau să-i jignească ocnaşii în halul ăsta. Aşteptau un singur lucru, un gest de amenințare, care să le îngăduie să-şi descarce armele, ținute de altminteri cu țeava spre pământ.

— Cei care au fost strigați, dezbrăcarea la piele! Direcția celule.

Pe măsură ce lucrurile de îmbrăcăminte erau zvârlite jos, se auzea câte-un cuțit răsunând pe macadanul din curte. În clipa aia soseşte doctorul.

— E-n regulă, stați! Uite-l pe doctor. Sunteți bun, domnule doctor, să-i examinați pe oamenii aceştia? Ăi găsiți sănătoşi intră la carceră. Ceilalți rămân în baraca lor.

— Aveți şaizeci de bolnavi?

— Da, domnule doctor, în afară de cel care a refuzat să muncească.

— Primul, face doctorul, Grandet, ce-ai pățit?

— M-am intoxicat cu nişte păzitori de ocnaşi, domnule doctor. Suntem cu toții condamnați la pedepse pe termen lung, şi cei mai mulți la muncă silnică pe viață, domnule doctor. În Insule nu-i speranță de evadare. Aşa că nu putem îndura viața asta decât dacă există o oarecare îngăduință şi înțelegere în aplicarea regulamentului. Numai că azi-dimineață un supraveghetor şi-a permis de față cu noi toți să încerce să pocnească-n cap cu coada hârlețului pe-un camarad care se bucură de toată stima. Nu era un gest de apărare, că omul nostru nu amenințase pe nimeni. A spus doar că nu vrea să lucreze cu un hârleț. Asta-i cauza adevărată a epidemiei. Faceți cum credeți dumneavoastră.

Doctorul lasă capul în jos, reflectează un timp, apoi zice:

— Domnule infirmier, scrie: „Întrucât s-a produs o intoxicație colectivă, infirmierul supraveghetor Cutare va da purgativ câte douăzeci de grame sulfat de sodiu fiecărui transportat care s-a declarat bolnav pe ziua de azi. În ce-l priveşte pe transportatul X, îl veți lua sub observație la spital, ca să ne putem da seama dacă atunci când a refuzat să muncească era în deplinătatea facultăților sale mintale”.

Întoarce spatele şi pleacă.

— Toată lumea înăuntru! strigă comandantul adjunct. Strângeți-vă boarfele, şi nu vă uitați cuțitele.

În ziua aceea toată lumea a rămas în baracă. Nimeni n-a putut să iasă, nici cel cu adusul pâinii. Pe la amiază, în loc de ciorbă, supraveghetorul-infirmier însoțit de doi ocnaşi-infirmieri, s-a prezentat cu o ciutură plină cu sulfat de sodiu. Numai trei au fost obligați să înghită purgativul. Al patrulea s-a prăbuşit peste ciutură, simulând o criză de epilepsie după toate regulile, zvârlind purgativul, ciutura şi polonicul care încotro. În felul acesta s-a încheiat conflictul, prin sarcina dată şefului barăcii de-a şterge toată apăraia de pe jos.

Mi-am petrecut, după-amiaza stând de vorbă cu Jean Castelli. A venit să mănânce cu noi. E într-un *gurbi* cu unul

din Toulon, Louis Gravon, condamnat pentru furt de blănuri. Când îi vorbesc de evadare încep să-i strălucească ochii. Îmi spune:

— Anul trecut eram gata să evadez, dar treaba s-a-mpuțit. Bănuiam eu că nu eşti din ăia care stau liniştiți pe aici. Numai că a vorbi despre evadare în Insule e ca şi cum ai vorbi în vânt. Pe de altă parte, am băgat de seamă că nu i-ai înțeles încă pe ocnaşii din Insule. Aşa cum îi vezi, nouăzeci la sută se simt aproape fericiți. Nimeni n-o să te toarne vreodată, orice-ai face. Dacă e omorât unul, nu găseşti martor să-l cauți cu lumânarea; dacă se produce un furt, acelaşi drac. Orice-ar învârti un tip, toți fac zid să-l apere. Ocnaşii din Insule nu se tem decât de-o cărăbăneală reuşită, pentru că atunci s-a zis cu traiul lor oarecum tihnit: percheziționați cu nemiluita, nu tu joc de cărți, nu tu muzică – instrumentele sunt făcute praf în timpul percheziţiilor – nu tu joc de şah sau de dame, nici o carte, nimic, ce mai! S-au ras şi de ciubucărit. Totul, absolut totul e interzis. Percheziții peste percheziții. Zahăr, ulei, fripturi, unt, toate astea dispar. Ori de câte ori evadații au şters-o din Insule, au fost arestați pe continent, pe lângă Kourou. În ce priveşte însă Insulele, evadarea e chipurile reuşită: frații au plecat din Insulă. Drept urmare sancțiuni împotriva caraliilor, care se răzbună după aia pe toți.

Sunt numai urechi. Stau şi mă minunez. Niciodată nu văzusem problema sub aspectul ăsta.

— În concluzie, zice Castelli, în ziua când începi să pregăteşti o evadare, fii cu ochii-n patru. Până să vorbeşti cu careva, dacă nu ți-e prieten la cataramă, gândeşte-te de zece ori.

Jean Castelli, spărgător de meserie, are o voință şi o inteligență puțin obişnuite. Urăşte violența. E poreclit „Bunicul”. Nu se spală decât cu săpun de Marsilia, şi dacă simte că m-am spălat cu Palmolive, îmi spune: „Miroşi a coardă, pe cinstea mea! Te-ai spălat cu săpun de damă!” Are, din păcate, cincizeci şi doi de ani, dar ți-e drag pentru energia lui de fier. Îmi spune:

— Papillon, parc-ai fi feciorul meu. Nu te sinchiseşti de viața din Insule. Mănânci ca să fii în formă, dar n-ai să te rostuieşti niciodată ca să-ți duci viața aici. Eşti un tip pe cinste. Din toți ocnaşii nu ştiu dacă-s şase care să aibă gândurile astea. Mai ales dacă e vorba să evadeze. Se găsesc, ce-i drept, o grămadă care dau o avere să scape de internare şi să plece deci pe continent, ca s-o şteargă de acolo. Dar nimeni nu se gândeşte la o cărăbăneală pornită de-aici.

Bătrânul Castelli îmi dă sfaturi: să învăț, englezeşte şi, ori de câte ori oi putea, să vorbesc spanioleşte c-un spaniol. Mi-a împrumutat o carte de învățat spaniola în douăzeci şi patru de lecții şi un dicționar francez-englez. E prieten la cataramă cu un marsiliez, Gardés, care ştie multe despre evadări. S-a cărăbănit de două ori. Prima dată din ocna portugheză; a doua, de pe continent. Jean Castelli vede altfel chestia cu evadarea. Gravon, cel din Toulon, are şi el părerile lui, dar toate ideile astea se bat cap în cap. Începând de azi o să-mi fac singur socotelile şi n-o să mai pomenesc de evadare.

E greu, dar nu se poate altfel. Singurul punct asupra căruia sunt cu toții de acord e că jocul nu-i interesant decât ca să câştigi parale, şi că-i foarte periculos. În orice clipă te poți trezi obligat să te bați la cuțite cu primul fanfaron. Toți trei sunt oameni ai faptei şi straşnici, ținând seama de vârsta lor: Louis Gravon are patruzeci şi cinci de ani, iar Gardés aproape cincizeci.

Aseară am avut prilejul să arăt aproape întregii săli felul meu de-a vedea lucrurile şi de-a acționa. O huidumă din Nîmes, poreclit Berbecul, îl provoacă la bătaie cu şişurile pe-un tinerel din Toulouse poreclit Țârul. Berbecul, gol pân' la brâu, s-a proțăpit în mijlocul „promenadei”, cu şişul în mână:

— Ori îmi dai douăzeci şi cinci de franci de fiecare partidă de pocher, ori nu joci.

Țârul răspunde:

— Nimeni n-a plătit vreodată cuiva ca să joace pocher. De ce te legi de mine şi nu te iei de staroste?

— Treaba mea. Sau plăteşti, sau nu joci, sau te baţi.

— Nu, n-am să mă bat.

— Dai înapoi?

— Da. De ce să m-aleg c-un buzunar la burtă, sau să fiu curăţat de-un trombonist ca tine, care n-a-ncercat vreodată s-o şteargă? Nu-mi arde decât de evadare. Nu mă aflu aici să ucid sau să fiu ucis.

— E viteaz tinerelul. Şi ţine la cărăbăneală. Din păcate n-avem voie să deschidem gura.

Deschid cuţitul şi-l strecor sub coapsă. Sunt aşezat pe hamacul lui Grandet.

— Ei, laşule, plăteşti sau te retragi din joc? Răspunde.

Şi face un pas spre Ţâr. În clipa aia strig:

— Tacă-ţi gura, Berbecule şi dă-i pace băiatului!

— Ai înnebunit, Papillon? îmi spune Grandet.

Fără să mă clintesc, în aceeaşi poziţie, cu şişul deschis sub coapsa stângă, cu mâna pe mâner, spun:

— Nu, n-am înnebunit, şi auziţi aici ce-am de spus. Până să mă bat cu tine, Berbecule, de-o să mai doreşti pe urmă, vreau să-ţi spun, ţie şi celorlalţi, că de când am intrat în baraca asta unde suntem peste o sută, toţi de-ai tagmei, mă tot ruşinez văzând aici că nu vă pasă de treaba cea mai straşnică, cea mai de preţ, singura adevărată, şi-anume evadarea. Dar oricare a făcut dovada că-i un om al evadării care are tăria să-şi pună viaţa-n cumpănă pentru libertate trebuie să fie respectat de toţi mai presus de orice. E cineva de altă părere? (Tăcere.) Dintre legile pe care vi le-aţi făurit mai este una, cea mai importantă, obligaţia fiecăruia, nu numai de a-i respecta, dar şi de a-i ajuta, de a-i sprijini pe cei ce-o să se cărăbănească. Nimeni nu-i obligat să plece, şi-i treaba voastră dacă aproape toţi vreţi să vă duceţi viaţa aici. Dacă n-aveţi curajul să-ncercaţi s-o luaţi de la capăt, acordaţi-le ăstora măcar respectul pe care-l merită. Iar cel care va da uitării legea asta bărbătească, s-ar putea s-o păţească. Şi acum, Berbece, dacă mai vrei să te baţi, la dispoziţie!

Şi sar în mijlocul sălii, cu şişul în mână. Ălalalt şi-aruncă şişul şi-mi zice:

— Ai dreptate, Papillon, nici eu nu vreau să ne batem cu şişurile, ci cu pumnii, ca să-ţi arăt că nu sunt laş.

Îi dau şişul lui Grandet. Ne-am bătut câineşte, vreo douăzeci de minute. Spre sfârşit, am plasat la fix o lovitură cu capul, aşa că l-am luat de puţin. La closet, ne spălăm sângele de pe faţă. Berbecul îmi spune:

— E drept, am devenit nişte animale în Insule. Sunt de cincisprezece ani aici şi n-am pus la bătaie măcar o mie de franci ca să fiu dezinternat. E-o ruşine.

Când mă întorc la *gurbi,* Grandet şi Galgani se pornesc să mă beştelească.

— Se vede că-ţi lipseşte o doagă, ce-ţi veni să provoci şi să insulţi pe toată lumea? E-o minune că n-a sărit nimeni să se ia la cuţite cu tine.

— Nu, fraţilor, nu-i vorba de o minune. Când cineva are într-adevăr dreptate, orice om din tagmă ştie s-o recunoască.

— Bine, bine, zice Galgani. Eu atât îţi spun, nu te juca cu focul.

Toată seara s-au perindat o serie de indivizi să stea de vorbă cu mine. Se apropiau aşa, ca din întâmplare, vorbeau de una, de alta, şi după aia, când să plece:

— Ştii, Papi, e valabil ce-ai spus.

Incidentul ăsta a fost făcut să fiu bine văzut.

Din clipa aceea sunt considerat pe bune de camarazii mei ca unul de-al lor, dar care nu înghite orice hotărâre pe care au luat-o fără s-o rumege sau s-o discute. Bag de seamă că atunci când sunt staroste de joc se iscă mai puţine certuri, iar când poruncesc ceva, mi se dă repede ascultare.

Aşa cum am spus, la joc, starostele ia cinci la sută din fiecare pont: stă pe-un scăunel, cu spatele la perete, ca să se ferească de-un asasin oricând cu putinţă. Pe genunchi are o pătură care ascunde un cuţit cu arc, deschis. În jurul lui e-un cerc alcătuit din treizeci, patruzeci, uneori cinzeci de jucători de prin toată Franţa, mulţi străini, inclusiv arabi. Jocul e foarte simplu: unul ţine banca, altul taie cărţile. Când banca pierde, e trecută următorului. Se joacă cu

cincizeci şi două de cărți. Cel care taie ia o carte şi-o pune cu fața-n jos. Acum încep rămăşagurile: se poate juca pe mâna băncii sau a celui care a tăiat. După ce banii pariați au fost făcuți grămăjoare, începe tragerea cărților, una câte una. Cartea de aceeaşi valoare cu una din cele două de jos pierde. De pildă, cel care-a tăiat cărțile are o damă, iar banca un cinci. Dacă se trage o damă înainte de-a ieşi un cinci, pierde cel care a tăiat; dimpotrivă, dacă s-a tras un cinci, pierde banca. Starostele jocului trebuie să cunoască valoarea fiecărui pariu şi să-şi amintească cine a tăiat sau cine e bancherul, ca să ştie cui i se cuvin banii. Nu-i uşor. Trebuie să-i apere pe cei slabi de cei zdraveni, totdeauna dispuşi să abuzeze de faima lor. Când starostele ia o hotărâre într-un caz îndoielnic, hotărârea trebuie acceptată fără crâcnire.

Azi-noapte a fost asasinat un italian pe nume Carlino. Trăia cu-n tinerel, pe post de nevastă, lucrau amândoi la o grădină. Ştia probabil că e-n primejdie, pentru că în timp ce dormea îl păzea tânărul şi invers. Sub pânza-hamac pusese cutii goale de tablă, ca să nu se poată strecura nimeni până la ei fără zgomot. Şi cu toate astea a fost omorât, înjunghiat dinspre duşumea. Urletul lui a fost urmat imediat de-un straşnic zdrăngănit al cutiilor goale răsturnate de asasin.

Grandet conducea o partidă de „Marseieză”, având în jurul lui peste treizeci de jucători. Eu stăteam de vorbă cu careva în apropierea jocului. Urletul şi zgomotul cutiilor goale au pus capăt partidei. Fiecare se ridică şi întreabă ce s-a întâmplat. Tânărul prieten al lui Carlino n-a văzut nimic, iar Carlino nu mai respiră. Şeful barăcii întreabă dacă trebuie să-i cheme pe supraveghetori. Nu. E timp să fie anunțați a doua zi, la apel; dacă tot e mort, nu se mai poate face nimic pentru el. Grandet ia cuvântul:

— Nimeni n-a auzit nimic. Nici tu, puştiule, i se adresează el camaradului lui Carlino. Mâine dimineață, când te trezeşti, bagi de seamă că a murit.

Şi gata! Dă-i drumul, jocul reîncepe. Iar jucătorii, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat se pornesc din nou să strige: „Ăl care-a tăiat! Nu, banca!” etc.

Aştept cu nerăbdare să văd ce se întâmplă când descoperă gardienii un omor. La cinci şi jumătate, primul clopot. La şase, al doilea clopot şi cafeaua. La şase şi jumătate, al treilea clopot şi se iese la apel. Ca-n fiecare zi. Dar azi e altfel. La al treilea clopot, şeful barăcii îi spune caraliului care-l însoțeşte pe aducătorul cafelei:

— Domnule şef, a fost omorât un om.

— Cine?

— Carlino.

— În regulă.

Peste zece minute sosesc caralii:

— Unde e mortul?

— Acolo.

Observă pumnalul înfipt în spinarea lui Carlino, prin pânză. Îl trag afară.

— Brancardier, du-l.

Doi bărbați îl scot cu brancarda. Se luminează de ziuă. Al treilea clopot. Ținând cuțitul plin de sânge, supraveghetorul porunceşte:

— Toată lumea afară în formație, pentru apel. Azi e interzis să rămână careva culcat, bolnav.

Ies toți. La apelul de dimineață, comandanții şi gardienii-şefi sunt totdeauna prezenți. Se face apelul. Ajungând la Carlino, şeful barăcii răspunde:

— Mort astă-noapte, a fost dus la morgă.

— Bine, zice gardianul care face apelul.

După ce au răspuns cu toții prezent, şeful lagărului ridică şişul şi întreabă:

— A văzut careva cuțitul ăsta?

Nu răspunde nimeni.

— L-a văzut careva pe asasin?

Tăcere absolută.

— Va să zică nimeni nu ştie nimic, ca de obicei. Treceți cu mâinile întinse prin fața mea, unul după altul, şi după aia fiecare la munca lui. Mereu acelaşi lucru, domnule comandant, nu se poate afla cine e făptaşul.

— Afacerea e clasată, zise comandantul. Păstrați cuțitul, prindeți de el o fișă din care să reiasă c-a fost folosit pentru omorârea lui Carlino.

Asta-i tot. Intru în baracă şi mă întind să dorm, n-am închis ochii toată noaptea. Cu puțin înainte de a ațipi, îmi spun că un ocnaş nu-i mare lucru. Chiar dacă-i asasinat în mod laş, nimeni nu se deranjează să-l afle pe asasin. Pentru Administrație un ocnaş nu înseamnă nimic. Nici cât un câine.

Am hotărât să-mi încep luni munca de vidanjor. La patru şi jumătate voi ieşi cu încă cineva să deşertăm tinetele din clădirea A, ale noastre. Regulamentul prevede să fie golite la malul mării. Dar dându-i ceva bivolarului, acesta ne aşteaptă pe platou într-un loc unde coboară până la mare un canal îngust cimentat. Aşa că golim iute, în mai puțin de douăzeci de minute, toate hârdaiele în canalul ăsta şi, ca să se scurgă totul, turnăm trei mii de litri de apă de mare, adusă într-o butie cât toate zilele. Pentru căratul apei, bivolarul, un negru simpatic din Martinica, primeşte douăzeci de franci pe zi. Ajutăm c-un măturoi foarte tare să se ducă toată murdăria. Fiind prima mea zi de muncă, căratul hârdaielor cu două bare de lemn mi-a obosit încheieturile mâinilor. Dar o să mă deprind repede.

Noul meu camarad m-ajută cu multă tragere de inimă, totuşi Galgani mi-a zis că-i un tip extrem de periculos. Se spune că-n Insule ar fi omorât şapte oameni. Învârteala lui constă în a vinde excremente. Într-adevăr, fiecare grădinar trebuie să facă rost de bălegar. În scopul ăsta sapă o groapă, vâră în ea frunze uscate şi iarbă, iar martinichezul meu duce pe şest unul sau două hârdaie de la vidanjare în grădina respectivă. Se înțelege că treaba asta n-o poate face singur, aşa că sunt nevoit să-i dau o mână de ajutor. Dar ştiu că-i o greşeală foarte gravă, pentru că, molipsind zarzavaturile, poate să răspândească dizenteria, atât printre supraveghetori, cât şi printre deportați. Într-o bună zi, când o să-l cunosc mai bine, o să pun capăt învârtelii ăsteia. Bineînțeles că n-o să-l las să păgubească. De altfel, se

îndeletniceşte şi cu gravarea coarnelor de bou. În ce priveşte pescuitul, îmi spune că nu mă poate învăța nimic, dar că pe chei o să m-ajute Chapar sau altcineva.

Iată-mă aşadar vidanjor. De cum isprăvesc treaba, fac un duş, îmi pun un şorț şi pornesc zilnic la pescuit unde-mi place. Am o singură obligație: să fiu la amiază în lagăr. Mulțumită lui Chapar, nu duc lipsă nici de bețe, nici de undițe. Când mă întorc cu roşioarele înşirate pe-o sârmă, se întâmplă rareori să nu fiu strigat din case de către nevestele supraveghetorilor. Au aflat toate cum mă cheamă.

— Papillon, vinde-mi două kile de roşioară.

— Sunteți bolnavă?

— Nu.

— Aveți vreun copil bolnav?

— Nu.

— Atunci nu vând peşte.

Prind destul de mulți peşti ca să mai dau şi prietenilor din lagăr. Îi schimb pe cornuri, salate sau fructe. În *gurbiul* meu se mănâncă peşte cel puțin o dată pe zi. Într-o zi, întorcându-mă cu vreo douăsprezece langustine şi vreo şapte-opt kile de roşioare, trec prin fața casei unde şade comandantul Barrot. O femeie destul de grasă îmi zice:

— Ai prins ceva pe ziua de azi, Papillon. Şi totuşi marea e agitată şi nimeni n-a putut să pescuiască. N-am mai pus gura pe aşa ceva de cel puțin două săptămâni. Păcat că nu-l vinzi. Ştiu de la soțul meu că nu vrei să-l vinzi nevestelor de supraveghetori.

— E adevărat, doamnă. Dar cu dumneavoastră se cam schimbă treaba.

— De ce?

— Pentru că sunteți grasă, şi carnea poate că vă face rău.

— Aşa-i, mi s-a spus că n-am voie să mănânc decât salate şi peşte rasol. Dar asta nu-i cu putință aici.

— Poftim, doamnă, luați langustinele şi roşioarele astea.

I-am dat aproape două kilograme de peşte.

Din ziua aceea, de câte ori prind mai mult, îi dau şi ei, să-şi țină regimul. Ştie că totul se vinde în Insule, dar nu mi-a spus niciodată altceva decât „mulțumesc”. A procedat bine, a

înțeles că dacă mi-ar fi oferit bani, m-aş fi supărat. Dar mă pofteşte deseori în casă, servindu-mă chiar ea c-un lichior sau c-un pahar de vin alb. Când primeşte câte ceva din Corsica, îmi dă şi mie. Nu m-a întrebat niciodată despre trecutul meu. O singură dată i-a scăpat, într-o zi, cu privire la ocnă: „E adevărat că nu se poate evada din Insule, dar e mai bine să stai aici, într-o climă sănătoasă, decât să putrezeşti ca un animal pe continent”.

De la ea am aflat de unde vine numele Insulelor: În timpul unei epidemii de febră galbenă la Cayenne, călugării şi călugărițele unei mănăstiri s-au refugiat aici şi au scăpat toți cu viață. Drept care au fost botezate Insulele Salvării.

Grație pescuitului colind pretutindeni. Se împlinesc trei luni de când sunt vidanjor şi cunosc insula mai bine ca oricare. Mă duc s-arunc câte-o privire prin grădini pe motiv că dau peşte ca să capăt salată şi fructe. Lângă cimitirul supraveghetorilor e o grădină îngrijită de Matthieu Carbonieri, care şi-a rostuit *gurbiul* cu mine. Lucrează aci de unul singur şi mi-am spus că, mai târziu, ar putea ascunde sau pregăti o plută în grădina lui. Încă două luni şi o să plece maiorul. O să fiu liber s-o pornesc la treabă.

M-am organizat: vidanjor titular, ies chipurile să-mi golesc hârdaiele, dar treaba o face martinichezul în locul meu, pe bani, fireşte. Încerc să mă împrietenesc cu doi cumnați condamnați la muncă silnică pe viață, Naric şi Quenier. Sunt porecliți „cumnații cu căruciorul”. Se spune c-au fost acuzați de-a fi transformat în bloc de ciment un încasator pe care-l omorâseră. Nişte martori i-ar fi văzut transportând într-un cărucior un bloc de ciment pe care l-ar fi aruncat în Marna sau în Sena. Ancheta a stabilit că încasatorul se dusese la ei să încaseze o poliță şi că de-atunci n-a mai fost văzut. Au negat până-n pânzele albe. Chiar şi la ocnă ziceau că sunt nevinovați. Totuşi, deşi nu s-a dat nicicând de trupul încasatorului, în schimb i s-a găsit capul învelit într-o batistă. Iar cumnații purtau batiste cu aceeaşi țesătură şi din acelaşi fir, „după părerea experților”. Dar avocații şi ei înşişi au dovedit că mii de metri din pânza asta fuseseră prefăcuți în batiste. Toată lumea avea asemenea batiste. Până la urmă,

cei doi cumnați s-au ales cu muncă silnică pe viață, iar soția unuia dintre ei, sora celuilalt, a luat douăzeci de ani de închisoare.

Am reuşit să mă împrietenesc cu ei. Fiind zidari, intră şi ies când vor din atelierul de întreținere. Ar putea eventual să scoată de-acolo, o bucată azi, o bucată mâine, lemnul din care să fac o plută. Rămâne să-i conving.

Ieri m-am întâlnit cu doctorul. Căram un peşte de cel puțin douăzeci de kilograme, foarte bun la gust, numit meru. Urcăm împreună spre platou. La jumătatea drumului ne aşezăm pe-o bucată de zid. Îmi spune că din capul acestui peşte se poate face o ciorbă să te lingi pe degete. I-l ofer, c-o bucată zdravănă de carne. Îl miră gestul meu şi-mi spune:

— Nu eşti ranchiunos, Papillon.

— Să fim înțeleşi, domnule doctor, nu fac gestul ăsta din partea mea. Vi-l datorez deoarece v-ați dat toată osteneala pentru prietenul meu Clousiot.

Mai vorbim un pic, după care îmi spune:

— Ai vrea să evadezi, nu-i aşa? Tu nu eşti ocnaş. Pari să fii altceva.

— Aveți dreptate, domnule doctor, nu sunt de-al ocnei, mă aflu doar în vizită.

Pufneşte în râs. Atunci pornesc la atac:

— Domnule doctor, nu credeți că un om ar putea să se schimbe-n bine?

— Ba da.

— Ați accepta ideea c-aş putea fi util societății fără să reprezint pentru ea un pericol, devenind un cetățean de treabă?

— Cred sincer că da.

— M-ați ajuta oare să-mi ating acest scop?

— Cum?

— Scoțându-mă din lagăr ca tuberculos.

Îmi confirmă un lucru pe care-l ştiam doar din auzite:

— Nu-i cu putință, şi te sfătuiesc să nu faci niciodată aşa ceva. E prea mare primejdia. Administrația nu dezinternează pe cineva pe motiv de boală decât dacă a stat cel puțin un an în pavilionul destinat bolii sale.

— De ce?
— Mi-e cam ruşine să-ți spun, dar presupun că-i din următorul motiv: dacă-i vorba de-un simulant, să ştie că are toate şansele să se molipsească stând cu ceilalți bolnavi. Aşa că nu pot să fac nimic pentru tine.
Din ziua aceea m-am împrietenit destul de bine cu doctorul. Până când era cât pe-aci să-mi omoare prietenul, pe Carbonieri. Într-adevăr, Matthieu Carbonieri, de comun acord cu mine, acceptase slujba de bucătar cambuzier la popota supraveghetorilor-şefi. Dorea să constate, dacă ar fi posibil – din cât vin, ulei şi oțet primea acolo –, să fure trei butoaie şi să găsească modalitatea de-a le lega împreună şi de-a porni cu ele pe mare. Bineînțeles, după plecarea lui Barrot. Greutățile erau mari, fiindcă trebuia, în aceeaşi noapte, să furăm butoaiele, să le aducem până la malul mării fără să ne vadă sau să ne audă cineva şi să le legăm laolaltă cu nişte cabluri. N-aveam vreo şansă decât pe-o noapte de furtună, cu vânt şi ploaie. Dar cel mai greu, pe vânt şi ploaie, era să laşi o asemenea plută la apă, pe o mare prin definiție foarte agitată.
Carbonieri era aşadar bucătar. Şeful popotei îi dă trei iepuri să-i prepare pentru a doua zi, duminică. Carbonieri trimite, din fericire jupuiți, un iepure lui frate-său, la chei, şi doi iepuri nouă. După aia taie trei pisici grase şi pregăteşte din ele un fel de vânat cu sos de vin şi arpagic, să duduie.
Ghinionul lui că a doua zi e invitat la masă şi doctorul, care, gustând din iepure, zice:
— Domnule Filidori, vă felicit pentru meniul dumneavoastră, pisica asta-i delicioasă.
— Nu vă bateți joc de mine, domnule doctor, am pregătit trei iepuri straşnici.
— Nu, face doctorul, încăpățânat ca un catâr. E carne de pisică. Vezi coastele astea? Sunt turtite, iar iepurii au coaste rotunde. Deci, nu încape îndoială: mâncăm carne de pisică.
— Dumnezeule, Cristacho! zise corsicanul. Am o pisică în burtă!
Şi o porneşte-n goană spre bucătărie, îi pune lui Matthieu revolverul în piept şi-i spune:

— Degeaba eşti napoleonist ca şi mine, te omor dacă mi-ai dat să mănânc pisică.

Avea o privire de nebun, şi Carbonieri, fără să priceapă de unde-o fi aflat, îi spune:

— Dacă le spuneți pisici la ce mi-ați dat, nu-s eu de vină.

— Ți-am dat iepuri.

— Păi asta am şi gătit. Uitați-vă, pieile şi capetele sunt încă aici.

Buimăcit, caraliul vede cu ochii lui pieile şi capetele iepurilor.

— Adică doctorul vorbeşte aiurea?

— Doctorul v-a spus asta? întreabă Carbonieri respirând uşurat. Îşi bate joc de dumneavoastră. Spuneți-i că nu se fac glume de-astea.

Liniştit, convins, Filidori se întoarce în sufragerie şi-i zice doctorului:

— Puteți să spuneți ce poftiți, doctore. Vi s-a urcat vinul la cap. Că-s coastele turtite, că-s rotunde, eu unul ştiu că ce-am mâncat e iepure. Acu le văzui cele trei hăinuțe şi cele trei capete.

Matthieu a scăpat ca prin urechile acului. Dar după câteva zile a preferat să-şi dea demisia din slujba de bucătar.

Se apropie ziua când o să pot porni la treabă. Mai sunt doar câteva săptămâni, şi Barrot o să plece. Ieri m-am dus s-o văd pe bondoaca lui de soție, care, în treacăt fie zis, a slăbit mult datorită regimului alcătuit din peşte şi salate. Femeia asta de treabă m-a poftit la ea să-mi ofere o sticlă de *quinquina*[34]. În sală se află cufere marinăreşti care aşteaptă să fie umplute. Se pregătesc de plecare. Comandanta, cum îi zice toată lumea, îmi spune:

— Papillon, nu ştiu cum să-ți mulțumesc pentru atențiile dumitale din ultimele luni. Ştiu că în anumite zile, când pescuitul a mers slab, mi-ai dat tot peştele pe care l-ai prins. Îți mulțumesc din suflet. Datorită dumitale mă simt mult mai

34 Vin aperitiv şi tonic conținând o anumită cantitate de chinină. (n.t.)

bine, am slăbit paisprezece kilograme. Cu ce ți-aş putea dovedi recunoştința mea?

— Cu ceva foarte greu pentru dumneavoastră, doamnă. Făcându-mi rost de-o busolă ca lumea. Precisă, dar mică.

— Nu-i mare lucru ce-mi ceri, Papillon, dar în acelaşi timp e greu. Mai ales că-i vorba doar de trei săptămânii.

Cu opt zile înainte de plecare, această nobilă femeie, necăjită că n-a reuşit să găsească o busolă ca lumea, s-a urcat pur şi simplu pe-un vas de coastă şi s-a dus la Cayenne. Patru zile mai târziu se întorcea cu o straşnică busolă antimagnetică.

Comandantul şi comandanta Barrot au plecat azi-dimineață. Ieri a trecut conducerea unui supraveghetor de acelaşi grad cu el, originar din Tunisia, pe nume Prouillet. O veste bună: noul comandant l-a confirmat pe Dega în postul de contabil general. E-o treabă de mare însemnătate pentru toți, mai ales pentru mine. În cuvântarea ținută ocnaşilor adunați în careu în curtea cea mare, noul comandant a făcut impresia unui om foarte energic, dar inteligent. Între altele, ne-a spus:

— Începând de azi preiau conducerea Insulelor Salvării. Constatând că metodele predecesorului meu au dat rezultate pozitive, n-am nici un motiv să schimb ceva. Dacă nu mă veți sili prin purtarea voastră, nu văd necesitatea să vă schimb felul de viață.

Am privit cu o bucurie explicabilă plecarea comandantei şi a soțului ei, deşi cele cinci luni de aşteptare forțată au trecut c-o repeziciune uimitoare. Aşa-zisa libertate de care se bucură aproape toți ocnaşii din Insule, jocul de cărți, pescuitul, discuțiile purtate, noile cunoştințe, certurile, mardelile, ți-abat mintea de la preocupările obişnuite şi n-ai când să te plictiseşti.

Cu toate astea, nu m-am lăsat prins de acest mediu. De câte ori leg o nouă prietenie mă întreb: „Ar putea fi un candidat la evadare? E oare-n stare să-l ajute pe careva la pregătirea unei cărăbăneli, dacă el nu vrea să plece?”

Nu trăiesc decât pentru asta: să evadez, să evadez, singur sau întovărăşit, oricum, dar să fug din ocnă. E o idee fixă, pe

care n-o împărtăşesc nimănui, aşa cum m-a sfătuit Jean Castelli, dar care mă stăpâneşte. Şi-mi voi realiza fără şovăire idealul: evadarea.

Caietul al şaptelea
Insulele salvării
(urmare)

O PLUTĂ ÎNTR-UN MORMÂNT

În cinci luni am reuşit să cunosc cele mai mici unghere ale Insulelor. Pentru moment socotesc că grădina de lângă cimitir, unde trebăluia prietenul meu Carbonieri – nu mai lucrează acolo – e locul cel mai sigur pentru pregătirea unei plute. Drept care îl rog pe Carbonieri să-şi reia lucrul acolo fără vreun ajutor de grădinar. Acceptă. Mulțumită lui Dega, capătă iar slujba asta.

Azi-dimineață, trecând prin fața locuinței noului comandant cu roşioare înşirate doldora pe sârmă, îl aud pe ocnaşul „băiat de casă" spunând unei femei tinere:

— El e, doamnă comandant, cel care-i aducea în fiecare zi peşte doamnei Barrot.

Iar tânăra şi frumoasa brunetă, tip de algeriană, cu pielea bronzată, îl întreabă:

— Va să zică el e Papillon? Şi, adresându-mi-se, îmi spune:

— Am mâncat la doamna Barrot nişte langustine delicioase pescuite de dumneata. Pofteşte înăuntru să bei un pahar de vin şi să guşti nişte brânză de capră primită recent din Franța.

— Nu, mulțumesc, doamnă.

— De ce? În casa doamnei Barrot intrai, de ce la mine nu?

— Pentru că soțul ei îmi permitea să întru la el în casă.

— Papillon, soțul meu comandă în lagăr, acasă comand eu. Intră fără teamă.

Simt că această frumoasă brunetă atât de voluntară poate fi sau utilă sau periculoasă. Intru.

La masa din sufragerie mă serveşte, pe-o farfurie, cu şuncă afumată şi brânză. Fără fasoane, se aşază în fața mea, îmi oferă vin, apoi cafea şi un rom delicios de Jamaica.

— Papillon, îmi spune ea, cu toată harababura legată de plecarea lor şi de sosirea noastră, doamna Barrot a avut răgazul să-mi vorbească de dumneata. Ştiu că era singura femeie din Insule căreia îi aduceai peşte. Sper că-mi vei face aceeaşi favoare.

— Da, numai că dânsa era bolnavă, în timp ce dumneavoastră sunteţi sănătoasă, după cum văd.

— Nu obişnuiesc să mint, Papillon. Da, sunt sănătoasă, dar am trăit într-un port la mare şi ador peştele. Sunt din Oran. Un singur lucru mă supără, am aflat de asemenea că nu-ţi vinzi peştele. Asta nu-mi place.

Pe scurt, am stabilit că-i voi aduce peşte.

Tocmai aprinsesem o ţigară; după ce-i dădusem trei kile şi mai bine de roşioară şi şase langustine, când iată că soseşte comandantul.

Dă cu ochii de mine şi spune:

— Juliette, ţi-am spus că în afară de „băiatul de casă” n-are voie să intre la noi nici un deportat.

Mă scol în picioare, dar o aud spunând:

— Stai jos. Deportatul ăsta e cel pe care mi l-a recomandat doamna Barrot înainte de plecare, aşa că n-ai ce să-mi reproşezi. N-o să intre nimeni aici în afară de el. Pe de altă parte, o să-mi aducă peşte de câte ori o să am nevoie.

— E-n regulă, zice comandantul. Cum te numeşti?

Dau să mă ridic ca să-i răspund, dar Juliette îmi pune mâna pe umăr, obligându-mă să mă reaşez:

— Aici, spune ea, e casa mea. Comandantul nu mai e comandant, o soţul meu, domnul Prouillet.

— Mulţumesc, doamnă. Mă numesc Papillon.

— Ah! Am auzit vorbindu-se de dumneata şi de evadarea dumitale de-acu trei ani şi ceva de la spitalul din Saint-Laurent-du-Maroni. De altfel, unul din supraveghetorii pe care i-ai culcat la pământ cu prilejul acestei evadări nu e altul decât nepotul meu şi al protectoarei dumitale.

În clipa aceea, Juliette izbucneşte într-un râs plin de prospeţime şi tinereţe, spunând:

— Va să zică dumneata eşti acela care l-a pocnit pe Gaston? Asta nu va schimba cu nimic relaţiile dintre noi.

Comandantul, tot în picioare, îmi spune:

— E de necrezut câte crime şi asasinate se comit anual în insule. Mult mai multe decât pe continent. Cum explici Papillon?

— Domnule comandant, întrucât oamenii de aici nu pot să evadeze, devin arţăgoşi. Trăiesc cot la cot ani de zile şi-i firesc să se ivească duşmănii şi prietenii pe viaţă şi pe moarte. Pe de altă parte, nici cinci la sută din ucigaşi nu sunt descoperiţi, aşa că asasinul sau criminalul e aproape sigur că scapă nepedepsit.

— Explicaţia dumitale e logică. De când pescuieşti, şi cu ce te îndeletniceşti ca să ai dreptul la pescuit?

— Sunt vidanjor. La şase dimineaţa mi-am terminat treaba, ceea ce-mi îngăduie să pescuiesc.

— Tot restul zilei? întreabă Juliette.

— Nu, la amiază trebuie să mă întorc în lagăr şi pot să ies din nou de la trei până la şase. E foarte neplăcut, deoarece, în funcţie de flux şi reflux, uneori nu mai pot să pescuiesc.

— O să-i dai un permis special, nu-i aşa, puişor? zice Juliette întorcându-se spre soţul ei. De la şase dimineaţa la şase seara, să poată pescui în voie.

— S-a făcut, zise el.

Părăsesc casa, felicitându-mă că m-am purtat astfel, căci cele trei ore, de la amiază la trei, sunt preţioase. E ora siestei şi aproape toţi supraveghetorii dorm la orele astea, aşa că paza e foarte slabă.

Practic, Juliette ne-a acaparat – şi pe mine, şi peştele pe care-l prind. Merge până acolo că-l trimite pe tânărul „băiat de casă” să vadă unde pescuiesc, ca să vină să-mi ia peştele. Uneori apare şi-mi spune: „M-a trimis comandanta să iau tot ce-ai pescuit, că are invitaţi la masă şi vrea să facă *bouillabaisse*[35] sau cutare alt fel de mâncare.” Pe scurt, dispune cum vrea de peştele meu, ba-mi cere chiar să caut să pescuiesc un anumit soi de peşte, sau să mă bag la fund ca să prind langustine. Treaba asta îmi dă de multe ori peste cap meniul *gurbiului* dar, pe de altă parte, sunt protejat ca nimeni altul. Are însă şi atenţii:

— Papillon, mareea e la ora unu?

---

35 Mâncare provensală de peşte fiert în apă sau vin alb, cu roşii, usturoi, foarte picantă, servită în sosul ei, cu feliuţe de pâine.

— Da, doamna.

— Vino să mănânci la mine, să nu mai fi nevoit să te întorci în lagăr.

Şi mănânc la ea, nu în bucătărie, ci întotdeauna în sufragerie. Luând loc pe un scaun în fața mea, mă serveşte şi-mi toarnă să beau. Nu-i la fel de discretă ca doamna Barrot. Deseori îmi pune întrebări meşteşugite despre trecutul meu. Ocolesc de fiecare dată subiectul care o interesează cel mai mult, viața pe care-am dus-o în Montmartre, povestindu-i în schimb tinerețea şi copilăria mea. În timpul ăsta, comandantul doarme în camera lui.

Într-o dimineață, după ce-am prins foarte devreme o mulțime de peşte şi aproape şaizeci de langustine, trec pe la ea la ora zece. O găsesc stând pe scaun, într-un capot alb, iar o tânără, în spatele ei, îi aranjează buclele. Dau bună ziua, după care-i ofer o duzină de langustine.

— Nu, zice ea, dă-mi-le pe toate. Câte ai?

— Şaizeci.

— Perfect, lasă-le aici, te rog. Câți peşti îți trebuie pentru tine şi prietenii tăi?

— Opt.

— Opreşte-ți atunci opt şi dă restul băiatului să-i pună la rece.

Nu mai ştiu ce să spun. Niciodată nu m-a tutuit, mai ales față de-o altă femeie, care precis că o să trăncănească. Dau să plec, foarte stânjenit, când o aud că-mi spune:

— Stai liniştit, ia loc şi bea un lichior de anason. Ți-o fi cald.

Femeia asta autoritară mă descumpăneşte într-un asemenea hal că m-aşez. Sorb încet din lichior, aprinzându-mi o țigară şi uitându-mă la tânăra care o piaptănă pe comandantă şi care din când în când mi-aruncă câte-o privire. Comandanta, care are o oglindă-n mână, bagă de seamă şi-i zice:

— E chipeş gagicu' meu, aşa-i, Simone? Toate sunteți geloase pe mine, adevărat?

Şi se pun amândouă pe râs. Eu nu mai ştiu în ce gaură să mă bag. Spun cu naivitate:

— Noroc că gagicu’ dumneavoastră, cum îl numiți, nu-i periculos şi în situația în care se află, nu poate să aibă vreo slăbiciune pentru cineva.

— N-o să-mi spui că n-ai o slăbiciune pentru mine, zice algeriana. Nimeni n-a putut să îmblânzească un leu ca tine, iar eu, uite, eu fac ce vreau. Trebuie să fie o explicație, nu-i aşa, Simone?

— Nu cunosc explicația, zice Simone, însă-i sigur că dumneata, Papillon, eşti neîmblânzit cu toată lumea în afară de comandantă. Până acolo că săptămâna trecută cărai peste cincisprezece kilograme de peşte, mi-a povestit nevasta supraveghetorului-şef, şi n-ai vrut să-i vinzi doi peştişori prăpădiți la care poftea grozav, pentru că nu se găsea carne la măcelărie.

— Ah! Asta încă n-o aflasem, Simone!

— Ştii ce i-a răspuns doamnei Kargueret mai deunăzi? continuă Simone. Îl vede trecând cu nişte languste şi cu o murenă cât toate zilele: „Vinde-mi murena asta sau măcar jumătate, Papillon. Cred că ştii că noi, bretonii, ne pricepem s-o gătim grozav.” „Nu numai bretonii o apreciază, doamnă. O mulțime de oameni, inclusiv cei din Ardèche, ştiu încă din timpul romanilor că-i o mâncare delicioasă”. Şi-a plecat mai departe fără să-i vândă nimic.

Râdeau amândouă să se prăpădească. Mă întorc în lagăr furios şi seara povestesc în *gurbi* toată tărăşenia.

— Nu-i deloc a bună, zice Carbonieri. Dameza asta a pus ochii pe tine. Du-te pe acolo cât mai rar şi numai când ştii că e şi comandantul.

Toată lumea e de aceeaşi părere. Sunt hotărât să procedez întocmai.

Am descoperit un tâmplar din Valence. E aproape județ cu mine. A omorât un pădurar. E un cartofor pătimaş, veşnic dator: ziua se străduieşte să facă obiecte artizanale, iar noaptea pierde tot ce-a câştigat. Adeseori trebuie să meşterească un obiect oarecare ca să plătească unui creditor. În asemenea cazuri se profită de situație şi i se dau o sută cincizeci sau două sute de franci pe-un sipețel din lemn de

trandafir care merită trei sute de franci. M-am hotărât să-l atac.

Într-o zi, la spălătorie, îi spun:

— Vreau să-ţi vorbesc în noaptea asta, te aştept la closet. Am să te înştiinţez.

Ne-am întâlnit noaptea, singuri, ca să vorbim liniştiţi. Îi spun:

— Bourset, ştii că suntem judeţi?

— Nu! Cum adică?

— Nu eşti din Valence?

— Ba da.

— Eu sunt din Ardèche, aşa că suntem judeţi.

— Şi ce-i cu asta?

— E că nu vreau să fii exploatat când ai nevoie de bani şi să ţi se plătească jumătate din cât face obiectul pe care l-ai meşterit. Adu-mi-l mie, am să-ţi dau cât merită. Asta-i tot.

— Mulţumesc, zice Bourset.

Nu scap nici un prilej ca să-l ajut. Mereu are discuţii cu cei cărora le datorează bani. Toate au mers cum au mers până când i-a rămas dator lui Vicioli, bandit corsican din munţi, unul din bunii mei camarazi. Ştirea o capăt de la Bourset. Pe cât înţeleg, Vicioli îl presează să-i plătească datoria de şapte sute de franci, şi că a terminat aproape un secreter mic, dar nu poate să spună când o să fie gata, pentru că-l lucrează în ascuns. Într-adevăr, nu-i voie de făcut mobile mai mari, din pricina cantităţii de lemn pe care-o necesită. Îi răspund c-o să încerc să-l ajut. Iar în înţelegere cu Vicioli pun la cale o mică farsă.

Urmează ca el să-l înghesuie pe Bourset şi chiar să-l ameninţe grav. Eu am să mă înfăţişez în chip de salvator. Chiar aşa s-a şi întâmplat. De când cu problema asta, aranjată chipurile de mine, Bourset îmi acordă o încredere oarbă. E pentru prima oară în viaţa lui de ocnaş că poate să respire uşurat. Acum pot risca să-i vorbesc.

Îi spun într-o seară:

— Ai de la mine două mii de franci dacă faci ce-ţi cer: o plută din piese detaşate, pentru două persoane.

— Ascultă, Papillon, n-aş face asta pentru nimeni, dar pentru tine sunt gata să risc doi ani de recluziune. Dar e o hibă: nu pot să scot lemne mărişoare din atelier.

— Am eu pe cineva.

— Pe cine?

— Cumnații cu căruciorul, Naric şi Quenier. Cum ai de gând să procedezi?

— Trebuie desenat mai întâi un plan la scară, apoi meşterite piesele, una câte una, cu nuturi, ca să se-mbuce perfect. Greul e să găsesc lemn care pluteşte bine, pentru că-n Insule e numai lemn tare, care nu-i bun de aşa ceva.

— Când îmi dat răspunsul?

— În trei zile.

— Vrei să pleci cu mine?

— Nu.

— De ce?

— Mi-e frică de rechini şi c-o să mă înec.

— Făgăduieşti c-o să m-ajuți pân' la capăt?

— Jur pe copiii mei. Doar c-o să cam dureze.

— Fii atent: am să-ți pregătesc chiar de pe-acum o acoperire la caz că se întâmplă ceva. O să copiez planul plutei cu mâna mea pe-o foaie de caiet. Am să scriu dedesubt. „Bourset, dacă ții la viață, meştereşte pluta pe care am desenat-o aici". Mai târziu, am să-ți dau în scris cele ce vreau în legătură cu executarea fiecărei piese. De cum termini o bucată, o depozitezi unde am să-ți spun. O să dispară de-acolo, dar să nu încerci să afli cine şi când a luat-o (ideea asta pare să-l liniştească). În felul ăsta scapi de cazne dacă eşti prins şi nu rişti decât o pedeapsă uşoară de vreo şase luni.

— Dar dacă te agață pe tine?

— O să fie invers, o să recunosc că eu am scris ce-am vrut de la tine. Desigur că va trebui să păstrezi bilețelele respective. Ne-am înțeles?

— Da.

— Ți-e frică?

— Nu, mi-a trecut, şi sunt bucuros să te-ajut.

N-am spus încă nimănui nimic. Aştept mai întâi răspunsul lui Bourset. Abia după o lungă şi nesfârşită săptămână am reuşit să stau de vorbă cu el. Între patru ochi, la bibliotecă. Suntem singuri. E duminică dimineața. Sub spălător, în curte, jocul de cărți e-n toi. Vreo optzeci de jucători şi tot pe atâția chibiți.

De la bun început îmi umple sufletul de bucurie:

— Cel mai greu era să fac rost de nişte lemn uşor şi uscat, în cantitate îndestulătoare. I-am dat de cap meşterind un soi de coviltir de lemn umplut cu nuci de cocos uscate, cu învelişul lor de fibre, bineînțeles. Fibrele astea sunt tot ce poate fi mai uşor, şi nu lasă apa să pătrundă. Când o fi pluta gata, faci cum ştii să găseşti destule nuci de cocos ca să le vâri înăuntru. Va să zică, mâine fac prima piesă. O să-mi ia cam trei zile. Începând de joi, poate s-o ia unul din cumnați, de cum se crapă de ziuă. Nu m-apuc de altă piesă până n-o văd pe cea dinainte plecată din atelier. Uite planul pe care l-am desenat, copiază-l şi dă-mi scrisoarea pe care mi-ai făgăduit-o. Le-ai vorbit ălor doi cu căruciorul?

— Nu, încă nu, aşteptam răspunsul tău.

— Ei bine, uite c-am zis da.

— Mulțumesc, Bourset, nu ştiu cum să-mi arăt recunoştința. Te rog să primeşti cinci sute de franci.

Se uită țintă-n ochii mei şi-mi zice:

— Nu, ține-ți banii. Dacă ajungi pe continent, ai să ai nevoie de ei ca să te cărăbăneşti mai departe. Începând de azi nu mai joc cărți până nu te văd plecat. Cu ce-o să mai ciubucăresc, scot eu bani de țigări şi de-o friptură.

— De ce nu vrei să-i iei?

— Pentru că n-aş face asta nici pentru zece mii de franci. E prea riscant, în ciuda măsurilor tale de prevedere. Dar pe degeaba pot s-o fac. Şi tu m-ai ajutat, eşti singurul care mi-ai întins o mână frățească. Chiar dacă mi-e frică, sunt bucuros să te-ajut să-ți recapeți libertatea.

În timp ce copiez planul pe-o foaie de caiet, mă cuprinde ruşinea în fața unei mărinimii atât de naive. Nici prin cap nu-i trecuse că gesturile mele fuseseră calculate şi interesate. Ca să mă mai ridic puțin în ochii mei, mă văd silit să-mi

spun că trebuie să evadez cu orice preț, chiar cu prețul unor situații grele şi nu întotdeauna demne de laudă. Peste noapte am stat de vorbă cu Naric, zis Moacă Bună, care o să-l pună după aia în temă pe cumnatu-său. Îmi spune fără şovăială:

— Te poți bizui pe noi în ce priveşte scoaterea pieselor din atelier. Numai să nu fii grăbit, că n-o să le putem extrage decât o dată cu nişte chestii mai importante, pentru vreo şină din Insulă. În tot cazul, îți făgăduiesc că n-o să lăsăm să ne scape vreo ocazie.

E-n regulă. Rămâne să mai vorbesc cu Matthieu Carbonieri, deoarece cu el vreau să evadez. E de acord sută la sută.

— Matthieu, am găsit cine să-mi facă pluta, am găsit cine să-mi scoată piesele din atelier. Rămâne să găseşti în grădina ta un loc unde să îngropăm pluta.

— Nu, într-o grădină de zarzavat e periculos, pentru că noaptea vin caraliii să fure zarzavaturi. Dacă bagă de seamă că sună a gol pe unde calcă, am sfeclit-o. O să pregătesc o ascunzătoare într-un parapet. Scot un pietroi şi fac un soi de văgăună. În felul ăsta, cum soseşte o piesă, doar ridic pietroiul şi-l pun la loc după ce-am băgat bucata de lemn la fereală.

— Să-ți aducă piesele direct în grădină?

— Nu, ar fi prea mare primejdia. Cumnații cu căruciorul n-au ce să caute la mine-n grădină, ar fi mai bine s-aranjeze în aşa fel ca să lase piesa mereu în alt loc, nu prea departe de grădina mea.

— În regulă.

S-ar părea că totul e pus la punct. A mai rămas chestia cu nucile de cocos. Văd eu cum fac rost de câte-mi trebuie fără să bată la ochi.

Simt de-a binelea că prind viață. Mai trebuie să stau de vorbă cu Galgani şi cu Grandet. N-am dreptul să tac, căci s-ar putea să fie acuzați de complicitate. Ar fi cazul să mă despart de ei oficial, ca să mă descurc singur. Când le spun că pregătesc o evadare şi că trebuie să mă despart de ei, sar amândoi cu gura pe mine şi refuză categoric:

— Uşcheşte-te cât mai repede. Vedem noi cum ne descurcăm. Până una-alta, rămâi cu noi, am trecut şi prin chestii mai grele.

E-o lună şi mai bine de când am pornit să pregătesc evadarea. Am şi primit şapte piese, dintre care două mari. M-am dus să văd parapetul unde a aranjat Matthieu ascunzătoarea. Nu se observă c-ar fi mişcat pietroiul din loc, a avut grijă să vâre nişte muşchi de jur împrejur. E perfectă, dar cred că scobitura e prea mică, n-o să încapă totul. În sfârşit, deocamdată e loc destul.

Faptul că-mi pregătesc evadarea îmi ridică formidabil moralul. Mănânc mai mult ca oricând şi datorită pescuitului sunt în mare formă. Afară de asta, în fiecare dimineață, la stânci, fac peste două ore de gimnastică. Îmi exersez în special picioarele, căci brațele sunt bine puse la punct cu pescuitul. Am inventat o şmecherie pentru picioare: înaintez în mare mai mult decât ar cere pescuitul, pentru ca valurile să mă izbească în coapse. Când mă lovesc, îmi încordez muşchii ca să-mi păstrez echilibrul. Rezultatele sunt excelente.

Juliette, comandanta, continuă să se poarte foarte drăguț cu mine, dar a băgat de seamă că nu mai intru-n casă decât dacă e şi soțul ei. Mi-a spus-o de la obraz şi, ca să mă liniştească, mi-a explicat că-n ziua când se coafa a glumit. Cu toate astea, fata care-i slujeşte drept coafeză mă pândeşte adeseori când mă întorc de la pescuit, adresându-mi mereu câteva cuvinte amabile despre sănătatea şi moralul meu. Totul decurge aşadar cum nu se poate mai bine. Bourset nu pierde nici o ocazie ca să mai lucreze vreo piesă. Se împlinesc două luni şi jumătate de când am început treaba.

Ascunzătoarea s-a umplut, aşa cum prevăzusem. Nu mai lipsesc decât două piese, cele mai lungi: una de doi metri şi alta de-un metru cincizeci. Astea n-o să încapă în scobitură.

Privind spre cimitir, zăresc un mormânt proaspăt, al soției unui supraveghetor, decedată săptămâna trecută. Zace acolo un buchet prăpădit de flori ofilite. Paznicul cimitirului e-un fost ocnaş pe jumătate orb, poreclit Papa. Stă cât e ziua de lungă la umbra unui cocotier în partea opusă a cimitirului şi,

de-acolo de unde e, nu poate să vadă mormântul nici dacă se apropie de el careva. Întrevăd astfel posibilitatea de-a folosi mormântul ăsta ca să montez pluta şi să vâr în soiul ăla de cofraj pe care l-a făcut tâmplarul cât mai multe nuci de cocos. O să fie nevoie cam de treizeci-treizeci şi patru, mai puțin decât fusese prevăzut. Am peste cincizeci de bucăți, împrăştiate prin diferite locuri. Numai în curtea Juliettei se află vreo duzină. „Băiatul de casă” crede că le-am depozitat acolo ca să extrag uleiul din ele.

Când aflu că soțul răposatei a plecat pe continent, hotărăsc să scot o parte din pământul mormântului, până la sicriu.

Pe zidul lui, Matthieu Carbonieri stă de şase. Pe cap şi-a pus o batistă albă înnodată la cele patru capete. Lângă el, o batistă roşie, înnodată şi ea la capete. Câtă vreme nu-i nici un pericol, o ține pe cap pe cea albă. Cum se iveşte careva, oricine-ar fi, o pune pe-aia roşie.

Treaba asta, foarte riscantă, nu-mi ia decât o după-amiază şi o noapte. N-a trebuit să scot pământul până la sicriu, deoarece am fost nevoit să lărgesc groapa cât lățimea plutei, un metru douăzeci plus un pic de joc. Orele mi s-au părut nesfârşitei iar batista roşie a apărut de câteva ori. În sfârşit, azi-dimineață am isprăvit. Groapa e acoperită cu frunze împletite de cocotier, alcătuind un soi de podea destul de rezistentă. Deasupra-i pământ şi o mică bordură. Nu se vede aproape nimic. Sunt la capătul răbdărilor.

Se fac trei luni de când tot pregătesc evadarea asta. Toate bucățile de lemn au fost scoase de la fereală, legate şi numerotate. Ele odihnesc pe sicriul răposatei, bine ascunse de pământul care acoperă rogojinile. În gaura din zid am băgat trei saci de făină şi o frânghie de doi metri pentru velă, o sticlă plină cu chibrituri şi cartonaşe cu fosfor, o duzină de cutii de lapte, şi gata.

Bourset e din ce în ce mai agitat. De parc-ar pleca el în locul meu. Lui Naric îi pare rău că n-a spus da de la început. Am fi calculat o plută pentru trei persoane în loc de două.

E anotimpul ploilor, toarnă zilnic, asta mi-e de folos pentru drumurile la cimitir, unde-am terminat aproape cu

montarea plutei. Lipsesc cele două rame ale saşiului. Am adus nucile de cocos tot mai aproape de grădina prietenului meu. Pot fi luate lesne şi fără vreo primejdie din grajdul bivolilor, care stă deschis. Prietenii nu mă întreabă niciodată cum mai stau. Îi aud doar din când în când:

— E-n regulă?

— Da, merge bine.

— Durează cam mult, nu crezi?

— Nu se poate mai repede, altfel e prea riscant.

Asta-i tot. În timp ce căram de la Juliette nucile de cocos depozitate, ea a văzut mişcarea şi mi-a băgat frica-n oase.

— Ia spune, Papillon, mai faci uleiul ăla de cocos? De ce nu-l prepari aici, în curte? Ai cu ce să le despici şi ți-aş fi împrumutat o oală mare în care să bagi miezul.

— Mai bine fac asta în lagăr.

— Mă mir, în lagăr n-o să-ți prea vină la îndemână.

Apoi, după o clipă de gândire, o aud:

— Vrei să-ți spun ceva? Nu cred că te apuci să faci ulei de cocos.

Am înghețat. Juliette continuă:

— Mai întâi, la ce ți-ar folosi, găseşti la mine ulei de măsline cât pofteşti. Nucile astea sunt pentru altceva, nu-i aşa?

Mă trec toate sudorile, m-aşteptam din prima clipă să vorbească de evadare. Mi s-a tăiat respirația. Îi spun:

— Doamnă, e un secret, dar vă văd atât de intrigată şi de curioasă, c-o să-mi stricați surpriza pe care v-o pregăteam. Am să vă spun doar atât, c-am ales nucile astea mari ca să le golesc şi să lucrez ceva foarte nostim pentru dumneavoastră. Asta-i adevărul.

Am câştigat, căci îmi răspunde:

— Papillon, nu te deranja pentru mine, şi-n primul rând îți interzic să-ți cheltuieşti banii ca să-mi dăruieşti ceva deosebit. Îți mulțumesc sincer, dar te rog să renunți.

— Bine, am să văd.

Uf! Pe dată o rog să-mi ofere un lichior, lucru ce n-am făcut nicicând. Din fericire, nu-şi dă seama cât sunt de tulburat. Dumnezeu ține cu mine.

Plouă zilnic, mai ales după-amiaza şi noaptea. Mi-e teamă ca apa, infiltrându-se în stratul subţire de pământ, să nu-mi dea la iveală rogojinile cu nuci de cocos. Matthieu înlocuieşte în permanenţă pământul luat de apă. Dedesubt trebuie să fie o lăcăraie. Cu ajutorul lui Matthieu, trag rogojinile: apa acoperă aproape tot sicriul. E cam de rău. În apropiere se află cavoul a doi copii morţi demult. Într-o zi desprindem lespedea, pătrund înăuntru şi încep să găuresc cimentul cu un drug cu vârf ascuţit, cât mai jos cu putinţă înspre mormântul cu plută. De cum sparg cimentul, n-apuc bine să vâr drugul în pământ, că ţâşneşte un şuvoi zdravăn de apă. Apa se scurge din celălalt mormânt şi intră în cavou. Ies afară când mi-ajunge apa la genunchi. Pun lespedea la loc şi o chituiesc cu chit alb, pe care mi-l procurase Naric. În felul ăsta, apa din mormântul-ascunzătoare a scăzut la jumătate. Seara, Carbonieri îmi spune:

— Mare bătaie de cap cu evadarea asta!

— Nu mai e mult, Matthieu.

— Să sperăm.

E drept, parcă stăm pe jeratic.

Dimineaţa am coborât până la chei. L-am rugat pe Chapar să-mi cumpere două kilograme de peşte, o să mă duc să-l iau la amiază. De acord. Urc din nou spre grădina lui Carbonieri. Când mă apropii, văd trei căşti albe. De ce-or fi trei caralii în grădină? S-au pornit pe-o percheziţie? Ar fi de mirare. Nicicând n-am văzut deodată trei caralii la Carbonieri. Aştept mai mult de-o oră, dar nu mai pot să rabd. Mă hotărăsc să văd despre ce-i vorba. Pornesc direct pe drumul care duce la grădină. Caraliii aşteaptă să mă apropii. Sunt tot nedumerit, am ajuns la vreo douăzeci de metri de ei, când iată că Matthieu îşi pune batista albă pe cap. Respir în sfârşit uşurat, şi am vreme să-mi revin până ajung în dreptul lor.

— Bună ziua, domnilor supraveghetori. Bună ziua, Matthieu. Am venit să iau papaia pe care mi-ai făgăduit-o.

— Îmi pare rău, Papillon, dar a fost şterpelită azi-dimineaţă când m-am dus să iau prăjinile pentru fasolea agăţătoare. Dar în patru-cinci zile se coc altele, au şi început să se îngălbenească. Aşadar, domnilor supraveghetori, nu

vreți câteva salate, roşii şi ridichi pentru soțiile dumneavoastră?

— Îți îngrijeşti bine grădina, Carbonieri, felicitările mele, zice unul din ei.

Indivizii acceptă roşiile, salatele şi ridichile, şi-o întind. Plec ostentativ înaintea lor, cu două salate.

Trec prin cimitir. Mormântul e pe jumătate dezvelit de ploaia care a cărat pământul. Rogojinile se zăresc de la zece paşi. O să se cheme cu-adevărat că Dumnezeu a ținut cu noi, dacă nu ne-a descoperit nimeni. În fiecare noapte vântul suflă din răsputeri, măturând platoul insulei şi şuierând turbat; deseori e însoțit de ploaie. Să sperăm c-o să dureze. E-o vreme ideală ca să pleci, dar nu ca să te îndrepți spre mormânt.

Cea mai mare bucată de lemn, cea de doi metri, a sosit cu bine la domiciliu, lângă celelalte ale plutei. Am şi montat-o; a intrat la fix, fără efort, în nuturi. Bourset a sosit degrabă în lagăr să afle dacă am primit bucata asta, de-o însemnătate excepțională, dar care ne încurcă a dracului. E-n culmea fericirii aflând că totul a mers bine. S-ar zice că nu era sigur c-o s-o căpătăm. Îl întreb:

— Ai vreo bănuială? Crezi c-o mai fi aflat careva? Ai trăncănit? Răspunde.

— Nu, categoric nu!

— Şi totuşi parcă eşti îngrijorat. Vorbeşte.

— M-au impresionat neplăcut privirile iscoditoare ale unui anume Bébert Celier. Am impresia că l-a văzut pe Naric luând bucata de lemn de sub masa lui de tâmplar, băgând-o într-un butoi cu var şi plecând apoi cu ea. L-a urmărit pe Naric din ochi până la uşa atelierului. Cei doi cumnați se duceau să văruiască o clădire. Asta mă băgase-n sperieți.

Îi spun lui Grandet:

— Bébert Celier ăsta e din baraca noastră, nu poate să fie un turnător.

Îmi răspunde:

— E-un fost militar, a lucrat la terasamente. Pricepi ce-i cu el: batalion disciplinar, un soldățoi căpățânos care-a trecut prin toate închisorile militare din Maroc şi din Algeria,

bătăuş, cuţitar temut, pederast mort după băieţi şi cartofor. N-a fost niciodată civil. În concluzie: un netrebnic, extrem de periculos. Ocna e viaţa lui. Dacă ai bănuieli serioase, ia-i-o înainte, lichidează-l la noapte, nu mai apucă să te denunţe, dacă asta are de gând.

— Nu înseamnă că-i turnător.

— Aşa-i, zice Galgani, dar nici nu înseamnă că-i om de treabă. Ştii bine că ocnaşii de soiul lui nu văd evadările cu ochi buni. Prea le strică tabieturile. În alte privinţe nu ciupesc, dar dacă-i vorba de-o evadare, mai ştii?

Mă sfătuiesc cu Matthieu Carbonieri. E de părere să-l lichidăm la noapte, şi chiar el să-l omoare. Fac greşeala să-l împiedic. Nu mă împac cu gândul de-a asasina sau de-a lăsa să fie ucis careva pe baza unor simple impresii. Dacă cele relatate de Bourset sunt o născocire? Poate că de frică face din ţânţar armăsar. Îl întreb pe Naric:

— Moacă Bună, ai băgat ceva de seamă în privinţa lui Bébert Celier?

— Eu, nu. Am pus butoiul pe umăr, ca temnicerul de la poartă să nu poată vedea ce-i înăuntru. După cum stabilisem, urma să mă proţăpesc în faţa temnicerului, fără să dau butoiul jos, aşteptând să vină cumnatu-meu. Asta ca arabul să priceapă că nu-s grăbit să ies şi să-l fac s-aibă încredere, să nu mai scotocească prin butoi. După aia însă, zicea cumnatu-meu, i s-a părut că-l vede pe Bébert Celier că se gineşte la noi.

— Care-i părerea ta?

— Cred că din pricina bucăţii ăsteia, de-o mare însemnătate, şi care o vezi dintr-o ochire că-i pentru o plută, cumnatu-meu se emoţionase şi-l apucase frica. Mai curând i s-o fi părut c-a observat ceva.

— Aşa socotesc şi eu. S-o lăsăm baltă. În privinţa ultimei bucăţi, până o scoateţi, vedeţi pe unde se învârteşte Bébert Celier. Feriţi-vă de el ca de-un caraliu.

Mi-am petrecut toată noaptea jucând nebuneşte după sistemul „Marseillaise”. Am câştigat şapte mii de franci. Cu cât jucam mai aiurea, cu atât câştigam mai mult. La patru şi jumătate plec, chipurile, la corvoadă. Îl las pe martinichez să

lucreze în locul meu. Ploaia a încetat şi-i încă beznă până ajung la cimitir. Potrivesc pământul cu picioarele, căci n-am putut găsi lopata, dar merge destul de bine şi cu ghetele. La şapte, când cobor la pescuit, e-un soare de toată frumuseţea. Mă îndrept spre vârful sudic al Insulei Royale, unde mă bate gândul să las pluta la apă. Marca e adâncă şi aspră. Nu-mi dau bine seama, dar am impresia că n-o să fie uşor să ne desprindem de insulă fără să ne izbească vreun val de stânci. Mă apuc de pescuit şi prind degrabă o mulţime de roşioare. N-a trecut mult, mă trezesc cu mai bine de cinici kilograme de peşte. Las undiţa şi-l spăl cu apă de mare. Sunt foarte îngrijorat, obosit de jocul îndrăcit de azi-noapte. Lungit la umbră, simt cum îmi recapăt puterile, zicându-mi că încordarea în care trăiesc de peste trei luni se apropie de sfârşit şi, gândindu-mă la cazul Celier, ajung din nou la concluzia că n-am dreptul să-l asasinez.

Mă duc să dau ochii cu Matthieu. De pe zidul grădinii sale se vede bine mormântul. Aleea e plină de pământ. O să-l măture Carbonieri la amiază. Trec pe Ia Juliette, îi dau jumătate din peşte. O aud că-mi spune:

— Papillon, te-am visat urât azi-noapte, erai plin de sânge şi pe urmă te-au pus în lanţuri. Să nu faci vreo prostie, aş suferi prea rău dacă ţi s-ar întâmpla ceva. Atât de mult m-a impresionat visul că nu mi-a mai ars nici să mă spăl, nici să mă pieptăn. M-am uitat cu binoclul să văd pe unde pescuieşti şi nu te-am zărit. Unde ai prins peştele ăsta?

— Din cealaltă parte a insulei. De-aia nu m-aţi văzut.

— De ce te duci să pescuieşti aşa de departe, unde nu pot să te văd cu binoclul? Dacă te ia vreun val? N-o să te vadă nimeni să-ţi dea o mână de ajutor şi să scapi de rechini.

— Oh! De ce exageraţi?

— Crezi că exagerez? Îţi interzic să pescuieşti în partea aia a Insulei, şi dacă nu mă asculţi, pun să-ţi ia permisul de pescuit.

— Vă rog, doamnă, fiţi înţelegătoare. Ca să vă fac pe voie, o să-i spun băiatului care vă slujeşte unde mă duc să pescuiesc.

— Bine. Dar pari obosit.

— Da, doamnă, mă duc în lagăr să mă odihnesc.

— Bine, dar te-aştept la patru la cafea. Vii?

— Da, doamnă. Negreşit.

Asta mai lipsea la nervii mei, visul Juliettei! De parcă n-aş fi avut şi-aşa destule probleme, mai era nevoie şi de vise.

Bourset simte cu adevărat că-i urmărit. Sunt cincisprezece zile de când aşteptăm ultima bucată, de-un metru cincizeci. Naric şi Quenier spun că n-au mirosit nimic ciudat, cu toate astea Bourset se încăpățânează să nu facă scândura. Dacă n-ar fi avut cinci nuturi care trebuie să se îmbuce la milimetru, Matthieu ar fi meşterit-o în grădină. În ea intră de fapt celelalte cinci rosturi ale plutei. Naric şi Quenier, îndeletnicindu-se cu repararea capelei, scot şi introduc lesne în atelier tot felul de materiale. Ba mai mult, se slujesc uneori de un căruț tras de-un bivolaş. Trebuie să profităm de împrejurarea asta.

Îmboldit de noi, Bourset se lasă greu, dar face bucata respectivă a plutei. Într-o zi declară că acum e sigur: după ce pleacă, umblă cineva la piesă şi pe urmă o pune la loc. A mai rămas de tăiat un nut la capăt. Hotărâm că după asta o să ascundă bucata de lemn sub masa lui de tâmplărie. O să pună un fir de păr deasupra, să afle dacă umblă cineva pe-acolo. Meştereşte nutul şi, la ora şase, pleacă ultimul din atelier, după ce-a constatat că n-a mai rămas nimeni în afara caraliului. Bucata e la locul ei, cu firul de păr. La amiază mă aflu în lagăr, aşteptând sosirea lucrătorilor de la atelier, optzeci de inşi. Naric şi Quenier au sosit, dar nu şi Bourset. Se apropie de mine un neamț şi-mi întinde o scrisorică bine lipită. N-a fost deschisă. Citesc: *„Firul de păr a dispărut, aşa că s-a umblat la piesă. L-am rugat pe caraliu să mă lase să lucrez cât durează pauza de după-masă, să termin un sipețel din lemn de trandafir. A fost de acord. O să scot piesa şi o s-o pun în locul uneltelor lui Naric. Înştiințează-i. La trei ar trebui s-o scoată imediat. Poate că i-o luăm înainte individului care a ochit piesa.”*

Naric şi Quenier sunt de acord. O să se aşeze în fruntea lucrătorilor care merg la atelier. Până s-apuce să intre cu toții, doi tipi în fața uşii o să se mardească un pic. Rugăm să

ne facă serviciul ăsta doi judeţi de-ai lui Carbonieri, doi corsicani din Montmartre: Massani şi Santini. Nu întreabă de ce, şi asta-i foarte bine. Naric şi Quenier o să profite de treaba asta ca s-o şteargă în viteză cu nişte materiale, grăbiţi chipurile să meargă la lucru şi nevrând să caşte gura la încăierare. Suntem cu toţii de acord că mai avem o şansă. Dacă ţine figura, n-am voie să mă clintesc o lună sau două, precis că unul sau mai mulţi au mirosit că se lucrează la o plută. N-au decât să afle cine, şi unde-i pitită.

În sfârşit, se face două jumătate, oamenii se pregătesc, între apel şi plecarea la lucru trec treizeci de minute. Pleacă. Bébert Celier e cam pe la mijlocul coloanei, alcătuită din douăzeci de rânduri a câte patru.

Naric şi Quenier sunt în rândul întâi, Massini şi Santini în al doisprezecelea, Bébert Celier în al zecelea. Cred că-i bine aşa, căci în clipa când Naric o să înşface nişte lemne, nişte dulapi şi piesa, încă n-o să fie toţi înăuntru. Bébert o să se afle cam pe la poarta atelierului sau chiar ceva mai în faţă. Când o să se pornească încăierarea, având în vedere c-o să zbiere ca nişte apucaţi, o să întoarcă toţi capul, automat, inclusiv Bébert, să vadă despre ce-i vorba. S-a făcut de patru, totul a mers strună, piesa e sub o grămadă de materiale în biserică. N-au putut s-o scoată din capelă, dar acolo e la mare fix.

Mă duc s-o văd pe Juliette, nu-i acasă. La înapoiere trec prin piaţa unde se află Administraţia. La umbră, în picioare, îi văd pe Massini şi pe Jean Santini, care aşteaptă să fie băgaţi la carceră. Treaba era ştiută. Trec pe lângă ei şi-i întreb:

— Cât?

— Opt zile, răspunde Santini.

Un caraliu corsican zice:

— Te-apucă jalea să vezi doi judeţi care se mardesc!

Mă întorc în lagăr.

E ora şase, Bourset revine radios:

— Parc-aş fi avut cancer, şi pe urmă vine doctorul şi zice că s-a înşelat, că n-am nimic.

Carbonieri şi prietenii mei zburdă de fericire şi mă felicită pentru felul cum am aranjat treaba. Naric şi Quenier sunt şi ei bucuroşi. Merge ca pe roate. Dorm toată noaptea deşi cartoforii au venit de cu seară să mă poftească la joc. Mă prefac că mă doare rău capul. Adevărul e că sunt mort de somn, dar mulțumit şi fericit că mă aflu în pragul izbânzii. Ce-a fost mai greu a trecut.

Azi-dimineață Matthieu a pus piesa provizoriu în gaura din zid. Într-adevăr, paznicul cimitirului mătură aleile dinspre mormântul-ascunziş. N-ar fi prudent să ne apropiem acum. Zilnic mă duc în zori, în viteză, cu o lopată de lemn, să aranjez pământul de pe mormânt. Curăț cu o mătură aleea, apoi, la fel de repede, mă întorc la vidanjare, lăsând într-un colț mătura şi lopata. Se fac tocmai patru luni de când se pregăteşte evadarea şi nouă zile de când am primit, în sfârşit, ultima bucată. Plouă mereu, zilnic, uneori şi toată noaptea. Toate simțurile îmi sunt în stare de alarmă pentru cele două clipe hotărâtoare: mai întâi scoaterea faimoasei piese din grădina lui Matthieu şi montarea ei la plută, cu fiecare rost bine fixat, în lăcaşul lui. Treaba asta se poate face doar ziua. Şi pe urmă, plecarea. N-o să meargă imediat, pentru că, o dată cu pluta scoasă, vor trebui fixate nucile de cocos şi alimentele.

Ieri i-am povestit totul lui Jean Castelli, şi unde-am ajuns. E bucuros să mă ştie aproape de țintă.

— Luna e-n primul pătrar, îmi spune el.

— Ştiu, se cheamă că n-o să mă stânjenească la miezul nopții. Refluxul e la zece, timpul prielnic pentru lăsarea la apă ar fi între unu şi două noaptea.

Am hotărât împreună cu Carbonieri să grăbim mişcarea. Mâine dimineață la nouă se montează piesa. Iar noaptea, evadarea.

A doua zi dimineața, coordonând cum trebuie ce-aveam de făcut, trec din grădină în cimitir şi sar zidul cu o lopată. Pe când înlătur pământul de pe rogojini, Matthieu scoate pietroiul şi vine să-mi aducă piesa. Ridicăm împreună rogojinile şi le dăm deoparte. Pluta se iveşte frumuşel, la locul ei, în perfectă stare. Mânjită de pământul lipit de ea,

dar în regulă. O scoatem afară, căci pentru a plasa piesa e nevoie de spaţiu pe margini. Potrivim cele cinci nuturi bine înţepenit fiecare în lăcaşul său. Ca să intre, trebuie să ciocănim cu o piatră. În clipa când, în sfârşit, am isprăvit şi ne pregătim s-o punem iar la fereală, apare un paznic cu arma-n mână.

— La prima mişcare vă curăţ!

Dăm drumul plutei şi ridicăm mâinile. Îl ştiu pe caraliu, e supraveghetorul-şef al atelierului.

— Nu faceţi dobitocia să vă împotriviţi, v-am găbjit. Înghiţiţi-o, măcar scăpaţi cu viaţă, c-atârnă doar de-un fir, şi tare aş avea chef să vă ciuruiesc. Hai, daţi-i drumul, tot cu mâinile sus! Valea, spre comandament!

Trecând pe poarta cimitirului, dăm ochii cu un temnicer arab. Caraliul îi spune:

— Mohamed, mersi că m-ai servit. Treci pe la mine mâine dimineaţă, să capeţi ce ţi-am făgăduit.

— Mulţumesc, zice guzganul, viu negreşit, dom’le şef, dar şi Bébert Celier trebuie să-mi dea pincă, nu-i aşa?

— Înţelege-te cu el, zice caraliul.

Atunci zic:

— Ăl de ne-a ciripit e Bébert Celier, aşa-i, domnule şef?

— N-am zis-o eu.

— Totuna-i, e bine de ştiut.

În timp ce ne ocheşte mai departe cu puşca, caraliul spune:

— Mohamed, percheziţionează-i.

Arabul îmi ia şişul prins de cordon şi pe-al lui Matthieu. Îi spun:

— Mohamed, mare hoţ mai eşti. Cum de ne-ai ginit?

— Mă căţăram zilnic într-un cocotier, să văd unde aţi ferit pluta.

— Cine ţi-a şoptit să faci asta?

— Întâi Bébert Celier, după aia supraveghetorul Bruet.

— Valea, zice caraliul, prea multă trăncăneală. Puteţi lăsa mâinile jos, şi mai iute mişcarea.

Cei patru sute de metri până la comandament mi-au părut cel mai lung drum făcut vreodată. Eram la pământ.

Atât amar de luptă ca până la urmă să ne prindă. Doamne, tare nemilostiv eşti cu mine! Sosirea noastră la comandament a stârnit o întreagă dandana, căci pe drum întâlnisem paznici ce se alăturaseră celui care continua să ne țină în bătaia carabinei. Când am ajuns eram urmați de vreo şapte-opt paznici.

Comandantul, înştiințat de arabul care alergase înainte, e-n pragul uşii Administrației, împreună cu Dega şi cinci gardieni-şefi.

— Ce s-a întâmplat, domnule Bruet? întrebă comandantul.

— S-a întâmplat că pe ăştia doi i-am prins în flagrant delict, pe când piteau o plută care s-ar zice că-i gata.

— Ce-ai de spus, Papillon?

— Nimic, am să vorbesc la instrucție.

— Bagă-i la carceră.

Mă bagă într-o carceră a cărei fereastră astupată dă spre intrarea la comandament. În carceră e întuneric, dar aud glasuri pe strada comandamentului.

Treaba merge repede. La ora trei ne scot şi ne pun fiarele.

În sală, un fel de tribunal: comandantul, comandantul adjunct, gardianul-şef. Un caraliu face pe grefierul. Aşezat deoparte, la o măsuță, Dega, cu un creion în mână, notează probabil declarațiile din zbor.

— Charrière şi Carbonieri, ascultați raportul făcut de domnul Bruet contra voastră: „Eu, Bruet Auguste, gardian-şef, directorul atelierului de pe Insulele Salvării, acuz doi ocnaşi, pe Charrière şi pe Carbonieri, de furt, deturnare de bunuri ale statului. Îl acuz pe tâmplarul Bourset de complicitate. Cred, de asemeni, că-i pot învinui de complicitate şi pe Naric şi Quenier. Adaug că pe Charrière şi Carbonieri i-am prins în flagrant delict, profanând mormântul doamnei Privat, pe care-l foloseau ca să-şi ascundă pluta."

— Ce-ai de spus? întreabă comandantul.

— Mai întâi, Carbonieri n-are nici un amestec în treaba asta. Pluta e calculată să ducă un singur om, pe mine.

— L-am silit să mă ajute la scosul rogojinilor de pe mormânt, treabă pe care n-o puteam face de unul singur. Deci, Carbonieri nu-i vinovat de deturnare şi furt din bunurile statului, nici de complicitate la evadare, de vreme ce evadarea n-a avut loc. Bourset e-un amărât care a lucrat sub ameninţarea cu moartea. Cât despre Naric şi Quenier, pe ăştia aproape nici nu-i cunosc. Afirm că n-au nici un amestec în povestea asta.

— Nu prea seamănă cu ce spune informatorul meu, zice caraliul.

— Bébert Celier ăsta, care v-a informat, s-ar putea să-i convină treaba ca să se răzbune pe careva, compromiţându-l printr-o mărturie falsă. Cine poate să aibă încredere într-un turnător?

— Pe scurt, zice comandantul, eşti acuzat oficial de furt şi deturnare de bunuri ale statului, de profanare de morminte şi de încercare de evadare. Iscăleşte actul.

— Nu iscălesc, dacă nu se trece şi declaraţia mea despre Carbonieri, Bourset şi cei doi cumnaţi, Naric şi Quenier.

— De acord. Întocmiţi documentul.

Iscălesc. Imposibil să spun limpede ce simt de când cu înfrângerea din ultima clipă. Parcă sunt nebun în carcera asta, abia mănânc, nu umblu, în schimb fumez, fumez neîncetat, o ţigară după alta. Noroc că Dega îmi face rost din belşug de tutun. Zilnic avem o oră de plimbare dimineaţa, la „solar”, în curtea celulelor disciplinare.

Azi-dimineaţă comandantul a venit să stea de vorbă cu mine. Lucru ciudat, deşi lui i-ar fi dăunat cel mai mult reuşita evadării, tocmai el e cel mai puţin înfuriat pe mine.

Îmi spune zâmbind că, după părerea nevesti-si, era normal ca un bărbat să încerce să evadeze, doar dacă nu-i o lepădătură. Mă trage de limbă foarte isteţ, încearcă să mă facă să recunosc complicitatea lui Carbonieri. Am impresia că l-am convins şi-i explic că i-ar fi fost practic imposibil lui Carbonieri să-mi refuze un ajutor de câteva clipe pentru scoaterea rogojinilor.

Bourset i-a arătat biletul de ameninţare şi planul făcut de mine. În ceea ce-l priveşte, comandantul e pe deplin convins

că aşa s-au petrecut lucrurile. Îl întreb la cât crede că se poate ridica pedeapsa pentru furt de bunuri. Îmi răspunde:

— N-o să depăşească optsprezece luni.

Pe scurt, ies iarăşi, încet-încet, din văgăuna în care m-am vârât. Am primit un bilețel de la Chatal infirmierul. Mă face atent că Bébert Celier se află la spital, într-o rezervă, aşteptând să fie externat cu un diagnostic rar: abces la ficat. Probabil o combinație între administrație şi doctor, să-l ferească de represalii.

Nici un fel de percheziție, nici la carceră, nici corporală. Profit de asta ca să-mi fac rost de-un şiş. Le spun lui Naric şi Quenier să ceară o confruntare între supraveghetorul atelierului, Bébert Celier, tâmplar şi mine, solicitând comandantului ca, după această confruntare, să ia hotărârea pe care-o va crede de cuviință în privința lor: arest preventiv, pedeapsă disciplinară sau punerea imediată în libertate.

La plimbarea de azi, Naric îmi spune:

— Comandantul a acceptat. Confruntarea va avea loc mâine la zece. La audierea asta o să asiste un paznic-şef care se va ocupa de instrucție.

Toată noaptea mă dăscălesc ca să-mi iasă din cap gândul de a-l omorî pe Bébert Celier. Nu merge. Nu, prea ar fi nedrept să-i dea drumul din lagăr pentru serviciul făcut, iar apoi, de pe continent, să evadeze drept recompensă c-a împiedicat o evadare. Da, dar pot să mă aleg cu o condamnare la moarte, pentru premeditare. Mă doare-n cot. Asta mi-e concluzia, atât sunt de disperat. Patru luni de nădejdi, de bucurie, de frică să nu mă prindă, de istețimi, pentru ca tocmai când să izbutesc, să închei atât de jalnic din pricina unui turnător. Fie ce-o fi, mâine încerc să-l omor pe Celier!

Singurul mijloc de a nu fi condamnat la moarte e să-l fac să scoată cuțitul. Deci trebuie neapărat să vadă că țin şişul deschis. Precis că-l va scoate atunci pe-al lui. Ar trebui să fac asta puțin înainte sau imediat după confruntare. Nu pot să-l omor în timpul confruntării, căci risc ca un caraliu să tragă în mine. Mă bizui însă pe obişnuita lor neglijență.

Lupt toată noaptea împotriva acestei idei. N-o pot învinge. E clar, în viață întâlneşti lucruri de neiertat. Ştiu; nu se cuvine să-ți faci singur dreptate, dar asta e pentru oameni dintr-o altă clasă socială. Crede oare cineva că poți să nu te gândeşti la aspra pedepsire a unui individ atât de mârşav? Nu i-am făcut nici un rău acestui soldățel spurcat, nici măcar nu mă cunoaşte. Înseamnă că m-a condamnat la x ani de recluziune fără a avea să-mi reproşeze ceva. A încercat să mă îngroape pentru ca el să-şi reînceapă viața. Nu, nu, în ruptul capului! Nu pot să-l las să profite de josnicia sa. Imposibil. Mă simt distrus. Iar dacă tot sunt distrus, măcar să fie şi el, şi chiar mai rău. Dar dacă te condamnă la moarte? E o tâmpenie să mori pentru o asemenea scârnăvie. Până la urmă izbutesc să-mi promit un singur lucru: nu-l omor dacă nu scoate şişul.

N-am închis ochii toată noaptea, am fumat un pachet de tutun. Când se aduce cafeaua, la şase dimineața, mai am două țigări. Sunt atât de încordat încât, deşi e interzis, de fată cu caraliul, îi spun celui care împarte cafeaua:

— Poți să-mi dai câteva țigări sau un pic de tutun, cu învoirea şefului? Domnule Antartaglia, mă simt sfârşit.

— Bine, dă-i dacă ai. Eu nu fumez. Te compătimesc sincer, Papillon. Sunt corsican, îmi plac bărbații adevărați, mi-e silă de ticăloşi.

La zece fără un sfert mă aflu-n curte, aşteptând să intru în sală. Naric, Quenier, Bourset, Carbonieri sunt şi ei acolo. Caraliul care ne supraveghează e Antartaglia. Stă de vorbă cu Carbonieri în corsicană. Din ce-i spune pricep că-i de rău cu el şi că riscă trei ani de recluziune. În clipa aia se deschide uşa şi apar în curte arabul din cocotier, paznicul arab de la poarta atelierului şi Bébert Celier. Când dă cu ochii de mine, face o mişcare înapoi, dar gardianul care-i însoțeşte îi spune:

— Dă-i înainte şi stai deoparte, aici la dreapta. Antartaglia, nu-i lăsa să vorbească între ei.

Iată-ne la mai puțin de doi metri unul de altul; Antartaglia zice:

— E interzisă discuția între cele două grupuri.

Carbonieri continuă să vorbească în corsicană cu județul său, care supraveghează cele două grupuri. Caraliul își potrivește șiretul pantofului, îi fac semn lui Matthieu să vină un pic mai în față. Pricepe imediat, se uită spre Bébert Celier și scuipă în direcția lui. Când se ridică paznicul, Carbonieri îi vorbește pe nerăsuflate și-i acaparează atenția, așa că fac un pas fără să bage de seamă. Las șișul să-mi alunece în palmă. Numai Colier poate să-l vadă și, neașteptat de iute, având șișul gata deschis în pantalon, îmi crestează zdravăn mușchiul brațului drept. Dar sunt stângaci și, dintr-o mișcare, îi înfig șișul în piept până-n plasele. Un urlet de fiară: „A-a-ah!” Cade ca un pietroi. Cu revolverul în mână, Antartaglia îmi spune:

— Înapoi, băiete, înapoi. Nu-l lovi la pământ, altfel sunt obligat să trag în tine, și n-aș vrea.

Carbonieri se apropie de Celier și cu piciorul îi împinge capul. Spune două vorbe în corsicană. Înțeleg ce zice: E mort. Paznicul repetă:

— Dă-mi șișul, băiete.

I-l dau, își vâră revolverul în toc, se duce la ușa de fier și bate. O deschide un caraliu și-i spune:

— Trimite brancardierii să ia un mort.

— Cine-a murit? întrebă caraliul.

— Bébert Celier.

— Ah! Credeam că Papillon.

Ne bagă iar în celulă. Confruntarea e suspendată. Înainte de-a ajunge la coridor, Carbonieri îmi spune:

— Dragă Papi, de data asta te-ai ras.

— Da, numai că eu trăiesc, iar el a crăpat.

Caraliul se întoarce singur, deschide foarte încet ușa și-mi spune, încă tulburat:

— Bate-n ușă, zi că ești rănit. El a atacat întâi, l-am văzut.

Caraliii ăștia corsicani sunt grozavi: sau foarte răi, sau foarte buni. Bat în ușă și strig:

— Sunt rănit, vreau să fiu dus la spital să mă panseze.

Caraliul se întoarce cu gardianul-șef al sectorului disciplinar.

— Ce te-a apucat? Ce-i gălăgia asta?

— Sunt rănit, domnule şef.

— Ah! Eşti rănit? Credeam că nu te-a atins, când te-a atacat.

— Mi-a tăiat muşchiul braţului drept.

— Deschide, spune celălalt caraliu.

Se deschide uşa, ies. Într-adevăr, muşchiul e secţionat.

— Pune-i cătuşele şi du-l la spital. Nu-l laşi acolo pentru nimic în lume. Îl aduci înapoi de cum a primit primul ajutor.

Când ieşim, peste zece caralii stau lângă comandant. Supraveghetorul atelierului strigă.

— Asasinule!

Până apuc să răspund, comandantul îi zice:

— Gura, supraveghetor Bruet, Papillon a fost atacat.

— N-aş crede, zice Bruet.

— Am văzut cu ochii mei, sunt martor, spune Antartaglia. Şi află, domnule Bruet, că un corsican nu minte.

La spital, Chatal cheamă doctorul. Mă coase fără să mă adoarmă şi nici nu-mi amorţeşte locul, apoi pune opt agrafe, fără să-mi spună o vorbă. Îndur fără să crâcnesc. La sfârşit zice:

— N-am putut să-ţi fac o anestezie locală, nu mai am injecţii din alea. Apoi adaugă: Nu-i bine ce-ai făcut.

— Oh, parcă n-aţi şti! Oricum, cu un abces la ficat n-avea mult de trăit.

Nu se aştepta la răspunsul ăsta, şi rămâne cu gura căscată.

Instrucţia continuă. Responsabilitatea lui Bourset a căzut complet. Se admite că a fost terorizat, şi le dau o mână de ajutor s-o creadă. La fel cu Naric şi Quenier, din lipsă de dovezi. Rămân eu şi Carbonieri. În ce-l priveşte, cade acuzaţia de furt şi deturnare din bunurile statului. Rămâne complicitatea la tentativă de evadare. Nu poate să ia mai mult de şase luni. Cu mine treaba-i mai serioasă. Într-adevăr, cu toate mărturiile depuse în favoarea mea, însărcinatul cu instrucţia nu vrea să admită legitima apărare. Dega, care-a văzut tot dosarul, îmi spune că, oricât s-ar înverşuna instructorul, e imposibil să mă condamne la

moarte, întrucât am fost rănit. Chestia pe care trage tare acuzarea ca să mă înfunde e declarația celor doi arabi că eu am scos întâi şişul.

Instrucția e gata. Aştept să fiu dus la Saint-Laurent, în fața tribunalului militar. Nu fac decât să fumez, aproape că nu mai umblu deloc. Mi s-a acordat o a doua plimbare de o oră după-masă. Comandantul sau gardienii, în afara celui de la atelier şi a instructorului, nu s-au uitat niciodată chiorâş la mine. Nici unul nu-mi vorbeşte cu duşmănie şi mă lasă să-mi fac rost de cât tutun vreau.

Urmează să plec vineri, azi e marți. Miercuri dimineața, la ora zece, sunt în curte de vreo două ore când mă strigă comandantul şi-mi spune:

— Hai cu mine.

Ies cu el neescortat. Întreb unde mergem, o ia pe drumul spre casă. Îmi spune:

— Soția mea vrea să te vadă înainte de plecare. N-am vrut să fie impresionată aducându-te cu un paznic înarmat. Sper că te vei purta bine.

— Da, domnule comandant.

— Juliette, ți-am adus protejatul, aşa cum ți-am făgăduit. Ştii că trebuie să-l duc înapoi înainte de amiază. Poți sta de vorbă cu el aproape o oră.

Şi se retrage discret.

Juliette se apropie de mine şi-mi pune mâna pe umăr privindu-mă țintă în ochi. Ochii ei negri strălucesc cu atât mai mult cu cât sunt înecați în lacrimile pe care din fericire şi le reține.

— Eşti nebun, omule. Dacă mi-ai fi zis că vrei să pleci, cred c-aş fi putut să-ți uşurez treaba. L-am rugat pe soțul meu să te ajute cât poate, dar mi-a zis că, din păcate, nu depinde de el. Te-am chemat în primul rând să văd cum arăți. Te felicit pentru curajul tău, te prezinți mai bine decât credeam. Şi apoi, ca să-ți spun că vreau să-ți plătesc peştele pe care mi l-ai dat cu atâta generozitate luni de zile. Poftim, uite o mie de franci, e tot ce pot să-ți dau. Regret că nu pot să fac mai mult.

— Ascultați, doamnă, n-am nevoie de bani. Vă rog să înțelegeți că nu pot să primesc, mi s-ar părea că murdăresc prietenia noastră. (Şi dau deoparte cele două hârtii de cinci sute de franci, oferite cu atâta generozitate.) Nu insistați, vă rog.

— Cum doreşti, zice ea. Vrei un pic de anason? E slab.

Şi vreme de-un ceas şi mai bine această admirabilă femeie nu-mi spune decât vorbe de mângâiere. După părerea ei, mai mult ca sigur că o să fiu achitat pentru uciderea acelui ticălos, iar pentru rest poate c-o să iau între optsprezece luni şi doi ani.

Când dau să plec, îmi strânge îndelung mâna şi-mi spune:

— La revedere, noroc. Şi izbucneşte în lacrimi.

Comandantul mă duce înapoi la sectorul celular. Pe drum îi spun:

— Domnule comandant, soția dumneavoastră e cea mai nobilă femeie din lume.

— Ştiu, Papillon, viața de-aici nu-i pentru ea, prea e crudă. Dar ce să fac? În sfârşit, peste patru ani ies la pensie.

— Domnule comandant, profit de faptul că suntem singuri spre a vă mulțumi c-ați pus să fiu tratat omeneşte, deşi ați fi avut supărări mari dacă izbândeam.

— Da, puteai să-mi dai rău de furcă. Şi totuşi, vrei să-ți spun ceva? Meritai să reuşeşti.

Iar la poarta sectorului disciplinar, adaugă:

— Adio, Papillon, să te-ajute Dumnezeu, că va fi nevoie.

— Adio, domnule comandant.

Da! voi avea nevoie să m-ajute Dumnezeu, căci tribunalul militar, prezidat de un maior de jandarmi cu patru trese, a fost neînduplecat. Trei ani pentru furt şi deturnare de bunuri ale statului, profanare de mormânt şi tentativă de evadare, plus cinci ani, fără contopire de pedepse, pentru uciderea lui Celier. Total, opt ani de recluziune. Dacă n-aş fi fost rănit, precis mă condamnau la moarte.

Tribunalul ăsta, atât de aspru cu mine, a fost mai înțelegător cu un polonez, Dandosky, care omorâse doi oameni. N-a luat decât cinci ani, deşi nici vorbă că exista premeditare.

Dandosky era un brutar care nu pregătea decât plămada. Lucra doar de la trei la patru dimineaţa. Brutăria era pe chei, în faţa mării, aşa că tot timpul liber şi-l petrecea pescuind. Liniştit, vorbind prost franţuzeşte, nu era în relaţii cu nimeni. Vieţaşul ăsta îşi dăruia întreaga afecţiune unei superbe pisici negre cu ochi verzi care stătea cu el. Dormeau împreună, îl urma la lucru ca un câine, să-i ţină tovărăşie. Într-un cuvânt, între lighioană şi el se înfiripase marea iubire. Pisica îl însoţea la pescuit, dar dacă era prea cald, şi neexistând nici un colţişor umbros, se întorcea singură la brutărie şi se culca în hamacul prietenului ei. La amiază, când se auzea clopotul, pleca în întâmpinarea polonezului şi sărea după peştişorul pe care acesta i-l plimba pe la nas până reuşea să-l prindă.

Brutarii trăiesc laolaltă într-o sală alăturată brutăriei. Într-o zi, doi ocnaşi, pe nume Corrazi şi Angelo, îl invită pe Dandosky la o porţie de iepure pregătită de Corrazi, aşa cum făcea măcar o dată pe săptămână. Dandosky se aşază şi mănâncă cu ei, oferindu-le o sticlă de vin spre a fi băută la masă. Seara, pisica nu se întoarce. Zadarnic o caută polonezul pretutindeni. Trece o săptămână, nici urmă de pisică. Abătut că şi-a pierdut tovarăşul, Dandosky nu mai are chef de nimic. Era trist la culme c-a dispărut fără urmă singura fiinţă pe care o iubea şi care-i dovedea la rându-i dragoste. Aflând cât e de îndurerat, nevasta unui paznic îi aduce o pisicuţă. Dandosky o goneşte şi, ciudos, întreabă femeia cum de-şi închipuie c-ar putea iubi altă pisică: ar însemna, spune el, să jignească grav amintirea dragei sale pisici, dispărute.

Într-o zi, Corrazi dă într-un ucenic brutar, distribuitor şi el. Acesta nu dormea cu brutarii, dar era din acelaşi lagăr. Ranchiunos, ucenicul porneşte după Dandosky, îl găseşte şi-i spune:

— Dacă vrei să ştii, iepurele la care te-au invitat Corrazi şi Angelo era pisica ta.

— Dovedeşte! face polonezul, apucându-l de beregată.

— L-am văzut pe Corrazi îngropând pielea pisicii tale sub manghierul din spatele clădirii vâslaşilor, niţel înapoi.

Ca scos din minți, polonezul merge să se convingă şi găseşte într-adevăr pielea. O ia aşa cum e, pe jumătate putrezită, cu capul în descompunere. Se duce s-o spele cu apă de mare, o întinde la soare să se usuce, apoi o înveleşte într-o pânză curată şi o îngroapă într-un loc uscat, foarte adânc, să n-o mănânce furnicile. Chiar el mi-a povestit.

În timpul nopții, la lumina unei lămpi cu gaz, aşezați pe o bancă foarte groasă din sala brutarilor, Corrazi şi Angelo, cot la cot, joacă belotă în patru. Dandosky e un individ de vreo patruzeci de ani, de statură mijlocie, voinic, lat în spate, foarte puternic. Şi-a pregătit o bâtă din lemn tare ca fierul, de altfel grea de parcă ar fi din acest metal şi, venind din spatele lor, fără să scoată o vorbă, atinge pe fiecare zdravăn la mir. Țestele li se desfac ca două rodii, iar creierii se scurg pe jos. Turbat de furie, nu-i ajunge că i-a omorât, ci le terciuieşte creierii de peretele sălii. Peste tot doar împroşcături de sânge şi creier.

Dacă pe mine nu m-a înțeles maiorul de jandarmi, preşedintele tribunalului militar, cu Dandosky în schimb, vinovat de două asasinate cu premeditare, s-a întâmplat din fericire altfel, aşa că nu s-a ales decât cu cinci ani.

A DOUA RECLUZIUNE

Legat de polonez, pornesc spre Insule. N-am făcut mulți pureci în carcerele din Saint-Laurent! Am sosit într-o luni, tribunalul militar ne-a judecat joi, iar vineri dimineață ne-au reîmbarcat spre Insule.

Suntem şaisprezece care ne îndreptăm spre Insule, dintre care doisprezece recluzionari. Călătoria are loc pe-o mare foarte agitată, puntea e deseori măturată de valuri, care mai de care mai înalte. Sunt atât de disperat că mă trezesc dorind ca prăpăditul ăsta de vas să se scufunde. Nu vorbesc cu nimeni, închis în mine, cu vântul ăsta umed care-mi biciuieşte chipul. Nu mă feresc, dimpotrivă. Am lăsat vântul să-mi ia pălăria, n-o să-mi trebuiască în cei opt ani de recluziune. Cu fața-n vânt, respir până mă înăbuş aerul ăsta care mă plesneşte peste obraz. După ce-am dorit naufragiul, îmi revin: „Pe Bébert Celier l-au halit rechinii: tu ai treizeci de ani, şi opt de făcut. Dar rezişti oare opt ani de zile între zidurile «mâncătoarei de oameni»?"

După experiența mea, n-aş crede că se poate. Probabil că patru sau cinci ani sunt culmea rezistenței. Dacă nu-l omoram pe Celier, luam doar trei ani, poate chiar doi, căci asta a agravat totul, inclusiv evadarea. N-ar fi trebuit să omor jigodia aia. Ca om, față de mine însumi, nu-mi revine datoria de a-mi face dreptate, ci în primul rând, mai presus de orice, de a trăi, de-a trăi ca să evadez. Cum de-am putut să fac o asemenea greşeală? Fără să mai spun că n-a lipsit mult ca gunoiul ăsta să mă omoare pe mine. Să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc, asta ar fi trebuit şi trebuie să-mi fie singura credință.

Printre paznicii care însoțesc convoiul se află un gardian pe care l-am cunoscut la Recluziune. Nu ştiu cum îl cheamă, dar am un chef nebun să lămuresc o chestie.

— Şefule, aş vrea să te întreb ceva.

Mirat, se apropie şi-mi spune:

— Ce anume?

— Ştii oameni care au fost în stare să facă opt ani de recluziune?

Se gândeşte şi-mi răspunde:

— Nu, dar am cunoscut câțiva care au făcut cinci ani şi, mi-amintesc chiar foarte bine, unul care a ieşit destul de zdravăn şi echilibrat după şase ani. Eram la Recluziune când l-au eliberat.

— Mulțumesc.

— N-ai de ce, zise caraliul. Parcă opt ani ai luat, nu?

— Da, şefule.

— Nu răzbeşti decât dacă în tot timpul ăsta nu te alegi cu nici o pedeapsă.

Şi se depărtează.

E o frază foarte importantă. Aşa-i, nu pot să ies viu decât dacă nu încasez nici o pedeapsă. Vezi că pedepsele se bazează pe suprimarea în parte sau în întregime a hranei pe-o anumită perioadă, aşa că pe urmă, chiar trecut iarăşi la rația normală nu-i chip să te mai refaci. Câteva pedepse ceva mai aspre te împiedică să rezişti până la capăt, te cureți mai repede. Deci: n-am voie să primesc nuci de cocos sau țigări, nici măcar să scriu sau să capăt bilețele.

Cât ține călătoria rumeg fără încetare hotărârea asta. Nimic, nici o legătură cu ăi de-afară sau dinăuntru. Îmi vine o idee: singurul mod de-a fi ajutat fără riscuri în privința mâncării e ca cineva de-afară să-i ungă pe ăi de împart ciorba, ca să-mi aleagă una din cele mai mari şi mai bune bucăți de carne la prânz. E uşor, pentru că unul pune zeama, iar altul, care vine după el cu o tavă, pune în gamelă o bucată de carne. Trebuie să râcâie bine oala pe fund şi să umple polonicul cu cât mai multe legume. Ideea asta-mi dă ceva curaj. Dacă şusta e bine aranjată, pot chiar să-mi astâmpăr foamea şi să fie aproape suficient de hrănitor. În rest, să visez şi s-o pornesc în zbor cât mai des oi putea, gândind la ceva plăcut ca să nu-mi pierd mințile.

Am ajuns la Insule. E trei după-amiază. N-am debarcat bine că şi zăresc rochia galben-deschis a Juliettei, lângă soțul ei. Comandantul se apropie repede de mine, înainte de-a apuca să ne alinieze, şi mă-ntreabă:

— Cât?

— Opt ani.

Se întoarce spre soţia lui şi-i spune ceva. Emoţionată, desigur, se aşază pe-o piatră. Pare abătută. Soţul o ia de braţ; se ridică şi, după ce mă priveşte lung cu ochii ei imenşi, pleacă amândoi fără să se mai uite înapoi.

— Papillon, întreabă Dega, cât?

— Opt ani de recluziune.

Nu spune nimic şi n-are curaj să mă privească. Se apropie Galgani şi, până să deschidă gura, îi spun:

— Să nu-mi trimiţi nimic, şi să nu-mi scrii. Cu o condamnare aşa de lungă nu pot să-mi permit riscul unei pedepse.

— Înţeleg.

Adaug repede, în şoaptă:

— Aranjează să fiu cât mai bine servit la prânz şi seara. Dacă aranjezi şusta asta, s-ar putea să ne revedem într-o bună zi. Adio.

Mă îndrept de bunăvoie spre prima dintre bărcile ce ne vor duce la Saint-Joseph. Se uită cu toţii la mine ca la un sicriu care coboară în groapă. Nimeni nu scoate o vorbă. În timpul scurtei călătorii, îi repet lui Chapar cele spuse lui Galgani. Îmi răspunde:

— Cred c-o să meargă. Curaj, Papi.

Apoi mă întreabă:

— Cum e cu Matthieu Carbonieri?

— Iartă-mă că l-am uitat. Preşedintele tribunalului militar a cerut în privinţa lui informaţii suplimentare înainte de-a hotărî, o fi semn bun sau rău?

— Cred că bun.

Mă aflu în primul rând din micul şir de doisprezece oameni care urcă pe costişă spre Recluziune. Urc repede grăbindu-mă, ciudată treabă, să mă văd singur în celula mea. Forţez aşa de tare pasul, că-l aud pe caraliu spunându-mi:

— Las-o mai încet, Papillon. S-ar zice că eşti nerăbdător să te-ntorci în casa din care ai plecat de-aşa puţin timp.

Sosim.

— Dezbrăcarea la piele! Vi-l prezint pe comandantul Recluziunii.

— Îmi pare rău că te-ai întors, Papillon, zice el. Apoi: Recluzionari, aici etc. Discursul lui obişnuit: Clădirea A, Celula 127. E cea mai bună, Papillon, eşti în dreptul uşii coridorului, aşa că primeşti mai multă lumină şi ai tot timpul aer curat. Sper c-o să ai o purtare bună. Opt ani e mult, dar cine ştie, poate că, având o comportare excelentă, o să beneficiezi de-o mică graţiere, de un an sau doi. Ţi-o doresc, pentru că eşti un om curajos.

Iată-mă la 127. Într-adevăr, se află chiar în faţa unei uşi mari zăbrelite care dă pe coridor. Deşi e aproape şase, se vede încă destul de bine. Nu simt nici gustul, nici mirosul ăla de putregai ca-n prima mea celulă. Asta mă îmbărbătează un pic: „Amice Papillon, iată patru pereţi care trebuie să te privească trăind vreme de opt ani. Lasă-te de numărat lunile şi orele, n-are fost. Dacă vrei o măsurătoare mai ca lumea, socoteşte cu răstimpuri de câte şase luni. De şaisprezece ori şase luni, şi iată-te iar liber.

Oricum, ai un avantaj. Dacă mierleşti aici ziua, o să ai măcar plăcerea să mori pe lumină. E-o chestie. Cred că nu-i prea nostim să dai ortul popii pe întuneric. Dacă boleşti, ai un doctor care ţi se uită-n gât. Nu-i cazul să te amărăşti c-ai vrut să-ţi reiei viaţa evadând şi, zău aşa, nici pentru că l-ai curăţat pe Celier. Închipuie-ţi cât te-ai fi cătrănit ştiind că s-a uşchit, în vreme ce tu zaci aici. Timpul o să aibă şi el un cuvânt de spus. Poate vine o amnistie, un război, un cutremur, un taifun care să distrugă fortăreaţa asta. De ce nu? Poate că un tip de treabă se înapoiază în Franţa, îi impresionează pe francezi, iar aceştia obligă Administraţia penitenciară să suprime modul ăsta de-a ghilotina oameni fără ghilotină. Poate că vreun doctor scârbit istoriseşte toată tărăşenia unui ziarist, unui preot, mai ştiu cui? Oricum, pe Celier l-au mistuit de mult rechinii. Eu unul mă aflu aici şi, dacă sunt demn de mine, trebuie să ies viu din mormântul ăsta.”

Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur; un, doi, trei, patru, cinci, iar stânga-mprejur. Încep să umblu, regăsind pe

dată poziția capului, a brațelor, şi lungimea exactă a pasului pentru ca pendulul să funcționeze la mare fix. Decid să nu umblu decât două ore dimineața: două după-masa, până mă lămuresc dacă pot conta pe-o alimentație privilegiată cantitativ. Cu nervii ăştia din primele zile, să nu-mi irosesc zadarnic energia.

Da, e jalnic să te îneci la mal. Ce-i drept, era abia prima parte a evadării; mai trebuia să străbatem, ajutați de noroc, mai bine de o sută cincizeci de kilometri cu pluta aia şubredă. Şi-n funcție de locul unde am fi acostat pe continent, altă evadare. Dacă ținea figura cu lăsarea la apă, pânza celor trei saci de făină ar fi împins pluta cu peste zece kilometri pe oră. În mai puțin de cincisprezece, poate douăzeci ore, am fi ajuns la uscat. Bineînțeles, dacă ar fi plouat peste zi, căci numai pe ploaie puteam risca să ridicăm pânza. Pe cât mi-aduc aminte, o zi după ce m-au băgat la carceră a plouat. Chiar sigur nu sunt – încerc să văd unde-am făcut vreo greşeală. Nu găsesc decât două. Tâmplarul a vrut să facă o plută prea bună, prea sigură, încât, ca să fixeze nucile de cocoş, a trebuit să meşterească un cofraj care însemna aproape două plute una într-alta. Deci prea multe piese de făcut şi prea mult timp ca să le facă pe şest.

A doua, mai gravă: trebuia să-l curăț pe Celier de cum am prins să-l bănuiesc mai serios, în aceeaşi noapte. Dacă o făceam, cine ştie unde aş fi fost acum! Chiar zdrobind pluta la țărmul continentului sau prins în clipa lăsării la apă, nu luam decât trei ani în loc de opt, şi-aş fi avut satisfacția c-am pornit la treabă. Unde m-aş afla acum, dacă mergea treaba şnur, în Insule sau pe continent? Cine ştie? Poate la Trinidad, sporovăind cu Bowen, sau la Curaçao, ocrotit de episcopul Irénée de Bruyne. Iar de-acolo n-am fi pornit-o mai departe decât ştiind precis că ne primeşte cutare sau cutare nație. Dacă nu, m-aş fi întors lesne singur, cu un vas mic, direct la Guajira, la tribul meu.

Am dormit foarte târziu, reuşind să mă cufund într-un somn normal. Noaptea asta dintâi nu m-a prea dărâmat. Să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc. De cum voi simți că e pe cale să

mă cuprindă deznădejdea, trebuie să repet de trei ori vorbele astea de îmbărbătare: „Câtă vreme trăieşti, nădăjduieşte!”

S-a dus o săptămână. De ieri se vede o schimbare cu porțiile mele. O bucată straşnică de rasol la prânz, seara o gamelă de linte curată, aproape fără zeamă. Spun ca un copil: „Lintea are fier, e foarte sănătoasă”.

Dacă ține figura, o să pot umbla zece-până la douăsprezece ore pe zi, aşa că seara, tare obosit, o să fiu în stare să călătoresc printre stele. Nu, n-o iau razna, mă aflu pe pământ, cu picioarele bine înfipte în pământ, mă gândesc la toate chestiile cu ocnaşi de care am aflat în Insule. Fiecare cu istorioara lui, înainte şi după. Mă gândesc deopotrivă la legendele care circulă în Insule. Una, pe care am de gând s-o controlez, dacă într-o bună zi m-oi trezi iar în Insulă, e a clopotului.

Precum ziceam, ocnaşii nu sunt îngropați, ci zvârliți în mare între Saint-Joseph şi Royale, într-un loc unde mişună rechinii. Mortul e înfăşurat în saci de făină, cu un pietroi legat c-o funie de picioare. O ladă dreptunghiulară, mereu aceeaşi e plasată orizontal în partea din fața vasului. Ajunşi la locul cu pricina, cei şase ocnaşi de la vâsle îşi ridică ramele orizontal, la înălțimea bordajului. Unul apleacă lada, iar altul deschide un fel de chepeng, aşa că hoitul alunecă în apă. E lucru sigur, nu încape nici o îndoială, că rechinii rup imediat funia. Nici un mort n-a avut vreodată răgazul să se afunde prea mult. Se ridică la suprafață şi rechinii încep să se bată pe felul ăsta de mâncare, pentru ei grozavă. După spusele celor care au fost de față, e foarte impresionant să vezi cum e mâncat un om, în afară de faptul că, atunci când sunt foarte mulți, rechinii reuşesc să ridice giulgiul cu conținutul lui deasupra apei şi, smulgând sacii de făină, rup totodată hălci mari din cadavru.

Treaba se petrece exact cum am spus, dar mai e o chestie pe care n-am putut s-o controlez. Ocnaşii susțin până la unul că rechinii sunt atraşi acolo de dangătul clopotului care răsună la capelă când a murit careva. Se spune că, dacă te afli la capătul digului din Insula Royale la şase seara, în unele zile nu vezi nici un rechin. Când sună clopotul

bisericuței, în doi timpi şi trei mişcări, locul mişună de rechinii care aşteaptă mortul, căci nu există altă explicație a grabei cu care sosesc în locul acela, fix la ora respectivă. Nădăjduiesc că nu le voi servi drept masa zilei, în asemenea condiții, rechinilor din apele Insulei Royale. Dacă mă înfulecă de viu la o evadare, mă rog, măcar voi fi luptat pentru libertate. Dar mort, după ce-am bolit într-o celulă, asta nu, n-are voie să se întâmple.

Mănânc pe săturate, datorită şustei aranjate de prietenii mei, aşa că sunt sănătos tun. Umblu fără întrerupere de la şapte dimineața până la şase după-masă. Drept care, gamela de seară, umplută cu legume uscate, fasole, linte, mazăre sau orez cu grăsime, se goleşte repede. Zilnic mănânc tot, fără să mă silesc. Mersul îmi face bine, oboseala pe care mi-o provoacă mi-e prielnică şi reuşesc să mă dedublez în timp ce umblu. Ieri, de pildă, am petrecut toată ziua pe pajiştile unui colțişor din Ardèche, numit Favras. Mergeam acolo adeseori, după moartea mamei, să stau câteva săptămâni la mătuşă-mea, sora ei, învățătoare în locşorul ăla pierdut. Ei bine, ieri s-ar fi zis că mă aflam în pădurea de castani, culegând ciuperci, şi-mi auzeam micul prieten, cioban la oi, poruncind câte ceva câinelui ciobănesc, iar ăsta făcea totul la mare fix, aducând înapoi câte-o oaie rătăcită sau pedepsind o capră prea iute de picior. Mai mult, simțeam în gură până şi prospețimea izvorului cu apă feruginoasă, savuram gâdilătura băşicuțelor de acid care-mi veneau pe nas. Trăirea asta, aşa de reală, a unor clipe petrecute cu peste cincisprezece ani în urmă, însuşirea de-a le retrăi cu adevărat atât de intens, nu se capătă decât în celulă, departe de orice zgomot, în liniştea cea mai deplină.

Văd până şi culoarea galbenă a rochiei pe care-o poartă tuşa Outine. Aud foşnetul vântului în castani, zgomotul sec pe care-l fac castanele căzând direct pe pământ, ori înăbuşit când pică pe-un strat de frunze. Un mistreț uriaş s-a ițit din tufele înalte de grozamă şi a băgat atâta spaimă în mine că am luat-o la goană, pierzând, de buimac ce eram, o bună parte din ciupercile culese. Da, mi-am petrecut (în timp ce umblam) toată ziua la Favras, cu tuşa şi cu micuțul meu

prieten, Julien ciobanul. Aceste amintiri retrăite, atât de plăcute, atât de clare, de precise, nimeni nu mă poate împiedica să mă cufund în ele, să-mi sorb din ele tihna necesară sufletului meu rănit.

În ochii societății mă găsesc într-una din numeroasele carcere ale „mâncătoarei de oameni”. În fapt, i-am furat o zi întreagă, am petrecut-o la Favras pe pajişti, printre castani, am băut chiar apă minerală de la izvorul zis al Piersicului.

Iată c-au trecut primele şase luni. Îmi făgăduisem să socotesc cu răstimpuri de câte şase luni, mi-am ținut deci promisiunea. Abia în dimineața asta am scăzut la cincisprezece cele şaisprezece. Au rămas doar de cincisprezece ori şase luni.

Ia să văd cum stau. Nici un necaz personal în aste şase luni. Mereu aceeaşi mâncare, dar totodată mereu rații foarte mulțumitoare şi de pe urma cărora sănătatea mea n-are de suferit. În jurul meu, numeroase sinucideri şi mulți nebuni furioşi, bine că-i ia de-aici destul de repede. Mi-e greu pe suflet să aud țipete, plânsele sau gemete ore şi zile-n şir. Am găsit o şmecherie destul de valabilă, dar dăunătoare pentru urechi. Tai frânturi dintr-o bucată de săpun şi-mi înfund amândouă urechile ca să nu mai aud țipetele alea înfiorătoare. Din păcate, din cauza săpunului, mă dor urechile, şi după o zi sau două încep să-mi curgă.

Pentru prima oară de când sunt la ocnă m-am înjosit să cer ceva unui caraliu. E gardianul care împarte supa şi e din Montélimar, aproape de locul meu de baştină. L-am cunoscut pe Insula Royale şi l-am rugat să-mi aducă un boț de ceară ca să pot răbda țipetele nebunilor înainte de-ai lua de-aici. A doua zi mi-a adus un boț de ceară cât o nucă. Nu-ți vine să crezi cât te uşurează să nu-i mai auzi pe nenorociții ăştia.

Am ajuns să mă descurc bine cu cârcăiecii ăia mari. În şase luni m-au muşcat doar o dată. M-am învățat să rezist când mă trezeşte din somn vreunul care se plimbă pe mine, despuiat cum sunt. Te obişnuieşti cu toate, e chestie de autocontrol, pentru că picioarele şi antenele astea te gâdilă îngrozitor. Dar dacă nu-l apuci cum trebuie, te pişcă. E mai bine să aştepți să coboare şi pe urmă, aşa să-l cauți şi să-l

strivești. Pe banca mea de ciment se află mereu două-trei bucățele din pâinea de peste zi. Mirosul pâinii îl atrage fără doar și poate, și n-are cum să nu vină încoace. Atunci îl omor.

Trebuie să scap de-o idee care mă obsedează. De ce nu l-am lichidat pe Bébert Celier chiar din ziua când am început să bănuim că ne vinde? Drept care discut cu mine însumi la nesfârșit: când ai dreptul să ucizi? Pe urmă închei; scopul scuză mijloacele. Scopul meu era să-mi iasă bine treaba cu evadarea, am avut bafta să scot la capăt construirea unei plute pe cinste, s-o feresc la precizie. Cărăbăneala nu mai era decât o chestie de zile. Din clipa-n care am aflat de pericolul pe care-l reprezenta Célier, când ajunsesem la penultima piesă, care, ca prin minune, sosise cu bine, trebuia să-l execut fără să șovăi. Dar dacă m-aș fi înșelat, dacă aparențele erau mincinoase? Aș fi omorât un nevinovat. Groaznic. E nelogic însă ca tu să-ți faci o problemă de conștiință, tu, un viețaș, mai rău, un condamnat la opt ani de recluziune în cadrul unei pedepse pe viață.

Oare ce-ți închipui că ești, otreapă zvârlită, tratat ca o scârnăvie a societății? Aș vrea să știu dacă cei doisprezece jurați împuțiți care te-au condamnat s-au întrebat măcar o singură dată dacă, de-adevăratelea, cu mâna pe conștiință, au făcut bine dându-ți o pedeapsă atât de grea. Și dacă procurorul, în privința căruia încă n-am hotărât cu ce o să-i smulg limba, s-a întrebat și el dacă n-a tras prea tare în rechizitoriul său. Cu siguranță că nici avocații mei nu-și mai amintesc de mine. Probabil că vorbesc la modul general despre „cazul acela nefericit al lui Papillon” de la Curtea cu juri, din 1932: „Știți, colegi, în ziua aia nu prea eram în formă, și, colac peste pupăză, procurorul Pradel vorbea ca în zilele sale de glorie. A câștigat magistral procesul acesta în favoarea acuzării. E cu adevărat un adversar de mare clasă.”

Aud toate astea, de parcă m-aș afla lângă „maestrul” Raymond Hubert, într-o conversație între avocați, sau la o reuniune mondenă, ori mai curând într-unul din coridoarele tribunalului.

Precis că numai unul poate să aibă o atitudine de magistrat cinstit şi corect, preşedintele Bévin. Acestui bărbat imparțial i-e foarte la îndemână să discute între colegi sau într-un salon despre riscul ca un om să fie judecat de nişte jurați. Cu siguranță că spune, folosind cuvinte alese, nici vorbă, că cele douăsprezece momâi din juriu nu dovedesc pregătire pentru o asemenea răspundere, că sunt prea impresionate de farmecul acuzatorului sau al apărătorului, în funcție de cel care se dovedeşte mai tare în această întrecere oratorică; că achită prea uşor sau condamnă fără să ştie prea bine despre ce-i vorba, după atmosfera bună sau proastă pe care se pricepe s-o creeze partea cea mai puternică.

Preşedintele şi familia mea de asemeni, da, dar s-ar putea ca familia mea să fie nițeluş supărată pe mine din cauza necazurilor pe care mai mult ca sigur că i le-am provocat. Unul singur, tatăl meu, bietul meu tată, nu s-o fi plâns de crucea pe care fiul său i-a aruncat-o pe umeri, precis că-i aşa. Târăşte cu el acea cruce grea, fără să-şi acuze feciorul, fără să-i reproşeze ceva, şi asta cu toate că, în calitate de institutor, poartă respect legilor şi chiar îi învață şi pe alții să le înțeleagă şi să le accepte. Sunt convins că inima lui strigă: „Netrebnicilor, mi-ați omorât copilul, ba mai rău, l-ați osândit la o moarte înceată, la vârsta de douăzeci şi cinci de ani!” De-ar şti unde se află băiatul lui, ce se face cu el, ar fi în stare să devină anarhist.

În noaptea asta „mâncătoarea de oameni” şi-a meritat numele mai mult ca oricând. Mi-am dat seama că doi se spânzuraseră şi unul se asfixiase îndesându-şi nişte cârpe în gură şi-n nas. Celula 127 se afla lângă locul unde caraliii schimbă garda şi prind câteodată frânturi din ce-şi spun. În dimineața asta, de pildă, n-au vorbit destul de încet ca să n-aud ce ziceau despre cele petrecute peste noapte.

Au trecut alte şase luni. Fac un bilanț al situației şi sap în lemn un „14” de toată frumusețea. Am un cui de care mă slujesc doar o dată la şase luni. Da, încerc să fac un bilanț, sănătatea continuă să fie bună şi am un moral foarte ridicat.

Graţie călătoriilor mele printre stele nu se prea întâmplă să am crize lungi de disperare. Le birui destul de lepede şi ticluiesc o întreagă călătorie, reală sau plăsmuită, care-mi goneşte gândurile negre. Moartea lui Celier mi-e de mare ajutor ca să înving clipele astea grele. Îmi spun: Eu trăiesc, trăiesc, sunt viu şi trebuie să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc, pentru ca într-o zi să retrăiesc liber. El, care m-a împiedicat s-o şterg, e mort, nu va fi nicicând liber cum voi fi eu într-o bună zi, asta-i sigur, precis. Oricum, dacă ies la treizeci şi opt de ani, nu se cheamă că sunt bătrân, şi următoarea evadare o să meargă straşnic, sunt convins.

Un, doi, trei, patru, cinci, stânga-mprejur; un, doi, trei, patru, cinci, iar stânga-mprejur. De câteva zile picioarele mele sunt negre şi din gingii musteşte sânge. Să cer oare să fiu trecut pe lista bolnavilor? Apăs cu degetul mare în partea de jos a gambei şi semnul rămâne întipărit. S-ar spune că sunt plin cu apă. De-o săptămână nu mai pot să umblu zece sau douăsprezece ore pe zi, mă simt foarte obosit, cu numai şase ore de mers în două reprize. Când mă spăl pe dinţi, nu mai pot să-i frec cu prosopul aspru dat cu săpun fără să mă doară şi să sângereze mult. Până şi-un dinte mi-a căzut ieri de la sine, un incisiv de sus.

Seria asta nouă de şase luni se încheie cu o adevărată revoluţie. Chiar aşa, ieri ne-au pus pe toţi să scoatem capul pe uşă şi a trecut un doctor care răsfrângea fiecăruia buzele. Iar azi-dimineaţă, după exact optsprezece luni de când mă aflu în celula asta, s-a deschis uşa şi mi s-a spus:

— Ieşi, stai lipit de perete şi aşteaptă.

Eram primul de lângă uşă, au ieşit vreo şaptezeci de tipi. „Stânga-mprejur.” Mă trezesc ultimul dintr-un şir care se îndreaptă spre cealaltă extremitate a clădirii şi ieşim în curte.

E ora nouă. Un doctor tânăr în cămaşă kaki cu mâneci scurte stă aşezat în aer liber, la o măsuţă de lemn. Lângă el doi infirmieri ocnaşi şi un infirmier paznic. Nu cunosc pe nici unul, nici pe doctor. Zece caralii, cu revolverul în mână, fac acoperirea ceremoniei. Comandantul şi paznicii-şefi, în picioare, privesc fără să scoată o vorbă.

— Dezbrăcarea la piele, strigă gardianul-şef. Ţoalele sub braţ. Primul, cum te cheamă?

— X…

— Deschide gura, desfă picioarele. Scoateţi-i ăştia trei dinţi. Întâi alcool iodat, pe urmă albastru de metilen; sirop de Cochlearia de două ori pe zi înainte de masă.

Sunt ultimul la rând.

— Cum te cheamă?

— Charrière.

— Ia te uită, eşti singurul care are un corp prezentabil. Ai sosit de curând?

— Nu.

— De cât timp eşti aci?

— Azi se fac optsprezece luni.

— De ce nu eşti slab ca ceilalţi?

— Nu ştiu.

— Bine, îţi spun eu. Pentru că mănânci mai bine decât ei, afară de cazul că te masturbezi mai puţin. Gura, picioarele. Două lămâi pe zi: una dimineaţa, una seara. Suge lămâile şi dă-ţi cu zeamă pe gingii, ai scorbut.

Îmi curăţă gingiile cu alcool iodat, apoi le badijonează cu albastru de metilen, mi se dă o lămâie. Stânga-mprejur, sunt ultimul din şir şi mă întorc în celula mea.

Cele întâmplate reprezintă o adevărată revoluţie, scoaterea bolnavilor în curte, la lumina soarelui, prezentarea lor medicului, la un pas de el. Niciodată nu s-a pomenit aşa ceva la Recluziune. Ce i-o fi apucat? S-o fi găsit în sfârşit un medic să refuze a fi complicele mut al acestui regulament? Pe doftoraşul ăsta, cu care mai târziu aveam să mă împrietenesc, îl cheamă Germain Guibert. A murit în Indochina. Soţia lui mi-a comunicat vestea într-o, scrisoare pe care mi-a trimis-o la Maracaibo, în Venezuela, mulţi ani după asta.

La fiecare zece zile, vizită medicală afară, la soare. Mereu aceeaşi reţetă: alcool iodat, albastru de metilen, două lămâi. Starea mea nu se agravează, dar nici nu-mi merge mai bine. De două ori am cerut sirop de Cochlearia, şi de două ori nu mi l-a dat doctorul, asta începe să mă enerveze, întrucât tot

nu pot să umblu mai mult de şase ore pe zi, iar partea de jos a picioarelor mi-e încă umflată şi neagră.

Într-o zi, aşteptându-mi rândul, observ că pomişorul rahitic sub care mă feresc un pic de soare e un lămâi lipsit de fructe. Rup o frunză şi-o mestec, apoi, maşinal, smulg vârfulețul unei crengi, cu câteva frunze, fără vreo idee preconcepută. Când mă cheamă doctorul, îmi bag crenguța-n şezut şi-i spun:

— Doctore, nu ştiu dac-o fi din cauza lămâilor dumitale, dar uite ce-mi creşte-n dos. Şi mă-ntorc, cu crenguța şi frunzele ei în şezut.

Caraliii se pornesc mai întâi pe râs, apoi gardianul-şef spune:

— O să iei o pedeapsă, Papillon, pentru că eşti obraznic cu domnul doctor.

— Ba deloc, spune doctorul. Omul ăsta nu trebuie pedepsit, de vreme ce nu-l reclam. Nu mai vrei lămâi? Asta ai vrut să spui?

— Da, doctore, mi-e lehamite de lămâi, nu mă vindec. Vreau să încerc siropul de Cochlearia.

— Nu ți-am dat deoarece am foarte puțin şi-l păstrez pentru cei grav bolnavi. O să-ți dau totuşi o lingură pe zi, dar şi lămâi.

— Doctore, am văzut nişte indieni mâncând alge de mare, şi-am zărit tocmai din astea pe Insula Royale. Trebuie să se găsească şi la Saint-Joseph.

— Mi-ai dat o idee grozavă. O să căpătați zilnic o anumită algă pe care, e drept, am văzut-o eu însumi pe malul mării. Indienii o mănâncă fiartă sau crudă?

— Crudă.

— E-n regulă, mulțumesc. Mai ales, domnule comandant, vă rog ca acest om să nu fie pedepsit, contez pe dumneavoastră.

— Am înțeles, domnule căpitan.

S-a întâmplat o minune. Să ieşi câte două ore la soare, din opt în opt zile, fie spre a-ți aştepta rândul la vizita medicală, fie pentru ca ceilalți să poată trece, să vezi chipuri, să şopteşti câteva vorbe; cui i-ar fi dat prin cap că s-ar putea

întâmpla un asemenea miracol? Pentru toţi e o schimbare formidabilă. Morţii se ridică şi umblă la soare, îngropaţii ăştia de vii pot rosti în sfârşit câteva cuvinte. E o butelie de oxigen care insuflă viaţă fiecăruia dintre noi.

Clac, clac, o infinitate de clac deschid toate porţile celulelor într-o dimineaţă de joi, la ora nouă. Fiecare trebuie să stea în picioare în pragul celulei sale.

— Recluzionari! strigă cineva, vine guvernatorul în inspecţie.

Însoţit de cinci ofiţeri ai coloniei, cu siguranţă toţi medici, un bărbat înalt, elegant, cu părul cărunt argintiu, trece încet de-a lungul coridorului prin faţa fiecărei celule. Aud cum i se aduc la cunoştinţă pedepsele grave şi ce le-a motivat. Înainte să ajungă în dreptul meu, e pus să se scoale un om care n-a avut puterea să aştepte atâta vreme în picioare. E Graville, unul dintre antropofagi. Un militar spune:

— Păi ăsta-i un cadavru ambulant!

Guvernatorul răspunde:

— Toţi sunt într-o stare jalnică.

Comisia ajunge la mine. Comandantul zice:

— Ăstuia i s-a dat cea mai grea pedeapsă din Recluziune.

— Cum te cheamă? spune guvernatorul.

— Charrière.

— Ce pedeapsă?

— Opt ani pentru furt din bunurile statului, omor, etc. trei şi cinci ani, fără contopire de pedeapsă.

— Cât ai făcut?

— Optsprezece luni.

— Purtarea?

— Bună, spune comandantul.

— Sănătatea?

— Merge, spune doctorul.

— Ai ceva de spus?

— Că regimul acesta e neomenos şi nu prea demn de-un popor ca acela al Franţei.

— Prin ce?

— Tăcere absolută, nici un fel de plimbare şi, până acum câteva zile, nici un fel de îngrijire.

— Poartă-te bine şi poate că vei beneficia de-o graţiere, dacă voi mai fi guvernator.

— Mulţumesc.

Din ziua aceea, din ordinul guvernatorului şi al medicului-şef, veniţi din Martinica şi din Cayenne, facem zilnic o plimbare de o oră, cu baie în mare, într-un soi de piscină în care blocuri mari de piatra îi apară de rechini pe cei ce se scaldă.

În fiecare dimineaţă, la nouă, coborâm din Recluziune în grupuri de câte o sută, goi puşcă, la scăldat. Soţiile şi copiii supraveghetorilor trebuie să rămână acasă la ei, pentru ca noi să putem coborî în pielea goală.

Treaba asta merge de o lună. Chipurile oamenilor sunt complet schimbate. Ora aia de stat la soare, scăldatul în apa sărată, faptul de a sta de vorbă, zilnic câte-o oră, a transformat radical turma asta de recluzionari, bolnavi sufleteşte şi trupeşte.

Într-o zi, urcând drumul pe când reveneam de la scăldat, mă aflu printre ultimii, când se aud ţipetele disperate ale unei femei şi două focuri de revolver. Disting:

— Ajutor! Mi se îneacă fetiţa!

Ţipetele vin dinspre chei, care e o simplă pantă cimentată ce pătrunde în mare şi unde acostează bărcile. Alte ţipete:

— Rechinii!

Iar două focuri de revolver. Cum toţi s-au întors să privească spre locul de unde se aud strigătele de ajutor şi împuşcăturile, fără să mai ezit, dau brânci unui paznic şi pornesc în goană, gol puşcă, spre chei. Ajuns aci, văd doua femei care ţipă ca nişte apucate, trei paznici şi câţiva arabi.

— Săriţi în apă! ţipă femeia. Nu-i departe! Nu ştiu să înot, altfel m-aş duce. Laşilor!

— Rechinii! spune un caraliu, şi trage din nou în ei.

O fetiţă, îmbrăcată într-o rochiţă albastră cu alb, pluteşte pe apă, purtată încet de-un curent slab. Se îndreaptă direct spre confluenţa curenţilor, unde se află cimitirul ocnaşilor, dar e încă foarte departe. Caraliii trag fără întrerupere şi precis că au nimerit câţiva rechini, întrucât lângă fetiţă se văd nişte vârtejuri. Strig:

— Nu mai trageți!

Mă arunc în apă fără să mai stau pe gânduri. Ajutat de curent, mă îndrept foarte repede spre fetiță, care continuă să plutească datorită rochiței, şi bat din picioare cu toată forța ca să țin rechinii la distanță.

Tocmai când nu mai am de străbătut până la ea decât treizeci sau patruzeci de metri, soseşte o barcă plecată din Insula Royale şi al cărei echipaj a văzut de departe cele întâmplate. Ajunge la fetiță înaintea mea, o apucă şi-o scapă de primejdie. Plâng de ciudă, fără să mă mai gândesc măcar la rechini, când, la rândul meu, sunt ridicat la bord. Mi-am riscat viața de pomană.

Cel puțin aşa credeam, dar o lună mai târziu, ca un soi de recompensă, doctorul Germain Guibert a obținut o suspendare a condamnării mele la recluziune, pe motive de sănătate.

Caietul al optulea
Înapoi pe insula Royale

BIVOLII

Aşadar, e-o adevărată minune că mă întorc pe Insula Royale, spre a ispăşi o pedeapsă obişnuită. O părăsisem cu o condamnare pe opt ani şi, datorită acelei încercări de salvare, revin după nouăsprezece luni.

Mi-am regăsit prietenii: Dega, tot contabil, Galgani la poştă, Carbonieri, care a fost achitat în chestia cu evadarea mea, Grandet, Bourset, tâmplarul, şi cei cu căruciorul: Naric şi Quenier, Chatal la infirmerie, şi complicele primei mele evadări, Maturette, care tot mai e pe Insula Royale, ca ajutor de infirmier.

Bandiții din *maquis*-ul corsican sunt prezenți cu toții: Essari, Vicioli, Césari, Razori, Fosco, Maucuer şi Chapar. Toate vedetele cronicii roşii ale anilor 27—35 se află aici.

Marsino, asasinul lui Dufrène, a murit săptămâna trecută de mizerie fiziologică. În ziua respectivă rechinii au avut o masă pe cinste. Le fusese servit unul din cei mai cunoscuți experți în pietre prețioase din Paris.

Barrat poreclit Actrița, milionarul campion de tenis din Limoges, care a asasinat un şofer şi pe prietenul său intim, nițel prea intim, e şeful laboratorului şi farmacist la spitalul din Insula Royale. Pe Insule devii tuberculos pe baza dreptului primei nopți, susține un doctor şugubăț.

Pe scurt, sosirea mea pe Insula Royale aduce a lovitură de trăsnet. Pătrund din nou în clădirea căpățânoşilor într-o zi de sâmbătă dimineața. Aproape toți se află aici şi, până la ultimul, mă întâmpină cu căldură, manifestându-şi prietenia. Până, şi tipul cu ceasornicul, care n-a mai deschis gura din faimoasa dimineață când era să fie ghilotinat din greşeală, până şi el se deranjează şi vine să-mi dea binețe.

— Va să zică e-n regulă, fraților?

— Da. Papi, fii binevenit.

— Ți-am păstrat locul, zice Grandet. A rămas gol din ziua când ai plecat.

— Vă mulțumesc tuturor. Ce se mai aude?

— Veste bună.

— Ce?

— Noaptea trecută, în sala din fața celor cu purtare bună, l-au găsit rece pe caiafa care te-a turnat după ce te ginise din vârful cocotierului. Cu siguranță că i-a făcut de petrecanie vreun prieten de-al tău care nu voia să-l întâlneşti viu şi te-a scutit de treabă.

— Precis, tare-aş vrea să-l ştiu, să-i mulțumesc.

— Poate şi-o da drumul la gură odată. Azi-dimineață, când ne trecea la număr, l-au găsit înțepat cu un şiş în inimă. Băieții – n-aude, nu vede.

— Mai bine aşa. Dar jocul?

— Merge, locul te aşteaptă.

— Bun. Va să zică o pornim iar ca viețaşi. Vorba-i cum şi când se termină chestia asta.

— Papi, să ştii, parcă ne pocnise pe toți cu leuca-n cap când s-a aflat c-ai luat opt ani. Acum, c-ai sosit, nu-i om pe Insule să nu vrea să te ajute la orice, oricât ar risca.

— Te cheamă comandantul, zice un paznic.

Ies cu el. La postul de gardă, nişte caralii îmi spun câteva cuvinte amicale. Mă iau după caraliu şi dau de comandantul Prouillet.

— E-n regulă, Papillon?

— Da, domnule comandant.

— Îmi pare bine c-ai fost grațiat şi te felicit pentru fapta curajoasă în legătură cu fetița colegului meu.

— Vă mulțumesc.

— O să fii bivolar până te-apuci iar de vidanjare, cu învoire la pescuit.

— Doar dacă asta nu vă compromite prea mult.

— Treaba mea. Supraveghetorul atelierului nu mai e aici, iar peste trei săptămâni plec în Franța. Bun, va să zică mâine îți reiei locul.

— Domnule comandant, nu ştiu cum să vă mulțumesc.

— Stând cuminte o lună până încerci altă evadare, spune Prouillet râzând.

În sală văd mereu aceiaşi bărbați, ducând aceeaşi viață ca înainte să plec. Grup aparte, cartoforii nu se gândesc şi nu trăiesc decât pentru joc. Cei cărora le plac băieții, mănâncă

şi dorm împreună. Veritabile căsnicii în care dragostea şi pasiunea le stăpânesc, zi şi noapte, toate gândurile. Scene de gelozie pătimaşe, în care „bărbatul” şi „femeia” se spionează reciproc şi care declanşează inevitabile omoruri când unul din ei se plictiseşte de celălalt şi dă să caute alte iubiri.

Pentru frumoasa Charlie (Barrat), un negru poreclit Simplon a ucis săptămâna trecută pe unul numit Sidero. Era al treilea pe care Simplon îl omoară din pricina lui Charlie.

Au trecut abia câteva ore de când sunt în lagăr că se şi înfiinţează la mine doi tipi.

— Ascultă, Papillon, aş vrea să ştiu dacă Maturette e gagica ta.

— De ce?

— Chestii personale.

— Ascultă aici. Maturette şi cu mine am fost într-o evadare de două mii cinci sute de kilometri şi s-a purtat ca un bărbat, asta-i tot ce-am de spus.

— Vreau să ştiu dacă e cu tine.

— Nu, şi nu ştiu nimic despre Maturette în privinţă asta. Îl apreciez ca prieten, de altceva nu mă sinchisesc, doar dacă-i face cineva vreun rău.

— Dar dac-ar fi vreodată gagica mea?

— Dacă e de acord, nu mă bag. Dar dacă-l ameninţi, pentru asta, ai de-a face cu mine.

Activi sau pasivi, cu pederaştii lucrurile se petrec la fel căci şi unii, şi alţii, se cufundă în patima lor fără să se mai gândească la altceva.

L-am regăsit pe italianul din convoi, ăla cu tubul de aur. A venit să-mi dea bineţe. Îi zic:

— Mai eşti aici?

— Am încercat în fel şi chip. Mama mi-a trimis douăşpe bătrâne, caraliul şi-a oprit şase ca şpagă, am dat patru ca să fiu externat, am reuşit să merg la raze la Cayenne, şi nici o scofală. Pe urmă am aranjat să fiu acuzat că mi-am rănit un prieten, pe Razori, îl ştii, banditul corsican.

— Da, şi pe urmă?

— Aranjasem şusta cu el, şi-a făcut o rană la burtă şi-am ajuns amândoi la tribunalul militar, el ca reclamant, eu ca

împricinat. Nici n-am apucat să pun piciorul pe pământ. În cinşpe zile s-a terminat totul. Am luat şase luni, le-am făcut anul trecut la Recluziune. Habar n-aveai că eram acolo. Nu mai pot, Papi, îmi vine să m-omor.

— Mai bine o mierleşti pe mare, evadând, măcar crăpi liber.

— Ai dreptate, sunt gata să fac orice. Dă-mi de ştire dacă pregăteşti ceva.

— În regulă.

Cum s-ar zice, pe Insula Royale viața reîncepe. Iată-mă bivolar. Am un bivol căruia i se spune Brutus. Cântăreşte două mii de kile, e un ucigaş de bivoli. A şi omorât doi masculi. Paznicul Angosti, care vede de treaba asta, îmi spune:

— E ultima încercare ce se mai face. Dacă mai omoară unul, îl curăță.

Azi-dimineață am făcut cunoştință cu Brutus. Negrul martinican care-l mână o să stea o săptămână cu mine să mă învețe meseria. M-am împrietenit cu Brutus pe loc, urinându-i pe bot; adoră sărătura. Apoi i-am dat câteva fructe verzi pe care le culesesem în grădina spitalului. Cobor cu Brutus, înjugat ca un bou la oiştea zdravănă a unei căruțe care să tot aibă câteva sute de ani, atât de nepriceput e meşterită, şi pe care se află o butie cu trei mii de litri de apă. Îndeletnicirea mea şi-a amicului Brutus e să ne ducem la malul mării, să umplem butia cu apă şi să urcăm panta asta groaznică până la platou. Ajunşi aci, dau drumul cepului, iar apa se scurge pe canalele săpate în piatră, măturând în cale tot ce-a rămas după vidanjarea de dimineață. Încep la şase şi către nouă sunt gata.

Patru zile mai târziu, martinichezul zice că pot să mă descurc de unul singur. Cu un singur lucru am de furcă: dimineața, la cinci, trebuie să înot prin mlaştină în căutarea lui Brutus, care se ascunde, pentru că nu-i place munca. Cum are nări foarte sensibile, i-au trecut prin ele un belciug de care atârnă mereu un capăt de lanț de vreo jumate metru. Când îl zăresc, dă înapoi, se cufundă şi iese la aer mai încolo. Uneori durează mai bine de-o oră până ce-l prind în scârba

asta de apă stătută a mocirlei, plină de lighioane şi de nuferi. M-apucă toţi dracii:

— Mârlanule! Zevzecule! Eşti încăpăţânat ca un măgar! Ai de gând să ieşi sau te ia mama dracului?

Nu se arată simţitor decât dacă-l apuc de lanţ. Înjurăturile îl lasă rece. Dar când a ieşit în fine din mocirlă îmi devine amic.

Am două bidoane pentru grăsime umplute cu apă de băut. Fac mai întâi un duş, mă curăţ de apa aia vâscoasă a bălţii. După ce m-am săpunit şi m-am clătit straşnic, rămâne de obicei mai bine de-o jumătate de bidon cu apă de băut, şi atunci îl spăl pe Brutus cu nişte călţi de nucă de cocos. Îi frec bine regiunile sensibile şi-l ud zdravăn. Brutus îşi freacă atunci botul de mâinile mele şi se aşază singur la hulubele căruţei. Niciodată nu-l înţep cu dardul, cum făcea martinichezul. Îmi poartă recunoştinţă, dovadă că umblă mai repede cu mine decât cu el.

De Brutus e îndrăgostită o mică bivoliţă frumuşică. Ne însoţeşte, merge lângă noi. N-o gonesc cum făcea celălalt bivolar, dimpotrivă. O las să se pupe cu Brutus şi să ne întovărăşească. De pildă, nu-i deranjez când se drăgostesc, şi Brutus mi-e recunoscător, căci urcă cei trei mii de litri cu o viteză uimitoare. S-ar zice că vrea să recâştige timpul irosit pe când se pupa cu Margareta – ăsta-i numele bivoliţei.

Ieri, la apelul de la ora şase, a izbucnit un mic scandal din pricina Margaretei. Se pare că negrul martinichez o mârlea zilnic pe bivoliţă, căţărându-se pentru asta pe un mic zid. Surprins de un gardian, a umflat treizeci de zile de carceră. Motivul oficial: „Practicarea coitului asupra unui animal”. Or, ieri, la apel, Margareta şi-a făcut apariţia, a defilat placidă prin faţa a şaizeci de oameni şi, când a ajuns în faţa negrului, s-a întors, prezentându-i fundul. A fost un hohot general de râs, iar negrul a devenit cenuşiu de ruşine.

Trebuie să fac zilnic trei drumuri cu apă. Cel mai mult durează până ce butia e umplută pe ţărm de doi hamali, dar merge destul de repede. La nouă sunt gata şi mă duc la pescuit.

Mi-am luat-o pe Margareta ca aliată ca să-l scot pe Brutus din mlaştină. Când o scarpin în urechi face ca o iapă în călduri. Brutus iese atunci de bunăvoie. Deşi eu nu mai sunt nevoit să mă spăl, pe el îl scald şi mai abitir ca înainte. Foarte curat şi fără să mai pută a balta aia scârboasă în care-şi petrece noaptea, place şi mai mult Margaretei şi străluceşte ca un crai nou.

Urcând dinspre mare, la jumătatea coastei se află un loc aproape neted unde am un pietroi. Brutus s-a învățat să sufle aici cinci minute, împiedic căruța, şi-aşa se odihneşte mai bine. Dar azi-dimineață ne aştepta un alt bivol, Danton, la fel de mare, ascuns după nişte cocotieri care au doar frunze întrucât e vorba de-o pepinieră. Danton se iveşte şi-l atacă pe Brutus. Acesta se dă deoparte, fereşte lovitura, aşa că celălalt vine grămadă peste căruță. Un corn a găurit butia. Danton face eforturi disperate să se desprindă, iar eu îi dau drumul lui Brutus din hățuri. Îşi face loc spre deal, şi porneşte-n galop spre Danton, de la cel puțin treizeci de metri. De teamă sau de disperare, acesta, frângându-şi cornul, reuşeşte să se desprindă mai înainte să-l ajungă bivolul meu, dar Brutus nu poate să frâneze la timp şi buşeşte căruța, care se răstoarnă.

În fața mea începe să se desfăşoare atunci o scenă tare ciudată. Brutus şi Danton îşi ating coarnele fără să se împungă, doar îşi freacă uriaşele coarne. Par să-şi vorbească, şi cu toate astea nu mugesc, doar suflă zgomotos. Bivolița începe acum să urce costişa încet, urmată de cei doi masculi, care se opresc din timp în timp şi reîncep să-şi frece şi să-şi încurce coarnele. Când durează prea mult, Margareta geme languros şi porneşte iar spre platou. Cei doi mastodonți o urmează, mereu alături. După trei opriri cu aceeaşi ceremonie, ajungem pe platou. Locul unde sosim se găseşte în fața farului şi este o întindere pustie, lungă de vreo trei sute de metri. La capăt se află lagărul ocnaşilor; la dreapta şi la stânga, clădirile celor două spitale, al deportaților şi al militarilor.

Danton şi Brutus continuă să meargă alături, la douăzeci de paşi în spatele meu. La rândul ei, Margareta se duce

liniştită până la mijlocul platoului şi se opreşte. Cei doi inamici ajung în dreptul ei. Din când în când, ea îşi lansează vaietul de lamentare, lung şi, neîndoielnic, sexual. Bivolii îşi ating iar coarnele, dar de data asta aş zice că-şi vorbesc de-a binelea, deoarece zgomotul răsuflării lor e însoțit de sunete care-or fi însemnând ceva.

După conversația asta, unul porneşte încet spre dreapta, iar celălalt spre stânga. Se duc să se posteze la extremitățile platoului. Va să zică îi despart vreo trei sute de metri. Margareta stă mai departe în centru şi aşteaptă. Am înțeles: e vorba de un duel în toată regula, acceptat de ambele părți, iar bivolița va fi trofeul. Demoazela Margareta e de acord, de altfel, se mândreşte că doi gagii o să se bată pentru ea.

La un muget al ei se-avântă unul spre altul. Pe parcursul pe care urmează să-l străbată fiecare, de vreo sută şi cincizeci de metri, nu-i nevoie să mai spun că cele două mii de kilograme ale lor se înmulțesc cu viteza pe care reuşesc s-o atingă, izbitura acestor două căpățâni e atât de formidabilă încât ambii rămân *knok-out* mai bine de cinci minute. Fiecăruia i s-au muiat picioarele. Cel mai repede îşi revine Brutus, care porneşte de data asta în galop să-şi reia locul.

Lupta a durat două ore. Nişte carali voiau să-l lichideze pe Brutus, dar m-am opus şi, la un moment dat, la o nouă izbitură, Danton şi-a frânt cornul pe care şi-l paradise lovindu-l de butie. O ia la goană, urmat de Brutus. Fugărirea a durat până a doua zi. Grădini, cimitir, spălătorie, pe unde-au trecut au făcut totul zob.

Abia după ce s-au bătut toată noaptea a reuşit Brutus, pe la şapte dimineața, să-l înghesuie pe Danton lângă zidul măcelăriei, aflată pe malul mării, şi să-i găurească burta, înfigându-şi cornul până la rădăcină. Ca să-l lichideze definitiv, Brutus se răsuceşte de două ori, astfel încât cornul să se învârtească în burta lui Danton, care, rănit de moarte, se prăbuşeşte într-o baltă de sânge şi mațe.

Lupta asta de uriaşi l-a slăbit pe Brutus în aşa hal încât a trebuit să-i degajez cornul ca să se poată ridica. Porneşte, clătinându-se, pe drumul de lângă mare, iar aci i se alătură

Margareta; umblă lângă el, ridicându-i grumazul vânjos cu capul ei lipsit de coarne.

N-am fost de față când au nuntit, deoarece caraliul care răspunde de bivoli m-a acuzat că l-am dezlegat pe Brutus, şi mi-am pierdut postul de bivolar.

Am cerut să vorbesc cu comandantul în privința lui Brutus.

— Cum a fost, Papillon? Brutus trebuie ucis, e prea periculos. A omorât până acum trei bivoli de toată frumusețea.

— Tocmai de asta am venit, să vă rog să-l salvați pe Brutus. Gardianul ăla de la plantații, responsabil cu bivolii, nu se pricepe. Dați-mi voie să vă povestesc cum a fost cazul cu Brutus, că era în legitimă apărare.

Comandantul zâmbeşte:

— Te ascult.

— ... Aşa că-nțelegeți, domnule comandant, că bivolul meu a fost cel atacat, închei eu după ce i-am povestit toate amănuntele. Ba mai mult, dacă nu l-aş fi dezlegat pe Brutus, Danton îl omora aşa legat, deci incapabil să se apere, din moment ce era prins de jug şi de căruță.

— Aşa-i, spune comandantul.

Tocmai soseşte caraliul de la plantații.

— Bună ziua, domnule comandant. Papillon, te căutam, azi-dimineață ai pornit pe insulă ca şi cum te-ai fi dus la lucru, deşi n-aveai nimic de făcut.

— Domnule Angosti, m-am dus să văd dacă pot să pun capăt luptei aceleia, dar din păcate erau ca turbați.

— S-ar putea să fie aşa, însă de-acum încolo nu mai mergi cu bivolul, ți-am mai spus-o. De altfel, va fi tăiat duminică dimineața, o s-avem carne pentru penitenciar.

— Asta n-o s-o faceți.

— Doar n-o să ne împiedici tu.

— Nu eu, domnul comandant. Şi dacă nu-i destul, doctorul Germain Guibert, pe care o să-l rog să intervină ca să-l scape pe Brutus.

— Ce te bagi unde nu-ți fierbe oala?

— Ba-mi fierbe. Eu umblu cu bivolul, şi e prietenul meu.

— Ți-e prieten? Bivolul? Faci mişto de mine?

— Domnule Angosti, mă laşi să spun o vorbă?

— Lasă-l să-şi apere bivolul, zice comandantul.

— În regulă, vorbeşte.

— Domnule Angosti, ce părere ai, şi-or fi vorbind oare dobitoacele?

— De ce nu, dacă se-nțeleg?

— În cazul ăsta, Brutus şi Danton s-au bătut în duel de comun acord.

Şi explic iar totul, de la început până la sfârşit.

— Lua-te-ar naiba! zice corsicanul, că trăsnit mai eşti, Papillon. Vezi cum te descurci cu Brutus, dar dacă mai omoară un bivol, nu-l mai scapă nimeni, nici comandantul. Te fac iar bivolar. Fă cum ştii să-l pui pe Brutus la treabă.

După două zile, în care timp căruța a fost meşterită de lucrătorii din atelier, Brutus a început iar să transporte zilnic apă de mare, însoțit de Margareta, consoarta lui legitimă. Iar eu, când ajungeam la locul unde se odihnea, împiedicam bine căruța cu pietroiul şi-i ziceam:

— Ei, Brutus, unde-i Danton?

Iar namila pornea căruța dintr-o singură mişcare şi, păşind vesel, ca un învingător, străbătea restul drumului dintr-un foc.

RĂSCOALA LA SAINT-JOSEPH

Insulele sunt extrem de periculoase din cauza acelei aşa-zise libertăţi de care te bucuri. Mă doare să-i văd pe toţi cum îşi duc cuminte mica lor viaţă ca să nu dea de vreun bucluc. Unii aşteaptă ispăşirea pedepsei, iar alţii nimic, se tăvălesc în viciile lor.

În noaptea asta stau lungit în hamacul meu. În fundul sălii cartoforii joacă de parc-ar fi intrat dracii-n ei, că până la urmă Carbonieri şi Grandet, prietenii mei, s-au văzut siliţi să facă amândoi pe starostele de joc. Unul singur n-ar fi făcut faţă. Mă străduiesc să mă cufund în amintirile mele. „Nu vor să apară: parcă n-ar fi existat niciodată Curtea cu juri. Degeaba încerc să limpezesc imaginile înceţoşate ale acelei zile fatale, nu izbutesc să văd clar nici un personaj. Doar procurorul se înfăţişează în toată crunta-i realitate. Dumnezeii tăi, credeam că ţi-am făcut figura când m-am văzut la Trinidad, la Bowen. Cu ce făcătură m-ai blestemat, nemernicule, ca nici după şase evadări să nu-mi recapăt libertatea? La prima, aia cu ocnaşii, ai putut să dormi liniştit când ai prins de veste? Tare-aş vrea să ştiu dacă te-a cuprins teama sau furia aflând că prada ta reuşise să scape de soarta de-a putrezi pe care i-o hărăziseşi cu patruzeci şi trei de zile în urmă. Spărsesem cuşca. Ce fatalitate m-o fi urmărit, făcându-mă să mă întorc la ocnă unsprezece luni mai târziu? Poate că m-a pedepsit Dumnezeu pentru vina de a fi dispreţuit viaţa primitivă, dar frumoasă pe care puteam s-o duc oricât aş fi vrut.

Cele două iubite ale mele, Lali şi Zoraima, tribul acela fără jandarmi, fără alte legi decât cea mai deplină înţelegere între fiinţele care-l alcătuiesc – da, eu sunt vinovat c-am ajuns aici, dar trebuie să mă gândesc la un singur lucru, să evadez, să evadez sau să mor. Greşeşti dacă, aflând c-am fost prins şi băgat iar la ocnă, ţi-a mijit din nou zâmbetul acela biruitor de la Curtea cu juri şi ai gândit: „În felul ăsta, iar e totul în regulă, a pornit iar pe calea putreziciunii pe care i-o hărăzisem”. Mintea mea, sufletul meu, nu vor apuca nicicând

pe drumul ăsta înjositor. Nu mi-ai înhăţat decât trupul; paznicii tăi, sistemul tău penitenciar constată, chiar de două ori pe zi, că sunt prezent, şi asta vă e destul. Şase dimineaţa:

— Papillon!

— Prezent.

Şase seara:

— Papillon!

— Prezent.

E-n regulă. Aproape şase ani de când am pus mâna pe el, a început probabil, să putrezească şi, dacă avem un pic de noroc, într-una din zilele astea clopotul, va chema rechinii să-l ia în primire, cu toate onorurile, la banchetul de fiecare zi pe care li-l oferă pe gratis sistemul de nimicire prin uzură.

Te înşeli, ţi-ai greşit socotelile. Prezenţa mea fizică n-are nimic de-a face cu prezenţa mea morală. Ştii ceva? Nu aparţin ocnei, n-am deprins câtuşi de puţin obiceiurile codeţinuţilor mei, nici măcar ale celor mai apropiaţi camarazi. Sunt un permanent candidat la evadare.

Pe când stăteam de vorbă cu procurorul de la Curtea cu juri, se apropie doi tipi de hamacul meu.

— Dormi, Papillon?

— Nu.

— Am vrea să stăm de vorbă.

— Spune. Dacă vorbeşti încet, nu-i nimeni pe-aici să te-audă.

— Uite, suntem pe cale să pregătim o răscoală.

— Ce-aţi plănuit?

— Omorâm toţi arabii, toţi caraliii, cu toate nevestele lor şi toţi ţâncii zămisliţi din putregaiul ăsta. Ca să iasă, Arnaud, adică eu, cu amicu' meu Hautin, ajutaţi de patru tipi care-s de partea noastră, atacăm depozitul de arme de la comandament. Lucrez acolo, văd de arme să fie în stare bună. Sunt douăştrei de pistoale-mitralieră şi peste optzeci de puşti, carabine şi puşti sistem Lebel. Treaba o să…

— Opreşte-te, nu continua. Refuz. Mulţumesc pentru încrederea pe care mi-o arăţi, dar nu-s de acord.

— Credeam c-ai să primeşti să fii şeful răscoalei. Stai să-ţi povestesc amănuntele pe care le-am studiat şi-ai să vezi că

nu se poate să dea greş. De cinci luni pregătim chestia asta. Avem peste cincizeci de oameni de partea noastră.

— Nu rosti nici un nume, nici şef nu vreau să fiu şi nici să iau parte la treaba asta.

— De ce? Am avut încredere să-ți vorbim pe față, acum eşti dator să ne dai o explicație.

— Nu te-am rugat să-mi povesteşti ce-ai de gând, una la mână. De când mă ştiu, nu fac decât ce vreau eu, nu ce vor alții, două la mână. În plus de asta, nu sunt un ucigaş care lucrează cu grămada. Pot să omor pe cineva care mi-a pricinuit un mare rău, dar nu nişte femei sau nişte copii care nu mi-au făcut nimic. Şi nici măcar nu vedeți partea cea mai proastă în chestia asta, şi v-o spun eu: chiar dacă iese bine răscoala, tot în bară dați.

— De ce?

— Pentru că treaba principală, evadarea, nu-i cu putință. Să zicem că la răscoală iau parte o sută de oameni, cum fac s-o şteargă? Pe Insule nu-s decât două bărci, cu totul şi cu totul, nu încap în ele decât cel mult patruzeci de ocnaşi. Cum rămâne cu ceilalți şaizeci?

— Noi o să fim printre cei patruzeci care se urcă în bărci.

— Asta crezi tu, dar ăilalți nu sunt mai blegi ca voi, o să aibă arme la fel ca voi, şi dacă are măcar un pic de creier fiecare, după ce-o să-i lichidați pe ăia pe care i-ai pomenit, o să începeți să vă ciuruiți între voi ca să vă puteți urca în vreo barcă. Partea cea mai importantă în toată chestia asta e că nici o țară n-o să vrea să primească vreuna din cele două bărci, pentru că, până să sosiți voi, o să se telegrafieze în oricare din țările spre care v-ați putea îndrepta, mai ales c-ați lăsat după voi morți cu grămada. Nu-i colțişor unde să nu vă aresteze şi să nu vă predea Franței. Ați auzit că m-am întors din Columbia, ştiu ce vorbesc. Pe cuvânt de onoare că după o treabă ca asta eşti extrădat de oriunde.

— Bine. Va să zică refuzi?

— Da.

— Ăsta-i ultimul cuvânt?

— E-o hotărâre irevocabilă.

— Nu rămâne decât s-o luăm din loc.

— O clipă. Vă rog să nu vorbiți de planul ăsta cu nici un amic de-al meu.
— De ce?
— Pentru că știu dinainte c-o să refuze, așa că nu vă mai osteniți.
— În regulă.
— Nu credeți c-ar fi cazul s-o lăsați baltă?
— Cinstit vorbind, Papillon, nu.
— Nu pricep care vă e scopul, v-am explicat foarte serios că, și dacă reușește răscoala, n-o să puteți fi liberi.
— Mai presus de orice vrem să ne răzbunăm. Dar acum dacă ne-ai explicat că-i imposibil s-ajungem într-o țară care să ne primească, o luăm prin hățișuri și-o să încropim o bandă în junglă.
— Pe cuvântul meu de onoare că nu-i spun nimic nici celui mai bun prieten.
— Știm treaba asta.
— În regulă. Și ultima chestie: dați-mi de știre cu opt zile înainte, ca să mă duc la Saint-Joseph, să nu mă aflu pe Insula Royale când o începe treaba.
— O să ți se dea de știre din vreme, ca să treci pe insula ailaltă.
— Ce-aș putea să fac ca să vă răzgândiți? Vreți s-aranjați altă șustă cu mine? De pildă, furăm patru carabine, atacăm într-o noapte postul care păzește bărcile, luăm o barcă și plecăm împreună.
— Nu, prea ne-au chinuit. Pentru noi contează întâi de toate răzbunarea, chiar dacă ne curăță.
— Dar țâncii? Nevestele?
— E-aceeași plămadă, același sânge, unu să nu rămână.
— Hai să schimbăm vorba.
— Nu ne urezi noroc?
— Nu, vă zic: lăsați-o baltă, sunt de făcut treburi mai cu rost decât porcăria asta.
— N-admiți dreptul la răzbunare?
— Ba da, dar nu pe niște nevinovați. Noapte bună.
— Noapte bună. N-am vorbit nimic, Papi, așa-i?
— Așa-i, băieți!

Hautin şi Arnaud dispar. Ce mai chestie şi asta! Cam săriți indivizii şi, colac peste pupăză, ar mai exista vreo cinzeci sau şaizeci de compromişi, iar la momentul respectiv, peste o sută! Ce aiureală! Nici unul dintre amicii mei nu mi-a şoptit ceva, înseamnă că ăşti doi ocnaşi n-au vorbit decât cu nişte fraieri cu cioc. E cu neputință ca nişte tipi din tagmă să se fi vârât într-o treabă ca asta. Ce-i mai grav e că asasinii ageamii sunt adevărații asasini, cei din tagmă sunt nişte ucigaşi, nu-i totuna.

Săptămâna asta m-am informat foarte discret despre Arnaud şi Hautin. Arnaud a fost condamnat pe viață – se pare că pe nedrept – pentru o chestie pe care nu era cazul să ia nici zece ani. Jurații îi dăduseră o pedeapsă atât de aspră deoarece, cu un an în urmă, fratele său fusese ghilotinat pentru omorârea unui sergent. Prin faptul că procurorul vorbise mai mult de fratele său decât de el, ca să creeze o atmosferă ostilă, se alesese cu pedeapsa asta îngrozitoare. Se pare, de asemenea, că l-au torturat fioros când cu arestarea, tot în legătură cu fapta fratelui.

Hautin n-a avut când să afle ce-i aia libertate, e-n închisoare de când avea nouă ani. Până să iasă dintr-o casă de corecție, la vârsta de nouăsprezece ani, lichidase pe-un tip cu o zi înainte să i se dea drumul ca să intre în marină, unde se angajase pentru a scăpa de casa de corecție. Cred că-i lipseşte o doagă, deoarece se spune că plănuia să ajungă în Venezuela, să lucreze într-o mină de aur şi să-şi reteze un picior ca să capete o despăgubire grasă. Piciorul ăsta i-a rămas țeapăn de pe urma unei injecții cu un ştiu ce fel de ser, pe care şi-a făcut-o dinadins la Saint-Martin de Ré.

Azi s-a petrecut ceva ca-n filme. La apelul de dimineață l-au chemat pe Arnaud, pe Hautin şi pe fratele lui Matthieu Carbonieri, prietenul meu. Frate-său, Jean, e brutar, deci lucrează pe chei, lângă vase.

Au fost trimişi la Saint-Joseph fără nici o explicație şi s-ar părea că fără vreun motiv. Încerc să aflu, dar nu-i chip. Şi totuşi Arnaud lucra de patru ani la întreținerea armelor, iar Jean Carbonieri de cinci ani ca brutar. Nu poate fi o simplă

întâmplare. Cu siguranță că a ciripit careva, dar ce-o fi ciripit şi cui?

Hotărăsc să stau de vorbă cu cei trei prieteni apropiați ai mei: Matthieu Carbonieri, Grandet şi Galgani. Nici unul n-are habar de ceva. Înseamnă că Hautin şi Arnaud discutaseră numai cu nişte ocnaşi din afara tagmei.

— Păi atunci de ce-or fi vorbit cu mine?

— Pentru că toți ştiu că vrei să evadezi cu orice preț.

— Oricum, nu cu prețul ăsta.

— N-au priceput că-i o deosebire.

— Dar Jean, fratele tău?

— Parcă poți să-nțelegi cum de-a fost aşa bleg să se vâre în treaba asta?

— Poate că ăl de i-a turnat l-a băgat şi pe el în ciorbă, fără ca el să fi avut vreun amestec.

Evenimentele se precipită. Noaptea trecută a fost asasinat Girasolo în clipa când intra-n privată. S-a găsit sânge pe cămaşa bivolarului martinican. La cincisprezece zile după o instrucție cam prea în viteză şi pe baza celor declarate de-un alt negru băgat la izolare, fostul bivolar e condamnat la moarte de-un tribunal special.

Un ocnaş bătrân, numit Garvel sau Coşarul, vine să-mi vorbească la spălătorul din curte.

— Papi, sunt cătrănit, eu l-am omorât pe Girasolo. Aş vrea să-l scap pe negrul ăla, dar mă trec toate sudorile la gândul că s-ar putea să fiu ghilotinat. La prețul ăsta nu-mi convine să deschid gura. Dac-aş găsi însă o şustă ca să iau doar trei sau cinci ani, m-aş duce să le spun că eu sunt făptaşul.

— Câți ani de muncă silnică ți-au dat?

— Douăzeci.

— Cât ai făcut?

— Doişpe.

— Ticluieşte ceva să te facă vietaş, în chipul ăsta n-ai treabă la Recluziune.

— Dă-mi o idee.

— Lasă-mă să mă gândesc, o să-ți spun la noapte.

Se face noapte. Îi spun lui Garvel:

— Nu poți să pui pe cineva să te denunțe şi să recunoşti.

— De ce?

— Rişti să fii condamnat la moarte. N-ai decât o singură cale ca să scapi de Recluziune, să te facă vieţaş. Denunţă-te singur, pe motiv că te mustră conştiinţa dacă laşi să fie ghilotinat un nevinovat. Ia-ţi un caraliu corsican ca apărător. O să-ţi spun cum îl cheamă după ce i-oi cere părerea. Treaba trebuie să meargă repede să nu-i apuce graba să-l taie. Aşteaptă două-trei zile.

Am stat de vorbă cu supraveghetorul Collona, îmi dă o idee formidabilă: să-l duc eu la comandant, să-i spun că Garvel m-a rugat să-l apăr şi să-l însoţesc când o mărturisi, că i-am garantat că nu-i cu putinţă să fie condamnat la moarte dacă dă dovadă de atâta nobleţe de suflet, că totuşi e într-o situaţie gravă şi că-i cazul să se aştepte la o condamnare pe viaţă.

Totul a mers şnur. Garvel l-a salvat pe negru, care a fost eliberat cât ai clipi. Martorul mincinos care-l acuzase s-a ales cu un an de recluziune. Robert Garvel a fost condamnat pe viaţă.

Au trecut două luni de când s-a întâmplat treaba asta. Abia acum, când s-a isprăvit totul, îmi explică Garvel şi restul. Girasolo a fost cel care, după ce-a aflat amănuntele complotului în chestia cu răscoala, la care acceptase să participe, i-a turnat pe Arnaud, Hautin şi Jean Carbonieri. Noroc că erau singurele nume pe care le ştia.

Treaba pe care a ciripit-o era atât de groasă încât caraliii nu l-au crezut. Cu toate astea, ca măsură de precauţie, i-au trimis la Saint-Joseph pe cei trei ocnaşi turnaţi, fără să le spună ceva, fără să-i ia la întrebări, fără nimic.

— Garvel, ce le-ai spus despre motivul care te-a făcut să-l omori?

— Că-mi furase tubul. Că dormeam lângă el, asta chiar aşa e, şi că noaptea îmi scoteam tubul şi-l ascundeam sub pătura care-mi ţine loc de pernă. Într-o noapte m-am dus la privată, când m-am întors, tubul ia-l de unde nu-i. Dintre cei din preajma mea, unul singur era treaz, şi anume Girasolo. Caraliii au luat-o de bună, nici măcar nu mi-au spus că turnase ceva demn de crezare despre o răscoală.

Se aud strigăte în curte:
— Papillon! Papillon! hai la apel!
— Prezent.
— Strângeți boarfele. Pleci la Saint-Joseph.
— Mama mă-sii de treabă!

În Franța a izbucnit războiul. Drept urmare, măsurile de disciplină se schimbă: şefii de serviciu răspunzători de-o evadare vor fi destituiți. Pentru deportații arestați în cursul unei evadări, pedeapsa cu moartea. Se va considera că evadarea e motivată de dorința ralierii la Forțele Franceze Libere[36] care trădează Patria. Se tolerează orice, cu excepția evadării.

Au trecut mai bine de două luni de când a plecat comandantul Prouillet. Pe ăl nou nu-l cunosc. Nu-i nimic de făcut. La opt pornesc cu barca spre Saint-Joseph.

Tatăl Lisettei nu se mai află în lagărul de la Saint-Joseph. Săptămâna trecută a plecat cu familia la Cayenne. Pe comandantul de la Saint-Joseph îl cheamă Dutain, e din Havre. Sunt primit de el. Sosesc singur, de altfel, iar pe chei, supraveghetorul-şef al şalupei mă predă caraliului de serviciu, căruia îi înmânează şi câteva acte care mă însoțesc.

— Dumneata eşti Papillon?
— Da, domnule comandant.
— Bizar tip mai eşti, îmi spune el în timp ce se uită prin actele mele.
— De ce sunt bizar?
— Pentru că, pe de o parte, eşti notat ca periculos din toate punctele de vedere, îndeosebi e scris ceva cu cerneală roşie: „Neîncetat pe cale de a pregăti o evadare", iar apoi s-a adăugat: „A încercat să salveze copilul comandantului de la Saint-Joseph din mijlocul rechinilor". Am două fetițe, Papillon, vrei să le vezi?

---

36 Este vorba de voluntarii care, răspunzând chemării generalului de Gaulle, s-au constituit în unități refulate luptând împotriva germanilor, alături de Aliați. (n.t)

Le cheamă pe micuțe, în vârstă de trei şi cinci ani, amândouă blonde. Ele pătrund în biroul său însoțite de un arab tânăr, îmbrăcat în alb, şi de-o brunetă foarte drăguță.

— Iubito, dumnealui e cel care a încercat să-ți salveze fina, pe Lisette.

— O! Îngăduiți-mi să dau mâna cu dumneavoastră, zice tânăra femeie.

O strângere de mână e cea mai mare cinste ce i se poate face unui ocnaş. Nimeni nu întinde vreodată mâna unui condamnat. Sunt mişcat de spontaneitatea şi de gestul ei.

— Da, sunt naşa Lisettei. Suntem foarte ataşați de soții Grandoit. Cu ce-o să-l ajuți, dragule?

— Merge mai întâi în lagăr, iar tu să-mi spui cu ce-ai vrea să se îndeletnicească.

— Vă mulțumesc, domnule comandant, vă mulțumesc, doamnă. Puteți să-mi spuneți de ce-am fost trimis la Saint-Joseph? Aduce a pedeapsă.

— Fără vreun motiv, pe cât cred. Doar că noului comandant i-e teamă c-o să evadezi.

— Cam are dreptate.

— Au fost înăsprite pedepsele date celor răspunzători de-o evadare. Înainte de război puteai să pierzi un galon; acum ți-l zboară automat, fără să mai pomenim restul. De aia te-a trimis aici, preferă s-o ştergi de la Saint-Joseph, de care nu răspunde, decât din Insula Royale, pentru care i se cere socoteală.

— Domnule comandant, cât mai urmează să rămâneți aici?

— Un an şi jumătate.

— Nu pot s-aştept atât. Dar văd eu cum fac s-ajung înapoi pe Insula Royale, ca să n-aveți supărări din cauza mea.

— Îți mulțumesc, zice cucoana. Sunt încântată să văd că ai un suflet atât de nobil. Dacă duci lipsă de ceva, vino aici cu toată încrederea. Dragule, dă ordin la postul de gardă al lagărului să mi-l aducă pe Papillon oricând o să ceară.

— Bine, dragă. Mohamed, îl însoțeşti pe Papillon până-n lagăr, iar tu alege-ți clădirea în care vrei să stai.

— O, în privința mea e uşor: clădirea periculoşilor.

— Asta chiar că nu-i greu, spune Comandantul râzând. Şi scrie ceva pe-o hârtie pe care i-o dă lui Mohamed. Ies din clădirea care-i slujeşte comandantului drept locuință şi birou, pe marginea cheiului, fosta locuință a Lisettei, şi ajung în lagăr însoțit de tânărul arab.

Şeful postului de gardă e-un corsican bătrân, foarte violent şi asasin ştiut. Îl cheamă Filissari.

— Va să zică, Papillon, tu eşti ăla care a sosit? Mă ştii că sunt sau foarte bun sau foarte rău. Cu mine să nu-ncerci să evadezi, că dacă dai greş, te-omor ca pe-o găină. Peste doi ani ies la pensie, aşa că n-am chef să-mi facă cineva vreo figură.

— Mă ştiți că sunt amic cu toți corsicanii. Nu spun că n-o să evadez, dar, dacă o şterg, aranjez eu să n-o fac în orele dumneavoastră de serviciu.

— E-n regulă aşa, Papillon. În felul ăsta n-o să ne duşmănim. Ăi tineri, pricepi, se-mpacă mai uşor c-o belea de pe urma unei evadări, pe când eu, îți dai seama, la vârsta mea şi-n pragul pensionării! E clar, va să zică, du-te la clădirea unde-ai fost repartizat.

Iată-mă în lagăr, într-o sală la fel cu cea din Insula Royale, cu vreo sută – o sută douăzeci de deținuți. Se află aci Pierrot Nebunul, Hautin, Arnaud şi Jean Carbonieri. Logic ar fi să mă aciuiez într-un *gurbi* cu Jean, întrucât e frate cu Matthieu, dar Jean e de soi mai prost decât frate-său, plus că nu-mi convine din cauza prieteniei sale cu Hautin şi Arnaud. Aşa că renunț şi mă instalez lângă Carrier, tipul din Bordeaux zis Pierrot Nebunul.

Insula Saint-Joseph e mai sălbatică decât Insula Royale, nițel mai mică, dar pare mai mare pentru că-i mai lungă. Lagărul se află la jumătatea înălțimii insulei, întrucât e alcătuită din două platouri suprapuse. Pe primul se află lagărul; pe platoul de sus de tot, temuta Recluziune. În paranteză fie spus, recluzionarii merg în continuare să se scalde, câte-o oră zilnic. Să sperăm c-o să țină.

În fiecare zi, la prânz, arabul care lucrează la comandant mi-aduce trei gamele suprapuse prinse de-o bucată lată de fier, având la capăt un mâner de lemn. Lasă cele trei gamele

şi le ia pe cele din ajun. Naşa Lisettei îmi trimite zilnic aceeaşi mâncare pe care a pregătit-o pentru familia ei.

Duminică m-am dus s-o văd ca să-i mulţumesc. Mi-am petrecut după-masa stând de vorbă cu ea şi jucându-mă cu fetiţele ei. Mângâindu-le capetele blonde, îmi spun că-i uneori tare greu să te lămureşti care ţi-e datoria. Dacă nu s-au răzgândit cei doi ţăcăniţi, pe capul familiei ăsteia atârnă un pericol îngrozitor. După denunţul lui Girasolo, căruia caraliii nu i-au dat crezare, până într-atât că nici măcar nu i-au despărţit, ci doar i-au trimis la Saint-Joseph, dacă spun o vorbă ca să-i separe, se cheamă că prin asta confirm adevărul şi gravitatea turnătoriei dintâi. Dar cum o să reacţioneze atunci gardienii? E mai bine să-mi ţin gura.

Arnaud şi Hautin nu-mi adresează măcar o vorbă în baracă. De altfel, e mai bine aşa, ne purtăm politicos, dar fără familiarităţi. Jean Carbonieri nu vorbeşte cu mine, e mânios că nu m-am aciuiat cu el. Noi ăştialalţi suntem patru: Pierrot Nebunul, Marquetti, care a reuşit al doilea la concursul de vioară pentru Premiul Romei şi care deseori cântă ore întregi, făcându-mă să devin melancolic, Marsori, un corsican din Sète, şi cu mine.

N-am zis o vorbă nimănui, şi am impresia că pe-aici nu s-a aflat de pregătirea răscoalei de pe Insula Royale, şi care deodată a rămas baltă. Or mai fi având aceleaşi idei? Toţi trei au fost puşi la o corvoadă grea. Trebuie să târască, mai bine zis să tragă la edec, nişte pietroaie de care sunt înhămaţi cu chingi de hamal. Pietroaiele astea slujesc la construirea unui soi de piscină în mare. Un pietroi e legat bine cu lanţuri, se prinde într-un loc un lanţ lung de vreo cincisprezece-douăzeci de metri, iar de o parte şi de alta, fiecare ocnaş, cu chingile petrecute peste piept şi umeri, prind cu un cârlig unul din inelele lanţului. Drept care, toţi deodată, exact ca nişte animale de povară, târăsc piatra până la locul ei de destinaţie, în plin soare, e o muncă foarte grea, şi mai ales deprimantă.

Dinspre chei se aud focuri de puşcă, de carabină şi de revolver. Am priceput, nebunii au pornit la treabă. Ce s-o fi

întâmplând? Cine-o fi învingătorul? Rămân aşezat în sală, nu mă clintesc. Ocnaşii spun cu toţii:

— Asta-i răscoala!

— Răscoala? Care răscoală?

Ostentativ, dau de înţeles că habar n-am de nimic.

Jean Carbonieri, care nu s-a dus azi la lucru, se apropie de mine, palid ca un mort, în ciuda obrazului său ars de soare. Aud cum spune, abia şoptit:

— Papi, asta-i răscoala.

Îi răspund cu răceală:

— Care răscoală? N-am aflat de-aşa ceva.

Împuşcăturile continuă. Pierrot Nebunul dă fuga înapoi în sală.

— S-a pornit răscoala, dar mi se pare c-au dat greş. Ce bandă de trăsniţi! Papillon, deschide-ţi şişul. Măcar s-omorâm cât mai mulţi până ne fac felul!

— Da, repetă Carbonieri, s-omorâm cât mai mulţi!

Chissilia scoate un brici. În mâna fiecăruia se găseşte câte-un şiş deschis. Le spun:

— Lăsaţi-vă de tâmpenii. Câţi suntem?

— Nouă.

— Şapte să arunce arma. Pe primul care ridică mâna la un caraliu îl curăţ. N-am chef să mă las împuşcat în sala asta ca un iepure. Tu eşti băgat în treaba asta?

— Nu.

— Da' tu?

— Nici eu.

— Da' tu?

— Habar n-am avut.

— În regulă. Toţi de-aici facem parte din tagmă, nimeni nu ştia nimic de răscoala asta de nerozi. Aţi băgat la cap?

— Da.

— Dacă are vreunul de gând să trăncănească, e cazul să bage la cap că s-a curăţat de cum recunoaşte că ştia ceva. Deci, ăl de-i tâmpit să vorbească are doar de pierdut. Zvârliţi-vă armele în tinetă, acuşi o să sosească.

— Dar dac-au învins ocnaşii?

— Dacă-i aşa, să facă cum ştiu ca să se cărăbănească. Eu nu-s de acord în condițiile astea, da' voi?

— Nici noi, spun într-un glas ceilalți opt, inclusiv Jean Carbonieri.

În ce mă priveşte, n-am suflat o vorbă despre ceea ce ştiu, şi anume că, întrucât au încetat împuşcăturile, înseamnă că ocnaşii au pierdut. Într-adevăr, masacrul prevăzut n-ar fi putut să se încheie atât de repede.

Caraliii sosesc ca scoşi din minți, împingându-i şi lovindu-i pe cei de la corvoada de pietre cu patul puştii, cu bastoane şi cu piciorul. Îi bagă în clădirea de-alături, unde pătrund cu toții. Ghitarele, mandolinele, jocurile de şah şi de dame, lămpile, scăunelele, sticlele de ulei, zahărul, cafeaua, rufăria, totul e călcat în picioare cu furie, distrus şi aruncat afară. Se răzbună pe orice nu e reglementar.

Se aud două împuşcături, cu siguranță că-i vorba de-un revolver.

Există opt clădiri în lagăr, peste tot procedează la fel şi, din când în când, lovesc puternic cu patul puştii. Un bărbat gol puşcă porneşte în goană spre celulele disciplinare, snopit în bătaie de caraliii care au ordin să-l vâre la carceră.

S-au dus alături, la dreapta. În clipa asta se găsesc în a şaptea baracă. N-a mai rămas decât a noastră. Toți cei nouă ne aflăm aici, fiecare la locul său. Nu s-a întors nici unul din cei care erau afară, la lucru. Fiecare a înțepenit unde se găsea. Nimeni nu scoate o vorbă. Mi-e gura uscată, tocmai mă gândesc: „Măcar de n-ar profita vreun idiot de treaba asta, să mă curețe fără să rişte vreo pedeapsă!"

— Uite-i, zice Carbonieri topit de frică.

Peste douăzeci dau buzna înăuntru, toți cu puşti sau revolvere în mână, gata să tragă.

— Ei ăştia, zbiară Filissari, nu v-ați dezbrăcat încă? Ce-aşteptați, adunătură de hoituri? Vă-mpuşcăm pe toți. Dezbrăcarea la piele, doar n-o să vă dezbrăcăm când o-ți fi mortăciuni.

— Domnule Filissari…

— Tacă-ți gura, Papillon! Nu-i cazul să-ți ceri iertare. E prea gravă treaba pe care ați pus-o la cale! Şi-n sala asta, a periculoşilor, precis că sunteți amestecați cu toții!

Ochii lui, gata să-i iasă din cap, sunt injectați de sânge, şi au o sclipire ucigaşă, fără nici o îndoială.

— E de rău, zice Pierrot.

Mă hotărăsc să risc totul.

— Mă mir că unui napoleonist ca dumneata îi trece prin cap să asasineze pur şi simplu nişte nevinovați. Vrei să tragi? Atunci fă-o fără discursuri, ne lipsim de ele. Trage, da' trage repede, paştele ei de viață! Te credeam om, bătrâne Filissari, un napoleonist adevărat, văd c-am greşit. Cu atât mai rău. Hai, nici măcar nu vreau să te văd când o să tragi, îți întorc spatele. Întoarceți-le toți spatele, caraliilor ăstora, să nu poată spune că i-am atacat.

Ca un singur om, toți se întorc cu spatele. Gardienii sunt năuciți de purtarea mea, cu atât mai mult cu cât (asta am aflat mai târziu) Filissari împuşcase doi amărâți în alte barăci.

— Mai ai şi altceva de spus, Papillon?

Îi răspund, tot cu spatele la el:

— Nu cred de fel în basmul ăsta cu răscoala. De ce să se răscoale? Ca să-i omoare pe caralii? Şi pe urmă să evadeze? Unde să se ducă? Eu ştiu ce-i aia evadare, m-am întors tocmai din Columbia. Ia spune, care țară ar acorda azil unor ucigaşi evadați? Cum se cheamă țara aia? Lăsați-vă de tâmpenii, nici un bărbat vrednic de numele ăsta nu s-ar fi băgat în aşa ceva.

— Tu poate că nu, dar Carbonieri? El e amestecat, asta-i sigur, pentru că azi-dimineață Arnaud şi Hautin se mirau că s-a declarat bolnav ca să nu meargă la lucru.

— Precis că-i doar o impresie.

Mă întorc cu fața la el.

— O să pricepeți imediat. Sunt prieten cu Carbonieri, i-am dat toate amănuntele despre evadarea mea, va să zică nu poate să-şi facă iluzii, ştie cum s-ar încheia o evadare după o răscoală.

În clipa asta soseşte comandantul. Stă afară. Iese Filissari, şi comandantul zice:

— Carbonieri!...

— Prezent.

— Îl duceți la carceră, dar nu-l maltratați. Supraveghetor Cutare, însoțeşte-l. Ieşiți toți afară, nu rămân aci decât supraveghetorii-şefi. Hai, să se întoarcă la locul lor toți deportații care s-au împrăştiat prin insulă. Nu omorâți pe nimeni, i-aduceți pe toți în lagăr, fără excepție.

Pătrund în sală comandantul, comandantul adjunct şi Filissari, care soseşte cu patru caralii.

— Papillon, s-a întâmplat ceva foarte grav, zice comandantul. În calitate de comandant al penitenciarului trebuie să-mi asum o răspundere foarte gravă. Până să iau câteva hotărâri, aş vrea să obțin grabnic unele informații. Înțeleg că într-un moment atât de grav ai fi refuzat să stai de vorbă cu mine între patru ochi, de-aia am venit aici. Supraveghetorul Duclos a fost asasinat. Au încercat să pună mâna pe armele aflate la mine, înseamnă că-i vorba de o răscoală. Am doar câteva minute la dispoziție, am încredere în tine, ce părere ai?

— Dacă era vorba de-o răscoală, cum se face că habar n-avem? De ce nu ne-o fi spus nimic? Câți oameni sunt vârâți în treaba asta? Am să vă răspund eu la astea trei întrebări pe care vi le-am pus, dar trebuie să-mi spuneți mai întâi câți au început să se mişte după ce-a fost omorât supraveghetorul şi i s-a luat arma.

— Trei.

— Care anume?

— Arnaud, Hautin şi Marceau.

— Am priceput. Fie că sunteți sau nu de acord, n-a existat nici un fel de răscoală.

— Minți, Papillon! zice Filissari. Răscoala asta trebuia să aibă loc pe Insula Royale, Girasolo o denunțase, dar nu l-au crezut. Abia acum e clar că tot ce-a spus era adevărat, înseamnă că vrei să ne duci, Papillon!

— Păi atunci, dacă dumneata eşti cel care are dreptate, se cheamă că sunt un turnător, şi Pierrot Nebunul aşijderea, şi

Carbonieri, şi Galgani, şi toţi bandiţii corsicani de pe Insula Royale, şi oamenii din tagmă. În ciuda celor întâmplate, nu cred. Dacă s-ar fi produs o răscoală, noi am fi fost capii şi nu alţii.

— Ce mă tot tromboneşti? Nu-i nimeni vârât în treaba asta? Imposibil.

— Prin ce s-au manifestat ceilalţi? A făcut careva vreo mişcare, cu excepţia celor trei smintiţi? A schiţat careva măcar un gest ca să pună mâna pe postul de gardă, unde se găsesc patru supraveghetori, başca şeful lor, domnul Filissari, înarmaţi cu puşti? Câte vase sunt la Saint-Joseph? O singură şalupă. Va să zică, o şalupă la şase sute de oameni? Suntem chiar aşa de bătuţi în cap? Şi, colac peste pupăză, să ucizi ca să evadezi! Să zicem că douăzeci o iau din loc, oriunde ar ajunge îi arestează şi-i trimit înapoi. Domnule comandant, încă n-am aflat pe câţi i-aţi omorât dumneavoastră sau oamenii dumneavoastră, dar sunt aproape sigur că erau nevinovaţi. Şi asta ce mai e, ne faceţi zob bietele noastre lucruşoare? Furia dumneavoastră pare îndreptăţită, dar să nu uitaţi că din clipa când n-o să le mai îngăduiţi ocnaşilor măcar o fărâmă de viaţă mai plăcută, în clipa aia chiar c-ar putea să pornească o răscoală, răscoala disperaţilor, o sinucidere colectivă în chip de răscoală: dacă tot e vorba să mierlim, măcar mierlim cu toţii, caralii şi ocnaşi. Domnule Dutain, v-am vorbit deschis, cred că meritaţi asta, de n-ar fi decât c-aţi venit după informaţii înainte să luaţi vreo hotărâre: Lăsaţi-ne în pace.

— Dar ăi care au vreun amestec? zice iar Filissari.

— Treaba voastră să-i găsiţi. Noi habar n-avem, nu putem să v-ajutăm cu nimic în chestia asta. Îţi mai spun o dată, e o ţăcăneală de ageamii, n-avem treabă cu aşa ceva.

— Domnule Filissari, zice comandantul, când o să intre deţinuţii în baraca periculoşilor, pune să-nchidă uşa până la noi dispoziţii. Doi supraveghetori la uşă, nici un fel de maltratări şi să nu le distrugă lucrurile. Mergem.

Şi pleacă împreună cu ceilalţi caralii.

Uf! Începem să mai prindem suflet. Închizând uşa, Filissari îmi zice:

— Norocul tău că sunt napoleonist!

În mai puţin de-o oră s-au întors aproape toţi oamenii care stau în baraca noastră. Lipsesc optsprezece; caraliii îşi dau seama că, zorindu-se, i-au băgat în alte clădiri. După ce-i aduc la noi, aflăm tot ce s-a întâmplat, întrucât ăştia fuseseră la corvoadă. Un hoţ din Saint-Etienne îmi povesteşte-n şoaptă:

— Papi, închipuie-ţi că trăsesem un pietroi de vreo tonă cale de vreo patru sute de metri. Drumul pe care tragem pietroaiele la edec nu-i prea în pantă şi ajungem la un puţ cam la cinzeci de metri de casa comandantului. Totdeauna se făcea haltă la puţul ăla. E-un loc umbrit de nişte cocotieri, şi cam la jumătate din distanţa care trebuie străbătută. Va să zică, ne oprim ca de obicei, scoatem o găleată mare cu apă rece din puţ şi bem, alţii îşi udă batista ca să şi-o pună pe cap. Pauza ţine vreo zece minute, aşa că s-aşază şi caraliul pe ghizdul puţului. Îşi scoate casca şi tocmai dă să se şteargă pe frunte şi pe cap c-o batistă mare, când se apropie Arnaud din spate, c-o săpăligă în mână, fără s-o ridice, aşa că nimeni n-are răgazul să strige la caraliu să bage de seamă. Cât ai clipi, ridică săpăliga şi-l pocneşte pe caraliu cu tăişul drept în mijlocul scăfârliei. Caraliul n-apucă să ţipe, c-a şi căzut, cu capul despicat în două. N-a căzut bine, că Hautin, care s-apropiase în chip firesc din faţă, înşfacă puşca, iar Marceau ia centironul cu revolverul. Marceau, cu arma-n mână, se-ntoarce spre toţi ăi de la corvoadă şi zice: „E răscoală. Cine-i de partea noastră să vină cu noi.” Nici un temnicer nu s-a clintit, nici n-a crâcnit, şi nici unul din ăi de la corvoadă n-a dat vreun semn c-ar vrea să se ia după ei. Arnaud s-a uitat la noi, spune mai departe hoţul, şi ne-a zis: „Turmă de laşi ce sunteţi, v-arătăm noi ce-i aia bărbat!” Arnaud îi ia lui Hautin puşca din mână şi amândoi se pornesc pe fugă spre casa comandantului. Marceau rămâne pe loc, după ce s-a dat puţin deoparte. Ţine pistolul ăl mare în mână şi porunceşte: „Nici o mişcare, nici o vorbă, nici un ţipăt. Voi ăştia, harapii, culcat cu faţa-n jos.” Acolo de unde mă aflam, am văzut tot ce s-a întâmplat pe când Arnaud urca scara ca să intre în casa comandantului, arabul care lucrează acolo tocmai

deschide uşa, cu amândouă fetiţele, pe una o ţine în braţe, pe alta de mână. Amândoi sunt surprinşi. Arabul cu fetiţa-n braţe îi dă un picior lui Arnaud. Ăsta dă să-l împuşte pe arab, da arabul îi întinde fetiţa drept în faţă. Nu ţipă nimeni. Nici smolitul, nici ceilalţi. Puşca e aţintită de patru-cinci ori spre arab din diverse unghiuri. De fiecare dată, fetiţa e-ndreptată spre gura ţevii. Fără să urce scara, Hautin l-apucă pe arab de partea de jos a pantalonului. Arabul dă să cadă şi-atunci, dintr-o mişcare, zvârlă fetiţa spre puşca lui Arnaud. Toţi îşi pierd echilibrul, aşa că Arnaud, fetiţa şi arabul împins cu piciorul de Hautin, cad claie peste grămadă. În clipa asta încep să ţipe fetiţele, pe urmă şi arabul, şi-aud pe Arnaud şi Hautin cum înjură. Arabul, aşa lungit pe jos, ajunge mai repede ca ei la arma căzută, dar n-a prins-o decât cu stânga, de ţeavă. Hautin i-a prins iar piciorul cu mâinile. Arnaud i-apucă mâna dreaptă şi i-o răsuceşte. Arabul aruncă puşca la o depărtare de peste zece metri. În clipa când dau toţi trei fuga după ea, porneşte prima împuşcătură, trasă de-un caraliu de la o corvoadă de frunze uscate. Comandantul se iveşte la fereastra lui şi trage un foc după altul, dar i-e teamă să nu-l nimerească pe cioroi, aşa că trage spre locul unde zace puşca. Hautin şi Arnaud o zbughesc spre lagăr, pe drumul de pe marginea mării, urmăriţi de focuri de puşcă. Hautin, cu piciorul lui ţeapăn, nu poate să fugă aşa repede şi e nimerit până s-ajungă la mare. Arnaud, însă, intră în apă, ştii, între locul unde se construieşte scăldătoarea şi piscina caraliilor. Acolo mişună mereu rechinii. În jurul lui Arnaud plouă cu gloanţe, pentru că alt gardian a venit în ajutorul comandantului şi al caraliului de la frunzele uscate. E ascuns după un pietroi. „Predă-te, strigă caraliii şi scapi cu viaţă!” „Nici gând, răspunde Arnaud, mai bine să mă halească rechinii decât să vă mai văd mutrele împuţite.” Şi intră-n mare, drept spre rechini. S-a ales se vede c-un glonţ, că s-a oprit o clipă. Cu toate astea, caraliii trăgeau întruna. A pornit mai departe, umbla, nu înota, nici măcar nu-i ajunsese apa la brâu când l-au atacat rechinii. L-am văzut limpede cum a dat cu pumnul într-un rechin care se aruncase asupra lui, pe

jumate ieşit din apă. Pe urmă a fost pur şi simplu rupt în bucăți, pentru că rechinii trăgeau din toate părțile, fără să-i fi smuls brațele sau picioarele. Nu trecuseră cinci minute, că dispăruse. Caraliii au tras pe puțin o sută de focuri în grămada alcătuită din Arnaud şi rechini. N-au omorât decât un singur rechin, care-a ajuns la țărm cu burta-n sus. Întrucât veniseră caralii de peste tot, Marceau a crezut că scapă cu viață dacă aruncă revolverul în puț, dar s-au pornit arabii şi au dat în el cu bastoanele, cu picioarele şi cu pumnii. Îl împingeau spre caralii, zicând că-i şi el vârât în treaba asta. Deşi era plin de sânge şi-şi ridicase mâinile, caraliii l-au omorât cu focuri de revolver şi de puşcă şi, ca să termine cu el, unu i-a zdrobit capul cu patul puştii, pe care a folosit-o în chip de măciucă, ținând-o de țeavă. În Hautin şi-a descărcat fiecare caraliu pistolul. Erau treizeci a câte şase gloanțe, au tras în el, mort sau viu, vreo sută cincizeci de focuri. Indivizii lichidați de Filissari sunt cei turnați c-ar fi prins mai întâi să se ia după Arnaud şi pe urmă au lăsat-o mai moale. Nu-i decât o scorneală, deoarece, chiar dac-ar fi existat nişte complici, tot nu s-a clintit nimeni.

Se fac două zile de când stăm cu toții închişi, în sălile corespunzând fiecărei categorii. Nimeni nu iese la lucru. Din două în două ore se schimbă santinelele la uşă. Alte santinele stau printre clădiri. Vorbitul de la o clădire la alta e interzis. Statul la fereastră e interzis. Din coridorul pe care-l formează cele două rânduri de hamacuri, stând nițel mai ferit, prin poarta cu zăbrele se poate vedea curtea. Au venit ca întăriri gardienii de pe Insula Royale. Nici un transportat nu-i pe afară. Nici vreun temnicer arab. Toți stau închişi. Din când în când, fără strigăte, fără lovituri, vezi trecând câte-un individ gol puşcă, însoțit de-un caraliu, îndreptându-se spre celulele disciplinare. Caraliii privesc deseori în sală, uitându-se prin ferestrele laterale. La uşă, cele două santinele, una la dreapta, alta la stânga. Garda lor durează puțin, două ore, în care timp nu se aşază şi nici nu-şi țin arma în bandulieră: puşca stă culcată pe brațul stâng, gata să tragă.

Ne-am hotărât să jucăm pocher în grupe mici, de câte cinci. Nici gând de „Marseieză” sau de partide mari în comun, că se face prea mult zgomot.

Marquetti, care cânta la vioară o sonată de Beethoven, a fost obligat să înceteze.

— Termină cu muzica! Noi, paznicii, suntem în doliu.

Domneşte o încordare neobişnuită, nu numai în baracă, dar şi-n tot lagărul. S-a zis cu cafeaua, ca şi cu supa. Un coltuc de pâine dimineața, o conservă de carne la prânz şi seara, câte-o cutie la patru oameni. Întrucât la noi n-au distrus nimic, avem cafea şi de-ale gurii: unt, ulei, făină etc. În celelalte barăci nu se mai găseşte nimic. Când au zărit fumul care ieşea din privăți, unde se făcuse foc spre a fierbe nişte cafea, un caraliu a poruncit să fie stins. Cel care făcea cafeaua, ca s-o vândă, era Niston, un ocnaş bătrân din Marsilia. La ținut cureaua să-i spună caraliului:

— Dacă vrei să se stingă focul, stinge-l singur. Drept care caraliul a tras câteva focuri prin fereastră.

În doi timpi şi trei mişcări s-a terminat cu focul şi cu cafeaua.

Niston s-a ales cu un glonț în picior. Eram atât de încordați cu toții, încât am crezut că o să înceapă să ne împuşte, şi ne-am aruncat la pământ, cu fața-n jos.

În clipa aceea şeful postului de gardă era tot Filissari. Soseşte-n goană ca un apucat, însoțit de cei patru caralii ai săi. Caraliul care-a tras se justifică, e din Auvergne. Filissari îl înjură în corsicană, şi ăsta, care nu înțelege nimic, nu ştie să spună decât:

— Nu fă brigeb.

Între timp ne-am reaşezat pe hamacuri. Piciorul lui Niston sângerează.

— Nu spuneți că sunt rănit, ar fi în stare să mă lichideze afară.

Filissari se apropie de gratii. Marquetti îi spune ceva în corsicană.

— Faceți-vă cafeaua, n-o să se mai întâmple aşa ceva. Şi pleacă.

Niston a avut baftă că glonțul n-a rămas în picior: a pătruns prin partea de jos a muşchiului şi a ieşit pe la jumătatea gambei. I se pune o legătură strânsă, sângele se opreşte şi i se face un pansament cu oțet.

— Papillon, ieşi afară.

E ceasul opt, adică s-a lăsat noaptea.

Nu-l ştiu pe caraliul care mă strigă, pare să fie breton.

— De ce să ies la ora asta? N-am ce căuta afară.

— Vrea să te vadă comandantul.

— Spune-i să vie aici. Eu nu ies.

— Refuzi?

— Da, refuz.

Prietenii mei se strâng în jurul meu. Caraliul vorbeşte prin uşa închisă. Marquetti se duce la uşă şi zice:

— Nu-l lăsăm pe Papillon să iasă decât dacă e comandantul de față.

— Păi el a trimis după Papillon.

— Spune-i să vina personal.

O oră mai târziu se înființează la uşă doi caralii. Sunt însoțiți de arabul care lucrează la comandant. E cel care l-a salvat şi a împiedicat răscoala.

— Papillon, eu sunt, Mohamed. Am venit după tine, vrea să te vadă comandatul, nu poate să vină aici.

Marquetti îmi spune:

— Papi, individul e înarmat cu o puşcă.

Ies atunci din cercul pe care-l fac prietenii mei şi mă apropii. E drept, Mohamed ține o puşcă sub braț. Să vezi şi să nu crezi! Un ocnaş înarmat oficial cu o puşcă!

— Hai, îmi spune. Mă aflu aci ca să te protejez şi să te apăr, dac-o fi nevoie.

Dar nu-l cred.

— Hai, vino cu noi!

Ies, Mohamed mi se alătură, iar cei doi caralii ne urmează. Mergem la comandament. Trecând pe la postul de gardă de la ieşirea din lagăr, Filissari îmi spune:

— Papillon, sper că n-ai nimic de reclamat în privința mea.

— Nici eu personal, nici altcineva din baraca periculoşilor. De ăilalţi nu ştiu.

Coborâm spre comandament. Pe lângă locuinţă, pe chei, se găsesc nişte lămpi cu acetilenă, care încearcă în zadar să lumineze de jur împrejur. Pe drum, Mohamed mi-a dat un pachet de ţigări *„Gauloises”.* În sala luminată puternic de două lămpi cu acetilenă se află comandantul de pe Insula Royale, comandantul adjunct, comandantul de la Saint-Joseph, cel de la Recluziune şi comandantul adjunct de la Saint-Joseph.

Afară am zărit patru arabi păziţi de caralii. Am recunoscut pe doi din ei, care făcuseră parte din corvoada aia.

— L-am adus pe Papillon, zice arabul.

— Bună seara, Papillon, zice comandantul de la Saint-Joseph.

— Bună seara.

— Hai, stai jos, ia scaunul ăsta.

M-aşez în faţa lor. O uşă a sălii e deschisă, dă spre bucătărie, de unde naşa Lisettei îmi face un semn amical.

— Papillon, spune comandantul de pe Insula Royale, comandantul Dutain socoteşte că eşti un om demn de încredere, care s-a răscumpărat încercând s-o salveze pe fina soţiei sale. Eu nu te cunosc decât din notele oficiale, din care reiese că eşti periculos din toate punctele de vedere. Vreau să uit de notele astea şi să-l cred pe colegul meu Dutain. Uite ce e, cu siguranţă că o să vină o comisie pentru anchetă: toţi deportaţii, din orice categorie ar face parte, vor trebui să spună tot ce ştiu despre treaba asta. Nu-ncape nici o îndoială că dumneata şi alţi câţiva aveţi o mare influenţă asupra condamnaţilor şi că vă vor urma sfaturile orbeşte. Voiam să-ţi cunoaştem părerea despre răscoală şi totodată cam ce crezi c-ar declara cei din baraca dumitale, în primul rând, şi-apoi şi ceilalţi.

— Eu n-am nimic de spus şi nici de influenţat cu ceva spusele celorlalţi. În cazul în care comisia vrea cu tot dinadinsul să facă o anchetă în împrejurările actuale, o să fiţi destituiţi cu toţii.

— Asta de unde-ai mai scos-o, Papillon? Am împiedicat răscoala, şi eu, şi colegii mei de la Saint Joseph.

— S-ar putea ca dumneavoastră să scăpați cu fața curată, dar nu şefii de pe Insula Royale.

— Fii mai clar!

Şi cei doi comandanți de pe Insula Royale se ridică, apoi se aşază iar.

— Dacă o să pomeniți în continuare *oficial* de răscoală sunteți pierduți cu toții. Dacă vreți să acceptați condițiile mele, vă salvez pe toți, afară de Filissari.

— Ce condiții?

— În primul rând, să ne ducem iar traiul ca de obicei, şi asta imediat, începând de mâine dimineață. Numai stând de vorbă între noi îi putem influența pe toți referitor la ce să declare în fața comisiei. Just?

— Da, zice Dutain. Dar de ce-i cazul să fim salvați?

— Dumneavoastră, de pe Insula Royale, sunteți nu numai şefii Insulei Royale, ci, totodată şefii celor trei insule.

— Da.

— Păi, ați primit un denunț de la Girasolo, care v-a ciripit că se pregăteşte o răscoală. Hautin şi Arnaud erau capii.

— Şi Carbonieri, adaugă caraliul.

— Nu, asta nu-i adevărat. Girasolo se duşmănea cu Carbonieri încă de la Marsilia, l-a vârât pe degeaba-n chestia asta. *Dar n-ați crezut că-i vorba de-o răscoală.* De ce? Pentru că v-a spus că-n răscoala asta se urmărea omorârea femeilor, a copiilor, a arabilor şi a caraliilor, treabă care părea neverosimilă. Pe de altă parte, pe Insula Royale două şalupe pentru opt sute de ocnaşi, iar la Saint-Joseph o şalupă pentru şase sute. Nici un om întreg la minte n-ar fi primit să se vâre într-o asemenea aiureală.

— De unde ştii toate astea?

— Mă priveşte, dar dacă-i dați mai departe cu răscoala, chiar dacă mă faceți să dispar, şi mai ales dacă mă faceți să dispar, se va spune şi se va dovedi totul. Va să zică, răspunderea cade asupra şefilor de pe Insula Royale, care i-au trimis pe oamenii ăia la Saint-Joseph, dar *fără să-i despartă.* Logic era – şi de-aia, dacă se află la anchetă v-

alegeți precis cu sancțiuni grave – să-l trimiteți pe unu pe Insula Diavolului şi pe ălălalt la Saint-Joseph, deşi recunosc că era greu de admis povestea asta smintită. Dacă mai vorbiți de răscoală, repet, vă înfundați singuri. Deci, dacă-mi acceptați condițiile: în primul rând, cum v-am mai spus, de mâine traiul redevine normal; în al doilea rând, toți cei băgați în celule ca suspecți de-a fi complotat să fie scoşi de îndată – şi să nu fie luați la întrebări în ce priveşte complicitatea la răscoală, *din moment ce nu există;* în al treilea rând, Filissari trebuie trimis pe Insula Royale chiar din clipa asta, mai întâi pentru siguranța sa personală, deoarece, dacă n-a avut loc nici o răscoală, cum să justifice asasinarea a trei oameni? Şi apoi, pentru că-i un ucigaş ordinar, iar când a început să acționeze, în clipa incidentului, intraseră sperieții în el şi voia să-i omoare pe toți, în baracă, inclusiv pe noi. Dacă acceptați condițiile astea, aranjez eu să declare toți că, până să moară, Arnaud, Hautin şi Marceau s-au străduit să lichideze cât au putut de mulți. Nu era chip să prevezi ce-o să facă. N-aveau nici complici, nici confidenți. După cum îşi dau toți cu părerea, hotărâseră să se sinucidă în felul ăsta, omorând cât mai mulți până ce vor fi şi ei omorâți, ceea ce probabil că urmăreau. Dacă doriți, mă retrag în bucătărie, o să puteți delibera ca să-mi dați un răspuns.

Intru în bucătărie şi închid uşa. Doamna Dutain îmi strânge mâna şi-mi dă cafea şi un coniac. Mohamed, arabul, îmi zice:

— De mine n-ai zis nimic?

— Asta-i treaba comandantului. Având în vedere că ți-a dat o armă, înseamnă că are de gând să te grațieze.

Naşa Lisettei îmi zice încetişor:

— Ei bine! S-au aranjat ăia din Insula Royale.

— Cred şi eu, prea le venea la îndemână să admită că s-a produs o răscoală la Saint-Joseph, de care să ştie toată lumea, afară de soțul dumneavoastră!

— Papillon, am auzit tot, şi-am înțeles imediat că vrei să ne-ajuți.

— Aşa-i, doamnă Dutain.

Se deschide uşa.

— Hai, Papillon, zice un caraliu.

— Stai jos, Papillon, zice comandantul de pe Insula Royale. Am stat de vorbă şi-am ajuns în unanimitate la concluzia că ai desigur dreptate. *N-a avut loc nici o răscoală.* Ăi trei deținuți hotărâseră să se sinucidă omorând mai întâi cât mai mulți oameni. Deci, de mâine traiul reîncepe ca înainte. Domnul Filissari va fi transferat pe Insula Royale chiar în noaptea asta. Cazul lui ne priveşte, şi referitor la el nu-ți cer nici un fel de colaborare. Contăm că o să te ții de cuvânt.

— Puteți conta pe mine. La revedere.

— Mohamed şi dumneavoastră, cei doi paznici, îl duceți pe Papillon înapoi la baracă. Să intre Filissari, merge cu noi pe Insula Royale.

Pe drum îi spun lui Mohamed că-i doresc să fie eliberat, îmi mulțumeşte.

— Ei, ce voiau caraliii cu tine?

Într-o tăcere deplină le povestesc cu glas tare, cuvânt cu cuvânt, cele petrecute.

— Dacă vreunul nu-i de acord sau socoteşte că are de criticat treaba pe care am aranjat-o cu caraliii în numele tuturor, să vorbească.

Într-un singur glas, toți spun că sunt de acord.

— Crezi c-au luat drept bun că nimeni altul nu-i vârât în treaba asta?

— Nu, dar sunt obligați s-o creadă, dacă nu vor să fie zburați. Şi noi trebuie s-o credem, dacă nu vrem s-o luăm pe coajă.

Azi-dimineață, la şapte, au fost golite toate celulele sectorul disciplinar. Erau peste o sută douăzeci de inşi în ele. Nu s-a dus nimeni la lucru, dar toate barăcile au fost deschise şi curtea s-a umplut de ocnaşi care, în deplină libertate, vorbesc, fumează şi stau la soare şi la umbră, după voia lor. Niston s-a dus la spital, Carbonieri îmi spune că puseseră o inscripție: „Suspect participare la răscoală” pe cel puțin optzeci – o sută de uşi ale celulelor.

Acum că suntem toți împreună, aflăm adevărul. Filissari a omorât un singur om, ceilalți doi au fost omorâți de doi

caralii tineri; aceştia au fost ameninţaţi de ocnaşii încercuiţi şi care, crezând c-o să fie lichidaţi, au dat buzna şişurile, căutând să ucidă măcar pe unul înainte de-a muri. Iată cum s-a transformat o răscoală adevărată, care din fericire a dat greş încă de la început, în originala sinucidere a trei ocnaşi, teză admisă oficial de toată lumea, de administraţie ca şi de condamnaţi. A rămas o legendă sau o poveste adevărată, nu prea ştiu bine, ceva cam la mijloc între astea două.

Se pare că îngroparea celor trei lichidaţi în lagăr, plus a lui Hautin şi Marceau, a avut loc în felul următor: întrucât nu există decât o singură ladă-sicriu prevăzută cu o culisă pentru aruncarea cadavrelor în mare, caraliii i-au băgat pe toţi în fundul bărcii şi toţi cinci au fost zvârliţi deodată rechinilor. Îşi făcuseră socoteala că ultimii vor avea răgazul să se ducă la fund cu pietroaiele legate de picioare, în timp ce prietenii lor o să fie devoraţi de rechini. Mi s-a povestit că nici un cadavru n-a apucat să dispară mare, şi că la căderea nopţii, toţi cinci au dansat un balet al giulgiului, adevărate marionete însufleţite de boturile sau cozile rechinilor în acest praznic demn de Nabucodonosor. Caraliii şi vâslaşii ar fi luat-o la sănătoasa în faţa acestui spectacol înfiorător.

A venit o comisie, care a rămas cinci zile la Saint-Joseph şi două zile pe Insula Royale. Nu m-au luat la întrebări în vreun mod deosebit, am trecut prin faţa ei ca şi ceilalţi. Referitor la comandantul Dutain, am aflat că totul a decurs cât se poate de bine. Lui Filissari i-au dat concediu până ce s-o pensiona, aşa că nu se mai întoarce. Mohamed a fost graţiat de restul pedepsei. Comandantul Dutain s-a ales cu un galon în plus.

Întrucât se găseşte mereu careva să mârâie, ieri m-a întrebat un cetăţean din Bordeaux:

— Da’ noi cu ce ne-am ales că i-am scos pe caralii basma curată?

Mă uit la tipul ăsta:

— Cu mai nimic: cincizeci sau şaizeci de ocnaşi n-au luat câte cinci ani de recluziune pentru complicitate, zici că-i puţin lucru?

Din fericire, furtuna s-a potolit. Un soi de complicitate tacită între paznici şi ocnaşi a liniştit pe deplin faimoasa comisie de anchetă, care poate că tocmai asta dorea: să se aranjeze totul cât se poate de bine.

În ce mă priveşte, n-am ieşit nici în câştig, nici în pagubă, decât că tovarăşii mei îmi sunt recunoscători că n-au avut de îndurat o înăsprire a disciplinei. Dimpotrivă, s-a terminat şi cu trasul pietroaielor la edec. Corvoada asta oribilă a fost suprimată. Acum le trag bivolii, ocnaşii le potrivesc locul. Carbonieri s-a întors la brutărie. Eu mă străduiesc să mă întorc pe Insula Royale. Nefiind vreun atelier pe-aici, e imposibil de construit o plută.

Instalarea lui Petain în fruntea guvernului a înrăutățit relațiile dintre deportați şi paznici. Toți cei din personalul administrației susțin sus şi tare că sunt „petainişti”, încât până şi un caraliu normand îmi zice:

— Vrei să-ți spun ceva, Papillon? Niciodată n-am fost republican.

Nimeni n-are radio pe insule, şi nu aflăm veşti. Colac peste pupăză, se zvoneşte că-n Martinica şi Guadelupa aprovizionăm submarinele nemțeşti. Poftim de mai înțelege ceva. Neîncetat au loc controverse.

— Să fiu al naibii, Papillon, ştii ceva? Acum ar trebui să pornim răscoala, ca să predăm insulele francezilor lui de Gaulle.

— Crezi că lunganului ăla de Charlot îi trebuie ocna? În ce scop?

— Păi, ca să se mai aleagă cu două-trei mii de cetățeni!

— Vorbeşti de leproşi, de nebuni, de ăi cu dizenterie? Îți arde de bancuri? Doar n-o fi aşa tâmpit s-aibă treabă cu nişte ocnaşi.

— Da’ ăi două mii sănătoşi?

— Asta-i altă chestie. Şi crezi că dacă-s bărbați înseamnă că-s buni de militărie? Crezi că războiul e-un fel de spargere cu arma-n mână? O spargere durează zece minute; războiul ține ani de zile. Ca să fii ostaş destoinic trebuie să ai simțăminte de patriot. Oricum o-ntorci nu prea văd pe-aici un tip în stare să-şi dea viața pentru Franța.

— Păi de ce să şi-o dea, după câte ne-a făcut?

— Vezi c-am dreptate? Noroc că lunganul ăla de Charlot mai are şi alți oameni cu care să poarte războiul. Şi când te gândeşti că porcii ăia de nemți au intrat în țară! Când te gândeşti că s-au găsit francezi să treacă de partea lor! Aici, toți caraliii, până la unul, declară că țin cu Petain.

Contele de Bérac zice:

— Ar fi un mod de-a ne răscumpăra.

Poftim: până acum nici un tip nu vorbea de răscumpărare. Şi-acum toți, şi cei din tagmă şi ageamiii, toți ocnaşii ăştia amărâți prind să vadă o licărire de speranță.

— Papillon, răscoala aia a fost pornită spre a fi încorporați sub ordinele lui de Gaulle?

— Îmi pare tare rău, dar n-am de ce să mă răscumpăr în ochii cuiva. Îmi bag picioarele-n justiția franceză şi-n paragraful ei despre „reabilitare." Am să mă botez singur „reabilitat". Datoria mea e s-o iau din loc şi, de cum mă văd liber, să fiu un om normal, trăind în societate, fără să reprezint un pericol față de ea. Nu cred că un ocnaş poate să dovedească altceva în alt chip. Sunt gata să iau parte la orice mişcare ca s-o întind. Pe de altă parte, dacă vă băgați în tărăşenia asta, ştiți ce-o să spună ştabii? Că ați pus mâna pe insule ca să vă vedeți liberi, nu ca s-ajutați cu ceva Franța liberă. Şi, la urma urmei, ştiți cumva care are dreptate? Eu habar n-am. Mă doare ca pe-oricare că patria mea a fost invadată, mă gândesc la ai mei, la părinți, la surorile mele, la nepoatele mele.

— Tare căcăcioşi mai suntem că ne doare capul pentru o orânduire care n-a avut nici un pic de milă față de noi.

— Păi e firesc să fie aşa, pentru că sticleții şi aparatul judiciar francez, şi jandarmii, şi caraliii de aici, ăştia nu sunt Franța, ci o întreagă clasă aparte, alcătuită din indivizi cu o mentalitate complet sucită. Câți din ăştia nu sunt azi gata să devină slugoii nemților? Pui rămăşag că poliția franceză arestează nişte compatrioți şi-i predă autorităților nemțeşti? În regulă. Îți spun, şi-ți repet, că nu mă vâr într-o răscoală, pe-orice motiv o fi. Doar dacă e vorba de-o evadare, dar ce fel de evadare?

Discuții foarte grave au loc între grupuri. Unii țin cu de Gaulle, alții cu Petain. De fapt nimeni nu ştie nimic, deoarece, aşa cum am spus, nici paznicii, nici deportații n-au aparat de radio. Ştirile sunt aduse de vasele care trec pe-aici şi ne aduc un pic de făină, legume uscate şi orez. De la depărtarea asta ne vine greu să înțelegem ce-i cu războiul.

Se aude că la Saint-Lauren-du-Maroni ar fi venit cineva să recruteze oameni pentru Forțele libere. Printre ocnaşi nu s-a aflat nimic, decât că-n Franța nemții au intrat peste tot.

O chestie nostimă: pe Insula Royale a sosit un preot, a ținut o predică după slujba religioasă. A zis:

— Dacă insulele vor fi atacate, veți căpăta arme ca să-i ajutați pe gardieni să apere pământul Franței.

Autentic. Straşnic popă, grozavă părere o fi având despre noi! Să ceri unor deținuți să-şi apere celula! Mare-i grădina ta, Doamne!

Pentru noi războiul înseamnă cam asta: efectiv dublu de caralii, de la simplul paznic până la comandant şi supraveghetorul-şef; mulți inspectori, printre care unii cu un puternic accent nemțesc sau alsacian; foarte puțină pâine: căpătăm patru sute de grame; foarte puțină carne.

Pe scurt, nu s-a mărit decât nota de plată pentru o evadare ratată: condamnarea la moarte şi executarea. Asta pentru că la acuzația de evadare se adaugă: „A încercat să se alăture duşmanilor Franței”.

Mă aflu pe Insula Royale de aproape patru luni. Mi-am făcut un prieten bun, doctorul Germain Guibert. Soția sa, o femeie excepțională, m-a rugat să-i aranjez o grădină de zarzavat, s-o ajut s-o scoată la capăt cu regimul ăsta tâmpit. I-am rostuit o grădină cu salată, ridichi, fasole verde, pătlăgele roşii şi vinete. E încântată şi mă tratează ca pe-un bun prieten.

Doctorul n-a dat niciodată mâna cu vreun supraveghetor, indiferent ce grad avea, dar adesea cu mine sau cu anumiți ocnaşi pe care ajunsese să-i cunoască şi să-i stimeze.

De cum mi-am redobândit libertatea, am reluat legătura cu doctorul Germain Guibert prin mijlocirea doctorului Rosenberg. Mi-a trimis o fotografie de-a lui şi a soției sale,

luată pe Canebière, la Marsilia. Se întorsese din Maroc şi mă felicita ştiindu-mă liber şi fericit. A murit în Indochina, încercând să salveze un rănit rămas pe câmpul de luptă. Era un om excepțional, iar soția sa era demnă de el. Când am fost în Franța, în 1967, aş fi vrut s-o văd. Am renunțat, întrucât încetase să-mi mai scrie după ce i-am cerut nişte referințe în favoarea mea şi pe care mi le trimisese. Dar după asta nu mi-a mai dat niciodată de ştire. Nu cunosc cauza acestei tăceri, dar în sufletul meu le păstrez ambilor cea mai deplină recunoştință pentru felul cum s-au purtat cu mine în căminul lor, pe Insula Royale.

Caietul al nouălea
Saint-Joseph

MOARTEA LUI CARBONIERI

Prietenul meu Matthieu Carbonieri a primit ieri o lovitură de cuțit drept în inimă. Omorul ăsta o să dezlănțuie o serie de alte omoruri. Se afla la spălător, gol puşcă, şi tocmai se spăla, era plin de săpun pe obraz când s-a ales cu lovitura asta de cuțit. Cel care face duş obişnuieşte să-şi deschidă şişul şi să şi-l vâre sub țoale, ca să-l poată apuca iute dacă se apropie brusc careva, bănuit că i-ar fi duşman. L-a costat viața că n-a procedat aşa. Ăl de l-a omorât pe prietenul meu e un armean, peşte de când se ştie.

Cu învoirea comandantului, şi ajutat de-un ocnaş, l-am coborât chiar eu pe prietenul meu până la chei. E greu, şi pe când coboram panta a trebuit să mă odihnesc în trei rânduri. Am pus să-i lege de picioare un pietroi zdravăn, cu o sârmă în loc de frânghie. În felul ăsta rechinii n-o s-o poată tăia, şi se va cufunda în adâncul mării fără să-l devoreze.

Sună clopotul şi-ajungem pe chei. E şase după-masă. Soarele asfințeşte la orizont. Ne urcăm în barcă. În lada aia faimoasă, care le slujeşte la toți, cu capacul dat deoparte, Matthieu îşi doarme somnul de veci. Pentru el s-a terminat.

„Înainte! Vâsleşte!” spune caraliul de la cârmă. În mai puțin de zece minute ajungem la curentul ce ia naştere în canalul dintre Royale şi Saint-Joseph. Şi-atunci, brusc, simt cum mi se strânge beregata. Zeci de aripioare de rechini se ridică în apă, rotindu-se cu repeziciune pe-o întindere mică, de nici patru sute de metri.

lată-i pe halitorii de ocnaşi, au venit la întâlnire cu precizie.

Dar-ar Dumnezeu să n-aibă vreme să-l înşface pe prietenul meu. Ramele stau ridicate în chip de adio. Săltăm lada. Înfăşurat în nişte saci de făină trupul lui Matthieu alunecă, tras de greutatea pietroiului, şi-atinge repede fața apei.

E ceva de groază! Abia a apucat să pătrundă-n apă, când să cred c-a dispărut, iată-l că revine la suprafață, ridicat deasupra apei de – nu-mi dau seama – şapte, zece, douăzeci

de rechini, cine să ştie? Mai înainte ca barca să dea înapoi, sacii de făină cu care e învelit sunt smulşi, şi iată că se petrece ceva cu neputință de explicat. Matthieu se iveşte, timp de două sau trei secunde, în picioare, deasupra apei. I-a şi fost amputat antebrațul drept. C-o jumătate a trupului afară din apă, vine drept spre barcă, şi-apoi, în mijlocul unui vârtej mai puternic, dispare pentru totdeauna. Rechinii au trecut, pe sub barca noastră lovindu-i fundul, şi-un om era să-ți piardă echilibrul şi să cadă în apă.

Am rămas împietriți cu toții, inclusiv caraliii. E prima oară c-am dorit să mor, n-a lipsit mult să mă arunc în mijlocul rechinilor, să dispar pentru totdeauna din iadul ăsta.

Urc încet de pe chei spre lagăr. Nu mă însoțeşte nimeni. Am luat targa pe umăr şi-ajung pe platou, acolo unde Brutus, bivolul meu, l-a atacat pe Danton. Mă opresc şi stau jos. S-a lăsat noaptea, e abia şapte. Spre apus, cerul e uşor luminat de câteva văpăi ale soarelui care a dispărut dincolo de orizont. Tot restul e negru, străbătut pe alocuri de fâşia farului de pe insulă, sunt cătrănit.

Să te ia naiba! Doreai grozav să vezi o înmormântare, şi încă a prietenului tău! E-n regulă, ai văzut-o şi chiar clasa întâi! Cu clopot, şi-aşa mai departe. Eşti mulțumit? Curiozitatea ta bolnăvicioasă a fost satisfăcută cu vârf şi îndesat.

Mai rămâne să-i faci felul individului care ți-a omorât prietenul. Când? Noaptea asta? De ce noaptea asta? E prea devreme, tipul o să fie cu ochii-n patru. Sunt zece inşi în *gurbi*-ul lui. Nu-i cazul să-mi prindă mişcarea şi să mi-o ia înainte. Hai să vedem, pe câți oameni mă pot bizui? Patru şi cu mine cinci. E-n regulă. Să-l lichidez pe tipul ăsta. Aşa, şi dacă se poate, mă duc pe Insula Diavolului. Acolo nu-i nevoie nici de plută, nici de vreo pregătire, nici de nimic, doi saci cu nuci de cocos şi m-arunc în mare. Depărtarea până la coastă e relativ mică, vreo patruzeci de kilometri în linie dreaptă. Asta ar însemna vreo sută douăzeci, ținând seama de valuri, de vânt şi de mare. N-o să fie decât o chestie de rezistență. Sunt voinic şi cred că pot sta două zile în apă, călare pe sacul meu.

Iau brancarda şi-o pornesc spre lagăr. Când ajung la uşă, mă percheziţionează, asta-i nemaipomenit. Nu s-a mai întâmplat niciodată. Caraliul, în persoană, îmi ia şişul.

— Vrei să fiu omorât? De ce mă dezarmaţi? Ştiţi că-n felul ăsta mă condamnaţi la moarte? Dacă sunt ucis, voi o să fiţi de vină.

Nimeni nu scoate o vorbă, nici caraliii, nici temnicerii arabi. Mi se deschide uşa şi intru în sală:

— Păi te chiorăşti aici. De ce-i o singură lampă în loc de trei?

— Vino-ncoa, Papi.

Grandet mă trage de mânecă. Nu-i prea mult zgomot în sală. Simt că o să se întâmple sau că s-a întâmplat ceva grav.

— Am rămas fără şiş. Mi l-au luat când m-au cotrobăit.

— Noaptea asta n-o să-ţi trebuiască.

— De ce?

— Armeanul şi amicul lui sunt în privată.

— Ce caută acolo?

— Sunt morţi.

— Cine le-a făcut de petrecanie?

— Eu.

— Repede a mai mers. Şi ceilalţi?

— Au mai rămas patru în *gurbi*-ul lor. Paulo mi-a spus, pe cuvântul lui de om, că n-o să se clintească şi te-aşteaptă să le spui dacă te-nvoieşti ca treaba să se încheie aici.

— Dă-mi un şiş.

— Na, ia-l pe-al meu. Eu rămân în colţul ăsta, du-te să vorbeşti cu ei.

Mă îndrept spre *gurbi*-ul lor. Ochii mi s-au obişnuit acum cu lumina asta firavă. Reuşesc în cele din urmă să le găsesc grupul. E drept, cei patru stau în picioare în faţa hamacului lor, vârâţi unii într-alţii.

— Paulo, ai să-mi spui ceva?

— Da.

— Singur, sau de faţă cu amicii tăi? Ce ai cu mine?

Rămân, prevăzător, la un metru şi jumătate de ei. Ţin şişul deschis în mâneca stângă, iar mânerul e bine potrivit în palmă.

— Voiam să-ți spun că, pe cât cred, amicul tău a fost răzbunat îndeajuns. Ți-ai pierdut cel mai bun prieten, noi am pierdut doi. Socotesc c-ar fi cazul să ne oprim. Ce zici?

— Paulo, am luat notă de propunerea ta. Ce-ar fi de făcut, dacă vă-nvoiți, e ca cele două gurbi-uri să promită să nu facă nimic vreme de opt zile. Pân-atunci vedem cum devine cazul. Te-nvoieşti?

— Da.

Şi-o iau din loc.

— Ei, ce ți-au spus?

— După ei, Matthieu e îndeajuns de răzbunat prin moartea Armeanului şi a lui Sans-Souci.

— Nu, spune Galgani.

Grandet nu zice nimic. Jean Castelli şi Louis Gravon se învoiesc să încheiem pace.

— Dar tu, Papillon?

— În primul rând, cine l-a omorât pe Matthieu? Armeanul, în regulă. Am propus o învoială. Mi-am dat cuvântul, şi l-au dat şi ei, că vreme de opt zile n-o să facă nimeni nici o mişcare.

— Nu vrei să-l răzbuni pe Matthieu? zise Galgani.

— Matthieu a şi fost răzbunat, mă, au murit doi pentru el. De ce să-i omorâm pe ceilalți?

— Măcar ştiau de treaba asta? Asta ar trebui s-aflăm.

— Bună seara la toată lumea, iertați-mă. O să-ncerc, să dorm.

Simt nevoia să fiu singur, şi mă întind pe hamacul meu. Simt cum se strecoară uşurel peste mine o mână şi-mi ia binişor şişul. O voce îmi şopteşte încet, în întuneric:

— Încearcă să dormi, Papi, dormi liniştit. În orice caz, o să facem de gardă, fiecare pe rând.

Uciderea prietenului meu, atât de brutal, în chip atât de nemernic, e lipsită de vreun temei serios. Armeanul l-a omorât deoarece, peste noapte, la joc, îl obligase să plătească un pot de o sută şaptezeci de franci. Dobitocul dracului, s-a considerat înjosit c-a fost silit s-o facă de față cu treizeci sau patruzeci de jucători. Aflat între Matthieu şi Grandet trebuia să le dea ascultare.

Ucide ca un laş pe-un bărbat care era însuşi tipul aventurierului drept şi nepătat în tagma sa. Treaba asta m-a zdruncinat rău de tot, şi am o singură satisfacţie, anume că asasinii n-au mai trăit decât câteva ore după săvârşirea crimei. Cam mică satisfacţie.

Ca un tigru, cu o repeziciune demnă de-un campion de floretă, Grandet le-a străpuns gâtul, fiecăruia din ei, până să apuce să facă vreo mişcare. Îmi închipui: locul unde au căzut trebuie să fie plin de sânge. Gândesc prosteşte: „Aş avea poftă să întreb care i-a tras în privată”. Dar nu vreau să vorbesc. Cu pleoapele lăsate, revăd asfinţind soarele, tragic de roşu şi violet, luminând cu ultimele-i văpăi scena aceea dantescă: rechinii bătându-se pentru prietenul meu… Şi trunchiul acela, drept de parc-ar sta în picioare, cu antebraţul amputat, venind spre barcă. Va să zică e adevărat că clopotul îi cheamă pe rechini, şi că fiarele astea ştiu c-o să capete crăpelniţă când bate clopotul… Mai văd încă aripioarele alea, cu zecile, sclipiri lugubre, argintii, gonind ca nişte submarine, rotindu-se în cerc… Într-adevăr, erau mai bine de-o sută… Pentru el, pentru prietenul meu, toate s-au încheiat: calea spre putreziciune şi-a dus treaba până la capăt.

Să crapi la patruzeci de ani dintr-o lovitură de cuţit, încasată pentru un fleac! Biet prieten. Da’ eu nu mai pot. Nu. Nu. Nu. N-am nimic împotrivă să fiu mistuit de rechini, dar viu, jucându-mi libertatea, fără saci de făină, fără pietroi, fără funie. Fără spectatori, nici ocnaşi, nici caralii. Fără clopot. Dacă-i vorba să le fiu crăpelniţă… e-n regulă, să mă ciugulească de viu, luptând cu stihiile ca s-ajung la ţărmul continentului.

„S-a terminat, s-a terminat cu desăvârşire. Gata cu evadările prea temeinic pregătite. Insula Diavolului, doi saci cu nuci de cocos, şi pe-aci ţi-e calea, cum o da Dumnezeu.”

La urma urmei, nu-i decât o chestie de rezistenţă fizică. Patruzeci şi opt de ore sau şaizeci? O şedere atât de îndelungată în apa mării, plus efortul făcut de muşchii coapselor, încordaţi pe sacii cu nuci de cocos, n-o să-mi paralizeze oare până la urmă picioarele? Dacă am bafta s-

ajung pe Insula Diavolului, o să fac nişte probe. Să mă văd mai întâi scăpat de pe Royale şi s-ajung pe Insula Diavolului. Văd eu pe urmă.

— Dormi, Papi?

— Nu.

— Să-ți dau puțină cafea?

— Dacă vrei.

Mă aşez pe hamacul meu, acceptând litra de cafea caldă pe care mi-o întinde Grandet împreună cu o țigară gata aprinsă.

— Cât e ceasul?

— Unu noaptea. Am început garda la miezul nopții, dar văzând că te tot foieşti, am socotit că nu dormi.

— Ai dreptate. M-a întors pe dos moartea lui Matthieu, dar înmormântarea lui la rechini mi-a făcut şi mai rău. A fost înfiorător, ştii?

— Nu-mi povesti, Papi, îmi închipui cum o fi fost. În ruptul capului nu trebuia să te duci.

— Credeam că istoria cu clopotul e-un banc. Şi pe urmă, cu pietroiul prins c-o sârmă, n-aş fi crezut niciodată că rechinii o să-l înhațe din zbor. Bietul Matthieu, cât oi trăi o să văd scena asta oribilă. Dar tu, cum făcuşi să-i lichidezi aşa de iute pe Armean şi pe Sans-Souci?

— Eram tocmai la capătul insulei, puneam o uşă de fier la măcelărie, când am aflat că l-au omorât pe amicul nostru. Asta era la amiază. În loc s-o pornesc spre lagăr, m-am dus la lucru, chipurile să potrivesc broasca. Am reuşit să vâr, într-o țeavă de-un metru, un pumnal ascuțit de o parte şi de alta. Mânerul pumnalului era scobit, şi țeava la fel. M-am întors în lagăr la cinci, cu țeava-n mână. Caraliul m-a întrebat ce-i asta; i-am spus că stinghia de lemn de la hamacul meu se frânsese şi că-n noaptea aia o să mă folosesc în locul ei de țeavă. Mai era lumină când am intrat în sală, dar lăsasem țeava la spălător. Am luat-o de-acolo înainte de apel. Începuse să se-ntunece. Înconjurat de prietenii noştri, am fixat în viteză pumnalul în țeavă. Armeanul şi Sans-Souci stăteau în picioare, în fața hamacului lor, Paulo nițel mai înapoi. Ştii că Jean Castelli şi

Louis Gravon sunt curajoşi, dar sunt bătrâni şi nu-s destul de iuţi ca să se vâre într-o asemenea mardeală organizată. Voiam să termin povestea până vii tu, ca să nu fii băgat în treaba asta. Ţinând seama de antecedentele tale, dacă ne găbjeau, riscai să iei pedeapsa maximă. Jean s-a dus în fundul sălii şi a stins una din lămpi. Gravon aşijderea, în celălalt capăt. Sala rămăsese aproape-n întuneric, ardea o singură lampă cu gaz, la mijloc. Aveam o lanternă mare de buzunar, pe care mi-o dăduse Dega. Jean a pornit-o înainte, şi eu după el. Când a ajuns în dreptul lor a ridicat braţul şi-a aţintit lumina asupra lor. Armeanul, orbit, şi-a dus braţul stâng la ochi, am avut răgazul să-i străpung gâtul cu pumnalul. Sans-Souci, orbit la rândul său, şi-a repezit şişul înainte fără să prea ştie încotro, în gol. L-am lovit aşa de tare cu lancea mea improvizată că l-am străpuns dintr-o parte în alta. Paulo s-a aruncat la pământ şi s-a rostogolit sub hamacuri. Jean stinsese lampa, am renunţat să-l mai urmăresc pe Paulo pe sub hamacuri, asta l-a salvat.

— Da’ care i-a târât în privată?

— Nu ştiu. Cred că ăia din *gurbi*-ul lor, ca să le scoată tuburile.

— S-o fi făcut o băltoacă grozavă de sânge.

— Te cred. Aveau beregata despicată de-a binelea, s-o fi scurs tot borşul din ei. Chestia cu lanterna mi-a dat prin minte pe când pregăteam pumnalul. Un caraliu, la atelier, schimba bateriile lămpii sale. Aşa mi-a venit ideea, şi-am vorbit imediat cu Dega să-mi facă rost de una. N-au decât să se pună pe cotrobăială. Lanterna s-a dus, a ajuns la Dega prin mijlocirea unui temnicer arab, la fel şi pumnalul. Aşa că pentru asta nu ne doare capul. N-am să-mi reproşez nimic. L-au lichidat pe prietenul nostru când era cu săpun pe ochi, eu i-am căsăpit cu ochii-n plină lumină. Suntem chit. Ce zici, Papi?

— Bine ai făcut, şi nu ştiu cum să-ţi mulţumesc c-ai lucrat aşa de repede ca să-l răzbuni pe amicul nostru şi, în plus, c-ai avut ideea să mă ţii la distanţă de treaba asta.

— Las-o baltă. Mi-am făcut datoria: ai suferit atât de mult şi vrei cu atâta îndârjire să fii liber, că trebuia s-o fac.

— Îți mulțumesc, Grandet. Da, mai mult ca oricând vreau să plec. Aşa că dă-mi o mână de ajutor, să nu meargă mai departe treaba asta. Îți spun deschis, aş fi tare mirat ca Armeanul să fi spus ceva ălora din *gurbi*-ul lui până să fi pornit la treabă. Paulo n-ar fi fost de acord c-un asasinat atât de laş. Ştia ce-l aşteaptă.

— Şi eu cred aşa. Galgani însă zice că toți sunt vinovați.

— Vedem noi ce-o să se-ntâmple la şase. Nu mă duc la vidanjare. O să mă prefac bolnav, să văd cum se petrec lucrurile.

Ora cinci dimineața. Paznicul barăcii se apropie de noi:

— Bă, ce ziceți, să chem postul de gardă? Am găsit două mortăciuni în privată.

Tipul ăsta, ocnaş bătrân, în vârstă de şaptezeci de anii, ar vrea ca până şi noi să credem că habar n-avea de nimic de-aseară de la şase şi jumătate, când au fost curățați ăi doi tipi. Sala trebuie să fie plină de sânge, deoarece, umblând, nu se poate ca oamenii să nu fi călcat în băltoaca aflată chiar în mijlocul coridorului. Grandet răspunde la fel de prefăcut ca şi bătrânul:

— Ce spui? Două mortăciuni în privată? De când?

— De unde să ştiu? zise bătrânul. Dorm de la şase. Abia acum, când m-am dus să-mi fac nevoile, am alunecat într-o băltoacă lipicioasă, şi-am venit în bot. Mi-am aprins bricheta, am văzut că-i sânge şi i-am găsit pe ăi doi în privată.

— Cheamă garda, o să ne lămurim.

— Paza! Paza!

— Ce zbieri aşa, ramolitule? Ți s-a aprins coliba?

— Nu, dom'le şef, sunt două hoituri în privată.

— Şi ce să le fac eu? Să-i scol din morți? E cinci şi-un sfert, la şase vedem noi. Nu lăsa pe nimeni să se apropie de privată.

— Asta nu-i chip. La ora aia, când are loc deşteptarea, toți au treabă acolo.

— Aşa-i, stai să raportez şefului gărzii.

Se întorc, sunt trei caralii, un supraveghetor-şef şi încă doi. Am crezut că o să intre, dar nu, se opresc la uşa cu gratii.

— Zici că-n privată se află doi morți?
— Da dom'le şef.
— De când?
— Nu ştiu, abia acuş i-am găsit, când m-am dus să-mi fac nevoile.
— Cum îi cheamă?
— Habar n-am.
— Mă aiuritule, o să-ți spun eu. Unu e Armeanul. Du-te să vezi.
— Chiar aşa, Armeanul şi Sans-Souci.
— În regulă, s-aşteptăm până se face apelul.
Şi pleacă.
E şase, se aude prima sonerie. Se deschide uşa. Ăi doi care împart cafeaua trec de la un loc la altul, după ei vin ăi care împart pâinea.
Şase şi jumătate, sună a doua oară. S-a făcut ziuă şi drumul e plin de urmele picioarelor care au călcat peste noapte în sânge.
Sosesc cei doi comandanți. S-a făcut ziuă pe deplin. Îi însoțesc opt supraveghetori şi doctorul.
— Toți în pielea goală, fiecare „drepți” în fața hamacului său! Dar ăsta-i un adevărat măcel, e plin de sânge peste tot!
Al doilea comandant e primul care intră în privată. Când iese, e alb la față ca hârtia:
— Pur şi simplu li s-a tăiat beregata. Bineînțeles, nimeni nu ştie nimic?
Tăcere deplină.
— Ascultă, bătrânule, eşti paznicul sălii, oamenii ăştia sunt țepeni. Doctore, cam de cât timp or fi murit?
— De vreo opt sau zece ore, zice medicul.
— Şi i-ai găsit abia la cinci? N-ai văzut, n-ai auzit nimic?
— Nu, sunt fudul de urechi, aproape că nu mai văd, şi pe lângă asta am şaptezeci de ani din care patruzeci de ocnă. Aşa că vedeți, dorm mult. Adorm de la şase, şi m-am trezit la cinci, că-mi venea să-mi fac nevoile. Ăsta-i norocu' altfel mă trezesc abia când sună.
— Ai dreptate, ăsta-i norocul, zice comandantul în bătaie de joc. E şi norocul nostru, că aşa am dormit toți liniştiți,

toată noaptea, şi supraveghetorii, şi comandanții. Voi ăştia, brancardierii, luați cadavrele şi duceți-le în amfiteatru. Doctore, vreau să le faci autopsia. Şi voi, ieşiți în curte, în pielea goală, unu câte unu.

Trecem fiecare prin fața comandantului şi a doctorului. Îi examinează cu de-amănuntul pe toți, peste tot. Nimeni n-are vreo rană, câțiva sunt murdari de sânge, zic c-au alunecat pe când se duceau la privată. Pe Grandet, pe Galgani şi pe mine ne cercetează şi mai atent decât pe ceilalți.

— Papillon, care ți-e locul?

Se apucă să-mi scotocească prin țoale.

— Şi cuțitul?

— Mi l-a luat paznicul la poartă, aseară la şapte.

— Aşa-i, zice caraliul. A făcut tărăboi, zicea că vreau să fie asasinat.

— Grandet, ăsta-i cuțitul tău?

— Sigur, e pe locul meu, înseamnă că-i al meu.

Se uită foarte atent la şiş, care-i lustruit lună, fără vreo pată.

Doctorul vine de la privăți şi zice:

— Li s-a tăiat beregata cu un pumnal cu două tăişuri. Stăteau în picioare când au fost omorâți. Poftim de-nțelege ceva. Un ocnaş nu te lasă să-i tai beregata aşa, ca un pui de găină, fără să se apere. Trebuie să fie vreun rănit.

— Vezi şi dumneata, doctore, nici unul n-are măcar o zgârietură.

— Ăştia doi erau oameni periculoşi?

— Grozav de periculoşi, doctore. Precis că Armeanul e cel care l-a omorât pe Carbonieri ieri la spălător, la nouă dimineața. Cazu-i clasat, zice comandantul. Dar păstrați cuțitul lui Grandet. Toată lumea la lucru, cu excepția celor bolnavi. Papillon, ai spus să te treacă bolnav?

— Da, domnule comandant.

— N-ai stat de pomană până să-ți răzbuni prietenul. Să nu crezi că m-ai dus. Din păcate, n-am nici o dovadă şi ştiu că n-o să găsim. Pentru ultima oară, n-are nimeni ceva de spus? Dacă vreunul poate să lămurească crima asta dublă,

pe cuvântul meu de onoare că va fi externat şi trimis pe continent.

Tăcere deplină.

Toţi din *gurbi*-ul Armeanului s-au trecut pe lista bolnavilor. Văzând treaba asta, Grandet, Galgani, Jean Castelli şi Louis Gravon s-au trecut şi ei în ultima clipă. Sala s-a golit de cei o sută douăzeci de oameni. Am rămas cinci din *gurbi*-ul nostru şi patru din *gurbi*-ul Armeanului, plus ceasornicarul, paznicul barăcii, care bombănise toată vremea din pricina curăţeniei pe care trebuie s-o facă, şi încă vreo doi-trei ocnaşi, printre care un alsacian, Sylvain lunganul.

Individul ăsta trăieşte singur printre ocnaşi, e prietenos cu toată lumea. A săvârşit o faptă nu prea obişnuită, pentru care a luat douăzeci de ani de ocnă, e-un tip de acţiune foarte respectat. A atacat, singur-singurel, un vagon poştal al rapidului Paris-Bruxelles, i-a doborât pe cei doi paznici şi-a aruncat pe linie sacii poştali care, culeşi de nişte complici, conţineau o mare sumă de bani.

Văzând cum în cele două *gurbi*-uri fiecare stă, în câte-un colţ, vorbind pe şoptite, şi neştiind c-am promis să nu ne luăm unul de altul, Sylvain îndrăzneşte să deschidă gura:

— Sper că n-o să vă luaţi la bătaie în chip de cei trei muşchetari?

— Azi nu, zise Galgani, se amână.

— De ce să se amâne? Să nu laşi niciodată pe mâine ce poţi face azi, zice Paulo, dar eu nu-nţeleg ce rost ar avea să ne curăţăm unul pe altul. Papillon, tu ce crezi?

— O singură întrebare: ştiaţi ce avea de gând Armeanul?

— Papi, îţi dau cuvântul meu de om că habar n-aveam de nimic şi, vrei să-ţi spun ceva? Nu ştiu cum m-aş fi împăcat cu asta dacă nu murea Armeanul.

— Păi, dacă-i aşa, de ce să nu-ncheiem tărăşenia pentru totdeauna? zice Grandet.

— Noi suntem de acord. Ne dăm mâna şi să nu mai pomenim de treaba asta nenorocită.

— În regulă.

— Sunt martor, zice Sylvain. Îmi pare bine că s-a încheiat.

— Să nu mai discutăm de asta.

Seara, la şase, bate clopotul. Auzindu-l, nu mă pot împiedica să revăd scena din ajun, şi pe amicul meu, cu o jumătate a trupului ridicată, îndreptându-se spre barcă. Imaginea e atât de impresionantă, chiar şi după douăzeci şi patru de ore, încât nu doresc nici măcar o clipă ca Armeanul şi Sans-Souci să fie purtați la fel pe apă de liota de rechini.

Galgani nu scoate o vorbă. Ştie cum s-a petrecut cazul cu Carbonieri. Priveşte-n gol, legănându-şi picioarele, care atârnă la dreapta şi la stânga hamacului său. Grandet nu s-a întors încă. Dangătul a amuțit de vreo zece minute, când Galgani, fără să se uite la mine, tot legănându-şi picioarele, zice cu jumate de glas:

— Sper că nici o bucățică din nemernicul ăla de armean n-o s-o halească vreunul din rechinii care l-au ciugulit pe Matthieu. Ar fi prea mare tâmpenia ca, după ce-n viață s-au ținut la distanță, să se întâlnească în burta unui rechin.

Voi simți cu adevărat un gol prin pierderea acestui prieten, cu fire aleasă şi sincer. E mai bine să plec de pe Insula Royale şi s-o pornesc la treabă cât s-o putea de repede. În fiecare zi îmi spun asta.

O EVADARE DE LA NEBUNI

— Având în vedere că-i război şi c-au fost sporite pedepsele în caz de evadare nereuşită, nu-i momentul să dai în bară c-o uşcheală, aşa-i Salvidia?

Italianul cu tubul de aur şi cu mine stăm de vorbă sub spălător, după ce-am mai citit o dată afişul prin care ni se aduc la cunoştinţă noile dispoziţii în caz de evadare. Îi zic:

— Doar n-o să mă-mpiedice să plec faptul că risc să fiu condamnat la moarte. Dar pe tine?

— Nu mai pot să rabd, Papillon, vreau s-o-ntind. Fie ce-o fi. Am rugat să mă treacă la ospiciul de nebuni, ca infirmier. Am aflat că-n cămara ospiciului se găsesc două butoaie, de două sute douăzeci şi cinci de litri, adică foarte îndestulătoare ca să facă o plută. Unul e plin cu ulei de măsline, altul cu oţet. Dac-ar fi legate bine unul de altul, ca în nici un caz să nu se poată desface, cred c-ar fi o şansă serioasă spre a ajunge la continent. Sub zidurile care împrejmuiesc clădirile nebunilor, în partea dinafară, nu există pază. Doar în interior e-o gardă permanentă, un caraliu infirmier ajutat de doi ocnaşi urmăresc tot timpul ce fac bolnavii. Ce-ar fi să vii acolo sus, cu mine?

— Ca infirmier?

— Imposibil, Papillon. Ştii prea bine că n-o să-ţi dea niciodată o slujbă la ospiciu. E departe de lagăr, paza slabă, de-aia n-o să fii trimis acolo. Dar poţi să pătrunzi ca nebun.

— Asta-i tare greu, Salvidia. Dacă un doctor te scrie „ţăcănit” înseamnă, că-ţi dă de-a binelea dreptul să faci nestânjenit orice. Chiar aşa-i, nu mai eşti răspunzător da faptele tale. Îţi dai seama ce răspundere îşi ia medicul dacă zice aşa şi iscăleşte diagnosticul ăsta? Poţi să omori un ocnaş, un caraliu, sau nevasta unui caraliu, sau un copil. Poţi să evadezi, să comiţi orice delict, justiţia nu mai are nici o putere asupra ta. Ce poate să-ţi facă în cazul cel mai rău e să te bage gol puşcă într-o celulă capitonată, în cămaşă de forţă. Regimul ăsta nu poate să dureze decât un anumit timp, odată şi-odată trebuie să se-mblânzească tratamentul.

Cu alte cuvinte, cât de gravă să fie fapta săvârşită, inclusiv o evadare, nu ispăşeşti nimic.

— Papillon, am încredere în tine, aş vrea să ne cărăbănim împreună. Fă pe dracu-n patru, bagă-te printre nebuni ca să ne-ntâlnim. Ca infirmier te-aş putea ajuta să rezişti şi ți-aş uşura clipele grele. Recunosc că trebuie să fie îngrozitor să te trezeşti, sănătos, printre indivizii ăia atât de periculoşi.

— Romeo, fă-te infirmier, o să cercetez treaba asta pe-ndelete şi, mai ales, o să mă informez asupra primelor simptome de nebunie, ca să-l pot convinge pe doctor. Nu-i rea ideea asta, ca doctorul să mă declare iresponsabil.

Încep să studiez serios problema. În biblioteca ocnei nu există nici o carte pe această temă. De câte ori mi-e cu putință, discut cu indivizi care au fost bolnavi mai mult sau mai puțină vreme. Încet-încet reuşesc să mă lămuresc destul de bine:

1. Toți nebunii au dureri groaznice la creierul mic.
2. Adesea au vâjâituri în urechi.
3. Având în vedere că sunt foarte nervoşi, nu pot sta multă vreme în aceeaşi poziție fără să li se pară că-i curentează prin nervi, ceea ce-i trezeşte şi le provoacă tresăriri dureroase ale întregului trup, încordat la culme.

Va să zică *simptomele astea trebuie să fie descoperite* fără să mă plâng de-a dreptul de ele. Țicneala mea trebuie să fie periculoasă atât cât să-l oblige pe doctor să mă bage în ospiciu, dar nu atât de violentă încât să îndreptățească vreo maltratare din partea supraveghetorilor; cămaşă de forță, bătaie, înfometare, injecții cu bromură, baie rece sau prea fierbinte etc. Dacă-mi joc bine rolul, nu se poate să nu-l duc de nas pe doctor.

În favoarea mea pledează o singură chestie: de ce, pe ce motiv aş fi un simulant? Medicul negăsind o explicație logică la întrebarea asta, probabil c-o să câştig partida. N-am altă soluție. Au refuzat să mă trimită pe Insula Diavolului. Nu mai pot să suport lagărul de când cu asasinarea prietenului meu Matthieu. La naiba cu îndoielile! Scurt pe doi. Luni mă prezint la vizită. Ba nu, nu trebuie să mă declar bolnav eu însumi. E mai bine s-o spună altul, cineva de bună-credință.

Trebuie să fac în sală două-trei drăcovenii, drept care şeful barăcii o să-i spună caraliului, şi-o să mă treacă chiar el pe listă pentru vizită.

S-au împlinit trei zile de când nu dorm, nu mă mai spăl şi nu m-am bărbierit. În fiecare noapte, mă masturbez de câteva ori şi mănânc foarte puţin. Ieri l-am întrebat pe vecinul meu de ce-a scos de pe locul meu o fotografie care n-a existat nicicând. S-a jurat pe toţi sfinţii că nu s-a atins de lucrurile mele. Era neliniştit, şi-a schimbat locul. Supa stă adesea într-un hârdău vreme de câteva minute până începe să fie împărţită. M-am apropiat de hârdău şi-am urinat în el, de faţă cu toţi. I-am văzut înţepenind, dar probabil că au fost impresionaţi de mutra mea, aşa că nimeni n-a scos o şoaptă, doar prietenul meu Grandet mi-a zis:

— Papillon, de ce-ai făcut asta?

— Păi, au uitat să pună sare.

Şi fără să mă sinchisesc de ceilalţi, m-am dus să-mi iau gamela şi-am întins-o şefului barăcii să mă servească.

Într-o tăcere deplină, s-au uitat toţi la mine, privindu-mă pe când îmi mâncam supa.

Au fost de-ajuns aceste două incidente ca să mă trezesc azi-dimineaţă în faţa medicului, fără s-o fi cerut.

— Ei, doctore, merge treaba, da sau nu?

Îmi repet întrebarea. Doctorul mă priveşte uluit. Îl fixez cu o privire dinadins foarte firească.

— Da, merge, zice doctorul. Dar ce-i cu tine, eşti bolnav?

— Nu.

— Păi atunci, de ce-ai venit la vizită?

— Doar aşa, mi s-a spus că aţi fi bolnav. Mă bucur să văd că nu-i adevărat. La revedere.

— Stai puţin, Papillon. Stai jos aici, în faţa mea. Uită-te la mine.

Şi doctorul îmi cercetează ochii cu lampa sa, care aruncă un fascicol de lumină.

— Ai văzut ceva, doctore, din ce credeai c-o să găseşti? E cam slabă lumina ta, da’ cu toate astea cred c-ai înţeles, nu-i aşa? Ia zi, i-ai văzut?

— Pe cine să văd? zice doctorul.

— Lasă-te de goange, eşti doctor sau veterinar? Doar n-o să-mi spui că n-ai avut timp să-i vezi pân-au apucat să se ascundă, sau nu vrei să-mi spui, sau mă crezi tâmpit.

Îmi strălucesc ochii de oboseală. Chipul meu, neras, nespălat, pledează în favoarea mea. Caraliii stau şi ascultă, încremeniți, dar nu fac nici un gest violent care-ar putea îndreptăți o intervenție. Împăciuitor, şi făcându-mi jocul, ca să nu mă enerveze, doctorul se ridică şi-mi pune mâna pe umăr. Am rămas aşezat.

— Aşa-i, Papillon, n-am vrut să-ți spun, dar am avut răgazul să-i văd.

— Minți, doctore, cu un sânge rece nemaipomenit. De fapt, n-ai văzut nimic! Credeam că-ncerci să găseşti alea trei puncte negre pe care le am în ochiul stâng. Le văd doar când mă uit în gol sau când citesc. Dar când iau o oglindă, mi-e ochiul clar, şi nici urmă de alea trei puncte negre. Se-ascund de cum pun mâna pe oglindă să le privesc.

— Internați-l, zice doctorul. Duceți-l acolo imediat, fără să se mai întoarcă-n lagăr. Papillon, zici că nu eşti bolnav? Poate c-ai dreptate, dar te văd foarte obosit, aşa că o să te bag în spital câteva zile să te odihneşti. Eşti de acord?

— N-am nimic contra. Că-s la spital sau în lagăr, tot de Insule e vorba.

Am făcut primul pas. O jumătate de oră mai târziu, sunt în spital; într-o celulă bine luminată, un pat tare curat, cu aşternuturi albe. Pe uşă se află o bucată de carton pe care scrie: „În observație”. Puțin câte puțin, sugestionat la maximum, mă transform în țăcănit. E-un joc cam periculos: ticul de a-mi strâmba gura şi de a-mi prinde buza de jos cu dinții – tic pe care l-am studiat într-un ciob ascuns de oglindă – l-am tot repetat mereu, încât se întâmplă să mă trezesc făcându-l fără voie. N-ar trebui să te distrezi prea mult cu jocul ăsta, Papi. Strădania asta de-a te simți smintit de-a binelea s-ar putea să devină periculoasă şi să lase urme. Şi totuşi trebuie să merg până la capăt dacă vreau să-mi ating țelul. Să intru la balamuc, să fiu categorisit iresponsabil şi să pot evada cu tovarăşul meu. Evadarea! Cuvântul ăsta fermecat mă entuziasmează, mă şi văd aşezat

pe cele două butoaie, împins spre continent împreună cu amicul meu, infirmierul italian.

Doctorul vine zilnic la vizită. Mă examinează îndelung, de fiecare dată stăm de vorbă politicos şi amabil. E tulburat individul, dar încă nu-i convins. Deci o să-l înştiințez că mă junghie ceafa, primul simptom.

— E-n regulă, Papillon? Ai dormit bine?

— Da, doctore. Mulțumesc, merge destul de bine. Mulțumesc pentru revista pe care mi-ați împrumutat-o. Cu dormitul e altă poveste. Vezi că-n spatele celulei mele precis că-i o pompă pentru stropit nu ştiu ce, dar „pam-şi-pam”-ul pe care-l face brațul pompei ăsteia toată noaptea mi-ajunge până la ceafă, şi ai zice că înăuntru răsună un fel de ecou: „pam-şi-pam!” Şi asta cât e noaptea de lungă, e ceva de nesuportat. Aşa că v-aş fi recunoscător dacă mi-ați da altă celulă.

Doctorul se întoarce spre caraliul infirmier şi şopteşte repede:

— E vreo pompă pe-aici?

Caraliul face semn că nu.

— Domnule supraveghetor, dați-i altă celulă. Unde ți-ar plăcea?

— Cât mai departe de pompa asta afurisită, la capătul coridorului. Mulțumesc, doctore.

Uşa se închide, mă aflu singur în celula mea. Mi-atrage atenția un zgomot aproape imperceptibil, cineva se uită la mine prin găurica din uşă. Cu siguranță că-i doctorul, căci nu i-am auzit paşii când a plecat. Drept care, degrabă, arăt cu pumnul spre zidul în spatele căruia se află pompa imaginară şi strig, nu prea tare: „Opreşte-te, opreşte-te! N-ai terminat cu stropitul, grădinar de rahat ce eşti?” Şi mă lungesc pe pat, cu capul sub pernă.

N-am auzit bucățica de aramă lăsându-se peste ochiul din uşă, dar mi-a ajuns la ureche zgomotul unor paşi ce se depărtau. Concluzie: tipul care mă iscodea prin ochiul din uşă era chiar doctorul.

După-masă mi s-a dat altă celulă. Probabil că impresia pe care le-am făcut-o azi-dimineață a fost bună, deoarece spre a

mă însoţi pe-o distanţă de câţiva metri, până la capătul coridorului, au venit doi caralii şi doi ocnaşi infirmieri. Întrucât nu mi-au vorbit, am tăcut şt eu. I-am urmat pur şi simplu, fără să rostesc un cuvânt. Două zile mai târziu, al doilea simptom: zgomotele în urechi.

— Cum merge, Papillon? Ai terminat revista pe care ţi-am trimis-o?

— Nu, n-am citit-o, mi-am petrecut toată ziua şi o parte a nopţii încercând să strivesc un ţânţar sau o musculiţă care mi s-a cuibărit în ureche. Am încercat să bag o bucăţică de vată, degeaba. Bâzâie tot timpul din aripi, bzz-şi-bzz-şi-bzz… Pe lângă că mă gâdilă groaznic, dar bâzâie încontinuu. Mă enervează rău, doctore! Ce părere aveţi? Poate că, dacă n-am reuşit să-i asfixiez, aş putea să-ncerc să-i înec? Ce ziceţi?

Ticul pe care-l fac cu gura nu se opreşte nici o clipă, şi văd că doctorul îl notează. Îmi ia mâna şi mă priveşte drept în ochi. Îmi dau seama că e tulburat şi necăjit.

— Da, amice Papillon, o să-i înecăm. Chatal, fă-i o spălătură în urechi.

Scenele astea se repetă în fiecare dimineaţă, cu unele variante, dar doctorul nu pare să se fi hotărât să mă trimită la ospiciu.

Făcându-mi o injecţie cu bromură, Chatal mă înştiinţează:

— Deocamdată totul e-n regulă. Doctorul e tare impresionat, dar poate să mai dureze mult până să te trimită la ospiciu. Dacă vrei să se hotărască repede, arată-i că poţi deveni periculos.

— Cum merge, Papillon?

Doctorul, însoţit de caralii, de infirmieri şi de Chatal, mă salută binevoitor pe când deschide uşa celulei mele.

— Termină cu mascarada, doctore.

Atitudinea mea e agresivă.

— Ştii foarte bine că nu se prinde. Şi mă-ntreb care din voi e complicele individului care mă chinuieşte.

— Dar cine te chinuieşte? Şi când asta? Cum?

— În primul rând, doctore, cunoşti lucrările doctorului d'Arsonval?

— Da, aşa cred...

— Ştii că a inventat un oscilator cu unde multiple ca să ionizeze aerul în jurul unui bolnav care suferă de ulcere duodenale. Cu oscilatorul ăsta se trimit curenţi electrici. Ei bine, închipuieşte-ţi că un duşman de-al meu a şterpelit un aparat de la spitalul din Cayenne. De câte ori apuc să dorm liniştit, el apasă pe-un buton, şi curentul mă nimereşte în mijlocul burţii şi-n coapse. Mă destind dintr-o dată şi mă trezesc sărind în aer, la o înălţime de peste zece centimetri deasupra patului. Cum să rezist la drăcia asta şi să dorm? Noaptea trecută n-a contenit nici o clipă. Cum apuc să-nchid ochii, pac! soseşte curentul. Mi se destinde tot corpul, ca un arc căruia îi dai drumul. Nu mai pot să rabd, doctore! Să-i înştiinţezi pe toţi că primul pe care-l aflu că-i complice cu tipul ăla îi fac de petrecanie. E drept, n-am nici o armă, dar mi-a rămas destulă putere să-l sugrum, oricine-o fi. Cine are urechi de auzit s-audă! Şi nu mă mai bate la cap cu bineţele tale prefăcute şi cu „e-n regulă, Papillon?” Îţi spun încă o dată, doctore, termină cu mascarada asta!

Incidentul a dat roade. Chatal mi-a spus că doctorul i-a avizat pe caralii să fie foarte atenţi. Să nu deschidă niciodată uşa celulei mele decât dacă sunt doi sau trei, şi să-mi vorbească întotdeauna amabil. „Suferă de mania persecuţiei, zice doctorul, trebuie trimis cât mai repede la ospiciu.”

— Cred că pot să-l duc la ospiciu însoţit doar de-un singur supraveghetor, propune Chatal, ca să mă scape de băgatul în cămaşa de forţă.

— Papi, ai mâncat bine?

— Da, Chatal, era bun.

— Vrei să vii cu mine şi cu domnul Jeannus?

— Unde mergem?

— Mergem pân’ la azil să ducem nişte medicamente, ai ocazia să faci o plimbare.

— Haidem.

Şi ieşim toţi trei din spital, pornind spre infirmerie. Pe drum, Chatal vorbeşte, apoi, la un moment dat, când aproape c-am ajuns:

— Nu te-ai săturat de stat în lagăr, Papillon?

— O, până peste cap, mai ales că prietenul meu Carbonieri nu mai e acolo.

— Ce-ar fi să rămâi câteva zile la ospiciu? Pe chestia asta poate că nu te mai găseşte tipul cu aparatul ca să-ți trimită curentul.

— E-o idee, bătrâne, dar crezi c-o să mă primească dacă n-am nimic la creier?

— Las' pe mine, vorbesc eu, zice caraliul, vesel nevoie mare că am căzut în aşa-zisa cursă în care m-a atras Chatal.

Pe scurt, iată-mă în ospiciu împreună cu vreo sută de nebuni. Nu-i de glumă să-ți duci viața cu țăcăniții! Ieşim la aer, în curte, în grupe de câte treizeci sau patruzeci, în timp ce infirmierii fac curat în celule. Toți sunt goi puşcă ziua şi noaptea. Noroc că-i cald. Mie mi-au lăsat târlicii.

Infirmierul mi-a dat o țigară aprinsă. Stând la soare mă gândesc c-au şi trecut cinci zile de când mă aflu aici şi că n-am putut să iau încă legătura cu Salvidia.

Se apropie de mine un nebun. Îi ştiu povestea, îl cheamă Fouchet. Maică-sa îşi vânduse casa ca să-i trimită cincisprezece mii de franci printr-un supraveghetor ca să evadeze. Caraliul urma să păstreze cinci mii şi să-i remită zece mii. Caraliul a şterpelit totul, după care a plecat la Cayenne. Când Fouchet a aflat pe-o altă cale că maică-sa îi trimisese banii şi că zadarnic rămăseseră fără o para chioară, a făcut o formă de nebunie furioasă şi a atacat în aceeaşi zi nişte supraveghetori. L-au imobilizat, aşa că n-a avut vreme să facă vreun pocinog. Din ziua aceea, au trecut trei sau patru ani de-atunci, e ținut printre nebuni.

— Cine eşti?

Mă uit la amărâtul ăsta, tânăr, de vreo treizeci de ani, care stă proțăpit în fața mea şi-mi pune întrebări.

— Cine sunt? Un bărbat ca tine, nici mai mult, nici mai puțin.

— Tâmpit mai răspunzi. Văd şi singur că eşti un bărbat, că dacă erai o gagică arătai altfel. Te-ntreb cine eşti? Adică cum te cheamă?

— Papillon.

— Papillon? Eşti un fluture? Vai de capul tău! Un fluture zboară şi are aripi, unde-s ale tale?

— Le-am pierdut.

— Fă bine şi găseşte-le, ai putea să evadezi. Caraliii n-au aripi. Poți să-i duci. Dă-mi țigara ta.

Până s-apuc să i-o dau, mi-o smulge din degete. Apoi se aşază în fața mea şi fumează încântat.

— Dar tu cine eşti? îl întreb.

— Eu sunt fazanu'. Ori de câte ori e cazul să capăt ceva de-al meu, sunt dus de nas.

— Cum asta?

— Aşa. De-aia omor cât pot de mulți caralii. Noaptea asta am spânzurat doi. Dar vezi să nu spui la nimeni.

— De ce i-ai spânzurat?

— Au furat casa maică-mi. Închipuie-ți că mama mi-a trimis casa ei, şi dânşii, întrucât le-a plăcut, şi-au oprit-o şi stau în ea. N-am făcut bine că i-am spânzurat?

— Ai dreptate. În felul ăsta n-o să se bucure de casa maică-ti.

— Caraliul ăl gras de colo, dinapoia gratiilor, îl vezi? Şi el locuieşte în casă. Aşa că şi pe ăsta îl curăț, ascultă ce-ți spun.

Se ridică şi pleacă. Uf! nu-i prea nostim să fii obligat să trăieşti printre nebuni, şi e periculos. Noaptea se aud zbierete din toate direcțiile, iar când e lună plină, nebunii sunt mai agitați ca oricând. Ce influență o fi având luna plină asupra agitației nebunilor? Nu pot să-mi explic, dar am constatat deseori treaba asta.

Gardienii alcătuiesc rapoarte asupra nebunilor aflați în observație. Pe mine mă pun la încercare. De pildă, uită dinadins să mă scoată-n curte. Aşteaptă să vadă dacă o să reclam. Sau alteori mă lasă fără una din mese. Am un baston cu o sfoară şi fac gesturile unui pescar. Gardianul şef îmi zice:

— Muşcă, Papillon?

— Nu poate să muşte. Închipuie-ți că, atunci când pescuiesc, vine un peştişor care mă urmăreşte peste tot, şi când e să muşte unu mare, ăl mic îl trage de mânecă: „Fii

atent, nu muşca, Papillon e ăl de pescuieşte". D-aia nu prind niciodată nimic. Dar continui totuşi să pescuiesc. Poate că într-o zi s-o găsi unul să nu-l creadă.

Îl aud pe caraliu zicând infirmierului:

— Ăsta-i scrântit rău de tot!

Când vin să mănânc în sala de mese, n-apuc niciodată să mă ating de vreo mâncare cu linte. E-acolo o huidumă de cel puțin unu nouăzeci, cu brațele, picioarele, trunchiul păroase ca o maimuță, şi care m-a ales ca victimă. Mai întâi că se aşază lângă mine. Lintea e servită foarte fierbinte, aşa că până s-o poți mânca trebuie s-aştepți să se răcească. Iau câte puțin cu lingura mea de lemn şi, suflând în ea, reuşesc să mănânc câteva linguri. Ivanhoe – se crede Ivanhoe – îşi ia farfuria, ține mâinile în chip de căuş şi-o înghite cât ai zice peşte. Pe urmă o ia pe-a mea, fără să se sinchisească de nimeni, şi face la fel. De cum a golit farfuria, mi-o trânteşte cu zgomot în față, fixându-mă cu ochii săi enormi, injectați de sânge, de parcă mi-ar zice: „Ai văzut cum mănânc lintea?" A început să-mi fie lehamite de Ivanhoe şi întrucât nu m-au categorisit încă nebun, m-am hotărât să i-o coc. E iarăşi o zi cu linte. Ivanhoe e hotărât să nu-i scap. S-a aşezat lângă mine. Chipul lui de țăcănit e radios, se desfată dinainte de bucuria de a-şi turna pe gât lintea lui şi-a mea. Am tras spre mine un ulcior mare şi greu, din gresie, plin cu apă. De cum apucă huiduma farfuria mea şi începe să-şi toarne lintea-n gură, mă şi ridic şi-l pocnesc cu toată puterea, spărgându-i ulciorul în cap. Namila se prăbuşeşte scoțând un răget de vită. Cât ai clipi, nebunii prind să se bată între ei, înarmați cu farfuriile. Se porneşte o gălăgie îngrozitoare. Mardeala asta colectivă e orchestrată de țipetele pe care le scot cu toții.

Luat pe sus, mă trezesc în celula mea unde patru infirmieri zdraveni m-au dus în viteză şi fără menajament. Țip ca un disperat, că Ivanhoe mi-a furat portofelul şi legitimația. De data asta e-n regulă! Doctorul s-a hotărât să mă declare iresponsabil. Toți caraliii sunt de acord să afirme că sunt un nebun paşnic, dar că-n unele momente devin foarte periculos. Ivanhoe are la cap un pansament de toată

frumusețea. Se pare că i-am făcut o crăpătură de peste opt centimetri. Se plimbă la alte ore decât mine, din fericire.

Am apucat să vorbesc cu Salvidia. A şi făcut rost de încă o cheie a cămării unde se află butoaiele. Încearcă să dibuiască destulă sârmă ca să le lege unul de altul. Îi spun că mi-e teamă să nu se rupă sârma din cauza tracțiunilor pe care le vor exercita butoaiele pe mare; că ar fi mai bine cu nişte funii, astea-s mai elastice. O să încerce să găsească, o s-avem, şi funie şi sârmă. De asemenea, trebuie să facă trei chei: una pentru celula mea, una pentru coridorul care duce la ea şi una de la poarta principală a ospiciului. Rondurile sunt destul de rare. Un singur caraliu pentru fiecare tur de gardă de patru ore. De la nouă seara la unu noaptea şi de la unu la cinci. Doi dintre ei, când sunt de planton, dorm cât ține garda şi nu fac nici un rond. Se bizuie pe ocnaşul infirmier care e de gardă cu ei. Deci totul e-n regulă, doar chestie de răbdare. Am de rezistat o lună, cel mult.

Gardianul-şef mi-a dat un trabuc infect, aprins, pe când intram în curte. Chiar aşa infect, îmi pare delicios. Privesc la turma asta de oameni, goi, cântând, plângând, făcând gesturi alandala, vorbind singuri încă uzi leoarcă de duşul pe care-l face fiecare înainte de-a intra în curte, cu bietele lor trupuri rănite de loviturile căpătate sau pe care şi le-au făcut singuri, cu urmele cordoanelor prea strânse ale cămăşilor de forță. Chiar că-i priveliştea de la sfârşitul drumului spre putreziciune. Câți dintre sonații ăştia au fost considerați responsabili de faptele lor de către psihiatri, în Franța?

Titin – i se spune Titin – a făcut parte din convoiul meu, în 1933. A omorât pe-un individ la Marsilia, pe urmă a luat o trăsură, şi-a urcat în ea victima şi a cerut să fie dus la spital, unde a spus la sosire: „Luați-l îngrijiți-l, cred că-i bolnav." Arestat pe loc, jurații au avut neobrăzarea să nu-i admită nici un grad, cât de mic, de iresponsabilitate. Şi totuşi trebuia să fi fost de pe-atunci sărit de pe linie ca să facă o drăcovenie ca asta. În mod normal, ăl mai bleg tip ar fi ştiut că intră la zdup. Titin e aici, aşezat lângă mine. Are mereu dizenterie. E-un adevărat cadavru ambulant. Mă priveşte cu

ochii săi de-un cenuşiu metalic, lipsiţi de inteligenţă. Îmi zice:

— Ştii, judeţule, am nişte maimuţe mici în burtă. Unele sunt rele, mă muşcă de maţe şi de-aia ies cu sânge, asta când le-apucă dracii. Altele, dintr-un neam mai păros, pline de blană peste tot, au nişte mâini molatice ca un fulg. Mă mângâie-ncetişor şi nu le lasă pe ălelalte, p-alea rele, să mă muşte. Când maimuţicile astea blânde se hotărăsc să mă apere, nu ies cu sânge.

— Ţi-aduci aminte de Marsilia?

— Te cred, cum să nu-mi aduc aminte de Marsilia? Chiar foarte bine. Piaţa Bursei cu peştii curvelor şi cu bandele de spărgători.

— Ţi-aduci aminte de numele unora? Îngerul Ciubucului? Molozarul? Clement?

— Nu, nu-mi aduc aminte de nume, numai de-un idiot de birjar care m-a dus la spital cu prietenul meu, care era bolnav şi care mi-a spus că eu sunt de vină că-i bolnav. Asta-i tot.

— Dar prietenii?

— Nu ştiu.

Bietul Titin, îi dau mucul meu de trabuc şi mă ridic, cuprins de-o imensă milă pentru fiinţa asta amărâtă care-o să crape ca un câine. Da, e foarte periculos să stai împreună cu nebunii, dar ce să fac? În orice caz, cred că-i singurul chip de-a evada fără să risc vreo condamnare.

Salvidia e aproape gata. Are de pe-acum două chei, nu mai lipseşte decât aia de la celula mea. Şi-a procurat şi o frânghie straşnică, başca una pe care şi-a făcut-o din nişte fâşii din pânză de hamac, le-a pus în cinci, spune el să le împletească. În privinţa asta totu-i în regulă.

Sunt nerăbdător să pornim la treabă, deoarece e tare greu să rezişti jucând asemenea comedie. Ca să rămân în partea asta a ospiciului unde se află celula mea, trebuie să mai trag din când în când câte-o criză.

Am tras una atât de bine jucată încât infirmierii caralii m-au băgat într-o cadă cu apă fierbinte şi mi-au făcut două injecţii cu bromură. Cada e acoperită cu o pânză foarte

țeapănă, ca să nu fie chip să sări afară din ea. Doar capul îmi iese afară printr-o gaură. Au trecut mai bine de două ore de când mă aflu în această baie cu soiul ăsta de cămaşă de forță, când iată că intră Ivanhoe. Mă îngrozesc văzând cum se uită la mine bruta. Sunt înspăimântat la gândul c-o să mă gâtuie. Nici măcar nu pot să mă apăr, brațele mele se aflã sub pânză.

Se apropie de mine, ochii săi mari mă privesc cu atenție, parc-ar încerca să-şi amintească unde a mai văzut capul ăsta care iese ca dintr-un gârlici. Respirația lui şi-un miros de putregai se revarsă asupra obrazului meu. Îmi vine să strig după ajutor, dar mi-e teamă că strigătele mele o să-l înfurie şi mai mult. Închid ochii şi aştept, convins c-o să mă stranguleze cu labele lui de uriaş. N-o să uit prea repede clipele astea de groază. În sfârşit, se depărtează, se-nvârte prin sală, apoi se duce la rotițele alea mici cu care se dă drumul la apă. Închide apa rece şi deschide de tot robinetul cu apă clocotită. Zbier ca un disperat, deoarece m-a pus de-a binelea la fiert. Ivanhoe a plecat. Toată sala s-a umplut cu abur, mă înăbuş respirându-l şi fac eforturi supraomeneşti, dar degeaba, încercând să forțez pânza asta blestemată. În sfârşit, mi se vine în ajutor. Caraliii au văzut aburul care ieşea pe fereastră. Când sunt scos din cada în care era să fierb, am nişte arsuri îngrozitoare şi mă doare înfiorător. Mai ales la coapse şi într-o anumită regiune sensibilă, unde s-a julit pielea. Sunt badijonat cu acid picric şi culcat în mica sală de infirmerie a ospiciului. Am arsuri atât de grave încât e chemat doctorul. Câteva injecții cu morfină mă ajută să trec primele douăzeci şi patru de ore. Când mă întreabă doctorul ce s-a întâmplat, îi spun c-a erupt un vulcan în cadă. Nimeni nu pricepe nimic. Iar paznicul infirmier îl acuză pe cel care-a pregătit baia că a potrivit greşit robinetele.

Tocmai a plecat Salvidia, după ce m-a uns cu alifie pirică. E totul pregătit, şi-mi spune că am noroc aflându-mă la infirmerie, deoarece, dacă dă greş evadarea, ne putem întoarce în această parte a ospiciului fără să fim văzuți. Trebuie să facă rost repede de-o cheie a infirmeriei. I-a luat chiar acum amprentele pe-o bucată de săpun. Mâine o să

avem cheia. Rămâne să-i spun eu când o să fiu îndeajuns de vindecat ca să profităm de prima gardă a unuia din caraliii care nu-şi fac rondul.

Am stabilit pentru noaptea asta, în timpul gărzii dintre unu şi cinci dimineața. Salvidia nu-i de serviciu. Ca să câştige timp, o să golească butoiul de oțet pe la unsprezece noaptea. Pe celălalt, cu untdelemn, o să-l rostogolim plin, deoarece marea e foarte agitată şi untdelemnul ne va fi poate de folos spre a linişti valurile pentru lăsarea la apă.

Port un pantalon din saci de făină tăiat la genunchi şi o bluză de lână, c-un şiş pe cinste la brâu. Am şi-un săculeț impermeabil pe care o să mi-l leg de gât; conține țigări şi un amnar cu iască. În ce-l priveşte, Salvidia şi-a pregătit o traistă etanşă cu făină de manioc pe care a îmbibat-o cu untdelemn şi cu zahăr. Vreo trei kile, zice el. E târziu. Aşezat pe patul meu, mi-aştept amicul. Îmi bate tare inima. Peste câteva clipe va începe evadarea. Fie ca norocul şi Dumnezeu să m-ajute, în sfârşit, să ies definitiv învingător din drumul spre putreziciune!

Ciudat lucru, îmi vine-n minte un singur gând referitor la trecut, gând care se îndreaptă spre tatăl meu şi familia mea. Nici o imagine a Curții cu juri, a juraților sau a procurorului.

În momentul în care s-a deschis uşa, nu m-am putut stăpâni să nu-l revăd pe Matthieu purtat pur şi simplu, drept în picioare, de rechini.

— Papi, la drum!

Îl urmez. Închide repede uşa şi ascunde cheia într-un colț al coridorului. „Repede, grăbeşte-te.” Ajungem la cămară, uşa-i deschisă. Scoate butoiul ca pe-o jucărie, îşi înconjură trupul cu frânghii, iar eu cu sârmă. Apuc traista cu făină şi, în noaptea atât de neagră că poți să-ți bagi degetele-n ochi, încep să-mi rostogolesc butoiul spre mare. El mă urmează, cu butoiul de untdelemn. Noroc că-i foarte puternic şi-i vine destul de uşor să-l frâneze îndeajuns pe panta asta abruptă.

— Încet, încet, ai grijă să nu ia viteză.

Îl aştept, pentru cazul c-ar scăpa butoiul, care astfel s-ar opri de-al meu. Cobor de-a-ndăratelea, eu înainte şi pe urmă butoiul. Ajungem fără nici o greutate la capătul de jos al

drumului. Există o mică trecere spre mare, dar apoi stâncile sunt greu de străbătut.

— Goleşte butoiul, n-o să fie chip să trecem de stânci cu el plin.

Vântul suflă cu putere şi valurile se sparg turbate de stânci. E-n regulă, l-a golit.

— Înfundă-i bine cepul. Stai, pune-i placa asta de tinichea deasupra.

Găurile sunt pregătite.

— Bate bine cuiele.

Cu gălăgia pe care-o fac vântul şi valurile, loviturile nu pot fi auzite.

Cele două butoaie sunt greu de ridicat deasupra stâncilor, aşa cum se află legate zdravăn unul de altul. Are două sute douăzeci şi cinci de litri fiecare. Sunt voluminoase şi cam greu de mânuit. Locul ales de camaradul meu pentru lansarea la apă nu-i prea nimerit ca să uşureze treaba.

— Împinge-l, lua-l-ar dracii! Ridică niţel. Atenţie la valul acela!

Suntem ridicaţi amândoi, cu butoaie cu tot, şi împinşi cu putere spre stâncă.

— Fii atent! O să se fărâme. Fără să mai spun că putem să ne rupem un picior sau o mână!

— Potoleşte-te, Salvidia. Sau treci înainte, spre mare, sau vino aici, după mine. Aşa, acolo stai bine. Trage tare spre tine, când o să strig. În acelaşi timp eu am să-mping, şi precis c-o să ne desprindem de stânci. Dar pentru asta trebuie mai întâi să rezistăm şi să stăm pe loc, chiar dacă ne acoperă valurile.

În mijlocul hărmălăii făcute de vânt şi de valuri cred că amicul meu a auzit poruncile pe care le-am strigat. Un val mare acoperă cu desăvârşire grupul compact pe care-l formăm, butoiul, el şi cu mine. În clipa aceea împing ca turbat pluta, cu toată puterea. Cu siguranţă că şi el trage, că dintr-odată suntem degajaţi şi luaţi de val. El se află-n faţa mea pe butoaie şi, în momentul în care mă caţăr la rândul meu, un val uriaş ne prinde pe dedesubt şi ne zvârle ca pe-un fulg pe-o stâncă ascuţită aflată în faţa celorlalte. Lovitura

asta înfiorătoare e atât de puternică încât butoaiele se sparg, frânturile se împrăştie. Când se retrage valul, mă duce la o depărtare de peste douăzeci de metri de stâncă. Înot şi mă las purtat de-un alt val, care se îndreaptă direct spre țărm. Aterizez aşezat de-a binelea între două stânci. De-abia am vreme să mă prind de ceva până să mă ia alt val. Cu trupul zdrelit, reuşesc să scap de aici, dar, când ajung pe uscat, îmi dau seama că mă aflu la mai mult de-o sută de metri de locul unde am lăsat pluta la apă.

Fără să mă sinchisesc de ceva, strig: „Salvidia! Romeo! Unde eşti?” Nici un răspuns. Zdrobit, mă culc în mijlocul drumului, îmi dau jos pantalonii şi bluza de lână şi rămân gol puşcă, doar cu cipicii, nimic altceva. Mama ei de viață! Unde mi-o fi amicul? Strig iar, cât mă ține gura: „Unde eşti?” Vântul, marea, valurile – doar ele îmi răspund. Rămân locului, nu ştiu cât timp, nemişcat, pe de-a-ntregul zdrobit, fiziceşte şi sufleteşte. Apoi încep să plâng de furie, şi arunc săculețul pe care mi l-am prins de gât, cu tutunul şi amnarul – atenție frățească a prietenului meu, întrucât el nu fumează.

În picioare cu fața-n vânt, cu fața spre valurile astea monstruoase care au măturat totul, ridic pumnul şi-l sudui pe Dumnezeu: „Nemernicule, porcule, scârnăvie, curvarule, nu ți-e ruşine să te-ndârjeşti în felul ăsta contra mea? Bunul Dumnezeu ți se spune? Mârşavule, da, aşa-i! Un sadic, un afurisit, asta eşti! Un pervertit, idiotule! Niciodată n-o să-ți mai rostesc numele! N-o meriți!”

Vântul se potoleşte, şi acest calm aparent îmi face bine şi mă readuce la realitate.

O s-o iau în sus spre ospiciu şi, dac-oi putea, o să mă întorc la infirmerie. Cu un pic de noroc, s-ar putea să reuşesc.

Urc panta cu o singură idee în cap: să mă întorc şi să mă bag la loc în scutece. Nici usturoi n-am mâncat, nici gura nu-mi miroase. Ajung nestingherit pe coridorul infirmeriei. Am sărit zidul ospiciului, pentru că nu ştiu unde a pus Salvidia cheia de la uşa principală.

Fără s-o caut prea mult, găsesc cheia infirmeriei. Intru şi închid uşa, răsucind cheia de două ori. Mă duc la fereastră şi

arunc cheia foarte departe, cade de cealaltă parte a zidului. Singurul lucru care m-ar putea trăda e faptul că târlicii-s uzi. Mă scol şi mă duc să-i storc la toaletă. Mi-am tras pătura peste cap, mă încălzesc încetul cu încetul. Vântul şi apa de mare mă făcuseră sloi. Oare chiar s-o fi înecat amicul meu? Poate că apa l-o fi dus mult mai departe decât pe mine şi-o fi reuşit să se prindă de ceva la capătul insulei. Nu m-oi fi întors prea curând? Trebuia să mai aştept puţin. Îmi reproşez c-am ajuns prea repede la concluzia că amicul meu e pierdut.

În sertarul micii măsuţe de noapte se află două pastile pentru dormit. Le înghit fără apă. Saliva mi-e de-ajuns ca să le facă să lunece.

Dormeam când, zgâlţâit, îl văd pe caraliul infirmier în faţa mea. Sala e toată scăldată în soare şi fereastra-i deschisă. Trei bolnavi privesc afară.

— Ce-i asta, Papillon? Dormi buştean. E zece dimineaţa. Nu ţi-ai băut cafeaua? S-a răcit. Na, bea-o.

Pe jumătate adormit, izbutesc totuşi să-mi dau seama că-n ceea ce mă priveşte nu s-a observat nimic anormal.

— De ce m-aţi trezit?

— Pentru că ţi s-au vindecat arsurile şi avem nevoie de pat, o să te întorci în celula ta.

— E-n regulă, şefule.

Îl urmez. În trecere, mă lasă să rămân în curte. Profit de asta ca să-mi usuc cipicii la soare.

Au trecut trei zile de când am dat greş cu evadarea. N-am auzit să se zvonească ceva. Umblu din celula mea până-n curte, din curte la celula mea. Salvidia nu s-a mai zărit, înseamnă că bietul de el a murit, zdrobit desigur de stânci. Eu însumi abia de-am scăpat, şi precis că m-a salvat faptul că eram în urmă în loc să fiu în faţă. De unde să ştiu? Trebuie să ies din ospiciu. O să fie mai greu să-i fac să creadă că m-am vindecat sau măcar că sunt mai apt să mă întorc în lagăr decât să pătrund în ospiciu. Acum trebuie să-l conving pe doctor că mi-e mai bine.

— Domnule Rouviot (ăsta-i infirmierul-şef), noaptea mi-e frig. Promit că nu-mi murdăresc hainele, vreți să fiți amabil şi să-mi dați un pantalon şi-o cămaşă?

Caraliul a încremenit de uimire. Mă priveşte foarte mirat, apoi îmi zice:

— Stai jos aici, Papillon, lângă mine. Ia spune, ce s-a întâmplat?

— Şefule, mă mir c-am ajuns aici. Ăsta-i ospiciul, va să zică mă aflu la nebuni? Te pomeneşti c-am luat-o razna. De ce sunt aici? Spune-mi, şefule, fii aşa drăguț.

— Papillon, bătrâne, ai fost bolnav, văd că-ți merge mai bine. Ai vrea să lucrezi?

— Da.

— Ce-ai vrea să faci?

— Orice.

Şi iată-mă îmbrăcat, dau ajutor la curățatul celulelor. Seara îmi lasă uşa deschisă până la nouă şi mă încuie abia când paznicul de noapte îşi începe garda.

Un tip din Auvergne, un infirmier ocnaş, mi-a vorbit aseară pentru prima oară. Eram singuri la postul de gardă. Caraliul nu sosise încă. Nu-l ştiu pe tipul ăsta, dar el zice că mă cunoaşte bine.

— Bă, acu n-are rost s-o mai faci pe nebunu'.

— Cum adică?

— Lasă bancurile! Crezi c-am înghițit tromboanele tale! De şapte ani sunt infirmier la țăcăniți şi-am văzut din prima săptămână că eşti un simulant.

— Şi ce-i cu asta?

— E că-mi pare tare rău c-ai dat greş în cărăbăneala ta cu Salvidia. Pe el, asta l-a costat viața. Mă doare cu adevărat, pentru că era un prieten bun, deşi nu mi-a şoptit nimic înainte, da' nu-i port pică pentru asta. Dacă ai nevoie de ceva, spune-mi, te servesc cu plăcere.

Are o privire atât de cinstită că nu mă îndoiesc de corectitudinea lui. Iar dacă n-am auzit să-l vorbească cineva de bine, în schimb n-am auzit să se spună nici ceva de rău, înseamnă că-i băiat de treabă.

Bietul Salvidia! O fi fost tămbălăul de pe lume când au constatat că plecase. Au găsit pe țărm frânturi din butoi zvârlite de mare. Sunt convinşi c-a fost înghițit de rechini. Doctorul face un scandal grozav pentru uleiul de măsline irosit. Cu războiul ăsta, zice el, n-o să mai căpătăm aşa curând.

— Ce mă sfătuieşti?

— Am s-aranjez să fii numit la corvoada care iese-n fiecare zi din ospiciu ca să meargă după alimente la spital, în felul ăsta ai să te plimbi. Să-ncepi să te porți cum trebuie. Vezi ca din zece conversații vreo opt să fie cu judecată. Nici să te vindeci prea repede nu-i bine.

— Îți mulțumesc. Cum te cheamă?

— Dupont.

— Mulțumesc, frate. N-o să-ți uit sfaturile.

A trecut vreo lună de când am ratat evadarea. Şase zile mai târziu, au găsit plutind trupul prietenului meu. E de neînțeles cum de nu l-au înfulecat rechinii. Dar se pare că ceilalți peşti i-au mâncat toate măruntaiele şi o parte a piciorului, zice Dupont. Avea scăfârlia găurită. Din cauza stării de descompunere nu s-a mai făcut autopsie. Îl întreb pe Dupont dacă poate să scoată o scrisoare de-a mea ca s-o pună la poştă. Ar trebui s-o dea lui Galgani ca s-o strecoare în sacul poştal cu o clipă înainte de-l sigilează.

Îi scriu mamei lui Romeo Salvidia, în Italia: „Doamnă, băiatul dumneavoastră a murit fără lanțuri la picioare. A murit pe mare, curajos, departe de paznici şi de temniță. A murit liber, luptând vitejeşte ca să-şi cucerească libertatea. Ne făgăduisem reciproc să scriem familiei noastre de s-ar întâmpla vreo nenorocire unuia din noi. Îmi îndeplinesc această îndatorire dureroasă, sărutându-vă mâinile ca un fiu.

Prietenul fiului dumneavoastră, Papillon."

Odată această datorie îndeplinită, hotărăsc să nu mă mai gândesc la acel coşmar. Aşa-i viața. Mai rămâne să ies din ospiciu, să ajung cu orice preț pe Insula Diavolului şi să încerc altă evadare.

Gardianul m-a numit îngrijitor al grădinii sale. Au trecut două luni de când sunt cuminte şi-am devenit atât de apreciat că idiotul ăsta de caraliu nu mai vrea să-mi dea drumul. Tipul din Auvergne îmi zice că, la ultima vizită, doctorul voia să-mi dea drumul din ospiciu ca să trec în lagăr în chip de „externare de probă”. Caraliul s-a opus, zicând că grădina lui n-a fost niciodată lucrată cu atâta grijă.

Drept care azi-dimineață am smuls toți căpşunii şi i-am aruncat la gunoi. În locul fiecărui căpşun am plantat câte-o mică cruce. Atâția căpşuni, atâtea cruci. Nu-i nevoie să mai povestesc ce tărăboi s-a iscat. Mălaiul ăla mare de caraliu mai, mai să damblagească, atât era de oțărât. Făcea spume la gură şi se îneca încercând să vorbească, dar nu putea, să scoată măcar un sunet. Aşezat pe-o roabă, până la urmă a plâns cu lacrimi adevărate. Cam depăşisem măsura, dar ce era să fac?

Doctorul n-a prea luat chestia asta în tragic. Bolnavul, insistă el, trebuie „externat de probă”, în lagăr, ca să se readapteze la o viață normală. Aflându-se singur în grădină, i-a venit ideea asta ciudată.

— Ia spune, Papillon, de ce-ai smuls căpşunii şi-ai pus cruci în locul lor?

— N-aş putea să vă explic treaba asta, domnule doctor, şi-o să-i cer scuze supraveghetorului. Atâta iubea căpşunii ăştia că sunt cu adevărat mâhnit. O să mă rog de bunul Dumnezeu să-i dea alții.

Iată-mă în lagăr. Mi-am regăsit prietenii. Locul lui Carbonieri e gol, îmi pun hamacul lângă locul ăsta gol, ca şi cum Matthieu s-ar mai afla aici.

Doctorul a pus să mi se coasă pe haină: *„În tratament special”*. În afara doctorului, nimeni n-are dreptul să-mi dea vreun ordin. Mi-a poruncit să mătur frunzele de la opt la zece dimineața, în fața spitalului. Am băut o cafea şi-am fumat câteva țigări în tovărăşia doctorului, într-un fotoliu în fața casei sale. Soția sa şade lângă noi, doctorul mă descoase în legătură cu trecutul meu, iar nevastă-sa îi dă ajutor.

— Şi pe urmă, Papillon? Prin ce-ai mai trecut după ce te-ai despărțit de indienii care pescuiau perle?...

Petrec fiecare după-masă cu oamenii ăştia admirabili.

— Vino să mă vezi în fiecare zi, Papillon, spune soția doctorului. Mai întâi că vreau să te văd, dar şi să aud celelalte pățanii.

Petrec zilnic câteva ore cu doctorul şi cu nevastă-sa, uneori numai cu nevastă-sa. Mă obligă să le povestesc întâmplările vieții mele, deoarece sunt convinşi că asta mă ajută să mă echilibrez definitiv. M-am hotărât să-l rog pe doctor să aranjeze trimiterea mea pe Insula Diavolului.

S-a făcut: urmează să plec mâine. Acest doctor şi soția sa ştiu de ce mă duc pe Insula Diavolului. Au fost atât de buni cu mine că n-am vrut să-i mint:

— Doctore, nu mai pot să îndur ocna asta, aranjează să fiu trimis pe Insula Diavolului, să evadez sau să crăp, numai să se termine odată.

— Te înțeleg, Papillon, sistemul ăsta de represiune îmi face silă. Administrația asta-i putredă. Aşa că, adio şi noroc!

Caietul al zecelea
Insula diavolului

BANCA LUI DREYFUS

E cea mai mică dintre cele trei insule ale Salvării. Şi cea mai nordică, totodată, cea mai direct bătută de vânt şi de valuri. După o strâmtă suprafață orizontală, care se întinde de-a lungul mării, de jur împrejur, urcă repede spre un platou înalt, unde se află postul de gardă al supraveghetorilor şi o singură sală pentru ocnaşi, în număr de aproximativ zece. Oficial, pe Insula Diavolului nu trebuie trimişi ocnaşi de drept comun, ci numai condamnați şi deportați politici.

Fiecare trăieşte într-o căsuță cu acoperiş de tablă. Lunea capătă alimente crude pentru câte-o săptămână, iar zilnic câte-un coltuc de pâine. Sunt vreo treizeci. Treaba de infirmier o face doctorul Léger, cel care şi-a otrăvit întreaga familie la Lyon sau prin împrejurimi. Politicii nu întrețin legături cu ocnaşii şi scriu câteodată la Cayenne, protestând împotriva cutărui sau cutărui ocnaş din insulă. Atunci acesta e ridicat şi se reîntoarce pe Insula Royale.

Insula Royale e legată de Insula Diavolului printr-un cablu, întrucât marea e foarte des prea montată pentru ca şalupa Insulei Royale să poată veni şi aborda la un soi de debarcader din beton.

Pe paznicul-şef al lagărului (sunt trei) îl cheamă Santori. E-un lungan murdar, deseori nu se bărbiereşte câte-o săptămână.

— Papillon, sper c-ai să fii cuminte pe Insula Diavolului. Să nu-mi faci greutăți, şi-am să te las şi eu în pace. Urcă până la lagăr, o să ne vedem acolo.

Găsesc în sală şase ocnaşi: doi indochinezi, doi negri, un bordelez şi un tip din Lille. Unul din indochinezi mă ştie bine; era cu mine la Saint-Laurent în prevenție pentru omor. E-un supraviețuitor al răscoalei din ocna de la Poulo Condor, în Indochina.

De meserie pirat, ataca sampanele[37] şi uneori asasina întregul echipaj împreună cu familia. Extrem de periculos, dar are cu toate acestea un mod de-a trăi în comun care insuflă încredere şi simpatie.

— Cum o duci, Papillon?

— Dar tu, Chang?

— Merge. Aici e bine. Tu mănâncă cu mine. Tu dormi aici, lângă mine. Eu fac mâncare de două ori pe zi. Tu prinde peşte. Aici mult peşte.

Apare Santori.

— A, te-ai instalat? Mâine dimineață o să te duci cu Chang să dai de mâncare la porci. El o să aducă nucile de cocos şi tu o să le despici cu o toporişca. Trebuie să pui deoparte nucile cu smântână, să le dai purceilor care n-au dinți. După-masă, la patru, ai de făcut acelaşi lucru. Cu excepția ăstor două ore, una dimineața, alta după-amiaza, eşti liber să faci ce doreşti. Fiecare pescar trebuie să aducă zilnic câte-un kil de peşte bucătarului meu, sau nişte langustine. În felul ăsta, toată lumea-i mulțumită. De acord?

— Da, domnule Santori.

— Ştiu că nu te gândeşti decât la evadare, dar întrucât de-aici e imposibil, nu mă doare capul. Noaptea stați închişi, dar ştiu că unii ies totuşi. Fereşte-te de deținuții politici. Fiecare are câte-o macetă. Dacă te apropii de casele lor, îşi închipuie că vii să le furi vreo pasăre sau nişte ouă. Aşa că poți fi omorât sau rănit, deoarece ei te văd, iar tu nu-i vezi.

După ce-am dat de mâncare la peste două sute de porci, am străbătut insula cât a fost ziua de lungă, însoțit de Chang, care-i cunoaşte fiecare ungher. Pe drumul care dă ocol insulei, la marginea mării, ne-am întâlnit cu un tip bătrân, cu o barbă lungă, albă. E-un ziarist din Noua Caledonie, care în timpul războiului din 1914 scria articole contra Franței, de partea nemților. L-am văzut şi pe nemernicul din pricina căruia a fost împuşcată Edith Carvell, infirmiera engleză sau belgiană care-i salva pe aviatorii

---

37 Sampan – corabie cu pânze întrebuințată în Extremul Orient (n.t.)

englezi în 1917. Tipul ăsta respingător, gras şi îndesat, ținea un baston în mână, şi bătea un uriaş țipar de mare, lung de mai bine de-un metru şi jumătate şi gros cât coapsa mea.

Infirmierul locuieşte de asemenea într-una din aceste căsuțe, care n-ar trebui să fie folosite decât de politici.

Acest doctor Léger e-un găligan murdar şi voinic. Doar chipul îi este curat; părul cărunt şi foarte lung îi acoperă gâtul şi tâmplele. Are mâinile roşii şi scrijelite de răni prost cicatrizate, pe care şi le face probabil prinzându-se, în mare, de colțurile stâncilor.

— Dacă ai nevoie de ceva, vino şi-am să-ți dau. Să nu vii decât dacă eşti bolnav. Nu-mi place să fiu vizitat, şi încă mai puțin să mi se vorbească. Vând ouă, şi câteodată un pui sau o găină. Dacă omori pe-ascuns vreun purceluş, adu-mi o pulpă dinapoi, şi-o să-ți dau un pui şi şase ouă. Dacă tot eşti aici, ia şi flaconul ăsta cu o sută douăzeci de casete de chinină. Întrucât ai venit aici ca să evadezi, în eventualitatea că se-ntâmplă minunea să reuşeşti, o să-ți trebuiască în junglă.

Pescuiesc dimineața şi seara cantități astronomice de roşioare de stâncă. În fiecare zi, trimit câte trei sau patru kile pentru cazanul caraliilor. Santori e în culmea fericirii, niciodată n-a căpătat atâtea soiuri de peşte şi de langustine. Câteodată, când marea e joasă, adun trei sute de langustine.

Doctorul Germain Guibert a venit ieri pe Insula Diavolului. Marea fiind liniştită, a venit împreună cu comandantul Insulei Royale şi cu doamna Guibert. Această admirabilă femeie e prima femeie care-a pus piciorul pe Insula Diavolului. După câte spune comandantul, niciodată n-a călcat vreun civil pe insulă. Am putut sta de vorbă cu ea mai bine de-o oră. A venit cu mine până la banca pe care se aşeza Dreyfus privind în larg, spre Franța care-l alungase.

— Dacă piatra asta lustruită ne-ar putea spune gândurile lui Dreyfus… zice ea, mângâind piatra. Papillon, cu siguranță că ne vedem pentru ultima oară, deoarece îmi spui că în curând ai să încerci să evadezi. Am să mă rog lui Dumnezeu să izbândeşti. Şi te-aş ruga ca, înainte să pleci, să vii să stai

un minut pe banca asta pe care am mângâiat-o şi s-o atingi cu mâna ta, spre a-mi spune adio.

Comandantul mi-a permis să-i trimit doctorului, cu cablul, când voi dori, nişte langustine şi peşte. Santori e de acord.

— Adio, domnule doctor, adio, doamnă. Îi salut în chipul cel mai firesc cu putinţă înainte ca şalupa să se desprindă de chei. Ochii doamnei Guibert mă privesc, larg deschişi, cu aerul că-mi spune: „Aminteşte-ţi mereu de noi, nici noi nu te vom uita”.

Banca lui Dreyfus se află pe culmea extremităţii nordice a insulei. Domină marea de la cel puţin patruzeci de metri.

Azi n-am fost la pescuit. Într-un fel de acvariu natural am peste o sută de kile de roşioare, iar într-un butoi de metal legat cu un lanţ, peste cinci sute de langustine. În consecinţă, îmi pot îngădui să nu merg la pescuit. Am deajuns ca să-i trimit doctorului, pentru Santori, pentru indochinez şi pentru mine.

Suntem în 1941, mă aflu de unsprezece ani întemniţat. Am treizeci şi cinci de ani. Cei mai frumoşi ani ai vieţii mele i-am petrecut fie într-o celulă, fie în carceră. M-am bucurat doar de şapte luni de libertate completă, cu tribul meu indian. Copiii pe care i-oi fi având cu cele două neveste indiene au acum opt ani. Ce oroare! Ce repede a trecut timpul! Dar, privind înapoi, contemplu acele ore, acele minute, atât de greu totuşi de îndurat, fiecare din ele încrustate în această cale a calvarului.

Treizeci şi cinci de ani! Unde-o fi Montmartre, Piaţa Blanche, Pigalle, balul de la Petit Jardin, bulevardul Clichy? Unde-o fi Nénette, cu chipul ei de madonă; adevărată camee, care, devorându-mă disperată cu ochii ei mari, a strigat la Curtea cu juri: „Nu-ţi face sânge rău, iubitule, vin să te caut acolo?” Unde-o fi Raymond Hubert ăla, cu-al său: „O să fim achitaţi”? Unde-or fi ele, cele douăsprezece momâi din juriu? Dar sticleţii? Dar procurorul? Ce-o fi făcând sub jugul nemţesc tata, şi familiile întemeiate de surorile mele?

Atâtea evadări! Ia să vedem, câte?

Prima când am plecat de la spital, după ce i-am pus jos pe caralii.

A doua în Columbia, la Rio Hacha. Cea mai frumoasă. Acolo izbândisem pe deplin. De ce mi-oi fi părăsit tribul? Un fior de voluptate îmi străbate trupul. Îmi pare că mai trăiesc senzațiile amorului pe care-l făceam cu cele două surori indiene.

Apoi a treia, a patra, a cincea şi a şasea la Baranquilla. Ce ghinion cu evadările astea! Lovitura cu slujba religioasă, eşuată în chip atât de nefericit! Dinamita aia, care s-a dus pe pustii, iar de cealaltă dată, Clousiot ăla care-şi agăță pantalonii! Şi întârzierea cu somniferul! A şaptea pe Insula Royale, când m-a denunțat porcul ăla de Bébert Celier. Dacă nu era el, precis că reuşea. Iar dacă şi-ar fi ținut gura, eram liber, cu bietul meu prieten Carbonieri.

A opta, ultima, din ospiciu. Am făcut o greşeală, o mare greşeală, că l-am lăsat pe italian să aleagă locul de unde să pornim. Cu două sute de metri mai jos, spre măcelărie, precis că ne-ar fi fost mai uşor să lansăm pluta.

Banca asta, pe care Dreyfus, condamnat pe nedrept, a găsit curajul să continue totuşi să trăiască, trebuie să-mi slujească la ceva. Nu trebuie să mă dau bătut. Trebuie să încerc altă evadare.

Da, piatra asta şlefuită, netedă, dominând hăul de stânci, unde valurile lovesc turbate, fără încetare, trebuie să fie pentru mine un sprijin şi un exemplu. Dreyfus nu s-a lăsat niciodată doborât şi a luptat necontenit, până la capăt, pentru reabilitarea sa. E drept, s-a găsit să-l apere Emile Zola, cu faimosul său *J'accuse.* Cu toate astea, dacă n-ar fi fost un bărbat oțelit, văzându-se copleşit de atâta nedreptate, cu siguranță că s-ar fi aruncat în prăpastie chiar de pe banca asta. A ştiut să reziste. Nu mi-e îngăduit să fiu mai prejos de el, şi trebuie să mă las de ideea de a porni la o nouă evadare cu deviza: să înving sau să mor. La cuvântul „să mor" trebuie să renunț, spre a nu mă gândi decât la faptul că voi birui şi voi fi liber.

În lungile ore pe care le petrec aşezat pe banca lui Dreyfus, mintea mea o ia razna, visez despre trecut şi clădesc

un viitor trandafiriu. Ochii îmi sunt adesea orbiți de lumina prea puternică, de răsfrângerile platinate ale crestei valurilor. Tot privind marea asta, fără a o vedea cu adevărat, încep să cunosc toate capriciile posibile şi imaginabile ale valurilor care ascultă de vânt. Neîncetat, fără să obosească vreodată, marea loveşte stâncile cele mai avansate ale insulei. Ea le cotrobăie, le despică, parcă i-ar spune Insulei Diavolului: „Pleacă, trebuie să dispari, mă stânjeneşti când mă avânt spre continent, îmi stai în drum. De asta fur zilnic, necontenit, câte-o fărâmă din tine.” Când e furtună, marea se dezlănțuie pe săturate, şi nu numai că năvăleşte şi greblează, în timp ce se retrage, tot ce-a reuşit să distrugă, dar încearcă întruna, întruna, să umple cu apă toate colțurile şi cotloanele, ca să mineze, încet-încet, pe dedesubt, aceste stânci uriaşe care par să-i spună: „Pe-aici nu se trece.”

În clipa asta observ ceva foarte interesant. Exact la poalele băncii lui Dreyfus, venind spre nişte stânci imense care aduc a cocoaşă cu două versante opuse, valurile atacă, se sparg şi se retrag violent. Tonele lor de apă nu se pot împrăştia întrucât sunt prinse între aceste două stânci care alcătuiesc un fel de potcoavă largă de vreo cinci sau şase metri. Pe urmă vine faleza, deci apa valului nu poate să iasă decât înapoindu-se spre mare.

Asta-i foarte important, deoarece dacă – în clipa în care se sparge valul şi se prăbuşeşte în bulboană – sar de pe stâncă cu un sac de nuci de cocos, plonjând direct în val, nu încape îndoială că mă va purta cu el când se va retrage.

Ştiu unde pot să găsesc câțiva saci de iută, deoarece la cocinile de porci sunt câți vrei, pentru strângerea nucilor de cocos.

Primul lucru de făcut: o probă. Când e lună plină, mareele sunt mai înalte, deci valurile mai puternice. O să aştept până o să fie lună plină. Un sac de iută bine cusut, umplut cu nuci de cocos, cu învelişul lor de fibre, e bine ascuns, într-un soi de peşteră, în care, ca să intri, trebuie să te cufunzi sub apă. Am descoperit-o plonjând ca să prind langustine. Ele stau lipite de plafonul peşterii, care primeşte aer doar când marea e joasă. Într-un alt sac, legat de sacul cu nuci de

cocos, am băgat o piatră care cântăreşte între treizeci şi cinci şi patruzeci de kilograme. Întrucât o să pornesc cu doi saci în loc de unul, şi cum eu am şaptezeci de kilograme, proporțiile sunt păstrate.

Mă simt foarte agitat la gândul acestei experiențe. Partea asta a insulei e tabu. Nicicând nu i-ar fi da cuiva prin cap că cineva o să aleagă pentru evadare partea cea mai bătută de valuri, adică cea mai periculoasă.

Cu toate acestea, e singurul loc din care, dacă reuşesc să mă desprind de țărm, aş fi purtat spre larg, fiind cu neputință să fiu zvârlit pe Insula Royale.

De-aici trebuie s-o pornesc, şi nu din altă parte.

Sacul cu nuci de cocos şi pietroiul sunt mai grele, şi nu prea lesne de dus. N-am putut să le urc pe stâncă. Stânca e năclăită şi mereu udată de valuri. Chang, cu care am stat de vorbă, o să vină să mă ajute. Şi-a luat tot soiul de catrafuse pentru pescuit, undițe de adâncime, pentru cazul în care, dacă ne-ar surprinde cineva, să putem spune c-am pus undițele astea în chip de capcane pentru rechini.

— Dă-i drumul, Chang. Încă puțin şi e-n regulă. Luna plină luminează scena ca ziua-n amiaza mare.

Gălăgia pe care-o fac valurile, mă amețeşte. Chang mă întreabă:

— Gata, Papillon? Dă-i drumu' pe ăsta.

Valul, înalt de vreo cinci metri, drept, se repede ca un nebun spre stâncă, se sparge sub noi, dar izbitura e atât de puternică încât creasta trece peste stâncă şi ne udă la piele. Dar asta nu ne împiedică să zvârlim sacul chiar în clipa-n care valul începe să se învârtească, înainte de-a se retrage. Ridicat ca un fulg, sacul porneşte spre mare.

— E-n regulă, Chang, e bine.

— Stai, vezi dacă sac nu vine înapoi.

Abia dac-au trecut cinci minute, când, înmărmurit, îmi văd sacul sosind, cocoțat pe creasta unui uriaş val de fund, înalt de peste şapte-opt metri. Valul saltă ca pe un pai sacul ăsta cu nuci de cocos şi cu pietroiul lui. Îl poartă pe creastă, puțin înaintea spumei, şi-l retrimite cu o forță nemaipomenită înapoi de unde-a pornit, puțin spre stânga,

unde se zdrobeşte de stânca din faţă. Sacul se deschide, nucile se împrăştie şi pietroiul se rostogoleşte în abis.

Uzi pân' la oase, deoarece valul ne-a udat în întregime şi aproape că ne-a măturat – noroc că spre pământ – juliţi şi zdreliţi, fără să mai aruncăm vreo privire spre mare, Chang şi cu mine ne depărtăm cât putem de repede de locul ăsta blestemat.

— Nu bun, Papillon. Nu bun asta idee de evadare de la Insula Diavolului. Mai bine de la Insula Royale. Dinspre sud poţi plecat mai bine decât de-aici.

— Da, dar de pe Insula Royale s-ar afla de evadare, în cel mult două ore. Sacul de cocos n-ar fi împins decât de val, aşa că mă pot prinde în cleşte cu cele trei bărci ale insulei. Pe când aici, mai întâi că nu există nici un vas; în al doilea rând, precis că am răgaz toată noaptea până ce-o să-şi dea seama că m-am cărăbănit; pe de altă parte, s-ar crede că m-am înecat la pescuit. Pe Insula Diavolului nu există telefon. Dacă plec pe furtună, nici o şalupă nu e în stare să ajungă la Insula Diavolului. Aşa că de-aici trebuie să plec. Dar cum?

La prânz e-un soare de plumb. Un soare tropical, parcă îţi fierbe creierul în ţeastă. Un soare care transformă în cenuşă orice plantă ce-a răsărit, dar n-a reuşit să crească destul de puternică ca să-l înfrunte. Un soare care face să se evapore în câteva ore orice băltoacă nu prea adâncă de apă de mare, lăsând o pojghiţă albă de sare. Un soare care face aerul să joace. Da, aerul se mişcă, se mişcă de-a binelea în faţa ochilor mei, iar reverberaţia soarelui pe mare îmi pârjoleşte ochii. Cu toate acestea, mă aflu iarăşi pe banca lui Dreyfus, nimic din toate astea nu mă împiedică să studiez marea. Şi-abia acum îmi dau seama că sunt prost ca noaptea.

Valul de fund, care, de două ori mai înalt decât oricare alt val, mi-a zvârlit sacul înapoi pe stânci, pur şi simplu, făcându-l praf, se repetă numai o dată la fiecare şapte valuri.

De la prânz la asfinţit am stat să privesc dacă treaba asta merge automat, dacă nu intervine vreun capriciu, adică o dereglare în ce priveşte periodicitatea şi forma acestui val gigantic.

Nu, valul de fund n-a sosit măcar o dată mai devreme sau mai târziu. Şase valuri de câte aproximativ şase metri, apoi valul de fund, care ia naştere la mai bine de trei sute de metri de țărm. Vine drept ca un „I”. Pe măsură ce se apropie, îşi sporeşte volumul şi înălțimea. Aproape că n-are deloc spumă pe creastă, spre deosebire de celelalte şase. Foarte puțină. Face un zgomot caracteristic, ca un tunet care bubuie stingându-se-n depărtare. Când se sparge de cele două stânci şi se repede în trecătoarea dintre ele, venind să se izbească de faleză, având o masă mult mai mare decât a celorlalte valuri, se înăbuşă, se roteşte de câteva ori în văgăună şi trebuie să treacă zece până la cincisprezece secunde pentru ca aceşti curenți, aceste vârtejuri, să regăsească ieşirea şi să plece, desprinzând şi rostogolind cu ele pietroaiele care fac doar un du-te-vino, însoțit de-un asemenea vuiet încât ai jura că sute de cotigi cu pietre sunt descărcate brutal.

Bag vreo zece nuci de cocos în acelaşi sac, vâr înăuntru şi-un pietroi de vreo douăzeci de kilograme şi, de îndată ce se sparge valul de fund, arunc sacul în el.

Nu pot să-l urmăresc din ochi, pentru că e prea multă spumă albă în prăpastie, dar am răgaz să-l zăresc o secundă când apa, de parc-ar fi suptă, se avântă spre mare. Sacul nu s-a întors. Celelalte şase valuri n-avuseseră destulă putere spre a-l arunca pe țărm şi, când s-a format al şaptelea, la o depărtare de vreo trei sute de metri, sacul trecuse probabil de punctul unde ia naştere valul, întrucât nu l-am mai văzut.

Îmbătat de bucurie şi speranță, o iau spre lagăr. E-n regulă, am găsit un loc straşnic de lansare la apă. În treaba asta n-o să fie nimic la voia întâmplării. Am să fac totuşi o probă mai serioasă, folosind exact aceleaşi date ca şi pentru mine: doi saci cu nuci de cocos bine legați unul de celălalt şi pe deasupra o greutate de vreo şaptezeci de kile, alcătuită din două sau trei pietroaie. Îi povestesc totul lui Chang. Iar camaradul meu, indochinezul de la Poulo Condor, mi-ascultă explicațiile numai urechi.

— E-n regulă, Papillon. Cred tu nimerit. Eu ajut la tine pentru proba adevărată. Aştepţi maree înaltă de opt metri. Curând echinox.

Ajutat de Chang, profitând de-o maree de echinox înaltă de peste opt metri, aruncăm în faimosul val de fund doi saci cu nuci de cocos încărcaţi cu trei bolovani, care fac cam optzeci de kilograme.

— Cum chemi tu fetiţa căutat la Saint-Joseph?

— Lisette.

— Aşa chemăm valul cu care o dată tu pleci: Lisette. De acord?

— De acord.

Lisette soseşte făcând acelaşi zgomot ca un rapid care intră într-o gară. S-a format la o distanţă de peste două sute cincizeci de metri şi, dreaptă ca o faleză, înaintează crescând cu fiece secundă. E într-adevăr foarte impresionantă. Se sparge cu-atâta putere încât Chang şi cu mine, suntem pur şi simplu măturaţi de pe stâncă şi sacii încărcaţi cad de la sine în abis. Întrucât ne-am dat imediat seama, într-o fracţiune de secundă, că n-o să putem rezista pe stâncă, ne-am aruncat înapoi, ceea ce nu ne-a scăpat de-o trâmbă de apă, dar ne-a ferit de căderea în prăpastie. Era zece dimineaţa când făceam proba asta. Nu riscăm nimic, întrucât cei trei caralii au treabă la celălalt capăt al insulei, unde fac un inventar general. Sacul a plecat, îl zărim clar, foarte departe de ţărm. O fi fost tras oare dincolo de locul unde se iscă valul? N-avem nici un reper ca să vedem dacă se află mai departe sau mai aproape. Cele şase valuri care vin după Lisette n-au putut să-l ajungă din goana lor. Încă o dată se formează şi-o porneşte Lisette. Nici ea n-aduce sacii. Înseamnă c-au ieşit din zona ei de influenţă.

Urcându-ne repede pe banca lui Dreyfus, spre a încerca să-i mai zărim o dată, avem în patru rânduri bucuria de a-i vedea săltând foarte departe, pe creasta valurilor care nu se îndreaptă spre Insula Diavolului, ci o iau spre apus. Fără doar şi poate, experienţa a reuşit. Vei porni spre marea aventură pe spinarea Lisettei.

— E-acolo, uite.

Unu, două, trei, patru, cinci, şase… şi iat-o pe Lisette sosind.

Marea e totdeauna agitată în dreptul promontoriului unde se află banca lui Dreyfus, dar azi e deosebit de furioasă. Lisette înaintează cu mugetul ei caracteristic. Îmi pare şi mai uriaşă, deplasând azi, în special la bază, mai multă apă ca de obicei. Masa asta monstruoasă vine s-atace cele două stânci mai repede şi mai drept ca oricând. Iar atunci când se sparge şi se prăbuşeşte în spaţiul dintre pietroaiele uriaşe, lovitura e şi mai năucitoare, dacă-i cu putinţă, decât în majoritatea cazurilor.

— Aici zici că trebuie să sărim? Ei bine, băieţaş, ai ales locul la mare fix. Nu-i de mine. Vreau să mă cărăbănesc, nimic de zis, dar nu să mă sinucid.

Sylvain a rămas foarte impresionat de felul cum i-am descris-o pe Lisette. E de trei zile pe Insula Diavolului, şi sigur că i-am propus să plecăm împreună. Fiecare pe câte-o plută. În felul ăsta, dacă acceptă, o să am un camarad pe continent cu care să pornesc la o nouă evadare. Singur în junglă nu-i prea vesel.

— Nu te speria dinainte. Recunosc că, la prima ochire, oricare ar da înapoi. Dar e singurul val care te poate purta destul de departe pentru ca ălelalte, care vin din urmă, să n-aibă destulă putere să te-ntoarcă la stânci.

— Linişteşte la tine, uite, noi încercat, zice Chang. Grozav, de cum plecat, nu mai poţi întoarce la Insula Diavolului, nici la Insula Royale.

Mi-a trebuit o săptămână să-l conving pe Sylvain. E-un tip numai muşchi, de-un metru optzeci, un trup bine proporţional, de atlet.

— Bine. Să zicem c-o să ne ducă destul de departe. Pe urmă, cât crezi că durează până să ajungem la continent, purtaţi de maree?

— Sincer să-ţi spun, Sylvain, n-am idee. Deriva poate să dureze un timp mai lung sau mai scurt, asta o să depindă de vreme. Vântul o să aibă un efect slab, prea o să fim lipiţi de mare. Dar dacă se strică vremea, valurile o să fie mai puternice şi-o să ne-mpingă mai repede până la junglă. După

şapte-opt, cel mult zece maree, o să fim aruncați pe coastă. Înseamnă că, punând la socoteală şi decalajele, e-o treabă de patruzeci şi opt-şaizeci de ore.

— Cum ai socotit?

— De la Insule drept până la țărm nu sunt mai mult de patruzeci de kilometri. Mergând în derivă, înseamnă că străbatem ipotenuza unui triunghi dreptunghic. Uită-te la direcția valurilor. Avem de parcurs, aproximativ, o sută cincizeci de kilometri. Cu cât ne vom apropia de coastă, cu atât ne vor împinge valurile mai direct spre ea.

Mă priveşte, mă ascultă foarte atent în timp ce-i explic. Tipul ăsta voinic e foarte deştept.

— Aşa-i, sunt de acord cu tine că n-ai bătut câmpii, şi de n-ar fi mareele joase, care o să ne-ntârzie, pentru că ele o să fie acelea care-o să ne tragă spre larg, precis c-am fi la țărm în mai puțin de treizeci de ore. Pe chestia mareelor joase cred c-ai dreptate: o s-ajungem la țărm în patruşopt-şaizeci de ore.

— Te-ai convins, pleci cu mine?

— Aproape. Să zicem c-am ajuns pe continent, în junglă. Ce facem pe urmă?

— Trebuie să ne apropiem de Kourou. Acolo se află un sat de pescari, destul de măricel, căutători de balata[38] şi de aur. Trebuie să ne apropiem pe şest, că mai e şi-un lagăr forestier de ocnaşi. Cu siguranță că sunt şi poteci de trecere prin junglă spre a merge la Cayenne şi către un lagăr de indochinezi numit Inimi. Va trebui să agățăm un ocnaş sau un negru civil şi să-l silim să ne călăuzească la Inimi. Dacă-i un tip care se poartă cum trebuie, o să-i dăm vreo cinci sute de marafeți şi p-ormă să se uşchească. Dacă-i un îndărătnic, îl silim s-o întindă cu noi.

— Ce căutăm la Inimi, în lagărul special pentru indochinezi?

— Acolo îl găsim pe fratele lui Chang.

---

38 Un soi de cauciuc produs de-un arbore tropical şi folosit la industrie. (n.t.).

— Da, acolo frate-meu. El porneşte evadare cu voi, el sigur găseşte barcă şi mâncare. Când întâlniți Cuic-Cuic, aveți de toate pentru evadare. Niciodată chinez nu turnător. Aşa că, indiferent ce anume găsiți junglă, voi vorbeşte, el anunță Cuic-Cuic.

— De ce-i zice Cuic-Cuic lui frate-tu? întreabă Sylvain.

— Nu ştiu, francezi botezat Cuic-Cuic. Şi adaugă: Voi atenție. Când aproape ajuns continent, voi vedeți mlaştină. Niciodată mers mlaştină, ea nu bun, înghițit pe voi. Aşteptați vine-altă maree, împinge voi pân' la jungla, ca să apucați liane şi ramuri pom. Dacă nu, dracu luat.

— Ah! da, Sylvain. Cu nici un chip nu-i voie de intrat în mlaştină, nici dacă țărmul e foarte-foarte aproape. Trebuie să aşteptăm pân' te poți agăța de vreo ramură sau de vreo liană.

— E-n regulă Papillon. M-am hotărât.

— Ținând seama de faptul că cele două plute vor fi cam la fel, întrucât avem aceeaşi greutate, cu siguranță că n-o să ne aflăm la o distanță prea mare unul de celalalt. Dar nu se ştie. Cum ne regăsim, în caz că ne pierdem? De aici nu se vede Kourou. Dar când erai pe Insula Royale, ai observat că spre dreapta de Kourou, la vreo douăzeci de kilometri, sunt nişte stânci albe care se zăresc clar când le bate soarele?

— Da.

— Sunt singurele stânci de pe-ntreaga coastă. La dreapta şi la stânga, cât vezi cu ochii, e mlaştină. Stâncile alea sunt albe pentru că-s pline de găinaț de păsări. Sunt cu miile, şi cum niciodată nu calcă pe-acolo picior de om e-un refugiu unde poți să te refaci înainte să te-afunzi în junglă. O să halim ouă şi nucile de cocos cu care plecăm. N-o să facem foc. Primul sosit l-aşteaptă pe celălalt.

— Câte zile?

— Cinci. E cu neputință ca până-n cinci zile să nu vină şi al doilea la locul de întâlnire.

Cele două plute sunt gata. Am pus sacii în două, să fie mai rezistenți. I-am cerut lui Sylvain un răgaz de zece zile ca să mă antrenez la călărirea unui sac. El face acelaşi lucru. Constatăm că atunci când sacii tind să se răsucească e nevoie de un efort suplimentar, ca să nu cădem de pe ei.

Mare atenție să nu adormim, deoarece, căzând în apă s-ar putea să ne pierdem sacii şi să nu-i mai putem prinde. Chang mi-a pregătit un săculeț etanş, pe care o să mi-l leg de gât, şi-n care-o să bag nişte țigări, şi-un amnar cu iască. O să dăm fiecare pe răzătoare câte zece nuci de cocos, să le luăm cu noi. Miezul lor o să ne ajute să îndurăm foamea şi, de asemenea, o să ne astâmpere setea. Se pare că Santori are un fel de burduf de piele pentru vin. Nu-l foloseşte. Chang, care se duce uneori pe la caraliu, o să încerce să-l zulească.

A rămas pe duminică, la zece seara. Pe lună plină, mareea o să aibă probabil opt metri. Lisette va fi deci în plină forță. Duminică dimineață Chang o să dea singur de mâncare la porci. O să dorm toată ziua de sâmbătă şi toată duminica. Plecarea la zece seara, refluxul o să înceapă cu vreo două ore mai devreme.

E imposibil ca cei doi saci ai mei să se desfacă unul de altul. Sunt legați cu frânghii de cânepă împletită, cu sârmă de alamă, cusuți unul de altul cu ață groasă pescărească. Am găsit nişte saci mai mari decât ceilalți şi deschiderea fiecăruia se îmbucă cu celălalt. Nici nucile de cocos n-o s-o poată lua din loc.

Sylvain face gimnastică fără-ncetare, iar eu pun miile de valuri mărunte să-mi maseze coapsele, pe care las să mi le lovească ore-n şir. Cu loviturile astea repetate ale apei pe coapsele mele şi cu eforturile pe care sunt silit să le fac la fiecare val ca să-i rezist, m-am ales cu nişte gambe şi nişte coapse de fier.

Într-un puț părăsit de pe insulă se află un lanț de aproape trei metri. L-am împletit cu frânghiile care-mi leagă sacii. Am un bulon care trece prin inele. Dacă s-o întâmpla să nu mai rezist, o să mă leg cu lanțul de saci. Poate că-n felul ăsta voi putea să dorm fără riscul de-a cădea în apă şi de-a mă pierde de plută. Dacă se răstoarnă sacii, apa o să mă trezească şi o să-i potrivesc la loc.

— Ei, Papillon, n-au mai rămas decât trei zile.

Aşezați pe banca lui Dreyfus ne uităm la Lisette.

— Da, Sylvain, doar trei zile. Sunt încredințat, cât mă priveşte, c-o să reuşim. Dar tu?

— Nici vorbă, Papillon. Marți noaptea sau miercuri dimineața o să fim în junglă. Şi-atunci să vezi trai!

Chang o să dea pe răzătoare câte zece nuci de cocos de fiecare. Pe lângă şişuri, luăm două macete şterpelite din magazia de unelte.

Lagărul de la Inini e la răsărit de Kourou. Dar, mergând dimineața, cu soarele-n față, o să fim siguri c-am luat-o în direcția nimerită.

— Luni dimineață Santori rămas idiot, zice Chang. Abia luni după-masă la trei, când caraliu terminat siesta, spus că tu şi Papillon dispărut.

— Da de ce să nu dai fuga acolo spunând că ne-a luat un val în timp ce pescuiam?

— Nu, eu nu complicații. Eu zice: „Şefule, Papillon şi Stephen azi nu venit la lucru. Eu dat mâncare porci singur.” Nici vorbe mai mult spun, nici mai puțin.

EVADAREA DIN INSULA DIAVOLULUI

Duminică, şapte seara. Tocmai m-am trezit. Dorm dinadins de sâmbătă dimineața. Luna răsare abia la nouă. Va să zică, afară e noapte întunecoasă. Se văd doar câteva stele. Nori mari, grei de ploaie trec în goană peste capetele noastre. Am ieşit din baracament. Întrucât se merge adesea noaptea la pescuit pe-ascuns sau chiar la plimbare prin insulă, ceilalți socotesc că-i o treabă firească.

Un băietan intră însoțit de amantul său, o matahală de arab. Cu siguranță, tocmai au făcut dragoste prin cine ştie ce cotlon. Văzându-i cum dau scândura deoparte ca să pătrundă în baracă, îmi zic că pentru cioroi faptul că-l poate încurlui pe amicul său de două sau trei ori pe zi reprezintă culmea fericirii. Pentru el posibilitatea de a-şi putea împlini până la sațietate pornirile erotice preface ocna într-un paradis. La fel e şi pentru „fetiță". Să albe vreo douăzeci şi trei, douăzeci şi cinci de ani. Trupul nu-i mai e chiar de efeb. Oricât ar sta el numai la umbră ca să-şi păstreze pielea alb-lăptoasă, s-a isprăvit cu Adonisul de altădată. Însă aici, la benă, are mai mulți amanți decât ar fi putut visa să aibă când se afla în libertate. Afară de iubitul său „de inimă", smolitul, are şi o clientelă la prețul de douăzeci şi cinci de franci şedința, exact ca o curvă de pe bulevardul Rochechouart din Montmartre. Pe lângă plăcerea pe care i-o oferă clienții, câştigă şi suficiente parale ca el şi „bărbatul" său s-o ducă de minune. Şi ăştia doi, şi cei ca ei, se tăvălesc, de bună voie şi nesiliți de nimeni, în desfrâu; de când au pus piciorul aici, mintea lor nu cunoaşte decât un singur ideal: sexul.

Procurorul care i-a condamnat a dat-o rău în bară crezând că-i pedepseşte expediindu-i în groapa cu putregai. De abia aici, în putregai, au întâlnit ei fericirea.

Odată bucile micului cavaler de curlanda dispărute în spatele scândurii, Chang, Sylvain şi cu mine suntem din nou singuri.

— La drum!

Ajungem iute în nordul insulei.

Scoatem cele două plute din grotă. Imediat ne trezim uzi leoarcă. Se aud urletele caracteristice ale vântului de larg dezlănțuit. Sylvain şi Chang m-ajută să-mi împing pluta până-n vârful stâncii. În ultima clipă hotărăsc să-mi leg încheietura mâinii stângi de frânghia sacului. Mi s-a făcut deodată teamă că-mi voi pierde sacul şi că voi fi luat de valuri fără el. Sylvain se urcă pe stânca din față ajutat de Chang. Luna s-a înălțat binişor, se vede clar.

Mi-am înfăşurat capul cu un prosop. Mai avem de aşteptat şase valuri. Mai bine de-o jumătate de oră.

Chang s-a întors lângă mine. Îmi cuprinde gâtul, apoi mă îmbrățişează. Culcat pe stâncă şi proptit într-o scobitură a ei, îmi va ține picioarele, ca să m-ajute să rezist şocului pe care-l face Lisette spărgându-se.

— Încă un val, strigă Sylvain, şi p-ormă vine ăl bun!

Stă în fața plutei sale, s-o apere cu trupul său şi s-o ferească de trâmba de apă care-o să-l acopere. Mă aflu în aceeaşi poziție: în plus, ținut zdravăn de mâinile lui Chang, care-i atât de nervos încât şi-a vârât unghiile în gleznele mele.

Iat-o sosind pe Lisette, e cea care vine să ne ia. Se apropie ca vârful unei clopotnițe. Cu obişnuitu-i zgomot asurzitor, se sparge pe cele două stânci ale noastre şi se prăbuşeşte spre faleză.

M-am aruncat cu o frântură de secundă înaintea amicului meu, care sare şi el la mare fix şi, c-o iuțeală amețitoare, Lisette suge spre larg cele două plute lipite una de alta. N-au trecut nici cinci minute şi iată-ne la o depărtare de peste trei sute de metri de țărm. Sylvain nu s-a urcat încă pe pluta sa. Eu eram pe ea din al doilea minut. C-o bucată de cârpă albă în mână, cocoțat pe banca lui Dreyfus, unde s-o fi cățărat în grabă, Chang îşi ia pentru ultima oară rămas-bun de la noi. Au trecut mai bine de cinci minute de când am ieşit din zona periculoasă, unde valurile care se formează se îndreaptă spre Insula Diavolului. Cele care ne poartă sunt mult mai lungi, aproape fără spumă şi-atât de regulate încât ne duc în

derivă, făcând corp cu ele, fără zguduituri şi fără ca pluta să fie-n pericol de-a se răsturna.

Urcăm şi coborâm cu aceste valuri adânci şi înalte, purtaţi încetişor spre larg, întrucât are loc refluxul. Ajuns pe creasta unuia din aceste valuri, sucindu-mă cât pot, reuşesc să mai zăresc încă o dată cârpa albă a lui Chang. Sylvain nu-i prea departe de mine, la vreo cincizeci metri spre larg. În câteva rânduri ridică un braţ şi-l scutură în semn de bucurie şi de izbândă. Noaptea n-a fost grea şi-am simţit din plin cum s-a schimbat atracţia pe care-o exercită marea. Mareea cu care-am plecat ne-a târât spre larg, iar de-aci suntem împinşi acum spre continent.

Soarele se ridică la orizont, înseamnă că-i şase. Ne aflăm prea jos, la nivelul apei, ca să putem vedea coasta. Dar îmi dau seama că suntem foarte departe de Insule, întrucât (deşi soarele le luminează pe toată înălţimea lor) abia se zăresc, fără a putea ghici că sunt trei; văd o singură masă, asta-i tot. Nereuşind să le amănunţesc, bănui că se află la cel puţin treizeci de kilometri. Zâmbesc la acest triumf, la această izbândă. Şi ce-ar fi dacă m-aş aşeza pe plută? M-ar împinge şi vântul, izbindu-mă din spate.

Gata, m-am aşezat. Descurc lanţul şi mi-l trec pe după mijloc. Bulonul e bine uns, aşa că-i uşor de strâns piuliţa. Ridic mâinile-n sus, să le usuce vântul. Vreau să fumez o ţigară. E-n regulă. Trag primele fumuri lung, adânc, şi dau încetişor fumul afară. Nu mai mi-e teamă. Căci e de prisos să încerc să povestesc ce mai crampe am avut la stomac înainte şi-n primele clipe. Nu, atât de bine mi-a trecut teama încât, isprăvind ţigara, m-am hotărât să iau câteva înghiţituri de miez de nucă. Înfulec câte-un pumn zdravăn şi apoi fumez altă ţigară. Sylvain e destul de departe de mine. În răstimpuri, când ne aflăm în acelaşi moment pe creasta unui val, izbutim să ne zărim pe furiş. Soarele mă bate de mama focului în cap, gata să-mi fiarbă creierii. Îmi ud prosopul şi-l înfăşor în jurul capului. Mi-am scos bluza de lână. În ciuda vântului, simţeam că mă înăbuş cu ea.

Paştele şi dumnezeii! Mi s-a răsturnat pluta şi era să mă înec. Am luat două guri zdravene de apă de mare. Oricât mă

străduiam, în ciuda eforturilor, nu reuşeam să întorc sacii şi să mă urc iar deasupra. Lanțul e de vină. Nu-mi lasă mişcările destul de libere. În sfârşit, făcându-l s-alunece cu totul de-o singură parte, am reuşit să înot în picioare lângă saci şi să respir adânc, încerc să mă eliberez cu desăvârşire de lanț, degetele mele se străduiesc în zadar să deşurubeze piulița. Turbez de mânie şi, poate de prea multă încordare, n-am destulă putere în degete s-o desfac.

Uf! în fine, am reuşit! M-au trecut toate năduşelile. Eram pur şi simplu înnebunit la gândul, că-mi va fi cu neputință să scap de lanț.

Nu-mi mai dau osteneala să întorc pluta. Mă simt sfârşit, nu cred să fiu în stare să mă urc pe ea. Ce-are a face că mă aflu pe partea de dedesubt, care acum e partea de deasupra? N-o să mă mai leg niciodată cu lanțul sau cu orice altceva. Am înțeles ce tâmpenie făcusem la plecare, când l-am prins de încheietura pumnului. Încercarea asta ar trebui să-mi fie de-ajuns.

Nemilos, soarele îmi prăjeşte brațele, picioarele. Parcă mi-ar fi luat foc obrazul. Dacă-l ud, s-ar părea că-i şi mai rău, deoarece apa se evaporă imediat şi pe urmă mă arde şi mai tare.

Vântul a slăbit mult şi e drept că drumul a devenit mai comod, întrucât valurile sunt acum mai puțin înalte, dar în schimb înaintez mai încet. Deci e mai bine cu vânt mai puternic şi pe-o mare agitată decât pe vreme calmă.

În gamba dreaptă am nişte cârcei atât de dureroşi încât țip de parc-ar putea să m-audă cineva. Fac cruci cu degetul în dreptul cârcelului, căci îmi aduc aminte de bunică-mea care spunea că aşa trec. Leacul ăsta băbesc dă greş în chip jalnic. Soarele a coborât mult spre apus. E aproximativ ora patru după-amiază, e a patra maree de când am pornit. Fluxul ăsta pare să mă împingă mai tare spre țărm decât celelalte.

Acu îl văd pe Sylvain fără întrerupere, iar la rândul lui mă vede şi el foarte bine. Dispare foarte rar, deoarece valurile sunt mici. Şi-a scos cămaşa şi a rămas cu pieptul gol. Sylvain îmi face semne. E cu peste trei sute de metri înaintea

mea, dar mai spre larg. Dă impresia că vâsleşte cu mâinile, ținând seama de puțina spumă care se află în jurul său. S-ar zice că frânează pluta ca să m-apropii de el. Mă culc pe sacii mei şi, afundându-mi brațele în apă, vâslesc. Dacă el frânează, iar eu împing, poate că vom reuşi să micşorăm distanța care ne desparte.

Mi-am ales bine complicele pentru evadarea asta, e la înălțime, sută-n sută.

Am încetat să mai vâslesc cu mâinile. Mă simt obosit. Trebuie să-mi păstrez puterile. O să mănânc, şi-o să încerc să întorc pluta. Sacul cu mâncare se află dedesubt, ca şi burduful de piele cu apă dulce. Mi-e sete şi foame. Buzele-mi sunt de pe-acum crăpate şi mă ard. Cel mai bun sistem de-a întoarce sacii e de-a mă agăța de ei, cu fața spre valuri, şi-apoi de a-i împinge cu picioarele în clipa în care se urcă pe creasta valului.

După ce-am încercat de cinci ori, am avut bafta să-mi întorc pluta dintr-o mişcare. Mă simt epuizat de eforturile făcute şi mă urc cu mare greutate pe saci.

Soarele e la orizont şi curând o să dispară. Înseamnă că e vreo şase. Să sperăm că noaptea n-o să fie prea agitată, deoarece ştiu ce înseamnă statul îndelungat în apă, care-mi sleieşte puterile.

Beau câteva înghițituri zdravene din burduful de piele al lui Santori, după ce am înfulecat doi pumni de miez de nucă. Foarte satisfăcut, după ce-mi usuc mâinile în bătaia vântului, scot o țigară şi-o fumez cu încântare. Înainte de s-a lăsat noaptea, Sylvain şi-a fluturat prosopul, şi eu pe-al meu, în semn de noapte bună. Mi-am stors cât am putut de bine bluza de lână şi-o îmbrac. Bluzele astea, chiar ude, țin de cald, şi-am simțit frigul chiar din clipa în care a dispărut soarele.

Vântul devine mai răcoros. Doar norii dinspre apus sunt scăldați la orizont într-o lumină trandafirie. Tot restul se află acum într-un semiîntuneric care se întețeşte din clipă în clipă. La răsărit, de unde bate vântul, nu sunt nori. Înseamnă că deocamdată nu-i pericol de ploaie.

Nu mă gândesc la absolut nimic decât doar să mă țin bine, să nu mă ud fără rost şi mă întreb de n-ar fi cazul, dacă mă cuprinde oboseala, să mă leg de saci, sau dacă nu-i prea riscant după experiența făcută. Apoi îmi dau seama că mişcările mi-au fost stânjenite deoarece lanțul era prea scurt, unul din capete fiind împletit inutil cu frânghiile şi cu sârmele sacului. Capătul ăsta e uşor de recuperat. Aşa o să am mişcările mai libere. Potrivesc lanțul şi mi-l prind iarăşi la brâu. Piulița, plină de unsoare, funcționează uşor. Nu trebuie strânsă prea tare, ca prima oară. În felul ăsta mă simt mai liniştit, deoarece intră spaima-n mine la gândul că aş putea să adorm şi să-mi pierd sacul.

Aşa-i, vântul se întețeşte, şi valurile de asemenea. Toboganul funcționează de minune, cu tot mai accentuate diferențe de nivel.

S-a înnoptat de tot. Cerul s-a umplut cu milioane de stele, iar Crucea Sudului străluceşte mai tare decât toate celelalte.

Nu-mi văd camaradul. Noaptea asta, care-i pe cale să înceapă, e foarte importantă, deoarece, dacă am norocul ca vântul să sufle toată noaptea cu aceeaşi putere, înseamnă că până mâine dimineață străbat o distanță respectabilă!

Cu cât înaintează noaptea, cu atât suflă vântul mai puternic. Luna iese încet din mare, e de-un roşu-brun, şi, când, eliberată, se vede în sfârşit uriaşă, întreagă. Îi zăresc dar petele negre care-i dau înfățişarea unui chip.

Înseamnă că-i mai târziu de zece. Noaptea devine tot mai strävezie. Pe măsură ce se ridică luna, lumina ei e tot mai puternică. Suprafața valurilor parc-ar fi poleită, şi strania lor reverberare îmi arde ochii. E cu neputință să nu priveşti acele reflexe argintii, dar îmi rănesc şi-mi prăjesc de-a binelea ochii, şi aşa iritați de soare şi de apa sărată.

Degeaba îmi spun că exagerez, îmi lipseşte voința să rezist şi fumez trei țigări una după alta.

Totul e-n regulă cu pluta, care, pe-o mare agitată, urcă şi coboară fără să-mi dea de furcă. Nu pot să stau multă vreme cu picioarele întinse pe sac, deoarece poziția culcat îmi produce foarte repede cârcei îngrozitor de dureroşi.

Bineînțeles, tot timpul sunt udat până la şolduri. Pieptul mi-e aproape uscat, căci vântul mi-a zvântat bluza, şi de-atunci nici un val nu m-a udat mai sus de brâu. Ochii îmi ard din ce în ce mai tare. Îi închid. În răstimpuri adorm. „N-ai voie să adormi”. Uşor de zis, dar nu mai pot. Fir-ar să fie! Mă împotrivesc acestor toropeli. Şi de câte ori revin la realitate, simt o durere puternică în creier. Îmi scot scăpărătoarea cu iască. Din când în când, punându-mi fitilul aprins pe antebrațul drept sau pe gât îmi fac câte-o arsură.

Mă cuprinde o spaimă îngrozitoare, pe care încerc s-o înlătur încordându-mi întreaga voință. O s-adorm oare? Mă va trezi răceala, dac-o să cad în apă? Am făcut o treabă bună legându-mă cu lanțul. N-am voie să pierd sacii ăştia doi, ei sunt viața mea. Prea ar fi de tot să nu mă trezesc dacă pic în apă.

De câteva minute sunt iarăşi ud leoarcă. M-a izbit din dreapta un val rebel, care nu voia cu nici un chip să urmeze calea firească a celorlalte. Nu numai că m-a udat, dar, răsucindu-mă cu latul, alte două valuri normale m-au făcut pur şi simplu ciuciulete din cap până-n picioare.

S-a făcut foarte târziu. Cât o fi ceasul? După poziția lunii, care începe să coboare spre apus, trebuie să fie două sau trei noaptea. Au avut loc cinci maree, sunt treizeci de ore de când ne aflăm în apă. Faptul că m-am udat pân' la oase tot e bun la ceva: frigul m-a trezit pe deplin. Tremur, dar îmi țin ochii larg deschişi fără nici un efort. Picioarele îmi sunt anchilozate şi hotărăsc să le-aduc sub şezut. Trăgându-le cu ambele mâini, pe rând câte unul, reuşesc să m-aşez pe ele. Degetele picioarelor mi-au înghețat; s-or încălzi, poate, sub mine.

M-am aşezat turceşte, rămân aşa o bună bucată de vreme. Schimbarea poziției mi-a făcut bine. Mă străduiesc să-l văd pe Sylvain, deoarece marea e puternic luminată de lună. Numai că a prins să coboare şi, întrucât îmi vine-n ochi, nu pot să văd prea clar. Nu, nu văd nimic. El n-avea cu ce să se lege de saci, cine ştie dac-o mai fi deasupra lor? Îl caut cu disperare, dar în zadar. Vântul e puternic, însă bate regulat, fără să-şi schimbe brusc direcția, lucru foarte important. M-

am obişnuit cu ritmul lui, şi trupul meu alcătuieşte literalmente un tot împreună cu sacii.

Tot străduindu-mă să zăresc ceva prin preajmă, mă trezesc că nu mai am în cap decât o singură idee: să-mi văd prietenul. Îmi usuc degetele în vânt, şi-apoi le vâr în gură, şuierând din răsputeri. Ascult. Nici un răspuns. O fi ştiind Sylvain să şuiere printre degete? Habar n-am. Ar fi trebuit să-l întreb înainte de plecare. Doar n-ar fi fost greu să meşterim două fluiere! Îmi fac reproşuri că nu m-am gândit. Apoi îmi duc ambele mâini pâlnie la gură şi strig: „Hu-Hu!” Doar zgomotul vântului îmi răspunde, şi fâşâitul valurilor.

Nu mai pot să rabd, aşa că mă scol şi, în picioare pe saci, trăgându-mi lanțul cu mâna stângă, îmi țin echilibrul pe răstimpul cât cinci valuri mă ridică pe creasta lor; când ajung sus, stau complet în picioare, iar la coborâş şi urcuş mă las pe vine. Nimic la dreapta, nimic la stânga, nimic în față. O fi oare în spatele meu? Nu îndrăznesc să mă ridic şi să mă uit înapoi. Singurul lucru pe care-mi pare să-l fi zărit fără putință de tăgadă e, spre stânga, o linie neagră, întunecoasă, în lumina asta lunară. Precis că-i jungla.

În zori voi vedea arborii, asta-mi face bine. „În zori ai să vezi jungla, Papi! Oh, de-ie Domnul să-ți vezi şi prietenul!”

Mi-am întins iar picioarele, după ce mi-am frecat degetele. Apoi hotărăsc să-mi usuc mâinile şi să fumez o țigară. Fumez două. Cât o fi ceasul? Luna-i tare jos. Nu-mi mai aduc aminte cu cât timp înainte de răsăritul soarelui a dispărut noaptea trecută. Încerc să-mi reamintesc închizând ochii şi rechemând imaginile primei nopți. Zadarnic. Ah, ba da! Văd deodată limpede cum se înalță soarele la răsărit şi, în acelaşi timp, o frântură de lună încă vizibilă pe linia orizontului, la apus. Înseamnă că trebuie să fie vreo cinci. Luna coboară destul de încet spre mare. Crucea Sudului a dispărut de mult. Carul Mare şi Carul Mic aşijderea. Dar Steaua Polară străluceşte mai tare ca celelalte. De când a apus Crucea Sudului, Steaua Polară a rămas regina cerului.

Vântul pare să se întețească. În orice caz e mai gros, dacă se poate spune aşa, decât a fost peste noapte. Drept urmare,

valurile sunt mai puternice şi mai înalte, iar berbecuţii albi de pe crestele lor mai numeroşi ca la începutul nopţii.

S-au împlinit treizeci de ore de când mă aflu pe mare. Trebuie să recunosc că deocamdată treaba merge mai curând bine decât rău şi că ziua cea mai grea va fi cea care începe.

Stând ieri direct în bătaia soarelui, de la şase dimineaţa până la şase seara, m-am copt şi răscopt de tot. Astăzi, când o prinde iar soarele să mă săgeteze, n-o să fie de glumă. Am de pe-acum buzele crăpate, şi totuşi mă mai aflu încă în răcoarea nopţii. Mă ard foarte tare, ca şi ochii. Antebraţele şi mâinile, deopotrivă. De-mi va fi cu putinţă, n-o să-mi dezvelesc braţele. Rămâne de văzut dacă voi putea suporta bluza. Mă arde înfiorător şi pielea din partea dinăuntru a coapselor şi regiunea şezutului. Aci nu-i de vină soarele, ci apa sărată şi frecatul de saci.

Oricum ar fi amice, prăjit sau neprăjit, eşti în plină evadare, iar faptul de a mă afla acolo unde sunt merită din plin să îndur multe suferinţe, chiar mai mari. Perspectivele de-a ajunge viu pe continent sunt pozitive în proporţie de nouăzeci la sută, şi asta-i puţin lucru, mama ei de viaţă? Chiar dacă sosesc literalmente scalpat şi cu jumătate din trup carne vie, încă înseamnă că sunt ieftine o asemenea călătorie şi-un asemenea rezultat. Dă-ţi seama că n-ai văzut măcar un singur rechin. Or fi toţi în vacanţă? Nu poţi să negi că-n privinţa asta eşti un băftos ce nu s-a văzut. De data asta, ai să vezi, o să fie bine de tot. Din toate evadările tale, prea bine calculate, prea bine pregătite, pân' la urmă evadarea izbânzii va fi fost cea mai tâmpită. Doi saci cu nuci de cocos şi, călare pe ei, unde te-mping vântul şi marea. Spre continent. Recunoaşte că nu-i nevoie să fii ofiţer de marină ca să ştii că orice epavă e aruncată pe ţărm.

Dacă vântul şi valurile îşi vor păstra peste zi puterea pe care-au avut-o noaptea trecută, precis că după-masă dăm de uscat.

Monstrul tropicelor apare în spatele meu. Pare ferm hotărât să pârjolească totul pe ziua de azi, e numai văpăi. Cât ai zice peşte, a gonit lumina lunară. Nici măcar n-aşteaptă să fi ieşit pe de-a-ntregul din culcuşul său, că se şi

impune ca un stăpân, regele necontestat al tropicelor. Într-o frântură de timp, vântul a şi devenit călduț. Peste un ceas o să fie cald. O primă senzație de bunăstare îmi cuprinde tot trupul. Aceste raze dintâi abia de m-au atins, că o căldură plăcută îmi străbate făptura, de la brâu până-n vârful capului. Îmi scot prosopul pus în chip de turban, expunându-mi obrajii la soare, aşa cum aş face dac-ar fi vorba de-un foc de lemne. Până să mă fac scrum, balaurul ăsta vrea mai întâi să mă facă să simt în ce măsura reprezintă viața înainte de-a întruchipa moartea. Sângele îmi curge lesne prin vine, până şi-n coapsele mele ude simt cum circulă sângele ăsta trezit la viață.

Văd foarte clar jungla, vârfurile copacilor, bineînțeles. Am impresia că nu-i departe. O s-aştept să se mai înalțe nițel soarele, ca să mă urc în picioare pe saci şi să văd dacă pot să-l zăresc pe Sylvain.

În mai puțin de-o oră, soarele e sus. Da, o să fie al naibii de cald! Ochiul stâng mi-e pe jumătate închis şi lipit. Iau nişte apă în căuşul mâinii stângi şi frec. Mă înțeapă. Îmi scot bluza. O să stau câteva clipe cu pieptul gol, până n-o începe soarele să ardă prea tare.

Un val mai înalt decât celălalt mă prinde pe dedesubt şi mă ridică foarte sus. În clipa în care mă înalță, până să încep a coborî, îl zăresc o fracțiune de secundă pe amicul meu. E aşezat pe pluta lui, gol pân' la brâu. Nu m-a văzut. Se află la mai puțin de două sute de metri de mine, în fața mea, foarte puțin spre stânga. Vântul continuă să sufle cu putere, aşa că hotărăsc, ca să m-apropii de el, având în vedere că e-n fața mea, aproape pe aceeaşi linie, să-mi petrec bluza doar peste mâini, să le ridic, iar partea de jos s-o țin cu gura. Precis că soiul ăsta de pânză o să mă împingă mai repede decât înaintează el.

Țin loc de pânză aproape o jumătate de oră. Dar bluza îmi dă dureri de dinți, şi forța pe care trebuie s-o cheltuiesc ca să rezist vântului mă sleieşte prea repede. În clipa când renunț, am totuşi senzația c-am avansat mai repede decât lăsându-mă purtat de valuri.

Ura! Mi-am zărit „omul”. E la mai puțin de-o sută de metri. Dar ce-o fi făcând? Nu pare să-şi bată capul căutându-mă. Când un alt val mă ridică îndeajuns de mult, îl zăresc iarăşi, o dată, de două, de trei ori. Am observat cât se poate de clar că-şi ține mâna dreaptă la ochi, înseamnă că cercetează din priviri marea. Uită-te înapoi, blegule! Cu siguranță că s-a uitat, nu încape vorbă, dar nu m-a văzut.

Mă scol în picioare şi fluier. Când urc din golul dintre valuri, îl văd pe Sylvain în picioare cu fața la mine. Îşi flutură bluza. Ne-am salutat de cel puțin douăzeci de ori până să ne aşezăm. De câte ori ne înalță vreun val, ne dăm binețe, noroc că se înalță o dată cu mine. La ultimele două valuri a întins brațul spre junglă, care acum e uşor de amănunțit. Ne aflăm la mai puțin de zece kilometri, tocmai mi-am pierdut echilibrul şi-am căzut în fund pe plută. La vederea amicului meu şi a junglei, atât de aproape, mă cuprinde o bucurie imensă şi sunt atât de emoționat că plâng ca un copilaş. În lacrimile care-mi limpezesc ochii plini de puroi văd mii de cristale mici, de toate culorile şi gândesc prosteşte: parc-ar fi vitraliile unei biserici. Azi, Dumnezeu e cu tine, Papi. În mijlocul elementelor copleşitoare ale naturii – vântul, nemărginirea mării, adâncimea talazurilor, impunătorul acoperiş verde al junglei – te simți nespus de mic față de tot ce te-nconjoară şi atunci, poate, fără s-o fi căutat, îl întâlneşti pe Dumnezeu, îl atingi cu degetul. Aşa cum l-am simțit noaptea în timpul miilor de ceasuri petrecute în lugubrele hrube în care mă îngropaseră de viu, fără o rază de lumină, tot aşa îl ating şi acum, în strălucirea acestui soare ce se înalță ca să devoreze tot ce nu-i îndeajuns de puternic ca să-i reziste. Îl ating, îl simt în jurul meu, în ființa mea. Urechea mea îi prinde chiar şoapta: „Suferi, vei suferi şi mai mult, dar de data asta am hotărât să fiu cu tine. Îți făgăduiesc: vei fi liber şi biruitor”.

Faptul că cineva n-a primit niciodată o instrucțiune religioasă, că nu cunoaşte a-b-c-ul învățăturii creştine, că este într-atât de ignorant încât să n-aibă habar cine-i tatăl lui Iisus şi dacă Fecioara Maria îi era cu adevărat mamă, iar taică-su tâmplar sau cămilar, toată această crustă jegoasă de

neştiinţă nu te împiedică să-l întâlneşti pe Dumnezeu atunci când îl cauţi cu tot dinadinsul, ajungând să-l identifici cu vântul, cu marea, cu soarele, cu pădurea virgină, cu stelele, până şi cu peştii cu care a împânzit apele pentru ca omul să se poată hrăni.

Soarele s-a ridicat repede. Trebuie să fie cam zece dimineaţa. M-am uscat de tot, de la brâu şi pân' la cap. Mi-am udat prosopul şi l-am înfăşurat iarăşi în jurul capului, în chip de turban. Mi-am îmbrăcat bluza, deoarece umerii, spatele şi braţele mă ard îngrozitor. Până şi picioarele, deşi foarte des scăldate de apă, sunt roşii ca nişte raci fierţi.

Întrucât m-am apropiat de ţărm, atracţia e mai puternică şi valurile se îndreaptă spre el aproape perpendicular. Văd detaliile junglei, ceea ce mă face să presupun că distanţa s-a micşorat grozav, dacă n-ar fi vorba decât de drumul străbătut în dimineaţa asta, în patru-cinci ore. Datorită primei mele evadări, am învăţat să apreciez distanţele. Când lucrurile pot fi bine amănunţite, te afli la mai puţin de cinci kilometri, iar eu văd diferenţele de grosime ale trunchiurilor, şi de pe creasta vreunui val mai înalt zăresc chiar foarte clar un trunchi uriaş culcat de-a curmezişul şi care-şi scaldă frunzişul în mare.

Ia te uită, delfini şi păsări! Măcar de nu i-ar apuca pe delfini cheful să-mi împingă pluta. Mi s-a povestit, că au obiceiul să împingă spre ţărm epave sau oameni, pe care-i îneacă de altfel, lovindu-i cu botul, în ciuda celor mai bune intenţii de a-i ajuta. Nu, îmi dau ocol o dată şi încă o dată, sunt chiar trei sau patru, au venit să miroase, să vadă despre ce-i vorba, dar o iau din loc fără să-mi atingă măcar pluta. Uf!

E amiază, soarele mă bate direct în cap. Are precis de gând să mă fiarbă-n suc propriu. Ochii-mi supurează fără încetare, pielea de pe buze şi nas s-a dus. Talazurile sunt mai scurte şi se avântă mânioase spre ţărm, cu un tunet asurzitor.

Îl văd aproape tot timpul pe Sylvain. Nu dispare aproape niciodată, valurile nu mai sunt destul de adânci. Din când în

când se întoarce şi ridică braţul. E tot cu pieptul gol, cu prosopul pe cap.

Nu mai sunt valuri, ci un resac care ne poartă spre ţărm. E acolo un fel de banc stâncos de care se lovesc c-un zgomot îngrozitor, apoi, de cum au trecut de el, dau năvală, spumegând, spre junglă.

Ne aflăm la mai puţin de-un kilometru de coastă şi zăresc păsări albe şi roz, cu egretele lor aristocratice, cum se plimbă şi ciugulesc în mocirlă. Sunt cu miile. Aproape nici una nu se înalţă în zbor la mai mult de doi metri. Aceste mici zboruri scurte au rostul de-a le feri să fie udate de spumă. Peste tot sunt numai clăbuci, iar marea e scârboasă, de-un galben noroios. Suntem atât de aproape, încât disting pe trunchiul arborilor linia murdară lăsată de apă la înălţimea ei maximă.

Zgomotul trâmbelor de apă nu reuşeşte să acopere ţipetele ascuţite ale acestor păsări din neamul picioroangelor, de toate culorile. Buf! Buf! Încă doi-trei metri. Pleosc! Am dat de pământ, mă aflu pe uscat, pe mocirlă. Nu-i destulă apă ca să mă ţină. După soare, e ora două. Înseamnă că sunt patruzeci de ore de când am plecat. Asta se întâmpla alaltăieri, la zece seara, la două ore după începutul refluxului. Înseamnă că-i a şaptea maree; şi-i normal să mă aflu pe uscat: e refluxul. Fluxul o să înceapă pe la trei. La noapte o să mă aflu în junglă. Să păstrăm lanţul, spre a nu fi smuls de pe saci, deoarece momentul cel mai periculos e acela când resacul va porni să treacă peste mine fără a mă purta, totuşi, neavând destul fund. N-o să pot pluti înainte de cel puţin două-trei ore de flux.

Sylvain se află la dreapta mea, şi mai în faţă, la peste o sută de metri. Se uită la mine şi-mi face semne. Cred că vrea să strige ceva, dar s-ar zice că gâtlejul lui nu poate să emită nici un sunet, altfel l-aş fi auzit. Valurile au dispărut, ne aflăm pe mocirlă, fără a ne stingheri alt zgomot decât ţipetele picioroangelor. Eu mă aflu la aproximativ cinci sute de metri de junglă, iar Sylvain la vreo sută sau o sută cincizeci de metri de mine, în faţa mea. Dar ce-o fi făcând tâmpitul ăla? E-n picioare şi şi-a lăsat pluta. Se joacă de-a ageamiul? N-are voie să umble, altfel se înfundă câte puţin la fiecare pas şi

poate că n-o să fie-n stare să se întoarcă la plută. Încerc să fluier, nu reuşesc. Mi-a mai rămas un pic de apă, golesc burduful, apoi încerc să strig ca să-l opresc. Nu pot să scot nici cel mai mic sunet. Din mâl ies băşici cu gaz, înseamnă că-i doar o coajă subțire, dedesubt e noroi şi tipul care se lasă prins s-a curățat.

Sylvain se întoarce spre mine, mă priveşte şi-mi face semne pe care nu le înțeleg. Eu fac gesturi mari, vrând să-i spun: „Nu, nu, nu te mişca de pe plută, n-ai s-ajungi niciodată în junglă.” Întrucât stă după sacii săi cu nuci de cocos, nu-mi dau seama dacă e departe sau aproape de plută. Socotesc mai întâi că trebuie să fie foarte aproape şi că, în cazul că s-ar împotmoli, s-ar putea prinde de ea.

Deodată îmi dau seamă că s-a depărtat destul de mult şi că s-a cufundat în mâl fără să se mai poată desprinde ca să se întoarcă la plută. Un strigăt ajunge până la mine. Mă culc atunci pe burtă pe sacii mei şi-mi înfund mâinile în mâl, trăgând din răsputeri. Sacii înaintează sub mine şi reuşesc să alunec pe mai bine de douăzeci de metri. Abia atunci, după ce-am luat-o puțin la stânga şi când mă ridic în picioare fără a mai fi stânjenit de saci, îl văd pe camaradul meu, pe frățiorul meu, îngropat până la pântece. E la peste zece metri de pluta sa. Groaza îmi dă glas: „Sylvain! Sylvain! Nu te clinti, culcă-te în mâl! Dacă poți, degajează-ți picioarele!” Vântul a dus cuvintele mele, le-a auzit. Dă din cap, de sus în jos, spre a-mi spune da. Mă culc iarăşi pe burtă şi mă desprind de mâl făcându-mi sacul să alunece. Furia îmi dă puteri supra-omeneşti şi mai avansez destul de repede spre el, cu mai bine de treizeci de metri. Cu siguranță că mi-a trebuit mai mult de-o oră, dar acum sunt foarte aproape de el, poate la cincizeci sau şaizeci de metri. Îl văd cam neclar.

Aşezat, cu mâinile, brațele, chipul pline de noroi, încerc să-mi şterg ochiul stâng în care a intrat noroi sărat; mă arde şi mă împiedică să văd, nu numai cu el, dar şi cu celălalt, ăl drept, care, ca să fie totul în regulă, începe să lăcrimeze. În sfârşit, îl văd; nu mai stă culcat, e-n picioare. Doar bustul se mai află deasupra mâlului.

Tocmai a trecut primul val al resacului. A sărit pur şi simplu peste mine, fără să mă dezlipească însă. Şi s-a dus să se răsfire mai departe, acoperind mâlul cu spuma sa. A trecut şi peste Sylvain, care tot mai are întregul bust afară. Mă gândesc repede: „Cu cât vor veni mai multe valuri pe-atât vor muia mâlul. Trebuie s-ajung la el cu orice preț.”

Mă cuprinde energia unei femele care-i pe cale să-şi piardă puii şi, asemenea unei mame care vrea să-şi salveze micuțul de-un pericol iminent, trag, trag, trag de mâlul ăsta ca s-ajung până la el. Mă priveşte fără să rostească o vorbă, fără vreun gest, ațintindu-şi ochii mari spre ai mei, care-l devorează literalmente. Privirea mea îl fixează, cu singurul gând de-a nu o scăpa pe-a lui, şi nu se sinchiseşte câtuşi de puțin de locul în care-mi înfund mâinile. Mă târăsc nițel, dar din cauza a două trombe care au trecut peste mine, acoperindu-mă cu desăvârşire, mâlul a devenit mai puțin consistent şi înaintez mult mai încet decât acum o oră. A trecut una, mare, aproape că m-a asfixiat şi desprins. Mă aşez ca să văd mai bine. Sylvain e înfundat în mâl pân’ la subsuori. Mă aflu la mai puțin de patruzeci de metri de el. Mă priveşte intens, îmi dau seama că ştie c-o să moară, împotmolit acolo, ca un amărât, la trei sute de metri de Țara Făgăduinței.

Mă culc din nou şi ar iarăşi mâlul ăsta, care acum e aproape lichid. Ochii lui sunt sudați de-ai mei. Îmi face semn să-mi spună nu, să nu mă mai forțez. Continui, totuşi şi-am ajuns la mai puțin de treizeci de metri, când soseşte o trâmbă mare; mă acoperă cu masa ei de apă şi mă smulge aproape de sacii mei care, desprinşi, înaintează cu cinci-şase metri.

După ce trece valul, privesc. Sylvain a dispărut. Mâlul, acoperit cu un strat subțire de apă înspumată, e cu desăvârşire neted. Nici măcar mâna bietului meu prieten nu mai apare spre a-mi spune un ultim rămas-bun. Reacția mea e îngrozitor de bestială, dezgustătoare, instinctul de conservare e mai puternic decât oricare alt sentiment: „Tu, tu eşti în viață. Eşti singur, şi când te vei afla în junglă, fără

vreun prieten, n-o să-ți fie prea lesne să-ți duci la bun sfârşit evadarea.”

Talazul care mi se sparge-n spate, întrucât mă aşezasem, mă readuce la realitate. M-a îndoit, şi izbitura a fost atât de puternică încât mi-a tăiat respirația. Pluta a mai alunecat cu câțiva metri şi abia acum, privind cum moare valul pe lângă arbori, încep să-l plâng pe Sylvain: „Eram atât de aproape, dacă nu te clinteai din loc. Nici trei sute de metri pân’ la arbori! De ce? Hai, spune, de ce-ai făcut tâmpenia asta? Cum ai putut să-ți închipui că pojghița asta uscată era destul de tare ca să poți umbla pân’ la țărm? Soarele? Reverberația? Ce ştiu eu? Nu mai puteai să rezişti în iadul ăsta? Spune-mi, cum se face că un om ca tine n-a mai putut răbda câteva ore de prăjeală?”

Resacul se succede fără încetare, cu un zgomot de tunet. Valurile vin din ce în ce mai des, unele după altele, şi tot mai mari. De fiecare dată mă acoperă cu desăvârşire şi de fiecare dată mai alunec câțiva metri, mereu în contact cu mâlul. Către ora cinci, resacul redevine val, mă desprind şi plutesc. Au fund sub ele, aşa că nu fac zgomot aproape de loc. Tunetul a încetat. Sacul lui Sylvain a şi pătruns în junglă.

Sunt dus nu prea brutal, şi lăsat la abia douăzeci de metri de pădurea virgină. Când se retrage valul, mă aflu iar pe uscat, pe mâl, şi ferm hotărât să nu mă mişc de pe sacul meu până nu m-oi agăța cu mâna de-o liană sau de-o cracă. Mai sunt vreo douăzeci de metri. Mi-a trebuit mai bine de-o oră până ce-am avut destul fund ca să fiu din nou ridicat şi purtat spre junglă. Valul care m-a împins mugind m-a zvârlit pur şi simplu sub arbori. Deşurubez bulonul şi mă desprind de lanț. Nu îl arunc, s-ar putea să mai am nevoie de el.

ÎN JUNGLĂ

Repede, până nu apune soarele, intru în junglă, ba înotând, ba mergând, căci şi pe acolo e-un mâl care te trage la fund. Apa pătrunde adânc în pădure şi se lasă noaptea până să fi ajuns la uscat. Un miros de putregai îmi umple nările şi se degajează atâtea gaze că mă usturǎ ochii. Picioarele mi se încurcă în ierburi şi frunze. Tot îmi mai târăsc sacul. De câte ori fac un pas, încerc mai întâi cu piciorul pământul de sub apă şi înaintez doar dacă nu se afundă.

Prima noapte o petrec pe-un trunchi gros care s-a prăbuşit. O grămadă de lighioane năvălesc asupra mea. Mă arde şi mă usturǎ tot corpul. Tocmai mi-am pus bluzonul, după ce mi-am legat bine sacul, pe care l-am tras pe trunchiul copacului şi l-am fixat la cele două capete. În sac se află viața, căci nucile de cocos, când le-oi deschide, îmi vor îngădui să mănânc şi deci să rezist. Maceta e legată de încheietura mâinii drepte. Mă întind istovit pe trunchiul copacului, acolo unde două ramuri bifurcate formează un fel de cuib mare, şi mă cufund în somn fără a mai avea timp să mă gândesc la ceva. Ba nu, poate că totuşi am şoptit de două sau trei ori: „Bietul Sylvain!” înainte de-a adormi buştean.

Țipetele păsărilor mă trezesc. Soarele pătrunde foarte adânc în junglă, razele sunt orizontale, aşa că trebuie să fie şapte sau opt dimineața. În jurul meu e apăraie multă, deci marea, e în flux. S-ar putea să fie sfârşitul celei de-a zecea maree.

S-au făcut şaizeci de ore de când am plecat din Insula Diavolului. Nu-mi dau seama dacă sunt departe de mare. Oricum, o s-aştept să se retragă apa şi apoi o să mă duc pe malul mării să mă usuc şi să stau puțin la soare. Nu mai am apă de băut. Mi-au mai rămas vreo trei pumni de miez de nucă, pe care-l mănânc cu nespusă plăcere; îmi dau şi pe răni. Miezul, datorită uleiului pe care-l conține, îmi potoleşte arsurile. Apoi fumez două țigări. Mă gândesc la Sylvain, de data asta fără egoism. Nu plănuisem oare la început să

evadez fără vreun prieten? Asta fiindcă aveam pretenția că mă descurc şi singur. Aşadar nu s-a schimbat nimic, doar că o tristețe adâncă îmi strânge inima şi închid ochii ca şi cum asta m-ar împiedica să văd scena afundării tovarăşului meu în mlaştină. S-a zis cu el.

Mi-am proptit bine sacul în cuib şi încep prin a scoate o nucă de cocos. Reuşesc să cojesc două, lovindu-le din răsputeri de copac, între picioarele mele. Trebuie lovite în vârf ca să se despice coaja. E mai bine decât cu maceta. Mănânc una întreagă şi beau puțina apă prea dulce pe care-o conține. Marea se retrage degrabă şi pot să înaintez cu uşurință prin noroi şi să ajung pe plajă.

Soarele străluceşte, marea e azi de-o nespusă frumusețe. Privesc îndelung spre locul unde presupun că a dispărut Sylvain. Hainele mi se usucă repede, precum şi trupul, pe care l-am spălat cu apă sărată. Aprind o țigară. O ultimă privire spre mormântul prietenului meu şi mă întorc în junglă, păşind fără să întâmpin prea multe greutăți. Cu sacul în spinare, m-afund încet-încet în desiş. În mai puțin de două ore găsesc, în sfârşit, un teren care nu e niciodată inundat. La rădăcina copacilor nu e nici o urmă care să arate că mareea ar ajunge până acolo. Am să mă opresc aici şi-am să mă odihnesc pe deplin douăzeci şi patru de ore. Am să deschid nucile de cocos una câte una şi-o să scot miezul spre a-l băga în sac, gata de mâncat oricând voi avea poftă. Aş putea s-aprind un foc. Dar cred că nu e prudent.

Restul zilei şi-al nopții s-a desfăşurat fără incidente. Hărmălaia păsărilor mă trezeşte la răsăritul soarelui. Isprăvesc cu scosul miezului din nucile de cocos şi, cu o boccea mică pe umăr, mă îndrept spre răsărit.

Pe la trei după-amiază dau de-o cărare. E un drumeag făcut fie de căutătorii de balata, fie de cei ce prospectează pădurea sau îi aprovizionează pe căutătorii de aur. Cărarea e îngustă, dar curată, fără crengi de-a curmezişul, aşadar e umblată adesea. Din când în când, câteva urme de copite – copite de măgar sau de catâr nepotcovit. În gropile de noroi uscat văd urmele unor picioare de om, degetul mare e întipărit limpede pe lut. Merg până se înnoptează. Mestec

miez de nucă; mă hrăneşte şi totodată mi-astâmpără setea. Uneori, după ce-am mestecat bine, îmi frec nasul, buzele şi obrajii cu cocoloşul acela plin de ulei şi de salivă. Ochii mi se lipesc adesea şi sunt plini de puroi. De cum voi putea, o să-i spăl cu apă dulce. În sac, alături de nucile de cocos, aveam o cutie etanşă cu o bucată de săpun de Marsilia, o maşină de ras Gillette, douăsprezece lame şi-un pămătuf. O regăsesc neatinsă.

Merg cu maceta-n mână, dar n-am nevoie de ea, drumul e lipsit de obstacole. Ba chiar observ, pe margine, crăci tăiate nu de prea multă vreme. Pe cărarea asta trec oameni, trebuie să înaintez cu băgare de seamă.

E-un alt soi de junglă decât aceea pe care am văzut-o la prima evadare, la Saint-Laurent-du-Maroni. Asta de-acum are două etaje şi nu-i chiar atât de deasă ca la fluviul Maroni. Prima treaptă de vegetație se ridică până la o înălțime de vreo cinci-şase metri, iar deasupra, bolta junglei se află la peste douăzeci de metri. Lumina zilei pătrunde doar în dreapta potecii. În stânga e aproape întuneric.

Înaintez cu iuțeală, uneori prin câte-un luminiş rămas de pe urma unui incendiu provocat de om sau de trăsnet. Zăresc raze de soare. Înclinarea lor mi-arată că-i pe cale să apună. Le-ntorc spatele, îndreptându-mă spre răsărit, deci spre satul de negri Kourou sau spre penitenciarul cu acelaşi nume.

În curând noaptea se va lăsa dintr-odată. Nu trebuie să umblu noaptea. O să intru în junglă şi-o să găsesc un locşor să mă culc.

La mai bine de treizeci de metri de cărare, bine adăpostit sub o grămadă de frunze netede de soiul celor de banan, mă lungesc pe-un morman de frunze asemănătoare, pe care le-am tăiat cu maceta. O să dorm ferit de umezeală, şi am norocul să nu plouă. Fumez două țigări.

Astă-seară nu-s prea obosit. Cât priveşte foamea, sunt în formă datorită miezului de nucă. Doar setea îmi usucă gura şi nu prea reuşesc să salivez.

A început partea a doua a evadării şi iată a treia noapte petrecută fără necazuri pe continent.

Ah! de-ar fi fost Sylvain cu mine! Dar nu e, n-ai ce-i face, frățioare. Ai avut tu nevoie, de când te ştii, de vreun sfat sau de vreun sprijin ca să porneşti la treabă? Eşti căpitan sau soldat? Hai, Papillon, nu te prosti, lăsând la o parte durerea firească de a-ți fi pierdut un prieten, chiar dacă eşti singur în junglă, nu înseamnă că eşti mai puțin puternic. Ăi de la Royale, de la Saint-Joseph şi de pe Insula Diavolului sunt departe, de şase zile i-ai lăsat în urmă. Cei de la Kourou or fi înştiințați. Mai întâi caraliii de la lagărul forestier, apoi negrii din sat. Trebuie să fie pe-acolo şi un post de jandarmi. O fi oare cuminte să mă îndrept spre satul ăsta? Nu-i cunosc câtuşi de puțin împrejurimile. Lagărul e înfipt între sat şi fluviu. E tot ce ştiu despre Kourou.

Pe Insula Royale plănuisem să atac primul individ care mi-o ieşi în cale şi să-l silesc să mă călăuzească până prin preajma lagărului de la Inini, unde se află indochinezii, printre care Cuic-Cuic, fratele lui Chang. De ce să-mi schimb planul? Dacă cei de pe Insula Diavolului au ajuns la concluzia că ne-am înecat, n-o să se lase cu gălăgie. Dar dacă-şi pun problema evadării, Kourou poate fi primejdios. Fiind un lagăr forestier, o fi plin de arăboi deci şi-o grămadă de potere. Cască bine ochii să nu te hăituiască, Papi! Chiar aşa. Vezi să nu fii prins între două focuri. Trebuie să-i zăreşti pe tipii ăia, oricare-or fi, până să te repereze ei. Va să zică: n-am voie să umblu pe potecă, ci prin junglă, paralel cu drumul. Azi, cât a fost ziua de lungă, ai făcut o prostie gogonată alergând pe cărarea asta fără altă armă decât cuțitoiul tău. Asta nu se mai cheamă inconştiență, ci nebunie curată. Aşadar, de mâine o pornesc prin junglă.

Mă scol cu noaptea-n cap, trezit de țipetele lighioanelor şi ale păsărilor care salută zorile, şi mă dezmeticesc din somn o dată cu jungla. Şi pentru mine începe o zi nouă. Înghit un pumn de miez de nucă, bine mestecat. Mă şterg cu el şi pe față şi-o pornesc la drum.

Foarte aproape de potecă, dar prin desiş, merg destul de greu întrucât, deşi lianele şi crengile nu sunt prea stufoase, trebuie să le dau deoparte ca să înaintez. Oricum, bine-am făcut c-am părăsit cărarea, căci aud pe cineva fluierând. În

fața mea, drumul se întinde drept, cale de peste cincizeci de metri. Nu-l văd pe cel ce fluieră. Ah! uite-l că vine. E un negru, cară un sac pe umăr şi are o puşcă-n mâna dreaptă. E-n cămaşă kaki, în şort şi cu picioarele goale. Cu capul în jos, cu spinarea încovoiată de sacul cât toate zilele, nu-şi ia ochii din pământ.

Pitit în spatele unui copac gros, chiar pe marginea potecii, cu cuțitul gata pregătit, aştept s-ajungă în dreptul meu. În clipa când trece prin fața copacului, mă năpustesc asupra lui. Cu mâna dreaptă i-am prins din zbor brațul care ține puşca, i-l răsucesc şi-l fac s-o scape jos. „Nu mă omorî! Dumnezeule, fie-ți milă!" E tot în picioare, cu vârful cuțitului meu proptit la baza gâtului, în stânga. M-aplec şi ridic puşca, o prăpădenie c-o singură țeavă, dar încărcată probabil cu pulbere şi alice până-n vârf. Am tras cocoşul şi, după ce m-am îndepărtat cam la doi metri, poruncesc:

— Lasă jos sacul. Nu-ncerca s-o iei la goană, că te curăț cât ai zice peşte.

Bietul negru, îngrozit, îmi dă ascultare. Apoi se uită la mine:

— Sunteți un evadat?

— Da.

— Ce doriți? Luați tot ce am. Dar, vă rog nu mă omorâți, am cinci copii. Fie-vă milă, lăsați-mi viața.

— Taci din gură. Cum te cheamă?

— Jean.

— Unde te duci?

— Să le duc de mâncare şi leacuri celor doi frați ai mei care taie lemne-n junglă.

— De unde vii?

— De la Kourou.

— Eşti de-acolo, din sat?

— Acolo m-am născut.

— Ştii unde-i Inini?

— Da, uneori fac afaceri cu indochinezii din lagărul de prizonieri.

— Vezi asta?

— Ce-i aia?

— O hârtie de cinci sute de franci. Ai de ales: ori faci ce-ți spun eu, şi-ți dăruiesc cinci sute de franci, şi capeți puşca înapoi; ori refuzi sau încerci să mă păcăleşti şi atunci te omor. Alege.

— Ce trebuie să fac? Fac tot ce vreți, chiar fără bani.

— Să mă călăuzeşti în deplină siguranță până în împrejurimile lagărului de la Inini. După ce iau legătura cu un anume chinez, poți să pleci. Ne-am înțeles?

— S-a făcut.

— Dacă mă păcăleşti, eşti un om mort.

— Nu, jur că v-ajut cinstit.

Are lapte condensat. Scoate şase cutii şi mi le dă, împreună cu o pâine de-un kilogram şi cu nişte slănină afumată.

— Ascunde-ți sacul în junglă, o să ți-l iei mai târziu. Uite, însemn pomul cu maceta.

Beau o cutie de lapte. Mai îmi dă şi-un pantalon lung nou-nouț, de la o salopetă de mecanic. Îl îmbrac fără să las puşca din mână.

— Dă-i drumul, Jean. Ai grijă să nu ne vadă nimeni, că dacă ne surprinde cineva, tu eşti de vină, şi atunci s-a zis cu tine.

Jean se pricepe să umble prin junglă mai bine ca mine şi-mi vine greu să mă țin după el, atât e de iscusit când e vorba să se ferească de crăci şi de liane. Năzdrăvanul ăsta parcă se plimbă prin junglă.

— Ştiți că la Kourou au fost înştiințați c-au evadat doi ocnaşi din Insule? Vreau să fiu cinstit cu dumneavoastră: o să fie primejdie mare când o să trecem pe lângă lagărul de ocnaşi de la Kourou.

— Pari om bun şi sincer, Jean. Sper să nu mă-nşel. Pe unde socoteşti c-ar fi mai bine s-ajung la Inini? Gândeşte-te că de scăparea mea atârnă viața ta, căci dacă mă dibuiesc caraliii sau poterele, sunt silit să te omor.

— Care vă e numele?

— Papillon.

— Bine, domnule Papillon. Trebuie să pătrundem adânc în junglă şi să ne ţinem departe de Kourou. Garantez că vă duc la Inini prin junglă.

— Mă bizui pe tine. Ia-o pe unde crezi că-i mai sigur.

În interiorul junglei se merge mai încet, dar de când ne-am depărtat de cărare, îmi dau seama că negrul s-a mai relaxat. Nu mai transpiră atât de mult şi chipul îi e mai puţin crispat, parcă s-a mai liniştit.

— Jean, aşa-i că ţi-a mai trecut frica?

— Da, domnule Papillon. În preajma potecii eraţi în mare primejdie, va să zică şi eu.

Înaintăm repede. Negrul e deştept, niciodată nu se depărtează de mine cu mai mult de trei-patru metri.

— Stai, vreau să-mi răsucesc o ţigară.

— Vă rog, poftiţi un pachet de *Gauloises.*

— Mulţumesc, Jean, eşti băiat de treabă.

— Aşa e, sunt foarte de treabă. Vedeţi dumneavoastră, sunt catolic şi sufăr când văd cum se poartă supraveghetorii albi cu ocnaşii.

— Ai văzut mulţi? Unde?

— În lagărul forestier de la Kourou. Ţi se rupe inima când îi vezi cum se prăpădesc cu încetul, măcinaţi de munca asta la tăiatul lemnelor, de friguri şi de dizenterie. În Insule o duceţi mai bine. E prima oară că văd un condamnat ca dumneavoastră perfect sănătos.

— Aşa-i, o ducem mai bine în Insule.

Ne-am aşezat pe-o cracă groasă. Îi ofer una din cutiile lui de lapte. Refuză, preferă să mestece nucă de cocos.

— Nevastă-ta e tânără?

— Da, are treizeci şi doi de ani. Eu am patruzeci. Avem cinci copii, trei fete şi doi băieţi.

— Câştigi bine?

— Cu lemnul de trandafir o scoatem binişor la capăt, şi nevastă-mea spală şi calcă rufele supraveghetorilor. Mai iese ceva şi din asta. Suntem foarte săraci, dar mâncăm cu toţii pe săturate şi copiii merg la şcoală. Niciodată n-au dus lipsă de încălţări.

Amărâtului ăsta de negru i se pare că, din moment ce copiii lui au ghete-n picioare, totul e-n regulă. E aproape cât mine de înalt, chipul său n-are nimic antipatic. Dimpotrivă, ochii lui arată limpede că-i un om înzestrat cu simțiri ce-i fac cinste, că e harnic, sănătos, bun tată de familie, bun soț, bun creştin.

— Dar dumneata, Papillon?

— Eu, Jean, încerc să-mi refac viața. De zece ani zac îngropat de viu, mă străduiesc neîncetat să evadez, ca s-ajung într-o zi ca tine, liber, cu o nevastă şi cu copii, fără să fac vreun rău cuiva nici măcar cu gândul. Chiar tu ai spus, ocna e un putregai, şi-un bărbat care se respectă trebuie să fugă din mocirla asta.

— Am să v-ajut din toată inima. Să mergem.

Dovedind un extraordinar simț de orientare şi fără să şovăie vreodată în ce priveşte direcția, Jean mă călăuzeşte de-a dreptul spre împrejurimile lagărului unde se află indochinezii; sosim la vreo două ore după lăsarea nopții. Din depărtare se aud lovituri, nu se zăreşte nici o lumină. După câte îmi explică Jean, ca să te apropii cu adevărat de lagăr trebuie să ocoleşti unul sau două avanposturi. Hotărâm să ne oprim şi să înnoptăm.

Sunt mort de oboseală, mie frică s-adorm. Dacă mă înşel în privința negrului? Dacă m-a dus de nas, şi-mi ia puşca în timp ce dorm, ca să mă omoare? Dacă mă lichidează, prinde doi iepuri deodată: scapă de primejdia pe care-o reprezint pentru el şi capătă o răsplată pentru uciderea unui evadat.

Da, e foarte deştept. Fără să mai scoată o vorbă, fără să mai stea pe gânduri, se culcă şi el. Încă n-am aruncat lanțul şi bulonul. Îmi vine să-l leg; dar mă gândesc că poate să desfacă bulonul la fel de bine ca şi mine şi că, dacă umblă tiptil în vreme ce eu dorm buştean, n-o să simt nimic. Deocamdată o să mă străduiesc să nu adorm. Are un pachet întreg de țigări. Cu nici un preț n-am voie să ațipesc. Nu pot să mă încred în omul ăsta, care la urma urmei s-ar putea să fie cinstit şi să mă socotească pe mine tâlhar.

E întuneric beznă. Stă culcat la doi metri de mine, nu zăresc decât albul tălpilor sale, e desculț. În junglă răsună

obişnuitele zgomote ale nopţii; între altele, urletul neîncetat al maimuţei guşate, răguşit şi puternic, care răzbate kilometri întregi. Are o mare importanţă: înseamnă că cei din grupul său pot să mănânce sau să doarmă fără grijă. Nu aduce a spaimă sau primejdie, va să zică prin preajmă nu sunt fiare sălbatice sau oameni.

Încordat la culme, nu-mi vine prea greu să n-adorm; m-ajută câteva arsuri pe care mi le fac cu ţigara şi mai ales un roi de ţânţari, vorbiţi să-mi sugă tot sângele. M-aş putea apăra ungându-mă cu salivă amestecată cu tutun. Dacă-mi dau cu zeama asta de nicotină, scap de ţânţari, dar fără ei probabil c-o s-adorm. Nu-mi rămâne decât să nădăjduiesc că ţânţarii ăştia n-o să mă umple de malarie sau de friguri galbene.

Iată-mă ieşit, poate doar provizoriu, din calea putreziciunii. Când am apucat-o pe calea asta aveam douăzeci şi cinci de ani, eram în 1931. Suntem în 1941. Zece ani. În 1931, printr-un rechizitoriu nemilos şi inuman, Pradel, procurorul lipsit de suflet, a reuşit să m-azvârle, tânăr şi plin de vigoare, în acel hău al Administraţiei penitenciare, în văgăuna aia umplută c-o scursoare vâscoasă, menită să mă topească încetul cu încetul şi să mă facă să dispar. În sfârşit, am încheiat cu bine prima parte a evadării. Am ieşit din fundul puţului, şi-am ajuns la ghizduri. Va trebui să-mi folosesc toată energia şi inteligenţa ca să izbutesc şi cu partea a doua.

Noaptea se scurge încetişor, totuşi se scurge şi n-am adormit. Nici măcar n-am dat drumul puştii. Usturimea provocată de înţepăturile ţânţarilor m-a ţinut atât de treaz că arma nu mi-a scăpat o dată din mâini. Pot să fiu mulţumit de mine, nu mi-am riscat libertatea lăsându-mă doborât de oboseală. Mintea s-a dovedit mai tare decât trupul şi, la primele ţipete ale păsărilor, care vestesc apropierea zorilor, pot să mă felicit. Cele câteva zburătoare „sculate cu noaptea-n cap” sunt preludiul care nu se lasă prea mult aşteptat.

Negrul se ridică în capul oaselor, după ce şi-a întins toate mădularele, şi-şi freacă picioarele.

— Bună dimineaţa, n-ai dormit?

— Nu.
— Asta-i o prostie, te asigur că nu era cazul să te temi de mine. Sunt hotărât să te ajut ca să izbuteşti.
— Mulţumesc, Jean. Mai e mult până se luminează în junglă?
— O oră şi ceva. Doar animalele simt cu mult înainte că mijesc zorile. Peste o oră o să vedem destul de bine. Papillon, împrumută-mi te rog cuţitul dumitale.
I-l întind fără şovăire. Face doi-trei paşi şi taie o creangă dintr-o plantă grasă. Îmi dă o bucată mare şi-şi opreşte restul.
— Bea apa dinăuntru şi dă-ţi cu ea pe faţă.
Beau şi mă spăl cu soiul ăsta ciudat de burete. S-a luminat de ziuă. Jean îmi dă înapoi cuţitul. Mi-aprind o ţigară, Jean fumează şi el. Pornim la drum. După ce ne-am bălăcit de câteva ori prin nişte băltoace de noroi foarte greu de străbătut, am ajuns în împrejurimile lagărului de la Inini abia pe la amiază, fără să fi avut parte de vreo întâlnire, fie ea plăcută sau nu.
Ne-am apropiat de-o adevărată cale de acces spre lagăr. De-a lungul acestui larg spaţiu defrişat se întinde o linie ferată îngustă. E-o cale ferată, îmi spune el, pe care nu circulă decât nişte vagonete împinse de indochinezi. Vagonetele astea fac un zgomot asurzitor, se aud de departe. Asistăm la trecerea unuia, are pe el o bancă pe care şed doi caralii. În spatele lor, doi indochinezi frânează drăcovenia cu nişte drugi de lemn. Roţile scapără scântei. După câte spune Jean, unul din capetele prăjinilor e de oţel şi slujeşte la împingere şi frânare.
Drumul e foarte umblat. Trec indochinezi purtând în spinare suluri de liane, unii duc câte-un purcel sălbatic, iar alţii, maldăre de frunze de cocotier. Toţi par să se îndrepte spre lagăr. Jean zice că există multe motive ca s-o porneşti prin junglă: să prinzi vreun vânat, să cauţi liane din care se fac mobile, frunze de cocotier pentru rogojinile care apără zarzavaturile din grădini de dogoarea soarelui, să vânezi fluturi, musculiţe, şerpi etc. După ce şi-au isprăvit munca impusă de Administraţie, unii indochinezi au voie să umble

câteva ore prin junglă. Cu toţii trebuie să se înapoieze înainte de orele cinci ale după-amiezii.

— Poftim, Jean. Iată cei cinci sute de franci şi puşca (pe care-am descărcat-o în prealabil). Am cuţitul şi maceta. Poţi să pleci. Îţi mulţumesc. Dumnezeu să te răsplătească mai bine decât mine c-ai ajutat un nenorocit să încerce să-şi refacă viaţa. Te-ai purtat corect. Îţi mulţumesc încă o dată. Când o să le povesteşti copiilor tăi întâmplarea asta, nădăjduiesc c-ai să le spui: „Ocnaşul ăla părea băiat de treabă, nu-mi pare rău că l-am ajutat”.

— Domnule Papillon, e târziu, până s-o înnopta n-apuc să mai merg cine ştie cât. Păstrează puşca, rămân cu dumneata până mâine dimineaţă. Dacă n-ai nimic împotrivă, aş vrea să-l opresc chiar eu pe indochinezul pe care-o să-l alegi ca să-l înştiinţeze pe Cuic-Cuic. O să-i fie mai puţin frică de mine decât de-un alb care a evadat. Dă-mi voie s-o iau pe drumeag. Nici măcar unui caraliu nu i s-ar părea ciudat să mă vadă pe-aici, presupunând că s-ar ivi vreunul. I-aş spune c-am însemnat nişte lemn de trandafir pentru întreprinderea „Symphorien” din Cayenne. Ai încredere în mine.

— Atunci ia-ţi puşca, în junglă ar părea suspect cineva neînarmat.

— Aşa-i.

Jean s-a proţăpit în mijlocul drumului. Eu unul când şi-o face apariţia un indochinez care să-mi placă, o să fluier încetişor.

— Bună ziua, domnu, zice-n grai local un moşneguţ indochinez care poartă pe umeri un trunchi de bananier din cei cu muguraşi terminali, delicioşi la gust.

Fluier, întrucât bătrânelul politicos, care-l salută el întâi pe Jean, îmi place.

— Bună ziua. Stai, vreau să vorbesc cu tine.

— Ce vrea domnu'? Şi se opreşte.

Discută de vreo cinci minute. N-aud ce spun. Trec doi indochinezi care duc o căprioară mare, agăţată cu picioarele de-o prăjină, capul i se târăşte pe jos. Se cărăbănesc fără să-l salute pe negru, dar îi zic ceva în păsăreasca lor celuilalt indochinez, care le răspunde două-trei vorbe.

Jean îl aduce pe bătrân în junglă. Ajung până la mine. Îmi întinde mâna.

— Tu *frufru* (evadat)?

— Da.

— De unde?

— Din Insula Diavolului.

— Ya, bun. (Râde şi se holbează la mine, cu ochii lui oblici.) Ya, bun. Cum cheamă la tine?

— Papillon.

— Eu nu cunoşti.

— Eu prieten Chang, Chang Vauquien; frate cu Cuic-Cuic.

— Ah! Ya, bun. (Şi iar îmi strânge mâna.) Tu ce vrut?

— Spui Cuic-Cuic eu aştept el aici.

— Asta nu putut.

— De ce?

— Cuic-Cuic furat şaizeci rațe de la şef lagăr. Şef vrut omoară Cuic-Cuic. Cuic-Cuic *frufru.*

— De când?

— Două luni.

— Pe mare?

— Nu ştiu. Eu merg lagăr vorbit alt indochinez prieten bun Cuic-Cuic. El hotărăşte. Tu nu mişti de-aci. Eu venit înapoi noaptea asta.

— La ce oră?

— Nu ştiu. Dar eu venit înapoi aduce mâncare la tine, țigări, tu nu faci foc aici. Eu fluierat „La Madelon”. Când tu auzit, ieşit la drum. Înțeles?

— Înțeles.

Şi pleacă.

— Ce părere ai, Jean?

— Nu înseamnă c-am dat greş. Dacă vreți, ne întoarcem la Kourou şi fac rost de-o barcă, de alimente şi de pânze ca s-o porniți pe apă.

— Jean, mă duc foarte departe, mi-e cu neputință să plec singur. Îți mulțumesc pentru propunere. La o adică poate c-o să accept.

Indochinezul ne-a lăsat o porție zdravănă de muguraşi de palmier, pe care-o mâncăm. E proaspătă şi delicioasă, aduce

foarte bine la gust cu alunele. Jean o să stea de veghe, am încredere în el. Mă dau cu zeamă de tutun pe faţă şi pe mâini întrucât ţânţarii au pornit la atac.

Jean mă trezeşte din somn:

— Papillon, fluieră cineva „La Madelon”.

— Cât e ceasul?

— Nu-i târziu, vreo nouă.

Ne-ntoarcem la drumeag. Întuneric beznă. Omul care fluieră se apropie, îi răspund. Se apropie, suntem foarte aproape, îl simt, dar nu-l văd. Tot fluierând, când unul, când altul, reuşim să ne găsim. Sunt trei inşi. Fiecare mi-atinge mâna. Luna o să răsară în curând.

— Să ne-aşezăm pe marginea drumului, spune unul din ei într-o franceză perfectă. În întunericul ăsta n-o să ne poată vedea nimeni.

Jean s-a apropiat şi el.

— Întâi mănâncă, ai să vorbeşti pe urmă, spune cel care vorbeşte atât de corect.

Jean şi cu mine dăm pe gât o supă de zarzavat fierbinte. Ne încălzeşte şi hotărâm să păstrăm restul mâncării pentru mai târziu. Bem ceai cald cu zahăr, are gust de mentă, e delicios.

— Eşti prieten bun cu Chang?

— Da, mi-a spus să-l caut pe Cuic-Cuic, să evadez cu el. Eu am mai evadat o dată, foarte departe, până-n Columbia. Sunt marinar bun, de-aia voia Chang să-l iau şi pe frate-său. Are încredere în mine.

— Foarte bine. Ce tatuaje are Chang?

— Un dragon pe piept, trei puncte pe mâna stângă. Mi-a spus că cele trei puncte sunt semnul că a fost unul din capii răscoalei de la Poulo Condor. Cel mai bun prieten al lui e un alt conducător al răscoalei, îl cheamă Van Hue. Îi lipseşte un braţ.

— Ăla-s eu, zice intelectualul. Nu-ncape îndoială că eşti prietenul lui Chang, aşadar prietenul nostru. Fii atent: Cuic-Cuic n-a putut încă să pornească pe mare, întrucât nu se pricepea să conducă o barcă. Pe de altă parte, e singur, e-n junglă, la vreo zece kilometri de aici. Face mangal. Nişte

prieteni îl vând şi-i dau banii. Când o avea destule economii, o să-şi cumpere o barcă şi-o să caute pe careva să evadeze împreună. Acolo unde e nu riscă nimic. Nimeni nu poate s-ajungă la soiul ăla de insulă pe care se află, fiindcă e înconjurată de smârcuri. Oricine se aventurează într-acolo fără să cunoască drumul e înghițit de mlaştină. În zori viu să te iau ca să te duc la Cuic-Cuic. Haideți cu noi.

O luăm pe marginea drumului, căci a răsărit luna şi e destulă lumină ca să vezi cale de cincizeci de metri. Când ajungem în dreptul unui pod de lemn, îmi spune.

— Bagă-te sub pod. Ai să dormi aici, vin să te iau mâine dimineață.

Ne strângem mâna şi cei trei pleacă. Umblă fără să se ascundă. Dacă-i surprinde careva, o să spună că s-au dus să controleze nişte capcane aşezate peste zi în junglă. Jean zice:

— Papillon, tu nu dormi aici. Tu dormi în junglă, eu dorm aici. Când o veni, te chem.

— S-a făcut.

Mă întorc în junglă şi, după ce fumez câteva țigări, adorm mulțumit, cu burta plină de supa cea bună.

Van Hue e prezent la întâlnire înainte de revărsatul zorilor. Ca să câştigăm timp, o să ținem drumul până la răsăritul soarelui. Mergem repede vreme de peste patruzeci de minute. Dintr-o dată se face ziuă şi se aude de departe zgomotul unui vagonet care vine spre noi pe linia ferată. Intrăm în junglă.

— Rămâi cu bine, Jean, îți mulțumesc şi-ți urez noroc. Dumnezeu să te binecuvânteze, pe tine şi familia ta.

Insist să accepte cei cinci sute de franci. În caz că n-ar reuşi combinația cu Cuic-Cuic, mi-a explicat cum să mă apropii de satul lui şi cum să-l ocolesc ca să ajung din nou pe drumeagul pe care l-am întâlnit. E nevoit să treacă pe acolo de două ori pe săptămână. Îi strâng mâna acestui nobil negru guyanez, iar el se avântă pe drum.

— Haidem, zice Van Hue pătrunzând în junglă.

Se orientează fără să şovăie şi înaintăm destul de repede, deoarece hățişul nu-i prea des. Evită să taie cu maceta ramurile şi lianele care-l încurcă. Le dă la o parte.

CUIC-CUIC

În mai puţin de trei ore ajungem în faţa unei întinderi noroioase. Nuferi în floare şi nişte frunze mari, verzi, stau lipite de mlaştină. O luăm pe marginea mlaştinii.

— Fii atent să n-aluneci altfel dispari pe vecie, mă previne Van Hue când mă vede poticnindu-mă.

— Dă-i înainte, viu după tine şi-o să fiu mai atent.

La vreo sută cincizeci de metri în faţa noastră se zăreşte o insuliţă. Din mijlocul ei se ridică o coloană de fum. Acolo trebuie să fie cărbunăria. Văd în mocirlă un caiman înfundat în noroi pân' la ochi. Cu ce naiba s-o fi hrănind crocodilul ăsta aici, în mocirlă?

După ce-am mers mai bine de-un kilometru pe malul acestui lac de noroi, Van Hue se opreşte şi începe să cânte cât îl ţine gura. Un individ se apropie de malul insuliţei. E mic de statură şi n-are pe el decât un şort. Cei doi indochinezi vorbesc între ei. Durează cam mult şi încep să-mi pierd răbdarea când, în sfârşit, termină de vorbit.

— Vino-ncoa, zice Van Hue.

Mă iau după el, ne întoarcem pe unde-am venit.

— Totul e-n ordine, ăsta-i un prieten al lui Cuic-Cuic. Cuic-Cuic s-a dus la vânătoare, n-o să mai întârzie mult, trebuie să-l aşteptăm aici.

Ne aşezăm. Cuic-Cuic soseşte în mai puţin de-o oră. E un individ mărunţel şi uscat, galben ca anamiţii, cu dinţii daţi cu mult lac, aproape negri strălucitori, cu ochi inteligenţi şi sinceri.

— Eşti prieten cu fratele meu Chang?

— Da.

— Bine. Poţi să pleci, Van Hue.

— Mulţumesc, zice Van Hue.

— Na, ţine potârnichea asta.

— Nu, mulţumesc.

Îmi strânge mâna şi pleacă.

Cuic-Cuic porneşte cu mine, în faţa noastră merge un purcel. Ne ţinem pur şi simplu după el.

— Bagă bine de seamă, Papillon. La cel mai mic pas greşit te înghite noroiul. În caz de accident nu ne putem ajuta unul pe altul, ar însemna să dispară nu unul, ci doi. Cărarea pe unde se poate merge nu e niciodată aceeaşi, fiindcă noroiul se mişcă, dar purcelul găseşte totdeauna o trecere. O singură dată a trebuit s-aştept două zile până să trec.

Chiar aşa e, purcelul negru adulmecă şi o porneşte repede prin mlaştină. Indochinezul îi vorbeşte pe limba lui. Sunt uluit văzând cum îl ascultă animalul ăsta ca un căţel. Cuic-Cuic priveşte atent, iar eu mă holbez, încremenit. Purcelul străbate o distanţă fără să se afunde vreodată mai mult de câţiva centimetri. Noul meu prieten porneşte degrabă la rândul lui, şi-mi spune:

— Pune piciorul pe urmele mele. Trebuie să trecem cât se poate de repede, căci urmele lăsate de purcel se şterg cât ai clipi.

Am străbătut mlaştina fără vreun bucluc. Niciodată noroiul nu mi-a trecut de gleznă, şi asta doar spre sfârşit.

Purcelul făcuse zigzaguri lungi, ceea ce ne-a silit să umblăm pe scoarţa asta mai tare peste două sute de metri. Sunt lac de sudoare. Aş minţi spunând că mi-a fost doar frică, eram îngrozit sadea.

În prima parte a drumului mă tot întrebam dacă mi-era scris să mor ca Sylvain. Revedeam ultimele clipe ale acelui amărât şi, cu toate că eram treaz de-a binelea, îi distingeam trupul, dar chipul lui părea să aibă trăsăturile mele. În ce hal m-a impresionat traversarea asta! N-o s-o uit prea uşor.

— Dă-mi mâna.

Cuic-Cuic, omuleţul ăsta numai piele şi oase, mă ajută să mă caţăr pe mal.

— Bravo, frăţioare, aici precis că nu ne-ajunge potera.

— Ah, în privinţa asta poţi să te culci pe-amândouă urechile!

Am ajuns pe insuliţă. Mă îneacă un miros de bioxid de carbon. Tuşesc. E fumul de la cele două cărbunării care ard mocnit. În tot cazul, aici n-o să mă mănânce ţânţarii. În bătaia vântului, învăluită-n fum, se înalţă o colibă cu acoperişul din frunze şi cu pereţii tot din frunze, împletite ca

nişte rogojini. Are o uşă, iar în fața ei se află micul indochinez pe care l-am văzut înainte de Cuic-Cuic.

— Bună ziua, domnu.

— Vorbeşte-i franțuzeşte, nu în dialect, e un prieten de-al lui frate-meu.

Bucățica aceea de om mă cercetează din cap până-n picioare. Mulțumit de inspecție, îmi întinde mâna, zâmbindu-mi ştirb.

— Intră, stai jos.

E curat în bucătăria asta, singura încăpere de altfel. Fierbe ceva pe foc, într-o oală mare. Există un singur pat încropit din crengi de copac, la cel puțin un metru de la pământ.

— Ajută-mă să-i pregătesc un pat pentru la noapte.

— Da, Cuic-Cuic.

În mai puțin de-o jumătate de oră, culcuşul meu e gata. Cei doi indochinezi pun masa şi mâncăm o supă delicioasă, apoi orez cu tocăniță de carne.

Tipul, prietenul lui Cuic-Cuic, e cel care vinde mangalul. Nu stă pe insulă, de aceea, când se înnoptează, Cuic-Cuic şi cu mine rămânem singuri.

— Da, am furat toate rațele şefului, de-aia am şters-o.

Stăm față-n față, chipurile ne sunt luminate din când în când de văpăile focului. În timp ce vorbim, ne privim. Fiecare caută să-l cunoască şi să-l înțeleagă pe celălalt.

Fața lui Cuic-Cuic nu-i aproape deloc galbenă, i-a bronzat-o soarele. Ochii săi foarte oblici, negri şi strălucitori privesc țintă când vorbeşte. Fumează țigări lungi, răsucite de el din frunze de tutun negru.

Eu continui să fumez țigări pe care mi le fac din hârtia de orez adusă de Ciung.

— M-am cărăbănit aşadar pentru că şeful, stăpânul rațelor voia să mă căsăpească acu trei luni. Din păcate, am pierdut la cărți nu numai banii luați pe rațe, dar şi pe cei câştigați cu mangalul.

— Unde joci cărți?

— În junglă. Indochinezii din lagărul de la Inini şi cei eliberați vin de la Cascade, joacă-n fiecare noapte.

— Eşti hotărât s-o porneşti pe mare?

— Abia aştept. Pe când îmi vindeam mangalul, socoteam să cumpăr o barcă, să găsesc un tip care să ştie s-o manevreze şi care să vrea s-o întindă cu mine. Acu, abia cu ce iau peste trei săptămâni din vânzarea mangalului o să putem cumpăra barca şi s-o pornim pe mare, de vreme ce ştii s-o pilotezi.

— Am bani, Cuic-Cuic. Nu-i nevoie să mai aşteptăm până se vinde mangalul ca să cumpărăm barca.

— Atunci e-n regulă. Ştiu o şalupă faină, pe care se cere o mie cinci sute de franci. O vinde un negru, tăietor de lemne.

— Da.

— Vreau s-o văd şi eu.

— Mâine mă duc la Ciocolată, cum îi zic eu. Povesteşte-mi cum ai evadat, Papillon. Credeam că nu-i cu putinţă s-o întinzi din Insula Diavolului. De ce n-a plecat şi frate-meu Chang cu tine?

Îi povestesc evadarea, valul Lisette, moartea lui Sylvain.

— Înţeleg de ce n-a vrut Chang să plece cu tine. Era întradevăr riscant. Eşti deosebit de norocos, de-aia ai putut s-ajungi pân-aici. Îmi pare bine.

Cuic-Cuic şi cu mine stăm la taclale de peste trei ore. În zori vrea să se ducă la Ciocolată, de asta ne culcăm devreme, după ce-am pus pe foc o cracă groasă, să-l ţinem aprins toată noaptea. Fumul mă îneacă şi mă face să tuşesc, dar are şi-un avantaj: nici urmă de ţânţari.

Întins pe culcuşul meu, acoperit cu o pătură pe cinste, la căldură, închid ochii. Nu pot s-adorm. Sunt prea agitat. Da, evadarea merge bine. Dacă barca-i bună, în mai puţin de-o săptămână pornesc în larg. Cuic-Cuic e mic de statură, costeliv, dar probabil de-o forţă puţin obişnuită şi cu o rezistenţă de fier. Precis că-i cinstit şi corect cu prietenii lui, dar totodată foarte crud cu duşmanii. Nu-i lucru uşor să citeşti ceva pe chipul unui asiatic, nu exprimă nimic. Privirea totuşi pledează în favoarea lui.

Adorm şi visez marea însorită, iar barca mea spintecă voios valurile, în drum spre libertate.

— Vrei cafea sau ceai?

— Tu ce bei?
— Ceai.
— Dă-mi un ceai.

Abia se crapă de ziuă, focul a rămas aprins din ajun, într-o cratiță fierbe apa. Un cocoş cucurigă vesel, în jurul nostru, nici un ciripit de păsări, precis că le goneşte fumul cărbunăriilor. Purcelul cel negru e culcat în patul lui Cuic-Cuic. Se vede că-i un leneş şi jumătate, căci continuă să doarmă. Pe jar se coc nişte turte din făină de orez. După ce-mi dă un ceai cu zahăr, amicul taie-n două o tartă, o unge cu margarină şi mi-o întinde. Dejunăm pe săturate. Mănânc trei turte bine coapte.

— Plec, însoțeşte-mă câțiva paşi. Dacă auzi strigând sau fluierând, să nu răspunzi. Nu-i cazul să te temi, nimeni nu poate să vină până aici. Dar dacă te-arăți pe malul mlaştinii s-ar putea să te curețe cu-n glonț de puşcă.

Purcelul se trezeşte la chemarea stăpânului său. Mănâncă şi bea, apoi iese, ne luăm după el. O ia la dreapta spre mlaştină. Coboară destul de departe de locul unde-am sosit ieri. Se întoarce după vreo zece metri. Nu-i place pe-aici. Abia după trei încercări izbuteşte să treacă. Pe dată, fără să dea vreun semn de frică, Cuic-Cuic străbate distanța până la terenul solid.

Cuic-Cuic urmează să se întoarcă abia pe seară. Am lichidat de unul singur supa pe care-o pusese pe foc. Am găsit în coteț opt ouă, iar din trei mi-am făcut o omletă, cu margarină. Vântul şi-a schimbat direcția, fumul celor două cărbunarii din fața colibei se îndreaptă spre mal. La adăpost de ploaia care a răpăit în timpul după-amiezii, culcat comod pe patul meu de lemn, nu m-a supărat bioxidul de carbon.

Dimineața am dat ocol insuliței. Aproape în mijlocul ei se află un luminiş destul de mare. Nişte copaci răsturnați şi nişte trunchiuri tăiate mi-arată că de-aici îşi ia Cuic-Cuic lemnele din care-şi face mangalul. Mai văd şi o groapă mare într-un teren cu lut alb, de unde scoate desigur pământul trebuincios pentru a-şi acoperi lemnele, care trebuie să ardă mocnit. Găinile vin să ciugulească în luminiş. Un şobolan uriaş îmi fuge aproape de sub picioare şi la câțiva metri mai

încolo găsesc un şarpe de aproape doi metri lungime, mort. Desigur că şobolanul l-a omorât.

De-a lungul acelei zile, pe care am petrecut-o singur pe insulă, am făcut un şir de descoperiri. Am găsit, de pildă, o familie de furnicari. Mama şi trei pui. În jurul lor, un furnicar uriaş era într-o agitație fără seamăn. În luminiş, vreo douăsprezece maimuțe foarte mici sar dintr-un copac într-altul. Când mă apropii, chirăie de mama focului.

Cuic-Cuic se întoarce pe înserat.

— Nu l-am găsit pe Ciocolată şi nici barca. S-a dus probabil s-aducă alimente de la Cascade, cătunul unde-şi are casa. Ai mâncat bine?

— Da.

— Mai vrei ceva de mâncare?

— Nu.

— Ți-am adus două pachete de tutun cenuşiu, e-o mahorcă ordinară, dar n-am găsit altceva.

— Mulțumesc, e bun şi ăsta. Când pleacă, Ciocolată stă mult în sat?

— Două-trei zile, dar o să mă duc totuşi mâine şi-n fiecare zi, fiindcă nu ştiu când a plecat.

A doua zi plouă cu găleata. Ceea ce nu-l împiedică pe Cuic-Cuic să plece, gol puşcă. Îşi ține hainele sub braț, învelite într-o muşama. Nu-l însoțesc: „N-are rost să te ude şi pe tine,” îmi spune.

Ploaia s-a oprit. Soarele îmi arată că trebuie să fie vreo zece-unsprezece. Unul din cele două cuptoare de mangal, cel de-al doilea, s-a prăbuşit sub răpăiala ploii. Mă apropii să-mi dau seama de pagubă. Potopul n-a reuşit să stingă, de tot lemnele. Din grămada aia tot mai iese fum. Deodată, mă frec la ochi până să mă mai uit o dată, atât e de neprevăzut ceea ce văd: din cărbunărie ies cinci pantofi. Îți dai imediat seama că-n aceşti pantofi, perpendicular pe tocul lor, se află câte un picior. Aşadar, în cărbunărie sunt pe cale să se prăjească trei cetățeni. Nu-i nevoie de-un desen ca să explic care mi-a fost prima reacție: te cam ia cu frig pe şira spinării când dai de-o drăcovenie ca asta. Împingând cu piciorul nişte mangal pe

jumătate ars, mă aplec şi descopăr şi ce-l de-al şaselea picior.

Cuic-Cuic nu-i omul care să facă o treabă doar pe jumătate: pe tipii cărora le face de petrecanie îi transformă-n cenuşă pe bandă rulantă. Sunt atât de impresionat încât mai întâi plec de la cărbunărie şi mă duc până-n luminiş, să stau la soare. Am nevoie de căldură. Chiar aşa, în zăduful acela mi s-a făcut deodată frig şi simt nevoia unei adevărate raze de soare tropical.

Cititorul va socoti poate că nu-i logic, că după cele văzute ar fi trebuit mai degrabă să fiu lac de năduşeală. Ei bine, nu; sunt sloi, înghețat trupeşte şi sufleteşte. Abia mai târziu, după mai bine de-o oră, a început să mi se brobonească fruntea de sudoare, deoarece, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât îmi zic că, după cele ce i-am spus, că am mulți bani în tub, mare minune că mă mai aflu în viață.

Mi-aduc aminte că fratele lui, fusese condamnat pentru piraterie şi asasinat la bordul unei jonci. Când atacau un vas ca să-l prade, lichidau toată familia, bineînțeles pe considerente de ordin politic. Aşadar e vorba de indivizi bine antrenați pentru asasinate în serie. Pe de altă parte, sunt prizonier aici. Mă aflu într-o situație cam albastră.

Ia să vedem cum stăm. Dacă-l omor pe Cuic-Cuic pe insuliță şi-l bag la rândul meu în cuptor, nimeni nu ştie nimic. Dar purcelul n-o să-mi dea ascultare, măgarul acesta de purcel dresat nici măcar nu ştie franțuzeşte. Deci, n-am cum s-o şterg de pe insulă. Dacă-l ameninț pe indochinez cu arma, o să mă asculte, dar în cazul acesta, trebuie să-l omor după ce mă scoate din insulă. Dacă-l arunc în mlaştină, dispare, dar o fi având el un motiv să-i ardă pe tipii ăia în loc să-i zvârle în mlaştină, ceea ce i-ar fi mai la îndemână. De caralii mă doare-n cot, dar dacă prietenii lui, indochinezii, află că l-am omorât, o să se prefacă în potere şi, întrucât se descurcă straşnic prin junglă nu va fi prea distractiv să-i am coadă după mine.

Cuic-Cuic n-are decât o puşcă, cu o singură țeavă ce se încarcă pe sus. N-o lasă niciodată din mâini, nici când găteşte. Doarme cu ea şi-o ia cu el chiar când se duce să-şi

facă nevoile. O să fie cazul să-mi țin şişul tot timpul deschis, dar mai trebuie să şi dorm. Ce să zic, bine mi-am mai ales asociatul cu care să evadez!

N-am mâncat nimic toată ziua. Şi n-am luat încă nici o hotărâre, când aud pe cineva cântând. E Cuic-Cuic care se întoarce. Pitit după nişte crengi, îl văd cum se apropie. Duce un pachet pe cap şi ies la iveală abia când ajunge lângă mal. Zâmbind, îmi dă pachetul învelit într-un sac de făină, urcă alături de mine şi se îndreaptă spre colibă. Merg după el.

— Veşti bune, Papillon. Ciocolată s-a întors. N-a dat încă barca. Zice că poate să ducă peste cinci sute de kile. În pachetul pe care ți l-am dat sunt nişte saci de făină ca să facem o velă şi-un foc. Ăsta-i primul pachet. Mâine le-aducem şi pe celelalte, o să vii cu mine să vezi dacă-ți place barca.

Cuic-Cuic îmi explică toate astea fără să se întoarcă spre mine. Mergem unul în spatele celuilalt. Întâi purcelul, după aia el, şi eu la urmă. Bag repede la cap că nu pare să aibă de gând să mă vâre-n cuptor, de vreme ce-i vorba să văd mâine barca şi a şi început să scoată parale în vederea evadării: a cumpărat sacii de făină.

— Ia te uită, s-a surpat o cărbunărie. Precis că-i ploaia de vină. A turnat cu găleata, aşa că nu mă mir.

Nici nu se duce să vadă cărbunăria, şi intră de-a dreptul în colibă. Nu mai ştiu ce să zic, nici ce hotărâre să iau. Să mă fac că n-am văzut nimic, nu merge. Ar părea ciudat ca de-a lungul întregii zile să nu mă fi apropiat de cărbunărie, care se află la douăzeci şi cinci de metri de colibă.

— Da, n-am băgat de seamă.

— Dar ce, n-ai mâncat?

— Nu, nu mi-a fost foame.

— Ți-e rău?

— Nu.

— Atunci de ce n-ai halit supa?

— Cuic-Cuic, stai jos, am de vorbit ceva cu tine.

— Lasă-mă să fac focul.

— Nu. Vreau să vorbesc cu tine imediat, până nu se întunecă.

— Ce s-a întâmplat?

— S-a întâmplat că, surpându-se, cărbunăria a scos la iveală trei oameni pe care-i frigeai înăuntru. Aştept o explicaţie.

— Ah! asta-i! De-aia mi se părea mie că eşti întors.

Şi fără să se tulbure câtuşi de puţin, mi se uită drept în ochi:

— Erai neliniştit după cele văzute. Te-nţeleg, e firesc. Ba chiar am avut noroc că nu m-ai înjunghiat pe la spate. Ascultă, Papillon, cei trei indivizi erau poteraşi. Acum o săptămână, mai bine zis acum vreo zece zile, îi vândusem lui Ciocolată o cantitate serioasă de mangal. Omul pe care l-ai văzut mă ajutase la căratul sacilor. E o treabă complicată: tragem c-o frânghie de peste două sute de metri un şir de saci care alunecă pe mâl. Scurt pe doi. Lăsasem o grămadă de urme de-aici şi pân’ la un râuleţ unde se afla piroga lui Ciocolată. Căzuseră câteva bucăţi de mangal din nişte saci cam paradiţi. Atunci a-nceput să dea târcoale primul „vânător de oameni”. Din cârâitul animalelor am priceput că-i cineva în junglă. L-am zărit pe individ fără ca el să mă vadă. Nu mi-a fost greu să traversez în partea opusă, făcând un semicerc, şi că-i cad în spate. Nici măcar n-a apucat să vadă cine l-a omorât. Observasem că, în mlaştină, cadavrele celor care s-au scufundat ies la suprafaţă după câteva zile, aşa că l-am adus încoace şi l-am băgat în cuptor.

— Şi ăilalţi doi?

— Asta s-a întâmplat cu trei zile înainte de venirea ta. Era o noapte foarte întunecoasă şi liniştită, lucru destul de rar în junglă. Ăştia doi dădeau târcoale mlaştinii de pe la apusul soarelui. Pe unul îl apuca tusea ori de câte ori ajungea fumul până la ei. Zgomotul ăsta m-a înştiinţat că sunt acolo. Înainte de revărsatul zorilor mi-am luat inima-n dinţi şi-am trecut mlaştina în partea opusă locului unde auzisem tusea. Ca s-o scurtez, am să-ţi spun doar că primului i-am tăiat beregata. Nici n-a prins să ţipe. Celălalt, care avea o puşcă de vânătoare a făcut greşeala să se descopere, într-atât era de ocupat să se zgâiască la jungla de pe insuliţă, să vadă ce se petrece acolo. L-am împuşcat şi, fiindcă nu murise, i-am

băgat cuțitul în inimă. Ăştia sunt cei trei tipi pe care i-ai descoperit în cărbunărie, Papillon. Erau doi arabi şi un francez. N-a fost de glumă să trec mlaştina cu ăştia în spinare. A trebuit să-i trec unul câte unul, că erau grei. În sfârşit, am reuşit să-i bag în cuptor.

— Chiar aşa s-au petrecut lucrurile?

— Da, Papillon, ți-o jur.

— De ce nu i-ai aruncat în mlaştină?

— Ți-am spus, noroiul scoate cadavrele. Câteodată cad căprioare mari înăuntru, şi după o săptămână ies la suprafață. Miroase atunci a hoit până ce le mănâncă păsările de pradă. Asta durează mult, iar cârâiturile şi zborul lor i-atrag pe cei ce-şi vâră nasul peste tot. Ascultă, Papillon, îți jur, cu mine n-ai de ce să te temi. Na, ca să te linişteşti, ia puşca, dacă vrei.

Am o poftă nebună să accept arma, dar mă stăpânesc şi-i spun pe tonul cel mai firesc cu putință:

— Nu, Cuic-Cuic. Mă aflu aici pentru că mă simt în siguranță, alături de-un prieten. Mâine va trebui să-i mai arzi o dată pe ăia, nu se ştie ce se poate întâmpla după ce plecăm. N-am chef să fiu acuzat, fie şi-n lipsă, de trei asasinate.

— Da, o să-i mai ard şi mâine. Dar fii liniştit, nimeni n-o să pună vreodată piciorul pe insulița asta. E cu neputință să treci fără să te scufunzi.

— Dar c-o barcă pneumatică?

— La asta nu m-am gândit.

— Dacă i-aduce careva pe jandarmi pân-aici şi-şi vâră-n cap s-ajungă la insulă, precis că izbutesc să treacă cu o barcă pneumatică, de-aia trebuie să plecăm cât mai iute.

— De acord. Mâine aprindem din nou cărbunăria, de altfel, nici nu s-a stins de tot. Doar să facem două coşuri de aerisire.

— Bună seara, Cuic-Cuic.

— Noapte bună. Papillon. Şi-ți repet, dormi liniştit, poți să ai încredere în mine.

Învelit cu pătura pân' la bărbie, căldura ei mă desfată. Mi-aprind o țigară. În mai puțin de zece minute, Cuic-Cuic

începe să sforăie. Lângă el purcelul respiră zgomotos. Focul nu mai arde cu flacără, dar trunchiul de copac, plin de tăciuni care licăresc roşietic ori de câte ori pătrunde briza-n colibă, creează o impresie de pace şi de linişte sufletească. Mă bucur de confortul ăsta şi-adorm cu un gând ascuns: mâine ori mă trezesc din somn, şi va să zică de-aici încolo între Cuic-Cuic şi mine totul va fi în regulă, ori indochinezul e cel mai grozav artist din lume când e vorba să-şi ascundă intenţiile şi să toarne la gogoşi, şi-atunci nu mai apuc să mai văd lumina soarelui, fiindcă ştiu prea multe despre el şi s-ar putea să nu-i convină.

Cu o cană de cafea în mână, specialistul asasinatelor în serie vine să mă trezească. Nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase. Îmi spune bună dimineaţa cu un zâmbet deosebit de prietenesc. S-a luminat de ziuă.

— Na, bea-ţi cafeaua, ia o turtiţă, i-am pus margarină.

După ce am mâncat şi-am băut, mă spăl afară, luând apă dintr-un butoi care-i mereu plin.

— Vrei să mă ajuţi, Papillon?

— Da, răspund eu, fără să întreb la ce.

Tragem de picioare cadavrele pe jumătate arse. Bag de seamă, fără să zic nimic, că cei trei au burta despicată: precis că simpaticul indochinez a cotrobăit prin măruntaiele lor, poate au vreun tub. Să fi fost de-adevăratelea poteraşi? Sau simpli vânători de fluturi ori fiare? I-a lichidat ca să se apere sau ca să-i prade? Gata, m-am gândit destul la povestea asta. Îi aşezăm la loc, într-un gol al cărbunăriei, bine acoperiţi cu lemne şi lut. Am deschis două coşuri de aerisire şi cărbunăria porneşte să-şi îndeplinească cele două funcţii: să facă mangal şi să prefacă-n cenuşă cele trei stârvuri.

— Papillon, valea. Purcelul găseşte destul de repede un loc de trecere.

Traversăm mlaştina în flanc câte unul. Când să-mi iau inima-n dinţi şi s-o pornesc prin mlaştină, mă cuprinde o spaimă de neînvins. Înecarea lui Sylvain în noroi m-a impresionat atât de puternic că nu mă pot aventura nepăsător prin smârcuri. În sfârşit, lac de sudoare rece, mă

iau după Cuic-Cuic. De fiecare dată pun piciorul în urma lăsată de el. N-am nici un motiv să mă tem: dacă trece el, înseamnă că pot să trec şi eu.

După două ore şi mai bine de mers ajungem la locul unde Ciocolată taie lemne. Nu ne-am întâlnit cu nimeni în junglă, aşa că n-a fost cazul să ne ascundem.

— Bună ziua.

— Bună ziua, Cuic-Cuic.

— Toate bune?

— Da, toate bune.

— Arată-i prietenului meu barca.

Barca e foarte solidă, un soi de şalupă de transport. Grea, dar zdravănă. Îmi înfig cuțitul peste tot. Nicăieri nu pătrunde mai mult de jumătate de centimetru. Şi fundul e intact. A fost făcută din lemn clasa întâi.

— Cum o dai?

— Două mii cinci sute de franci.

— Îți dau două mii.

— Batem palma.

— Barca asta n-are chilă. Îți mai dau cinci sute de franci, dar să-i faci o chilă, o cârmă şi-un catarg. Chila, ca şi cârma, din lemn tare. Catargul să aibă trei metri şi să fie din lemn uşor şi flexibil. Când e gata?

— Peste o săptămână.

— Uite două hârtii de-o mie şi una de cinci sute. O să le rup în două, primeşti cealaltă jumătate când îmi dai barca. Păstrează cele trei jumătăți la dumneata. Ne-am înțeles?

— S-a făcut.

— Vreau permanganat, un butoi cu apă, țigări şi chibrituri, alimente pentru patru oameni pe timp de-o lună: făină, ulei, cafea şi zahăr. Proviziile ți le plătesc separat. Îmi predai totul pe fluviu, pe Kourou.

— Domnu, nu pot să vă însoțesc la gura fluviului.

— Nici n-am cerut asta. Ți-am spus să-mi predai barca pe fluviu şi nu în golfuleț.

— Poftim sacii de făină, o frânghie, ace de cusut şi ață pescărească.

Cuic-Cuic şi cu mine ne întoarcem la ascunzătoarea noastră. Ajungem, fără necazuri, mult înainte să se fi înnoptat. La întoarcere a cărat purcelul în spinare, că animalul obosise.

Şi azi sunt singur, tocmai cos vela, când aud nişte ţipete. Pitit în junglă, m-apropii de mlaştină şi privesc spre malul celălalt: Cuic-Cuic gesticulează şi discută cu intelectualul. După câte înţeleg, vrea să treacă pe insuliţă, şi Cuic-Cuic nu-l lasă. Fiecare are câte-o macetă în mână. Ciungul e cel mai agitat. Numai de nu mi l-ar omorî pe Cuic-Cuic! Mă hotărăsc să ies la iveală. Fluier. Cei doi se întorc spre mine.

— Ce s-a întâmplat, Cuic-Cuic?

— Vreau să vorbesc cu tine, Papillon, strigă celălalt, iar Cuic-Cuic nu mă lasă să trec.

După încă zece minute de discuţii, purcelul le deschide calea şi ajung amândoi pe insuliţă. Stând jos, în colibă, fiecare cu o cană de ceai în mână, aştept să vorbească.

— Să vezi, zise Cuic-Cuic. Ţine morţiş să se uşchească cu noi. Eu îi explic că n-am nici un amestec în treaba asta, că tu plăteşti şi tu hotărăşti totul. Nu vrea să mă creadă.

— Papillon, spune celălalt, Cuic-Cuic e obligat să mă ia cu el.

— De ce?

— El e acela care, acu doi ani, mi-a tăiat braţul într-o încăierare la un joc de cărţi. M-a pus să jur că n-o să-l omor. Am jurat, dar cu o condiţie: toată viaţa lui sau cel puţin câtă vreme i-o voi cere, trebuie să mă hrănească. Şi-atunci, dacă pleacă, nu-l mai văd cât oi trăi. Aşa că, sau te lasă să pleci singur, sau mă ia cu el.

— Mare-i grădina lui Dumnezeu! Ascultă, eu sunt de acord să te iau. Barca e bună şi mare, am putea pleca şi mai mulţi, numai să vrem. Dacă şi Cuic-Cuic e de acord, te iau.

— Mulţumesc, spune ciungul.

— Ce zici, Cuic-Cuic?

— De acord, dacă vrei tu.

— Mai e ceva important. Poţi să ieşi din lagăr fără să te dea dispărut şi să te caute ca evadat, şi s-ajungi la fluviu înainte de se înnoptează?

— Asta-i uşor. Pot să ies începând de la ora trei după-amiază şi-n mai puţin de două ore sunt pe malul fluviului.

— Cuic-Cuic, ai să găseşti pe întuneric locul de unde să-l îmbarcăm pe prietenul tău fără să pierdem vremea?

— Sigur că da.

— Vino de azi într-o săptămână, ca să afli ziua plecării.

Ciungul pleacă vesel după ce mi-a strâns mâna. Îi văd cum îşi iau rămas bun, pe malul celălalt. Înainte de-a se despărţi îşi strâng mâna. Totul e-n ordine. După ce Cuic-Cuic se întoarce în colibă, continui convorbirea de unde am lăsat-o.

— Ciudat contract ai mai încheiat cu duşmanul tău: n-am mai auzit de-o asemenea drăcovenie, să-l hrăneşti toată viaţa. De ce i-ai tăiat braţul?

— O încăierare la cărţi.

— Mai bine-l omorai.

— Nu, fiindcă mi-e prieten bun. La tribunalul militar unde am fost judecat pentru treaba asta m-a apărat din răsputeri spunând că el mă atacase şi că eram în legitimă apărare. Am acceptat învoiala nesilit de nimeni, trebuie s-o respect negreşit. Doar că nu îndrăzneam să-ţi mărturisesc, fiindcă tu plăteşti toată cărăbăneala.

— E-n regulă, Cuic-Cuic, s-o lăsăm baltă. Când ai să fii liber, dac-o vrea Dumnezeu, o să faci ce-o să crezi de cuviinţă.

— O să mă ţin de cuvânt.

— Ce-ai de gând să faci când te-oi vedea liber?

— Deschid un restaurant. Sunt un bucătar foarte bun şi el e specialist în pregătirea unui fel de spaghete chinezeşti, „Chow Mein”.

Incidentul ăsta mi-a redat buna dispoziţie. Povestea e atât de trăsnită că mereu îl tachinez pe Cuic-Cuic.

Ciocolată s-a ţinut de cuvânt: cinci zile mai târziu, totul era gata. Ne-am dus să vedem barca pe-o ploaie torenţială. Nimic de criticat. Catargul, cârma şi chila au fost adaptate perfect şi executate din materiale extra. Barca, cu butoiul şi alimentele, ne aşteaptă într-un fel de cot al fluviului. Rămâne să-l anunţăm pe ciung. Ciocolată se oferă să se ducă în lagăr

să vorbească cu el. Ca să înlăture primejdia de-a ne apropia de mal să-l luăm, o să-l aducă personal direct la ascunzătoare.

Ieşirea din fluviul Kourou e marcată de două faruri de poziţie. Dacă plouă, se poate ieşi fără riscuri chiar prin mijlocul fluviului, bineînţeles fără a ridica velele, ca să nu fie reperată barca. Ciocolată ne-a dat vopsea neagră şi-o pensulă. O să pictăm pe velă un K mare şi numărul 21. Acest *K 21* e matricola unei bărci de pescuit care iese câteodată noaptea în larg. În caz că ne-ar vedea ridicând vela la intrarea în mare, ne-ar confunda cu cealaltă barcă.

Plecarea a rămas pe mâine seară la ora şapte, o oră după lăsarea întunericului. Cuic-Cuic afirmă că va nimeri din nou drumul şi e sigur c-o să mă ducă drept la ascunzătoare. O să plecăm de pe insulă la ora cinci, ca să mergem un ceas pe lumină.

Ne întoarcem veseli la colibă. Cuic-Cuic, cu purcelul în spinare, vorbeşte întruna, fără să se întoarcă spre mine, care merg în urma lui:

— În sfârşit, o să scap de ocnă. Mulţumită ţie şi fratelui meu Chang o să fiu liber. Poate că într-o zi, când vor pleca francezii din Indochina, o să mă pot întoarce în ţara mea.

Pe scurt, are încredere în mine, şi când a văzut că-mi place barca, s-a bucurat grozav. Îmi petrec ultima noapte pe insuliţă, ultima mea noapte, sper, pe pământul Guyanei.

Dacă ies din apele fluviului şi-ajung pe mare, înseamnă precis că sunt liber. Singura primejdie ar fi naufragiul, deoarece, de când a început războiul, nici o ţară nu mai extrădează ocnaşii. Măcar în privinţa asta ne foloseşte războiul la ceva. Dacă pun mâna pe tine, te condamnă la moarte, e drept, dar pentru asta trebuie să te şi prindă. Mă gândesc la Sylvain: de n-ar fi comis imprudenţa aceea, ar fi fost aici cu mine, lângă mine. Adorm ticluind o telegramă: *„Domnule procuror Pradel – în sfârşit, am ieşit definitiv de pe calea putreziciunii pe care m-aţi azvârlit. Mi-au trebuit nouă ani.”*

Soarele e destul de sus când mă trezeşte Cuic-Cuic. Ceai şi turtite. Peste tot, numai cutii. Zăresc două cuşti de răchită.

— Ce-ți trebuie cuştile?

— Iau găinile să le mâncăm pe drum.

— Nerod mai eşti, Cuic-Cuic! Nu luăm nici o găină.

— Ba da, vreau să le iau.

— Ce, nu ți-e bine? Dacă ieşim cumva la ziuă, din cauza refluxului, şi pe găini şi cocoşi îi găseşte cântatul pe fluviu, îți dai seama ce primejdie ne paşte?

— Eu n-arunc găinile.

— Frige-le şi bagă-le-n untură şi-n ulei. O să țină, şi le înfulecăm în primele trei zile.

În sfârşit convins, Cuic-Cuic porneşte în căutarea găinilor, dar cârâielile primelor patru pe care le-a prins le-au făcut probabil pe celelalte să simtă mirosul frigării, căci n-a mai fost chip să pună mâna pe vreuna, s-au ascuns toate prin junglă. E o taină a lighioanelor care au presimțit, nu ştiu cum, primejdia.

Încărcați ca nişte catâri, străbatem mlaştina în urma purcelului. M-a implorat să luăm purcelul cu noi.

— Pe cuvântul tău că javra n-o să guițe?

— Jur. Când îi poruncesc, tace. Nici când ne-a dat de vreo două-trei ori târcoale un tigru n-a guițat. Şi totuşi i se zbârlise tot părul.

Convins de buna-credință a lui Cuic-Cuic, accept să-i iau preaiubitul purcel. Când ajungem la ascunzătoare, s-a înnoptat. Ciocolată e acolo, cu ciungul. Două lanterne electrice îmi permit să controlez totul. Nu lipseşte nimic: inelele velei sunt pe catarg, focul e la locul lui, gata să fie ridicat. Cuic-Cuic repetă de două-trei ori manevra pe care i-o arăt. A priceput repede ce vreau de la el. Îi plătesc negrului care a fost atât de corect. E de-o atare naivitate încât a adus hârtie cu lipici, şi jumătățile de bancnote. Mă roagă să i le lipesc. Nici o clipă nu i-a trecut prin minte c-aş putea să-i iau banii înapoi. Oamenii care nu nutresc gânduri rele față de ceilalți se dovedesc ei înşişi buni şi drepți. Ciocolată e un om cinstit şi cumsecade. Văzuse cum sunt tratați ocnaşii, nu i-a

părut rău c-a ajutat pe trei dintre ei să evadeze din iadul ăsta.

— Adio, Ciocolată. Îți urez noroc, ție şi familiei tale.

— Mii de mulțumiri.

Caietul al unsprezecelea

Adio, ocnă

EVADAREA

Mă urc ultimul în barcă şi, împinşi de Ciocolată, înaintăm spre fluviu. Avem două vâsle straşnice, una manevrată de Cuic în faţă, cealaltă de mine. În mai puţin de două ore ajungem pe fluviu.

Plouă de-o oră şi mai bine. Un sac de făină vopsit îmi slujeşte drept impermeabil. Cuic şi ciungul au şi ei câte unul la fel.

Fluviul e rapid şi plin de vârtejuri. În ciuda curentului, ajungem în mijlocul lui în mai puţin de-o oră. Ajutaţi de reflux, după trei ceasuri trecem printre cele două faruri. Ştiu că marea e aproape, întrucât sunt situate chiar la gura fluviului. Cu vela şi focul ridicate, ieşim din Kourou fără să întâmpinăm vreun necaz. Vântul suflă dintr-o parte cu atâta forţă că sunt silit să-l fac să lunece pe velă. Intrăm în mare brutal şi, ca o săgeată, trecem prin gura fluviului, depărtându-ne repede de coastă. În faţa noastră, la patruzeci de kilometri, farul de pe Insula Royale ne arată drumul.

Acum treisprezece zile eram în spatele acestui far, pe Insula Diavolului. Plecarea asta nocturnă pe mare, desprinderea rapidă de continent nu e salutată de cei doi camarazi indochinezi cu o explozie de bucurie. Aceşti oameni nu obişnuiesc să-şi exteriorizeze sentimentele asemenea nouă.

De cum am început să plutim pe apa mării, Cuic-Cuic a zis doar atât, cu un glas firesc:

— Am ieşit foarte bine.

— Da, am pătruns în mare fără nici o greutate.

Ciungul adăugă:

— Mi-e sete, Cuic-Cuic. Dă-mi puţin rachiu.

După ce m-am servit, au tras şi ei o duşcă bună. Am plecat fără busolă, dar cu prilejul primei evadări am învăţat să mă călăuzesc după soare, lună, stele şi vânt. Aşadar mă îndrept spre larg fără nici o şovăire, cu catargul orientat spre Steaua Polară. Barca se comportă bine: urcă suplă valurile şi aproape că n-are ruliu. Vântul fiind foarte puternic,

dimineața ne aflăm foarte departe de coastă şi de Insulele Salvării. Dacă n-ar fi fost prea riscant, m-aş fi apropiat de Insula Diavolului, s-o pot privi pe săturate din larg în vreme ce-o ocolim.

Timp de şase zile marea a fost agitată, dar fără ploaie şi fără furtună. Vântul, foarte puternic, ne-a împins destul de iute spre apus. Cuic-Cuic şi Hue sunt nişte tovarăşi admirabili. Nu se plâng niciodată, nici de vreme rea, nici de soare, nici de frigul nopții. Un singur lucru: nici unul nu vrea să se atingă de cârmă şi să aibă barca pe mână vreme de câteva ceasuri ca să pot dormi. De trei sau patru ori pe zi pregătesc mâncarea. S-au consumat toate găinile şi cocoşii. Ieri i-am spus lui Cuic în glumă:

— Când mâncăm purcelul?

S-a făcut foc.

— Animalul ăsta e prietenul meu şi va trebui să mă omorâți pe mine până să-l tăiați pe el.

Tovarăşii mei îşi fac de lucru pe lângă mine. Nu fumează, ca să pot fuma eu cât vreau. Oricând se găseşte ceai cald. Fac totul fără să fie nevoie să le spun ceva.

Sunt şapte zile de când am plecat. Nu mai pot. Soarele frige atât de tare că până şi prietenii mei sunt opăriți ca nişte raci. O să dorm. Leg cârma şi las numai un pic de velă. Barca merge cum o împinge vântul. Dorm buştean aproape două ore.

O zdruncinătură zdravănă mă trezeşte brusc Când îmi dau cu apă pe obraz, am plăcuta surpriză să constat că, în timp ce dormeam, Cuic m-a bărbierit fără să simt nimic. Tot datorită lui fața mi-e unsă cu ulei.

De aseară mă îndrept mai spre sud-vest, mi se pare că am luat-o prea spre nord. Pe lângă faptul că rezistă bine pe mare, barca asta grea are şi avantajul că nu se lasă uşor deviată. De aceea presupun c-am mers prea mult spre nord, căci am pus la socoteală şi deriva, şi poate că n-a avut loc. Ia te uită, un dirijabil! E prima oară când văd aşa ceva. Nu pare să vină spre noi şi e prea departe ca să ne dăm seama de mărimea lui.

Luminându-i învelişul de aluminiu, soarele îi dă reflexe platinate atât de strălucitoare că nu te poţi uita ţintă la el. Şi-a schimbat ruta, parcă s-ar îndrepta spre noi. Într-adevăr se măreşte repede şi-n mai puţin de douăzeci de minute se află deasupra noastră. Cuic şi ciungul sunt atât de surprinşi de arătarea asta că sporovăiesc fără încetare pe limba lor.

— Da' mai vorbiţi şi franţuzeşte, ce dracu! să vă-nţeleg şi eu.

— Balon captiv englezesc, zice Cuic.

— Nu, nu-i un balon captiv, e-un dirijabil.

Acum, când drăcovenia asta uriaşă zboară jos şi se roteşte-n jurul nostru, descriind cercuri mici, o examinăm cu de-amănuntul. Se zăresc nişte steguleţe cu care ni se fac semne. Nu putem răspunde, fiindcă nu înţelegeam nimic. Dirijabilul insistă, trecând şi mai aproape de noi, atât de aproape că distingem oamenii din carlingă. Apoi se îndepărtează, luând-o de-a dreptul spre pământ. La mai puţin de-o oră, soseşte un avion care trece de câteva ori deasupra noastră.

Marea a început să fie mai agitată şi dintr-odată vântul s-a înteţit. Orizontul e senin de jur împrejur, nu-i pericol să plouă.

— Ia te uită, zice ciungul.

— Unde?

— Acolo, punctul ăla în direcţia unele trebuie să fie pământul. Punctul ăla negru e-un vas.

— De unde ştii?

— Presupun, şi-aş zice chiar că-i o vedetă rapidă.

— De ce?

— Fiindcă nu scoate fum.

Într-adevăr, cam peste un ceas, zărim foarte clar un vas de război cenuşiu, care pare să se îndrepte direct spre noi. Se măreşte, va să zică înaintează cu o viteză formidabilă, vine într-atât de precis spre noi că mi-e frică să nu treacă prea aproape. Ar fi primejdios, pentru că marea e agitată şi siajul lui, perpendicular pe direcţia valurilor, ne-ar putea scufunda.

E un torpilor de buzunar. Când schiţează un semicerc, ni se înfăţişează de-a lungul, aşa că-i putem citi numele:

Tarpon. Cu steagul englez fluturând la proră, vasul, după ce-şi descrie semicercul, se apropie încet din spate. Se menține cu prudență la acelaşi nivel cu noi, cu aceeaşi viteză. O mare parte a echipajului, în uniforma albastră a flotei engleze, se află pe punte. De pe puntea de comandă, un ofițer îmbrăcat în alb, cu un portavoce la gură, strigă:

— Stop. You stop!

— Coboară pânzele, Cuic!

În mai puțin de două minute, vela, trinca şi focul sunt strânse. Fără velă stăm aproape pe loc, doar valurile ne deplasează lateral. Nu pot rămâne aşa multă vreme, e primejdios. O navă lipsită de-un impuls propriu, datorat vreunui motor sau vântului, nu mai răspunde comenzilor, lucru tare periculos când valurile sunt mari. Slujindu-mă de mână ca de-un portavoce, strig:

— Vorbiți franceza, *captain?*

Un alt ofițer ia portavocele:

— Da, *captain,* înțeleg.

— Ce doriți?

— Să vă luăm barca la bord.

— Nu, e prea periculos, nu vreau să-mi fărâmați barca.

— Suntem un vas de război în patrulare, trebuie să vă supuneți.

— Puțin îmi pasă, noi nu suntem în război.

— Nu sunteți naufragiați de pe-un vas torpilat?

— Nu, suntem nişte evadați din ocna franceză.

— Ce ocnă, ce-i aia, ce înseamnă ocnă?

— Închisoare, penitenciar. *Convict,* pe englezeşte. *Hard labour.* (Muncă silnică.)

— Ah! Da, da, înțeleg. Cayenne?

— Da, Cayenne.

— Unde vă duceți?

— Hondurasul britanic.

— Nu se poate. Trebuie s-o luați spre sud-vest şi să vă duceți la Georgetown. Supuneți-vă, e un ordin.

— O.K.

Îi spun lui Cuic să ridice pânzele şi-o pornim în direcția indicată de torpilor.

Auzim un motor în spatele nostru, e-o şalupă care s-a desprins de torpilor. Ne ajunge degrabă. Un marinar, cu arma în bandulieră, e în picioare la proră. Şalupa vine pe dreapta, trece literalmente razant pe lângă noi fără să se oprească şi fără să ne ceară să ne oprim. Dintr-un salt, marinarul sare în barca noastră. Şalupa îşi urmează drumul şi se întoarce la torpilor.

— *Good afternoon* (Bună ziua), zice marinarul. Vine spre mine, se aşază alături, pune mâna pe cârmă şi îndreaptă barca mai spre sud decât mine.

Îi încredințez cârma bărcii, observând felul cum procedează. Se pricepe foarte bine să manevreze, nu încape nici o îndoială. Cu toate astea, nu-mi părăsesc locul. Mai ştii ce-o fi în capul lui?

— Țigări?

Scoate trei pachete de țigări englezeşti şi-i dă fiecăruia câte unul.

— Ia te uită, zice Cuic, i-au dat pachetele de țigări în clipa când s-a îmbarcat, n-aş crede că se plimbă cu trei pachete la el.

Fac haz de remarca lui Cuic, apoi mă ocup de marinarul englez, care se pricepe mai bine la manevrarea bărcii. Am timp berechet să mă gândesc. De astă dată evadarea a reuşit definitiv. Sunt un om liber, liber. Mi se pune un nod fierbinte în gât, cred chiar că-mi dau lacrimile. E adevărat, sunt definitiv liber, de vreme ce, de când cu războiul, nici o țară nu-i mai extrădează pe evadați.

Până s-o isprăvi războiul voi avea timp să mă fac respectat şi cunoscut oriunde o să mă stabilesc. Singurul necaz e că, din pricina războiului, te pomeneşti că n-o să-mi pot alege țara în care aş vrea să rămân. Nu-i nimic, oriunde aş trăi, voi câştiga în scurt timp stima şi încrederea locuitorilor şi a autorităților prin felul meu de trai, care trebuie să fie, şi va fi, ireproşabil. Chiar mai mult, exemplar.

Senzația de siguranță că am învins în sfârşit calea putreziciunii e atât de puternică încât nu mă mai gândesc la altceva. În fine, ai câştigat, Papillon! După nouă ani ai învins definitiv. Doamne, îți mulțumesc, poate c-ai fi putut s-o faci

mai devreme, dar căile tale sunt de nepătruns, nu mă plâng de tine, căci cu ajutorul tău sunt încă tânăr, sănătos şi liber.

Tot gândindu-mă la drumul străbătut în aceşti nouă ani de ocnă, plus cei doi dinainte, din Franța, în total unsprezece, urmăresc direcția indicată de brațul marinarului, care-mi spune „Pământul”.

La orele şaisprezece, după ce-am depăşit un far stins, pătrundem în apele unui uriaş fluviu: Demerara River.

Şalupa apare din nou, marinarul îmi dă cârma şi se duce să se posteze în față. Prinde din zbor o parâmă groasă pe care-o leagă de banca din față. Strânge el însuşi velele şi remorcați lin de şalupă, urcăm vreo douăzeci de kilometri pe fluviul ăsta galben, urmați la două sute de metri de torpilor. După un cot zărim un oraş mare: „Georgetown”, strigă marinarul englez.

Într-adevăr, traşi de şalupă, pătrundem încet în capitala Guyanei engleze. Multe cargouri de transport, vedete şi vase de război. Pe malul fluviului se aliniază tunuri dispuse pe turele. E un arsenal întreg, atât pe unitățile navale, cât şi pe pământ.

Iată războiul. A izbucnit de mai bine de doi ani, dar nu-l simțisem. Georgetown, capitala Guyanei engleze, port important pe Demerara River, e în întregime pe picior de război. Impresia pe care mi-o face oraşul sub arme e ciudată. Abia am apucat să abordăm la un apuntament militar, că torpilorul care ne urma se şi apropie încet şi acostează. Cuic cu purcelul lui, Hue cu o bocceluță în mână şi eu fără nimic, urcăm pe chei. Pe debarcaderul ăsta, rezervat marinei, nu e nici un civil. Doar marinari şi militari. Soseşte un ofițer, îl recunosc. E cel care mi-a vorbit franțuzeşte, de pe torpilor. Amabil, îmi întinde mâna şi-mi zice:

— Sunteți sănătos?

— Da, domnule căpitan.

— Perfect. Va trebui totuşi să treceți pe la infirmerie, vi se vor face câteva injecții. Cei doi prieteni ai dumneavoastră de asemenea.

Caietul al doisprezecelea
Georgetown

VIAŢA LA GEORGETOWN

În cursul după-amiezii, după câteva vaccinări, suntem transferaţi la postul de poliţie al oraşului, un fel de comisariat uriaş, unde intră şi ies fără încetare sute de poliţişti. Comandantul poliţiei din Georgetown, cea mai înaltă autoritate care răspunde de liniştea acestui port important, ne primeşte imediat în biroul său. În jurul lui, ofiţerii englezi îmbrăcaţi în kaki, impecabili în şortul şi cu ciorapii lor albi. Colonelul ne face semn să ne aşezăm în faţa lui şi ne spune într-o franceză impecabilă:

— De unde veneaţi când aţi fost reperaţi pe mare?

— Din Guyana franceză, de la ocnă.

— Vă rog să-mi spuneţi exact locul de unde aţi evadat.

— Eu, din Insula Diavolului. Ceilalţi dintr-un lagăr semipolitic de la Inini, lângă Kourou, din Guyana franceză.

— Ce condamnare aveaţi de ispăşit?

— Pe viaţă.

— Pe ce motiv?

— Pentru omucidere.

— Şi indochinezii?

— Tot pentru omucidere.

— Ei la cât fuseseră condamnaţi?

— Pe viaţă.

— Profesia?

— Electrician.

— Şi ei?

— Bucătari.

— Ţineţi cu de Gaulle sau cu Petain?

— Habar n-avem de chestiile astea. Suntem nişte deţinuţi care încercăm să ne refacem viaţa şi să trăim cinstit, în libertate.

— O să vi se dea o celulă care-o să rămână deschisă ziua şi noaptea. O să vă punem în libertate după ce-o să vă controlăm declaraţiile. Dacă aţi spus adevărul, nu-i cazul să vă temeţi de ceva. Trebuie să înţelegeţi că e război şi că

suntem obligați să luăm mai multe măsuri de prevedere decât în vremuri normale.

Pe scurt, o săptămână mai târziu suntem puşi în libertate. Am profitat de săptămână asta, petrecută la postul de poliție, ca să facem rost de nişte haine ca lumea. Aşadar, la nouă dimineața, îmbrăcați corect, cei doi indochinezi şi cu mine ne aflam pe stradă, înzestrați cu câte-o legitimație cu fotografiile noastre.

Oaşul, care are 250.000 de locuitori, aproape în întregime din lemn, construit după sistemul englezesc: parterul din ciment, restul din lemn. Pe străzi şi bulevarde mişună oameni de toate neamurile: albi, ciocolatii, negri, hinduşi, culi, marinari englezi şi americani, scandinavi. Suntem nițeluş amețiți de mulțimea asta pestriță. În noi, în inimile noastre sălăşluieşte o bucurie atât de năvalnică, atât de puternică, încât se reflectă probabil pe chipurile noastre, chiar pe-ale indochinezilor, căci mulți se uită la noi zâmbindu-ne cu amabilitate.

— Unde mergem? zice Cuic.

— Aproximativ ştiu unde. Un polițist negru mi-a dat adresa a doi francezi la Penitence Rivers.

Informându-ne, aflăm că-i un cartier locuit exclusiv de hinduşi. Mă îndrept spre un polițist îmbrăcat în alb, impecabil. Îi arăt adresa. Până să ne răspundă, ne cere legitimațiile. I-o dau pe-a mea, plin de mândrie. „E-n regulă, mulțumesc”. După care binevoieşte să se deranjeze şi ne arată ce tramvai să luăm, după ce-a vorbit cu conductorul. Ieşim din centrul oraşului şi, după douăzeci de minute, conductorul ne spune să coborâm. Aici, trebuie să fie. Pe stradă întrebăm: *„Frenchman?”* (Francez?) Un tânăr ne face semn să-l urmăm. Ne călăuzeşte direct spre o căsuță scundă. Abia m-am apropiat, că trei bărbați au şi ieşit din casă, făcându-ne semne primitoare.

— Cum, eşti aici, Papi?

— Nu se poate! zice cel mai în vârstă, cu părul complet alb. Intră. Asta-i casa mea. Indochinezii sunt cu tine?

— Da.

— Intrați, fiți bineveniți.

Pe ocnaşul ăsta bătrân îl cheamă Guittou Auguste, zis le Guittou, e-un marsiliez get-beget, a fost în acelaşi convoi cu mine pe bordul vasului *La Martiniére* în 1933, acum nouă ani. După o evadare care-a dat greş, îmi explică el, a fost iertat de pedeapsa principală şi în calitate de eliberat a evadat acum trei ani. Ceilalți doi sunt Petit-Louis, un tip din Arles, şi Julot, din Toulon. Şi ei au plecat după ce şi-au ispăşit pedeapsa, dar ar fi trebuit să mai rămână în Guyana franceză un număr de ani egal cu durata condamnării, respectiv zece şi cincisprezece ani (această a doua pedeapsă se numeşte *dublare*).

Casa are patru încăperi: două dormitoare, o bucătărie, care-i totodată sufragerie, şi un atelier. Lucrează pantofi din balata, un soi de cauciuc natural recoltat în junglă, uşor de prelucrat şi de modelat cu ajutorul apei calde. Singura hibă e că se topeşte dacă stă prea mult la soare, deoarece cauciucul nu-i vulcanizat. Inconvenientul se poate remedia intercalând fâşii de pânză între straturile de balata.

Primindu-ne admirabil, cu acea noblețe sufletească pe care a dobândit-o orice om care a suferit, Guittou aranjează o cameră pentru noi trei şi ne instalează la el fără nici o şovăială. Nu-i decât o singură problemă, şi anume purcelul lui Cuic, dar Cuic pretinde că n-o să facă murdărie prin casă, e sigur c-o să se ducă afară să-şi facă nevoile.

Guittou zice:

— Bine, o să vedem, deocamdată ține-l cu tine.

Provizoriu ne-am aşternut trei culcuşuri pe jos, cu ajutorul unor vechi pături ostăşeşti.

Aşezați în fața uşii, fumând toți şase câteva țigări, îi povestesc lui Guittou aventurile mele din ultimii nouă ani. El şi cei doi prieteni ai săi sunt numai urechi şi-mi trăiesc intens aventurile, întrucât le resimt prin prisma propriei lor experiențe. Doi dintre ei l-au cunoscut pe Sylvain şi deplâng sincer cumplita lui moarte. Prin fața noastră trec în sus şi-n jos o grămadă de oameni de toate neamurile. Din când în când intră câte unul, să cumpere pantofi sau o mătură, căci Guittou şi prietenii săi meşteresc şi mături ca să-şi câştige existența. Aflu de la ei că la Georgetown sunt vreo treizeci de

evadați, ocnaşi şi deportați. Se întâlnesc noaptea într-un bar din centru, unde beau împreună rom sau bere. Toți muncesc ca să facă față nevoilor, îmi povesteşte Julot, şi majoritatea se poartă corect.

În timp ce stăm la umbră, în fața uşii, trece un tip căruia Cuic îi spune ceva. Fără să-mi zică vreo vorba, Cuic şi ciungul pleacă cu el. Probabil că nu se duc departe, căci purcelul se ia după ei. Două ore mai târziu, Cuic se întoarce cu un măgar care trage o cotigă. Mândru nevoie-mare, opreşte urecheatul, vorbindu-i pe limba lor. În cotigă se află trei paturi de fier demontabile, trei saltele, perne, trei valize. Cea pe care mi-o dă e plină cu cămăşi, chiloți, maiouri, plus două perechi de pantofi, cravate etc.

— Unde-ai găsit toate astea, Cuic?

— Compatrioții mei mi le-au dat. Mâine o să ne ducem să-i vizităm, vrei?

— S-a făcut.

Ne-am fi aşteptat să plece înapoi cu măgarul şi cu cotiga, dar nici gând. Cuic deshamă măgarul şi-l priponeşte în curte.

— Mi-au dăruit şi căruța cu măgarul. Cu aşa ceva, mi-au spus ei, pot să-mi câştig uşor existența. Mâine o să vină un consătean de-al meu să mă învețe cum.

— Te descurci repede, nimic de zis.

Guittou e de-acord ca măgarul şi cotiga să stea deocamdată în curte. A mers bine treaba în prima noastră zi de libertate. Seara, adunați toți şase în jurul mesei de lucru, ne delectăm cu o supă bună de legume, făcută de Julot, şi câte-o porție zdravănă de spaghete.

— Fiecare pe rând o să spele vasele şi-o să facă curățenie prin casă, zice Guittou.

Masa asta luată în comun e simbolul unei prime mici colectivități, plină de căldură. Senzația de-a te şti ajutat să-ți faci primii paşi ai vieții de om liber e foarte reconfortantă. Cuic, ciungul şi cu mine ne simțim realmente şi pe deplin fericiți. Avem un acoperiş, un pat, prieteni generoşi, care, în sărăcia lor, au avut totuşi mărinimia să ne ajute. Ce se poate mai mult?

— Ce-ai vrea să faci diseară, Papillon? mă întreabă Guittou. Vrei să mergem în centru, la barul ăla unde se duc toţi evadaţii?

— Aş prefera să stau aici astă-seară. Du-te, dacă doreşti, nu vreau să-ţi stric cheful.

— Da, o să mă duc, trebuie să mă întâlnesc cu cineva.

— O să stau cu Cuic şi cu ciungul.

Petit-Louis şi Guittou s-au înţolit, şi-au pus şi cravată, şi-au pornit spre centru. Doar Julot a rămas să termine nişte pantofi. Tovarăşii mei şi cu mine dăm o raită prin străzile din vecinătate, să cunoaştem cartierul. Majoritara sunt hinduşi, foarte puţini negri, albi aproape deloc, ici-colo câte-un restaurant indochinez.

Penitence Rivers, ăsta-i numele cartierului, e un colţişor din India sau Java. Tinerele femei sunt extraordinar de frumoase, iar bătrânii poartă un fel de anterie lungi, albe. Mulţi umblă desculţi. E un cartier de oameni săraci, dar toată lumea e îmbrăcată curat. Străzile sunt slab luminate, barurile unde se bea şi se mănâncă sunt pline de oameni, de peste tot se aude muzică indiană. Un negru tuciuriu, îmbrăcat în alb şi cu cravată, mă opreşte:

— Sunteţi francez, domnule?

— Da.

— Îmi face plăcere să întâlnesc un compatriot. Îmi permiteţi să vă invit la un păhărel?

— Mulţumesc, dar sunt cu doi prieteni.

— Nu face nimic. Ştiu franţuzeşte?

— Da.

lată-ne instalaţi toţi patru la o masă care dă spre trotuarul unui bar. Martinichezul ăsta vorbeşte o franceză mai aleasă decât noi. Ne spune să ne ferim de negrii englezi, căci, zice el, mint cu toţii de-ngheaţă apele. „Nu sunt ca noi, francezii: noi ne ţinem de cuvânt, ei nu.”

Zâmbesc în sinea mea auzindu-l pe balaoacheş cum zice „noi francezii”, dar apoi mă simt de-a binelea tulburat. Chiar aşa, domnul ăsta e un francez mai pur decât tine, cred, căci îşi afirmă naţionalitatea cu căldură şi aere. El e în stare să-şi

dea viața pentru Franța, eu nu. Înseamnă că-i mai francez decât mine. De aceea mă las antrenat în discuție.

— Îmi face plăcere să întâlnesc un compatriot şi să vorbesc pe limba mea, vorbesc foarte prost englezeşte.

— Eu unul vorbesc engleza curgător şi corect gramatical! Dacă pot să vă fiu de folos, vă stau la dispoziție. Sunteți de mult la Georgetown?

— De-o săptămână.

— De unde veniți?

— Din Guyana franceză.

— Nu se poate, sunteți un evadat sau un gardian care vrea să i se alăture lui de Gaulle?

— Nu, sunt un evadat.

— Şi prietenii dumneavoastră?

— Şi ei.

— Domnule Henri, nu vreau să vă cunosc trecutul; acum e momentul să ajutați Franța şi să vă răscumpărați greşelile. Eu țin cu de Gaulle şi aştept să mă îmbarc spre Anglia. Să ne întâlnim mâine la Martiner Club, uitați adresa. Aş fi încântat dacă v-ați alătura nouă.

— Cum vă numiți?

— Homer.

— Domnule Homer, nu pot să mă hotărăsc pe loc, trebuie mai întâi să aflu ce-i cu familia mea şi, totodată, până să iau o hotărâre atât de importantă, trebuie să mă gândesc bine. Vedeți, domnule Homer, judecând la rece, Franța m-a făcut să sufăr cumplit şi m-a tratat într-un chip neomenos.

Cu o înflăcărare şi o căldură admirabilă, martinichezul încearcă din toată inima să mă convingă. E într-adevăr emoționant să asculți argumentele acestui om în favoarea Franței noastre mutilate.

Ne întoarcem, acasă foarte târziu şi, în pat, mă gândesc la tot ce mi-a spus acel mare francez. Trebuie să mă gândesc serios la propunerea lui. La urma urmei, sticleții, magistrații, Administrația penitenciarelor nu înseamnă Franța. În adâncul sufletului meu îmi dau seama, evident, că n-am încetat s-o iubesc. Şi când te gândeşti că nemții au cuprins

toată Franța! Dumnezeule, cât trebuie să sufere ai mei, şi ce ruşine pentru toți francezii!

Cum mă trezesc, măgarul, cotiga, purcelul, Cuic şi ciungul au dispărut.

— Ei, bărbate, ai dormit bine? mă întreabă Guittou şi prietenii lui.

— Da, mulțumesc.

— Vrei o cafea neagră cu lapte sau ceai? Cafea şi pâine cu unt?

— Mulțumesc.

Mănânc şi mă uit la ei cum lucrează. Julot pregăteşte cocoloşul de balata şi, în funcție de cantitatea necesară, mai vâră bucăți de cauciuc tare în apă caldă, la frământă şi le adaugă ghemotocului înmuiat.

Petit-Louis pregăteşte bucățile de pânză şi Guittou face pantoful.

— Faceți mulți pantofi?

— Nu. Muncim cât să câştigăm douăzeci de dolari pe zi. Cu cinci plătim chiria şi mâncarea. Ne mai rămân câte cinci de căciulă ca bani de buzunar, pentru îmbrăcăminte şi spălat.

— Îi vindeți pe toți?

— Nu, câteodată unul din noi trebuie s-o pornească să vândă marfa pe străzile oraşului. E tare greu să vinzi umblând pe jos, în plin soare.

— Dac-o fi nevoie, fac bucuros treaba asta. Nu vreau să trăiesc ca un parazit. Trebuie să contribui şi eu să ne câştigăm pâinea.

— Bine, Papi.

M-am plimbat toată ziua prin cartierul hindus din Georgetown. Zăresc un afiş mare de cinema şi mă apucă o poftă nebună să văd şi să aud pentru prima oară un film sonor şi în culori. O să-l rog pe Guittou să mergem diseară. Am umblat pe străzile din Penitence Rivers toată ziua. Politețea acestor oameni îmi place enorm. Au două calități: sunt curați şi foarte politicoşi. Ziua asta petrecută de unul singur pe străzile unui cartier din Georgetown mi se pare chiar mai măreață decât sosirea la Trinidad, acum nouă ani.

La Trinidad, în mijlocul acelor minunate senzații trezite de plimbarea prin mulțimea de pe străzi, îmi puneam neîncetat o întrebare: Curând, peste două săptămâni, maximum trei, voi fi nevoit să iau iarăşi calea mării. Ce țară mă va primi? Se va găsi oare o națiune care să-mi ofere azil? Ce mă aşteaptă? Aici e altfel. Sunt definitiv liber; dacă aş dori, aş putea chiar să plec în Anglia şi să mă înrolez în Forțele Franceze Libere. Ce să fac? Dacă mă hotărăsc să mă alătur lui de Gaule, n-o să se spună c-am făcut-o deoarece nu ştiam unde să mă ascund? În mijlocul unor indivizi nepătați, n-o să fiu oare tratat ca un ocnaş care n-a găsit alt refugiu şi care e de partea lor doar din pricina asta? Se spune că Franța e împărțită în două, între Petain şi de Gaulle. Cum se face că un mareşal al Franței nu ştie unde se află onoarea şi interesul Franței? Dacă mă înrolez într-o zi în Forțele Franceze Libere, n-o să mă trezesc cumva obligat mai târziu să trag în francezi?

Aici va fi greu, foarte greu, să-mi fac o situație acceptabilă. Guittou, Julot şi Petit-Louis nu sunt câtuşi de puțin nişte imbecili, şi totuşi muncesc pentru cinci dolari pe zi. Mai întâi trebuie să învăț să trăiesc liber. Din 1931 – şi ne aflăm în 1942 – sunt un deținut. Nu pot să rezolv toate aceste necunoscute în prima mea zi de libertate. Nu cunosc nici măcar problemele elementare care i se pun cuiva când vrea să-şi facă un rost în viață. N-am făcut niciodată o muncă manuală. Am lucrat nițel ca electrician. Oricare muncitor din meseria asta ştie mai multe decât mine. Trebuie să-mi făgăduiesc mie însumi un singur lucru: să trăiesc cinstit pe cât posibil conform propriei mele morale.

Când mă întorc acasă e patru după-amiază.

— Ei, Papi, e plăcut să guşti primele clipe de libertate? Ai făcut o plimbare frumoasă?

— Da, Guittou, m-am tot învârtit prin străduțele acestui cartier atât de mare.

— Ți-ai întâlnit indochinezii?

— Nu.

— Sunt în curte. Tare-s descurcăreți prietenii ăştia ai tăi. Au şi câştigat patruzeci de dolari şi țineau morțiş să iau eu douăzeci. Am refuzat, bineînțeles. Du-te să-i vezi.

Cuic tocmai taie o varză pentru purcelul lui. Ciungul spală măgarul, care se lasă bucuros.

— Cum o duci, Papillon?

— Bine, dar voi?

— Suntem foarte mulțumiți, am câştigat patruzeci de dolari.

— Cum ați făcut?

— Am pornit-o la trei dimineața spre periferie, c-un consătean de-al nostru, ca să ne arate cum merge treaba. Venise cu două sute de dolari. Cu banii ăştia am cumpărat roşii, salate, vinete, în sfârşit, tot felul de zarzavaturi proaspete şi frumoase. Plus câteva găini şi ouă, şi lapte de capră. Ne-am dus la piață lângă portul oraşului şi-am vândut totul, mai întâi unor băştinaşi, foarte puțin de altfel, apoi unor marinari americani. Au fost atât de mulțumiți de prețuri că mâine nici nu mă mai lasă să mă duc la piață: mi-au spus să-i aştept în fața intrării în port. O să cumpere tot. Na, ține banii. Tot mai eşti şeful, tu trebuie să păstrezi banii.

— Cuic, ştii prea bine că am bani şi că ăştia nu-mi trebuie.

— Ține banii, că altfel nu mai lucrăm.

— Ascultă, francezii o scot la capăt cu vreo cinci dolari. O să luăm fiecare câte cinci dolari şi alți cinci o să-i dăm aici, acasă, pentru mâncare. Pe ceilalți îi punem deoparte, să-i înapoiem consăteanului tău ăi două sute de dolari pe care ți i-a împrumutat.

— S-a făcut.

— Mâine vreau să viu cu voi.

— Nu, tu stai şi dormi. Dacă vrei, vino să ne întâlnim la şapte în fața intrării principale în port.

— Bine.

Toți sunt încântați. În primul rând noi, ştiind că ne putem câştiga existența şi că n-o să trăim pe spinarea prietenilor noştri. În al doilea rând, Guittou şi ceilalți doi care, oricât de

buni ar fi la suflet, s-or fi întrebat cât o să dureze până o să ne descurcăm singuri.

— Papillon, ca să sărbătorim această adevărată performanță a prietenilor tăi, o să preparăm doi litri de lichior de anason.

Julot pleacă şi se întoarce cu spirt alb făcut din trestie de zahăr şi cu tot ce-i mai trebuie. O oră mai târziu bem *pastis* ca la Marsilia. Datorită alcoolului, glasurile devin mai sonore şi râsetele izvorâte din bucuria de-a trăi sunt mai vesele ca de obicei. Nişte vecini hinduşi, trei bărbați şi două fete, care i-au auzit pe francezi chefuind, sosesc fără să aştepte vreo invitație. Aduc nişte frigărui din carne de pasăre şi de porc, foarte piperate şi ardeiate. Cele două fete sunt neobişnuit de frumoase. Îmbrăcate în alb de sus până jos, desculțe, au brățări de argint la glezna stângă. Guittou îmi spune:

— Bagă de seamă. Sunt fete cuminți. Nu cumva să-ți scape vreo vorbă mai deşucheată văzându-le cu sânii goi sub vălul ăla transparent. Pentru ele e ceva firesc. Eu sunt prea bătrân, dar Julot şi Petit-Louis au încercat la început, când am venit aici, şi s-au făcut de baftă. Multă vreme n-au mai dat pe la noi.

Cele două fete sunt minunat de frumoase. Un punct tatuat în mijlocul frunții le dă un aer ciudat. Ne vorbesc cu drăgălăşenie, şi cu picul de engleză pe care-l ştiu, înțeleg că ne urează bun-venit la Georgetown.

Noaptea, Guittou şi cu mine am pornit spre centrul oraşului. S-ar zice că-i altă civilizație, cu totul deosebită de aceea în care trăim. Oraşul e-un furnicar de oameni. Albi, negri, hinduşi, indochinezi, ostaşi şi marinari în ținută militară şi-o mulțime de mateloți din marina comercială. Foarte multe baruri, restaurante, cabarete, localuri de noapte iluminează străzile ca ziua cu lumina lor vie.

Spre sfârşitul serii, după ce-am văzut pentru prima oară de când trăiesc un film sonor în culori, încă năucit de noutatea asta, mă țin după Guittou, care mă duce într-un bar uriaş. Vreo douăzeci şi ceva de francezi ocupă un colț al sălii. Băutura: *cubas libres* (alcool şi coca-cola).

Toți indivizii ăştia sunt nişte evadați, nişte tipi duri. Unii au plecat după ce-au fost eliberați, îşi ispăşiseră pedeapsa şi urmau să-şi petreacă „dublarea” în libertate. Crăpând de foame, fără lucru, prost văzuți de populație, ca şi de civilii guyanezi, au preferat să plece spre o țară unde credeau c-o s-o ducă mai bine. Dar e foarte greu, îmi spun ei.

— Eu tai lemne în junglă pentru doi dolari şi jumătate pe zi, la John Fernandes. O dată pe lună vin pe câte o săptămână la Georgetown. Sunt disperat.

— Dar tu?

— Fac colecții de fluturi. Mă duc după ei prin junglă şi, când adun destui fluturi de diverse soiuri, îi aranjez într-o cutie cu capac de sticlă şi vând colecția. Alții fac pe hamalii în port. Toți muncesc, dar câştigă abia cât să-şi țină zilele.

— E tare greu, dar suntem liberi, zic ei. Tare-i bine să fii liber.

Astă-seară vine să ne vadă un deportat, Faussard. Face cinste cu băutură la toți. Se afla pe-un vas canadian încărcat cu bauxită şi care a fost torpilat la ieşirea din fluviul Demarara. E *survivor* (supraviețuitor) şi a căpătat bani ca despăgubire pentru naufragiu. Aproape tot echipajul s-a înecat. A avut norocul să se poată urca într-o şalupă de salvare. Ne povesteşte că submarinul german a ieşit la suprafață şi le-a vorbit. I-a întrebat câte vase încărcate cu bauxită aşteaptă să plece din port. Au răspuns că nu ştiu, iar cel care le punea întrebări a început să râdă: „Ieri, zice el, eram la cutare cinema din Georgetown. Ia priviți contramarca biletului de intrare!” Şi, descheindu-şi haina, cică le-ar fi zis: „Costumul ăsta l-am cumpărat la Georgetown”. Neîncrezătorii țipă că astea-s tromboane, dar Faussard insistă, şi precis că-i adevărat. Submarinul pare-se că i-a avertizat chiar că vasul cutare avea să vină să-i ia. Într-adevăr, au fost salvați de vasul indicat.

Fiecare îşi spune povestea. Guittou şi cu mine stăm lângă un bătrân parizian din Hale: Petit-Louis de pe rue des Lombards, ne zice el.

— Dragă Papillon, găsisem o şustă să trăiesc fără să fac nimic. Când apărea în ziar numele unui francez la rubrica

„mort pentru rege sau regină”, sau cam aşa ceva, mă duceam la un cioplitor în marmură şi puneam să mi se fotografieze o piatră funerară pe care pictasem numele vasului, data când fusese torpilat şi numele francezului. După aceea mă prezentam la vilele bogate ale englezilor şi le spuneam că trebuie să contribuie la cumpărarea unei stele funerare pentru francezul mort pentru Anglia, ca să rămână în cimitir o amintire despre el. Treaba a mers până săptămână trecută, când un dobitoc de breton, declarat mort pe-un vas torpilat, a apărut în carne şi oase, pe deasupra şi sănătos tun. A vizitat nişte femei cărora tocmai le cerusem câte cinci dolari de căciulă pentru mormântul mortului, care striga-n gura mare că-i viu şi că-n veac nu cumpărasem vreun monument funerar de la cioplitor. Va trebui să găsesc altceva ca să-mi câştig pâinea, că la vârsta mea nu mai pot să muncesc.

Sub efectul băuturii, fiecare îşi dă în vileag poveştile cele mai neaşteptate, convins că numai noi înțelegem franțuzeşte.

— Eu unul fac păpuşi din balata, zice altul, şi mânere de bicicletă. Din păcate, când fetițele îşi uită păpuşile în grădină, la soare, se topesc sau se deformează. Îți dai seama ce tărăboi se iscă dacă uit c-am vândut pe strada cutare sau cutare. De vreo lună nu mai pot să trec ziua prin mai bine de jumătate din Georgetown. Cu bicicletele, la fel. Cine o lasă la soare, când şi-o ia, rămâne cu mâinile lipite de manşoanele de balata pe care i le-am vândut.

— Eu, zice altul, fac cravaşe cu capete de negresă, tot din balata. Marinarilor englezi le spun că sunt unu din cei scăpați de la Mers el-Kebir[39] şi că deci sunt obligați să cumpere, deoarece ai lor s-au străduit în fel şi chip să mă curețe. Din zece inşi, opt cumpără.

---

39 Bază navală a Franței, în golful Oran. După capitularea Franței, la 3 iulie 1940, o escadră franceză ancorată aci a refuzat oferta făcută de englezi: să continue lupta împotriva Germaniei sau să se lase dezarmată; drept urmare, a fost scufundată de flota engleză, pierind totodată 1300 de marinari francezi. (n.t.)

Adunătura asta de golani mă distrează şi totodată îmi dovedeşte că nu-i deloc uşor să-ți câştigi pâinea.

Un tip umblă la aparatul de radio al barului: se aude un apel al lui de Gaulle. Toată lumea ascultă glasul acestui francez, care-i încurajează din Londra pe francezii din colonii şi de peste ocean. Apelul lui de Gaulle e patetic, absolut nimeni nu deschide gura. Dintr-odată, unul din tipii duri, care-i cam cherchelit, se scoală şi zice:

— Fir-ar să fie, fraților! Straşnică treabă! Am învățat englezeşte dintr-un foc, înțeleg tot ce zice Churchill asta!

Toată lumea râde cu hohote, nimeni nu se căzneşte să-l lămurească pe bețivan că s-a înşelat.

Da, trebuie să fac primii paşi ca să-mi câştig existența şi, din câte văd, n-o să fie uşor. Dar nu-mi fac defel griji. Din 1930 până în 1942 am pierdut de tot simțul răspunderii şi capacitatea de-a mă descurca de unul singur. Cineva care a fost atâta vreme deținut, fără să fie nevoit să se ocupe de hrană, de locuință, de îmbrăcăminte, cineva sucit şi învârtit pe toate fețele, deprins să nu facă nimic de capul lui, ci să execute automat ordinele cele mai diverse fără să le analizeze, acest cineva, care în câteva săptămâni se trezeşte deodată într-un mare oraş, care trebuie să învețe din nou să meargă pe trotuare fără să îmbrâncească pe nimeni, să traverseze o stradă fără să-l calce maşinile, să i se pară, firesc ca la cerere să i se servească de băut sau de mâncat, acest cineva trebuie să învețe din nou să trăiască. De pildă, au loc reacții neaşteptate. În mijlocul tuturor acestor tipi duri, eliberați, deportați, care au evadat şi care-şi împestrițează franceza cu vorbe englezeşti sau spaniole, ale căror istorioare le-ascult numai urechi, simt deodată, în colțul ăsta de bar englezesc, că m-apucă nevoia să merg la toaletă. Ei bine, e aproape de necrezut, dar o fracțiune de secundă l-am căutat din ochi pe paznicul căruia trebuia să-i cer voie. A durat extrem de puțin, dar totodată mi s-a părut foarte ciudat când mi-am dat seama: Papillon, nu mai ai cui să-i ceri permisiunea să te duci să-ți faci nevoile.

Şi la cinema, în momentul când plasatoarea ne căuta un loc, mi-a venit, preț de-o clipă, să-i zic: „Vă rog să nu vă

deranjați pentru mine, sunt un biet condamnat care nu merită nici o atenție”. Mergând pe stradă, pe drumul de la cinema la bar, am întors capul de câteva ori. Guittou, care cunoaşte reacția asta, îmi spune:

— De ce întorci mereu capul? Vrei să vezi dacă te urmăreşte caraliul? Papi dragă, aici nu-s caralii. I-ai lăsat la ocnă.

În limbajul colorat al ocnaşilor se zice că trebuie să-ți lepezi uniforma. E mai mult decât atât, căci uniforma ocnaşului e doar un simbol. Trebuie să-ți smulgi din suflet şi din creier urma ca de fier înroşit a unei matricole infamante.

Tocmai a intrat în bar o patrulă englezească de polițişti negri, impecabili. Trec de la o masă la alta, controlează legitimațiile. Când ajung în colțul nostru, şeful se uită atent la toate chipurile. A văzut unul pe care nu-l cunoaşte: al meu.

— Fiți, vă rog, amabil şi arătați-mi legitimația dumneavoastră.

Îi dau legitimația, mă priveşte în fugă, mi-o înapoiază, şi adaugă:

— Vă rog să mă scuzați, nu vă cunoşteam. Fiți binevenit la Georgetown.

Şi pleacă.

Paul Savoyardul spune:

— Inglişii ăştia-s grozavi. Singurii străini în care au încredere oarbă sunt ocnaşii evadați. Dacă poți dovedi autorităților britanice c-ai evadat din ocnă, îți dobândeşti imediat libertatea.

Cu toate că ne-am întors acasă târziu, la şapte dimineața mă aflu în port la intrarea principală. Cuic şi ciungul sosesc în mai puțin de-o jumătate oră, cu cotiga plină de zarzavaturi proaspete, culese de dimineață, cu ouă şi câțiva pui. Sunt singuri. Îi întreb unde-i consăteanul care urma să-i învețe cum să procedeze. Cuic răspunde:

— Ne-a arătat ieri, ajunge. Acum ne descurcăm singuri.

— Vii de departe cu marfa asta?

— Da, cale de peste două ceasuri şi jumătate. Am pornit de la trei dimineața şi abia acum am ajuns.

Cuic a făcut rost de ceai cald şi de nişte turtiţe, de parcă ar fi aici de douăzeci de ani. Aşezaţi pe trotuar, lângă cotigă, bem şi mâncăm aşteptându-ne clienţii.

— Crezi c-o să vină americanii de ieri?

— Aşa nădăjduiesc, iar dacă nu vin, vindem altora.

— Dar cum e cu preţurile? Cum te descurci?

— Eu nu le spun: Face atâta. Le zic: Cât dai?

— Păi nu ştii englezeşte.

— E drept, dar ştiu să-mi mişc degetele şi mâinile, aşa că-i uşor.

— Dar tu vorbeşti destul de bine ca să vinzi şi să cumperi, îmi spune Cuic.

— Da, dar aş vrea să văd mai întâi cum te descurci tu.

Nu durează mult şi iată că soseşte un soi de *jeep* uriaş numit *command-car.* Coboară şoferul, un subofiţer şi doi marinari. Subofiţerul se urcă-n cotigă şi cercetează totul: salatele, vinetele etc. Fiecare grămadă e inspectată, pipăie puii.

— Cât face toată marfa?

Şi târguiala începe. Marinarul american vorbeşte pe nas. Nu înţeleg nimic din ce spune. Cuic turuie pe limba lui şi pe franţuzeşte. Văzând că nu reuşesc să se înţeleagă, îl iau deoparte pe Cuic.

— Cât ai cheltuit cu totul?

Se scotoceşte prin buzunare şi găseşte şaptesprezece dolari.

— O sută optzeci şi trei de dolari, îmi spune Cuic.

— Cât îţi oferă?

— Cred că două sute zece, dar nu-i destul.

Mă îndrept spre ofiţer. Mă întreabă dacă vorbesc englezeşte. Un pic.

— Vorbiţi rar, îi zic.

— O.K.

— Cât plătiţi? Nu, două sute zece dolari nu se poate. Două sute patruzeci.

Nu vrea.

Se face că pleacă, apoi se întoarce, pleacă iar, se urcă în jeep, dar îmi dau seama că joacă teatru. În momentul când

coboară din nou, sosesc cele două vecine ale noastre, frumoasele hinduse pe jumătate voalate. Au observat desigur scena, întrucât se prefac că nu ne cunosc. Una din ele se suie-n căruță, cercetează marfa şi ni se adresează:

— Cu cât o dați pe toată?

— Două sute patruzeci de dolari, îi răspund eu.

Zice:

— S-a făcut.

Dar americanul scoate două sute patruzeci de dolari şi-i dă lui Cuic, spunându-le fetelor că apucase să cumpere. Vecinele mele nu pleacă, şi-i privesc pe americani cum descarcă marfa din căruță şi-o încarcă apoi în *command-car.* În ultimul moment, un marinar ia purcelul, crezând că face parte din marfa tocmită. Bineînțeles, Cuic nu vrea să-i dea purcelul. Se iscă o discuție în care nu reuşim să explicăm că purcelul nu-i de vânzare.

Încerc să le fac pe fete să înțeleagă, dar e foarte greu. Nici ele nu pricep. Marinarii americani nu vor să-i dea drumul purcelului. Cuic nu vrea să restituie banii. O să se lase cu bătaie. Ciungul a şi pus mâna pe-un lemn din căruță, când iată că trece un jeep al poliției militare americane. Subofițerul fluieră. Poliția militară se apropie. Îi spun lui Cuic să dea banii înapoi, el nici nu vrea s-audă. Marinarii au pus mâna pe purcel, nici ei nu vor să-l dea înapoi. Cuic s-a înfipt în fața jeep-ului şi nu-i lasă să plece. În jurul acestei scene zgomotoase s-au adunat o grămadă de gură-cască. Poliția americană le dă dreptate americanilor, de altfel nici ei nu înțeleg nimic din păsărească pe care-o vorbim noi şi socotesc c-am vrut să-i păcălim pe marinari.

Nu mai ştiu ce să fac, când mi-aduc aminte că am un număr de telefon de la Mariner Club cu numele martinichezului. I-l dau ofițerului de poliție, spunându-i: „Interpret”. Mă duce la un telefon. Sun şi am norocul să-l găsesc pe prietenul meu, gaullistul. Îl rog să-i explice polițistului că purcelul nu-i de vânzare, că e dresat, că pentru Cuic e ca un câine şi că am uitat să le spunem marinarilor că nu-l vinde. După aceea îi trec polițistului receptorul. Trei minute sunt de-ajuns ca să priceapă totul. El

însuşi ia purcelul şi i-l dă lui Cuic, care, fericit la culme, îl ia în brațe şi-l pune repede în căruță. Incidentul se încheie cu bine şi americanii râd ca nişte copii. Toată lumea pleacă, totul s-a sfârşit cu bine.

Seara, acasă, le mulțumim fetelor, care râd cu lacrimi de toată povestea.

S-au făcut trei luni de când suntem la Georgetown. Azi ne instalăm într-o jumătate din casa prietenilor noştri hinduşi. Două camere mari şi luminoase, o sufragerie, o bucătărioară cu o sobă cu mangal şi o curte imensă, care într-un colț e acoperită cu tablă. Acolo e grajdul. Cotiga şi măgarul sunt la adăpost. O să dorm singur într-un pat mare luat de ocazie, împreună cu o saltea grozavă. În camera de alături, fiecare în câte-un pat, cei doi prieteni indochinezi. Mai avem şi-o masă cu şase scaune, plus patru taburete. În bucătărie se află toate ustensilele necesare gătitului. După ce i-am mulțumit lui Guittou şi prietenilor săi pentru găzduire, ne luăm în primire casa, cum zice Cuic.

În fața ferestrei din sufragerie, care dă spre stradă, tronează un fotoliu din răchită împletită, cadoul hinduselor. Pe masa din sufragerie, într-un vas de sticlă, sunt câteva flori proaspete aduse de Cuic.

Impresia că am pentru prima dată un cămin, sărăcăcios dar curat, casa aceea luminoasă şi dichisită, primul rezultat a trei luni de muncă în echipă, îmi dau încredere în mine şi în viitor.

Mâine e duminică, piața e închisă, suntem liberi deci toată ziua. De aceea ne-am hotărât câteşitrei să-i poftim la masă pe Guittou şi pe prietenii lui, precum şi pe hinduse cu frații lor. Invitatul de onoare va fi indochinezul care i-a ajutat pe Cuic şi pe ciung, cel care le-a dăruit măgarul şi cotiga şi care ne-a împrumutat cele două sute de dolari ca să ne înjghebăm primul negoț. Va găsi pe farfuria lui un plic cu cele două sute de dolari şi câteva cuvinte de mulțumire din partea noastră, scrise pe limba lui.

După purcel, pe care-l adoră, mie îmi revine întreaga prietenie a lui Cuic. Are față de mine atenții neîncetate: sunt

cel mai bine îmbrăcat din toți trei, şi Cuic soseşte adesea cu câte-o cămaşă, cu o cravată sau cu un pantalon pentru mine. Toate astea le cumpără din banii lui. Cuic nu fumează, nu bea aproape deloc, singurul lui viciu e jocul de cărți. Nu visează decât un lucru: să aibă destule economii ca să se ducă la clubul chinezesc să joace.

Nu întâmpinăm nici o greutate cu vânzarea produselor cumpărate dimineața. Am început să vorbesc destul de bine englezeşte ca să cumpăr şi să vând. Câştigăm câteşitrei cam douăzeci şi cinci, treizeci şi cinci de dolari pe zi. E puțin, dar suntem foarte mulțumiți c-am găsit atât de repede un mijloc de-a ne asigura existența. Nu mă duc de fiecare dată cu ei la cumpărat, deşi mi se fac reduceri mai mari, dar acum eu sunt totdeauna cel care vinde. Mă cunosc o grămadă de marinari americani şi englezi detaşați pe uscat pentru aprovizionarea navelor lor. Ne tocmim cu amabilitate, fără prea multă înflăcărare. E unul, o huidumă de cantinier de la popota ofițerilor americani, un italo-american care-mi vorbeşte totdeauna pe italieneşte. E-n culmea fericirii când îi răspund pe limba lui şi nu se tocmeşte decât ca să se distreze. Până la urmă cumpără la prețul pe care i l-am cerut la începutul discuției.

De pe la opt şi jumătate, nouă dimineața, suntem acasă. Ciungul şi Cuic se culcă, după ce-am mâncat toți trei ceva uşor. Eu mă duc să-l văd pe Guittou, sau vecinele vin pe la mine. Nu-i cine ştie ce treabă de făcut prin casă: cele două surori mătură, spală rufele, fac paturile, curăță prin casă şi fac bine toate treburile astea pentru mai nimic: doi dolari pe zi. Apreciez din plin faptul că sunt liber şi că n-am griji în ce priveşte viitorul.

FAMILIA MEA HINDUSĂ

Vehiculul cel mai utilizat în oraş e bicicleta. Mi-am cumpărat aşadar o bicicletă, ca să mă pot duce oriunde fără bătaie de cap. Oraşul fiind aşezat la şes, ca şi împrejurimile, se pot parcurge, fără efort, distanțe lungi. Pe bicicletă sunt montate două portbagaje foarte solide, unul în față şi celălalt în spate. În consecință, asemenea multor băştinaşi, îmi vine uşor să transport două persoane.

Cel puțin de două ori pe săptămână fac o plimbare de o oră sau două cu prietenele mele hinduse. Sunt nespus de bucuroase şi încep să înțeleg că una din ele, cea mai mică, e pe cale să se îndrăgostească de mine. Tatăl ei, pe care nu-l văzusem niciodată, a sosit ieri. Stă destul de aproape de noi dar nu venise niciodată să ne vadă şi nu-i cunoşteam decât pe frații fetelor. E-un bătrân înalt, cu o barbă foarte lungă şi albă ca zăpada. Are un păr argintiu şi o frunte inteligentă şi nobilă. Nu vorbeşte decât limba hindusă, fiică-sa traduce. Mă pofteşte să vin pe la el. Nu-i departe cu bicicleta, îmi explică el prin micuța prințesă, cum îi zic eu fiicei sale. Îi promit că o să-i fac în curând o vizită.

După ce-a mâncat câteva prăjiturele şi a băut un ceai, pleacă, nu înainte să fi apucat să-mi dau seama că examinase cu atenție cele mai infime detalii ale casei. Mica prințesă e tare fericită văzând că tatăl ei pleacă mulțumit de vizită şi de noi.

Am treizeci şi şase de ani şi sunt sănătos tun, mă simt încă tânăr şi, din fericire, toți mă consideră tânăr: nu arăt mai mult de treizeci de ani; îmi spun prietenii. Iar fata are nouăsprezece ani şi e înzestrată cu frumusețea neamului ei şi cu modul de a gândi calm şi plin de fatalism. Pentru mine ar fi un dar al cerului să iubesc şi să fiu iubit de fata asta superbă.

Când ne plimbăm toți trei, ea se aşază întotdeauna pe portbagajul din față, fiindcă ştie prea bine că, dacă stă drept, ori de câte ori trebuie să apăs mai tare pe pedale, mi-aplec capul puțin înainte şi ajung foarte aproape de obrazul ei.

Dacă-şi lăsă capul pe spate, văd întreaga frumuseţe a sânilor ei goi sub voal, mai bine decât dacă ar fi dezveliţi. La aceste uşoare atingeri, ochii ei mari şi negri scânteiază, iar gura ei de-un roşu aprins, pe fondul pielii de culoarea ceaiului, se întredeschide de parcă ar dori s-o sărut. Gura aceea minunată e împodobită de nişte dinţi superbi, de-o frumuseţe strălucitoare. Are un fel al ei de-a pronunţa anumite cuvinte, de-a scoate la iveală vârful limbii trandafirii cu guriţa întredeschisă, care i-ar duce în ispită până şi pe sfinţii cei mai sfinţi pe care ni i-a dat religia catolică.

Astă-seară urmează să ne ducem la cinema singuri, întrucât se pare că sora ei are o migrenă, pe care-o bănuiesc simulată ca să ne lase în doi. Vine într-o rochie de muselină albă care-i ajunge până la glezne, şi când merge, i se văd cele trei cercuri de argint pe piciorul gol. E încălţată cu sandale ale căror cureluşe aurii sunt petrecute pe după degetul mare şi care-i fac un picioruş foarte elegant. În nara dreaptă şi-a încrustat o scoică mică de tot, din aur. Vălul de muselină de pe cap e scurt şi-i coboară niţel mai jos de umeri. O panglică aurie i-l ţine strâns în jurul capului. Din panglică atârnă până-n mijlocul frunţii trei fire împodobite cu pietre de toate culorile. Nu sunt pietre preţioase, bineînţeles, dar sunt frumoase, şi de câte ori se leagănă, lasă să se întrevadă tatuajul albastru-închis de pe frunte.

Toată gospodăria hindusă şi a mea, reprezentată prin Cuic şi prin ciung, se uită după noi cum plecăm, bucuroşi de fericirea noastră. Parc-ar şti cu toţii c-o să ne întoarcem de la cinema logodiţi.

S-a aşezat comod pe perniţa de pe portbagajul bicicletei şi ne îndreptăm spre centru. Pe-o porţiune de bulevard prost luminată, pe când bicicleta înainta fără să pedalez, fata asta superbă îmi dă pe furiş o sărutare, din proprie iniţiativă, fapt care m-a tulburat atât de mult că era să cad de pe bicicletă.

Mână-n mână, în fundul sălii, las degetele să vorbească, iar ea îmi răspunde. Primul nostru duet de dragoste, în sala aceea de cinema, unde rula un film la care nu ne-am uitat, a fost cu desăvârşire mut. Degetele ei, unghiile ei lungi atât de îngrijite şi date cu lac, strângerea mâinilor ei, totul încântă

şi-mi comunică mai bine decât cuvintele întreaga ei dragoste pentru mine şi dorința de-a fi a mea. Şi-a lăsat capul pe umărul meu, aşa că-i pot săruta fața atât de pură.

Dragostea asta timidă, căreia i-a trebuit atâta timp să se-nfiripe, se transformă repede într-o pasiune totală. Înainte de-a fi a mea, i-am explicat că nu mă pot însura cu ea fiindcă m-am căsătorit în Franța. N-a fost necăjită decât cel mult o zi. Într-o noapte a rămas la mine. Mi-a spus că din pricina fraților ei şi a anumitor vecini hinduşi ar prefera să ne mutăm la tatăl ei. Am acceptat şi m-am instalat în casa tatălui ei, care stă singur cu o tânără hindusă, o rudă îndepărtată care-l slujeşte şi-i ține gospodăria. Nu-i prea departe de casa unde locuieşte Cuic, vreo cinci sute de metri. Drept care cei doi prieteni ai mei vin să mă vadă în fiecare seară şi petrec pe puțin o oră cu noi. Foarte adesea mâncăm împreună.

Continuăm să ne vindem legumele în port. Plec la şase şi jumătate, iar hindusa mea mă însoțeşte aproape de fiecare dată. Un termos mare plin cu ceai, un borcan cu dulceață şi nişte pâine prăjită într-o sacoşă de piele îi aşteaptă pe Cuic şi pe ciung, ca să bem ceaiul cu toții. Pregăteşte cu mâna ei micul dejun şi ține morțiş la acest ritual: să luăm împreună prima masă a zilei. Are în sacoşă tot ce-i trebuie: o fețişoară de masă tivită cu dantelă, pe care-o aşterne foarte ceremonios pe trotuar, după ce l-a măturat cu o periuță, patru ceşti de porțelan cu farfurioarele lor. Iar noi dejunăm, foarte serioşi, aşezați pe trotuar.

E foarte comic să stai pe-un trotuar şi să-ți bei ceaiul de parc-ai fi într-o sufragerie, dar ei i se pare firesc, iar lui Cuic la fel. De altfel, nu se sinchisesc de trecători şi consideră normal să se poarte aşa. Nu vreau s-o contrariez. E-atât de încântată să ne servească şi să ungă marmelada pe feliile de pâine prăjită încât, dacă aş refuza, aş necăji-o.

Sâmbăta trecută s-a petrecut ceva care mi-a lămurit un mister. Într-adevăr, de două luni de când suntem împreună îmi dă foarte des mici bucățele de aur. De fiecare dată e vorba de frânturi de bijuterii rupte: jumătate dintr-un inel de aur, un cercel desperecheat, o bucată de lănțişor, un sfert

sau o jumătate de medalie sau de monedă. Cum n-am nevoie de aşa ceva ca să mă descurc, în ciuda faptului că-mi spune să le vând, le păstrez într-o cutie. S-au adunat aproape patru sute de grame. Când o întreb de unde provin, mă îmbrăţişează, mă sărută, râde, dar nu-mi dă nici o explicaţie.

Iată însă că sâmbătă, pe la zece dimineaţa, hindusa mea mă roagă să-l duc pe tatăl ei nu mai ştiu unde cu bicicleta: „Tăticu, îmi spune ea, o să-ţi arate pe unde s-o iei. Eu stau acasă, am de călcat.” Intrigat, presupun că bătrânul are de făcut un drum mai lung şi accept bucuros să-l conduc.

Aşezat pe portbagajul din faţă, fără să scoată o vorbă, căci nu ştie decât hindusa, mi-arată cu braţul încotro s-o iau. E departe, pedalez de-aproape o oră. Ajungem într-un cartier de bogătaşi, pe malul mării. Peste tot numai vile frumoase. Când „socrul” îmi face semn, opresc şi mă uit. Bătrânul scoate de sub haină o piatră rotundă, albă, şi îngenunchează pe prima treaptă a unei case. Cântă în timp ce-şi rostogoleşte piatra pe treaptă. După câteva minute, o femeie purtând straie hinduse iese din vilă, se apropie de el şi-i dă ceva fără să rostească o vorbă.

Mergând de la o casă la alta, scena se repetă până la ora patru după-amiază. Durează cam mult drăcia asta şi nu reuşesc să înţeleg. La cea din urmă vilă se îndreaptă spre el un bărbat îmbrăcat în alb. Îl ajută să se ridice, îl ia de braţ şi-l duce în casă. Stă mai mult de-un sfert de oră şi iese însoţit tot de domnul acela, care, înainte de-a se despărţi, îl sărută pe frunte sau, mai bine zis, pe păru-i alb. O pornim spre casă, pedalez din răsputeri să ajungem repede, căci e trecut de patru şi jumătate.

Din fericire, sosim înainte de a se fi înnoptat. Frumoasa mea hindusă, Indara, îl conduce pe tatăl ei, apoi îmi sare de gât, mă sărută vijelios şi mă târăşte spre duş ca să mă spăl. Mă aşteaptă rufărie curată şi mă aşez la masă spălat, ras, primenit. Mă serveşte ea însăşi, ca de obicei. Aş vrea să mă lămurească, dar ea se învârteşte de colo-colo, prefăcându-se că-i ocupată, ca să întârzie cât mai mult cu putinţă clipa întrebărilor. Ard de nerăbdare să aflu. Dar ştiu că niciodată nu trebuie să insişti ca un hindus sau chinez să-ţi spună

ceva. Până să pui întrebări, e bine să laşi să treacă un timp. Atunci se pornesc singuri pe povestit, deoarece ghicesc, simt că aştepţi o confidenţă, iar dacă te consideră demn de ea, vorbesc. Aşa s-a întâmplat de altfel şi cu Indara.

După ce ne-am culcat şi ne-am iubit îndelung, şi-a rezemat obrazul încă încins de umărul meu gol şi mi-a spus fără să se uite la mine:

— Ştii, dragul meu, când se duce tăticu să adune aur, nu face nici un rău, dimpotrivă, cheamă duhurile să apere casa unde-şi rostogoleşte piatra. Ca să-i mulţumească, oamenii îi dau o bucăţică de aur. E-un obicei străvechi din ţara noastră, din Java.

Asta-mi povesteşte prinţesa mea. Dar, într-o zi, stăteam de vorbă cu una din prietenele ei la piaţă. În dimineaţa aceea, nici Indara, nici indochinezii nu sosiseră încă. Aşadar, fata cea frumoasă, tot din Java, îmi povesteşte altă versiune.

— De ce mai munceşti, de vreme ce trăieşti cu fata vrăjitorului? Nu i-e ruşine să te pună să te scoli cu noaptea-n cap, chiar când plouă? Cu aurul pe care-l câştigă tatăl ei, ai putea să trăieşti fără să munceşti. Indara nu te iubeşte cu-adevărat, căci n-ar trebui să te lase să te scoli atât de devreme.

— Păi, ce face tatăl ei? Explică-mi, eu habar n-am.

— Tatăl ei e-un vrăjitor din Java. Dacă vrea, poate să cheme moartea asupra ta sau a familiei tale. Singurul mijloc ca să scapi de farmecele pe care ţi le face cu piatra lui vrăjită e să-i dai destul aur ca s-o rostogolească în sens opus celui prin care cheamă moartea. Astfel desface toate vrăjile şi cheamă sănătatea şi viaţa pentru tine şi toţi ai tăi care trăiesc în casă.

Nu prea seamănă cu ce-mi povestise Indara. Am de gând să controlez ca să aflu cine spune adevărul. Câteva zile mai târziu mă aflam cu „socrul meu”, cel cu barba albă, pe malul unui râu care străbate Penitence Rivers şi se varsă în Demerara. Mutrele pescarilor hinduşi m-au lămurit pe deplin. Fiecare îi oferea câte-un peşte şi se îndepărta cât mai iute de mal. Am înţeles. Nu mai e cazul să pun vreo întrebare.

În ce mă priveşte, vrăjitorul de socru-meu nu mă deranjează cu nimic. Nu-mi vorbeşte decât în hindusă şi crede că înțeleg câte ceva. Niciodată nu reuşesc să pricep vreo boabă. Asta are şi o parte bună: e cu neputință să nu fim de acord. Totuşi, mi-a găsit ceva de lucru: tatuez fruntea unor fete între treisprezece şi cincisprezece ani. Câteodată le descoperă sânii şi tatuez frunze sau petale de flori colorate în verde, roz şi albastru, lăsând sfârcul să se înalțe ca pistilul unei flori. Cele curajoase, căci e foarte dureros, mă pun să le tatuez în galben-deschis cercul negru din jurul sfârcului, iar unele, dar rar, chiar şi sfârcul.

În fața casei a pus o pancartă cu litere hinduse, pe care scrie, pare-se: „Artist al tatuajului – Prețuri modeste – Rezultate garantate.” Munca e bine plătită şi am deci două satisfacții: admir frumoşii sâni ai javanezelor şi câştig bani.

Cuic a găsit aproape de port un restaurant de vânzare. Îmi aduce vestea mândru nevoie mare, şi-mi propune să-l cumpărăm. Prețul nu-i exagerat, opt sute de dolari. Cu ce-aş lua pe aurul vrăjitorului, plus economiile noastre, am putea cumpăra restaurantul. Mă duc să-l văd. E pe-o străduță, dar foarte aproape de port. La orice oră geme de lume. Are o sală mare cu lespezi albe şi negre, opt mase pe stânga, opt pe dreapta, în mijloc o masă rotundă pe care se pot expune aperitive şi fructe. Bucătăria e mare, spațioasă, foarte luminoasă. Are două cuptoare şi două uriaşe sobe de gătit.

RESTAURANT ŞI FLUTURI

Am încheiat afacerea. Însăşi Indara a vândut aurul pe care-l aveam. Tatăl ei era de altfel foarte mirat că nu m-am atins niciodată de bucăţile de aur pe care i le dădea fiicei sale pentru noi doi. A zis:

— Vi le-am dat ca să trageţi foloase de pe urma lor. Sunt ale voastre, ale amândurora, nu trebuie să-mi cereţi voie, faceţi ce vreţi.

Va să zică, „vrăjitorul de socru-meu" nu-i băiat rău. Ea este excepţională, atât ca amantă, ca nevastă, cât şi ca prietenă. Nu-i chip să ne certăm, la tot ce-i zic răspunde totdeauna „da". Doar când tatuez sânişorii compatrioatelor ei mai bombăne niţel.

Iată-mă aşadar patronul restaurantului „Victory" din Water Street, în inima portului din Georgetown. Cuic o să gătească, asta-i place, e meseria lui. Ciungul va face piaţa şi „Chow Mein"-ul, un fel de spaghete chinezeşti. Se pregătesc aşa: se amestecă făină de calitatea întâi cu câteva gălbenuşuri. Aluatul, fără apă, trebuie frământat zdravăn, mult timp, treabă foarte grea, aşa că-l bate călărind cu un picior pe-un băţ bine lustruit, înfipt în mijlocul mesei, şi pe care-l ţine cu singura lui mână. În felul acesta, se învârteşte de jur împrejur, sărind într-un picior. Frământat cu atâta putere, aluatul se transformă curând într-o cocă fragedă şi gustoasă. La sfârşit îi adaugă puţin unt, ceea ce-i dă un gust delicios.

Restaurantul ăsta, care dăduse faliment, dobândeşte iute o faimă grozavă. Ajutată de o hindusă tânără şi foarte frumoasă, pe nume Daya, Indara serveşte numeroşii clienţi care dau buzna să se desfete cu feluri de mâncare chinezeşti. Vin toţi ocnaşii care au evadat. Cei cu bani plătesc, ceilalţi mănâncă pe gratis. „Hrănirea celor flămânzi poartă noroc", zice Cuic.

E-o singură hibă: senzaţia pe care-o stârnesc cele două chelneriţe, printre care Indara. Amândurora li se văd sânii prin voalul subţire al rochiei. Mai mult decât atât, rochiile lor

sunt despicate lateral, de la gleznă până la şold. La anumite mişcări, li se dezveleşte toată gamba şi coapsa, până sus. Marinarii americani, englezi, suedezi, canadieni şi norvegieni mănâncă uneori de câte două ori pe zi, atât sunt de atraşi de spectacol. Prietenii mei au botezat localul „restaurantul ginitorilor”.

Eu sunt pe post de patron. Toţi mă consideră „boss”-ul. Nu există casă automată de înregistrat, chelneriţele mi-aduc banii, îi bag în buzunar şi, când e cazul, dau restul.

Restaurantul e deschis de la opt seara până la cinci sau şase dimineaţa. Nu-i nevoie să mai spun că, pe la trei, toate damele din cartier cărora le-a mers bine peste noapte vin să mănânce fie cu iubitul lor, fie cu câte-un client – un pui cu curry[40] sau o salată de germeni de fasole. Se bea şi bere, mai ales englezească, şi whisky, sau un rom foarte bun de prin partea locului, făcut din trestie de zahăr, cu sifon sau coca-cola. Întrucât a devenit locul de întâlnire al francezilor evadaţi, eu sunt sfetnicul, judecătorul şi confidentul întregii colonii de ocnaşi şi deportaţi.

Câteodată mai trag şi ponoase din cauza lor. Un colecţionar de fluturi îmi explică felul lui de-a vâna în junglă. Decupează un carton în formă de fluture, apoi lipeşte pe el aripile fluturelui pe care vrea să-l prindă. Cartonul cu pricina e fixat pe-un băţ de un metru. Când vânează, ţine braţul cu mâna dreaptă şi-l mişcă astfel ca falsul fluture să pară că zboară. În junglă caută totdeauna luminişurile unde pătrunde soarele. Cunoaşte ora apariţiei fiecărei specii din crisalidă. Unele specii nu trăiesc decât patruzeci şi opt de ore. Când soarele scaldă poieniţa, fluturii abia ieşiţi din crisalidă dau buzna spre lumină, căutând să se împerecheze cât mai repede cu putinţă. Când zăresc momeala, se năpustesc de departe spre ea. Dacă falsul fluture e mascul, vine un mascul, ca să se lupte. Cu mâna stângă, în care ţine-o mică plasă, vânătorul îi prinde iute.

Plasa are o gâtuitură, astfel că vânătorul poate prinde fluturi în continuare, fără teama că-i vor scăpa ceilalţi. Dacă

---

40 Soi de condiment indian pe bază de ardei iute. (n.t.)

a făcut momeala cu aripile unei femele, masculii vin să se împerecheze, şi rezultatul e acelaşi.

Cei mai frumoşi fluturi sunt cei de noapte, dar, lovindu-se deseori de obstacole, e foarte greu să găseşti vreunul cu aripile intacte. Aproape toți au aripile zdrențuite. Pentru fluturii ăştia de noapte se urcă în vârful unui copac înalt şi întinde un cearşaf alb, luminat din spate cu o lampă cu acetilenă. Marii fluturi de noapte, care ating cincisprezece până la douăzeci de centimetri de la marginea unei aripi la cealaltă, vin să se aşeze pe cearşaful alb. Nu-i mai rămâne decât să-i asfixieze, apăsându-le repede şi puternic toracele, fără să-l strivească. Nu trebuie să ajungă să se zbată, altfel li se strică aripile şi le scade valoarea.

Într-o vitrină am mici colecții de fluturi, de musculițe, de şerpi şi de vampiri. Există mai mulți cumpărători decât marfă, de aceea prețurile sunt ridicate.

Un american mi-a arătat un fluture cu aripile dinapoi albastre ca oțelul şi cu cele dinainte albastre-deschis. Zice că-mi dă cinci sute de dolari dacă-i găsesc un fluture hermafrodit din aceeaşi specie.

Vorbind cu vânătorul, mi-a spus c-a avut o dată unul foarte frumos, a primit cincizeci de dolari pe el, ca să afle apoi de la un colecționar adevărat că exemplarul respectiv face aproape două mii de dolari.

— Papillon, americanul vrea să te fraierească, îmi zice vânătorul. Te crede tâmpit. Chiar dacă n-ar valora decât o mie cinci sute de dolari, tot câştigă straşnic de pe urma nepriceperii tale.

— Ai dreptate, e-un măgar. Ce-ar fi să-l fraierim noi?

— Cum?

— Să fixăm pe-un fluture femelă, de pildă, două aripi de mascul sau invers. Greul e cu fixatul, cum facem să nu se vadă.

După o grămadă de încercări, reuşim să lipim perfect, fără să se cunoască ceva, două aripi de mascul pe-o femelă superbă: am băgat vârfurile într-o tăietură mititică, apoi le-am lipit cu lapte de balata. Ține atât de bine că putem să-l ridicăm de aripile lipite. Bag fluturele într-o cutie cu capac de

sticlă, împreună cu alţii, într-o colecţie banală, de douăzeci de dolari, ca şi cum nu l-aş fi observat. Am mers la fix. De cum l-a zărit, americanul are îndrăzneala să se înfiinţeze cu o hârtie de douăzeci de dolari, ca să-mi cumpere colecţia. Îi spun c-am promis-o, că un suedez mi-a cerut o cutie şi că e pentru el.

În două zile, americanul a ridicat de cel puţin zece ori cutia ca s-o privească. În cele din urmă, nu-l rabdă inima şi mă cheamă.

— Îţi dau douăzeci de dolari pe fluturele din mijloc şi-i păstrezi pe ceilalţi.

— De ce-o fi mai grozav fluturele ăsta? M-apuc să-l examinez, apoi exclam: Ia stai, ăsta-i un hermafrodit!

— Ce-ai spus? Da, ai dreptate. Nu prea eram sigur până acum, zice americanul. Nu se vede bine prin geam. Îmi dai voie?

Suceşte şi-nvârteşte fluturele pe toate părţile, şi zice:

— Cât ceri pe el?

— Nu mi-aţi spus odată că un exemplar ca ăsta, atât de rar, face cinci sute de dolari?

— Am spus-o câtorva vânători, nu vreau să profit de nepriceperea ăluia care l-a prins pe ăsta.

— Va să zică, cinci sute de dolari sau nu facem târgul.

— Îl cumpăr, păstrează-mi-l. Poftim şaizeci de dolari, cât am la mine, ca arvună. Dă-mi o chitanţă, mâine ţi-aduc restul. Dar, mai ales, scoate-l din cutia asta.

— E-n regulă, o să-l pun în altă parte. Poftim chitanţa.

Urmaşul lui Lincoln se înfiinţează fix la ora deschiderii.

Mai cercetează o dată fluturele, de astă-dată cu o lupă mică. Mă ia cu rece şi cu cald când îl întoarce pe cealaltă parte. E satisfăcut, mi-l plăteşte, îl vâră într-o cutie pe care-o adusese. Îmi cere altă chitanţă şi pleacă.

Două luni mai târziu mă pomenesc umflat de sticleţi. Când ajung la comisariat, prefectul poliţiei îmi explică în franţuzeşte c-am fost arestat deoarece un american mă acuză de escrocherie:

— E vorba de-un fluture căruia i-ai lipit nişte aripi, îmi spune comisarul. Datorită acestei înşelătorii, se pare că l-ai vândut cu cinci sute de dolari.

După două ore, Cuic şi Indara s-au şi înfiinţat cu un avocat. Tipul vorbeşte foarte bine franţuzeşte. Îi explic că habar n-am de fluturi, că nu sunt nici vânător, nici colecţionar. Vând cutiile ca să-i servesc pe vânătorii care-mi sunt clienţi, că americanul e cel care a oferit cinci sute de dolari, eu nu i-am cerut banii ăştia şi că, de altfel, dacă fluturele ar fi fost autentic, după cum credea dumnealui, el era hoţul, căci în cazul acela ar fi valorat aproximativ două mii de dolari.

Două zile mai târziu are loc procesul. Avocatul face şi pe interpretul. Îmi repet argumentele. Avocatul meu a adus un catalog cu preţurile fluturilor. Un exemplar ca acela e cotat la peste o mie cinci sute de dolari. Americanul e condamnat să plătească cheltuielile de judecată. În plus, va plăti onorarul avocatului meu şi două sute de dolari.

Toţi ocnaşii, laolaltă cu hinduşii, sărbătoresc eliberarea mea cu nişte lichior de anason, specialitatea casei. Întreaga familie a Indarei venise la tribunal, mândri cu toţii nevoie mare că în familia lor există – după o achitare – un supraom. Căci nu se lăsaseră păcăliţi: bănuiau ei că eu lipisem aripile.

Gata, am fost nevoiţi să vindem restaurantul, era inevitabil să se întâmple aşa. Indara şi Daya erau prea frumoase, iar soiul acela de *striptease,* abia schiţat şi niciodată dus până la capăt, îi înnebunea şi mai rău pe marinarii cu sângele înfierbântat decât dacă fetele s-ar fi dezbrăcat complet. Băgând de seamă că, cu cât le plimbă mai mult pe sub nas sânişorii goi, abia voalaţi, cu atât le dau marinarii bacşişuri mai grase, se aplecau mult deasupra mesei şi se prefăceau că nu reuşesc să facă adunarea sau să numere restul. După răstimpul ăsta de vizionare, bine calculat, când marinarului îi ieşiseră ochii din cap ca să vadă mai bine, îşi îndreptau spinarea şi ziceau: „Dar bacşişul meu?” – „Ah!” Erau darnici amărâţii, şi fiind mereu aţâţaţi, dar niciodată satisfăcuţi, nu mai ştiau cum s-o scoată la capăt.

Într-o zi s-a întâmplat ceea ce prevăzusem. Un zdrahon roşcovan plin de pistrui nu s-a mulţumit să vadă o coapsă dezgolită: zărind o clipă slipul, a întins mâna şi, cu degetele lui de brută, a apucat-o pe javaneza mea ca într-un cleşte. Având în mână o cană de sticlă plină cu apă, fata nu stă mult pe gânduri şi i-o sparge-n cap. Ameţit, marinarul îi smulge slipul şi se prăbuşeşte. Mă reped să-l ridic, când un prieten de-al lui, crezând c-o să-l lovesc, îmi articulează un pumn formidabil în ochi, până să fi apucat să scot o vorbă. Poate că marinarul ăsta boxer a vrut într-adevăr să-şi apere tovarăşul, sau să-l pocnească pe bărbatul frumoasei hinduse, vinovat că fata e inaccesibilă. Cine ştie? Oricum, ochiul meu a încasat directa în plin. Se bizuise însă prea repede pe victorie, căci se pune în gardă ca un boxer şi-mi strigă: *„Boxe, boxe, man!”* Hai, boxează tipule! Îi trag un picior în părţile sensibile şi o lovitură cu capul, specialitatea casei Papillon, şi boxerul se-ntinde cât e de lung.

Încăierarea devine generală. Ciungul a ieşit din bucătărie ca să mă ajute şi împarte lovituri cu băţul lui pentru spaghete speciale. Cuic soseşte cu o furculiţă lungă cu doi dinţi şi împunge unde apucă. Un golănaş de parizian, veteran al balurilor populare din strada Lappe, se slujeşte de-un scaun în chip de măciucă. Socotind probabil că e într-o situaţie de inferioritate pentru că şi-a pierdut slipul, Indara s-a retras din învălmăşeală.

Rezultat: cinci americani sunt serios răniţi la cap, alţii s-au ales cu câte două găuri ale furculiţei lui Cuic în diverse părţi ale corpului. Peste tot e sânge. Un poliţist negru s-a postat la uşă să nu iasă nimeni. Asta spre norocul nostru, căci soseşte un jeep al poliţiei militare. Cu ghete albe şi cu bastonul ridicat, vor să pătrundă cu forţa şi, văzând că toţi marinarii sunt plini de sânge, au desigur intenţia să-i răzbune. Poliţistul negru îi respinge, apoi barează uşa cu vâna de bou zicând: *„Majesty Police”* (Poliţia maiestăţii-sale).

Abia la sosirea poliţiştilor englezi am fost scoşi din restaurant şi urcaţi în duba poliţiei. Suntem duşi la comisariat. În afară de mine, care am un ochi învineţit, nici

unul din noi nu e rănit, de aceea nu vor să ne creadă că eram în legitimă apărare.

O săptămână mai târziu, la tribunal, preşedintele acceptă versiunea noastră şi ne pune în libertate, cu excepția lui Cuic, care se alege cu trei luni pentru lovituri şi răniri. Era greu de găsit o explicație mulțimii de împunsături duble distribuite de Cuic din belşug.

Întrucât după aceea, în mai puțin de cincisprezece zile, au urmat șase încăierări, ne dăm seama că nu mai ține. Marinarii sunt hotărâți să nu considere incidentul încheiat şi, având în vedere că ne trezim mereu cu mutre noi, vezi de află dacă sunt sau nu prieteni de-ai duşmanilor noştri!

Aşadar am vândut restaurantul, nici măcar cu prețul cu care-l cumpărasem. E drept că, de când i se dusese buhul, clienții nu prea mai făceau coadă.

— Ce facem, ciungule?

— Până o ieşi Cuic, ne odihnim. Nu putem să ne apucăm iar de zarzavat, fiindcă am vândut cotiga şi măgarul o dată cu clientela. Cel mai bun lucru ar fi să nu facem nimic, să ne odihnim. Vedem noi după aia.

Cuic a ieşit. Ne spune că a fost bine tratat: „Singurul lucru neplăcut, ne povesteşte el, e că am stat lângă doi condamnați la moarte.” Aşa-i, englezii au un obicei tâmpit: înştiințează condamnatul, cu patruzeci şi cinci de zile înainte de execuție, că-n cutare zi, la cutare oră, o să fie spânzurat, fiindcă regina i-a respins cererea de grațiere.

— Drept urmare, ne spune Cuic, în fiecare dimineață cei doi condamnați la moarte îşi strigau unul altuia: „S-a mai dus o zi, Johnny, n-au mai rămas decât atâtea zile!” Iar celălalt nu mai înceta toată dimineața cu înjurăturile la adresa complicelui său.

În afară de asta, Cuic era liniştit şi bine privit.

„CABANA DE BAMBUS”

Pascal Fosco a venit la oraş de la minele de bauxită. E unul din oamenii care încercaseră să atace, înarmați fiind, poşta din Marsilia. Complicele lui a fost ghilotinat. Pascal e cel mai cumsecade dintre noi toți. E un mecanic bun, nu câştigă decât patru dolari pe zi şi reuşeşte totuşi să mai hrănească unul sau doi ocnaşi aflați la ananghie.

Mina aceea cu minereu de aluminiu e situată foarte adânc în junglă. În jurul exploatării s-a înjghebat un sătuc unde trăiesc muncitorii şi inginerii. În port, minereul e încărcat fără încetare în numeroase cargoboturi. Îmi vine o idee: ce-ar fi să deschidem un cabaret în colțul ăla de junglă uitat de Dumnezeu? Probabil că oamenii s-or fi plictisind îngrozitor noaptea.

— E drept, îmi spune Fosco, nu-i prea grozav ca distracții. Nu găseşti de nici unele.

Peste câteva zile, Indara, Cuic, ciungul şi cu mine ne aflăm pe o ambarcațiune care-n două zile de navigație pe fluviu ne duce la „Makenzie”, ăsta-i numele minei.

Tabăra inginerilor, a conducerii şi a muncitorilor de înaltă calificare e plăcută, curată, cu căsuțe confortabile, înzestrate toate cu site metalice la ferestre ca să le apere de țânțari. Satul, în schimb, e prăpădit. Nici o casă de cărămidă, de piatră sau de ciment. Doar colibe din lut şi bambus, cu acoperişuri din frunze de palmier sau, la cele mai moderne, din tinichea. Există patru baruri-restaurant, groaznice, înțesate de clienți. Bărbații se bat pe-o bere călâie. Nici un local n-are frigider.

Pascal avea dreptate, e rost de ceva prin colțişorul ăsta. La urma urmei, sunt un evadat, trăiesc o aventură, nu pot să duc o viață normală, asemenea prietenilor mei. Să muncesc ca să câştig cât să nu mor de foame, mulțumesc, nu-i de mine.

Când plouă, străzile sunt numai noroi, aşa că-mi aleg un loc mai înalt, ceva mai departe de centrul aşezării. Când o ploua, sunt sigur că apa n-o să pătrundă nici înăuntru, şi

nici n-o să inunde terenul din jurul clădirii pe care-o plănuiesc…

În zece zile, ajutați de dulgherii negri care lucrează la mină, construim o sală dreptunghiulară de douăzeci de metri lungime pe opt lărgime. La treizeci de mese a câte patru locuri vor putea să şadă comod o sută douăzeci de oameni. Mai înălțăm o estradă pentru artiste, un bar lat cât sala, cu vreo douăsprezece taburete înalte. Alături de cabaret ridicăm o altă construcție cu opt încăperi, unde vor putea trăi lesne şaisprezece persoane.

Când m-am dus la Georgetown să cumpăr cele trebuincioase, scaune, mese etc. am angajat patru superbe negrese tinere, care să-i servească pe clienți. Daya, care lucra la restaurant, s-a hotărât să vină cu noi. O fată o să cânte la pianul vechi pe care l-am închiriat. Rămâne să încropesc spectacolul.

După multă trudă şi pălăvrăgeală, am reuşit să conving două javaneze, o portugheză, o indochineză şi două brunete să renunțe la prostituție şi să facă *streaptease.* O perdea roşie, veche, cumpărată de ocazie, va sluji drept cortină pentru începerea şi încheierea spectacolului.

Mă întorc cu tot personalul, călătorim cu vasul unui pescar chinez. O firmă de spirtoase mi-a dat pe credit tot soiul de băuturi. Au încredere în mine, o să le plătesc din treizeci în treizeci de zile tot ce vând între timp, conform inventarului. Pe măsură ce se termină, o să-mi dea băuturile de care voi avea nevoie. Un patefon vechi şi nişte discuri uzate vor asigura muzica de câte ori pianistul va înceta să mai chinuiască pianul. Tot soiul de rochii, jupoane, ciorapi negii şi colorați, jartiere, sutiene în stare foarte bună şi pe care le-am ales pentru culorile lor țipătoare, de la un hindus care se pricopsise cu rămăşițele unui teatru ambulant, vor fi „garderoba” viitoarelor mele „artiste”.

Cuic a cumpărat lemnăria şi cazarmamentul, Indara, sticlăria şi toate cele necesare barului; eu, băuturile şi mă ocup de problema artistică. Ca să punem toate astea la punct într-o săptămână, a trebuit să ne cam spetim. În sfârşit, s-a făcut, şi atât lucrurile cât şi oamenii au umplut tot vasul.

Două zile mai târziu sosim în văgăuna noastră. În regiunea aceea pierdută în mijlocul junglei, cele zece fete provoacă o adevărată revoluție. Încărcați fiecare cu câte-o boccea ne îndreptăm spre „Cabana de bambus”, aşa ne-am botezat barul de noapte. Repetițiile au început. Nu-i prea uşor să-mi învăț „artistele” să se dezbrace. Mai întâi, fiindcă vorbesc foarte prost englezeşte şi explicațiile mele nu prea sunt înțelese; apoi, fiindcă toată viața lor fetele astea s-au dezbrăcat la marea viteză, ca să scape cât mai repede de clientul lor. Acum, lucrurile se prezintă exact invers: cu cât o fac mai pe-ndelete, cu atât e mai sexy. Pentru fiecare din fete, tactica diferă, în funcție şi de veşmintele pe care le poartă.

Marchiza, cu corset roz şi rochie cu crinolină, cu pantalonaşi bufanți, cu dantelă albă, se dezbracă încet, ascunsă după un paravan, înaintea unei mari oglinzi, astfel încât publicul să poată admira, treptat, treptat, fiecare bucățică de piele pe care o dezvăluie.

Urmează „Rapida”, o fată cu pântecul neted, o brunetă de culoarea cafelei cu lapte, splendid exemplar de mulatră, precis fiica unui alb şi a unei negrese ceva mai deschisă la culoare. Pielea ei, ca bobul de cafea prăjit, îi scoate în evidență formele perfect proporționale. Părul negru, lung şi ondulat natural îi cade pe umerii de-o rotunjime divină. O pereche de sâni, plini, sus plasați şi aroganți în pofida greutății lor împung văzduhul cu sfârcurile lor magnifice, ceva, ceva mai închise la culoare decât pielea. Asta-i „Rapida”. Toate hainele de pe ea au fermoare. Soseşte în pantaloni de cowboy, cu o pălărie uriaşă pe cap şi cu bluză albă, ale cărei manşete se termină cu nişte franjuri de piele. Îşi face apariția pe scenă în sunetele unui marş războinic şi se descalță zvârlind cât colo fiecare pantof. Pantalonul se liberează pe ambele coapse şi-i cade la picioare. Corsajul se descheie şi el grație fermoarelor de pe mâneci. Impactul pentru public e violent pentru că țâțele-i goale țâşnesc de parcă ar fi furioase de atâta întemnițare. Cu coapsele şi pieptul gol, ea îşi desface picioarele şi înfigându-şi mâinile în şolduri țintuieşte sala. Apoi, îşi scoate pălăria şi o azvârle pe una din primele mese de lângă scenă.

„Rapida” n-o face pe mironosița nici când e vorba să-şi scoată slipul. Cele două copci laterale sar, minuscula bucățică de mătase e mai curând smulsă decât scoasă. Înveşmântată precum Eva, triunghiul îmblănit al pubisului ei apare pentru o clipă ca imediat după aceea una din fete să-i paseze un uriaş evantai din pene albe, cu care, desfăcându-l, să-şi acopere sexul.

În ziua inaugurării, „Cabana de bambus” e plină ochi. Statul-major al minei e în păr. Noaptea se încheie cu dans, şi zorile s-au şi ivit când pleacă ultimii clienți. E un adevărat succes, nici nu puteam nădăjdui mai mult. Avem cheltuieli, e drept, dar prețurile sunt foarte mari, ceea ce compensează, iar, pe de altă parte, sunt convins că barul ăsta în mijlocul junglei o să aibă nopți de-a rândul mai mulți clienți decât spațiu.

Cele patru chelnerițe, negresele, nu mai prididesc cu servitul. Cu fustele lor scurte, cu corsajele lor adânc răscroite, cu basmaua roşie pe cap, au făcut şi ele o impresie favorabilă asupra clientelei. Indara şi Daya supraveghează fiecare câte-o jumătate de sală. La bar stau Cuic şi ciungul, ca să trimită comenzile în sală. Iar eu mă aflu peste tot, corectând ceea ce şchioapătă sau dând o mână de ajutor celui care întâmpină vreun necaz.

— E-un succes la mare fix, zice Cuic când, în sfârşit, chelnerițele, „artistele” şi patronul rămân singuri în sala aceea mare.

Mâncăm cu toții la un loc, ca-n familie, patronul şi angajații, morți de oboseală, dar fericiți de rezultat. Toată lumea se duce la culcare.

— Hei, Papillon, n-ai de gând să te scoli?

— Cât e ceasul?

— E şase după-amiază, îmi spune Cuic. Prințesa ta ne-a ajutat. S-a sculat de vreo două ceasuri. Totul e-n ordine, la noapte suntem gata s-o luăm de la capăt.

Indara îşi face apariția cu o cană de apă caldă. Ras, îmbăiat, proaspăt şi bine dispus, o iau de mijloc şi intrăm în „Cabana de bambus”, unde mă întâmpină nenumărate întrebări:

— A fost bine, şefule?

— Am scos-o bine la cap cu *striptease*-ul? Şchioapătă pe undeva?

— Am cântat cât de cât corect? Noroc că nu-i un public prea pretențios.

Echipa asta nouă e într-adevăr simpatică. Damele transformate în „artiste” îşi iau munca-n serios şi par fericite că s-au lăsat de vechea meserie. Negustoria merge cum nu se poate mai bine. O singură hibă: prea puține femei pentru atâția bărbați singuri. Toți clienții ar vrea să fie însoțiți de-o fată, îndeosebi de-o artistă, dacă nu toată noaptea, măcar un răstimp mai lung. Se iscă gelozii. Uneori, când două femei stau din întâmplare la aceeaşi masă, clienții protestează.

Negresele sunt şi ele solicitate, întâi pentru că-s frumoase şi mai ales fiindcă aici în junglă e lipsă de femei. Uneori, Daya trece la bar, ca să servească şi să vorbească cu toată lumea. Vreo douăzeci de bărbați se bucură de prezența hindusei, care-i într-adevăr de-o rară frumusețe.

Ca să evit invidia şi insistențele clienților care vor o „artistă” la masa lor, am înființat o loterie. După fiecare număr de *striptease* sau după un cântec, o roată mare ca de ruletă cu cifre de la 1 la 32, câte una de fiecare masă şi două pentru bar, hotărăşte unde se va duce fata. Ca să participi la loterie, trebuie să iei un bilet care costă cât o sticlă de whisky sau de şampanie.

Ideea asta (credeam eu) prezintă două avantaje. Mai întâi evită orice reclamație. Câştigătorul se bucură de prezența fetei la masa lui timp de-o oră, plătind sticla, care i se serveşte în felul următor: în timp ce artista, goală puşcă, e ascunsă de uriaşul evantai, se porneşte roata; când se citeşte numărul câştigător, fata se urcă pe un platou mare de lemn vopsit argintiu, patru vlăjgani ridică totul şi o duc la fericita masă câştigătoare. Ea însăşi destupă şampania, ciocneşte o cupă, tot goală puşcă, îşi cere scuze şi, după cinci minute, se întoarce îmbrăcată şi se aşază din nou la masă.

Timp de şase luni totul a mers bine, dar după ce-a trecut anotimpul ploilor au început să vină şi alți clienți. E vorba de căutătorii de aur şi de diamante, care prospectează liber prin

junglă, în pământul ăsta atât de bogat în aluviuni. E îngrozitor de greu să cauți aur şi diamante cu nişte mijloace arhaice. Foarte adesea minerii se omoară sau se fură între ei. Drept care toți umblă înarmați, iar când au strâns un săculeț cu aur sau un pumn de diamante, nu rezistă ispitei de-a cheltui nebuneşte. Fetele capătă o remiză grasă de fiecare sticlă băută. Drept care încearcă, sărutându-şi clientul, să verse şampania sau whisky-ul în frapieră, ca să se termine sticla mai repede. În ciuda alcoolului băut, câte unii prind mişcarea, iar reacțiile lor sunt uneori atât de brutale încât am fost obligat să fixez mesele şi scaunele de podea.

Cu clientela asta nouă s-a întâmplat ceea ce era inevitabil să se întâmple. I se zicea „Floare de scorțişoară”, într-adevăr pielea ei avea culoarea scorțişoarei. Puştoaica asta nouă, pe care-o scosesem din drojdia Georgetown-ului, îi înnebunea pur şi simplu pe clienți prin felul ei de-a se dezbrăca.

Când îi venea rândul, pe scenă era adusă o canapea tapițată cu satin alb. Trec peste faptul că se dezgolea cu o rară ştiință a perversiunii, dar, odată goală puşcă, se întindea pe canapea şi începea să se mângâie. Degetele ei lungi şi subțiri lunecau peste întregu-i corp, jucându-se cu fiecare părticică din el, de la plete până la unghiile de la picioare. Nici un centimetru de piele nu era neglijat. Inutil să vă descriu reacțiile bărbaților aceştia fruşti, îmbibați de alcool, picați direct din junglă.

Deoarece era foarte mercantilă, pentru a se participa la loteria ei, ceruse ca jucătorii să plătească prețul a două sticle de şampanie în loc de una, ca pentru celelalte fete. După ce-şi încercase zadarnic norocul, jucând de mai multe ori ca s-o câştige pe „Floare de scorțişoară”, un zdrahon de miner, cu o barbă neagră foarte deasă, a socotit că cel mai bun lucru ar fi să cumpere toate cele treizeci de numere din sală, ceea ce a şi făcut când a trecut hindusa mea cu bilete. Nu mai rămăseseră deci decât cele două numere ale barului.

Convins c-o să câştige, după ce-a plătit cele şaizeci de sticle de şampanie, bărbosul aştepta, plin de încredere, dezbrăcarea fetei şi tragerea loteriei. „Floarea de scorțişoară” era foarte ațâțată după cât băuse-n noaptea aceea. Când şi-a

început ultimul număr de *striptease* era patru dimineața. Hhhrrr! Porneşte ruleta, care, cu vârfulețul ei de os, îl va indica pe câştigător.

Bărbosului i se scurg ochii de poftă după ce a văzut figurile puştoaicei. E în aşteptare, fără îndoială că-i va fi servită pe tava argintată fata goală, acoperită cu faimosul evantai de pene şi cu cele două sticle de şampanie între coapsele ei superbe. Catastrofă! Tipul cu cele treizeci de numere pierde. A ieşit numărul 31, adică a câştigat barul. La început înțelege doar pe jumătate, şi-şi dă seama de-a binelea abia când vede că artista e ridicată şi pusă pe bar. Atunci, i se pune pata neagră, răstoarnă masa, şi din trei paşi ajunge lângă bar. Cât ai clipi, scoate revolverul şi trage trei gloanțe în fată.

„Floare de scorțişoară" a murit în brațele mele. O ridicasem după ce-l pocnisem pe animalul ăla cu o măciucă de-a polițiştilor americani, pe care-o port mereu. Bruta a avut răgazul să-şi făptuiască crima doar pentru că mă împiedicasem de-o chelneriță şi de tava ei, astfel c-am intervenit prea târziu. Rezultatul: poliția a închis „Cabana de bambus," iar noi ne-am întors la Georgetown.

Iată-ne din nou în casa noastră. Ca o adevărată hindusă fatalistă, Indara nu-şi schimbă purtarea. Pentru ea, faptul că suntem ruinați n-are nici o importanță. O să ne-apucăm de altceva, şi cu asta basta. Indochinezii, la fel. În armonioasa noastră echipă nu s-a schimbat nimic.

N-am auzit nici un reproş pentru ideea mea năstruşnică de-a pune fetele la loterie, ideea din cauza căreia suntem la pământ. Cu ce-am economisit, ne-am plătit datoriile până la ultima lețcaie şi i-am dat nişte bani mamei „Florii de scorțişoară". Nu ne facem sânge rău. Ne ducem în fiecare seară la bar unde se întâlnesc ocnaşii. Petrecem seri foarte plăcute, dar, din cauza restricțiilor impuse de război, încep să mă plictisesc la Georgetown. Colac peste pupăză, prințesa mea nu fusese niciodată geloasă şi mă bucurasem totdeauna de-o libertate deplină. Acum însă nu mă mai slăbeşte nici o clipă şi stă ceasuri întregi lângă mine oriunde aş fi.

Posibilitățile de-a face comerț la Georgetown se complică. Drept care într-o bună zi mi-a venit cheful să plec din Guyana engleză spre alte ținuturi. Nu riscăm nimic, e război. Nici o țară n-o să ne extrădeze, cel puțin aşa presupun.

EVADAREA DE LA GEORGETOWN

Guittou e de acord. Şi el crede c-or fi existând ţări mai atrăgătoare şi unde-i mai uşor de trăit decât în Guyana engleză. Începem să pregătim evadarea. Într-adevăr, e-un delict foarte grav să părăseşti Guyana engleză. Sunt vremuri de război, nici unul din noi n-are paşaport.

Chapar, evadat din Cayenne după ce-a scăpat de internare, e aici de trei luni. Capătă un dolar şi jumătate pe zi să facă îngheţată într-o patiserie chineză. Şi el vrea să plece din Georgetown. Un ocnaş din Dijon, Deplanque, şi unul din Bordeaux sunt şi ei candidaţi la evadare. Cuic şi ciungul preferă să rămână. Se simt bine aici.

Întrucât ieşirea din fluviul Demerara este extrem de supravegheată, aflându-se în bătaia cuiburilor de mitralieră, a torpiloarelor şi a tunurilor, o să copiem întocmai o barcă de pescari înscrisă la Georgetown şi-o să plecăm în felul ăsta. Îmi reproşez că sunt lipsit de recunoştinţă faţă de Indara şi că nu răspund cum s-ar cuveni dragostei ei depline. Dar nu pot să fac altfel, într-atât se ţine scai de mine că de la o vreme mă enervează. Fiinţele simple, pure, fără reţineri în dorinţele lor, nu aşteaptă ca acela pe care-l iubesc să le solicite când e vorba de dragoste. Hindusa se poartă exact ca surorile indiene de la Guajira. În clipa când simţurile lor doresc să fie satisfăcute, se oferă şi, dacă nu sunt luate în seamă, se întristează cumplit. În străfundurile eului lor ia naştere o mare durere, foarte persistentă, şi asta mă irită, căci nu vreau s-o fac să sufere, după cum n-am vrut-o nici în cazul surorilor indiene şi mă strădui ca-n braţele mele să juiseze cât mai mult.

Ieri am asistat la cea mai frumoasă scenă cu putinţă în ce priveşte mimica. În Guyana engleză există un soi de sclavie modernă. Javanezii vin să muncească pe plantaţiile de bumbac, de trestie de zahăr sau de cacao pe baza unor contracte pe cinci şi zece ani. Soţul şi soţia sunt obligaţi să iasă la lucru în fiecare zi, exceptând cazul că sunt bolnavi. Dar dacă medicul îi găseşte sănătoşi, trebuie să efectueze ca

pedeapsă o lună de muncă suplimentară, la sfârşitul contractului, la care se adaugă alte luni, pentru alte delicte minore. Întrucât sunt toţi amatori de jocuri de noroc, ajung datori vânduţi faţă de plantaţie şi, ca să-şi plătească datoriile, semnează prelungiri de contracte pe unul sau mai mulţi ani, obţinând astfel şi o primă.

Practic, nu mai ajung să redevină liberi. Nişte oameni ca ei, capabili să-şi joace propria nevastă şi să-şi ţină cuvântul cu scrupulozitate, au un singur lucru sfânt, şi-anume copiii. Fac totul ca să-i păstreze *free* (liberi). Rabdă cele mai cumplite greutăţi şi lipsuri, dar foarte rar vreunul din copiii lor semnează un contract cu plantaţia.

Aşadar, azi are loc nunta unei fete hinduse. Toată lumea poartă haine lungi: femeile, rochii din voal alb, iar bărbaţii nişte tunici albe care le-ajung până la glezne. Multe flori de portocal. După o serie de ceremonii religioase, scena la care m-am referit începe să se desfăşoare: în clipa când mirele dă să plece cu mireasa. Musafirii sunt înşiraţi la dreapta şi la stânga porţii. Într-o parte bărbaţii, în cealaltă femeile. În pragul uşii deschise stau tatăl şi mama. Mirii îşi îmbrăţişează familia şi trec printre cele două şiruri, pe-o distanţă de câţiva metri. Deodată, mireasa se smulge din braţele soţului ei şi se repede la maică-sa. Mama îşi acoperă ochii cu o mână, iar cu cealaltă îi face semn să se întoarcă la bărbatul ei.

Acesta întinde braţele şi o cheamă, ea însă face nişte gesturi prin care arată că nu ştie ce să facă. Maică-sa i-a dat viaţa şi, foarte expresiv, arată ceva mic de tot care iese din burta mamei. De asemenea, maică-sa a alăptat-o. Va fi oare în stare să uite toate acestea spre a-l urma pe bărbatul pe care-l iubeşte? Poate că da, dar nu te grăbi, îi spune ea prin gesturi, mai aşteaptă niţel, mai lasă-mă un pic să-i privesc pe părinţii ăştia atât de buni, care, până te-am întâlnit, reprezentau singurul rost al vieţii mele.

Atunci face şi el nişte semne menite să-i arate că viaţa îi cere şi ei să fie soţie şi mamă. Toate astea au loc în sunetele cântecelor unor fete şi ale unor băieţi care le dau replica. Până la urmă, după ce-a mai fugit o dată din braţele mirelui, după ce şi-a sărutat părinţii, face ea însăşi câţiva paşi în fugă

şi sare în brațele soțului ei, care-o duce repede până la trăsurica ce-i aşteptă, împodobită cu ghirlande de flori.

Pregătim grijulii evadarea. O barcă largă şi lungă, cu o velă bună, cu un foc şi o cârmă de calitatea întâi sunt pregătite în mare taină, ca poliția să nu bage de seamă.

Ascundem barca în aval de cartierul nostru, în Penitence River, râul care se varsă în marele fluviu Demerara. E vopsită şi numerotată exact ca barca unor pescari chinezi, înmatriculată la Georgetown. Când e luminată de faruri, doar echipajul diferă. Ca să-i ducem de-a binelea, n-o să stăm în picioare, căci chinezii din barca pe care-am copiat-o sunt mici şi uscățivi, pe când noi suntem înalți şi voinici.

Totul decurge fără probleme şi scăpăm teferi din Demerara ca s-o pornim pe mare. În ciuda bucuriei că am ieşit şi am scăpat de primejdia de-a fi descoperiți, nu-mi dă pace gândul c-am plecat ca un hoț, fără s-o fi înştiințat pe prințesa mea hindusă. Nu-s mulțumit de mine. Ea, tatăl ei şi tot neamul ei nu mi-au făcut decât bine, în schimb eu sunt cel care s-a purtat urât. Nu încerc să găsesc argumente care să-mi îndreptățească purtarea. Socotesc că-i tare neelegant ce-am făcut şi nu-s deloc împăcat cu mine însumi. Am lăsat ostentativ şase sute de dolari pe masă, dar anumite lucruri nu pot fi plătite cu bani.

Vreme de patruzeci şi opt de ore ar trebui să ținem nord-nord. Reluându-mi vechea idee, aş vrea să ajung în Hondurasul britanic. De aceea trebuie să navigăm mai mult de două zile în larg.

Suntem cinci care ara evadat: Guittou, Chapar, Barrière, care-i din Bordeaux, Deplanque, un tip din Dijon, şi cu mine, Papillon, căpitanul, responsabil cu navigația.

Abia am pătruns de treizeci de ore în apele mării că ne şi prinde o furtună îngrozitoare, urmată de-un soi de taifun, un ciclon. Trăsnete, tunete, ploaie, valuri uriaşe şi dezordonate, un uragan care se-nvârteşte, ne fugăreşte fără să putem opune vreo rezistență, într-o cavalcadă nebună şi dramatică pe-o mare cum nu mai văzusem şi nici nu-mi imaginasem. Pentru prima dată de când mă ştiu, vânturile se rotesc schimbându-şi direcția, încât alizeele dispar cu desăvârşire şi

furtuna ne poartă, învârtindu-ne, în direcția opusă. De-ar fi durat o săptămână, ne pomeneam înapoi la ocnă.

De altfel, taifunul ăsta a rămas de poveste, după cum am aflat mai târziu la Trinidad de la domnul Agostini, consulul francez. I-a retezat peste şase mii de cocotieri de pe plantația lui. Acest taifun în formă de vârtej i-a ferăstruit literalmente la nivelul unui stat de om. Multe case au fost smulse şi duse de vânt departe, până ce-au căzut pe uscat sau în mare. Noi am pierdut totul: alimentele şi bagajele, precum şi butoaiele cu apă. Catargul s-a rupt la mai puțin de doi metri, am rămas fără velă şi, ce-i mai grav, cârma s-a frânt. Ca prin minune, Chapar a salvat o mică vâslă şi cu lopățica asta am încercat să conduc barca. Colac peste pupăză, ne-am dezbrăcat cu toții la piele ca să meşterim un soi de velă. Am folosit tot ce-am avut: hainele, pantalonii şi cămăşile. Am rămas în slip. Vela asta încropită din hainele noastre şi cusută cu puțină sârmă pe care-o aveam la bord ne îngăduie cât de cât să navigam cu catargul nostru trunchiat.

Alizeele au reînceput să bată, şi profit de ele ca să încerc s-o iau drept spre sud ca s-ajungem la oricare țărm, fie şi-n Guyana engleză. Pedeapsa care ne aşteaptă acolo va fi bine venită. Tovarăşii mei s-au purtat bărbăteşte în timpul şi după, n-aş zice furtuna asta, n-ar fi destul, ci după cataclismul, potopul, ciclonul ăsta mai degrabă.

Zărim pământul abia după şase zile, din care două de calm absolut. Cu bucățica aceea de velă, pe care vântul o umflă în ciuda găurilor, nu putem naviga chiar cum am vrea. Nici lopățica nu e îndestulătoare ca să conduc ambarcația la fix. Fiind complet goi, ne-am ales pe tot trupul cu arsuri dureroase, ceea ce ne micşorează puterea de-a lupta. Nici unul nu mai are piele pe nas, ci carne vie. Tot carne vie ne sunt şi buzele, picioarele, coapsele şi partea dintre coapse. Setea ne chinuieşte în aşa hal încât Deplanque şi Chapar au ajuns să bea apă sărată. După încercarea asta suferă şi mai rău. În ciuda setei şi a foamei care ne tortură, există totuşi şi ceva bun: nimeni, dar absolut nimeni nu se vaită. De asemenea, nici unul nu încearcă să dea altuia sfaturi. Cine vrea să bea apă sărată şi cine-şi dă cu apă de mare

zicând că-l răcoreşte îşi dă seama singur că apa sărată îi adânceşte rănile şi că-l ustură şi mai rău din cauza evaporării.

Sunt singurul care mai am un ochi sănătos şi complet deschis, toți tovarăşii mei au ochii plini cu puroi, de aceea mereu li se tot lipesc. Ochii îndreptățesc faptul că oamenii se spală cu orice risc şi-n ciuda durerii, căci trebuie să-i deschidă şi să vadă cât de cât. Un soare ca plumbul topit ne pârjoleşte rănile cu atâta putere că-i aproape de neîndurat. Înnebunit, Deplanque declară că se aruncă în apă.

De-aproape o oră mi se pare că zăresc pământul la orizont. Bineînțeles, m-am îndreptat imediat într-acolo, fără să spun vreo vorbă, nefiind prea sigur. Se ivesc păsări, zboară în jurul nostru, înseamnă că nu m-am înşelat. Țipetele lor dau de ştire tovarăşilor mei, care, năuciți, de soare şi de oboseală, stau lungiți în fundul bărcii, adăpostindu-şi fața cu brațele.

Guittou, după ce-şi clăteşte gura ca să poată emite un sunet, îmi spune:

— Vezi pământul, Papi?

— Da.

— În cât timp crezi că ajungem?

— Cam în cinci până la şapte ore. Ascultați, fraților, eu unul nu mai pot. În plus față de arsurile voastre, şezutul mi-e carne vie, tot frecându-se de lemnul băncii şi din cauza apei de mare. Vântul nu-i prea tare, înaintăm încet şi-n braț mi se pun mereu cârcei, ca şi în mâini, care-au obosit de când tot strâng vâsla ce-o folosesc drept cârmă. Vă propun ceva. Scoatem vela şi-o întindem pe barcă-n chip de acoperiş, ca să ne adăpostim de soarele ăsta pân' la noapte. Barca o să ajungă şi singură, în derivă, până la țărm. E neapărat nevoie, afară doar dacă unul din voi vrea să-mi ia locul la cârmă.

— Nu, nu, Papi. Facem cum spui şi-o să dormim cu toții, în afara unuia, la umbra velei.

Luăm hotărârea asta în plin soare, pe la ora unu. Cu o satisfacție pur animalică, mă întind în fundul bărcii, în sfârşit la umbră. Tovarăşii mei mi-au cedat locul cel mai bun, ca să primesc aer dinspre față. Cel care-i de gardă stă jos,

dar adăpostit la umbra velei. Cu toții, chiar şi cel de gardă, adormim cât ai clipi, zdrobiți de oboseală şi de umbra care ne îngăduie în sfârşit să scăpăm de soarele necruțător.

Deodată ne trezeşte şuierul unei sirene. Dau vela la o parte, e noapte. Cât o fi ceasul? Când mă aşez la locul meu, la cârmă, o briză răcoroasă îmi mângâie bietul trup jupuit şi imediat mă ia cu frig. Dar ce bine e când nu mai ai senzația că te prăjeşti!

Ridicăm vela. După ce-mi spăl ochii cu apă de mare – din fericire numai unul mă ustură şi supurează – văd foarte clar pământul spre stânga şi spre dreapta. Unde ne aflăm? Spre care din cele două maluri să mă îndrept? Se aude iarăşi şuierul sirenei, îmi dau seama că semnalul provine dinspre malul din dreapta. Ce dracu or vrea să ne spună?

— Unde crezi că suntem, Papi? zise Chapar.

— Sincer să fiu, habar n-am. Dacă nu-i vorba de-o limbă izolată de pământ, ci de-un golf, s-ar putea să fim la extremitatea Guyanei engleze, în partea care merge până la Orinoco (mare fluviu al Venezuelei, care constituie frontiera). Dar dacă uscatul din dreapta e despărțit printr-un spațiu destul de mare de cel din stânga, înseamnă că peninsula asta-i o insulă, şi anume Trinidad. În stânga ar fi Venezuela, deci am fi în golful Paria.

Cele ce-mi amintesc din hărțile marine pe care-am avut ocazia să le cercetez îmi sugerează această alternativă. Dintre Trinidad, la dreapta, Venezuela, la stânga, ce să alegem? De hotărârea asta depinde soarta noastră. Cu vântul care bate acum, prielnic şi răcoros, n-o să fie prea greu să ne îndreptăm spre coastă. Deocamdată nu ne-am hotărât. La Trinidad sunt „inglişii”, aceeaşi ocârmuire ca şi-n Guyana engleză.

— Acolo avem siguranța că vom fi bine tratați, zice Guittou.

— Da, dar ce-o să hotărască în privința noastră, având în vedere c-am părăsit teritoriul lor în timp de război, fără autorizație şi-n mod clandestin?

— Dar Venezuela?

— Nu prea ştiu ce se petrece pe-acolo, zice Deplanque. Pe vremea preşedintelui Gomez, ocnaşii erau puşi să muncească la drumuri în condiții extrem de grele, apoi cayennezii, cum li se zice pe-acolo, erau remişi Franței.

— Da, dar acum s-au schimbat lucrurile, e război.

— Din câte-am auzit la Georgetown, ei n-ar fi în război, ci neutri.

— Sigur?

— Absolut sigur.

— Înseamnă că pentru noi e de rău.

Zărim nişte lumini pe uscatul din dreapta, ca şi pe cel din stânga. Se aude iarăşi sirena, care de astă dată şuieră de trei ori la rând. De pe coasta din dreapta ne parvin nişte semnale luminoase. Luna tocmai a răsărit, uscatul e destul de departe de noi, dar pe direcția noastră. Drept în față se înalță din mare, foarte sus, două stânci imense, ascuțite şi negre. Probabil că ăsta-i rostul sirenei: ne înştiințează asupra pericolului.

— Ia te uită, nişte balize! Un şir întreg, parc-ar fi nişte mărgele înşirate pe ață. Ce-ar fi să aşteptăm să se facă ziuă, agățați de una din ele? Chapar, coboară vela!

El desprinde imediat acele bucăți de pantaloni şi cămăşi pe care le numesc în chip pretențios velă. Frânând cu lopata mea, îndrept spre o baliză vârful bărcii noastre, de care mai atârnă, din fericire, o bucată zdravănă de frânghie, atât de bine legată de inel încât taifunul n-a reuşit s-o smulgă. S-a făcut, am reuşit să ne legăm. Nu direct de baliza aceea ciudată, întrucât nu-i prevăzută cu nici un fel de dispozitiv de care ne-am putea agăța frânghia, ci de cablul care-o leagă de baliza următoare. Suntem bine amarați de cablul ăsta, care delimitează probabil un canal. Fără să ne mai sinchisim de urletele pe care continuă să le scoată sirena de pe malul drept, ne culcăm cu toți în fundul bărcii, înveliți cu vela ca să ne apărăm de vânt şi de răcoarea nopții. Precis c-am fost printre primii care am adormit buştean.

Când mă trezesc, s-a făcut ziuă, e senin. Soarele tocmai răsare, marea e puțin cam agitată şi culoarea ei albastră-verzuie dovedeşte că fundul e plin cu corali.

— Ce facem? Ne hotărâm să acostăm? Crăp de foame şi de sete.

E prima dată că se plânge cineva de când postim, azi se împlinesc exact şapte zile.

— Suntem atât de-aproape de pământ că n-ar fi o greşeală prea gravă.

Chapar e cel care a vorbit.

De la locul meu văd clar, departe-n faţă, dincolo de cele două stânci uriaşe care se înalţă din mare, spărtura uscatului. Aşadar, la dreapta e Trinidad, la stânga Venezuela. Ne aflăm fără îndoială în golful Paria, iar apa e albastră şi nu îngălbenită de aluviunile Orinocului, deoarece suntem în curentul canalului care trece printre cele două ţări şi se îndreaptă apoi spre larg.

— Ce facem? Voi trebuie să vă rostiţi, e-o treabă prea importantă ca să hotărăsc singur. La dreapta e insula engleză Trinidad; la stânga, Venezuela. Încotro vreţi s-o porniţi? Având în vedere starea noastră fizică şi halul în care ne e barcă, trebuie să ajungem cât mai repede pe uscat. Printre noi se află doi eliberaţi: Guittou şi Corbière. Noi trei: Chapar, Deplanque şi cu mine suntem cei mai în pericol. Noi trebuie să hotărâm. Ce ziceţi?

— Cel mai cuminte ar fi să mergem la Trinidad. Venezuela înseamnă necunoscutul.

— Nu mai e nevoie să luăm vreo hotărâre zice Deplanque, o s-o ia vedeta asta, care se apropie.

Într-adevăr, o vedetă, se îndreaptă spre noi cu mare viteză. Iat-o, se opreşte la peste cincizeci de metri. Un om pune mâna pe un portavoce. Zăresc un drapel care nu-i cel britanic. E plin de stele, foarte frumos, nu l-am văzut de când mă ştiu. Trebuie să fie al Venezuelei. Ulterior avea să devină „drapelul meu”, al noii mele patrii, pentru mine, ca pentru orice om normal, simbolul cel mai emoţionant, care reuneşte într-o bucată de pânză cele mai nobile calităţi ale unui mare popor, ale poporului meu.

— Quién son vosotros? (Cine sunteţi?)

— Suntem francezi.

— *Están locos?* (Sunteţi nebuni?)

— De ce?

— *Porque son amarados a minas* (V-ați legat de nişte mine).

— De-aia nu vă apropiați?

— Da. Dezlegați-vă repede.

— S-a făcut.

Cât ai clipi, Chapar a desfăcut frânghia. Ne legasem, nici mai mult, nici mai puțin, de-un şir de mine plutitoare. Comandantul vedetei de care ne-am amarat ne spune că, dacă n-am sărit în aer, e-o adevărată minune. Fără să urcăm la bord, echipajul ne dă cafea, lapte cald cu mult zahăr, țigări.

— Duceți-vă în Venezuela, veți fi bine tratați, vă asigur. Nu vă putem remorca până la mal, trebuie să ajungem urgent la farul Barimas, să luăm pe cineva grav rănit. Nu cumva să încercați să ajungeți la Trinidad, aveți toate şansele să vă ciocniți de-o mină, aşa că…

După un *„Adios, buena suerte”* (Adio, mult noroc) vedeta pleacă. Ne-a lăsat doi litri de lapte. Ridicăm vela. La zece dimineața, cu stomacul pe cale să se dezlipească datorită cafelei şi laptelui, cu o țigară în gură, acostez liniştit pe nisipul fin al unei plaje unde s-au adunat vreo cincizeci de cetățeni, să vadă cine soseşte cu ambarcația asta ciudată, înzestrată cu un catarg trunchiat şi cu o velă făcută din cămăşi, pantaloni şi haine.

Caietul al treisprezecelea
Venezuela

PESCARII DIN IRAPA

Descopăr o lume, nişte oameni, o civilizație complet necunoscute mie. Aceste prime momente petrecute pe pământul Venezuelei sunt atât de emoționante încât ar fi nevoie de-un talent mult superior slabelor mele posibilități ca să exprim, să descriu, să zugrăvesc primirea călduroasă pe care ne-a făcut-o populația asta generoasă. Unii sunt albi, alții negri, dar marea majoritate arată ca nişte albi care au stat câteva zile la soare. Aproape toți bărbații au pantalonii sumeşi până la genunchi.

— Bieții oameni, în ce hal au ajuns! îi auzim spunând.

Satul de pescari unde am sosit se numeşte Irapa şi face parte dintr-un stat denumit Sucre. Femeile tinere sunt frumoase, mai degrabă micuțe, dar deosebit de grațioase, iar cele mai mature, ca şi cele bătrâne de tot, se transformă, fără excepție, în infirmiere, surori de caritate sau mame grijulii.

Ne-au strâns în hambarul unei case, unde au agățat cinci hamace de lână şi unde au adus o masă şi nişte scaune. Ne-au uns din cap până-n picioare cu unt de cacao. Nici un centimetru de carne vie n-a fost uitat. Oamenii aceia de pe coastă ştiu că, morți de foame şi de oboseală cum suntem, din cauza unui post atât de îndelungat, aproape deshidratați, trebuie să dormim, şi totodată că n-avem voie să mâncăm decât câte puțin.

Culcat comod într-un hamac, fiecare dintre noi primeşte, aproape adormit, mâncarea pe care ne-o vâră în gură aceste infirmiere improvizate. Eram atât de sleit, puterile mă lăsaseră în aşa măsură în momentul când m-au întins în hamac încât, cu rănile bine oblojite cu unt de cacao, mă simt literalmente topit, şi dorm, mănânc, beau, fără să-mi dau prea bine seama de ce se petrece.

Primele lingurițe dintr-un soi de tapioca n-au fost acceptate de stomacul meu gol. De altfel nu sunt singurul în situația asta. Toți am vomitat de mai multe ori o parte sau toată hrana pe care aceste femei ne-o băgau în gură.

Oamenii din sat sunt săraci lipiţi pământului. Totuşi, fiecare din ei, fără excepţie, contribuie la ajutorarea noastră. După trei zile, datorită îngrijirilor primite şi tinereţii noastre, suntem aproape puşi pe picioare. Ore întregi nu părăsim hamacurile. Sub hambarul din frunze de cocotier care ne ţine umbră şi răcoare, tovarăşii mei şi cu mine stăm de vorbă cu localnicii. N-au destule lucruri ca să ne îmbrace pe toţi odată. S-au împărţit în grupuri mici. Unii se ocupă de Guittou, alţii de Deplanque etc. Vreo zece persoane se ocupă de mine.

În primele zile m-au îmbrăcat cu ce-au apucat, lucruri purtate, dar extrem de curate. Acum, de câte ori le e cu putinţă, ne cumpără o cămaşă nouă, un pantalon, o curea, o pereche de papuci. Printre femeile care văd de mine sunt şi nişte fete tinere, de tip indian, dar amestecat cu sânge spaniol sau portughez. Pe una o cheamă Tibisay, pe alta Nenita. Mi-au cumpărat o cămaşă, un pantalon şi o pereche de papuci cărora le zice *aspargate.* Au o talpă de piele fără toc, iar laba piciorului e acoperită de-o pânză împletită. Degetele rămân goale, iar pânza înconjură călcâiul.

— Nu-i cazul să întrebăm de unde veniţi. Tatuajele arată că sunteţi evadaţi din ocna franceză.

Asta mă emoţionează şi mai mult. Cum adică? Ştiind că suntem nişte condamnaţi pentru delicte grave, evadaţi dintr-o închisoare a cărei străşnicie o cunosc din cărţi sau articole, acestor oameni sărmani li se pare firesc să ne salveze, să ne ajute? Să îmbraci pe cineva când eşti bogat sau înstărit, să-i dai de mâncare unui străin căruia i-e foame, atunci când ai de toate pentru familia ta şi pentru tine, înseamnă în orice caz că eşti bun la suflet. Dar să tai în două o turtă de porumb sau de manioc coaptă în cuptor, când n-ai destul pentru tine şi ai tăi, să împărţi mâncarea sărăcăcioasă – care mai degrabă subalimentează decât îi alimentează pe confraţii tăi – cu un străin, mai mult chiar, cu un evadat, e ceva admirabil.

În dimineaţa asta tac cu toţii, bărbaţi şi femei. Par necăjiţi şi îngrijoraţi. Ce se petrece? Tibisay şi Nenita sunt lângă mine. De cincisprezece zile încoace e pentru prima dată c-am

putut să mă bărbieresc. S-a împlinit o săptămână de când ne aflăm în mijlocul acestor oameni sinceri şi generoşi. Arsurile mele au fost acoperite de-o piele foarte subţire, aşa că am îndrăznit să mă rad. Din cauza bărbii, femeile n-aveau decât o vagă idee cu privire la vârsta mea. Sunt încântate şi-mi spun cu naivitate că par tânăr. Cu toate astea am treizeci şi cinci de ani, dar nu arăt decât de douăzeci şi opt sau treizeci. Da, simt că toţi aceşti oameni ospitalieri sunt îngrijoraţi din pricina noastră.

— Ce s-o fi întâmplat? Spune, Tibisay, despre ce-i vorba?

— O să vină autorităţile din Güiria, un sat de lângă Irapa. Aici nu-i „şef civil” (comisar). Nu ştim cum se face, dar poliţia a aflat că sunteţi aici. O să vină.

O negresă înaltă şi frumoasă vine la mine însoţită de-un bărbat tânăr, gol până la brâu, cu un pantalon alb sumes până la genunchi. Trupul lui de atlet e bine proporţional. *Negrita* (negresa) – e un mod alintător de-a denumi femeile de culoare, foarte utilizat în Venezuela, unde nu există nici un fel de discriminare rasială sau religioasă – îmi spune:

— *Señor Enriquez* (Domnule Henri), o să vină poliţia. Nu ştim dacă vin cu gânduri bune sau rele. N-aţi vrea să vă ascundeţi câtva timp în munţi? Fratele meu poate să vă ducă la o căsuţă unde n-o să vă caute nimeni. Tibisay, Nenita şi cu mine o să vă aducem zilnic de mâncare, cu schimbul, şi-o să vă mai spunem ce mai e nou.

Emoţionat la culme, vreau să-i sărut mâna acestei fete nobile, dar ea şi-o trage înapoi şi mă sărută frăţeşte pe obraz.

Sosesc în goană nişte călăreţi. Fiecare are câte-o macetă, din acelea folosite la tăierea trestiei de zahăr, şi pe care-o poartă spânzurată la şoldul stâng, ca o sabie, o centură lată plină cu cartuşe şi un revolver cât toate zilele, într-un toc, pe şoldul drept. Descalecă. Un bărbat cu chip mongolic, cu ochi oblici de indian, cu pielea arămie, înalt şi uscăţiv, de vreo patruzeci de ani, purtând o pălărie uriaşă din paie de orez, vine spre noi.

— Bună ziua. Sunt „şeful civil”, prefectul poliţiei.

— Bună ziua, domnule.

— Voi ăştia, de ce n-ați anunțat că se află printre voi cinci cayennezi evadați? Am auzit că sunt aici de-o săptămână. Răspundeți.

— Am aşteptat să poată umbla şi să li se vindece arsurile.

— Am venit după ei să-i ducem la Güiria. Soseşte îndată un camion.

— Doriți o cafea?

— Da, mulțumesc.

Aşezați roată, beau toți cafea. Mă uit la prefectul poliției şi la polițişti. Nu par oameni răi. Am impresia că se supun unor ordine de sus, fără a fi însă de acord cu ele.

— Ați evadat din Insula Diavolului?

— Nu, venim de la Georgetown, din Guyana engleză.

— De ce n-ați rămas acolo?

— E foarte greu să-ți câştigi pâinea acolo.

Zâmbind, prefectul adăugă:

— Credeți că aici o s-o duceți mai bine?

— Da, suntem latini ca şi dumneavoastră.

Un grup de şapte-opt bărbați se îndreaptă spre cercul nostru. În fruntea lor un individ de vreo cincizeci de ani, cu părul alb, înalt de peste un metru şaptezeci şi cinci, cu pielea de culoarea ciocolatei cu lapte. Nişte ochi negri, imenşi, dau în vileag o inteligență şi o tărie sufletească excepționale. Mâna lui dreaptă se reazemă pe mânerul unui cuțit care-i spânzură de-a lungul coapsei.

— Domnule prefect, ce-aveți de gând să faceți cu oamenii ăştia?

— Să-i duc la închisoarea din Güiria.

— De ce nu-i lăsați să trăiască printre noi, alături de familiile noastre? Fiecare de-aici s-ar îngriji de câte unul.

— Nu se poate, aşa a dat poruncă guvernatorul.

— Dar n-au comis nici un delict pe teritoriul Venezuelei.

— E-adevărat. Totuşi, sunt nişte indivizi foarte primejdioşi; ca să-i fi condamnat francezii la ocnă, trebuie să fi comis delicte foarte grave. În plus, sunt nişte evadați, fără acte de identitate, şi poliția țării lor îi va cere cu siguranță când va afla că se găsesc în Venezuela.

— Vrem să-i ținem la noi.

— Nu se poate, porunca guvernatorului.

— Orice se poate. Ce ştie guvernatorul despre nenorociţi? Un om nu-i niciodată pierdut. Orice-ar fi făcut, la un moment dat al vieţii sale există totdeauna o şansă să fie recuperat şi să ajungă un om bun şi folositor obştii. Nu-i aşa, oameni buni?

— Aşa-i, răspund în cor bărbaţii şi femeile. Lăsaţi-ni-i, o să-i ajutăm să-şi refacă viaţa. Într-o săptămână am apucat să-i cunoaştem destul de bine, precis că-s oameni de treabă.

— Nişte oameni mai civilizaţi decât noi i-au întemniţat ca răufăcători.

— Ce numiţi civilizaţie, domnule prefect? întreb eu. Faptul că avem ascensoare, avioane şi un tren pe sub pământ dovedeşte oare că francezii sunt mai civilizaţi decât aceşti oameni care ne-au găzduit şi ne-au îngrijit? Să ştiţi că, după umila mea părere, există mai multă civilizaţie umană, mai multă superioritate sufletească, mai multă înţelegere în oricare fiinţă din colectivitatea asta care trăieşte cu simplitate în mijlocul naturii, lipsită, e drept, de toate binefacerile civilizaţiei mecanice. Chiar dacă nu se bucură de avantajele progresului, au simţământul milosteniei mult mai dezvoltat decât toţi aşa-zişii civilizaţi de pe lume. Prefer un analfabet din acest cătun unui licenţiat în litere de la Sorbona din Paris, dacă acesta va dobândi într-o zi sufletul procurorului care a făcut să fiu condamnat. Cel dintâi nu încetează să fie om, celălalt a uitat ce înseamnă asta.

— Te înţeleg. Totuşi, eu nu sunt decât o unealtă. Iată că soseşte camionul. Vă rog să mă ajutaţi prin atitudinea voastră să n-aibă loc incidente.

Fiecare grup de femei îl îmbrăţişează pe cel de care s-a ocupat. Tibisay, Nenita, Negrita mă sărută plângând în hohote. Fiecare bărbat ne strânge mâna, arătând astfel cât suferă că ne vede pornind spre închisoare.

— Vă spun la revedere vouă, celor din Irapa, seminţie deosebit de nobilă, întrucât aţi avut curajul să înfruntaţi şi să criticaţi autorităţile patriei voastre ca să luaţi apărarea unor prăpădiţi pe care ieri nici nu-i cunoşteaţi. Pâinea mâncată la voi, pâinea asta pe care-aţi avut tăria să v-o luaţi

de la gură ca să ne-o dați nouă, pâinea asta, simbol al frăției omeneşti, a constituit pentru mine exemplul sublim al vremurilor de odinioară: „Să nu ucizi, să-i ajuți pe cei în suferință chiar de-ar trebui să te lipseşti pe tine însuți. Ajută-i oricând pe cei mai nefericiți decât tine.” Iar dacă voi fi vreodată liber, de câte ori îmi va fi cu putință, o să-mi ajut semenii, aşa cum m-au învățat primii oameni pe care i-am întâlnit în Venezuela. Ulterior aveam să mai întâlnesc mulți alții asemenea lor.

OCNA DE LA EL DORADO

Două ore mai târziu ajungem într-un sat mare, port cu pretenții de oraș, „Güiria”. Şeful civil (un fel de prefect de la noi) ne dă el însuşi în primire comandantului poliției locale. În comisariatul ăsta suntem tratați mai mult sau mai puțin bine, dar suntem supuşi unui interogatoriu, iar secretarul judecătorului de instrucție, un tip încuiat, nu vrea să admită în ruptul capului că venim din Guyana engleză, unde eram liberi. În plus, când ne întreabă cum de-am sosit în Venezuela în halul ăsta de mizerie şi istovire după o călătorie atât de scurtă de la Georgetown până-n golful Paria, zice că ne batem joc de el cu povestea taifunului.

— Două vase mari care transportau banane au fost scufundate de ciclonul ăla, de asemenea un cargobot încărcat cu minereu de bauxită, cu tot echipajul, şi voi ați scăpat cu o barcă de cinci metri, descoperită, pradă ploii şi furtunii? Cine înghite una ca asta? Nici măcar ramolitul care cerşeşte în piață. Astea-s minciuni, e ceva necurat în povestea asta.

— Cereți informații la Georgetown.

— N-am poftă să râdă englezii de mine.

Secretarul ăsta tâmpit şi încăpățânat, bănuitor şi înfumurat, trimite un soi de raport, n-am înțeles cui. Fapt e că într-o dimineață suntem treziți la cinci, puşi în lanțuri şi urcați într-un camion care ne duce spre o soartă necunoscută.

Portul Güiria se află în golful Paria, după cum am mai spus, chiar în fața Trinidadului. Are şi avantajul că beneficiază de vărsarea unui fluviu uriaş, aproape tot atât de mare ca Amazonul, numit Orinoco.

Încătuşați într-un camion în care suntem cinci, plus zece polițişti, ne îndreptăm spre Ciudad Bolivar, importanta capitală a statului Bolivar. Călătoria, pe drumuri nepietruite, a fost foarte obositoare. Vreme de cinci zile, polițiştii şi prizonierii au fost hurducați, înghiontiți ca nişte saci cu nuci pe platforma acelui camion, care zdruncina mai rău ca o

cotigă prăpădită. Noaptea dormeam în camion, iar dimineaţa o porneam mai departe, într-o cursă nebunească spre o destinaţie necunoscută.

Încheiem, în sfârşit, călătoria asta istovitoare la peste o mie de kilometri de malul mării, într-o pădure virgină străbătută de-un drum de ţară, care duce de la Ciudad Bolivar la El Dorado. Când ajungem în satul El Dorado, suntem cu toţii, ostaşi şi prizonieri, într-o stare jalnică.

Dar ce este El Dorado? A reprezentat mai întâi speranţa cuceritorilor spanioli, care, văzând că indienii ce soseau din regiunea asta aveau aur, credeau cu tărie că aici se află un munte de aur sau măcar jumătate pământ, jumătate aur. De fapt, El Dorado e în primul rând un sat pe malul unui fluviu plin cu peşti carnivori, care devorează în câteva minute un om sau un animal, plin cu peşti electrici care, învârtindu-se în jurul prăzii, o curentează la iuţeală şi apoi îşi sug victima intrată în descompunere. În mijlocul fluviului se află o insulă, iar pe insula asta, un adevărat lagăr de concentrare. Acolo e ocna venezueleană.

Colonia asta de muncă silnică e lucrul cel mai oribil din câte-am văzut şi totodată cea mai sălbatică şi mai neomenoasă, având în vedere felul cum sunt bătuţi deţinuţii. E-un pătrat cu latura de o sută cincizeci de metri, înconjurat cu sârmă ghimpată, în aer liber. Vreo patru sute de bărbaţi dorm afară, expuşi intemperiilor, căci prin lagăr nu există decât câteva foi de tablă sub care să te adăposteşti.

Fără să aştepte vreo lămurire din partea noastră, fără nimic care să îndreptăţească hotărârea, suntem vârâţi în ocna de la El Dorado, la ora trei după-amiază, cu toate că abia sosisem, morţi de oboseală după acea călătorie istovitoare, încătuşaţi în camionul ăla. La trei şi jumătate suntem chemaţi, fără să ni se ia sau să ni se noteze numele. Doi dintre noi primesc câte-o lopată, iar ceilalţi trei câte-un târnăcop. Înconjuraţi de cinci soldaţi cu puşca într-o mână şi cu vâna de bou în cealaltă, comandaţi de-un căprar, suntem siliţi să pornim spre locul de muncă, ameninţaţi că altfel vom fi bătuţi. Pricepem de îndată că-i vorba de-un soi de demonstraţie de forţă pe care vor s-o facă şefii

penitenciarului. Pentru moment ar fi extrem de primejdios să nu ne supunem. Mai târziu, om vedea.

Ajunşi la locul unde muncesc deţinuţii, ni se cere să săpăm un şanţ pe marginea drumului pe care-l construiesc în mijlocul pădurii virgine. Ne supunem fără să crâcnim şi muncim, fiecare după puterile sale, fără să ridicăm capul. Asta nu ne împiedică să auzim sudălmile şi loviturile sălbatice pe care le primesc fără încetare deţinuţii. Nici unul din noi nu s-a ales cu vreo lovitură a vânei de bou. Porţia asta de muncă, îndată după sosire, era menită îndeosebi să ne arate cum sunt trataţi deţinuţii.

Era într-o sâmbătă. După muncă, transpiraţi şi plini de praf, suntem încorporaţi în lagărul de deţinuţi, tot fără nici o formalitate.

— Ăi cinci cayennezi, veniţi încoace. Căprarul *presso* (supraveghetor) e cel care vorbeşte. E un metis înalt de-un metru nouăzeci. Are în mână o vână de bou. Bruta asta dezgustătoare are sarcina să menţină disciplina numai în interiorul lagărului.

Ni s-a arătat locul unde să ne aşezăm hamacele, lângă poarta de intrare a lagărului, în aer liber. Acolo există totuşi un acoperiş din tablă, astfel c-o să fim măcar la adăpost de ploaie şi de soare.

În marea lor majoritate, deţinuţii sunt columbieni, restul venezueleni. Nici unul din lagărele disciplinare ale ocnei nu se poate compara cu grozăvia acestei colonii de muncă. Un măgar ar muri, dacă ar fi tratat ca oamenii ăştia. Cu toate acestea, aproape toţi sunt sănătoşi, datorită faptului că mâncarea este extrem de abundentă şi de gustoasă.

Ţinem un mic consiliu de război. Dacă vreunul din noi va fi lovit de-un soldat, cel mai bun lucru va fi să încetăm munca, să ne culcăm pe jos şi, orice ne-ar face, să nu ne ridicăm. Va trebui până la urmă să vină un şef, pe care să-l putem întreba cum şi de ce ne aflăm în ocna asta fără să fi comis vreun delict. Cei doi eliberaţi, Guittou şi Barrière, spun că vor cere să fie înapoiaţi Franţei. Apoi ne hotărâm să-l chemăm pe căprarul *presso.* Eu sunt acela care o să vorbesc cu el. E poreclit Negro Blanco (Negrul Alb). Guittou se va

duce să-l cheme. Călăul soseşte, tot cu vâna de bou în mână. Toți cinci îl înconjurăm.

— Ce vreți?

Vorbesc eu:

— Vrem să-ți spunem un singur lucru: nu vom comite nici o abatere de la regulament, deci nu vei avea nici un motiv să-l loveşti pe vreunul dintre noi. Deoarece am observat însă că dai în cine nimereşti, uneori fără nici un motiv, te-am chemat să-ți spunem că-n ziua în care-l atingi pe unul din noi te-ai curățat. E clar?

— Da, zice Negro Blanco.

— Încă un sfat.

— Ce? zice el cu glas înăbuşit.

— Dacă ai de gând să repeți ce ți-am spus, spune-i unui ofițer, nu unui soldat.

— E-n regulă. Şi pleacă.

Scena asta a avut loc într-o duminică, zi în care deținuții nu ies la muncă. Soseşte un ofițer.

— Cum te cheamă?

— Papillon.

— Tu eşti şeful cayennezilor?

— Suntem cinci, toți sunt şefi.

— De ce-ai luat tocmai tu cuvântul în discuția cu supraveghetorul?

— Pentru că eu vorbesc cel mai bine spaniola.

Cel care-mi vorbeşte e un căpitan din garda națională. Îmi spune că nu e el comandantul pazei. Are doi superiori, dar nu sunt aici. De când am sosit noi, el e cel care comandă. Cei doi maiori vor sosi vineri.

— Ai amenințat în numele tău şi-al tovarăşilor tăi că-l omori pe supraveghetor dacă dă într-unul din voi. Aşa-i?

— Da, şi amenințarea e foarte serioasă. Am mai spus încă ceva; că nu vom da nici un motiv care să îndreptățească o pedeapsă corporală. Domnule căpitan, să ştiți că nu ne-a condamnat nici un tribunal, întrucât n-am comis nici un delict în Venezuela.

— Nu ştiu. Aţi fost în lagăr fără nici un fel de acte, doar cu o notă a directorului care se află în sat: „Aceşti oameni vor fi puşi să muncească de cum sosesc.”

— Ei bine, domnule căpitan, fiţi atât de drept, de vreme ce sunteţi militar, ca, până ce vin superiorii dumneavoastră, să-i înştiinţaţi pe ostaşi să se poarte cu noi altfel decât cu ceilalţi deţinuţi. Vă asigur din nou că nu suntem şi nu putem fi nişte condamnaţi, deoarece n-am comis nici un delict în Venezuela.

— E-n regulă, o să dau dispoziţii în sensul ăsta. Nădăjduiesc că nu m-aţi minţit.

De-a lungul întregii după-amiezi a acelei duminici am răgazul să-i studiez pe deţinuţi. Primul lucru care mă izbeşte e că toţi o duc bine din punct de vedere fizic. În al doilea rând, loviturile au devenit ceva atât de obişnuit şi s-au învăţat să le suporte într-atât, că până şi-n ziua de odihnă, duminica, în care le-ar veni foarte uşor să le evite purtându-se bine, s-ar spune că le face o plăcere sadică să se joace cu focul. Nu încetează o clipă să comită lucruri interzise: joacă zaruri, se coţăie cu puştanii prin privăţi, fură câte ceva de la vreun camarad, spun vorbe porcoase femeilor care vin din sat să le aducă deţinuţilor dulciuri sau ţigări. Ele fac şi troc: pe-un coşuleţ împletit, pe-un obiect sculptat dau ceva bani sau nişte pachete da ţigări. Ei bine, sunt deţinuţi care izbutesc să înhaţe printre sârmele ghimpate lucrurile oferite de femeie şi s-o ia la fugă fără să-i dea obiectul negociat, pierzându-şi apoi urma în mijlocul celorlalţi. Concluzie: pedepsele corporale sunt aplicate în chip atât de inegal şi pentru indiferent ce, pielea fiindu-le pur şi simplu tăbăcită de acele *látigos,* încât în lagărul acesta domneşte teroarea, fără să fie de nici un folos nici societăţii, nici disciplinei, şi fără a-i corija câtuşi de puţin pe nenorociţii ăştia.

Prin tăcerea ei, Recluziunea de la Saint-Joseph e mult mai înfiorătoare. Aici teama e de moment, iar faptul de-a putea vorbi noaptea, în afara orelor de lucru, şi duminica, apoi hrana, aici bogată şi abundentă, îngăduie cât se poate de bine cuiva să-şi ducă până la capăt pedeapsa, care în nici un caz nu depăşeşte cinci ani.

Ne trecem duminica fumând şi bând cafea, în timp ce stăm de vorbă. Câțiva columbieni s-au apropiat de noi. I-am îndepărtat cu blândețe, dar ferm. Trebuie să fim considerați deținuți de-un alt soi, altfel ne-am ars.

A doua zi, luni, la şase dimineața, după ce-am luat un dejun copios, pornim încolonați cu ceilalți. Iată felul cum se procedează la începerea lucrului: două şiruri de oameni, față-n față, cinzeci de deținuți, cinzeci de ostaşi. Un ostaş de fiecare deținut între cele două şiruri, cinzeci de unelte: târnăcoape, lopeți sau topoare. Cele două şiruri de bărbați se cercetează din ochi. Şirul deținuților – înspăimântați; şirul ostaşilor – nervoşi şi sadici.

Sergentul strigă:

— Cutare, târnăcop!

Nenorocitul se repede şi, în clipa când ridică târnăcopul să-l arunce pe umăr şi să dea fuga la lucru, sergentul strigă: *Numéro,* ceea ce înseamnă: „Ostaş, un doi etc.” Ostaşul țâşneşte după amărât şi-l pocneşte cu vâna de bou. Scena asta oribilă se repetă de două ori pe zi. Pe drumul de la lagăr până la locul de muncă ai impresia că nişte păzitori de măgari dau în dobitoacele lor, fugărindu-le din urmă.

Înghețasem de teamă aşteptând să ne vină rândul. Din fericire, a fost altfel.

— Ăi cinci cayennezi, la mine! Ăi mai tineri, luați târnăcoapele astea, şi voi doi, bătrânii, astea două lopeți.

Pe drum, fără a fugi, dar în pas întins, păziți de patru ostaşi şi un căprar, ne ducem la şantierul comun. Ziua asta a fost mai lungă şi mai deznădăjduită decât prima. Anumiți deținuți, luați la ochi, secătuiți de puteri, zbierau ca nebunii şi se rugau în genunchi să nu fie bătuți. În cursul după-amiezii trebuiau să facă dintr-o mulțime de grămăjoare de lemne, care arseseră prost, o singură grămadă mare. Alții trebuiau să facă curat în urma lor. În plus, din vreo optzeci sau o sută de legături de vreascuri, aproape arse, urma să rămână o singură grămadă de jar în mijlocul câmpului. Fiecare ostaş îşi lovea deținutul cu vâna de bou, ca să strângă resturile şi să le ducă-n pas alergător până-n mijlocul câmpului. Goana asta drăcească provoca unora din

ei o adevărată criză de nebunie, şi tot zorindu-se, apucau uneori câte-o cracă dinspre partea cu jar. Cu mâinile arse, loviți sălbatic, călcând cu picioarele goale pe jeratic sau pe câte-o creangă încă fumegândă – scena asta fantastică a durat trei ore. Nici unul din noi n-a fost poftit să curețe câmpul abia defrişat. Spre norocul nostru, întrucât, din fraze scurte, fără să ne ridicăm prea mult capul, tot dând la târnăcop, hotărâsem să tăbărâm cu toții pe cei cinci soldați, inclusiv pe căprar, să-i dezarmăm şi să tragem în turma asta de sălbatici.

Azi, marți, n-am ieşit la lucru. Suntem chemați la biroul celor doi comandanți ai gărzii naționale. Cei doi militari sunt foarte mirați că ne aflăm la El Dorado fără acte din care să reiasă că am fost trimişi aici de vreun tribunal. În orice caz, ne promit că vor cere a doua zi explicații directorului de la secția penală.

Treaba a mers repede. Cei doi maiori comandanți ai gărzii penitenciarului sunt desigur foarte severi, s-ar putea spune chiar excesiv, dar sunt corecți, întrucât au cerut ca directorul coloniei să vină personal să ne dea explicații.

Iată-l în fața noastră, însoțit de cumnatul său, Russian, şi de cei doi ofițeri ai gărzii naționale.

— Francezi, sunt directorul coloniei de la El Dorado. Voiați să vorbiți cu mine. Ce doriți?

— Mai întâi de toate, care tribunal ne-a condamnat, fără să ne audieze, la pedeapsa de-a fi trimişi în această colonie de muncă forțată? Pe cât timp şi pentru care delict? Am sosit pe mare, la Irapa, în Venezuela. N-am comis nici cel mai mic delict. Şi-atunci, ce căutăm aici? Şi cum justificați faptul că suntem obligați să lucrăm?

— În primul rând, e stare de război. În consecință, trebuie să ştim precis cine sunteți.

— În regulă, dar asta nu înseamnă să fim băgați în ocna dumneavoastră.

— Sunteți nişte evadați ai justiției franceze, aşa că trebuie să ştim dacă vă revendică.

— De acord, dar insist: de ce vă purtați cu noi ca şi cum am avea de ispăşit o condamnare?

— Deocamdată vă aflați aici pe baza legii *vayues et maleantes,* în arest, şi în instanță de informare asupra voastră.

Discuția s-ar fi prelungit, dacă unul dintre ofițeri nu i-ar fi pus capăt, exprimându-şi părerea:

— Domnule director, n-ar fi corect din partea noastră să ne purtăm, cu oamenii aceştia ca şi cu ceilalți prizonieri. Aş propune ca, până când cei din Caracas vor fi puşi la curent cu situația asta deosebită, să găsim o soluție de a-i folosi la altă muncă decât la drumuri.

— Sunt indivizi periculoşi, au amenințat că-l vor omorî pe căprarul *presso* dacă-i bate. E-adevărat?

— Nu numai că l-am amenințat, domnule director, dar oricare s-ar distra lovind pe unul din noi va fi lichidat.

— Dar dacă-i vorba de-un ostaş?

— La fel. Nu ne-am făcut vinovați cu nimic care să justifice un asemenea regim. Legile şi regimurile noastre penitenciare sunt poate mai oribile şi mai neomenoase decât ale dumneavoastră, dar n-o să îngăduim să dea cineva în noi ca într-un animal.

Directorul se întoarce triumfător spre ofițeri:

— Ați văzut că sunt foarte periculoşi?

Comandantul gărzii, cel mai în etate, şovăie o clipă sau două, apoi conchide spre stupefacția tuturor:

— Evadații francezi au dreptate. Nu există în Venezuela o lege care să-i constrângă să ispăşească vreo pedeapsă şi să se supună regulamentului acestei colonii. Eu le dau dreptate. Aşa că, domnule director, una din două: sau le găsiți o muncă pe care s-o facă separat de ceilalți prizonieri, sau nu ies la lucru. Dar dacă-i vârâți printre ceilalți, într-o bună zi o să-i lovească vreun ostaş.

— Om vedea. Deocamdată să rămână în lagăr. Vă voi spune mâine cum trebuie procedat.

Drept care directorul pleacă, însoțit de cumnatul său. Le mulțumesc ofițerilor. Ne dau țigări şi ne făgăduiesc să citească ofițerilor şi ostaşilor, la raportul de seară, o notă prin care le vor aduce la cunoştință că n-au voie să ne lovească sub nici un motiv.

S-a împlinit o săptămână de când ne aflăm aici. Nu mai lucrăm. Ieri, duminică, s-a întâmplat ceva înfiorător. Columbienii au tras la sorți cine să-l omoare pe paznicul Negro Blanco. Sorții au căzut pe-un individ de vreo treizeci de ani. I s-a dat o lingură de fier, cu coada dată pe ciment în chip de lance, foarte ascuțită şi tăioasă pe ambele laturi. Plin de curaj, omul a respectat înțelegerea stabilită cu prietenii săi. I-a aplicat trei lovituri lui Negro Bianco, în dreptul inimii. Pe paznic l-au dus de urgență la spital, iar ucigaşul a fost legat de-un stâlp în mijlocul lagărului. Ca înnebuniți, ostaşii caută peste tot să găsească alte arme. Plouă cu lovituri din toate părțile. În furia lor turbată, unul din ei mă loveşte peste coapsă cu vâna lui de bou, pentru că nu-mi scoteam destul de repede pantalonii. Barrière apucă o bancă şi dă să-l pocnească-n cap. Alt ostaş îl loveşte cu baioneta, străpungându-i brațul, chiar în clipa când, cu-n picior în burtă îl culc la pământ. Am şi pus mâna pe puşca căzută pe jos, când un ordin dat cu o voce puternică răzbate până la grupul nostru:

— Nu mişcă nimeni! Nu v-atingeți de francezi! Francezule, lasă puşca!

Căpitanul Flores, care ne-a primit în prima zi, e cel care a urlat ordinul ăsta.

Intervenția sa a avut loc chiar în secunda în care mă pregăteam să trag în grămadă. Dacă n-ar fi fost el, am fi omorât poate unul sau doi, dar cu siguranță că asta ne-ar fi costat viața, pierdută prosteşte în fundul Venezuelei, la capătul lumii, în ocna asta unde n-aveam ce căuta.

Grație intervenției energice a căpitanului, ostaşii se îndepărtează de grupul nostru şi se duc spre a-şi ostoi aiurea poftele lor de casapi. Drept care asistăm la treabă cea mai abjectă ce s-ar putea închipui.

Acel *ronque,* legat de stâlp în mijlocul lagărului, e lovit fără încetare de trei indivizi deodată, un supraveghetor şi doi soldați. Asta avea să țină de la cinci după-masă până a doua zi dimineața la şase, la răsăritul soarelui. Durează mult uciderea unui om doar prin lovituri aplicate pe trup! În foarte scurtele pauze ale acestui măcel era întrebat cine-i sunt

complicii, cine-i dăduse lingura şi cine-o ascuţise. Omul n-a denunţat pe nimeni, nici când i s-a făgăduit că tortura va înceta în caz că va vorbi. În multe rânduri şi-a pierdut cunoştinţa. Îl readuceau în simţiri turnându-i câte-o găleată cu apă în cap. Punctul culminant a fost atins la patru dimineaţa. Dându-şi seama că pielea nu mai reacţionează la lovituri, nici măcar prin contracţii, cei care-l loveau se opriră.

— A murit? întreabă un ofiţer.

— Nu ştim.

— Dezlegaţi-l şi puneţi-l să stea în patru labe.

Ţinut de patru oameni, stă mai mult sau mai puţin în patru labe. Atunci, unul dintre călăi îl izbeşte cu vina de bou exact în şanţul feselor, iar vârful a depăşit cu siguranţă organele genitale. Lovitura asta magistrală, a unui specialist în tortură, îi smulge, în sfârşit, acelui *ronque,* un strigăt de durere.

— Continuă, zice ofiţerul, n-a murit.

L-au lovit până la ziuă. Bastonada asta, demnă de evul mediu, şi care-ar fi omorât un cal, n-a reuşit să-l facă pe *ronque* să-şi dea sufletul. După ce l-au lăsat o oră fără să-l mai lovească şi după ce-au turnat pe el câteva căldări cu apă, a avut puterea să se ridice, ajutat fiind de soldaţi. A reuşit să stea o clipă în picioare, singur. Vine infirmierul cu un pahar în mână:

— Bea purgativul ăsta, îi porunceşte un ofiţer, o să te înzdrăvenească.

Ronque-ul ezită, apoi bea mixtura dintr-o singură înghiţitură. Un minut mai târziu se prăbuşeşte pentru totdeauna. E-n agonie, din gura lui se aud cuvintele: „Tâmpitule, te-au otrăvit”.

E de prisos să vă spun că nici un prizonier, inclusiv noi, n-avea de gând să mişte măcar un deget. Absolut toţi, fără nici o excepţie, eram îngroziţi. Pentru a doua oară de când mă ştiu am dorit să mor. Vreme de câteva minute m-am simţit atras de puşca ţinută neglijent de-un ostaş, nu departe de mine. M-a reţinut gândul că s-ar putea să fiu omorât înainte de-a fi avut timpul să manevrez închizătorul şi să trag în grămadă.

O lună mai târziu, Negro Blanco era din nou şi mai mult ca oricând spaima lagărului. Totuşi, îi era scris să mierlească la El Dorado. Într-o noapte, un ostaş de gardă îl ia la ochi în clipa când trece pe lângă el.

— În genunchi, porunceşte ostaşul.

Negro Blanco îi dă ascultare.

— Fă-ți rugăciunea, o să mori.

L-a lăsat să rostească o rugăciune scurtă, apoi l-a lichidat cu trei gloanțe de puşcă. Prizonierii spuneau că ostaşul îl omorâse deoarece i se făcuse silă văzându-l pe acest călău lovindu-i ca un sălbatic pe nenorociții de prizonieri. Alții istoriseau că Negro Blanco îl denunțase pe acest ostaş superiorilor săi, spunând că-l cunoscuse la Caracas şi că înainte de serviciul militar se îndeletnicea cu hoția. A fost îngropat nu departe de *ronque,* hoț desigur, dar un om de-un curaj şi de-o demnitate rar întâlnite.

Toate aceste întâmplări au întârziat luarea unei hotărâri în privința noastră. De altfel, ceilalți prizonieri n-au mai fost scoşi la muncă vreme de cincisprezece zile. Barrière, rănit de lovitura aceea de baionetă, a fost foarte bine îngrijit de-un medic din sat.

Pentru moment suntem respectați. Chapar a plecat ieri, va lucra în sat ca bucătar al directorului. Guittou şi Barrière au fost eliberați, întrucât au venit informații din Franța despre noi toți. Deoarece reieşea că şi-au ispăşit pedeapsa, au fost puşi în libertate. Eu mă prezentasem sub un nume de italian. S-a transmis de acolo numele meu adevărat, împreună cu amprentele mele şi condamnarea pe viață; despre Deplanque, că are de făcut douăzeci de ani, iar Chapar de asemenea. Mîndru nevoie mare, directorul ne comunică ştirile primite din Franța:

— Totuşi, ne spune el, întrucât n-ați comis nici o nelegiuire în Venezuela, o să vă reținem un timp, apoi veți fi puşi în libertate. Dar pentru asta trebuie să lucrați şi să aveți o purtare bună: vă aflați într-o perioadă de observație.

Stând de vorbă cu mine, ofițerii s-au plâns în câteva rânduri de greutatea de a avea în sat legume proaspete.

Colonia are un teren agricol, dar nu zarzavaturi. Se cultivă orez, porumb, fasole neagră, şi gata. Le propun să aranjez o grădină de zarzavat, dacă o să-mi facă rost de seminţe. De acord.

Primul avantaj: Deplanque şi cu mine suntem scoşi din lagăr şi, întrucât au sosit doi deportaţi arestaţi la Ciudad Bolivar, sunt repartizaţi grupului nostru. Unul e-un parizian, Toto, celălalt e corsican. Lucrând toţi patru, ridicăm două căsuţe, bine meşterite din lemn şi frunze de palmier. Într-una stă Deplanque cu mine, în cealaltă, cei doi camarazi ai noştri.

Toto şi cu mine meşterim un soi de mese înalte, ale căror picioare stau în nişte cutii pline cu petrol, pentru ca furnicile să nu poată mânca seminţele. Foarte curând obţinem răsaduri zdravene de pătlăgele roşii, vinete, pepeni, fasole verde. Începem să le răsădim pe rafturi, întrucât micile răsaduri sunt acum destul de puternice ca să reziste furnicilor. Ca să plantăm noile pătlăgele roşii, săpăm un fel de şanţ de jur împrejur, care va fi deseori umplut cu apă. Asta le va ţine tot timpul în umezeală şi va împiedica dăunătorii, foarte numeroşi pe aceste pământuri virgine, să răzbată până la răsadurile noastre.

— Ia te uită, ce-o fi asta? îmi zice Toto. Uite cum străluceşte pietricica asta.

— Spal-o, bărbate.

Şi mi-o întinde. E un cristal mic, cât un bob de năut. După ce-l spăl, străluceşte şi mai tare în locul unde ganga[41] are o plesnitură, căci e înconjurat de-un fel de coajă dură de gresie.

— N-o fi un diamant?

— Gura, Toto. Nu-i momentul să trăncăneşti, dacă-i un briliant. Înţelegi ce-ar fi dac-am avut bafta să găsim o mină de diamante? S-aşteptăm până seara şi pune-l la fereală.

Seara dau lecţii de matematică unui caporal (azi colonel) care se pregăteşte să dea un concurs spre a deveni ofiţer. Omul acesta, înzestrat cu o fire nobilă şi de-o corectitudine

---

41 Partea sterilă a unei roci metalifere, crusta. (n.t.)

exemplară (pe care mi-a dovedit-o în răstimpul unei prietenii de peste douăzeci şi cinci de ani) se numeşte astăzi colonelul Francisco Bolagno Utrera.

— Francisco, ce-o fi asta? Vreun cristal de stâncă?

— Nu, spune el, după ce l-a examinat amănunțit. E un diamant. Vezi de-l ascunde bine, să nu-l vadă nimeni. Unde l-ai găsit?

— Sub tufele mele de pătlăgele roşii.

— Ciudat. Nu l-oi fi adus cărând apă din fluviu? Se întâmplă să târâi găleata pe fund şi să scoți şi ceva nisip pe lângă apă?

— Da, uneori.

— Înseamnă că asta e. Ți-ai adus diamantul din fluviu, din Rio Caroni. Poți să te-apuci de căutat, dar fii atent să vezi dacă n-ai adus şi altele, pentru că niciodată nu se întâmplă să găseşti o singură piatră prețioasă. Unde afli una, neapărat sunt şi altele.

Toto se pune pe lucru.

În viața lui n-a muncit atât, aşa că, până la urmă, cei doi camarazi ai noştri, cărora nu le suflasem nici o vorbă, îi spuneau:

— Nu te omorî atât, Toto, o să crapi tot cărând la găleți cu apă din fluviu. Şi, colac peste pupăză, mai aduci şi nisip!

— Ca să fie pământul mai uşor, băiețică, răspunde Toto. Dacă-l amestec cu nisip, se filtrează mai bine apa.

În ciuda glumelor noastre, Toto îi dă mai departe, aducând găleți fără încetare. Într-o bună zi, la amiază, făcând un drum, se împiedică şi vine-n bot în mijlocul nostru, care stăteam aşezați la umbră. Iar din nisipul răsturnat se iveşte, un diamant cât două boabe de năut. Şi de data asta ganga e spartă, altfel nu s-ar vedea. Face greşeala să se repeadă la el.

— Ia te uită, zice Deplanque, n-o fi un diamant? Mi-au spus nişte soldați că-n râu se găsesc diamante şi aur.

— De asta căram atâta apă. Vedeți aşadar că nu-s chiar atât de tâmpit! zice Toto, încântat să se poată justifica, în sfârşit, că muncea ca un disperat.

Pe scurt, în şase luni, ca să închei cu povestea diamantelor, Toto e posesorul a şapte-opt carate de briliante.

Eu am vreo duzină, pe lângă vreo treizeci de pietre micuțe, ceea ce le transformă în „comercial”, cum spun minerii în argoul lor. Dar într-o zi am găsit unul de peste şase carate, din care, şlefuit mai târziu, la Caracas, a ieşit o piatră de vreo patru carate. O mai am încă, şi-o port în deget zi şi noapte. Deplanque şi Antartaglia au strâns şi ei câteva pietre prețioase. Mai am încă tubul din ocnă şi le-am băgat înăuntru. Ei şi-au meşterit un fel de tuburi din vârfurile unor coarne de bou, şi-n astea îşi țin micile comori.

Nimeni n-a aflat nimic, cu excepția viitorului colonel, caporalul Francisco Bolagno. Pătlăgelele roşii şi celelalte răsaduri au crescut. Ofițerii ne plătesc până la ultimul bănuț legumele pe care le ducem în fiecare zi la popotă.

Ne bucurăm de-o libertate relativă. Lucrăm fără nici un fel de pază şi dormim în căsuțele noastre. Nu ne ducem niciodată la lagăr. Suntem respectați şi se poartă bine cu noi. Bineînțeles, insistăm ori de câte ori putem pe lângă director să ne elibereze. Ne răspunde de fiecare dată: „În curând”, dar ne aflăm aici de opt luni, şi nimic. Aşa că încep să vorbesc de-o evadare. Toto nici nu vrea să audă de aşa ceva. Nici ceilalți. Ca să studiez râul, mi-am făcut rost de-o sfoară, de undiță şi de-un cârlig. Vând şi peşte, mai ales faimoşii caribi, peşti carnivori care ajung la un kilogram şi care au nişte dinți aşezați ca la rechini, şi la fel de fioroşi.

Azi e o vânzoleală mare. Gaston Duranton, poreclit Strâmbu, a roit-o luând cu el şaptezeci de mii de bolivari din casa de bani a directorului. Ocnaşul ăsta are o poveste originală.

Încă de copil se afla în casa de corecție de pe insula Oléron, unde lucra în atelier ca cizmar. Într-o zi se rupe cureaua de piele care prinde pantoful de genunchi şi trece pe sub talpa piciorului. Se pomeneşte cu şoldul rupt. Prost îngrijit, osul se sudează pe jumătate, şi-n toată vremea copilăriei sale şi o parte a tinereții a umblat strâmb, deşelat. Era penibil să-l vezi cum merge: băiatul ăsta slab şi schilod nu putea să înainteze decât târând piciorul acela care nu

voia să-l asculte. La douăzeci şi cinci de ani a fost vârât la ocnă. Nu-i de mirare că a ajuns hoţ, după lungile răstimpuri petrecute în casa de corecţie.

Toţi îi spun Strâmbu. Aproape nimeni nu-i ştie numele, Gaston Duranton. E strâmb, i se spune Strâmbu. Dar aşa cum era, evadează din ocnă şi ajunge până-n Venezuela. Asta era pe vremea dictatorului Gomez. Puţini ocnaşi au mai rămas în viaţă după represiunea pe care a poruncit-o. Doar câteva excepţii, printre care mai ales doctorul Bougrat, deoarece a salvat toată populaţia insulei „Margarita”, unde bântuia o epidemie de febră galbenă.

Strâmbu, arestat de *sagrada,* poliţia specială a lui Gomez, e trimis să muncească la construirea drumurilor din Venezuela. Prizonierii francezi şi venezueleni erau înlănţuiţi de nişte ghiulele pe care era stanţată floarea de crin din Toulon. Când oamenii reclamau, li se răspundea: „Păi lanţurile astea, verigile şi ghiulelele astea vin de la tine! Ia uită-te la floarea de crin”. Pe scurt, Strâmbu evadează din lagărul mobil unde lucra la drumuri. Prins după câteva zile, e readus în soiul acela de ocnă ambulantă. De faţă cu toţi prizonierii, e culcat, cu faţa-n jos, dezbrăcat la piele şi condamnat să primească o sută de lovituri cu vâna de bou.

Se întâmplă extrem de rar ca cineva să reziste la mai mult de optzeci de lovituri. Norocul lui că-i slab, deoarece, aşa cum stă cu faţa-n jos, loviturile nu-i pot atinge ficatul, organ care plesneşte dacă e pocnit direct. După flagelarea asta, în care fesele sunt ca tocate, obiceiul e să se toarne sare peste răni, iar individul să fie lăsat să zacă la soare. Totuşi, i se acoperă capul cu frunza unei plante grase, pentru că se consideră normal să moară de pe urma loviturilor, dar nu de insolaţie.

Strâmbu a scăpat cu viaţă din cazna asta demnă de evul mediu, şi când s-a ridicat întâia oară, ce să vezi? Nu mai era strâmb. Loviturile spărseseră proasta sudură a oaselor, făcută greşit, şi i-au potrivit şoldul exact aşa cum trebuia. Ostaşi şi prizonieri, toţi urlă că s-a întâmplat o minune, nimeni nu înţelege nimic. În ţara asta în care domnesc superstiţiile sunt încredinţaţi că Dumnezeu a vrut să-l

răsplătească pentru că a îndurat chinurile în chip demn. Din ziua aceea i-au scos lanțurile şi ghiuleaua. E protejat şi făcut distribuitor de apă printre cei condamnați la muncă silnică. A prins să se dezvolte repede şi, mâncând zdravăn, a devenit un tânăr înalt şi atletic. Franța a aflat că ocnaşii lucrează în Venezuela la construcția de drumuri. Socotind că aceste energii ar fi mai bine folosite în Guyana franceză, mareşalul Franchet d'Esperey a fost trimis în misiune să-l roage pe dictator, încântat de mâna de lucru pe gratis, să binevoiască a-i înapoia pe aceşti oameni Franței.

Gomez acceptă, şi soseşte un vas în portul Puerto Cabello să-i ia. Drept care se petrec scene de toată nostimada, deoarece unii vin de pe alte şantiere de drumuri şi nu ştiu de întâmplarea cu Strâmbu.

— Ei, Marcel, cum o duci?

— Cine eşti tu?

— Strâmbu.

— Te ții de bancuri, faci mişto de mine! răspund toți cei cărora li se adresează, văzându-l pe flăcăul acesta înalt şi frumos, care se ține mândru pe picioarele lui drepte.

Strâmbu, care era tânăr şi şmecheros, a continuat să-şi strige toți cunoscuții câtă vreme a durat îmbarcarea. Şi, bineînțeles, nici unul nu admitea că Strâmbu s-a îndreptat. Când m-am întors la ocnă, am auzit povestea asta chiar din gura lui şi a altora, pe Insula Royale.

Evadat iarăşi în 1943, a ajuns în cele din urmă la El Dorado. Întrucât trăise în Venezuela, desigur fără să spună că toată vremea fusese deținut, l-au pus imediat bucătar în locul lui Chapar, care devenise grădinar. Stătea în sat la director, adică de partea ailaltă a fluviului.

În biroul directorului se afla o casă de bani cu banii coloniei. Care va să zică, în ziua aceea fură şaptezeci de mii de bolivari, ceea ce făcea pe-atunci vreo douăzeci de mii de dolari. Drept care, o întreagă halima în grădina noastră: directorul, cumnatul directorului şi cei doi mari comandanți ai gărzii. Directorul vrea să ne bage înapoi în lagăr. Ofițerii refuză. Ne apără atât pe noi, cât şi aprovizionarea lor cu legume. În cele din urmă reuşim să-l convingem pe director

că nu putem să-i dăm nici un fel de informații; că, dacă am fi mirosit ceva, am fi plecat cu el, dar că, în ce ne priveşte, noi vrem să fim liberi în Venezuela, şi nu în Guyana engleză, singurul ținut spre care s-a putut îndrepta. Călăuzindu-se după păsările de pradă care-l devorau, l-au găsit pe Strâmbu mort la peste şaptezeci de kilometri depărtare, în junglă, foarte aproape de frontiera engleză.

Prima versiune, cea mai la îndemână, e că a fost asasinat de indieni. Mult mai târziu a fost arestat la Ciudad Bolivar un cetățean care încerca să schimbe nişte bancnote de cinci sute de bolivari noi-nouțe. Banca de la care le primise directorul coloniei din El Dorado avea seria numerelor şi s-a constatat că erau bancnotele furate. Individul a mărturisit, şi i-a denunțat pe alți doi, care n-au putut fi arestați. Aşa a trăit şi s-a sfârşit bunul meu prieten, Gaston Duranton, poreclit Strâmbu.

Pe furiş, câțiva ofițeri au pus câțiva deținuți să caute aur şi diamante în rio Caroni. Rezultatele au fost pozitive, n-au dat de-o comoară ca-n basme, dar suficient ca să-i stimuleze pe căutători. În partea de jos a grădinii inele, doi indivizi lucrează toată ziulica folosind ceea ce numesc ei battée, o pălărie chinezească întoarsă, cu vârful în jos şi marginea în sus. O umplu cu pământ şi-l spală. Cum diamantul atârnă mai greu ca orice, rămâne în fundul pălăriei. Unu a şi mierlit. Îşi fura „patronul”. În urma acestui mic scandal s-a pus capăt trebii cu „mina” clandestină.

În lagăr se găseşte un tip plin de tatuaje pe torace. Pe ceafă scrie: „Mă... pe frizer”. Are brațul drept paralizat. Gura-i strâmbă şi limba mare şi băloasă care-i atârnă adesea din gură dovedesc limpede că a avut o congestie cerebrală. Unde? Nu se ştie. Era aici înaintea noastră. De unde vine? Sigur e doar faptul că-i un ocnaş sau un deportat evadat. Pe pieptul său are tatuat *„Bat d’Af”*[42]. Asta şi cu acel „Mă... pe frizer” de pe ceafă dovedesc fără putință de tăgadă că-i un ocnaş.

42 Abreviere argotică de la Bataillon d'Afrique, cu sens de „batalion disciplinar” (n.t.)

Caraliii şi prizonierii l-au poreclit Picolino. E tratat bine, capătă de mâncare cu multă conştiinciozitate, de trei ori pe zi şi ţigări. Ochii săi albaştri trăiesc intens, iar privirea sa nu-i totdeauna tristă. Când se uită la cineva pe care-l iubeşte, pupilele îi sclipesc de bucurie. Înțelege tot ce i se spune, dar nu poate nici să vorbească, nici să scrie: nu i-o îngăduie brațul drept, paralizat, iar de la mâna stângă îi lipsesc policarul şi două degete. Epava asta stă ore întregi lipită de sârma ghimpată, aşteptându-mă să trec pe-acolo cu nişte legume, întrucât e drumul pe care apuc ca s-ajung la popota ofițerilor. Deci, în fiecare dimineață, ducându-mă cu legumele, mă opresc să-i spun câte ceva lui Picolino. Rezemat de sârmele ghimpate, mă priveşte cu frumoşii săi ochi plini de viață într-un trup aproape mort. Îi adresez câteva vorbe amabile, şi cu capul său, cu pleoapele sale, îmi dă de înțeles că a priceput tot ce i-am spus. Bietul său chip paralizat se luminează pentru o clipă şi ochii îi strălucesc, încercând să exprime, câte lucruri oare? De fiecare dată îi aduc câte-o delicatesă: o salată de roşii, de lăptuci sau castraveți, gata pregătită sau un pepenaş, un peşte prăjit pe jeratic. Nu-i e foame, deoarece în ocna venezueleană hrană e din belşug, dar înseamnă o schimbare față de meniul oficial. Câteva țigări completează totdeauna micile mele daruri. Această scurtă vizită pe care i-o fac lui Picolino a devenit un obicei fix, în asemenea măsură încât ostaşii şi prizonierii îi spun „fiul lui Papillon”.

LIBERTATEA

Lucru nemaipomenit, venezuelenii sunt atât de lipicioşi, de atrăgători, că sunt hotărât să mă încred în ei. N-am s-o pornesc în evadare. Ca prizonier, accept situația asta anormală, cu nădejdea că într-o bună zi o să fac parte din poporul lor. E paradoxal. Deşi sălbăticia cu care-i tratează pe prizonieri nu-i de natură să mă încurajeze să trăiesc în societatea lor, înțeleg totuşi că atât prizonierilor, cât şi ostaşilor li se par fireşti pedepsele corporale. Dacă un ostaş comite o greşeală, i se administrează şi lui câteva lovituri de vână de bou. Iar după câteva zile, acelaşi ostaş stă de vorbă cu căprarul, sergentul sau ofițerul care l-a lovit ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Sistemul ăsta barbar l-au moştenit de la dictatorul Gomez, care i-a cârmuit mulți ani în felul acesta. Obiceiul stăruie până într-atât încât chiar şi un şef civil îi pedepseşte pe cetățenii aflați sub jurisdicția sa cu câteva lovituri de vină de bou.

Mă aflu în pragul eliberării datorită unui puci. O lovitură de stat, jumate civilă, jumate militară, l-a dat jos din fotoliul său pe generalul Angarita Medina, preşedintele republicii, unul din cei mai de seamă liberali de care a avut parte Venezuela. Era atât de bun, atât de democrat, încât nu s-a priceput sau n-a vrut să opună rezistență loviturii de stat. Se pare că a refuzat categorie ca venezuelenii să-şi verse reciproc sângele pentru ca el să-şi mențină postul. Cu siguranță că acest militar democrat nu era la curent cu cele ce se petreceau la El Dorado.

Oricum, la o lună după puci, toți ofițerii au fost înlocuiți. S-a deschis o anchetă referitoare la moartea acelui *ronque* de pe urma „purgativului”. Directorul şi cumnatul său dispar, fiind înlocuiți de un fost diplomat-avocat.

— Da, Papillon, mâine te voi pune în libertate, dar aş dori să-l iei cu tine pe bietul Picolino, căruia îi porți de grijă. N-are nici o identitate, am să aranjez să aibă. Cât despre dumneata, iată o *cédula* (legitimație) perfect în regulă, cu

adevăratul tău nume. Condițiile sunt următoarele: trebuie să stai un an într-o localitate mică până să capeți permisiunea de-a te stabili într-un oraş mare. Va fi un soi de libertate nesupravegheată, dar pe răstimpul căreia se va putea vedea cum îți duci viața şi cum ştii să te descurci. Dacă, aşa cum cred, la capătul unui an de zile, şeful civil al localității îți dă un certificat de bună purtare, va pune el însuşi capăt acestui *confinamiente* (domiciliu forțat). Cred că pentru dumneata oraşul ideal va fi Caracas, în orice caz, ai învoirea să trăieşti legal în țara asta. Trecutul dumitale nu mai contează pentru noi. Rămâne să dovedeşti că meriți să ți se dea prilejul de-a redeveni un om respectabil. Nădăjduiesc că nu vor trece cinci ani până ce-mi vei fi compatriot printr-o încetățenire care-ți va da o nouă patrie. Fie ca Dumnezeu să te însoțească! Îți mulțumesc că vrei să te îngrijeşti de epava asta, de Picolino. Nu-l pot pune în libertate decât dacă iscăleşte cineva că-i poartă de grijă. Să sperăm că într-un spital va reuşi să se vindece.

Mâine dimineață la şapte urmează să plec cu-adevărat liber, însoțit de Picolino. Un val de căldură îmi cuprinde inima, am biruit în fine pentru totdeauna „calea putreziciunii". Suntem în vara lui 1944. De treisprezece ani aşteptam ziua asta.

M-am retras în căsuța mea din grădină. Le-am cerut scuze prietenilor mei, simt nevoia să fiu singur. E prea puternică şi prea înălțătoare emoția ca s-o manifest de față cu martori. Întorc pe-o față şi pe alta legitimația pe care mi-a înmânat-o directorul: în colțul stâng e poza mea, sus numărul 1.728.629, eliberată la 3 iulie 1944. Drept în mijloc, numele meu; dedesubt, prenumele. Pe dos, data naşterii: 16 noiembrie 1908. Legitimația e în perfectă regulă, are până şi semnătura şi parafa directorului de la Identificare. Situația în Venezuela: „Rezident". Formidabil cuvântul ăsta „rezident": înseamnă că sunt domiciliat în Venezuela. Inima îmi zvâcneşte puternic.

Aş vrea să îngenunchez şi să-i mulțumesc lui Dumnezeu. Dar nu ştii să te rogi şi n-ai fost botezat. Cărui Dumnezeu te vei adresa, tu, care nu aparții nici unei religii? Bunului

Dumnezeu al catolicilor? al mahomedanilor? al protestanților? al evreilor? Pe care dintre ei îl voi alege ca să-i închin rugăciunea mea, o rugăciune pe care va trebui s-o născocesc de la cap la coadă pentru că nu ştiu vreuna pe de-a-ntregul? Ce mi-a venit azi să mă-ntreb cărui Dumnezeu să mă adresez. Oare de câte ori l-am chemat sau l-am blestemat chiar de-a lungul vieții mele, nu m-am gândit oare la acel Dumnezeu cu chipul pruncului Iisus în ieslea lui, cu boul şi asinul alături? Să mai păstrez oare, în subconştientul meu, ranchiună călugărițelor din Columbia? Dar atunci, de ce nu m-aş gândi la unicul, la sublimul episcop de Curaçao, monseniorul Irénée de Bruyne, sau, mergând şi mai departe pe făgaşul amintirilor, la preabunul părinte de la Conciergerie?

Mâine voi fi liber, cu desăvârşire liber. Peste cinci ani voi fi cetățean venezuelean întrucât sunt sigur că nu voi păcătui cu nimic pe acest pământ care m-a adăpostit şi a avut încredere în mine. Va trebui să duc o viață de două ori mai cinstită decât oricare altul.

Într-adevăr, dacă sunt nevinovat de crima pentru care un procuror, nişte sticleți şi douăsprezece momâi m-au trimis la ocnă, asta nu s-a putut întâmpla decât pentru că făceam parte din lumea interlopă. Numai pentru că eram cu-adevărat un aventurier a fost posibil să se țeasă în jurul persoanei mele acea urzeală de minciuni. A deschide casele de bani ale altora nu-i o meserie tocmai recomandabilă, iar societatea are dreptul şi datoria să se apere. Dacă am putut fi azvârlit pe calea spre putreziciune, asta e – trebuie s-o recunosc deschis – deoarece eram un candidat permanent ca să fiu trimis într-o bună zi acolo. Că pedeapsa asta nu-i demnă de-un popor ca acela al Franței, că o societate are datoria să se apere, iar nu să se răzbune atât de josnic, asta-i altă poveste. Trecutul meu nu poate fi şters cu buretele, trebuie să mă reabilitez eu însumi, în proprii mei ochi mai întâi, şi-n ochii celorlalți, în al doilea rând. În consecință, Papi, mulțumeşte-i lui Dumnezeu, făgăduieşte-i ceva foarte important.

— Bunule Dumnezeu, iartă-mă că nu ştiu să mă rog, dar priveşte în mine şi vei vedea că n-am destule cuvinte ca să-mi exprim recunoştinţa că m-ai călăuzit până aici. Lupta a fost îndârjită, nu mi-a venit deloc uşor să urc Golgota la care m-au osândit oamenii şi nu încape îndoială că, dacă am reuşit să înving toate piedicile şi să-mi păstrez sănătatea până în această binecuvântată zi, asta mi-a fost cu putinţă numai pentru că mi-ai întins mâna ta în ajutor. Ce-aş putea face spre a-ţi dovedi că-ţi sunt cu adevărat recunoscător pentru binefacerile tale?

— Renunţă la intenţia de a te răzbuna.

Oare am auzit sau mi s-a părut că aud această frază? Nu ştiu, dar m-a plesnit atât de brutal peste obraz încât aş admite aproape că am auzit-o cu adevărat.

— O, nu! Asta nu! Nu-mi cere una ca asta. Prea m-au făcut oamenii aceia să sufăr. Cum, îmi ceri să-i iert pe poliţaii vânduţi, pe Polein, martorul mincinos? Să renunţ să-i smulg limba neomenosului procuror? Nu-i cu putinţă. Îmi ceri prea mult. Nu, nu şi nu! Îmi pare rău că te supăr, dar cu nici un preţ nu, voi renunţa să mă răzbun.

Ies din casă, mi-e teamă că-mi va slăbi voinţa, nu vreau să cedez. Fac câţiva paşi prin grădină. Toto aranjează vrejurile fasolei căţărătoare, ca să se înfăşoare în jurul aracilor. Se apropie câteşitrei de mine. Toto, parizianul plin de speranţă al drojdiei din rue de Lappe, Antartaglia, borfaşul născut în Corsica, dar care mulţi ani în şir i-a uşurat pe parizieni de portmoneele lor, şi Deplanque din Dijon, ucigaşul unui proxenet asemenea lui. Se uită la mine, chipurile lor strălucesc de bucurie văzându-mă în sfârşit liber. Curând va veni şi rândul lor, desigur.

— N-ai adus cumva din sat vreo sticlă de vin sau de rom ca să-ţi sărbătorim plecarea?

— Scuzaţi-mă, eram atât de emoţionat că nici nu mi-a dat prin cap. Iertaţi-mă c-am uitat.

— Vezi de treabă, nu-i cazul să-ţi ceri iertare, o să fac o cafea straşnică pentru toată lumea.

— Eşti mulţumit, Papi, iată-te în sfârşit definitiv liber după atâţia ani de luptă. Ne bucurăm pentru tine.

— Nădăjduiesc că va veni şi rândul vostru curând.

— Precis, zice Toto, căpitanul mi-a spus că din două-n două săptămâni o să elibereze pe câte unul din noi. Ce-o să faci când ai să te vezi liber?

Am şovăit o secundă sau două, dar le răspund curajos, deşi mă tem să nu par nițeluş ridicol acestui deportat şi celor doi ocnaşi:

— Ce-o să fac? Păi, nu e complicat: o să m-apuc de lucru şi o să fiu cinstit de-acu încolo. În țara asta, care-a avut încredere în mine, mi-ar fi ruşine să comit vreun delict.

În loc să mă trezesc cu un răspuns ironic, rămân uimit, deoarece tustrei mărturisesc deodată:

— Şi eu am hotărât să trăiesc corect. Ai dreptate, Papillon, o să fie greu, dar face, şi venezuelenii ăştia merită să fie respectați.

Nu-mi vine să cred urechilor. Astea să fie ideile lui Toto, derbedeul venit din cloaca cartierului Bastilia? De necrezut! Antartaglia, cel care, în lunga-i viață, a trăit buzunărindu-şi semenii, el să reacționeze în felul ăsta? Mare minune! Iar Deplanque, proxenet profesionist, să n-aibă printre proiectele lui planul de-a găsi o femeie şi de-a o exploata? Asta-i şi mai şi. Toți izbucnesc deodată în râs.

— Ah, ăsta-i cel mai grozav banc! Dacă te înapoiezi mâine în Montmartre, în Place Blanche, şi-l povesteşti, n-o să te creadă nimeni!

— Ba cei din tagma noastră, da. Ar înțelege, oameni buni. Doar fazanii n-ar admite-o. Marea majoritate a francezilor nu acceptă ideea că un om cu un trecut ca al nostru poate să devină un domn din toate punctele de vedere. Asta-i deosebirea dintre poporul venezuelean şi-al nostru. V-am povestit de omul acela din Irapa, un amărât de pescar, care-i explica prefectului că nimeni nu e niciodată pierdut, că trebuie să i se ofere o posibilitate pentru ca, fiind ajutat, să devină un om de treabă. Aceşti pescari aproape analfabeți din golful Paria, la capătul lumii, pierduți în acel imens estuar al Orinocoului, au un umanism filosofic care lipseşte multora dintre compatrioții noştri. Prea mult progres mecanic, o viață agitată, o societate însuflețită de-un singur

ideal: noi invenții, o viață tot mai lesnicioasă şi mai îndestulată. Tot savurând descoperirile ştiințifice aşa cum lingi un şerbet, devii însetat de-un confort cât mai desăvârşit şi lupți fără încetare să-l obții. Toate astea ucid sufletul, mila, înțelegerea, mărinimia. N-ai răgaz să te ocupi de ceilalți, şi cu atât mai puțin de cei care au călcat legea. Până şi autoritățile văgăunii ăsteia sunt altfel decât la noi, întrucât răspund şi de liniştea publică. Deşi se pot pomeni cu mari bătăi de cap, socotesc probabil că merită să rişti ca să salvezi un om. Iar asta e superb.

Am un costum bleumarin de toată frumusețea pe care mi l-a dat elevul meu, azi colonel. S-a dus acum o lună la şcoala de ofițeri, după ce-a reuşit la concurs printre primii trei. Sunt încântat că am contribuit un pic la succesul lui cu lecțiile pe care i le-am dat. Înainte de-a pleca mi-a dăruit nişte haine aproape noi, care-mi vin foarte bine. O să ies de-aci îmbrăcat corect grație lui Francisco Bolagno, caporal din garda națională, căsătorit şi tată de familie.

Acest ofițer superior, actualmente colonel în garda națională, m-a onorat vreme de douăzeci şi şase de ani cu prietenia sa, pe cât de nobilă pe-atât de constantă. El reprezintă pe drept cuvânt corectitudinea, noblețea şi sentimentele cele mai elevate pe care le poate întruni cineva. În ciuda înaltei sale situații în ierarhia militară, n-a încetat nicicând să-mi dovedească prietenia sa plină de credință sau să mă ajute în indiferent ce privință. Îi datorez mult colonelului Francisco Bolagno Utrera.

Da, mă voi strădui din răsputeri să fiu şi să rămân cinstit. Singurul inconvenient îl constituie faptul că n-am muncit niciodată, că nu mă pricep la nimic. Va trebui să fac orice ca să-mi câştig existența. N-o să fie uşor, dar voi reuşi, sunt sigur. Mâine voi fi un om asemenea celorlalți. Ai pierdut partida, procurorule: *m-am abătut pentru totdeauna din calea spre putreziciune.*

Mă sucesc şi mă răsucesc în hamacul meu, stăpânit de agitația ultimei nopți a odiseei mele de prizonier. Mă scol, străbat grădina pe care-am îngrijit-o atât de bine în răstimpul ultimelor luni. Luna luminează de parcă-i zi. Apa

râului curge fără zgomot spre vărsare. Nu se aud păsări, au adormit. Cerul e plin de stele, dar luna străluceşte atât de puternic încât trebuie să-i întorc spatele ca să le zăresc. În fața mea, jungla, străpunsă doar de luminişul în care-a fost ridicat satul El Dorado. Această pace adâncă a firii mă odihneşte. Agitația mea se calmează încetul cu încetul, şi seninătatea clipei îmi dă tihna trebuincioasă.

Reuşesc să-mi închipui foarte bine locul unde voi coborî mâine de pe şlep ca să pun piciorul pe pământul lui Simon Bolivar, omul care a eliberat țara de jugul spaniol şi care a lăsat fiilor săi, drept moştenire, simțămintele de umanitate şi de înțelegere datorită cărora, astăzi, pot reîncepe să trăiesc.

Am treizeci şi şapte de ani, sunt încă tânăr. Fiziceşte mă simt perfect. N-am fost niciodată grav bolnav, mă cred îndreptățit să spun că echilibrul meu sufletesc e cu desăvârşire normal. Calea spre putreziciune n-a lăsat urme degradante în mine. Cred că asta ține mai ales de faptul că nu i-am aparținut niciodată cu adevărat.

În primele mele săptămâni de libertate va trebui nu numai să găsesc un chip de a-mi câştiga existența, dar şi să-l îngrijesc pe bietul Picolino şi să-l ajut să trăiască. Mi-am luat o răspundere foarte gravă. Totuşi, deşi va fi o povară tare grea, îmi voi ține promisiunea făcută directorului şi nu-l voi părăsi pe nenorocitul ăsta decât după ce voi fi reuşit să-l internez în vreun spital, dându-l pe mâini pricepute.

Să-mi înştiințez oare tatăl că sunt liber? De ani de zile nu mai ştie nimic despre mine. Unde s-o fi aflând? Singurele noutăți pe care le-a primit despre mine au fost vizitele pe care i le-a făcut jandarmeria cu ocazia evadărilor. Nu, să nu mă pripesc. N-am dreptul să zgândăr rana pe care anii ce-au trecut poate că aproape au cicatrizat-o. Am să-i scriu când îmi va fi bine, când voi fi dobândit o mică situație stabilă, fără probleme, când o să-i pot spune: *„Tăticule, feciorul tău e liber, a devenit un om de treabă şi cinstit. Trăieşte din cutare lucru şi-n cutare fel. Nu mai trebuie să stai cu capul plecat din pricina lui, de altfel pentru asta îți scriu că te iubesc şi te venerez în veci.”*

E război, cine ştie dacă nemţăloii nu s-or fi instalat în sătucul meu? Ardèche nu-i o regiune prea importantă a Franţei. N-o fi fost ocupată chiar în întregime. Ce-ar avea de căutat acolo în afară de castane? Da, abia când îmi va fi bine şi voi fi devenit un om demn de-a o face am să scriu sau mai degrabă am să încerc să scriu acasă.

Încotro s-o apuc acum? Mă voi stabili la minele de aur ale unui sat care se cheamă El Callao. Voi petrece acolo anul pe care mi s-a cerut să-l trăiesc într-o comunitate mică. Ce voi face? Cine ştie? Nu începe să-ţi pui probleme dinainte. Dacă va trebui să sapi pământul ca să-ţi câştigi existenţa, ai s-o faci şi gata. Trebuie să învăţ mai întâi să trăiesc liber. N-o să fie uşor. De treisprezece ani, exceptând cele câteva luni de la Georgetown, n-a trebuit să mă preocup de câştigarea pâinii de fiecare zi. Şi totuşi, la Georgetown, nu m-am descurcat prea rău. Aventura continuă, e rândul meu să născocesc ceva ca să trăiesc, bineînţeles fără a face vreun rău cuiva. O să văd. Aşadar, mâine la El Callao.

E şapte dimineaţă. Un soare frumos al tropicelor, un cer albastru fără nori, păsările care-şi strigă bucuria de-a trăi, prietenii mei adunaţi la poarta grădinii noastre, Picolino îmbrăcat, curat, civil, proaspăt ras. Totul: natura, animalele şi oamenii respiră bucuria şi sărbătoresc punerea mea în libertate. În grupul prietenilor mei se află şi un locotenent, ne va însoţi până în satul El Dorado.

— Să ne sărutăm, zice Toto, şi du-te. Aşa-i mai bine pentru toţi.

— Adio, dragii mei camarazi, când o să treceţi pe la El Callao, căutaţi-mă. De voi avea o casă, va fi a voastră.

— Adio, Papi, mult noroc!

Ajungem repede la debarcader şi urcăm pe şlep. Picolino a umblat foarte bine. Doar de la bazin în sus e paralizat, picioarele sunt bune. În mai puţin de cincisprezece minute am trecut râul.

— Hai, uite actele lui Picolino. Noroc bun, francezule. Din clipa asta sunteţi liberi. *Adios!*

Atât şi nimic mai mult ca să scap de lanţurile pe care le târăsc de treisprezece ani. „Din clipa asta sunteţi liberi.” Un

spate care ți se întoarce, încetând să te mai supravegheze. Şi asta-i tot. Cărarea cu prundiş care porneşte de la râu am urcat-o repede. Avem un singur pachețel, în care se află trei cămăşi şi-un pantalon de schimb. Sunt în costumul bleumarin, cu o cămaşă albă şi o cravată albastră asortată la costum.

Dar, e lesne de înțeles, o viață nu se reface aşa cum se coase un nasture lipsă. Şi dacă astăzi, după douăzeci şi cinci de ani, sunt căsătorit, am o fată şi trăiesc fericit la Caracas ca cetățean venezuelean, la asta am ajuns după multe alte aventuri, izbânzi şi înfrângeri, dar ca om liber şi cetățean corect. Am să le povestesc, poate, într-o bună zi, ca şi multe alte istorioare, deloc banale, şi care nu şi-au găsit locul aci.